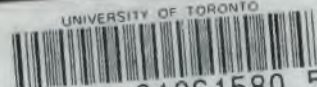

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01061580 5

~~16. 6~~
6

DIE GRIECHISCHEN
CHRISTLICHEN SCHRIFTSTELLER
DER
ERSTEN DREI JAHRHUNDERTE

HERAUSGEGEBEN VON DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION
DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

= Bd. 1 =
1898

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

509199
5. 7. 50

LEIPZIG
J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG
1918

IN DER REIHENFOLGE DES ERSCHEINENS BAND 28

Druck von August Pries in Leipzig.

HERMANN UND ELISE GEB. HECKMANN
WENTZEL-STIFTUNG

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

HERAUSGEGEBEN

IM AUFTRAGE DER KIRCHENVÄTER-COMMISSION

DER KÖNIGL. PREUSSISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

AUF GRUND DER NACHGELASSENEN PAPIERE VON

PROF. LIC. GERHARD LOESCHCKE

DURCH

DR. MARGRET HEINEMANN

LEIPZIG

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1915

BR
65
G35
1918

INHALT VON GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

	Seite
Vorwort	IX
Einleitung	
I. Handschriften	XI
II. Gruppierung der Handschriften	XVI
III. Capitelindices	XXV
IV. Ausgaben	XXVI
V. Gelasius, sein Werk und seine Quellen	XXVIII
VI. Quellenübersicht	XXX
Text	1—202
Register	
I. Biblischer Index	203
1. Altes Testament	203
2. Neues Testament	204
II. Quellen- und Parallelschriftsteller	206
III. Namenregister	208
IV. Wortregister	222—262

Vorwort.

Länger als es in menschlicher Berechnung lag, hat die Ausgabe des Gelasius von Cyzicus auf sich warten lassen. Durch die täglichen Aufgaben des Lehrberufes in Anspruch genommen, durch seine geschwächte Gesundheit gehemmt, hat Gerhard Loeschcke sie, obwohl die Arbeit nie völlig geruht hat, nicht selbst vollenden können. Als sein Vermächtnis habe ich sie im Jahre 1912 übernommen, nachdem ich ihn schon seit 1908 bei den Vorarbeiten hatte unterstützen dürfen.

Wenn ich seinen letzten Wunsch, daß ich das gemeinsame Werk zu Ende führen möchte, erfüllen konnte, so habe ich es vornehmlich der selbstlosen Mitarbeit seines treuen Freundes Hans Lietzmann zu danken. Ihm haben Manuscript und Correcturbogen in jeder Phase vorgelegen; durch Rat und Tat hat er mehr geholfen, als aus den Anmerkungen abzulesen ist; ohne seine Ermutigung hätte ich nicht gewagt, die Verantwortung für die Ausgabe zu übernehmen.

Neben ihm danke ich K. Holl für unschätzbare Unterstützung und reiche Förderung bei Durchsicht der Correcturen.

C. Schmidt und E. Klostermann haben die zweite Correctur ganz, A. Brinkmann und P. Friedländer sowie G. Pasquali, ehe sie durch Kriegsdienst verhindert wurden, einige Bogen gelesen und manche Verbesserung vorgeschlagen. Noch in den letzten Wochen hat Professor Stroux die Mühe auf sich genommen, die Collationen für einen größeren Abschnitt in einer Baseler Handschrift nachzuprüfen und zu ergänzen. Ihnen allen sei herzlicher Dank gesagt.

Ferner habe ich in G. Loeschckes Namen alte Dankesschuld an alle abzutragen, die vordem die Arbeit gefördert haben: die Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften hat auf Fürsprache ihres einstigen Sekretärs Ed. Schwartz die Mittel zur Beschaffung von Handschriftenphotographien bewilligt, G. Mercati hat die Handschriften der Vaticana, Ratti den Ambrosianus, G. Dalman den Hierosolymitanus nachgeschlagen

und photographieren lassen, P. Glaue die Klassifizierung der Codices von Madrid, F. C. Burkitt die der Codices von Cambridge ermöglicht. Parmentier seinerzeit die Aushängebogen von Theodoret zur Verfügung gestellt.

Die Herausgabe des Bandes übernahm auf Empfehlung P. Wendlands die Berliner Kirchenväter-Commission. Der Krieg hat das Arbeitstempo zu meinem Bedauern verlangsamt.

Cassel, im August 1917.

M. HEINEMANN

I. Handschriften.

A¹ = Codex Ambrosianus 534 (M SS sup.), ältere Hand s. XII oder XIII.

A² = Codex Ambrosianus 534, jüngere Hand s. XIII.

Da wir die Handschrift im Original nie gesehen haben und bei der Collation allein auf Photographien angewiesen waren, gebe ich die Beschreibung nach dem Katalog von Martini e Bassi: »cod. chartac. em. 29, 5 × 19, 4; ff. II + 297 (paene omnia margg. a tineis corrosa, nunc nova charta refecta; complura humiditate foedata; partim vacua 36^v, 197^v, 250^r: quaedam lacera; ff. exciderunt post 117 et 297. alia fortasse aliis locis etc.) s. XIII.«¹

Der Schreiber erster Hand ist zufolge seiner Unterschrift fol. 274^r ein gewisser Johannes.² Der Codex gehörte ursprünglich Manuelis Sophianus und kam im Jahre 1606 von der Insel Chios nach Mailand.

Er enthält fol. 1—72 die Kirchengeschichte des Gelasius von Cyzicus, jedoch in gestörter Reihenfolge, indem fol. 1—23^r einen Nachtrag von A² darstellen: 1—19^r Buch III, das aber nur achtzehn der in dem vorausgehenden Pinax aufgezählten Capitel umfaßt, während die letzten vier fehlen. Eins davon, Cap. 19, folgt im Codex mit zwei weiteren Constantinbriefen zusammen (s. Anhang I. II S. 192 ff) nach Schluß des zweiten Buches, und es findet sich daneben fol. 67^v ein Zeichen, das auf das dritte Buch zurückverweist, mit der Randbemerkung: *ξήτει <ταῦτα>* (die Schrift ist hier zerstört) *τοῦ τρίτου λόγου ἐν τῇ ἀρχῇ· λείπεται γὰρ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῶν ὅδε* (so) *σημεῖον τόδε.* Im Druck ist der Brief an seinen Ort gerückt (vgl. S. 183 ff). 19^r (am Ende) — 22^v ist sodann die Rede Constantins nachgetragen. Ein Randzeichen und die Capitelzahl *ιθ'* leiten auf die Stelle, wo sie einzufügen ist, d. h. auf fol. 35^r. Dort findet sich denn auch eine Notiz von späterer

1) Ob wirklich die HS durchgehends auf Papier geschrieben ist, erscheint nach der Photographie zweifelhaft. Man glaubt bisweilen — zum mindesten wo es sich um A¹ handelt — die Structur des Pergaments zu erkennen.

2) Die Unterschrift lautet:

γραφεῖς τὸ τέμα τοῦ παρόντος βιβλίου φθάσας ὁ γραφίας, τῷ θεῷ χάρις λέγω οἰκτιρῶς μοναχὸς εὐτελής Ἰωάννης;

Hand: *ζήτει ἐν τῇ ἀρχῇ μετὰ β' τετραδία εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρίτου, κεφ. ιθ' σημείον τόδε.* Doch nicht genug damit, folgt Ende 22^v noch einmal und zwar von derselben Hand A² in vierzehn Zeilen der Anfang derselben Rede mit der ausführlich motivierenden Überschrift: *Ἐλλείμμα*

ἐκ τῆς πρώτ^{δευτέρου}5 πραγματείας τῆς παρούσης ἐκκλησιαστικῆς εἴτε ἱστορίας χορῆ εἰπεῖν εἴτε πρακτικῆς εἰδήσεως κεφάλαιον ιθ'¹ und am Rand außerdem *καὶ τοῦτο εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως.* Nachträglich ist die Wiederholung durch kreuzweis hindurchgezogene Striche ungültig gemacht. Daraus ergibt sich für A folgendes Bild:

A ² fol. 1—19 ^r :	Buch III 1—18	S. 138—182
„ „ 19 ^r —22 ^v :	Buch II 7, 1—44	S. 46, 5—54, 24
	(Oratio Constantini)	
„ „ 22 ^v (am Ende):	Buch II 7, 1—3	S. 46, 5—46, 20
	(Or. Const. Anfang wiederholt und getilgt)	
A ² „ 23:	Buch I Prooem. 1—13	S. 1, 23—4, 10
A ¹ „ 24 ^r —32 ^v :	Buch I Prooem. 13—II 1.1	S. 4, 10—31, 7
A ² „ 33 ^r —36 ^v :	Buch II 1, 1—1, 5	S. 31, 7—42, 9
A ¹ „ 37 ^r —67 ^v :	Buch II 4, 5—38	S. 42, 9—137
	mit zwei Lücken (II 7, 1— 44 = S. 46, 5—54, 24 und II 8, 8—12, 5 = S. 56, 17 — 60, 12 fehlt)	
A ¹ „ 67 ^v —72 ^v :	Buch III 19 und An- hang I. II	S. 183—200.

Oder wenn wir den Druck zugrunde legen, ist der Text folgendermaßen auf die beiden Schreiber zu verteilen:

S. 1, 23—4, 10 = A ²	S. 4, 10—31, 7 = A ¹
31, 7—42, 9 = A ²	42, 9—46, 4 = A ¹
46, 5—54, 24 = A ²	54, 25—137, 7 = A ¹ (56, 17—60, 12 >)
138—182, 36 = A ²	183—200, 19 = A ¹

Da A² enger (ca. 42 Zeilen) schreibt als A¹ (ca. 37 Zeilen), so ist fol. 36^v (nach S. 42, 9) fast leer geblieben. Aus dem Verhältnis von A² zu A¹ ergibt sich jedenfalls der Schluß, daß A² instande war, die in A¹ vorhandenen Lücken aus einem vollständigeren Exemplar des Gelasius-textes anzufüllen. Bei der Sorgfalt, mit welcher der Corrector gear-

1) vgl. Photius Bibl.: *ἀνεγνώσθη καὶ πρακτικὸν τῆς πρώτης συνόδου ἐν τριῶν τόμοις. Γελασίον δὲ ἔφερε τὸ βιβλίον ἐπιγραφήν· οὐ μᾶλλον ἐπίσχον πρακτικὸν ἢ ἱστορικόν.*

beitet hat, wäre ihm schwerlich die Lücke 56.17—60,12 entgangen; daher erscheint es wohl möglich, sie erst in späterer Zeit entstanden zu denken. Was es mit der fol. 38^r in der Randnotiz erwähnten Quaternionenzählung auf sich hat, ist weder aus dem Katalog der Ambrosiana noch aus den Photographien ersichtlich: Ceriani¹ gibt an, daß sich fol. 15^v die Quaternionenzahl β' finde. Genaueres ließe sich, wenn es bei der Zerstörung der Ränder überhaupt möglich sein sollte, nur an dem Originalcodex feststellen. Von Capitelzählung sind wenige Spuren vorhanden, und zwar nur von der Hand A²: fol. 33^v steht $\iota\delta$, 34^r $\iota\epsilon$, 37^v $\iota\zeta$, 38^r $\iota\eta$, 19^r $\iota\theta$, innerhalb des 3. Buches fol. 3^v ζ , 5^r η , 8^v $\iota\alpha$, 12^r $\iota\delta$ und $\iota\epsilon$.

In dem sehr umfangreichen Codex folgt auf Gelasius zunächst von fol. 72^v an Athanasii Alexandrini de Dionysio episc. Alexandr.

Die Handschrift ist für Gelasius von grundlegender Bedeutung, da nur in ihr der größte Teil des dritten Buches enthalten ist; aber sie ist nicht Archetypus für die späteren HSS.

II = Codex Vaticanus graecus 1142. s. XIII, nachgewiesen von G. Mercati, collationiert nach Photographie. Die Handschrift enthält fol. 58^r—66^v ein Fragment des Buches II, beginnt mitten im Zusammenhang S. 58, 29, umfaßt den Philosophendialog und bricht nach dem auf das Glaubensbekenntnis folgenden Sätzen S. 104, 19 ab unter Hinzufügung der Worte: $\tau\acute{\epsilon}\lambda\omicron\varsigma\ \tau\acute{\omega}\nu\ \delta\iota\alpha\lambda\acute{\epsilon}\xi\epsilon\omega\nu\ \tau\eta\varsigma\ \pi\rho\acute{\omega}\tau\eta\varsigma\ \sigma\upsilon\nu\acute{\omicron}\delta\omicron\nu$. Capitelzählung fehlt. Die Überlieferung ist der des Ambrosianus nächstverwandt, wofür der Apparat hinreichend zeugt.

II = Codex Hierosolymitanus 111. chart., a. 1588—1591, γραφὴν ὑπὸ Ἱεροθέου μητροπολίτου Μονεμβασίας. fol. 9—42 enthalten den Text des Balforeus, d. h. Buch I und II, dazu die drei Briefe Constantins S. 183 ff. Collationiert nach Photographie, die der gütigen Vermittlung G. Dalmans verdankt wird. Capitelzählung fehlt. Nur im Philosophendialog treten unvermittelt Zahlzeichen am Rande auf, die von ζ' — $\xi\zeta'$ reichen. An mehreren Stellen finden sich Randbemerkungen dogmatischen Inhalts: vgl. Apparat zu 32, 21—74, 10. Hinzuzufügen ist S. 184, 15 eine schwer zu entziffernde Bemerkung, die etwa lautet: $\kappa\alpha\chi\omicron\sigma\acute{\upsilon}\nu\tau\alpha\chi\tau\omicron\nu\ \kappa\alpha\acute{\iota}\ \acute{\epsilon}\nu\nu\omicron\iota\alpha\nu\ \mu\eta\ \acute{\epsilon}\mu\phi\alpha\acute{\iota}\nu\omicron\nu\ \acute{\omicron}\lambda\omicron\nu\ \tau\acute{\omicron}\ \chi\omega\rho\acute{\iota}\omicron\nu$ und zu 127, 16 ein langer Erguß, der sich über die Hälfte des seitlichen und einen Teil des unteren Randes erstreckt, dessen Entzifferung — die Buchstaben sind in der Photographie winzig klein — mir aber die Mühe nicht zu lohnen schien; der Anfang lautet: $\kappa\alpha\iota\nu\acute{\omicron}\nu$

1) Ceriani in Monumenta sacra et profana t. I fasc. II p. VII.

μοι δοκεῖ εἶναι τὸ λεγόμενον μὴ ἐνεργεῖς γεγενῆσθαι ποτε τὸν υἱόν.
ἀλλὰ δυνάμει εἶναι ἐν τῷ πατρὶ ἀγεννήτως. εἰ γὰρ τοῦτο, πῶς
συναΐδιος καὶ συναναρχος τῷ γεννήτορι, ἔπειρ δυνάμει ἀνεπόστατός
ἔστιν κτλ.

V¹ = Codex Vaticanus graecus 830 a. 1446: fol. 105^v steht der Vermerk:
ἀπὸ βιβλίον μεμβράνον τοῦ μοναστηρίου τῆς χόρας. Nachgewiesen
von G. Mercati, collationiert nach Photographie. Fol. 1^v—89 enthalten
den Text des Balforeus.

P¹ = Codex Parisinus Suppl. gr. 516 a. 1572 enthält den Text des
Balforeus. Auf Gelasius folgt zunächst Athanasius de sententia Dionysii,
was in Omonts Beschreibung übersehen ist. Vorn finden sich ausführ-
liche Ausleihevermerke, um deren Lesung sich W. Levison in Bonn
freundlich bemüht hat. Der eine lautet: »Ce p(rése)nt livre a esté
consigné a Monsieur de Montaignac Conseiller du Roy en sa court de
parlement de Bordeaux a . . . po(ur) le service de sa Maj^{te} en court.
pour estre mis entre les mains de Monsieur du ferrier du Conseil privé
du Roy et son Ambassadeur a Venize lequel le jouira s'il luy plaist
et le gardera jusques au retour de Monsieur de Noailles evesque
d'Aqs a qui le d(it) livre appartient faist au Port de Gravoza
le(z) Raguze ce jourduy xxe jo(ur) de novembre 1572.

Die Zeilen der HS sind von je fünf zu fünf am Rande gezählt.
Alles ist von einer Hand geschrieben, doch haben verschiedene Hände
gelegentlich Correcturen vorgenommen. Sinnlose Lesarten sind, wohl
schon von erster Hand, durch . . . ausgezeichnet worden. Die nahe
Verwandtschaft mit V¹ ist handgreiflich. Collationiert ist die HS in
Bonn von G. Loeschke allein.

M² = Codex Monacensis graecus 43, chart., s. XVI. Der Codex ist aus
2 HSS zusammengesetzt. Die erste umfaßt die Acten der nicaenischen
und ephesinischen Synode (bis fol. 429^v), die zweite enthält Schriften
des Georgius Scholarius, einsetzend mit der *πρὸς τὴν ἀνατολικὴν
σύνοδον*, ferner (fol. 484^r) einen Brief Papst Nikolaus' V. in der Über-
setzung des Theodorus von Gaza und (fol. 488) einen Brief des Bessarion
von Nicaea und bietet am Schluß den Vermerk: *κάλλιον μετεγράφη
ἢ εἶχε τὸ πρωτότυπον*. Die Capitelzählung ist, wie im Apparat ver-
merkt, in weitem Umfang durchgeführt. Collationiert ist die HS von
G. Loeschke und mir gemeinsam in Bonn.

P¹ = Codex Parisinus graecus 413, chart., s. XVI. Die HS trägt vorn
den Vermerk: transcriptum ex vetusto exemplari Bibliothecae Grima-
nae, Venetiis anno 1561. Recognoverunt Joh. et Andreas Huraultii
fratres. Sie ist sehr sorgfältig und peinlich von einem offenbar geübten
Schreiber geschrieben. P¹ ist mit M² auf das allernächste verwandt:

auch M² wird aus dem Grimmanischen Codex abgeschrieben sein. Was die Güte der beiden Abschriften angeht, so ist P¹ vorzuziehen, da er kaum einen Fehler enthält. Beachtenswert ist, daß in der Vorlage von P¹, wenn M² auch aus ihr stammt, eine Blattversetzung stattgefunden haben muß, nachdem M² abgeschrieben war (vgl. S. 117. 24). Die Capiteileinteilung stimmt im allgemeinen mit der von M² überein. Collationiert ist die HS von G. Loescheke und mir gemeinsam in Bonn.

P²

Codex Parisinus graecus 414, s. XVI nach Omont von Nicolas Sophianos¹ geschrieben, was heute aber nicht mehr aus der HS zu entnehmen ist. Von Eusebs Kg I enthält sie den Anfang bis 46, 12, ferner die Vita Constantini (vgl. Heikel p. XVII) und Oratio ad sanctum coetum. Der Gelasius-Text hat drei Lücken: a) es fehlt der Anfang bis 9, 32. Diese Lücke ist nachträglich entstanden; die Quaternionen-zählung erweist, daß der ganze erste Quaternio verloren gegangen ist. — b) Es fehlt 132, 6—133, 20 und c) 137, 4—7 sowie 183, 1—184, 22. Die beiden letzten Lücken sind in der Vorlage begründet, was das beigeschriebene *λείπει* beweist. Es fehlt jedesmal eine Seite. Die Capitelzählung ist die gleiche wie in M² P¹. Die HS gehört eng zu der Grimani-Klasse. Sie ist collationiert von G. Loescheke in Bonn.

Außer diesen für die Textconstitution benutzten HSS sind eine größere Reihe nachgewiesen und die meisten entweder collationiert oder zum mindesten durch Stichproben klassifiziert, aber als wertlos außer acht gelassen worden. An der Spitze stehe Codex Vindobonensis ms. histor. Graec. nr. 127 olim 56, pergam., s. XIII oder XIV. Größe des Codex 12, 8 × 19, des Schriftraumes 5, 5 × 13, 5. Der erste Quaternio ist verloren. Die HS enthält auf den ersten Blättern ein Stück des Philosophendialoges von 68, 6—99, 13. Trotz ihres Alters erwies sie sich leider als wertlos, da der Text durch atticistische Correcturen, durch willkürliche Kürzungen und Veränderungen sowie durch Emendationsversuche verfälscht ist. Ich bezeichne die Lesarten in den Beispielen mit W: 68, 22 *ἐκδώσαντος*] *ἐκδεδοκότος* W — 68, 25 *ἐκθησάντων*] *ἀποσηναμένων* W — 70, 25 *ἴνα . . . γνώσῃ*] *ἴνα . . . γνῶς* W — 71, 16 *φῆσον*] *δειξον* W — 71, 25 *διατιτρώσκεις*] *διαδιθρώσκεις* W — 83, 1 *βλέμματι*] *ὄμματι* W — 89, 24 *πάν γάρ* — 90, 1 *ἀθάνατος*] *καὶ μετ' ὀλίγα* W — 93, 15 *ἀλλὰ* — 94, 7 *τὸ ἅγιον*] *καὶ τὰ ἱεῖς* W. Dies möge zur Charakteristik genügen. Die übrigen HSS sollen nur kurz aufgezählt werden:

Codex Berolinensis 1498 Phil. = 177 Meerm., s. XVI.

1) Ein Manuelis Sophianus war der Besitzer von A (vgl. S. XI).

Codex der Bibliothek von Bordeaux = Omont Inventaire sommaire D 23. s. XVI (blieb uns unbekannt).

Codex B 3. 18. 305 des Trinity College zu Cambridge, s. XV/XVI.

Codex B 9. 5. 315 des Trinity College zu Cambridge, s. XVI. Probephotographien sind der gütigen Vermittelung von F. C. Burkitt zu danken.

Codex der bischöflichen Bibliothek von Évreux, s. XVI = Omont Inventaire sommaire D 48 (nähere Angaben waren nicht zu erhalten).

Vier Codices Matritenses. und zwar National Bibl. Ms. gr. 4672, 4791, 4807, Königl. Bibl. VII. B. 1. alle s. XVI, hat P. Glue die Güte gehabt an den entscheidenden Stellen zu vergleichen oder zu photographieren.

Codex Monacensis graecus 40. Apographon von M².

Codex von Utrecht 7 (Gr. 3 antea 279d), saec. XVI, Apographon von V¹.

Codex X von Turin (Pasinus p. 75) blieb unzugänglich.

Vaticanus graecus 1163, s. XVI, nachgewiesen von G. Mercati.

Vaticanus Reg. gr. 73, s. XVI.

Vaticanus Ottob. gr. 261. s. XVI, nachgewiesen von G. Mercati.

Codex Vallicellianus 3. 192 enthält fol. 130—134 den Brief Constantins an Arius und die Arianer (S. 183 ff), ist aber ebenfalls Apographon von V¹. s. XVI.

Eine lateinische Übersetzung des landläufigen Textes im British Museum Nero DX, s. XVII ist angeblich nach einer vaticanischen HS von H. Cuffius angefertigt, ist aber wertlos.

II. Gruppierung der Handschriften.

A¹ In der Reihenfolge der Handschriften nimmt der Ambrosianus A
 A² unstreitig die erste Stelle ein. Trotzdem geht es nicht an, den Text auf ihm allein aufzubauen: denn A enthält Lücken, willkürliche Änderungen und Interpolationen. Wie wertvoll die Kontrolle durch die übrigen HSS ist, läßt sich aus der Überlieferung des dritten Buches lernen. Wo wir auf A allein angewiesen sind, müssen wir häufig die Parallelüberlieferung heranziehen oder zur Conjectur greifen, um Mißverständnisse oder Fehler der HS zu beseitigen. Die Fälle hingegen, wo A allein das Richtige im Widerspruch zu den übrigen Zeugen bietet, sind selten. Bei der Gestaltung des Textes wurde deshalb eklektisch verfahren. Wir unterscheiden drei Klassen von Handschriften:

AHR

V¹P³

M²P¹P²

AHR

AHR

Zunächst mögen A und H einzeln charakterisiert werden. R gehört so eng zu A, daß sich eine eigene Behandlung erübrigt; es teilt mit ihm Lücken und eine auffallende Neigung zur Umstellung von Wörtern.

A

A

Lücken finden sich z. B. an folgenden Stellen: S. 3, 19 *ἐκκλήσιας* > A² — 4, 14 *τοῦ* > A¹ — 15, 15 *τὸ πανόστατον* > A¹ — 32, 17 *πληρώσας δὲ εἰς τοῦσδε τοὺς χρόνους, οὐκ ἀπόνως* > A² — 34, 11 *ἀπὸ* — 16 *κακὸν* > A² — 36, 14 f *τραπήναι* > A² — 52, 7 *ταύτης* — 8 *ἡμετέρας* > A² — 56, 17 — 60, 12 > A¹, also eine Lücke von vier Druckseiten — 84, 10 *ἐπισκόπου* > A¹R — 94, 29 *ἅπαντες* > A¹R — 102, 2 *γὰρ* > A¹R — 115, 17 *καὶ* — 18 *στρατεύεσθαι* > A¹ — 119, 12 *ψήφῳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως* > A¹ — 183, 7 *τρόπον* > A¹ — 192, 5 *σαντῶ πιστεύεις καὶ* > A¹.

Zusätze, besonders des Artikels, enthalten u. a. folgende Stellen: 22, 28 *τῆς* + *τοῦ* A¹ — 31, 8 *ἡ* + *τῶν* A² — 34, 8 *θεότητος* + *καὶ* A² — 38, 13 *ὁ καιρὸς* + *μου* A² — 42, 22 *μὲν* + *οὖν* A¹ — 46, 28 *κυριακοῦ* + *οἴζου* A² — 55, 19 *τούτῳ* + *καὶ* A¹ — 82, 24 *βουλῆσει* + *τοῦ* A¹R — 87, 22 *ἀποστόλων* + *ὁ* A¹R — 92, 29 *καὶ* + *τὰ* A¹R — 95, 10 *σοὶ* + *ἡ* A¹R — 98, 9 *προσλήψεως* + *τε* A¹ u. ä. oft.

Fehler sind beobachtet 3, 11 *ἐκείνη]* *ἐκεῖσε* A² — 5, 10 *τῆς]* *τὰς* A¹ — 15, 20 *ἀναπέφηνεν]* *ἐναπέφηνεν* A¹ — 142, 5 *γραμμάτων* Thdt.] *πραγμάτων* A² — 142, 11 *καταφαίνεσθαι* Thdt.] *καταφαίνεται* A² — 147, 4 *καὶ* > A² — 150, 2 (*εἴη*) *εἶναι* A² | *ἔργον θεῖον*] *ἔργον θεόν* A² — 156, 33 *ὁμολογῶν* Thdt.] *ὁμολογῶ* A² — 160, 22 *ἦδη* Soer.] *ἔδει* A² — 170, 21 *Πρωτογένους]* *ἔρμογένους* A² — 155, 7 *Ἀγάθους* Soer. *ἀφάτους* A² u. a., doch kommen gewöhnliche Schreibfehler sehr selten vor.

Umstellung der Worte ist eine bemerkenswerte Eigentümlichkeit von A. Sie scheint nicht selten rein willkürlich vorgenommen zu sein, während sie bisweilen aus dem Wunsch des Schreibers, den Hiatus zu vermeiden, zu erklären ist. Rhythmischer Zwang ist nicht sicher zu erweisen. Aus der im Apparat verzeichneten Menge der Umstellungen seien folgende angeführt: 2, 9 (*πατρώα*) *διάγων οἰκία* (zur Vermeidung des Hiats) ~ A² — 10, 29 *διὰ φωνῆς δαιμόνιον* ~ A¹ — 15, 16 *ταῦτα ἐνδίκως* (trotz Hiatus) ~ A¹ — 16, 7 *τὴν σύνταξιν ἐγκαράττω* (cursus Byzantinus?) ~ A¹ — 16, 30 f *ὁ λόγος ἀποδείξει* (zur Vermeidung des Hiats) ~ A¹ — 115, 5 f *προκρίνει τῷ ἐκκλησιαστικῷ καινόν* (mit attributiver, statt praedicativer Wortstellung) ~ A¹ — 115, 22 f *τὸν ὀρισμένον χρόνον* (attributive Wortstellung) ~ A¹ — 116, 24

εἰδότες κανόνα (Vermeidung des Hiats) $\sim A^1$ — 117,6 *ἔσται τοῦ κανόρος* (ohne ersichtlichen Grund) $\sim A^1$ — 195,15f *εὐζοσμία συνέστηζεν* (mit besserem Rhythmus) $\sim A^1$.

Willkürliche Änderungen, Vertauschung von sinnverwandten Worten, Kürzungen und dgl. lassen darauf schließen, daß der Schreiber von A bzw. dessen Vorlage nicht mechanisch gearbeitet, sondern der Lust, Eigenes hinzuzutun, nicht immer widerstanden hat. So findet sich z. B. 2,7 *ἐναρέτω*] *ἀρίστη* A^2 — 3,20 *ἀποστολικῆς* (sc. *πίστεως*) *ἐλλικρινοῦς* A^2 — 7,22 *οὐδε]* *οὔτοι* A^1 — 13,6 *θεομιλοῦς]* *θεοφιλεστάτου* (sc. *βασιλέως*) A^1 — 14,2S *τὰ τῆς καταστροφῆς]* *ἡ καταστροφή* A^1 — 15,13 *λήξεως]* *ἔθρας* (geg. Eus.) A^1 — 81,7 *ἀσωμάτου αὐτομάτου* A^1R — 42,15 *διχονοία]* *διανοία* A^1 — 92,30 *ἄκτιστον]* *ἄσπεκτον* (sc. *τοῦ θεοῦ οὐσίαν*) A^1RP^2 — 108,16f *ἐν ταπεινοφροσύνῃ]* *μετὰ ταπεινοφροσύνης* A^1 — 128,16 *συνταγῆν]* *συντεταγμένον* A^1 — 3,14f *ἐν τοῖς ἐκεῖ ἀναγεγραμμένοις περὶ τῆς ἀσπίλων καὶ ἀμωμήτων, ὀρθοδόξων καὶ ἀποστολικῆς πίστεως]* *τὰ ἐκείσε περὶ πίστεως ἀναγεγραμμένα* A^2 — 15.S scheint ein durch Conjectur gewonnener Text zu sein in A^1 .

Das Richtige steht allein in A z. B. an folgenden Stellen: 3,16 *ἐν* $A^2 >$ d. übr. HSS — 9,2S *τε* nur A^1 , ebenso 22,3 — 11,3 *με* nur A^1 — 46,21 *ὁ τεχνίτης* (statt des sinnlosen *οὐ τέχνη τις* d. übr. HSS) A^2 — 65,13 ff scheint der Urtext gegeben bei A^1 — 83,3 *τοῖνον* in Übereinstimmung mit dem Sprachgebrauch (statt *οὖν* d. übr. HSS) A^1R — 114,2S statt *χωρεπισκοπῆς* richtig *χωρεπισκόπου* A^1 .

Interpolationen: Neben solchen Fällen, in denen das Richtige entweder in der Vorlage von A erhalten war oder der philologischen Tüchtigkeit seines Schreibers zu danken ist, stehen andere, bei denen Interpolation aus Parallelschriftstellern, wenn nicht zu erweisen, so doch zu erwägen ist. Abgesehen sei hier von den Stellen, die bei Besprechung der Gruppe AH zu behandeln sind. In Betracht kommen für A allein beispielsweise 17,27, wo *εἶδος* dem Sinne der Worte Eusebs entspricht, 22,27, wo *δε* sich auch bei Thdt. findet, 35,16, wo *μη* aus Soer. übernommen sein kann, 15,21, wo *οἱ* wie bei Soer. hinzugefügt ist. Doch handelt es sich hierbei stets um so geringfügige Änderungen, daß sie leicht auch auf Conjectur beruhen können.

H

H

Der Wert des Hierosolymitanus H ist nicht leicht zu bestimmen. Man trifft mehrmals in ihm auf einzigartige, aber so überzeugende Lesarten, daß man schwankt, ob man sie aus einer besonders guten Vorlage ableiten oder als glänzende Conjecturen eines tüchtigen Philo-

logen buchen soll. Da die Handschrift im übrigen ebensowenig wie A frei ist von willkürlichen Eingriffen in das Gefüge des Urtextes, da auch Interpolationen einwandfrei nachzuweisen sind, so werden wohl auch die Stellen, die anscheinend allein Richtiges bieten, als Conjecturen anzusprechen sein. Es kommen vor allem die fünf folgenden Stellen in Betracht: 5,12 wäre ohne die allein von H eingesetzten Worte *παρὰφθείραι σπονδάζων* unverständlich — 9,3 befriedigt erst nach Einfügung des Relativums *οὗς* aus H — 11,3 liefert nur H das Verbum finitum des Nebensatzes *ἐξιστόρησαν* — 50,29 ist *παντοίων* nach H in den Text einzufügen und 98,17 tritt wiederum nur in H das notwendige Verbum des Nebensatzes *ἀνασώσῃ* auf. Während in diesen Fällen die Güte der Conjecturen die Aufnahme der Lesarten von H in den Text gerechtfertigt erscheinen ließ, wurden als willkürliche Änderungen in den Apparat verwiesen 3,18 *ἀνταρσίας*] *ἀντιλογία*] H — 4,27 *λέγων* > H — 4,32 *ἐμοῦ*] *τοῦ υἱοῦ* H — 6,22 *εὐσεβεστάτῳ*] *εὐλαβεστάτῳ* H — 13,15 *προθυμίᾳ*] *προμηθείᾳ* H — 15,15 *ἐφρονομένης* (Eus. *εὐ φερομένης*)] *εὐθνομένης* H — 45,18 *διεξήλθεν*] *φησὶν* H — 46,28 *τετιμημένη*] *πεποικιλμένη* H — 129,6 *θεοῦ*] *ζωρίου* H u. a.

Zusätze kleiner Wörter, des Artikels, einer Partikel u. ä., sind nicht selten; vgl. z. B. 3,14f *ἀνωμήτου* + *καὶ* H — 45,22 *ἀλλὰ* + *καὶ* H — 4,16 *θεατὸς* + *ἦν* H — 9,10 *τῆν* + *τῶν* H — 11,23 *τῆν* + *τοῦ* H — 14,19 *ἔργοις* + *οὖν* H — 42,15 *ἀποστῶμεν* + *οὖν* H — 24,12 *βλέπειν* + *ἐν* H — 34,7 *ἐπιχειρήσας* + *γὰρ* H — 42,7 *εἰ* + *δέ* H — 43,21 *συγχωρήσατε* + *μοι* H — 71,2 *βοῦλῆς* + *τῆς* *τοῦ πατρὸς* H — 122,4 *τιμωτάτον* + *ἡμῶν* H.

Lücken sind gleichfalls häufig festzustellen. Wenn es sich auch um verhältnismäßig kurze Auslassungen handelt, so sind sie um so auffälliger, da sie meist in Urkunden vorkommen. Vgl. unter andern 17,13 *ὁ μεγαλονότος* und ebd. 17—19 ein weiteres Stück des Bibelcitates > H — 22,12 *ὅδε* — 13 *ἔστιν* (Überleitung zu e. Brief Constantins) > H — 35,25 *οὐκ αἰὲ ἦν* (in e. Urkunde) > H — 74,23 *ὄντος* — 25 *ἐνθυμήσει* (Homoioteleuton) > H — 50,29 *ἢ μεταγεγεννημένος* > H — 52,9 *πολλάκις* > H — 54,18 *ἐπὶ* — *συνανεστράφη* (Schluß d. Bibelcitates) > H — 56,2 *Ἐλιούμ* — 3 *Ἰωβ* (Homoioteleuton) > H — 115,3—6 Canon X > H — 115,19 *προσῆκει* > H — 132,26 *συμφώνῳ* (in e. Brief Constantins) > H — 135,6 *ἀναγκαῖον* > H — 154,17 *δὴ* (in e. Brief Constantins) > H — 190,27 *ζακοῦ* (ebd.) > H.

Interpolationen sind mit größerer Sicherheit nachzuweisen, als es bei A möglich war. Aus Euseb stammt 6,24 *ἔτι* H — 7,1 *τετι-*

μημένον H — 15,21 τοῦ > H — 19,11 θεοφιλεῖ + βασιλεῖ H — 19,21 συναγάγοιτο H — 21,3 πρόεισιν H u. a., aus Socrates 37,29 ἀνετρεψάμεν H — 126,26 αὐτῶ H u. a., aus Theodoret 22,18 γὰρ + περὶ H — 125,22 ἢ κτιστὸν > H. Anderes wird bei Behandlung der Handschriftengruppen zur Sprache kommen.

Umstellung der Worte hingegen ist viel seltener als in A; sie kommt vor 17,21 εἶδὼν μονογενῆ ~ H — 32,18 ἀναδεξάμενον τοσάωτην ~ H — 48,19 πᾶσι λαβεῖν ~ H u. ö., doch ist es zwecklos, die Beispiele zu häufen.

Schreib- oder Lesefehler mögen z. T. auf falsche Auflösung von Abkürzungen der Vorlage zurückzuführen sein; vgl. z. B. 3,24 παρὶ für περὶ — 31,1 τῆς für καὶ — 91,14 δῆ für διὰ. Schwerwiegender sind wohl 49,4 διαχέων] διὰ βραχέων H — 51,26 ἀρχεῖν] ἔχειν H — 188,8 οἶστρος] ἴστρος H; i. ü. ist alles Auffällige im Apparat notiert.

AHR

AHR

Die Zusammengehörigkeit von AHR erweisen gemeinsame Lücken und Fehler, von denen ich einige charakteristische herausgreife. So 2,8 καὶ διατυπωθέντα > A²H — 2,17 ἂν > A²H — 3,10 ἐν] καὶ A²H — 4,33 τριάς² > A¹H — 11,12 ἐν οὐρανῶ > A¹H — 17,9 καὶ (im Bibelcit.) > A¹H — 21,8 διελθόντες (geg. Eus: διελόντες) A¹H — 35,1 εἴτε²] ἢ A²H — 38,23 τε > A²H — 76,12 εἰς ἔργα αὐτοῦ (Homoioteleuton in e. Bibelcit.) > A¹HR — 88,26 συμφύεσθαι (falsch) A¹HR — 109,16 ἀνέναι > A¹H — 113,30 καὶ > A¹H — 200,2 ἡ ἰσχύς (in e. Brief Constantins) > A¹H. Besonders lehrreich ist 99,11. Hier haben die II. und III. Klasse den vollen Text: ταῦτα ἴσμεν· ὁ δὲ τρόπος, πῶς ταῦτα γεγένηται, [πάσης λογικῆς φύσεως ὑπερβαίνει δianoian], während im Archetypus von AHR die eingeklammerten Worte fehlten. Jede der drei Handschriften bietet einen Versuch, die störende Lücke anzufüllen, und zwar findet sich in A¹ von späterer Hand am Rande ἀκατάληπτος, in H innerhalb des Textes ἀρροῖται. in R, wo auch noch die Worte ταῦτα γεγένηται fehlen, im Texte ἀκατάληπτος. Auch 120,9 verdient Beachtung: Klasse II und III überliefern übereinstimmend mit Socr. und Thdt. ἔστερξε, dafür ἔστεξε A¹, ἐδέξατο H. Die Erklärung liegt nahe, daß der Archetypus von AH die Corruptel ἔστεξε enthielt. woran A keinen Anstoß nahm, während H das seltenere Wort στέγειν durch das gebräuchlichere δέχεσθαι ersetzte.¹

1) 3,5 θεοῦ > A²HP³ — 36,4 γινόμενος — 5 σοφία > A²HV¹, d. h. die Lücken des Archetypus von AH sind von P³ bzw. V¹ selbständig geschaffen.

Als Eigentümlichkeit in der Wortbildung fallen auf: 6,25 *ζηλωτόν* A¹H statt *ζηλωτήν* d. übr. HSS und Eus. — 33,18 *μικρομέγεθος* A²H statt *μικρομεγέθους* und 19,21 statt *μισόθειον*] *θεομισῆ* A¹ *θεόμισον* H.

Was die Interpolationen angeht, so können sie für die Gruppe AHR, also ihren Archetypus, so sicher angenommen werden, wie es zweifelhaft bleibt, ob A für sich allein aus der Parallelüberlieferung ergänzt ist. Aus Euseb geflossen ist 7,3 *πολέμω* — *παταξαμένον* A¹H — 12,20 *μηδε* — *ἐπαίνοις* A¹H — 14,16 *δυσγενῶς* A¹H statt *δυσμενῶς* d. übr. HSS — 14,24 *τοὺς φοβουμένους* A¹H für den Dativ d. übr. — 19,10 *αὐτῷ* A¹H > d. übr. — 133,16 *διατάττειν* A¹H für *διαπράττειν* d. übr. u. a. m., auf Socrates gehen zurück 38,13 *ὅτι* > A²H — 41,20 *προστίθισιν* A²H — 42,8 *συμπλέουσιν* A²H — 127,5, wo die Überlieferung in zwei Zweige gespalten ist und A¹H durch V¹P³ gestützt wird.

Innerhalb der Urkunden ist die Überlieferung besonders compliciert, sie sind daher mit größter Vorsicht zu behandeln. Doch ist zunächst die Besprechung der beiden übrigen Handschriftengruppen erforderlich.

V¹P³V¹P³

Der Vaticanus V¹ und der Parisinus P³ sind auf Grund analoger Erwägungen, wie sie für AH gelten, als verwandt anzusprechen. Eine Menge gemeinsamer Lücken und Fehler lassen sich ohne weiteres aus dem kritischen Apparat zusammenstellen; vgl. z. B. 97,14 — 102,10 — 106,12f — 117,29 — 121,3. 25 u. v. a. Selbständiger Wert kommt der Gruppe nicht zu, doch ist sie herangezogen worden 1) weil dem Drucke Balfores P³ zugrunde zu liegen scheint (s. u. S. XXVII) und sich der Benutzer der neuen Ausgabe bei Beachtung des für P³ bzw. V¹P³ Angemerkten eine Vorstellung machen kann, wie wenig der alte Text der tatsächlichen Überlieferung entspricht, 2) weil V¹P³ in der Regel an den Stellen den Ausschlag geben, wo A und H auseinandergehen. und 3) weil durch die Gegenüberstellung von AH mit der Gesamtheit der übrigen Zeugen die Annahme, daß die Gruppe AH dem Urtext im allgemeinen am nächsten kommt, erhärtet wird.

M²P¹P²M²P¹P²

Auch die Verwandtschaft von M²P¹P² braucht nicht eingehend bewiesen zu werden. Es genügt ein Hinweis auf gemeinsame Lücken und Fehler wie 111,8 — 115,26 — 117,7 — 137,2f — 190,9 — 194,12 — 200,4 u. a. m. Sehr stark tritt in dieser Gruppe die Neigung zur

Interpolation aus der Parallelüberlieferung hervor, wofür sich S. 130ff charakteristische Proben finden; vgl. bes. 132, 2. 7. 8. 18. Vorlage für $M^2P^1P^2$ ist das S. XIV bei der Beschreibung von P^1 erwähnte Exemplar der Bibliothek Grimani; die Gruppe ist am weitesten von dem Originaltext des Gelasius entfernt.

Bisweilen leistet jedoch die Verbindung $V^1P^3 + M^2P^1P^2$ nützliche Dienste, so 88,26, wo P^3 wohl nur durch einen Schreibfehler entsteht ist, ferner 99,11 (vgl. S. XX), wo AHR versagen, und an den übrigen Stellen, wo AH Lücken aufweisen, oder 101,11, wo zum mindesten ein Schreibfehler von AHR corrigiert wird; auch 184,20 scheint $\mu\eta$ richtig, desgleichen 192,12 $\sigma\nu\nu\eta\sigma\theta\acute{\eta}\sigma\sigma\alpha\iota$, doch können die beiden letztgenannten Stellen interpoliert sein.

Als fehlerhaft erweist sich die Gruppe $V^1P^3M^2P^1P^2$ 2,10. 13 — 3,26 — 36,10 — 120,18 — 121,4. 20 u. ö., eine Aufzählung, die hier nicht verlängert zu werden braucht, da sie genügt, um die Nachprüfung des Urteils über den Wert von AH zu ermöglichen.

A (bzw. H) V^1P^3 gegen H (bzw. A) $M^2P^1P^2$

Wie aussichtslos der Versuch ist, die Handschriften in einen Stammbaum einzuordnen, geht daraus hervor, daß sowohl AV^1P^3 wie $AM^2P^1P^2$ verbunden sein und den richtigen Text bieten können. Obwohl in der Regel die Stellung von V^1P^3 bei einem Auseingehen von A und H die Auswahl der Lesart bestimmt, so lassen sich doch die Fälle, wo $AM^2P^1P^2$ das Richtige haben, nicht aus der Welt schaffen. Die tabellarisch geordnete Nebeneinanderstellung der wesentlichen Erscheinungen möge dies erläutern:

	$AV^1P^3 =$ Urtext	gegen	$HM^2P^1P^2$
*32,2	$\acute{\eta}\mu\upsilon\iota$ (Überlieferung) ¹		$\acute{\eta}\mu\upsilon\iota\sigma$ (Conjectur; vgl. Euseb)
48,27	$\acute{\eta}\acute{\alpha}\beta\delta\omega$		$\acute{\eta}\acute{\eta}\sigma\epsilon\iota$
49,29	$\acute{\epsilon}\theta\rho\omega\tilde{\nu}$		$\acute{\epsilon}\chi\theta\rho\omega\tilde{\nu}$
52,15	$\beta\epsilon\beta\omicron\upsilon\lambda\eta\tau\alpha\iota$		$\beta\omicron\upsilon\lambda\epsilon\tau\alpha\iota$
53,11	$\acute{\xi}\alpha\upsilon\tau\tilde{\omega}$		$\acute{\eta}\acute{\alpha}\sigma\tau\alpha\text{H}\acute{\epsilon}\alpha\upsilon\tau\tilde{\omega} + \acute{\eta}\acute{\alpha}\sigma\tau\alpha\text{M}^2\text{P}^1\text{P}^2$
82,27	$\delta\epsilon\iota\kappa\nu\tilde{\nu}\varsigma$ (besser)		$\delta\epsilon\iota\kappa\nu\sigma\iota$
90,10	$\omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}$		$\omicron\upsilon\tau\epsilon$
93,6	$\acute{\alpha}\pi\lambda\eta\nu$ (sc. $\theta\epsilon\acute{\omicron}\tau\eta\tau\alpha$)		$\acute{\alpha}\pi\lambda\omicron\upsilon\nu$
94,5	$\acute{\epsilon}\nu\ \pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\iota$ (wohl besser)		$\acute{\epsilon}\nu + \tau\tilde{\omega}$
94,26	$\beta\omicron\omega\tilde{\nu}$ A ¹ R $\beta\omicron\acute{\alpha}$ V^1P^3		$\beta\omicron\omega\tilde{\nu} >$
106,18	$\acute{\omicron}\rho\theta\tilde{\eta}\varsigma$ (sc. $\pi\acute{\iota}\sigma\tau\epsilon\omega\varsigma$)		$\acute{\omicron}\rho\theta\omicron\delta\acute{\omicron}\xi\omicron\upsilon$

1) Der Stern bezeichnet, daß Interpolation bei einer oder bei beiden Gruppen im Spiel sein kann. Bei den übrigen Stellen fehlt uns die Parallelüberlieferung.

(AV ¹ P ³)	(HM ² P ¹ P ²)
*106,26 δῆτα (= Thdt.) ¹	δέ τῶν (vgl. δῆ τῶν Socr.)
*107,6 γλυκερός (= Thdt. Eus.) ¹	γλυκύτερος (= Socr.) ¹
111,28 συγγραφή	γραφή
*113,2 ἀξίαν (= Canon 3)	ἐξουσίαν
*113,6 τρεῖς (= vulg. Text d. Canons 4)	τριῶν (Urtext d. Gel.?)
*113,28 λιβύαις (= Canon 6)	λιβύη
118,40 ἐγράψαντο	ἐγράψατο
*125,6 προσήκειν (= Socr.)	προσῆκει (= Thdt. codd. AHN)
*126,6 συνειθιέμεθα	συντιθέμεθα (= Socr.)
*156,16 οὐδέποτε (= Athan.)	οὐδέποτε
*157,14 εἶναι νῦν (= Athan.)	νῦν >

Die Sammlung der Stellen ließe sich mit leichter Mühe speciell aus den Urkunden vermehren; doch ist ein klares Bild der Überlieferungsverhältnisse erst zu gewinnen, wenn die kritische Ausgabe des Socrates fertig ist: für unsere Zwecke genügt es, zu dem oben angeführten eine ergänzende Übersicht der weiteren Möglichkeiten der Gruppierung hinzuzufügen:

HV ¹ P ³ = Urtext	gegen	AM ² P ¹ P ²
53,9 ἀνάσχησθε		ἀνάσχοισθε
*63,7 εἴποις (= Georg. Mon.)		εἴπης
*61,23 πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ ἀγὼν		ὁ >
93,24f τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας (sc. Ἀρείου)		τὰ αὐτὰ
119,17 τῶν ὁμοφρόνων αὐτῷ		τῶν ὁμοφρόνων αὐτῶν
*159,15f συννέσχηεν (= Athan.)		συνάσχηεν

An wenigen Stellen wurde die Entscheidung aus inneren Gründen anders getroffen:

AM ² P ¹ P ² = Urtext	gegen	HV ¹ P ³
*38,28 ὄς (Urkunde)		ὄς
52,19 ἀθλίαις (sc. ψυχαῖς)		ἀθλίως
*115,21f ἐπιστροφῆν (= Canon 12)		ἐπιστρέφειαν
*116,6 οὕτινος οὖν (= Canon 13)		οὖν > [βάνομεν P ³
*125,27 καταλιμπάνομεν (n. Thdt.)		καταλιμπάνομεν HV ¹ καταλιμ-
*159,29 ἤγουν A ¹ ἤτρουν M ² P ¹ P ² (= Athan. R)		εἴτρουν (= Athan. B)
*194,11 διδασκαλίαν καὶ (= Athan.)		καὶ >

1) Da Socrates an dieser Stelle als Vorlage des Gelasius zu gelten hat, ist anzunehmen, daß A¹V¹P³ nach Thdt. Eus. corrigiert sind.

Um das Maß der Verwirrung voll zu machen, erscheint vereinzelt auch in

	HM ² P ¹ P ² das Richtige	gegen	AV ¹ P ³
*41,20	εἰ δὲ καὶ (= Socr.)		δὲ >
*42,5	δόγματος (= Socr.)		σώματος (= Socr. FM)
49,30	εἰσάγουσιν		εἰσάγει
134,26	ἐκαστος		ἐκαστον

Hiernach darf die Annahme begründet erscheinen, daß keine der erhaltenen Handschriften bzw. deren Vorlage frei ist von Versuchen, die verderbte Überlieferung zu bessern, sei es durch eigene Conjecturen, die oft ihren Urhebern alle Ehre machen, sei es durch Correcturen aus einer Parallelüberlieferung. Wenn trotzdem zahlreiche Fehler stehen geblieben sind¹, so darf man daraus schließen, daß der unserer gesamten Überlieferung zugrunde liegende Text bereits vielfach entstellt und unverständlich war. Dies gilt in gleichem Maße für die erzählenden Abschnitte wie für die Urkunden. Die Aufgabe des Herausgebers kann nur sein, diesen Urtext des Gelasius, soweit er für uns erreichbar, zu rekonstruieren. Es handelt sich in dieser Ausgabe also auch nicht darum, den Urtext der eingelegten Aktenstücke herzustellen. Deshalb und weil es außerdem unangebracht erschien, die für heutige Bedürfnisse nicht mehr ausreichenden textkritischen Angaben etwa des Husseyschen Socrates oder Sozomenus heranzuziehen, sind die Citate aus den Quellen bzw. der Parallelüberlieferung im kritischen Apparat auf das für die Feststellung des von Gelasius gelesenen Textes erforderliche Mindestmaß beschränkt worden. Die an sich vortreffliche Theodoret Ausgabe Parmentiers zeigt deutlich, wie wenig zurzeit noch stetige Hinweise auf Parallelschriftsteller fördern. Wer sich die Mühe machen will, die Gelasiusnotate im kritischen Apparat Parmentiers zu dem Briefe des Euseb an seine Gemeinde (Thdt. I 12) mit der tatsächlichen Gelasiusüberlieferung zu vergleichen, wird sich leicht davon überzeugen können. Erst wenn kritische Ausgaben aller Kirchenhistoriker und sonstigen Einzelquellen vorliegen, wird eine Ausgabe der Urkunden möglich sein, die deren Urtext festlegt und im Apparat zuverlässige Angaben über alle Sonderzeugen bucht.

1) Vgl. 7,17 — 9,30 — 15,5 (wo eine Correctur nach Euseb nahegelegen hätte!) — 32,6 — 46,27 — 47,20 — 50,9 — 52,13 — 53,14 — 97,28 — 191,4 u. a. m. Auffälligerweise sind die Fehler häufig an solchen Stellen zu finden, wo sie leicht aus der Parallelüberlieferung hätten verbessert werden können.

III. Capitelindices.

Erhalten ist nur der Capitelindex zum dritten Buche ohne beigeschriebene Zahlzeichen. Daß ihn der Schreiber von A² in seiner Vorlage vorgefunden habe, hindert nichts anzunehmen. Da das erste und zweite Buch augenscheinlich als Einheit aufgefaßt worden sind — in ihnen ist τὰ κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἁγίαν σύνοδον πραχθέντα (S. 1, 25), im dritten Buch aber τὰ μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον behandelt — und ihre Capitel, wie die Überreste der Zählung in den HSS beweisen (vgl. S. 26, 2), ohne Unterbrechung durchgezählt wurden, so ist nicht verwunderlich, daß ein Index vor dem zweiten Buch fehlt. Er fehlt allerdings in den uns vorliegenden HSS auch vor dem ersten; doch da A¹ im Anfang verstümmelt ist, so bleibt die Annahme, daß er nur nachträglich verlorengegangen ist, als Möglichkeit bestehen. Daß ein unvollständiger Gelasius-Text im Umlauf gewesen ist, eben der von Balforeus gedruckte, beweist der Inhalt aller jüngeren HSS.

Von der Wiederholung der Capitelüberschriften innerhalb des Textes durfte nicht abgesehen werden, so störend sie sein mag, da sie durch das einheitliche Zeugnis der HSS geboten erschien. Ob sie auf Gelasius selbst zurückgehen, vermag ich weder zu erweisen noch zu bestreiten. Die kleinen Verschiedenheiten zwischen der Fassung des Index im Buch III Cap. δ' ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ περὶ κτλ. gegenüber S. 142, 6 ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ κτλ. und ε' ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μακάριον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων κτλ. gegenüber S. 143, 14 f ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τῷ (ἐπισκόπῳ) Ἱεροσολύμων κτλ. erscheinen nicht ausreichend, um auf verschiedene Herkunft resp. Echtheit oder Unechtheit der einen oder der andern Fassung schließen zu lassen.

Es mag bemerkt werden, daß sich z. B. die Überschrift S. 10S. 12 περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός in der Form stützen läßt durch den Ausdruck 165, 34 ἠβούλετο λόγον αὐτοῖς διδασκαλικὸν προσενεργεῖν.

Das erste Buch ist in unserer Ausgabe im Vergleich zu Balforeus um ein Capitel vermehrt. Den HSS, P³ ausgenommen, zufolge mußte nämlich Cap. 2 S. 7 selbständig gezählt werden; nur so wird im ersten Buche die Gesamtzahl 12 erreicht, die in den erhaltenen Randziffern des zweiten vorausgesetzt ist. Innerhalb des zweiten Buches stimmt die Capitelzählung mit der bisherigen von 1—14 überein, von 15—18 bleibt sie um 1 hinter ihr zurück, 19 ist kürzer angesetzt, 20 eingeschoben, weshalb von 21 an die neue Zählung um 1 voraus ist. Die Paragraphenzählung ist neu hinzugefügt.

IV. Ausgaben.¹

Die beiden ersten Bücher des Gelasius wurden zugleich mit drei Briefen Constantins (S. 183ff) zum erstenmal von R. Balforeus bei F. Morellus in Paris 1599 gedruckt. Ein Nachdruck dieser Ausgabe erschien 1604 bei Commelin. Der Text ging sodann in die Concilien-sammlungen über und findet sich bei Mansi im zweiten Bande p. 760ff, bisher am bequemsten zugänglich bei Migne, *Patrol. Graec.* LXXXV, 1179 ff. Eine Separatausgabe von Constantins Brief an Arius und die Arianer (B. III Cap. 19) war bereits 1595, ebenfalls bei Morelli, erfolgt zusammen mit einer lateinischen Übersetzung des P. Morinus aus Baroniuss *Annales* zum Jahre 319.

Weitere Fragmente des dritten Buches publicierte nach dem Codex Ambrosianus 534(A) zunächst A. Mai in seinem *Spicilegium Romanum* VI, 603 ff, über den Inhalt des Buches berichtete 1861 Fr. Oehler in der Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie. Gedruckt wurde der Text in demselben Jahre von Ceriani in den *Monumenta sacra et profana* t. I fasc. II p. 129sqq. zugleich mit einer Auswahl der Lesarten von A zu den ersten Büchern. Seine Ausgabe hat sich der Nachprüfung als zuverlässig erwiesen, kleine Versehen sind stillschweigend verbessert. Den Satz, den Ceriani an das Ende seiner Vorrede setzt: „Ceterum manum medicam alicubi desiderat adhuc noster liber linguam quod attinet, et magis etiam in iis quae narrationis veritatem tangunt“, möchten wir auch heute der ersten Gesamtausgabe mit auf den Weg geben.

Seit im Jahre 1906 Gerhard Loeschke den verachteten Gelasius einer eindringenden Untersuchung gewürdigt hatte, die unter dem Titel: 'Das Syntagma des Gelasius Cyzicenus' im Rheinischen Museum LX und LXI erschien, ist der Wunsch nach einer vollständigen Neuausgabe laut geworden². Er hat die Vorarbeiten dazu bald nach Erscheinen seiner Studie in Angriff genommen und den philologischen Teil der Aufgabe insoweit zu einem gewissen Abschluß gebracht, als

1) Die Angaben G. Loeschkes im Rhein. Mus. LX, 594ff und LXI, 34ff werden, soweit sie zur Orientierung des Lesers notwendig sind, wiederholt resp. aus Notizen, die sich im Handexemplar des Verfassers nachgetragen finden, ergänzt, ohne daß jedesmal auf diese Arbeit verwiesen oder der Zusatz bezeichnet wird.

2) Vgl. Ad. Jülicher in seiner Recension *Theol. Lit.-Ztg.* 1906, Nr. 24, S. 654ff, C. Weymann in *Berl. Phil. Wochenschr.* 1907, Nr. 2, S. 33ff und in *Byz. Zeitschr.* 1906, S. 676f. — Recensionen finden sich ferner von J. Sickenberger in *D. Lit.-Ztg.* 1906, Nr. 28, S. 1754ff, von S. Rogala in *Theol. Revue* 1906, Nr. 15, S. 451ff, von P. Lejay in *Revue d'hist. et de lit. rel.* 1906, S. 279f.

er die Collationen beendet und die recensio in der Hauptsache durchgeführt hatte. Der gebotene Text ruht durchaus auf der von ihm gewollten Grundlage; wenn ich in Einzelfällen von seiner im Manuscript der Collationen angedeuteten Entscheidung abgewichen bin, so durfte ich es in der Gewißheit tun, daß er seine Entscheidung keineswegs als endgültig ansah. Bis in die letzten Tage seines Lebens haben ihn die textkritischen Probleme des Gelasius beschäftigt.

Um zu ermitteln, wie stark der Text unserer Ausgabe sich von dem bisher allein maßgebenden des Balforeus unterscheidet, braucht man, wie erwähnt, nur auf das Vorkommen von P³ im Apparat zu achten. Laut Vorrede hat Balforeus zunächst auf Wunsch des älteren Herrn de Noailles eine lateinische Übersetzung des Gelasius angefertigt. In dem Begleitschreiben sagt er: 'In parato et ad manum unicum illud exemplar tuum fuit, quod in Chio Aegeici maris insula¹, a Graecis Monachis, in quorum monasterio iam diu magna cura asservabatur, Franciscus frater tuus, volente et favente Patriarcha Constantinopolitano, ingenti pretio redemit et Byzantium ad se perferri iussit.' Von Konstantinopel ist die HS nach Frankreich gekommen, und nach dem Tode des älteren Herrn de Noailles hat sein Neffe den Balforeus mit der Herausgabe des griechischen Textes betraut. Der einleitende Geleitbrief des Balforeus beginnt: 'Patruus tuus Aegidius Noalius Episcopus Aquensis . . . nihil . . . tam enixe voluit . . . quam acta concilii Nicaeni, quae ipsius iussu Latina feci, in aspectum lucemque proferri'. Es handelt sich also zweifellos um P³, dessen Eigentümer ja zufolge dem erhaltenen Ausleihermerk (vgl. S. XIV) M. de Noailles, evesque d'Aqs, war. Von Morellus erfahren wir noch, daß er einen Codex des Petrus Stella verglichen habe. Auch dieser scheint nachweisbar; wahrscheinlich ist es, worauf Randlesarten im Druck des Balforeus schließen lassen, der Utrechter Codex, der wieder nichts anderes ist als ein Apographon von V¹.

Um ein schlagendes Beispiel anzuführen, wieviel durch Ausnützung der Überlieferung zu gewinnen ist, verweise ich auf 73,9: τὰς δύο φύσεις προδήσαντες erregte so starken Anstoß, daß G. Loeschke² die Stelle für interpoliert hielt. Tatsächlich ist φράσεις überliefert, φύσεις steht nur in P³.

Wäre es G. Loeschke vergönnt gewesen, diese Ausgabe selbst zu vollenden, so hätte er zweifellos auch den historischen Gehalt des Werkes und seine eigene Studie einer erneuten Prüfung unterworfen.

1) Auch A stammt aus Chios (vgl. S. XI).

2) Rhein. Mus. LXI, 73 Anm.

Da ein Wiederabdruck seiner Erstlingsarbeit nicht in seinem Sinne wäre, möge nur das für die Benutzung des Buches unerlässlich Notwendige aus ihr angeführt werden.

V. Gelasius, sein Werk und seine Quellen.¹

Der Name der Gelasius ist allein durch Photius (cod. 15 und 88) überliefert², über seine Persönlichkeit wissen wir nach wie vor mit Sicherheit nur das, was er in der Vorrede zu seinem Buch (S. 2 ff) erzählt. Er sei der Sohn eines Presbyters von Cyzicus, weile jetzt in Bithynien und schreibe zur Zeit des Aufstandes des Basiliscus gegen Zenon, also etwa 475, um die Behauptung der Eutychianer, die nicäischen Väter hätten monophysitisch gelehrt, zu widerlegen.

Der Titel seines Buches lautet in der landläufigen Citierung 'Synagma'. Daß er zum mindesten als Bezeichnung des Ganzen nicht ursprünglich ist, läßt sich mit Sicherheit beweisen. Die Unterschrift des ersten (vgl. S. 25 zu 12), die Überschrift und Unterschrift des zweiten (vgl. S. 26 zu 1; 137 zu 7) sowie die Überschrift des dritten Buches (vgl. S. 135, 1; 139, 23) sichern den Titel 'Kirchengeschichte'. Beweiskräftiger noch sind die innerhalb des Textes vorkommenden Bezeichnungen. Das dritte Buch beginnt (S. 140) mit den Worten: *τὸν μὲν πρῶτον καὶ δεῦτερον λόγον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καθ' ἑξῆς ὁ λόγος ἡμῶν ἐποιήσατο*, S. 155, 11 ff leitet Gelasius einen neuen Abschnitt der Erzählung mit den Worten ein: *παραθήσω δὲ καὶ ἕτερον τεκμήριον τῆδε τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἱστορίας*, und an einer späteren Stelle (S. 168, 5) entschuldigt er sich: *ἀλλ' ἐμοὶ μηδεὶς . . . διαμέμνηται ὅς τῆν ὅλην ἐπιστολὴν τῷ τῆσδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας λόγῳ μὴ συνάψαντι*³. Dagegen erscheint *σύνταγμα* als Untertitel S. 1, 23 und als Bezeichnung nur des dritten Buches, also eines Abschnittes des Ganzen, S. 135, 4f in den Worten: *ἐνταῦθα καταπαύσω τὸν λόγον, τὰ λοιπὰ . . . ἐν τρίτῳ κατατίξαι συνιδὼν συντάγματι . . .*

Daß uns auch in A die Kirchengeschichte nicht vollständig erhalten ist, wurde bereits (S. XI f) bemerkt. Der Text bricht in der Schilderung der Synode von Tyrus ab. Über den ursprünglichen Umfang des dritten Buches berichtet Photius (cod. 88), es schließe mit einer Darstellung vom Ende des Kaisers Constantin und seiner Taufe; Gelasius

1) Vgl. S. XXVI Anm. 1.

2) Die Angabe Loeschkes S. 594 über die Überschrift des 3. Buches beruht auf dem hier irreführenden Druck Cerianis.

3) Vgl. auch 147, 21 ff *καὶ ταῦτα . . . τῷ ἱστορικῷ παρατίθεικα γράμματι.*

erzähle, daß Constantin orthodox und nicht, wie einige behaupten, von einem Häretiker getauft sei.

Das Verhältnis des Gelasius zu seinen Quellen wird neu untersucht werden müssen. Das letzte Urteil G. Loeschkes¹ über das Werk des Gelasius lautet: „Sein Werk ist durchaus Compilation; Eusebius, Socrates, Theodoret, Rufin werden abwechselnd ungefähr wörtlich ausgeschrieben. Aber daneben werden andere uns verlorene Quellen benutzt: die Kirchengeschichte eines gewissen Johannes und ein Urkundenbuch zur nicaenischen Synode, das wir nach dem einstigen Besitzer des von Gelasius benutzten Exemplars, dem Bischof Dalmatius von Cyzicus, nennen müssen: aus ihm stammt vor allem eine Rede, mit der Constantin die nicaenische Synode begrüßt haben soll. und Protokollstücke eines Dialogs zwischen den nicaenischen Vätern und einem arianischen Philosophen Phaidon. Besonders der Protokolle Echtheit ist oft und bestimmt bestritten: mir ist sie nach wie vor wahrscheinlich.“

Unter die verlorenen Quellen des Gelasius ist, wie A. Glas in seiner Abhandlung Die Kirchengeschichte des Gelasius von Kaisareia² einleuchtend erwiesen hat, auch Gelasius von Caesarea zu zählen, und man darf wohl annehmen, daß dies nicht nur an den Stellen der Fall ist, wo das Zusammengehen des Gelasius mit Rufin oder Georgius Monachus die Vermutung zur Sicherheit erhebt. Die Capitel I 3—7, die sich schon durch den Stil der Erzählung von den umgebenden Stücken abheben, werden gleichfalls auf Gelasius von Caesarea zurückgehen und dessen Name statt Rufin³ zu stehen haben. Damit findet auch die chronologische Notiz S. 10,15 ihre Erklärung: Gelasius von Caesarea hat die Sonnenfinsternis von 360 wirklich erlebt; nur so wird im Zusammenhang der Ausdruck *ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς* verständlich. Daß Gelasius von Cyzicus die Quellenangabe seiner Vorlage kritiklos übernimmt, ist nicht selten⁴.

Somit lichtet sich das Dunkel, das über den unbenannten Quellen des Gelasius von Cyzicus waltete. Wenn er S. 134,24 von *παλαιὰ διηγήματα* redet und sich 104,15 auf seine Gewährsmänner mit den Worten beruft: *καθὰ Εὐστάθιος τε ὁ τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλων Ἀθανάσιος τε ὁ μέγας καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραψάμενοι διηγῶνται*, so dürfen wir als einen der Ungenannten Gelasius von Caesarea einsetzen. Nicht geklärt aber ist noch immer die Frage nach dem von ihm genannten⁵, im übrigen aber unbekanntem

1) Zwei kirchengeschichtliche Entwürfe S. 33f.

2) Byz. Arch. 1914 Heft 5.

3) S. S. Anm.

4) Vgl. S. 150,20—151,14 und die Bemerkungen von Glas S. 74f.

5) S. 5,20.

Johannes. Solange nicht erwiesen ist, daß dieser Name fingiert ist, mag er sozusagen als Deckblatt für den oder die Verfasser derjenigen Stücke dienen, die Gelasius aus andern als den uns bekannt gewordenen oder durch die Quellenforschung erschlossenen Vorlagen entnommen hat. In diesem Sinne sind die folgenden Angaben zu verstehen.

VI. Quellenübersicht.¹

Buch I.

	S. 2, 2—6, 7	Vorrede.
1.	S. 6, 11—26	= Eus. H. E. VIII 13 p. 776, 3—775, 2.
	6, 27—7, 12	= Eus. H. E. IX 9 p. 826, 20—828, 8.
2.	S. 7, 15 ff	Rufin citiert (vgl. Apparat). vgl. Eus. II. E. Bd. III p. CCLVIII Anm. 1. Socr. I 2 p. 3.
	S. 3	= Eus. H. E. IX 9, 12 p. 832, 20.
3—7, 3.	S. 8, 5—12, 5	= Gelasius von Caesarea.
	12, 5—13, 2	= Eus. H. E. IX 9 p. 830, 17—832, 14.
8.	S. 13, 5—19	Mit den Worten <i>Πουφτινος ἡγουν Γελάσιου</i> (13, 5) scheint die Kirchengeschichte des Gelasius von Caesarea citiert zu sein ² . Socr. I 2, S. 9; 3, 1.
9. 10.	S. 13, 22—14, 26	= Eus. H. E. IX 10 p. 838, 16—840, 19.
	14, 26—16, 3	= Eus. H. E. IX 10 p. 846, 11—848, 15.
	16, 4—31	Eigenes Fabrikat. Nur Gerede! Die Rückkehr zu Euseb ³ bezeichnet 17, 1: <i>ἀλλ' ἐπὶ τὴν προκειμένην ἡμῖν τῆς ἐκκλ. ἰστ. ὑπόθεσιν ἐπανέλθωμεν</i> . Auch das Verlassen der Quelle war 16, 4 deutlich bezeichnet: <i>ταῦτα συντέταχεν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιου</i> .
	17, 6—18, 2	= Eus. H. E. X 4 p. 865—866, 7.

1) Die tabellarische Übersicht ist ein Nachdruck aus Rhein. Mus. LX, 604 ff. Die Citate sind mit den Nenausgaben der angeführten Schriftsteller in Einklang gebracht. Es ist stillschweigend hinzugefügt oder geändert, was handschriftliche Notizen G. Loeschkes oder die neue Fassung des Apparates forderten.

2) Vgl. A. Glas: Die Kirchengeschichte des Gelasius von Kaisaricia S. 2, 11, 14, 18.

3) Ähnlich ist die Rückkehr zur Quelle betont S. 168, 11—170, 4 u. 8. Zur Bezeichnung von Kürzungen dienen folgende Ausdrücke: *μικρὰ* (oder *σικρὰ*) *ἐκ πολλῶν*: 111, 28—147, 22 u. 8.; *ἐν ἐκ πολλῶν* 57, 20; *εἰ καὶ μὴ πάσα; . . . ἀλλ' οὐκ ἰδὲ συμφεστόρα; (ἐπαναλαβεῖν)* 95, 23 — eine Kürzung wird ausdrücklich motiviert 166, 23.

11. S. 18, 11—26 = Eus. H. E. X 8 p. 892, 1—16.
 18, 26—19, 2 = Eus. H. E. X 8 p. 892, 20—23.
 19, 3—16 = Eus. H. E. X 8 p. 892, 25—894, 10.
 19, 16—20, 2 = Eus. H. E. X 8 p. 896, 31—898, 9.
 20, 2—10 = Eus. H. E. X 8 p. 898, 12—19.
 20, 12—21, 11 = Eus. H. E. X 8 p. 898, 22—900, 16.
 21, 12 = Socr. I 3, 1. 2 p. 7 f und I 4, 1 p. 9; aber
 Gel. citiert ausdrücklich Rufin.
 21, 21 ff Es werden inhaltlich als mit Euseb gegen
 Rufin gehend citiert *oi loizoi*. Die Inhalts-
 angabe paßt nicht auf Socr. und Thdt. Ob
 Johannes gemeint ist?
 22, 13—24, 15 Fragment eines Constantinbriefes. Die Ab-
 trennung wie bei Theodoret H. E. I 20 ff p. 66 ff.
 Die Textgestaltung anders und z. T. ursprüng-
 licher.
 24, 19—24 Abschluß des vorhergehenden Abschnittes.
 12. S. 24, 26—25, 12 Von 25, 2 an bei Socr. I 4, 2—4 p. 9.

Buch II.

1. S. 31, 3—8 = Socr. I 4, 5 p. 9 f.
 31, 11—32, 11 = Eus. H. E. X 9 p. 900, 22—902, 20.
 32, 12—33, 2 Lob des Euseb. Seine Rechtgläubigkeit.
 33, 4—27 = Rufin X 1 p. 960. Socr. I 4, 5 p. 9 f, aber
 reichhaltiger. Thdt. I 28.
 33, 24 = Thdt. I 1, 5 p. 5.
 2. S. 34, 2—13 = Rufin X 1 p. 960¹.
 34, 13—17 Z. T. wörtlich Socr. I 5, 6 p. 11 f.
 3. S. 34, 24—40, 15 Alexandrinisches Synodalschreiben von 324
 wie bei Socr. anschließend, aber mit den dort
 fehlenden Unterschriften. Johannes? Oder
 sollte die Namenliste auch bei Socr. ur-
 sprünglich gestanden und erst in unserer
 Überlieferung ausgefallen sein? Vgl. zu einem
 ähnlichen Fall Rhein. Mus. LIX, 453 f und
 Ed. Schwartz in den Göttinger Nachrichten
 1904, 395 ff.
 40, 19—41, 2 Abschluß wie bei Socr. I 6, 31 p. 22 und
 I 7, 1 p. 26.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 20.

4. S. 41,3—43,24
43,25—27
5. S. 44,3—45,18
6. S. 45,19—46,1
46,1—4
7. S. 46,6—53,29
53,21—29
54,1—24
8. S. 54,25—55,18
55,5 f
55,19—56,8
56,9—18
9. S. 56,20—57,7
10—11,10 ff. S. 57,9—59,2
- Fragment eines Constantinbriefes (gekürzt).
Umgebung und Abtrennung beweist, daß
Soer. I 7 Quelle ist. Der vollständige Brief
bei Eus. V. C. II c. 64 ff.
= Soer. I 8, 1 p. 35.
= Soer. I 8 p. 36 ff abgesehen von einem ein-
geschobenen Satz aus Johannes: ἦν δὲ αὐτῶ
ἐξκαιδέκατον ἔτος καὶ μῆνες ἐξ τῆς βασιλείας,
ὅτε ταῦτα αὐτῶ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
ειρήνης ἐσπούδαστο. Gel. schöpft, wie Ab-
trennung und Einkleidung zeigt, aus Soer.,
nicht aus dem von ihm (S. 44,9) citierten
Originalbericht des Eus. V. C. III c. 7. S.
= Soer. I 8, 12 p. 39 und I 8, 17 p. 40.
Überleitung zu der Rede.
Eröffnungsrede Constantins. Nach ausdrück-
licher Angabe der Vorrede (S. 3,9 ff) aus dem
Buch des Dalmatius¹. Die Schlußsätze
z. T. in directer, z. T. in indirecter Rede
auch bei Thdt. I 7, 11. 12 p. 32.
= Thdt. I 7, 13. 14 p. 32 f z. T. wörtlich, aber
vermischt mit Elementen aus Soer. I 8, 31
p. 46 und Rufin X 5 p. 964.
= Rufin X 2 p. 961. Soer. I, 8, 18 ff p. 41.
Vgl. für den Ausdruck Soer. I 8, 18 p. 41
und Sozom. I 17, 3—5.
= Thdt. I 11, 4—6 p. 47.
= Rufin X 2 am Ende p. 961.
= Rufin X 4 p. 963. Zum Schluß im grie-
chischen Ausdruck mit Soer. I 11 p. 88 zu-
sammentreffend. Vgl. auch Philostorgius III 12
p. 43 (Bidez), Georgios Monachos II p. 517, 15 ff
(de Boor). Quelle ist Gelasius von Caesarea².
= Rufin X 5 p. 963 f kürzend. Vgl. auch Soer.
I 12 p. 90 ff. Soz. I 11, 1—5. Quelle ist Ge-
lasius von Caesarea³.

1) An die Echtheit der von Gelasius überlieferten Actenstücke glaubt J. A. Heikel und benutzt sie in seiner Schrift Kritische Beiträge zu den Constantin-Schriften des Eusebius (= Texte und Untersuchungen 36. Bd. Heft 4), um die Unechtheit der Oratio ad sanctum coetum nachzuweisen.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 42 u. 80. 3) Vgl. Glas a. a. O. S. 43.

- 11, 11 ff. 12. S. 59, 3—61, 11 Unbekannte Quelle. Buch des Dalmatius?
60, 30 ff Vgl. zur Sache Socr. I S. 13 p. 39. Sozom. I 17, 3.
13. S. 61, 14—64, 8 Vgl. Rufin X 3 p. 961—963. Im Anfang und
am Schluß frei erweitert. Vgl. auch Soz.
I 18, 1—7 und Georgios Mon. Chron. II 505,
18—507, 15 (de Boor). Quelle ist Gelasius
von Caesarea¹.
- 14—24. S. 61, 11—101, 23 Philosophendialog. Buch des Dalmatius?
25. S. 101, 24—102, 2 Abschluß des vorigen Abschnittes. Buch des
Dalmatius?
102, 3—17 = Rufin X 5 p. 965 erweitert. Vgl. auch
Georg. Mon. II p. 507, 21—508, 3. Quelle ist
Gelasius von Caesarea².
- 102, 19—103, 4 Quelle? Wahrscheinlich von Gelasius selbst
compioniert. Nichts Neues.
27. S. 103, 9—104, 3 Nicaenisches Symbol. Quelle?
104, 4—14 = Rufin X 5 p. 965.
104, 14—19 Zusatz des Gelasius.
28. S. 104, 21—106, 7 Unterschriften der Bischöfe. Nach Johannes?
Oder ist der Abschnitt hier überhaupt inter-
poliert? Vgl. S. 135 ff. Die Überschrift des
Abschnittes paßt nicht zu seinem Schlußsatz³.
106, 9—26 Quelle unsicher. Johannes?
29. S. 106, 26—107, 17 Eus. V. C. III, 13. 14 ausdrücklich citiert.
Wie Citat und Abtrennung beweisen, aus
Socr. I S. 21 geschöpft, aber zum Schluß
interpoliert. Der letzte Satz scheint von Gel-
asius im Hinblick auf Cap. 31 f zugesetzt; aber
vgl. Rufin X 5 am Schluß und Thdt. I 13, 2.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 19 u. 36 ff. 2) Vgl. Glas a. a. O. S. 19 u. 44 f.

3) Die Zusätze 105, 7 *Λεόντιος Καισαρείας τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου καλλιπισμα* und 105, 20 *Πρωτογένης ὁ θαναμάσιος πόλεως Σαρδικῆς* beweisen ebenso wie 105, 13 *σὺν Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ Καισαρείας*, 105, 1 *Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας σὺν Ἀθανασίῳ τότε ἡρωδιαζόντι ὄντι* und 105, 27 *Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε προεβύτερος ἔτι ὄν*, daß die Liste nicht in einer officiellen Synodalpublication gestanden hat. Sie ist daher bis auf weiteres Johannes zuzuweisen und kann der Trennung der Macedonien entsprechend (vgl. 105, 16) ruhig in der ersten Hälfte des 5. Jahrhunderts redigiert gelten. Die Frage ist dann nur, ob der Redactor damals eine alte zuverlässige Liste benutzt hat. Dafür spricht, daß die in der Liste vorausgesetzten Rechtsverhältnisse auf die erste Hälfte des 5. Jahrhunderts kaum zutreffen. Sie scheinen älter und die Liste derart entstanden zu sein, daß eine alte Liste notdürftig zugestutzt ist. G. L.

30. S. 107,19—108,9 = Socr. I 10 p. 86 f. Socr. versichert, die Geschichte sei nirgends überliefert; er habe sie persönlich von einem glaubwürdigen alten Manne gehört.
31. S. 108,13—111,30 Diatyposeis. Buch des Dalmatius?
32. S. 112,1—118,7 Canoneshandschriften? Johannes?
118,8—13 Abschluß und Überleitung.
33. S. 118,13—119,6 = Socr. I 11 p. 88 ff: vgl. Sozom. I, 23.3f.
119,7—120,4 Selbständige Zusammenfassung von Bekanntem unter Verweis auf Thdt. I 20, 11 p. 69 und Überleitung zum Folgenden.
34. S. 120,6—123,13 Socr. I 9, 1—14 p. 57 ff oder Thdt. I 9. Das Synodalschreiben 120,15 ff findet sich auch in den Athanas.-HSS (vgl. G. Loeschke im Rh. Mus. LIX, 461 ff und Parmentiers Theodorettausgabe S. 38) und bis 122,27 lateinisch S. Leonis opera III 587 f. Es schließt ebenso unmittelbar an wie bei Thdt.¹
35. S. 123,14—128,2 Brief des Euseb an seine Gemeinde in der bei Thdt. I 12 p. 48 ff gegen Socr. I 8, 35—54 p. 48 ff erhaltenen ursprünglichen Gestalt; vgl. Parmentier p. LVIII.
36. S. 128,3—19 = Socr. I 9, 30 f p. 69. Brief des Constantin inc. *τοὺς πονηροῦς*. Auch im Veronensis 60, f. 113v.
128,20—22 = Socr. I 9, 64 p. 85. Abschlußformel.
37. S. 128,25—130,6 = Socr. I 9, 17—25 p. 64. Brief des Constantin inc. *τελείαν παρά*; auch in den Athanas.-HSS überliefert (vgl. Rh. Mus. LIX, 459) und im Veronensis 60, f. 112v. Die lateinische Übersetzung des cod. Paris. lat. 1682 ist von Ed. Schwartz Acta conciliorum IV 2 p. 101 ediert.
130,9—133,24 = Thdt. I 10 p. 42 ff. Brief des Constantin inc. *πέτραν λαβών*. Vgl. auch Eus. V, C. III 17—20. Socr. I 9,32—46 p. 70 ff.
133,25—134,12 = Thdt. I 11,1—2 p. 46 f, d. h. der unmittelbar anschließende Abschnitt.

1) Beachtenswert erscheint, daß in Cap. 34—37 die Urkunden ohne verbindenden Text aneinandergereiht sind.

- 134,12 Gelasius citiert Eus.V.C.III 21 (am Ende). 22. benutzt aber 15—23 Thdt. I 13,3 f p. 55 als Vorlage. Im Anfang interpoliert.
- 134,23 f Datierung wie 44,5 (vgl.S.XXXII). Johannes?
- 134,27—135,16 Eigene das Buch abschließende Bemerkungen.
- 135,20—137,7 Bischofsliste = 101,21—106,6 (Gel.⁴).
- Buch III.
- 138,1—139,24 Handschriftlich überlieferter Pinax.
1. S. 140,1—27 Einleitung.
- 2—6. S. 141,1—145,7 = Thdt. I 14,12 p. 58,17 — I 18,1 p. 64,3. Ein Satz vorausgeschoben.
- 141,13—142,5 Brief des Constantin inc. *ἕως τοῦ παρόντος.*
- 142,8—28 Brief des Constantin inc. *κατὰ τὴν ἐπώνυμον.*
- 143,16—144,29 Brief des Constantin inc. *τοσαύτη τοῦ σωτηῆρος.*
6. S. 144,30—145,7 = Thdt. I 18,1 p. 63. Rufin X 6. Quelle ist Gelasius von Caesarea¹.
7. S. 145,12—26 = Thdt. I 18,2—4 p. 64,3—17.
- 145,26—146,21 = Rufin X 7 a. E. und S p. 970,7 ff, etwas erweitert. Quelle ist Gelasius von Caesarea².
- 146,22—147,19 = Thdt. I 18,5—9 p. 64 f. Auch hier ist Gelasius von Caesarea als Quelle wahrscheinlich. Zunächst die Notiz: *Θυγατέρα δὲ καταλέλοιπεν* (scil. Helena), *ὀνόματι Κωνσταντίαν, τὴν τοῦ ἄσεβοῦς Αἰζωνίου γενομένην γυναικα*, wozu zu vergleichen Ruf. X 12 p. 976. Socr. I 25 p. 136. Thdt. II 3 p. 96⁴. Dann ein abschließender Satz.
8. S. 147,29—34 = Socr. I 17,8 p. 106 f; vgl. auch S. 12,18 ff. Die Überleitung zu der Socratesstelle stammt von Gelasius selbst.
9. S. 148,2—7 = Ruf. X S p. 971,5 ff⁵.
- 148,8—150,22 = Ruf. X 9 f p. 971 ff; aber nicht unbedeutend erweitert. Quelle ist wieder Gelasius von Caesarea⁶. Die Notiz des Rufin. daß er die Geschichte persönlich von Aidesios gehört habe, ist von Gelasius unverändert übernommen.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 45 f.

2) Vgl. Glas a. a. O. S. 47 f.

3) Vgl. ebd.

4) Vgl. Glas a. a. O. S. 48.

5) Vgl. ebd.

6) Vgl. Glas a. a. O. S. 50 ff.

10. S. 150,24—154,19 = Ruf. X 11 p. 973 ff, erweitert¹. Die Quellenangabe des Rufin (er hat die Geschichte von Bakkurios gehört) ist wieder übernommen.
- 154,20—155,11 = Socr. I 18,5 ff p. 110. Etwas umgearbeitet.
- 155,11—21 Johannes?
- 155,22—28 = Thdt. I 24,12 f p. 76.
11. S. 155,31—157,11 = Thdt. I 25,1—13 p. 76 ff. Brief des Constantin inc. *τὴν θείαν πίστιν*.
- 156,9 Interpolation des Gelasius.
12. S. 158,15—160,7 Johannes?² Gelasius bietet mehr als die Parallelrecensionen Socr. I 25, Thdt. II 3,2, Ruf. X 12; vor allem kennt er den dort nicht genannten Namen des Presbyters, der Constantia für Arius einnahm: Eutocius (158,24 f).
- 159,12—17 = Thdt. II 3,2 f p. 96.
- 160,4—6 = Thdt. II 3,6 p. 97.
- 160,8—20 = Socr. I 14,1 p. 97, obwohl wortreicher. Vgl. auch Philostorg. I 9 p. 10,2 ff (Bidez).
13. S. 160,22—161,26 = Socr. I 14,2 ff p. 97 ff. Schrift des Euseb. v. Nicomedien und Theognis v. Nicaea.
- 161,26—162,20 Ohne wirkliche Parallele bei Socr. Thdt. Ruf. Quelle Johannes?
- 162,21—163,26 Teilweise bei Socr. I 25,5 f. 9—11 p. 137 ff. Wahrscheinlich mit Stücken aus Johannes durchsetzt. Oder sollte alles aus Johannes stammen und Johannes zu den Quellen des Socr. zählen?
- 163,23—164,12 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^b Montf.
- 163,26—164,10 = Socr. I 27,1—4 p. 143 f.
14. S. 164,5—12 = Socr. I 27,1 p. 143. Fragment eines Constantinbriefes inc. *ἔχων τοίνυν*.
15. S. 164,15—165,6 Brief des Constantin inc. *καὶ νῦν ἀρα*. Johannes?
- 165,7—17 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^d Montf.
- 165,7—9 = Socr. I 27,5 p. 144.

1) Vgl. Glas a. a. O. S. 53.

2) Auch Glas a. a. O. S. 54 hebt die Verschiedenheiten zwischen Gelasius und den Parallelrecensionen hervor und scheint hier Gelas. Caes. als Vorlage auszuschließen.

- 165,10—22 Datierung der nicaenischen Synode und des Lebens des Alexander von Alex. abweichend von Socr. Thdt. und Ruf., aber übereinstimmend mit Buch II S. 44,5 und 134,24. Quelle Johannes?
- 165,23—166,29 = Ruf. X 15 p. 980 ff, jedoch ziemlich frei. Ob wieder Johannes benutzt ist?¹ Vgl. auch Vita Athan. 1 p. CXXXVII^b Montf.
- 166,28—167,32 vgl. Vita Athan. III 2 p. CXXXVIII^e Montf.
- 166,30—167,25 = Soer. I 27,6 ff p. 145 ff, aber zeitweilig ziemlich stark umgearbeitet, gekürzt, auch wohl etwas erweitert. Ob immer noch Johannes benutzt ist?
- 167,25—32 Johannes?
- 167,32—168,3 = Thdt. I 26,5 p. 81.
- 168,4—11 Zwischenbemerkung des Autors².
16. S. 168,16—29 = Thdt. I 27 p. 82. Fragment eines Constantinbriefes. Zum Schluß ist ein Segenswunsch angehängt, fälschlich, wie Athan. Apol. c. Ar. 62 Montf. I 180 E beweist.
- 168,30—169,14 Johannes?
- 169,15—33 Thdt. 21,1 f p. 70 ausdrücklich zitiert.
- 169,33—170,3 Zwischenbemerkung des Autors.
- 170,4—11 Thdt. I 21,3 erweitert.
- 170,13—27 Polemik gegen Thdt. I 21,4 p. 70.
- 170,27—171,34 = Thdt. I 21,4 ff p. 70 ff, wenn nicht aus dessen Quelle: die stilistischen Abweichungen sind ziemlich stark. Sollte Johannes hier benutzt sein und zu den Quellen des Thdt. zählen?
- 171,35—172,4 Johannes?
- 172,4—21 = Thdt. I 22,1 ff p. 72.
- 172,22—173,15 = Thdt. I 28,1 ff p. 82 f. Aber als Ort der Synode wird nicht *Καυσάρεια τῆς Παλαιστίνης*, sondern *Ἀντιόχεια τῆς Συρίας* (172,33) genannt. Ob nach Johannes?

1) Glas a. a. O. S. 57 nimmt auch hier Gelas. Caes. als Quelle an und führt die Unterschiede zwischen Gel. Cyz. und Rufin auf individuelle stilistische Redactionen beider zurück.

2) Vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LX, 613 und Parmentier in der Vorrede zu Theodoret p. LXIV f.

17. S. 173,20—174,23 = Thdt. I 29 p. 83 ff. Brief des Constantin inc. *ἦν μὲν ἕως*.
 174,24—175,19 Johannes? Vgl. Vita Athan. 3 p. CXXXIX^c Montf.
 175,19—23 = Thdt. I 29,7 p. 85.
 175,23—34 Johannes? Vgl. Ruf. X 18 p. 983.
 175,34—179,10 = Thdt. I 30—31,3 p. 85 ff. Zeitweilig etwas erweitert und scheinbar nach anderer Quelle ergänzt; beachte bes. 176,7 ff (vgl. o. S. XXXVII).
 178,27—179,2 Johannes?
 179,3—10 = Thdt. I 31,3 p. 88.
 18. S. 179,29—181,34 Brief des Constantin inc. *ἐγὼ μὲν ἄγνοῶ*. Ausführlicher als Athan. apol. ad Ar. 86, der Quelle ist für Socr. I 34 p. 158 ff. Soz. II 28. Johannes?¹
 182,1 f = Socr. I 35,1 p. 163.
 182,3—35 Johannes?
 19. S. 183,1—192,12 Brief des Constantin an Arius und die Arianer inc. *κατὸς ἐξηγητῆς*. Johannes? Als Fragment des 3. Buches gedruckt von Balforeus. Der Brief ist vollständig außer bei Gelasius nur in der Urkundensammlung der Athanas.-HSS überliefert².

Anhang.

- I 192,18—199,16 Brief des Constantin an die Gemeinde zu Nicomedien inc. *τὸν δεσπότην θεόν*. Erhalten in der Urkundensammlung der Athanas.-HSS und von S. 196,4 an bereits S. 22 ff nach Thdt. I 20 citiert.
 II 200,1—19 Brief des Constantin an Theodot von Laodicea inc. *ὅση τῆς θείας ὀργῆς*, gleichfalls in den Athanas.-HSS. Im Pinax werden noch erwähnt:
Προσευχὴ τοῦ νικηφόρου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς αἰσχίστης τελευτῆς Ἀρείου.
Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Πίστον ἐπίσκοπον Μαρξιανουπόλεως.
Ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον.

1) Vgl. G. Loeschcke Rhein. Mus. LXI, 34 ff.

2) Vgl. G. Loeschcke ebd.

GELASIUS KIRCHENGESCHICHTE

Verzeichnis der Handschriften

- A¹ = Codex Ambrosianus 534 ältere Hand, s. XII XIII
A² = Codex Ambrosianus 534 jüngere Hand, s. XIII
H = Codex Hierosolymitanus 111, a. 1588—1591
R = Codex Vat. graec. 1142, s. XIII
V¹ = Codex Vat. graec. 830, a. 1146
P³ = Codex Paris. Suppl. graec. 516, a. 1572
M² = Codex Monacensis graec. 43, s. XVI
P¹ = Codex Paris. graec. 413, s. XVI
P² = Codex Paris. graec. 418, s. XVI

Erläuterung der Zeichen und Abkürzungen

∨ = läßt aus	[] = zu beseitigender Einschub
+ = fügt hinzu	* = vermutete Lücke
∩ = stellt um	† = nicht sicher zu heilende Textver-
> = auf Conjectur beruhender Zusatz	derbnis

G.L. = Gerhard Loescheke

Hei = Heinemann

Ltz. = Lietzmann

ΓΕΛΑΣΙΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ Ᾱ

- α' Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου.
 5 β' Περὶ τῶν ὁμοχρόνων βασιλέων Κωνσταντίνου Μαξεντίου καὶ Μαξιμίνου.
 γ' Περὶ τῆς τυραννίδος Μαξεντίου.
 δ' Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ὅπως κατὰ τοῦ τυράννου Μαξεντίου ἐστρατοπεδεύσατο.
 10 ε' Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὀφθέντος ἐν οὐρανῷ τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ.
 ς' Περὶ τοῦ σίγνου οὗ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντίνος ἀντίτυπον τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ.
 ζ' Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Μαξεντίου νίκης τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.
 15 η' Περὶ Αικιννίου πεμπομένου παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ ἐπ' ἀνατολῆς τυράννου.
 θ' Περὶ τῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὴν τυράννου Μαξιμίνου ἀπονοίας.
 ι' Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως.
 20 ια' Περὶ τῆς Αικιννίου κακοτροπίας.
 ιβ' Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Αικιννίου νίκης τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.)
 σύνταγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ ἀγίας συνόδου περὶ ὧν διημφισβήτησαν πρὸς τοὺς ἀγίους πατέρας οἱ αἵρετικοὶ καὶ ἐκφώνησις τοῦ κρατήσαντος
 25 ὀρθοδόξου δόγματος. προοίμιον περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἀγίαν σύνοδον πραχθέντων.

1—22 Der Name des Verfassers ist nicht direkt überliefert, der Buchtitel aus der Subscription zu Buch I und den Überschriften zu II und III erschlossen, der Capitelfindex nach den Capitulüberschriften innerhalb des Textes zusammengestellt.

23 σύνταγμα — 26 πραχθέντων A² 23—26 σύνταγμα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ ἀγίαν σύνοδον πραχθέντων M²P¹P²V¹P³. Am Rand von anderer Hand Γελασίου τοῦ Κεζικηνοῦ V¹. Am Kopf der Seite von späterer Hand ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου ἐνθεν ἐστίν A² 25 περὶ τῶν] εἰς τὰ Η | ἀγίαν > Η 26 πραχθέντα Η
 Gelasius. 1

Τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην καὶ οἰκουμηνικήν τῶν ἐπισκόπων Prooem.
 συναθροισθεῖσαν σύνοδον ἐν τῇ Νικαίῳ ἐκ πασῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν,
 τῶν τοῦ Ῥωμαίων κόσμου ἐπαρχιῶν καὶ Περσίδος, ἐκ τε τῆς τοῦ θεοῦ
 5 χάριτος καὶ θεοπίσματος τοῦ θεοφιλοῦς καὶ εὐσεβοῦς βασιλέως Κων-
 σταντίνου τοῦ ἡμετέρου ὑπὲρ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως
 κατὰ τῶν μοχθηρῶν καὶ ἀσεβῶν δογμάτων τοῦ θεομάχου Ἀρείου·
 πάντα τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐναρέτῳ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ λεχθέντα τε καὶ 2
 πραχθέντα καὶ διατυπωθέντα πάσαι τε καὶ πρόπαισι ἀναγνοῦς ἔτι
 ἐν τῇ πατρῴᾳ οἰκίᾳ διάγων, εὐρηκῶς αὐτὰ ἐν βίβλῳ ἀρχαιοτάτῃ
 10 ἐγγεγραμμένα ἐν μεμβράναις ἅπαντα ἀπαραλείπτως ἐχούσαις, γενο-
 μέναις μὲν τοῦ θεοῦ καὶ ἀοιδίμου Δαλματίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 γενομένου τῆς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς τῶν Κυζικηνῶν
 λαμπρᾶς μητροπόλεως, περιελθούσαις δὲ εἰς τὸν τοῦ ποτε ἡμετέρου
 οἴκου δεσπότην, λέγω δὴ τὸν κατὰ σάρκα πατέρα ἐμόν, τῆς αὐτῆς
 15 ἀγιωτάτης ἐκκλησίας πρεσβυτερίου ἡξιωμένον· ἦτινι ἱερῶ βίβλῳ ἐν- 3
 τυχὼν καὶ σχολὴν πολλὴν ἐν αὐτῇ ποιησάμενος ἐπὶ μνήμῃς μὲν
 φέρειν πάντα οὐχ οἷός τε ἦμην (οὐδὲ γὰρ ἂν τις ἀνθρώπων τὸ
 ἄφατον ἐκεῖνο πέλαγος τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκειμένων ἐπὶ μνήμῃς ἦ) διὰ
 στόματος φέρειν δυναθεῖν) πλεῖστα δὲ ὅσα ἐπεσημηνάμην, τὰ τε 4
 20 τῶν ἡμετέρων ἁγίων πατέρων καὶ ἐπισκόπων τῆς τοῦ ὑγαίνοντος
 λόγου διδασκαλίας αὐτῶν δόγματα τὰς τε πρὸς τοὺς Ἀρειομανίτας
 αὐτῶν ἀντιθέσεις καὶ τοὺς κατὰ τῆς ἐκείνων βλασφημίας ἐγγράφους
 ἐλέγχους, ἧς ἐβλασφήμησαν οἱ μισροὶ Ἀρειομανῖται κατὰ τοῦ υἱοῦ
 τοῦ θεοῦ, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὰς 5
 25 τε τῶν μισθῶτων Ἀρείου τῶν φιλοσόφων πρὸς τοὺς ἐπισκόπους

23 vgl. Luk. 12, 10

A²H V¹P³ M²P¹

2 ἐν τῇ] τῆς H 3 Ῥωμαίων V¹P³M²P¹ 6 καὶ > M² 7 ἐναρέτῳ] ἀρίστη A²
 8 καὶ διατυπωθέντα > A²H 9 διάγων οἰκία ~ A² 10 βεμβράναις A²HP³ βε-
 βράναις V¹ 10 f γενομένης M²P¹V¹P³ 11 f γενομένου ἀρχιεπισκόπου ~ M²P¹
 13 περιελθούσης M²P¹V¹P³ 15 ἡξιωμένον P³ 17 ἂν > A²H | τις] εἰς H
 19 δυνήσεται A² | δέ] τε HSS 21 ἀρειανίτας H (aber am Rand γρ. ἀρειο-
 μανίτας), M² 23 ἀρειανῖται M² 24 γὰρ A²V¹ > HM²P¹P³

ἀντιρρήσεις, τὰς τε τῶν ἡμετέρων πρὸς ἐκείνους διὰ γραφικῶν δι-
 δαγμάτων κατὰ τῶν αὐτῶν σοφισμάτων ἐναργεῖς ἐπιλύσεις, περὶ τε ⁶
 τῆς ἀνάρχου καὶ ἀεὶ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ συναρχούσης τοῦ υἱοῦ αὐ-
 τοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος προαιωνίου μιᾶς θεότητος, περὶ τε τῆς
⁵ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, θεοῦ λόγον, ἐπ' ἐσχάτων τῆς ἡμετέρας ἕνεκα
 σωτηρίας ἐκ τῆς θεοτόκου παρθένου Μαρίας ἀπορρήτου σαρκώσεως
 καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικῶν διατυπώσεων πᾶσαν ἀπλῶς τὴν
 ἐκείσε γεγενημένην πραγματείαν ἐνιστορήσας ἐν τῇ προορηθείσῃ ἱερᾷ
 βίβλῳ, πρό γε πάντων τὰς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως Κωνσταντίνου ⁷
¹⁰ τοῦ ἐν τῇ συνόδῳ συνεδρεύσαντος θείας καὶ ἀληθοῦς ἀποστολικᾶς
 ἐννοίας, ἥσθη ἐν τοσοῦτον τοῖς τῇ βίβλῳ ἐκείνῃ τῇ ἱερᾷ περιεχο-
 μένοις, ὥστε εἰπεῖν με πρὸς τὸν κύριον· ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί
 μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου· οὕτως ὑπερ- ⁸
¹⁵ ηγάσθη ἐν τοῖς ἐκεῖ ἀναγεγραμμένοις περὶ τῆς ἀσπίλου καὶ ἀμω-
 μήτου, ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς πίστεως.

Μετὰ δὲ καιρούς τινας φθάσας ἐνταῦθα, ἐν τῇ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρ- ⁹
 χία λέγω, κατ' εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ, κινήσεώς τε καὶ συζητήσεως πλείστης
 ὄσης γεγενημένης ἐπὶ τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίου Βασιλίσκου κατὰ
 τῆς ἀποστολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἐν αὐτῇ
²⁰ πολιτενομένης ἀποστολικῆς πίστεως, ὑπεκκαιόντων μάλιστα καὶ κι- ¹⁰
 νούντων τὰ βασίλεια τῆς τῶν τοῦ αἰρετικοῦ Εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων
 συμμορίας, προβαλλομένων ἡμῖν ὑπόβλως τὴν * ἐν Νικαίᾳ φημί ὑπὸ
 τῶν πατέρων * κρατεῖν πίστιν· οἱ διηλέγχοντο πρὸς ἡμῶν πολέμιοι ¹¹
²⁵ ἐκείνης ὑπάρχοντες· οὐ γὰρ ἤδειςαν τί λέγουσιν, ἢ περὶ τίνων δια-
 βεβαιοῦνται· προσφέροντος γάρ μου τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγίᾳ χορεία
 τῶν ὀρθοδόξων τοῦ θεοῦ ἱερέων ἐν πνεύματι ἁγίῳ παρὰ τοῦ

12 Psal. 118, 103 — 24 vgl. I Tim. 1, 7

A²H V¹P³ M²P¹

4 τοῦ > M² 5 θεοῦ² > A²HP³ (aber vgl. S. 6, 2) 8 ἐκεί^{σε} H | γε-
 νομένην A² | ἱστορήσας H 10 ἐν] καὶ A²H | ἀληθεῖς A² 11 ἐκείνῃ] ἐκείσε A² |
 τοῖς τῇ ἱερᾷ βίβλῳ ἐκείνῃ ~ V¹ 11 f περιεπομένης P¹ 14 ἐν τοῖς — 15 πί-
 στεως] τὰ ἐκείσε περὶ πίστεως ἀναγεγραμμένα A² 14 f ἀμωμῆτου + καὶ H
 16 ἐν A² > d. übr. HSS 18 ὄσης aber ὄ aus ou corr. H οὗσης d. übr. HSS | ἀνταρ-
 σίας] ἀντιλογία H 19 ἐκκλησίας > A² 20 ἀποστολικῆς] εἰλικρινοῦς A² 21 f βα-
 σίλεια τῆς συμμορίας τῶν τοῦ αἰρετικοῦ εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων A² 21 τῶν > M²P¹
 | ὁμοφρόνος M² (aber am Rand von 2. Hd. ὁμοφρόνων), im Text ὁμοφρόνος, am
 Rand von einem der Correctoren γρ. ὁμοφρόνων P¹ 22 <ὀρθόδοξον, τὴν>
 Holl | φησὶν M²P¹V¹P³ 23 scheint ein Participium ausgefallen, etwa ὀρισθεῖσαν
 (s. S. 4, 2) | διελέγχονται H 24 περὶ] παρὰ H 26 παρὰ A²H, τὰ M²P¹V¹P³
 1*

κυρίου δι' αὐτῶν ἐκφωνηθέντα, ἀπεπήδων ἀφ' ἡμῶν, χείρονα τῶν
 Ἀρείου βλασφημιῶν κατὰ τῶν ἐκεῖσε ὀρισθέντων διὰ γλώττης προ-
 φέροντες καὶ ἀναθεματισμὸν ῥίπτοντες κατὰ τῶν ταῦτα οὕτως
 φρονοῦντων οἱ ἄθλιοι· διὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλα πολλὰ κινήθεντα **12**
5 κατὰ τῆς ἁγίας καὶ ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν τῆς ἀνεκαθεν ἐκ τε
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν προρρηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων
 τῶν ἐν τῇ Νικαέων συνειλεγμένων ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ μητρὶ
 ἡμῶν πολιτενομένης, πλείστην ὄσσην ἔρευραν ἐποιησάμην πάντη τε
 καὶ πανταχοῦ, τὸ δὴ λεγόμενον πάντα κάλων κινήσας, ἀνερευνησαί **13**
10 τὰ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ πεπραγμένα ὑπὲρ τοῦ τῆς αὐτῆς ἁγίας
 καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ὅρου, ἦν οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὔτε δι'
 ἀνθρώπων· ἢ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία παρείληφεν, ἀλλ' ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
 πάντων ἡμῶν σωτῆρος καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 τοῦ ζῶντος· ὃς μετὰ τὴν τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομίαν, **14**
15 τὸ μέγα ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καθὼς γέγραπται, φανερω-
 θείς τε σαρκὶ καὶ ἀγγέλοις ὄφθεις (οὔτε γὰρ ἀγγέλοις θεατός ὁ μο-
 νογενῆς κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν, εἰ μὴ ἐσαρκώθη) τὰ πάντα
 πληρώσας τὰ κατὰ τὴν οἰκονομίαν τό τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον πάθος
 καὶ τὴν ταφὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν τῇ ἁγίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἀναμαρτήτῳ
20 σαρκὶ αὐτοῦ παραχωρήσας, δι' ἧς τὸ ἡμέτερον ἀπεθανάτισε γένος,
 ἀναβαίνων εἰς τοὺς οὐρανοὺς ταύτης τῆς ἁγίας καὶ ἀμωμήτου πίστεως
 τὸν θεῖον καὶ προσκνητὸν ὄρον δι' ἑαυτοῦ ἐπηξσε, καὶ μέγα βρον-
 τήσας κατὰ τὸ γεγραμμένον »κύριος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς καὶ
 ἐβρόντησε« καὶ ἐν ἐτέρῳ »ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ κύριος, **16**
25 καὶ ὁ ὑψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ«. καὶ τί ἐβρόντησε; ποίαν
 δὲ φωνὴν ἔδωκεν ὁ ὑψιστος; »πορευθέντες, φησὶ πρὸς τοὺς ἀπο-
 στόλους λέγων, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐ-
 τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος«. εἰ γὰρ καὶ διὰ φιλανθρωπίαν τὴν ὑμῶν σάρκα ἐμ- **17**
30 ψυχον καὶ ἔννον ἐκ τῆς πασέμνον καὶ ἁγίας παρθένου Μαρίας
 προσείληφα, ἀλλ' ἢ τῆς σαρκὸς πρόσληψις προσθήκη τῇ τοῦ πατρὸς
 καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τριάδι οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ μένει ἢ
 τριάς τριάς. »πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη,

7 vgl. Gal. 4, 26 — 11 Gal. 1, 1 — 15 vgl. I Tim. 3, 16 — 23 I Kōn.
 2, 10 — 24 Psal. 17, 14 — 26 Matth. 28, 19, 20

A² (A¹ von Z. 10 ὑπὲρ an) H V¹P³ M²P¹

1 τῶν + τοῦ A² 5 ἁγίας — ἡμῶν > P³ 14 τοῦ > A¹ 16 ἀγγέ-
 λους² + ἦν (viell. von 2. Hd.) A¹ | θεατός + ἦν H 21 ἁγίας] ὀρθῆς M²P¹
 27 λέγων > H 29 ὑμῶν] ἡμῶν HM²P³ 31 προσείληφεν H (aber corr. aus
 προσείληφα), P³ 32 ἐμοῦ] τοῦ υἱοῦ H 33 τριάς² > A¹H

βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος·

Τούτων τὸν ἄγιον καὶ προσκνητὸν ὄρον τῆς ὁρθῆς καὶ ἀμωμήτου 18
πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου λαβόντες οἱ ἱεροὶ ἀπόστολοι πάση τῇ ὑπὸ
5 τὸν οὐρανὸν τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ἐκήρυσαν, ὡς πληρωθῆναι ἐπ' αὐτοῦ
τὸ προφητικὸν λόγιον τὸ φάσκον· »εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ
φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥή-
ματα αὐτῶν«. ὄντινα ὄρον καὶ τὴν προσκνητὴν ταύτην δωρεάν, 19
τὴν εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν θείων ἀποστόλων παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
10 δεδομένην, μετὰ πλείστους ὅσους καιροὺς πανσαμένου τοῦ κατὰ τῆς
ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ διωγμοῦ διὰ Ἀρείου πάλιν ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμε-
τέρας σωτηρίας παραφθεῖραι σπουδάζων κατὰ τῆς αὐτῆς ἀγίας καὶ
ἀμωμήτου ὀπλίζεται πίστεως, ξένα τινὰ παρεισφύρων κατὰ τοῦ σω-
τῆρος βλάσφημα ῥήματα, δι' ὧν τὴν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκ-
15 κλησίαν τοῦ κυρίου ἐτάραξεν.

Οὗ χάριν καὶ τὴν πολυάνθρωπον ἐκείνην ἐπὶ τὴν τῶν Νικαίων 20
πόλιν ὁ πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος συνήγαγε σύνοδον, ἣς
τὰ πεπραγμένα πάντα προεγνωκώς, ὡς ἀνωτέρω ἔφην, καὶ διερευνη-
σάμενος μόλις ἐδυνήθηεν εὐρεῖν φανερὰ τῶν ἐκεῖσε ἐσκεμμένων καὶ
20 ἐγγραφέντων παρὰ τισὶ διαφόροις φιλομαθέσιν ἀνδράσιν, Ἰωάννη
μέν τινι πρεσβυτέρῳ ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ, ἐν τετραδίοις
παλαιαῖς λίαν, οὐ μὴν ὄλα· καὶ ἐξ ἄλλων δὲ συγγραφέντων διαφόρων,
Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐπισκόπου Καισαρείας καὶ Ῥουφίνου πρεσβυ- 22
τέρου Ῥώμης τῶν καὶ τῇ ἀγία ἐκείνη κοινωνησάντων συνόδῳ καὶ
25 ἄλλων πλείστων ὄσων. οὐ μὴν τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὅλης ἁρμοῖας 23
εὐρον κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην βίβλον, ἣ προενέτυχον, ὡς ἀνωτέρω
μοι εἴρηται. μόνος γὰρ Εὐσέβιος ὁ θαναμάσιος ὁ Παμφίλου ἀτρεπτι
τῇ λεωφόρῳ τῆς ἀληθείας ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου παρουσίας ἕως τῶν
τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου χρόνων διώδευσεν.

30 Ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὄλα εὐρεῖν ἠδυνήθην, πλην ὅσα γνώριμά μοι καὶ τῆς 24
ἀληθείας ἴδια κατὰ τὴν προαναγνωσθεῖσάν μοι βίβλον εὐρον. καὶ ἐξ ἑκα-
τέρων ἀναλεξάμενος ἀναγκαῖον ᾗθηθην ἐγγράφαι τῷδε τῷ βιβλίῳ πρὸς
ὠφέλειαν κοινὴν καὶ στήριγμα τῶν ἐντευξομένων τῷδε τῷ γράμματι.

6 Psal. 18, 5

A¹H V¹P³ M²P¹

2 τοῦ > M² 5 τοῦ θεοῦ > M²P¹ 10 τῆς] τὰς A¹ 12 παραφθεῖραι σπον-
δάζων sinngemäß H > d. übr. HSS | αὐτῆς] αὐτοῦ H 13f σωτῆρος + ἡμῶν M²P¹
15 ἐτάραξεν V¹P³ 18f διερευνησάμενη H 19 Π Gel. sucht hist. Erläuterung des bei
Dalmatius (ἐκεῖσε) Berichteten: nur Euseb gibte. vollständ. geschichtliche Einführung
21 ἄγαν γραφικῷ ἄγαν H 31f ἑκατέρων: Dalmatius und die andern Quellen

"Αρξεται δὴ μοι λοιπὸν ὁ λόγος προοδοποιούντος μοι καὶ ποδη- 25
 γούντος τοῦ ἀεὶ ζῶντος θεοῦ λόγου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας
 τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ χριστοφόρου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ καὶ
 τὴν σύνοδον τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ Νικαίῳ συναθροισθῆναι προσ-
 5 τάξαντος πόλει· ἐν ἑτέρῳ γάρ, εἰ τῷ θεῷ φίλον, τὰ τῆς γενέ- 26
 σεως αὐτοῦ καὶ τῶν χρόνων τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κωνσταντίου
 τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλείας τὴν διαγωγὴν ἐντάξω συγγράμματι.

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου.

Μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῆς βασιλικῆς ἀλουργίδος τῆς τῶν τυράννων 11
 10 Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, τὸν ἰδιωτικὸν ἀπειληφότων αὐτῶν
 βίον, καθά φησιν ὁ Εὐσέβιος, χρόνου οὐ πλείστου μεταξὺ γενομένου
 βασιλεὺς Κωνσταντίος, τὸν πάντα βίον πραότατος καὶ τοῖς ὑπῆκοῖς
 εὐνοϊκώτατος τῷ τε θεῷ λόγῳ προσφιλέστατον ἑαυτὸν διαθέμενος,
 παῖδα γνήσιον Κωνσταντίνον αὐτοκράτορα καὶ Σεβαστὸν ἀνθ' ἑαυτοῦ
 15 καταλιπὼν, κοινῷ φύσεως νόμῳ τελευτᾷ τὸν βίον, ἀπάσης μετὰ θά-
 νατον, ὅση βασιλεῖ τις ἂν ὀφείλετο, τιμῆς ἠξιωμένος, χρηστότατος
 καὶ ἠπιώτατος βασιλεὺς γεγονώς· ὅς δὴ καὶ μόνος τῶν καθ' ἡμᾶς 2
 ἐπαξίως τῆς ἡγεμονίας τὸν πάντα τῆς ἀρχῆς διατελέσας χρόνον καὶ
 τὰ ἄλλα τοῖς πᾶσι δεξιότατον καὶ ἐνεργεικώτατον παρασχὼν ἑαυτόν,
 20 τέλος εὐδόκιμον καὶ τρισμακάριον ἀπέλιπε τοῦ βίου, μόνος ἐπὶ τῆς
 αὐτοῦ βασιλείας εὐμενὸς καὶ ἐπιδόξως ἐπὶ διαδόχῳ γνήσιῳ παιδί τὰ
 πάντα σώφρονι καὶ εὐσεβεστάτῳ τελευτήσας. τούτου παῖς Κων- 3
 σταντίνος εὐθὺς ἀρχόμενος βασιλεὺς τελειώτατος καὶ Σεβαστὸς πρὸς
 τῶν στρατοπέδων καὶ ἐπὶ πολὺν τούτων πρότερον παρ' αὐτοῦ τοῦ
 25 ταμβασιλέως θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ
 τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο.

Καὶ μεθ' ἑτέρα· οὕτω δὴ Κωνσταντίνου, ὃν βασιλέα ἐκ βασιλέως 4
 εὐσεβῆ τε ἐξ εὐσεβεστάτου καὶ τὰ πάντα σωφρονεστάτου γεγονέναι

11—26 vgl. Eus. H. E. VIII 13 p. 776, 3—778, 2 — 27—S. 7, 12 vgl. Eus.
 H. E. IX 9 p. 826, 20—828, 8

A¹H V¹P³ M²P¹

6 Κωνσταντίνου P³ κωνσταντ V¹ 7 βασιλείας + καὶ H 8 Die Über-
 schrift findet sich in A¹HM²V¹, in P³ ist eine Zeile für sie freigelassen, sie fehlt
 in P¹ 11 ὁ > P³ 12 τὸν πάντα βίον πραότατος > P³ | πραότατα A¹ Eus.
 πραότα^r H 13 εὐνοϊκώτατα A¹ Eus. εὐνοϊκώ^r H 15 μετὰ] μὲν P³ 20 τρισμα-
 κάριστον M²P¹V¹P³ | εὐδόκιμον wie Eus. A¹ E^{1m} εὐδαιμον d. übrig. Eus.-HSS
 22 σώφρονι] σωφρονεστάτῳ Eus. nach σώφρονι + τε V¹ Eus. ABDM | εὐσε-
 βεστάτῳ] εὐλαβεστάτῳ H 24 ἐπὶ A¹M²P¹V¹P³ wie Eus. T¹, ἐτι H Eus. 25 ἀνη-
 γορευθεὶς P³ | ζηλωτὸν A¹H 27 δὴ wie Eus. ATER δῆτα Eus. BD δῆτα M

εἰρήκαμεν, συνέσει τε καὶ εὐσεβείᾳ τετιμημένον, παρὰ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ τῶν ὅλων καὶ σωτῆρος κατὰ τῶν δυσσεβεστάτων τυράνων ἀνεγηγερέμενον πολέμῳ τε ἐννόμῳ παραταξαμένου θεοῦ συμμαχοῦντος αὐτῷ παραδοξότατα, πίπτει μὲν ἐπὶ Ῥώμῃς ὑπὸ Κωνσταντίνου Μαξέντιος, ὁ δ' ἐπ' ἀνατολῆς οὐ πολὺν ἐπιζήσας ἐκείνῳ χρόνον ἀσχίστω καὶ αὐτὸς θανάτῳ ὑπὸ Λικιννίου οὕτω τότε μανέντος πεμφθέντος κατ' αὐτοῦ ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως, καταστρέφει τὸν βίον. πρότερός γε μὴν ὁ τῆ τιμῆ καὶ τάξει τῆς βασιλείας πρῶτος Κωνσταντίνος τῶν ἐπὶ Ῥώμῃς κατατυραννομένων φειδῶ λαβῶν, θεὸν τὸν οὐράνιον τὸν τε τούτου λόγον, αὐτὸν δὴ τὸν πάντων σωτῆρα Ἰησοῦν Χριστόν, σύμμαχον δι' εὐχῶν ἐπικαλεσάμενος, πρόεισι πανστρατιᾷ τὰ τῆς ἐκ προγόνων ἐλευθερίας Ῥωμαίοις προμνόμενος. ταῦτα ὁ Εὐσέβιος.

Περὶ τῶν ὁμοχρόνων βασιλέων Κωνσταντίνου Μαξεντίου καὶ Μαξιμίνου.

Ὁ δὲ Ρουφίνος — εἰ καὶ μὴ κατὰ τάξιν τὴν ἀκολουθίαν καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἀρμονίαν Εὐσέβιου τοῦ πάνυ τοῦ Παμφίλου τῆ ἱστορία ἐνέθηγεν, ἀλλ' ὅμως ὅσα συγγενῆ τῆς Εὐσέβιου πραγματείας εὐροίμι ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ρουφίνου καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων ἀναλεξάμενος ἐνθήσω, καθὰ ἀνωτέρω εἶρηκα, τῷδε τῷ βιβλίῳ — λέγει δὲ καὶ οὗτος· μετὰ γοῦν τὴν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἀπόθεισιν καὶ τὴν τελευτὴν Κωνσταντίνου ὑπολείπονται τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὁμόχρονοι βασιλεῖς οἶδε· Κωνσταντίνος μὲν τὴν τοῦ πατρὸς μοῖραν εἰληφώς· αὕτη δὲ ἦν ἀπὸ τε τῆς καλουμένης Εὐρώπης ἀρχομένη ἐπὶ τε τὸν Ἰστρον διήκουσα Σκυθίαν τε ἐκατέραν καὶ Κελτοὺς ἅπαντας Ἰλλυριοὺς τε καὶ Σαυρομάτας καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ποταμὸν καθήκουσαν τῶν βαρβάρων γῆν τὴν τε Μακεδονίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν θάλασσαν Θεσσαλίαν τε καὶ Ἀχαΐαν καὶ ὅσα

19 vgl. S. 5, 23 — 20ff das Citat im lat. Text nicht zu identificieren. Vgl. Eus. H. E. Bd. III S. CCLVIII Anm. 1. Socr. I 2 p. 3 (Hussey)

A¹H V¹P³ M²P¹

1 *τετιμημένον* H vgl. d. krit. Apparat zu Euseb an dieser Stelle 3 *πολέμῳ* — *παραταξαμένου* > V¹P³M²P¹ 4f *Κωνσταντίνου* wie Eus. ATER *κωνσταντίνου* Eus. BDM 5 *ὁ* | *ἐπιζήσας* P³ | *χρόνῳ* H 6 hier und sonst *λικιννίου* A¹Eus. *λικινίου* d. übr. HSS | *Λικιννίου* — *μανέντος* wie Eus. ATRe *Λικιννίου* — *μανέντα* Eus. T¹ER¹BDM 7 *πεμφθέντος* HM²P¹ *πεμφθησομένου* A¹V¹P³ 8 *τῆ* > H *καὶ* Eus. 12 *εὐχῆς* corr. aus *εὐχῆν* H | *πανστρατι* A¹Eus. R 14 Capitelüberschrift > P³ 13 *ὁ* > H¹P³ 17 *τὴν ἱστορίαν* HSS 18 *τοῦ*] *τῶν* M²P¹ 19f *βιβλίδῳ* M²P¹ 20 *τὴν* > M²P¹V¹P³ 21 *ὑπολείποντας* P³ 22 *οἶδε*] *οἶτοι* A¹

πρὸς ἥλιον δυόμενον ἐπιστρέφοντα τὸ Ἴονιον ὀρίζει πέλαγος· καὶ 3
 Μαξιμίνοσ δὲ ὁ Διοκλητιανοῦ παῖσ ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν
 ἔθνη, καθά φησιν ὁ Εὐσέβιοσ, Μαξέντιόσ τε τὴν Ῥώμην καὶ τὰ ἀπὸ
 τῆσ Ἰταλίασ εἰσ αὐτὸν καθήγοντα τὸν ὠκεανὸν διείπον.

5

Περὶ τῆσ τυραννίδοσ Μαξεντίου.

Κωνσταντίνοσ οὖν μετὰ τὴν τοῦ πατρός ἔννομον κηδείαν καὶ 3 1
 τὰσ νομιζομένασ τιμὰσ ζημίαν ἠγγήσατο τῆσ Ῥωμαίων συμφορὰσ τὴν
 ἡσυχίαν. ἤκουε γὰρ τὴν Ῥωμαίων πόλιν κάμνουσαν τοῖσ Μαξεντίου 2
 κατοῖσ· εἰσ γὰρ ὠμότητα τυραννίδοσ ὁ τῆσ βασιλείασ αὐτῷ μετεβάλ-
 10 λετο τρόποσ. πολλούσ τε γὰρ ἀκρίτωσ τῶν ἐν τέλει θανάτῳ παρα-
 διδοῦσ, ζημίας τε καὶ φυγὰσ καὶ τῆσ γῆσ ἀναδασμὸν καὶ προσημίσεισ
 ἀνεξετάστωσ ἐπέβαλλεν, ἤδη δὲ καὶ γυναικῶν ἀλλοτριῶν ἐρῶν ἢ
 κακίᾳ διέφθειρεν ἢ τοῖσ ἐπιτάγμασιν ἐβιάζετο· καὶ λοιπὸν ἀνασφαλῆσ
 ἢ γυναικα ἔχειν εὐπρεπῆ καὶ διὰ σωφροσύνησ φυλακὴν πολλὴν τις
 15 ἢ κατὰ τὴν πόλιν μαιφονία. ταῦτα καὶ πλείστα ἕτερα ἀκούων 3
 ὁ θεοφιλέστατοσ Κωνσταντίνοσ, ἃ μὴ τῆσ παρούσησ ἐστὶ συντάξεωσ,
 παρωξύνετο· ποιεῖ γὰρ οἰκειάν λύπην τοῖσ φιλοθείοισ ἀνδράσιν ἢ
 τῶν ἀλλοτριῶν πραγμάτων ἀδικία.

20

Περὶ τοῦ βασιλέωσ Κωνσταντίνου, ὅπωσ κατὰ τοῦ τυράννου Μαξεντίου
 ἐστρατοπεδεύσατο.

Ἐδόκει δὴ αὐτῷ λοιπὸν τῶν ὀπλων ἄπτεσθαι καὶ τοῖσ τοιαῦτα 4 1
 πάσχοσι Ῥωμαίοισ ἐπαμῦναι· τὸ γὰρ ἐκείνοσ τῶν κακῶν ἐξελέσθαι
 ἴσον ἢν εἰπεῖν καὶ πάντασ ἀνθρώποσ διασῶσαι. βουλὴν δὲ λαμ- 2
 βάνει πρότερον τὰσ ἀποστατούσασ πόλεισ τῆσ Ῥωμαίων ἡγεμονίασ
 25 ἀνακαλέσασθαι, τὰσ μὲν τοῖσ λόγοισ τὰσ δὲ τοῖσ ὀπλοισ τὰσ δὲ τῆ
 τῆσ φιλάνθρωπίασ εὐποιία. τοῦσ τε γὰρ φόροσ αὐτοῖσ κουφοτέρουσ
 ἀπέφηνε καὶ τὴν τῆσ ἀκροάσεωσ ἰσότητα παρεῖχε, τὰσ δὲ νεωτεροποιίασ
 καὶ ἀπονοίασ συνετῶσ διέλυε, σιωπῶν μᾶλλον ἢ φοβῶν, εἰδῶσ τὰ
 Σαύρων καὶ τὰ Φράγγων καὶ τὰ Γερμανῶν ἔθνη φιλόκαινά τε εἶναι
 30 καὶ πρὸσ τὰσ τῶν βασιλέων ἐπαναστάσεισ εὐρίπιστον ἔχειν ὄρημν

3 Vgl. Eus. H. E. IX 9, 12 p. 832, 20 — Capp. 3—7, 4 gehen vermutlich auf
 den oben (S. 7, 14) genannten Rufin zurück

A¹H V¹P³ M²P¹

5 Capitelüberschrift fehlt, doch ist wieder eine Zeile für sie freigelassen P³
 11 καὶ² > M² | προσημίσεισ H 12 ἐπέβαλεν HP¹M² 13 ἀνασφαλῆσ] οὐκ
 ἀσφαλῆσ, aber οὐκ auf Rasur Δ¹ 14 σωφροσύνην P³ 20 ἐστρατεύσατο M²P¹
 24 τῆσ + τῶν H 25 ἀνακαλείσασθαι V¹ | beidemale τὰσ δὲ corr. aus
 τὰ δὲ H 27 δὲ Brinkmann τε Wendland, Pasquali: γε HSS

καὶ νόμον πολλάκις τὴν γνώμην ποιῆσθαι. ὑπεργάγετο δὲ καὶ Σπά- 3
 3 νους καὶ Βρεττανοὺς καὶ τὰς αὐτόθι νήσους καὶ τὰ λοιπὰ γένη καὶ
 ἅπαντας τοὺς τῶν τοῦ ἡλίου δυσμῶν γινομένους μάρτυρας, οὓς
 εἶδέναι φασίν, εἴτε ἀληθῶς τῷ ὠκεανῷ καταδέεται εἴτε καὶ περὶ τὸ
 5 ὕδωρ φθάσας πάλιν δι' ἑτέρας ὁδοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀνακάμπτει· εἶλε δὲ
 καὶ τῷ κράτει τῶν ὄπλων τὰ αὐτόθι βάρβαρα φύλα, παρέργω τῆς
 μάχης πρὸς τὸ ἔργον συγγορησάμενος. τοὺς μὲν γὰρ ὑποτάξας, τοὺς 4
 δὲ μισθοδοτήσας. τοὺς δὲ φίλους ἀντὶ πολεμίων καὶ συνήθεις ἀντὶ
 παλαιῶν ἐχθρῶν καταστήσας, ἐπανήγαγε πάντας συμμάχους, οὐδένα
 10 λυπήσας οὐδὲ πολιορκήσας καὶ ἐπὶ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν ἐπει-
 χθεῖς. ὅπου γὰρ ὁ θεὸς συμμαχεῖ, πάντα κατευθύνεται καὶ τὸν 5
 ἀνθρώπινον λόγον ὑπεραίρει.

Μετὰ τοιαύτης φιλοθείου γνώμης ὁ πάντα πιστότατος Κωνσταν-
 τίνος τὸν Ῥῆνον ἐπὶ δεξιᾷ διαβάς καὶ πολλὰ μὲν ὄρη πολλοὺς δὲ
 15 ποταμοὺς ἀνωνόμους ὀλίγω στρατῶν περαιωθεὶς, πολλὰ τε βάρβαρα
 ἔθνη χειρωσάμενος Γάλλων τε καὶ Φράγγων καὶ Σπάνων δέκα
 ἔθνη προσ(αγ)αγόμενος, προσῆγε λοιπὸν τοῖς Ἰταλίας ὄρεσι τὸ στρα-
 τευμα. ταῦτα ἀκούσαντι τῷ Μαξεντίῳ ταραχὴ τις ἦν ἀδόκητος· οὐ 6
 γὰρ ἄν ποτε τοσαύτην χώραν διαβῆναι προσεδόκα ὄρεσι καὶ ποτα-
 20 μοῖς καὶ ποικίλοις βαρβάροις πεφραγμένην καὶ ταῖς αὐτοφνέσι τῆς
 ἐρημίας δυσχερεῖαις· μέγιστον γὰρ γίνεται πολλάκις ἐπιτείχισμα βα-
 σιλείας ἢ τῶν τόπων ἐρημία. καὶ δὴ ἐδόκει σὺν πολλῶν τάχει τῆς 7
 Ῥώμης ὑπεξελθόντα τὸν στρατὸν ἀνθυπεξάγειν καὶ τῆς Ἰταλίας πον
 προανακρούσασθαι. ὡς δὲ ἀντεπαρετάττοντο καὶ τὰ σημεῖα εἶδον
 25 ἀλλήλων, ἐνταῦθα ἡ μάχη λοιπὸν αἴμισον εἶχε τὴν ἐλπίδα. οἱ μὲν
 γὰρ ἀπὸ Ῥώμης προεκτεθέντες καὶ κατὰ φάλαγγας ἐκχεόμενοι καὶ ἐκ
 πολλῆς ἐκχειρίας καὶ διαναπαύσεως ὄντες ἐδόκουν ἀξιόμαχοι κατα-
 φαίνεσθαι φρόνημά τε φέρειν ἄξιον τῆς πόλεως ἐφάμιλλον. οἱ 8
 30 δὲ μετὰ Κωνσταντίνου παραταττόμενοι πολλὴν μὲν κατειλήφεσαν
 γῆν, πολλὰ δὲ λάφυρα καὶ σκύλα τοῦ πολέμου συνήγοντο πόθῳ·
 δρόμῳ δὲ μᾶλλον τῆς νίκης ἢ ἀπολαύσει τῶν εἰλημμένων χρησάμενοι
 ἤδη λοιπὸν ἦσαν πρὸς τὸν κάματον ἀπαγορεύοντες καὶ πρὸς τὴν
 πυκνότητα τῶν πόνων ἐνδιδόντες.

A¹H V¹P³ M²P¹

1f Σπάνους καὶ > V¹ 2 Βρεττανοὺς A¹ Βρεττανοὺς d. ſubr. HSS 3 οὓς
 H > i. d. ſubr. HSS 10 οὐδὲ πολιορκήσας > P³ | τὴν + τῶν H | ἑτέραν M²
 12 λόγον] λογισμὸν P³ 17 corr. Wendland, Friedländer 21 δυσχερεῖαις aber
 am Rand von 1. Hd. δυσχωρεῖαις P¹ 24 ἀντεπαρετάττοντο A¹ 26 προεκθόντες H
 27 ἐκχειρίας A¹HV¹P³ 28 τε nur A¹ > i. d. ſubr. HSS 30 πόθῳ [δρόμῳ]
 δὲ Holl 32 ἦδη + δὲ M²P¹V¹P³

Περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ ὁρθέντος ἐν οὐρανῷ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ.

Ὅπῳ δὲ κεκοιμήτης τῆς μάχης καὶ τῆς παρατάξεως ἰσορροποῦ 5 1
οὔσης οὐρανόθεν ὁ θεὸς Κωνσταντίνον ὀπλίξει, δείξας αὐτῷ τὸ σω-
τήριον τοῦ σταυροῦ σύμβολον φωτοειδῶς ἐν οὐρανῷ· γράμματα δὲ
5 ἐμήνυε τῆς ὄψεως τὴν δύναμιν λέγοντα· τούτῳ νίκα.

Τοῦτο τὸ διήγημα τοῖς μὲν ἀπίστοις μῦθος εἶναι δοκεῖ καὶ πλάσμα 2
τοῖς [δὲ] ἡμετέροις δόγμασι κεχαρισμένον, τοῖς δὲ τάληθῆ πιστεύειν
συνειθισμένοις ἐναργῆς τοῦ πράγματος ἢ ἀπόδειξις. ὁ γὰρ τούτου τοῦ
συμβόλου ζωγράφος θεὸς ἐδείξεν ἔργῳ μετὰ ταῦτα τὴν ἀληθεύσασαν
10 τοῦ γράμματος χάριν.

Εἰ δὲ μήπω πείθομεν ἢ γράφομεν· πρότερον γὰρ ἱστορίας γρά- 3
φομεν διὰ τὸ μικρὸν ἄνωθεν ἡμᾶς τὰ χρήσιμα συλλέγειν τῶν ἐκείνῳ
βεβιωμένων· ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀπιστεῖν δεῖ, ἢ καὶ ἐπὶ τῆς
ἡμετέρας γενεᾶς οἱ Κωνσταντίῳ τῷ Κωνσταντίνου παιδὶ συμπαρα-
15 ταξάμενοι καὶ αὐτοπτήσαντες τὴν παλαιὰν ἀπιστίαν νεαραῖς ὄψεσιν
ἐθεράπευσαν. εἴτε γὰρ Ἑβραῖοι εἶεν οἱ τούτοις ἀντιλέγοντες, πολλῶ 4
τούτων ἀπιθανώτερα τὰ ἐν ταῖς ἐκείνων βίβλοις πιστευόμενα· θά-
λασσα πεζυνομένη καὶ ὕδωρ τειχίζον καὶ πέλαιος ὁδοιπορούμενον καὶ
θεὸς ἐν βάτῳ φθεγγόμενος καὶ φλόξ νομοθετοῦσα καὶ σάλπιγξ ἄνευ
20 ὄργανον τὴν ἔρημον συνηχοῦσα καὶ ἄγγελοι παραταττόμενοι καὶ
ἀρχιστράτηγοι δυνάμειος κυρίου τῆς φάλαγγος ὑπερμαχοῦντες καὶ
λίθοι χαλάζης καὶ βέλη πυρὸς ἀντὶ τῶν συνήθων δοράτων βαλλό-
μενα· καὶ ὅμως ἀνεξετάστως πάντες οἱ εὖ φρονοῦντες συντιθέμεθα.
θεοῦ γὰρ βουλομένου οὐδὲν ἀνήνυτον. εἴτε Ἕλληνες εἶεν οἱ τὸ 5
25 θαῦμα μὴ παραδεχόμενοι, πολλὰ ἔχομεν εἰπεῖν, ἢ μὴ βουλόμεθα λέγειν.
πόσα Ἀλεξάνδρῳ μέλλοντι περαιοῦσθαι τὸν ἐπὶ Γρανικῷ πόλεμον
καὶ τὴν ἐπὶ Δαρείου παράταξιν ἐπεθείασαν οἱ χρησμολόγοι; καίτοι τὰ
ἐκείνων πλάσματα τὴν φαινομένην ἀπόδειξιν οὐκ ἔχει. πῶς τε Σω-
30 κράτει τῷ φιλοσόφῳ δαιμόνιον διὰ φωνῆς προεμήνυε τῶν μὴ πρα-
κτέων τὴν ἐκβασιν καὶ τὰ περὶ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου ὑπὸ τῶν
ἐκείνου μαθητῶν συνταχθέντα;

15 νεαραῖς ὄψει: wohl die Sonnenfinsternis vom 28. Aug. 360 vgl. Ammian.
Marc. XX, 3 — 18 vgl. Exod. 14, 29 — 19 vgl. Exod. 3, 4. 19, 16 — 21 Jos. 5, 14
— 22 Jos. 10, 11 — 26 vgl. Plutarch[Alexand. c. 16 — 28 vgl. Plutarch de genio
Socr. — 30 vgl. Diog. Laërt. VIII 3ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 1 περι an)

2 ὅπῳ M²P¹ ὄπῳ d. übr. HSS 4 φωτοειδῆς M²P¹P² 7 δὲ tilgen Brinkm.
Friedl. 9 ἔργον V¹ | ἀληθεύσαν M²P¹P², ἀληθείασαν corr. aus ἀληθεύου-
σαν II 11 εἰ — γράφομεν > P³ | lies πιστότερον? Lietzmann 14 κωνσταντίνῳ
A¹H 18 καὶ³ + ὁ P¹ 20 συμπαραταττόμενοι V¹P³M²P¹P² 29 διὰ φωνῆς
δαιμόνιον ∞ A¹ | μὴ > H 30 περι + τοῦ M²P¹P²

Ἐὼ λέγειν καὶ τὰ τῶν ποιητῶν πλάσματα, καὶ ὅπως τινες τῶν 6
 παρ' αὐτοῖς εὐδοκίμων καὶ συμπολεμεῖν αὐτοῖς τινας τῶν παρ' αὐ-
 τοῖς νομισθέντων θεῶν ἐξιστόρησαν, ἵνα μὴ τις με τὰ μυθώδη
 τοῖς ἀληθεῖσι καὶ τὰ μηδαμῶςπραχθέντα τοῖςπραχθεῖσιν ἀντεξε-
 5 τάξειν νομίση. τὴν γὰρ πολυδύναμον τοῦ Χριστοῦ χάριν, ἀφ' οὗ 7
 περ εἰς ἀνθρώπους ἦνθησε, καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν θα-
 λάσσῃ καὶ ἐν φυτοῖς καὶ ἐν ξύλοις καὶ ἐν ἱματίοις καὶ ἐν νόσῳ καὶ
 ἐν ὑγείᾳ καὶ ἐν βρωτοῖς καὶ ἐν ποτοῖς ἀλεξιφάρμακόν τε γενομένην
 καὶ γινομένην καὶ ἐσομένην θεραπείαν καὶ οἱ περαθέντες μὲν ἴασι,
 10 καὶ ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν προοιούσης τῆς ἱστορίας ἐκδησόμεθα.

Περὶ τοῦ σίγνου οὗ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀντίτιπον τοῦ ὀφθέντος
 αὐτῷ σταυροῦ ἐν οὐρανῷ.

Ὁ δ' οὖν Κωνσταντῖνος τὴν τοῦ θαύματος ὄψιν εἰς τροπαίου 6 1
 σχῆμα μεταβαλὼν καὶ χρυσοκολλήτοις λίθοις συναρμόσας εἰς δόρατός
 15 τε ἀπαρτίσας ὑψηλοτάτου ὄψιν, ἐδίδου φέρεσθαι τοῖς προἰπνεῦσι, τὴν
 τῶν γραμμάτων ὑπόσχεσιν διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν ἐπιζητῶν. καὶ 2
 τῆς ἐλπίδος οὗ διήμαρτε, θᾶπτον μὲν οἷς τεθέαται πιστεύσας, ταχυ-
 τέραν δὲ τῆς ὄψεως τὴν νίκην ὑποδεξάμενος.

Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἄσεβοῦς Μαξεντίου νίκης τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως
 Κωνσταντίνου.

Ὁ μὲν οὖν Κωνσταντῖνος τὸν πολὺν τοῦ πολέμου κάματον τῇ 7 1
 πίστει ὑποτεμνόμενος καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Ρώμης στρατὸν οὐχ ὑφορώμενος
 γενναίως ἀντιπαρετάττετο. Μαξέντιος δὲ τὴν Κωνσταντίνου ἀλκὴν
 25 δεισας ἔτι τε καὶ τὸ μῖσος Ρωμαίων ὑφορώμενος (πρὸς γὰρ τοὺς
 πλείστους διὰ τὴν ἄσωτίαν αὐτοῦ διεβέβλητο) ἐσκέπαστο δόλῳ τὴν
 ἐπιβουλὴν μετελθεῖν. ὁ δὲ δόλος γέφυρα ἦν εἰς μηχανῆς εἶδος ἥ ὑπὸ
 τῶν τοιούτων συμπαγεῖσα. τὸ μὲν γὰρ φαινόμενον ἄνωθεν διά- 2
 βασίς ἦν τὸν Κωνσταντίνον ὑποδεξομένη, τὸ δὲ λανθάνον παγίς
 ἦν πλάνης τοῖς ἐκείνου βήμασι συντεθεῖσα. διαβῆναι γὰρ μισρὸν
 30 ἔδει, καὶ τὸ μηχανήμα λέλυτο καὶ ὁ πολέμιος εἴληπτο τάφον ἀδόκητον
 τῆς ἀπωλείας τὸν τόπον λαβών. ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐσκεύασε τῆς 3
 ἐπιβάσεως τὰ θήρατρα· θεία δὲ χάρις τοῖς οἰκείοις σοφίσμασι τὸν
 τῶν κακῶν τεχνίτην περιβάλλει. πρὶν γὰρ Κωνσταντίνον ἀλῶναι,

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὅπως A¹H πῶς d. ἕβρ. HSS 3 ἐξιστόρησαν H > i. d. ἕβρ. HSS | με nur
 A¹ > d. ἕβρ. HSS 9 θεραπείαν tilgt Holl 12 ἐν οὐρανῷ > A¹H 15 ἀναρ-
 τήσας H | φέρειν V¹P³M²P¹P² 16 λοιπὸν > H 18 τὴν > A¹ 23 ἀντε-
 παρετάττετο V¹P³ | τὴν + τοῦ H 25 αὐτοῦ > M²P¹P² 26f τροπὸν τὸν
 τοιοῦτον Wendland 28 ὑποδεξαμένη (auf Rasur corr. in ὑποδεξομένη) M²P²

φθάσας αὐτὸς ὑποπίπτει ταῖς οἰκείαις τέχναις ὁ τύραννος, καὶ κε
 τυραννοκτόνος ἑαυτοῦ γεγονὼς καὶ χρηστὴν ἐπιβουλὴν καθ' ἑαυτοῦ
 σκευάσας, πρὸ τῆς Ῥώμης περὶ τὴν καλουμένην Μουλβίαν γέφυραν
 ὁ προορηθεὶς Μαξέντιος αὐτὸς καταδὸς εἰς τὸν ποταμόν, ἀποπνιγὲς
 5 ὄλετο· ὥστε τὸν δῆμον ὅλον Ῥωμαίων βοῆσαι λέγοντα· ἄσωμεν 4
 τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, καθὰ φησὶν Εὐσέβιος ὁ
 Παμφίλου, ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριπεν εἰς θάλασσαν.
 βοηθὸς καὶ σκεπαστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν. καὶ τίς
 ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, κύριε, τίς ὁμοίός σοι; δεδοξασμένος ἐν
 10 ἀγίοις, θαυμαστὸς ἐν δόξῃ, ποιῶν τέρατα.

Οἷς ἐπιλέγει ὁ αὐτός· ταῦτα καὶ ὅσα τούτοις ἀδελφά τε καὶ 5
 ἔμφορῇ Κωνσταντίνος [δὲ] τὸν πανηγεμόνα καὶ τῆς νίκης αἰτιῶν
 θεὸν καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν αὐτοῖς ἔργοις
 ἀνυμνήσας, ἐπὶ Ῥώμῃ μετ' ἐπινικίων εἰσήλανε, πάντων ἀθρόως
 15 αὐτὸν ἅμα κομιδῇ νηπίοις καὶ γυναιξὶ τῶν τε ἀπὸ τῆς συγκλήτου
 βουλῆς καὶ τῶν ἄλλως διασημοτάτων σὺν παντὶ δήμῳ Ῥωμαίων
 φαιδροῖς ὁμμασὶν αὐταῖς ψυχαῖς οἷα λυτρωτὴν σωτῆρά τε καὶ
 εὐεργέτην μετ' εὐφημιῶν καὶ ἀπλήστου χαρᾶς ὑποδεχομένων· ὃ 6
 δὲ ἔμφοντον τὴν εἰς τὸν θεὸν εὐσέβειαν κεκτημένος, μηδ' ὅλως ἐπὶ
 20 ταῖς βοαῖς ὑποσαλευόμενος μηδὲ ἐπαϊρόμενος ταῖς ἐπαίνοις εὐ μάλα
 τῆς ἐκ θεοῦ συναισθόμενος βοηθείας, αὐτίκα τὸ τοῦ σωτηρίου πά-
 θους τρόπαιον ὑπὸ χεῖρα Ἰδίας εἰκόνοιο ἀνατεθῆναι προστάττει. καὶ
 δὴ σταυροῦ σημεῖον ἐν τῇ δεξιᾷ κατέχοντα αὐτὸν ἐν τῷ μάλιστα τῶν
 ἐπὶ Ῥώμῃ δεδημοσιευμένων τόπῳ στήσαντες, αὐτὴν δὴ ταύτην
 25 προγραφὴν ἐνταχθῆναι ρήμασιν αὐτοῖς ἐγκελεύεται τῇ Ῥωμαίων φωνῇ·
 »τούτῳ τῷ σωτηριώδει σημεῖῳ, τῷ ἀληθινῷ ἐλέγχῳ τῆς ἀνδρείας, 7
 τὴν πόλιν ὑμῶν ἀπὸ ζυγοῦ τοῦ τυράννου διασώσας ἡλευθέρωσα, ἔτι

5—S. 13, 2 vgl. Eus. H. E. IX 9 p. S30, 17—S32, 14 — 5—S Exod. 15, 1. 2
 — 8—10 Exod. 15, 11

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 μουλβίαν A¹ βουλβίαν II μουλαίαν d. übr. HSS. In M² ist das Wort am
 Rand von 1. Hd. rot wiederholt 4 ὁ — ἀποπνιγὲς > V¹ 10 ἐν δόξαις od. ἐνδό-
 ξως Eus. 12 δὲ tilgt Klostermann 12 τῷ — 13 θεῷ Eus. 19 εἰς + τὴν M²
 20 παρασαλευόμενος, aber μηδὲ — ἐπαίνοις > V¹P³M²P¹P² 21 f πάθος P³ 22 ἰδία
 P³ 24 τόπων H | στήσαντες corr. aus στήσαντας A¹ (die Eusebüberlieferung
 gespalten: στήσαντας BDM, Vita Const. 26, 21 στήσαντες ATER, aber alle ἐντάξαι)
 27 τῶν τυράννων V¹P³M²P¹P²

μὴν καὶ τὴν σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ῥωμαίων τῇ ἀρχαία ἐπιφανείᾳ
καὶ λαμπρότητι ἐλευθερώσας ἀποκατέστησα«. τοσαῦτα Εὐσεβίος.

Περὶ Λικινίου πεμπομένου παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου κατὰ τοῦ ἐπ'
ἀνατολῆς τυράννου.

5 Ὅ γε μὴν Ῥουφίνος ἤγουν Γελάσιος ταῦτα ὧδε λέγει· μετὰ 81
ταῦτα Λικίνιον γαμβρὸν τυγχάνοντα τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου
ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ Κωνσταντία συμβασιλεύειν τῷ Κωνσταντίνῳ ἢ
Ῥωμαίων ἡτήσατο σύγκλητος· ὄντινα αὐτὸς ἐπὶ τὴν ἐφῶν ἐξέπεμψε
κατὰ τοῦ ἐκείσε τυράννου, τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκείσε Χριστιανῶν
10 προμηθεύμενος, ἀπολαύσας γὰρ τῶν τηλιζούτων εὐεργεσιῶν τοῦ
θεοῦ ὁ εὐσεβὴς Κωνσταντίνος εὐχαριστήρια τῷ εὐεργετῇ προσφέρειν
ἐσπούδαξε. ταῦτα δὲ ἦν τὸ ἀνείναι τοὺς Χριστιανούς τοῦ διώκε- 2
σθαι καὶ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας ἀνακαλεῖσθαι καὶ τοὺς ἐν δεσμοτηρίοις
ἀφίεσθαι καὶ τοῖς δημευθεῖσι τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι
15 τὰς τε ἐκκλησίας ἀνορθοῦσθαι· καὶ πάντα ἐποίει σὺν προθυμίᾳ
πολλῇ τὰ τοῦ Χριστοῦ φρονῶν. τὰ πάντα Χριστιανὸς ὢν ὡς
Χριστιανὸς πάντα ἔπραττεν ἀνεγείρων τὰς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ
πολυτελεῖσι τιμῶν ἀναθήμασιν, ἔτι δὲ καὶ τοὺς Ἑλλήνων ναοὺς
καθαιρεῖσθαι καὶ πυρὶ διαφθεῖρεσθαι προστάτων.

20 Περὶ τῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὴν τυράννου Μαξιμίνου ἀπονοίας.

Ὁ μέντοι κατὰ τὴν ἀνατολὴν τύραννος τὰς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας 91
ἐπόρθει. ἐκπεριῆλθε δὲ αὐτὸν τοιαύτη τις αἰτία· τὸ μέγεθος τῆς
οὐ κατ' ἀξίαν αὐτῷ ἐπιτραπέισης ἡγεμονίας μήτε οἷός τε φέρειν ὄν.
ἀλλὰ δι' ἀπειρίαν σόφρονος καὶ βασιλικοῦ λογισμοῦ ἀπειροκάλως
25 τοῖς πράγμασιν ἐγχειρῶν, ἐπὶ πᾶσι δὲ ὑπερηφανίας μεγαλαυχία τὴν
ψυχὴν ἀλόγως ἀρθεῖς, ἤδη καὶ κατὰ τῶν τῆς βασιλείας κοινωνῶν
καὶ τοῦ πάντα αὐτοῦ μάλιστα Κωνσταντίνου διαφέροντος, γένει τε

5—19 vgl. Soer. I 2, S. 9 (s. o. S. 7, 20); 3, 1 — 22—S. 14, 26 vgl. Eus.
H. E. IX 10 p. 338, 16—340, 19

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἐλευθέρω A¹ ἐλευθέρων H | ἀποκατέστησα M²P¹P²V¹P³ 3 πεμ-
πομένου > H | τοῦ] τοῖς P¹ 4 τυράνον M² 5 λέγει ὧδε ∞ V¹P³M²P¹P² |
μετὰ + δὲ P² 6 θεοφιλεστάτου A¹ 8 ἦντινα H 12 δὲ > V¹ 13 ἐξω-
ρία H | καὶ] > P³ 15 προθυμίᾳ] προμηθεύει H 16 [τὰ πάντα] (μῆπω δὲ)
Χριστιανὸς Friedl. 19 καθαιρεῖσθέντως aber -τως von späterer Hd. A¹ 20 τοῦ
> A¹ | κατὰ ἀνατολὴν τοῦ H | Μαξιμιανοῦ M²P¹P² μαξιμιανοῦ P³ 23 ἐπι-
τραπέισης αὐτῷ ∞ M²P¹P² 27 f am Rand von späterer Hd. ἐτέρω A¹

καὶ τροφῇ καὶ παιδείᾳ ἀξιωματί τε καὶ συνέσει καὶ τὸ γε πάντων
 κορυφαίωτατον σωφροσύνη καὶ τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ
 διαλάμποντος, τολμᾶν ὄρητο Μαξιμίνος θρασύνεσθαι καὶ πρῶτον
 ἐαυτὸν ταῖς τιμαῖς ὑπαγορεύειν. ἐπιτείνας δὲ εἰς ἀπόνοϊαν μαρίας 2
 5 τὰς τε συνθήκας, ἃς πρὸς Λικίννιον πεποιήτο, παρασπονδήσας,
 πόλεμον ἄσπονδον αἶρεται. εἶτα ἐν βραχεὶ τὰ πάντα κυχήσας πᾶσαν
 τε πόλιν ἐκταράξας καὶ πᾶν στρατόπεδον μυριάνδρον τὸ πλῆθος
 συναγαγών, ἔξεισι εἰς μάχην πρὸς Λικίννιον, κατὰ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ
 αὐτὸν στείλαντος Κωνσταντίνου. καὶ δὴ συμβαλὼν εἰς χεῖρας, ἔρημος
 10 τῆς ἐκ θεοῦ καθίσταται ἐπισκοπῆς, ἐξ αὐτοῦ τῆς νίκης τοῦ πάντων
 μόνου θεοῦ πρωτανευθείσης τῷ τότε κρατοῦντι Κωνσταντίνῳ. ἀπ-
 ὀλλυσι μὲν πρῶτον τὸ ἐφ' ᾧ ἐπεποιθεὶ ὀλιτικὸν πλῆθος ὃ 3
 ἀλιτήριος, τῶν τε ἄμφ' αὐτὸν δορυφόρων γυμνωθεὶς καὶ πάντων
 ἔρημον αὐτὸν καταλελοιπότην τῷ τε κρατοῦντι προσπεφυγόντων,
 15 ὑπεκθὺς ὁ δείλαιος ὡς τάχιστα τὸν οὐ πρόεποντα αὐτῷ βασιλικὸν
 κόσμον, δειλῶς καὶ δυσγενῶς καὶ ἀνάνδρως ἀποδύς, ὑποδύνει τὸ
 πλῆθος, καὶ ἔπειτα διαδιδράσκει κρυπταζόμενός τε ἀνὰ τοὺς ἄγρους
 καὶ τὰς κόμας μόλις τῶν πολεμιστῶν τὰς χεῖρας διέξεισι, τὰ τῆς
 σωτηρίας αὐτῷ προμνόμενος. ἔργοις αὐτοῖς εὖ μάλα πιστοὺς καὶ 4
 20 ἀληθεῖς τοὺς θεῖους ἀποφῆναι ἔνεστιν ὧδε χρησμούς, ἐν οἷς εἴρηται
 »οὐ σφῆζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ γίγας οὐ
 σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ. ψευδῆς ἵππος εἰς
 σωτηρίαν, ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται.
 25 ἰδοὺ οἱ ὄφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, τοὺς
 ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς
 ψυχὰς αὐτῶν.« ὁ δὲ δυσσεβῆς ἀθρόα θεοῦ πληγῆς μάλιστα ἐν
 δευτέρᾳ πολέμῳ συμβολῇ καταστρέφει τὸν βίον.

Γίνεται δὲ αὐτῷ τὰ τῆς καταστροφῆς, οὐχ οἷα στρατηγῶν 5
 πολεμάρχαις ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ γνωρίμων πολλάκις ἀνδριζόμενοις

21 Psal. 32, 16—19 — 26—S. 16, 3 vgl. Eus. H. E. IX 10 p. 846, 11—848, 15

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 f τῷ γε πάντων κορυφαιωτάτῳ Eus. 4 ἀναγορεύειν Eus. 6 αἶρεται Eus.]
 αἶρει A¹H αἰρεῖται d. übr. HSS | τὰ > M² | κυχήσας] συνήσας M² 6 f πᾶσαν
 τε] καὶ πᾶσαν A¹ (gegen Eus.) 12 ᾧπερ V¹ 13 ἄμφ' αὐτόν] ὑπ oder ἐφ
 αὐτοῦ H 14 τε > P² | προσπεφυγόντων M² 16 δυσγενῶς A¹H (Eus.) δυσμε-
 νῶς d. übr. HSS 17 διαδράσκει HA¹ (aber von späterer Hd. corr. in διαδιδρά-
 σκει A¹) 19 αὐτῷ von späterer Hd. corr. in ἐαυτῷ A¹ | ἔργοις + οὖν H 24 τοὺς
 φοβουμένους (aber corr. aus τοῖς φοβημένοις) A¹H Eus. τοῖς φοβουμένοις M²P¹P²
 V¹P³ 27 πολέμῳ > V¹ 28 τὰ > A¹H | ἡ καταστροφῆ A¹ 29 πολεμάρχοις H

ἐν πολέμῳ τὴν εὐκλειῆ τελευτήν εὐθαρσῶς ὑπομείναι, ἀλλὰ γὰρ ἀπαξ
 ὡν δυσσεβῆς καὶ θεομάχος, τῆς παρατάξεως ἐν ταῦτῳ πρὸ τοῦ πεδίου
 συνευτάσης οἴκοι μένων αὐτὸς καὶ κρυπταζόμενος τὴν προσήκουσαν
 τιμωρίαν ὑπέχει, ἀθρόως θεοῦ πληγῆς μάστιγι, ὡς ἀλγηδόνι δεινῶς
 5 καὶ περιωδυνίαις ἐλαινόμονον πρηγῆ καταπεσεῖν λιμῶ τε δια-
 φθείρεσθαι τὰς τε σάρκας αὐτοῦ ὅλας ἀοράτω καὶ θειλάτω πυρὶ
 κατατήκεσθαι· ὡς διαρρεύσαντα τὸ μὲν πᾶν εἶδος τῆς παλαιᾶς
 μορφῆς ἀφανισθῆναι, ξηρῶν δ' αὐτὸ μόνον ὀστέων οἷόν τι μακρῶ
 χρόνῳ κατεσκελετενυμένον εἶδωλον ὑπολειφθῆναι· ὡς μηδὲν ἄλλο τι
 10 νομίζειν τοὺς παρόντας ἢ τάφον αὐτῷ τῆς ψυχῆς γεγενῆσθαι τὸ σῶμα
 ἐν εἶδει νεκρῷ καὶ παντελῶς ἀπορρεύσαντι κατορωρυγμένης· σφο- 6
 δρότερον δὲ ἔτι μᾶλλον τῆς θέρμης αὐτὸν ἐκ βάθους μυελῶν
 καταφλεγούσης, προπηδῶσι τε αὐτοῦ τὰ ὄμματα καὶ τῆς ἰδίας λήξεως
 ἀποπεσόντα πηρὸν αὐτὸν ἀφιαῖν. ὃ δὲ ἐπὶ τούτοις ἀναπνέων
 15 ἀνθρομολογούμενος τῷ κυρίῳ θάνατον ἐπεκαλεῖτο· καὶ τὸ πανύστατον
 ἐνδίκως ταῦτα τῆς κατὰ τοῦ Χριστοῦ παροινίας ἕνεκα πεπονθέναι
 ὁμολογήσας ἀφήσιν τὴν ψυχὴν.

Περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως

Οὕτω δῆτα Μαξιμίνου ἐκποδῶν γενομένου, ὃς μόνος ἔτι λείπων 10 1
 20 τῶν τῆς θεοσεβείας ἐχθρῶν, ἀπάντων χεῖριστος ἀναπέφηνεν, τὰ μὲν
 τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀνανεώσεως ἐκ θεμελίων αὐτῶν χάριτι τοῦ

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐν πολέμῳ > M²P¹P² πολέμοις corr. mit roter Tinte in πολέμῳ V¹
 4 ἀθρόω Brinkm. ἀθρόα Eus. | πληγῆς θεοῦ ~ H | δεινῶς A¹H δειναῖς d. ūbr. HSS
 Eus. 5 περιωδυνίαις P²V¹P³ | ἐλαινόμονον A¹ ἐλαινόμονος d. ūbr. HSS | πρηγῆ A¹
 Eus. A¹T¹R¹B¹D¹r πρηγῆς H πρὶν ἢ M² (wo corr. in πρὶνῆς) P¹P²V¹P³ Eus. T¹ 8 ξηρῶν
 — ὀστέων nach Text des Euseb (vgl. d. complicierten Apparat dort). Alle Gelasiusshs.
 corrupt: ξηρὸν δ' αὐτὸν μόνον ὀστέον γεγενῆσθαι M²P¹P²V¹P³ ebenso + καὶ H (Eus. A)
 | ξηρῶν δ' αὐτῶν ὀστέων τοῦ σαρκίου ὑπολειμμένων εἶδωλον οἷά τι ὑπολειφθῆναι A¹
 S^f μακρῶ χρόνῳ Eus. γόσω μακροῦ H μακρῶ ohne χρόνον M²P¹P²V¹P³ 9 κατεσκελε-
 τενυμένον HM²P¹P²V¹P³ (Eus. A¹T¹e¹M) 11 κατορωρυγμένης M²P¹ (aber P¹ von 1. Hd.
 corr. aus κατορωρυγμένοις) die meisten Eus. HSS, κατορωρυγμένης HV¹P³ Eus. T¹P¹D
 κατορωρυγμένης A¹ (die Correctur von späterer Hd.) 13 τ[ε] δὲ P²V¹P³ (Eus. μὲν)
 | λήξεως] ἔδρας A¹ 15 τὸ πανύστατον > A¹ 16 ταῦτα ἐνδίκως ~ A¹ | τοῦ
 > H 18 Die Capitellüberschrift fehlt in sämtlichen HSS an dieser Stelle und ist
 erst Z. 20 irrthümlich nach ἀναπέφηνεν eingeschoben, aber ἀνέσεως statt ἀνανεώ-
 σεως (Eus.) 19 μαξιμιανῶ H | ἔτι λείπων Eus. ABDM ἐπιλείπων A¹HV¹P³ Eus.
 T¹e¹R ἐπιλείπόντων M²P¹P² 20 ἐναπέφηνεν A¹ 21 ἀνανεώσεως Eus. ἀνέσεως
 HSS | τοῦ > H Eus. (mit Ausnahme von M)

θεοῦ τοῦ παντοκράτορος ἡγείρετο· ὁ τε τοῦ Χριστοῦ λόγος εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ διαλάμπων, μείζονα τῆς ἔμπροσθεν ἀπελάμβανε παρρησίαν.

Ταῦτα ἐν ἐνάτῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ὁ πάντα 2
 5 ἄριστος συντέταχεν ὁ Παμφίλον Εὐσέβιος· τῶν γὰρ αὐτοῦ πόνων, ὡς ἄνωτέρω μοι εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων τὴν ἀνάλεξιν ποιούμενος τοῦ βιβλιδίου τούτου διὰ βραχείων ἐγχαράττω τὴν σύνταξιν, πλείστη ὅση σπουδῇ τὴν πορείαν τοῦ λόγου ποιούμενος ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ λαμπροφανὲς ἅγιον καὶ θεῖον ὄρος τῆς κατὰ Νίκαιαν ἀποστολικῆς
 10 καὶ ἐναρέτου τῶν τοῦ θεοῦ ἱερέων συνόδου· ὁρῶν μάλιστα τὸν προφήτην κρατοῦντά με τῆς χειρὸς καὶ προτρέποντά· »δεῦρο, 3
 φησὶν. ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος καὶ
 15 λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ«. ἀληθῶς γὰρ Σιών καὶ Ἱερου- 4
 σαλήμ καὶ ὄρος κυρίου ὑψηλότατον καὶ οἶκος τοῦ θεοῦ Ἰακώβ ὁ θεῖος ἐκεῖνος τῶν τοῦ θεοῦ ὀρθοδόξων ἱερέων ὄμιλος, πνεύματι ἁγίῳ διασκεψαμένων καὶ παραστησάντων διὰ τε γραφῶν προφητικῶν καὶ εὐαγγελικῶν καὶ ἀποστολικῶν »περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς«
 20 τοῦτ' ἔστι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς ἀληθῶς ἄκτιστος τῆ τῆς θεότητος φύσει καὶ οὐ κτίσμα, καθὼς ὁ Θεομάχος καὶ ἀσεβέστατος κατ' αὐτοῦ ἐβλασφήμησεν Ἄρειος, καὶ ὅτι τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἀπάντων ὑπάρχει πατὴρ καὶ τοῦ αὐτοῦ χρημάτος· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς θεότητος
 25 καὶ οὐσίας, ἧς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, σαφέστατα ἐδείξαν. καὶ ἀληθῶς 5
 ὑψηλὸν ὄρος θεοῦ ἄνωθεν ἡμῖν, καθὰ προεδήλωσεν ὁ λόγος παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἀποστόλων δοθεὶς καὶ νῦν διὰ τῶν αὐτοῦ ἱερέων κατὰ τὴν Νικαίων γραφικαῖς μαρτυρίαῖς τρανωθεὶς ὁ προσκυνητὸς οὗτος καὶ ἅγιος τῆς ἀνωμήτου πίστεως ὄρος· περὶ οὗ
 30 σαφέστερον ἡμῖν συνεργεῖα τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος προϊῶν ἀποδείξει ὁ λόγος.

11 vgl. Psal. 72, 23. Jes. 2, 3 — 19 I Joh. 1, 1

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 μείζονος H 3 παρ^{ῶν}ουσίας H παρρησίας Eus. D 5 συντεταχώς P³
 7 τὴν σύνταξιν ἐγχαράττω ∼ A¹ 8 ποιῶμαι H 9 καὶ θεῖον am Rand nach ὄρος eingefügt H 10 συνόδων P³ 11 με] μετὰ M²P¹P²P³ 14 πορευσόμεθα P²P³ 15 κυρίου] καὶ P³ > M² 25 καὶ ὁ υἱός > V¹ | ὁ > M² 26 καθὰ] καθὼς H 30 f ὁ λόγος ἀποδείξει ∼ A¹

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν προκειμένην ἡμῖν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 6
 ὑπόθεσιν ἐπανέλθωμεν, ἐπαναλαμβάνοντες τὰ περὶ τῆς τοῦ βασιλέως
 θεοῦ εἰς τὸν αὐτοῦ λαὸν ἀντιλήψεως καὶ τῆς τῶν τυράννων
 καταστροφῆς διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ τοῦ θεομιλοῦς Κωνσταν-
 5 τίνου τοῦ βασιλέως, ἣν δι' αὐτοῦ εἰρήνην ἐπρυτάνευσε ταῖς κατὰ
 τὴν οἰκουμένην αὐτοῦ ἐκκλησίαις ὁ μόνος ἡμέγας κύριος ὁ ποιῶν 7
 θαυμάσια μεγάλα μόνος καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὧν οὐκ ἔστιν
 ἀριθμὸς· ὁ ἀλλοιωῶν καιροὺς καὶ χρόνους, μεθιστῶν βασι-
 λεῖς τε καὶ καθιστῶν, ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ
 10 κοπρίας ἀνυψῶν πένητα. καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων,
 καὶ ὑψώσε ταπεινοὺς· πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ
 πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς, καὶ βραχίονας ὑπερηφά-
 νων συνέτριπεν· ὁ θανατορογός, ὁ μεγαλορογός, ὁ τῶν ὅλων
 δεσπότης, ὁ τοῦ σύμπαντος κόσμου δημιουργός, ὁ παντοκράτωρ, ὁ
 15 παράγαθος, ὁ εἷς καὶ μόνος θεός. ὃ τὸ καινὸν ἔσχα ἀναπέμπομεν
 προσυπακούοντες τῷ ποιῶντι θαυμάσια μεγάλα μόνῳ, ὅτι εἰς
 τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγά-
 λους καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιούς, ὅτι εἰς τὸν
 αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ· ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη
 20 ἡμῶν ὁ κύριος. ἐφ' οἷς ἅπασιν ἀνεμῶντες μὴ διαλείψωμεν τὸν 8
 τῶν ὅλων θεόν, καὶ τὸν τούτου μονογενῆ υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν
 κύριον ἡμῶν, τὸν σὺν τῷ πατρὶ πάντων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν αἴτιον,
 τὸν τῆς θεογνωσίας αὐτοῦ εἰσηγητὴν ἡμῶν, τὸν τῆς εἰς αὐτὸν
 εὐσεβείας διδάσκαλον, τὸν τῶν ἀσεβῶν ὀλετήρα, τὸν τυραννοκτόνον,
 25 τὸν τοῦ βίου διορθωτήν, τὸν τῶν ἀπεγνωσμένων σωτήρα Ἰησοῦν
 ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ πάντες δοξάζομεν, ὅτι δὴ μόνος, οἷα 9
 παραγάθον πατὴρ * * * βουλῇ τῆς πατρικῆς καὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ
 ἁγίου πνεύματος φιλανθρωπίας τῶν κάτω πον κειμένων ἐν θορᾷ

6—S. 18, 2 vgl. Eus. H. E. X 4 p. 865, 5—866, 7 — 6 Psal. 47, 2. 71, 18 —
 7 Hiob 5, 9. 9, 10 — 8 Dan. 2, 21 — 9 Psal. 112, 7 — 10—12 Luk. 1, 52—53 —
 12 Hiob 38, 15 — 15 Psal. 97, 1 — 16—20 Psal. 135, 4. 17. 18. 23

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1—3 nicht alles mehr von 1. Hd. A¹ 3 αὐτὸν V¹P³ 6 μέγας nachträgl.
 eingefügt H 9 καὶ¹ > A¹H 10 ἀνυψῶν ἀριστῶν M²P¹P² (Eus. ἀριστῶν ATFRMΣ
 ἀνυψῶν BD) | πένητας + ὅς A¹ 13 ὁ μεγαλορογός > H 17 τῷ — 19 αὐ-
 τοῦ > H 20 ἡμῶν > H 21 υἱὸν μονογενῆ ~ H 22 τῷ > H 26 ἐν > V¹
 | δοξάζοντες H 27 In den HSS eine Lücke anzunehmen; bei Eus. steht πατὴρ
 + μονώτατος ἐπίρρων παράγαθος παῖς. In A¹ von später Hd. interpoliert εἶδος
 βουλῆς P²

Gelasius.

τὴν σωτηρίαν ἡμῶν προμηθεύμενος, εὖ μάλα τὴν ἡμετέραν ὑποδὸς
 φύσιν, καθάπερ τις ἄριστος λατρός τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀναλαβὼν
 καὶ τὰς νόσους φέρων, καὶ τότε καὶ αἰεὶ σωτηρίαν καὶ ζοὴν τῷ τῶν
 ἀνθρώπων κατειργάσατο γένει. ὃς δὴ βασιλεὺς βασιλέων καὶ τοῦ 10
 5 ἰδίου λαοῦ αἰεὶ προμηθεύμενος τὸν αὐτῷ φίλον καὶ θεράποντα ἴδιον
 Κωνσταντῖνον τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας καὶ πίστεως ὅπλοις
 φράξας κατὰ τῶν ἀσεβῶν τυράννων, τοῦ τε κατὰ Ῥώμην Μαξεντίου
 καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀνατολὴν Μαξιμίνου, ἀεγλήγερχεν· οὗς δὲ αὐτοῦ
 ἀνελὼν φαιδρὰν καὶ βαθειὰν εἰρήνην τῷ οἰκείῳ λαῷ ἀποδέδωκεν.

10

Περὶ τῆς Αἰκινίου κακοτροπίας.

Οὐκ ἦν δὲ ἄρα, φησὶν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, τῷ μισοκάλῳ φθόνῳ 11 1
 τῷ τε φιλοπονήρῳ δαίμοσι φορητὸς ἢ τῶν ὀρωμένων θεία, ὥσπερ οὖν
 οὐδὲ Αἰκινίῳ μετατραπέντι [ὥσπερ] ἐτύγχανεν αὐτάρχη πρὸς σώφρονα
 λογισμὸν τὰ τοῖς ἔμπροσθεν δεδηλωμένοις τυράννοις συμβεβηκότα,
 15 ὃς εὐφραινομένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, τῆς βασιλείως τοῦ μεγάλου
 Κωνσταντῖνου δευτερεύων τιμῆς ἐπιγαμβρίας τε καὶ συγγενείας
 ἠξιωμένος, μιμήσεως μὲν τῆς τῶν καλῶν ἀπειμιπάνετο, τῆς δὲ τῶν
 ἀσεβῶν τυράννων μοχθηρίας ἐξήλου τὴν κακοτροπίαν καὶ ὦν τοῦ
 βίου τὴν καταστροφὴν ἐπειδεν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς, τούτων ἐπεσθαι
 20 τῇ γνώμῃ μᾶλλον ἢ τῇ τοῦ κρείττονος φιλίᾳ τε καὶ διαθέσει ἠβοῦ-
 λετο. διαφθορηθεὶς τοιγαροῦν τῷ πανευρηγέτῃ, πόλεμον δυσαγῆ 2
 καὶ δεινότατον πρὸς αὐτὸν ἐκφέρει, οὐ φύσεως νόμων φειδόμενος, οὐχ
 ὀρκωμοσιῶν οὐχ αἵματος οὐ συνθηκῶν μνήμην ἐν διανοίᾳ λαβῶν. ὁ 3
 μὲν γὰρ αὐτῷ οἷα παράγαθος βασιλεὺς εὐνοίας παρέχων ἀληθοῦς
 25 σύμβολα, συγγενείας τῆς πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐφθόνησε γάμων τε λαμ-
 πρῶν ἀδελφῆς μετουσίαν οὐκ ἀπρηνήσατο. καὶ μεθ' ἕτερα· ἀλλὰ 4
 τούτοις τάναντία Αἰκίνιος διεπράττετο, παντοίας ὀσημέραι κατὰ

2 vgl. Jes. 53, 4 — 11—26 vgl. Eus. H. E. X S p. S92, 1—16 — 26—S. 19, 2
 vgl. Eus. a. a. O. 20—23

A⁴H V¹P³ M²P¹P²

1 μάλα + προθύμως Eus. 6 εὐσεβείας καὶ am Rand nachträglich ein-
 gefügt H | πίστεως καὶ εὐσεβείας ~ V¹ 7 vgl. S. 19, 7. 22, 7 12 φορητὴ H
 wie Eus. R [Vita Const. 30, 23] 13 μετατραπέντι ὥσπερ > Eus. 15 εὐ-
 φραινομένης A⁴M²P¹P²V¹P³ ἐθθρονομένης H (Eus. εὖ φερομένης) 20 τὴν
 γνώμην V¹P³ 22 νόμον H νόμον P³ 23 ὀρκωμοσιῶν M²P¹P²V¹P³ | οὐ]
 οὐχὶ H 25 σύμβολον H | αὐτὸν von 1. Hd. corr. aus αὐτὸ P² | τε] τὰς P³
 27 τάναντία > P² | ὀσημέραι] ὡς ἡμέραι V¹

τοῦ κρείττονος μηχανὰς ἐπιτεχνώμενος ὁ μισόθεος, πάντας ἐπινοῶν ἐπιβουλῆς τρόπους, ὡς ἂν κακοῖς τὸν εὐεργέτην ἀμείψῃται.

Οἷς ἐπιλέγει τῷ δὲ ἄρα ἦν ὁ θεὸς φίλος κηδεμὼν καὶ φύλαξ, 5
τῷ Κωνσταντίνῳ λέγω, ὅς αὐτῷ τὰς ἐν ἀπορρήτῳ καὶ σκοτεινῷ
5 μηχανευομένας ὑπὸ τοῦ τυράννου συμβουλίας εἰς φῶς ἄγων διήλεγε. τοσοῦτον ἀρετῆ, τὸ μέγα τῆς θεοσεβείας ὄπλον, πρὸς ἄμνην μὲν ἐχθρῶν, οἰκείας δὲ φυλακῆν σωτηρίας ἰσχύει. ὦν δὲ πεφραγμένος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τῇ ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ τὰς τοῦ δυσωνύμου πολυπλόχους ἐπιβουλὰς διεδίδρασκεν. ὁ δὲ 6
10 τυράννος τὴν λαθραίαν συσκευὴν ὡς οὐδαμῶς ἑώρα κατὰ γνώμην αὐτῷ χωροῦσαν, τοῦ θεοῦ πάντα δόλον τε καὶ ῥαδιουργίαν τῷ θεοφιλεῖ κατὰ φωρα ποιοῦντος, οὐκ ἔτι οἷός τε ὦν ἐπιζῶντιεσθαι, πομφανῆ λοιπὸν πόλεμον αἰρεῖται. ὁμοίε δὲ κατὰ Κωνσταντίνου προλεμν διαγροῦς, 7
ἦδη καὶ κατὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων ὡς φρουροῦ Κωνσταντίνου, ὦν
15 ἥπιστατο σέβειν αὐτόν, παρατάττεσθαι ὠρηγῆται καὶ ἔπειτα τοὺς ὑπ' αὐτῷ θεοσεβεῖς ἤλανε. καὶ μεθ' ἕτερα καὶ ὁ τρόπος δὲ τοῦ κατ' 8
αὐτῶν φθόρου ξένος τις ἦν καὶ οἷος οὐδεπώποτε ἠκούσθη. τὰς γοῦν ἀμφὶ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Πόντου πόλεις ὅσοις κακοῖς πιέζεσθαι προσέταξε, πᾶσαν ὑπερβολὴν ὀμότητος ὑπερηκότισεν.
20 ἔνθα τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἕδαφος αὐθις κατερρίπτοντο, τὰς δὲ ἀποκλείεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν μὴ συναγοῖτο τις τῶν εἰωθότων μηδὲ τῷ θεῷ τὰς ὀφειλομένας εὐχὰς καὶ λατρείας ἀποδίδωσι. συντελεῖσθαι γὰρ οὐκ ἤγγειτο ὑπὲρ αὐτοῦ ταύτας — πῶς 9
γὰρ οἷόν τε ἦν τοῦτο ἐννοεῖν τὸν μισόθεον — φανῶν συνειδότι τοῦτο
25 λογιζόμενος, ὑπὲρ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως πράττειν

3—16 vgl. Eus. a. a. O. p. 892, 25—894, 10 — 16—S. 20, 2 vgl. Eus. a. a. O. p. 896, 31—898, 9

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἄρα ἦν ὁ θεὸς A¹H ἄρα ὁ θεὸς ἦν Eus. ἦν ἄρα ὁ θεὸς d. übr. HSS 4 λέγω, aber durch Rasur corr. aus λέγων A¹ λέγω H λέγων d. übr. HSS 6 ἀρετῆ, τὸ wie Eus. T^c ἀρετῆς τὸ die meisten Eus. HSS | θεοσεβείας| εὐσεβείας M²P¹P² | μὲν > P² 7 ὦν δὲ wie Eus. B, nur H hat φ δὲ wie Eus. AM τῶν δὲ P³ 8 τοῦ > V¹ 10 αὐτῷ A¹H Eus. > die übr. HSS 11 θεοφιλεῖ + βασιλεῖ H Eus. 12 κατὰ-φωρα P³ Eus. BDM | λοιπὸν > V¹P³M²P¹P² Eus. 13 αἰρεῖται| αἰρεται Eus. | ὁμοίε εἶδει κατὰ A¹ (wo aber erst im Text und danu auch am Rand von späterer Hd. corr. in ὁμοίε δὲ κατὰ), M²P¹P²V¹P³ ὁμοίε ἦδη κατὰ H ὁμοίε δὲ Eus. | Κωνσταντίνῳ V¹ Eus. Κωνσταντίνου d. übr. HSS 17 αὐτόν M²P¹P²V¹ (aber viell. in Correctur), P³ Eus. TER Me | φθόρου HSS geg. Eus. φόνου 20 τοῦ θεοῦ > V¹ 21 συναγοῖτο H Eus. BD 23 ἀποδίδωσι HSS (ἀποδιδῶσι A¹) ἀποδιδῶ Eus. 24 θεομισῆ A¹ θεόμισον H 25 λογιζόμενος corr. in λογιζόμενον A¹

ἡμᾶς καὶ τὸν θεὸν ἰλεοῦσθαι ἐπέειστο. ὅθεν, ἐκ τούτου παρορη-
μηθεῖς, τὸν θυμὸν καθ' ἡμῶν ἐπισκῆπτει. καὶ μετὰ βραχεία· καὶ 10
δὴ ἀπήγοντο πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐκολάζοντο ἀπροφασίστως
ὁμοίως τοῖς μαιφόνοις οἱ μὴδὲν ἠδικοκότες, καινότεραν ὑπομένοντες
5 τελευτήν, ξίφει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ τμήματα κατακρουροῦμενοι καὶ
μετὰ τὴν ἀπηνῆ ταύτην καὶ φρικτωτάτην θείαν τοῖς τῆς θαλάσσης
βυθοῖς τοῖς ἰχθύσιν εἰς βορὰν ἐρρίπτοντο. φυγαὶ δὲ αὐτοῖς ἐπὶ 11
τούτοις τῶν θεοσεβῶν ἀπάντων ὁμόσε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σὺν
κομιδῇ νηπίοις ἐγίνοντο, καὶ πάλιν ἀγοὶ καὶ πάλιν ἐρημίαι νάπαι
10 τε καὶ ὄρη τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεράποντας ὑπεδέχοντο, κατὰ πάντων
ἀνακινήσαντος τοῦ δυσσεβοῦς τὸν πόλεμον.

Καὶ μετὰ βραχεία· εἰ μὴ τάριστα τὸ μέλλον εἶσεσθαι προλαβὼν ὁ 12
τῶν ψυχῶν ὑπεράγαθος θεὸς ὡς ἐν βαθεῖ σκότῳ καὶ νυκτὶ ζοφωδε-
στάτῃ φωστῆρα μέγαν ἀθρόως καὶ σωτῆρα τοῖς πᾶσιν ἐξέλαμψε, τὸν
15 αὐτοῦ θεράποντα Κωνσταντῖνον ὑψηλῶ βραχίονι γενναιοτάτῃ δὲ
χειρὶ χειραγωγήσας.

Τούτῳ μὲν σὺν ἀνωθεν ἐξ οὐρανῶν καρπὸν εὐσεβείας ἐπάξιον 13
τρόπαια κατὰ τῶν ἀσεβῶν παρείχε νίκης, τὸν δὲ ἀλιτήριον αὐτοῖς
συμβούλοις ἅπασι καὶ φίλοις ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου ποσὶ πρηγῇ
20 κατέβαλεν ὁ Κωνσταντῖνον καὶ πάντων ἡμῶν θεός. ὡς γὰρ εἰς 14
ἔσχατα μανίας τὰ κατ' αὐτὸν ἤλανε, οὐκ ἀρεκτὸν εἶναι λογισά-
μενος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ τῷ θεῷ φίλος τὸν ἔμφυτον σάφρονα
καὶ εὐσεβῆ συναγαγὼν λογισμὸν καὶ τὸ στερρὸν τοῦ δικαίου τρόπαιον
φιλανθρωπία κερασάμενος, ἐλαμῦναι κρίνει τοῖς ὑπὸ τῷ τυράννῳ
25 ταλαιπωρουμένοις, καὶ τὸ γε πλείστον ἀνθρώπων γένος, βραχεῖς
λυμεῶνας ἐκποδῶν ποιησάμενος, ἀρασώσασθαι ὁρμάται. μόνη γὰρ 15
αὐτῷ χρωμένον φιλανθρωπία τῷ δυσσεβεῖ τοῦ φιλανθρωποτάτου
βασιλέως Κωνσταντίνου τὸν πρὸ τούτου χρόνον καὶ τὸν οὐ συμ-
παθείας ἄξιον ἐλεοῦντος, τῷ μὲν ἐγίνετο πλέον οὐδέν, τῆς κακίας οὐκ
30 ἀπαλλαττομένη, αὐξοῦντι δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ τῶν ὑποχειρίων ἐθνῶν

2—10 vgl. Eus. a. a. O. p. 898, 12—19 — 12—8. 21, 11 vgl. Eus. a. a. O.
p. 898, 22—900, 16

A¹H V¹P³ M²P¹P²

5 κρουροῦμενοι M²P¹P² 6 φρικτωτάτην HP² 9 πάλιν² > M²P¹P²
11 δυσσεβοῖς M² δυσσεβοῦς corr. von 1. Hd. in δυσσεβοῦς P² 13 τῶν + οὐκείων
Eus. | υπεράγαθος HSS (viell. durch Lesefehler aus) υπέρμαχος Eus. 15 δέ]
δὴ H 17 σὺν > P² 19 πρηγῇ] πρηγῇ V¹ Eus. T¹BD corr. T^c πρηγῇ P³
23 τὸν στερρὸν τοῦ δικ. τρόπον Eus. 26 ὁρμηται M²P¹P² 27 χρωμένῳ Eus.
| τῷ — 28 Κωνσταντίνου > Eus. 29 ἐλεοῦντι Eus. | οὐκ > V¹

λύτταν, τοῖς δὲ κακουμένοις οὐδεμία ἦν σωτηρίας ἐλλείψ, ὑπὸ δεινοῦ
 θηρίου καταπορευόμενοις. διὸ δὴ τῶ φιλανθρωπῶ μίξας τὸ μισο- 16
 πόνηρον ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς πρόεισεν ἅμα παιδὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ
 φιλανθρωποτάτῳ ἀπὸ τῆς ἐσπερίων [τῆς] μεγίστης Ῥώμης ἐπὶ τὴν
 5 ἔφωσαν κατὰ τοῦ τυράννου, σωτηρίας δεξιάν ἅπασι τοῖς ἀπολλυμένοις
 ἐκτείνας· παμβασιλεῖ θεῷ καὶ παιδὶ Χριστῶ σωτήρι ποδηγῶ καὶ
 συμμάχῳ χρώμενοι, πατὴρ Κωνσταντῖνος βασιλεὺς ἅμα νίῳ βασιλεῖ
 Κρίσπῳ ἄμφω κύκλω διελόντες τὴν κατὰ τῶν θεομισῶν παράταξιν,
 ῥαδίαν τὴν νίκην ἀποφέρονται, τῶν κατὰ τὴν συμβολὴν πάντων
 10 ἔξευμαρισθέντων αὐτοῖς καὶ κατὰ γνώμην τοῦ παμβασιλέως θεοῦ,
 καθὰ φησιν ὁ φιλαληθέστατος Εὐδῆβιος ὁ τοῦ πανευφήμου Παμφίλου.

Ῥουφῖνος δὲ φησὶν — εἰ καὶ μηδεμίαν μοῖραν τῶν γεγεννημένων ἐπὶ 17
 Δικιννίου πραγμάτων ἐμνημόνευσε, ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ λεξίδια τοῦ
 προσηρηθέντος ἀναλεξάμενος ἐνθήσῳ τῇ συγγραφῇ — φησὶ δὲ οὕτως·
 15 Δικίννιος μὲν οὖν ὁ συμβασιλεύων αὐτῷ, δηλονότι τῶ θεοφιλεῖ Κων-
 σταντῖνῳ, τὰς Ἑλληνικὰς ἔχων δόξας ἐμίσει Χριστιανούς· καὶ διωγμὸν
 μὲν προφανῆ κατ' αὐτῶν φόβῳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντῖνου κινεῖν
 ὑπεστέλλετο, λεληθότως δὲ πολλοὺς ἐσκενωρεῖτο. προῖων δὲ φανε- 18
 ρῶς τὸν κατὰ πάντων διωγμὸν ἀνεκίνηεν ἐν τοῖς τῆς ἀνατολῆς τόποις,
 20 ὡς καὶ πολλοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας ἀναδειχθῆναι ἐν διαφόροις
 τόποις· ἐκ δὴ τούτου εἰς ἀπέχθειαν τὴν πρὸς αὐτὸν μεγίστην τὸν
 βασιλεῖα Κωνσταντῖνον ἐκίνησεν. ἦσαν δὲ πρὸς ἀλλήλους πολέμιοι.
 ταῦτα μὲν οὕτως.

Οἱ δὲ λοιποὶ, ὅσοι τῆς Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἀληθείας συν- 19
 25 ἤγοροι, διελόντες, φασίν, ἄμφω τὴν στρατιάν πατὴρ Κωνσταντῖνος
 βασιλεὺς καὶ υἱὸς Κρίσπος βασιλεὺς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου
 ὄρημητο, ὁ μὲν οὖν υἱὸς Κρίσπος ἐπὶ τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν μέρη τῆ
 οὖν αὐτῷ στρατιᾷ τὴν πορείαν ποιούμενος, ὁ δὲ πατὴρ Κωνσταν-
 τῖνος κατὰ τῆς Εὐρώπης τοῖς ἄμφ' αὐτὸν δορυφόροις τὴν ὁδὸν
 30 διήνυνεν. ὁ δὲ μισόθεος καὶ πάσης ἀσεβείας καὶ μαιφρονίας ἔμπλεως 20

12 vgl. Socr. I 3, 1. 2 p. 7f und I 4, 1 p. 9; s. o. S. 7, 20 — 30 Über das
 Verhältnis von Licinius und Euseb vgl. auch die Vita Constantini des Cod. An-
 gelic. A in Philostorgius ed. Bidez p. 180 und XCVI

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 πρόεισεν H Eus. πρόσεισεν die übr. HSS 5 σωτηρίαν P² 6 Χριστῶ] χορηστῶ
 P² κριῶ M² 8 διελόντες A¹H geg. Eus. 10 καὶ tilgt Pasquali 11 πανευφήμου
 > P² 12 φησὶν > H 15 οὖν > P² | θεοφιλεῖ A¹ βασιλεῖ θεοφιλεῖ H βασιλεῖ d.
 übrigen HSS 17 κινεῖν] κωνῆν P² 18 λεληθότως M²P¹ 19 τὸν] τῶν M²
 25 φασὶν] κατὰ A¹ (Ceriani: φασίν — sic per compendium 1. m., 2. m. κατὰ), φησὶν
 HM²P¹P²V¹P³ | στρατιάν A¹ 27 υἱὸς > P² 27f οὖν τῇ αὐτῷ ∞ M²P¹P²V¹P³

ἐξ ἀνατολῶν μετὰ πλείστου ὅσον στρατοῦ κατ' αὐτῶν παρατατιό-
 μενος καὶ μεγαλαυχῶν ἤρχετο· ἠθάσας δὲ ἐν τῇ Νικομηδέων, ἐγνωκῶς
 τε καὶ εἰδῶς τὴν τοῦ Θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου ψυχὴν σέβουσαν τοὺς
 5 τοῦ Θεοῦ ἱερεῖς καὶ ὅτι διὰ πάσης ἄγιοι τιμῆς, μισθοδοτεῖ τὸν τῆς
 Νικομηδέων ἐπίσκοπον Εὐσέβιον πάλαι πρόσφυγα αὐτοῦ ὄντα κατὰ
 τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, οἰόμενος δι' αὐτοῦ καὶ τὸν
 ἄμφ' αὐτὸν ἀνελεῖν τὸν τοῖς τοῦ Θεοῦ πεφραγμένον ἀκαταμαχῆτοις
 ὄπλοις Κωνσταντίνου. συντίθεται οὖν αὐτῷ ὁ θανατάσιος Εὐσέ- 21
 βιος, ἐπαγγελίας λιπαρηθεῖς παρὰ τοῦ συνασεβοῦς αὐτοῦ Αἰωνίου.
 10 Καὶ ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, ἐξ αὐτῆς τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως
 ἐπιστολῆς ἔνεστι πληροφορηθῆναι, ἧς τοῖς Νικομηθεῦσιν ἐπέστειλεν,
 ὧδέ πως λέγων πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς·
 »Τίς ἐστὶν ὁ ταῦτα διδάξας οὕτως ἄζακον πληθός; Εὐσέβιος 22
 >δηλαδὴ ὁ τῆς τυραννικῆς ὠμότητος συμμύστης. ὅτι γὰρ πανταχοῦ
 15 τοῦ τυράννου γεγένηται προσφύλαξ, πολλαχόθεν ἐστι συνορᾶν. τοῦτο
 μὲν αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ διαμαρτύρονται, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς
 ἐπισκόπων, τοῦτο δὲ ἡ χαλεπωτάτη τῶν Χριστιανῶν ἐκδίωξις διαρ-
 ρήδην βοᾷ. οὐδὲν γὰρ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων παρ' αὐτοῦ νῦν 23
 >ερῶ, δι' ὧν, ὅτε μάλιστα αἱ τῶν ἐναντίων μερῶν καθ' ἡμῶν ἐπραγ-
 20 ματεύοντο συνδρομαί, οὗτος καὶ ὀφθαλμοὺς κατασκόπους ἔπεμπε
 κατ' ἐμοῦ καὶ μόνον οὐκ ἐνόπλους τῷ τυράντῳ συνεισέφερεν
 ὑπουργίας αὐτῷ χάριν. μηδ' ἐμὲ τις οἰέσθω εἶναι πρὸς τὴν τούτων 24
 ἀπόδειξιν ἀπαράσκευον· ἔλεγχος γάρ ἐστιν ἀκριβής, ὅτι τοὺς πρεσβυ-
 τέρους καὶ τοὺς διακόνους τοὺς Εὐσέβιω παραπεμπομένους φανερῶς
 25 ὑπ' ἐμοῦ συνειλήφθαι συνέστηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν
 νῦν οὐκ ἀγανακτῆσεως ἔνεκεν, ἀλλ' εἰς αἰσχύνην ἐκείνων προσηή-
 νεκται. ἐκεῖνο μόνον δέδρα, ἐκεῖνο διαλογίζομαι, ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ πρὸς
 τὴν τοῦ ἐγκλήματος καλεῖσθαι κοινωνίαν· διὰ γὰρ τῆς Εὐσέβιου

13--S. 24, 18 vgl. unten Anhang Nr. I (= Gel.²) und Theodoret H. E. I 20 ff p. 66 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 τε A¹ > die übr. HSS 4 f τῶν — ἐπισκόπων A¹ 6 τῶν] τὸν P² S θανα-
 μάσιος A¹H θανατάσιος; d. übr. HSS 9 ἐπαγγελίας M² | αὐτοῦ] αὐτῷ M²P¹P²
 11 ἧς] ἦν corr. in ἦν M² ἦν P¹ | ἐπέστειλεν P³ 12 ὧδέ — 13 ἐστὶν > H
 aber am Rand ⚭ (viell. ζῆται Holl) 14 ὁ Thdt. Gel.² > HSS 15 πρόσφυξ Thdt.
 16 αἱ τῶν] αὐτῶν H 18 οὐδὲ H | γὰρ + περὶ H Thdt. 20 συνδρομέναι
 P³ | οἷτος corr. aus οὕτως A¹ 22 αὐτῷ χάριν > Thdt. Gel.² 24 εὐσε-
 βίου A¹ | παραπεμπομένους HSS, παρεπομένους Thdt. Gel.² 25 παρέστηκεν
 V¹ | ἀλλὰ — 26 ἔνεκεν > M²P¹P² 25 f μὲν παρὶ ἡμῶν ἢ νῦν Thdt. Gel.²
 27 ἐκεῖνο¹ + δὲ A¹ Thdt. T 28 τῆς + τοῦ A¹

>διαγωγῆς τε καὶ διαστορηῆς συνειδήσιν κειχωρισμένην τῆς ἀληθείας
 >εἰλήφατε. ἀλλ' ἔστιν οὐ βραδεία θεραπεία, εἴγε ἐπίσκοπον πιστόν ²⁵
 >τε καὶ ἀκέραιον νῦν γοῦν λαβόντες πρὸς θεὸν ἀπίδητε. ὅπερ ἐπὶ
 >τοῦ παρόντος ἐν ὑμῖν ἔστιν. ὃ καὶ πάλαι ἐχοῖν τῆς ὑμετέρας κρίσεως
 5 >ἠρτήσθαι, εἰ μὴ ὁ προειρημέρος Εὐσέβιος δεινῇ τῶν τότε συλλα-
 >βομένων αὐτῶ προαιρέσει ἐνταῦθα ἐηλύθει καὶ τὴν τῆς τάξεως
 >ὀρθότητα ἀναισχύντως ἢ συνεπεπράξει.
 >Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ τοῦ αὐτοῦ Εὐσέβιον πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ²⁶
 >ὀλίγα προσῆκε φράσαι, μακροθύμως ἀκούσατε. μέμνηται ἡ ὑμετέρα
 10 >ἀνεξικακία ἐπὶ τῆς Νικαέων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον ἐπισκόπων,
 >ἣ καὶ αὐτὸς ἐγὼ προεπόντως τῇ τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρεία
 >παρημίην, οὐδὲν ἕτερον βουλόμενος ἢ ὁμόνοιαν ἅπασιν ἐργάσασθαι,
 >καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξαι καὶ ἀποσιέσασθαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ὃ τὴν
 >μὲν ἀρχὴν εἰλήφει διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας,
 15 >ἀσχροποιεῖτο δὲ παραχοῆμα διὰ τῆς Εὐσέβιον ἀτόπου τε καὶ ὀλεθρίας
 >σπονδῆς. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος Εὐσέβιος, προσφιλέστατος καὶ τιμιώτα- ²⁷
 >τοι. μεθ' ὅσης νομίζετε συνδρομῆς ἄτε δὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως
 >αὐτῆς ἠττώμενος. μεθ' ὅσης δὲ αἰσχύνῃς τῇ πανταχόθεν ἐλληλεγμένη
 >ψευδολογίᾳ αὐτοῦ συνίσταται, ὑποπέμπων μὲν μοι διαφόρους τοὺς
 20 >ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξιούοντας, ἔξαιτούμενος δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινά,
 >ὅπως μὴ ἐπὶ τοσοῦτω ἐλεγχθεῖς πλημμελήματι τῆς ὑπαρχούσης αὐτῶ
 >ἐκπέσοι τιμῆς; μάρτυς ἐστὶ μοι τούτων αὐτὸς ὁ θεός, ὃς ἐμοὶ τε ²⁸
 >καὶ ὑμῖν φιλαγάθως ἐπιμένει, ὅτι καὶ ἐμὲ αὐτὸς ἐκεῖνος Εὐσέβιος
 >περιέτρυνε καὶ ἀπρεπῶς ὑφήρασεν· ἀλλ' ἡ θεία με πρόνοια ἐπὶ τὴν
 25 >ἀληθεστάτην αὐτῆς ὁδὸν ἐπανήγαγεν· ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπέγνωτε καὶ ἐπι-
 >γνώσεσθε. πάντα μὲν γὰρ ἐπράχθη παρ' αὐτοῦ τότε, Εὐσέβιου τοῦ
 >ἀνοοίου λέγω, καθὼς αὐτὸς ἐπόθει πᾶν ὅτιοῦν κακὸν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ
 >διανοίας ἀποκορυπτόμενος.

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 ἡμῖν P²V¹ | ἡμετέρας M²P¹P²P³ 5 ἠρτήσῃαι H | τότε] τε A¹H τότε V¹
 6 αὐτῶ > M²P¹P² vgl. die Thdt.-Überlieferung 7 συνεπεπράξει die Corruptel
 der Thdt.-Überlieferung von Gel. übernommen; vgl. Parmentier zu der Stelle.
 Balforeus emendiert συνετεταράξει 8 αὐτοῦ > M² (αὐτοῦ τοῦ Gel.²Thdt. nszlf2
 αὐτοῦ τούτου AT) | ἡμετέραν HP² 11 am Rand ὄρα ζῆλον ἀνδρός εἰσεβοῦς H
 12 ἅπασιν > P¹ | ἐργάζεσθαι P² 17 νομίζεται P³ 18 τῇ] ἡ und das
 folgende ἐλληλεγμένη ψευδολογία ohne iota subser. P² 19 μὲν μοι] μέντοι H Thdt. T
 23 φιλάγαθως H 24 ἀλλ' — 25 ἐπανήγαγεν > Thdt. Gel.² 26 ἐπράχθη τότε
 παρὰ εὐσεβίον H 27 ἐπεπόθει H | ὅτιοῦν M²P¹

Ἄλλὰ πρώην, ἵνα τὰ λοιπὰ τῆς τούτου σκαιότητος παρῶ, τί 29
 >μάλιστα μετὰ Θεογνίου, ὃν τῆς ἀνοσίας αὐτοῦ προαιρέσεως ἔχει
 >κοινωνόν, διεπράξατο, ἀκούσατε, παρακαλῶ. Ἀλεξανδρείας τινὰς τῆς
 5 >ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας ἐνταῦθα κεκελεύειν ἀποστα-
 >λῆναι, ἐπειδὴ διὰ τῆς τούτων ὑπηρεσίας διχονοίας ἠγείρετο πυρ-
 >ρός. ἀλλ' οἱ καλοί τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι, οὓς ἀπαξ ἢ τῆς 30
 >συνόδου ἀλήθεια πρὸς μετάνοιαν τετηρήκει, οὐ μόνον ἐδέξαντο ἐκεί-
 >ρους καὶ παρ' ἑαυτοῖς ἠσφαλίσαντο, ἀλλὰ καὶ ἐκοινωνήσαν αὐτοῖς τῆς
 >τῶν τρόπων κακοηθείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀχαρίστους τούτους
 10 >ἔχρινα πρᾶξι. ἀρπαγέντας γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσα ὡς πορρωτάτω
 >ἐξορισθῆναι. νῦν ὑμέτερόν ἐστι πρὸς τὸν θεὸν ἐκείνη τῇ πίστει 31
 >βλέπειν ἢ πάντοτε καὶ γεγενῆσθαι ὑμᾶς καὶ εἶναι πρέπει, καὶ δια-
 >πράξασθαι οὕτως, ἵνα ἐπισκόπους ἀγνοῦς τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ
 >φιλανθρώπους ἔχοντες χαίρωμεν. εἰ τις δὲ πρὸς μνήμην τῶν
 15 >λυμεῶνων ἐκείνων ἢ πρὸς ἔλαινον ἀπρονοήτως ἐξαφθῆναι τολμήσει,
 >παραχρήμα τῆς ἰδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ,
 >τοῦτ' ἐστὶν ἐμοῦ, ἐνεργείας ἀνασταλήσεται. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει
 >ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἢ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου 32
 20 ἐπιστολῇ σαφέστατα ἔδειξε περὶ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσεβίου τοῦ Νικο-
 μηδείας, ὅς προσφύλαξ οὐ μόνον γέγονε τοῦ θεομισοῦς Δικωνίου
 ἀλλὰ καὶ συμμύστης καὶ ὑπουργὸς τῆς ἐκείνου τυραννίδος καὶ ἀσβεΐας.
 βαδιῶ δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν προκειμένην τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας
 ὑπόθεσιν.

25 *Περὶ τῆς κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς Δικωνίου νίκης τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου.*

Δικωνίου τοίνυν σὺν στρατιῇ τῇ σὺν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Νικομηδέων 12 1
 ἐξορησάντος ἐπὶ τὸ Βυζάντιον κατὰ τοῦ θεοφιλοῦς Κωνσταντίνου
 τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε τότε παρόντος, τῶν δὲ θατέρων στρατιωτικῶν
 φαλαγγῶν τὸν χριστοφόρον βασιλέα ἐν κύκλῳ αὐτῶν ἐχόντων, ἰδὼν
 30 ὁ ἀλιτήριος καὶ τῶν οἰκείων δὲ στρατῶν ἔρημον ἑαυτὸν θεασάμενος

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 τοῖτου] αὐτοῦ A¹ Thdt. n 2 ἀνοσίον H 3 ἀλεξανδρείας P³ 4 κε-
 κελεύει P² καὶ κελεύειν P³ 6 ἀγαθοὶ τε καὶ καλοὶ ~ H 7 ἐδέξατο P³ 8 καὶ
 · παρ' αὐτοῖς im Text · καὶ παρ' ἑαυτοῖς am Rand V¹ | ἠσφαλίσατο P³ 9 τῶν
 > P² 11 ἡμέτερον M²P¹P²V¹P³ 12 βλέπειν + ἐν H | ἡμᾶς P²P³ 13 ἀγνοῦς]
 ἐγνοῦς P³ 16 τοῦ² > P² 17 διαφυλάξει M²P¹P² 20 ἀσεβοῦς] εὐσεβοῦς,
 aber von späterer Hand corr. V¹ 28 δὲ θατέρων A¹H δ' ἐκατέρων d. übr. HSS
 29 αὐτῶν H¹P² | ἐχόντων A¹H (vgl. Index s. v. partic.) ἐχουσῶν d. übr. HSS

ἐπὶ τὴν τῶν κρειπτόνων ἀσπίδα προσπεφενγότων, τὰ μὲν πρῶτα
 κρουπτάζεσθαι ἐσπούδαζεν ἐν Χρυσοπόλει τῆς Βιθυνῶν (ἐπίγειον δὲ
 τοῦτο τῆς Καλκηδόνας ἐστὶ) μὴ δυνηθεὶς δέ, ἰδὼν ἑαυτὸν ἤδη
 5 πρηγῇ κείμενον ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ποσίν, ἐξέδωκεν
 βασιλεὺς φιλανθρωπεύεται καὶ κτείνει μὲν οὐδαμῶς, οἰκεῖν δὲ τὴν
 Θεσσαλονίκην προσέταξεν ἡσυχάζοντα. ὁ δὲ πρὸς ὀλίγον χρόνον
 3 ἡσυχάζειν ἐδόκει· μετὰ δὲ ταῦτα βαρβάρους τινας προσκαλούμενος
 καὶ σὺν αὐτοῖς διασκεπτόμενος, ἀναμάχεσθαι τὴν ἡτταν ἐσπού-
 10 दाζε. τοῦτο γνοὺς βασιλεὺς ὁ πιστότατος, ἀναιρεθῆναι τὸν θεο-
 μιση ἐκέλευσε· καὶ ἀνηρέθη ὁ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ θερά-
 ποντος † τύραννος.

2 vgl. Soer. I 4, 2—4 p. 9

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἐσπούδαζεν P² 3 καλκηδόνας A¹V¹ (wo aber κ mit roter Tinte in χ corr.)
 P³, am Rand von späterer Hd. χαλκιδόν' M² 4 τοῖς] τῆς V¹, τοῖς, aber corr.
 aus τῆς von 1. Hd. P³ | τοῦ > P² 5 συλλαβῶν] λαβῶν M²P¹P² 8 προσ-
 καλεσόμενος H, προσκαλεσόμενος mit roter Tinte corr. in προσκαλούμενος V¹
 11 ὁ (κατὰ) τοῦ Χρ. Friedl. (ὑπὸ) τοῦ Χρ. Balf. oder 12 (ἐχθιστος) τύραννος Ltz.
 Nach 12 τέλος τοῦ πρώτου λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας H ἐπληρώθη λόγος
 πρώτος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας V¹P³

ΛΟΓΟΣ Β̄

- ιγ' Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἄσεβοῦς Λικινίου καὶ αὐτο-
 κρατορίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης τῶν τοῦ
 θεοῦ ἐκκλησιῶν.
- 5 ιδ' Περὶ τῆς ἐφενρεθείσης αἰρέσεως ὑπὸ τοῦ θεομάχου Ἀρείου.
 ιε' Καθαιρετικὸν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμφθῆν παρὰ Ἀλε-
 ξάνδρου ἐπισκόπου τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις.
- ις' Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειον
 διαπεμφθεῖσα διὰ Ὀσίου ἐπισκόπου Κουρδούβης.
- 10 ιζ' Ὅπου ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντίνος σύνοδον ἐπισκό-
 πων ἐπὶ τῆς Νικαίων κελεύει γενέσθαι.
- ιη' Ὅπου ὁ βασιλεὺς συνεδρεῖν τοῖς ἐπισκόποις.
- ιθ' Λόγος Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ προσφωνητικὸς πρὸς τὴν ἁγίαν
 σύνοδον.
- 15 κ' Ὅπου τοὺς λιβέλλουζ τῶν ἐπισκόπων ὁ βασιλεὺς δέχεται.
- κα' Περὶ τοῦ ἁγίου Παρνουτίου.
- κβ' Περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.
- κγ' Ὅπου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τεθνεῶσαν ἐγείρει διὰ τὸν ἔμπορον.
- κδ' Περὶ τοῦ δεῖν τρεῖς ὑποστάσεις νοεῖν καὶ πιστεῦν ἀχωρίστως
 20 ἐπὶ τῆς ἀρρήτου τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος μιᾶς θεότητος.
- κε' Ὅπου εἰς τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ Ἀρείου κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης
 τῶν ἀποστολικῶν τοῦ θεοῦ ἐρῆων συνόδου πλεῖστα ὅσα ἀπο-
 φθέγγεται.
- 25 κς' Αντίρρησις ἑτέρου φιλοσόφου τοῦνομα Φαίδωνος ποιουμένου
 καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους ὑπὲρ τοῦ θεομάχου Ἀρείου καὶ τῆς

1 λόγος β̄ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Δ¹ Μ² Ρ¹ Ρ² V¹ Ρ³ (nur daß in all
 diesen Zeugen außer Δ¹ δεῦτερος statt β̄- ausgeschrieben ist), λόγος β̄ am Rand H.
 Die Capitel sind ohne Berücksichtigung der Bucheinteilung weiter gezählt und
 beginnen mit ιγ'. Im übrigen vgl. das zu S. 1, 1 Bemerkte.

ἐφευρεθείσης ὑπ' αὐτοῦ βλασφημίας. πρότασις τοῦ φιλοσόφου
πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰς τὸ »ποιήσωμεν ἄνθρωπον«.

- κζ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντι-
οχείας.
- 5 κη' Ἐπι ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου
Εὐσταθίου.
- κθ' Ἀπόκρισις σύμφωνος τῶν ἁγίων πατέρων.
λ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου ὑπὲρ Ἀρείου.
- λα' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου πόλεως Κορυδοῦβης
10 ἐρημηγεύοντος αὐτὸν ἑτέρου εἶπον.
- λβ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.
- λγ' Ἀπόκρισις τῆς ἁγίας συνόδου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Ὁσίου
πόλεως Κορυδοῦβης.
- λδ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.
- 15 λε' Ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Λεοντίου ἐπισκόπου
Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐψυχίου ἐπισκόπου Τυάων.
- λς' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.
- λς' Ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ἐπισκόπων
Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου.
- 20 λη' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου.
- λθ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ὀσιωτάτων ἐπι-
σκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου.
- μ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ »Κύριος ἐκτισέ με ἀρχὴν
ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· ἐκ τῶν παροιμιῶν Σολομῶντος.
- 25 μα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐπισκόπων διὰ Εὐσεβίου τοῦ
Παμφίλου ἐπισκόπου Καισαρείας Παλαιστίνης.
- μβ' Ὁ φιλόσοφος.
- μγ' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι οἱ ἡμέτεροι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσε-
βίου τοῦ Παμφίλου εἶπον.
- 30 μδ' Ἐτέρα ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.
- με' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου.
- μς' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.
- μς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐ-
35 σεβίου τοῦ Παμφίλου.
- μη' Ἀντεπερώτησις τοῦ φιλοσόφου.
- μθ' Οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου Παμφίλου εἶπον.
- ν' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου.
- να' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐ-
40 σεβίου τοῦ Παμφίλου.
- νβ' Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

- νγ' Ἀνταπόκρισις τῶν πατέρων διὰ Πρωτογένιους ἐπισκόπου Σαρ-
 διζῆς.
 νδ' Ὁ φιλόσοφος.
 νε' Ἐτι οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον διὰ Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας
 5 Καππαδοκίας.
 ςζ' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τοὺς ἁγίους ἡμῶν πατέρας.
 νς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου
 Λεοντίου πρὸς τὸν φιλόσοφον.
 νη' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἁγίων ἐπισκόπων.
 10 νθ' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
 αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου.
 ςα' Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου.
 ςα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων ὑποθετικὴ πρὸς τὸν φιλόσοφον
 περὶ πυρὸς καὶ ἀπανγιάσματος καὶ φωτὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου
 15 ἐπισκόπου.
 ςβ' Ὅπου πιστεύει ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα.
 ςγ' Προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον πρὸς τὸν φιλόσοφον περὶ
 πηγῆς καὶ ποταμοῦ καὶ ὕδατος διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου.
 ςδ' Καὶ ὁ φιλόσοφος.
 20 ςε' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου.
 ςς' Εὐχαριστία τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπερώτησις περὶ τῆς τοῦ κυρίου
 ἐνανθρωπήσεως.
 ςς' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ
 ἐπισκόπου Λεοντίου.
 25 ςη' Ἐπερώτησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 ςθ' Ἀπόκρισις παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου
 Ἱεροσολύμων.
 ο' Ὁ φιλόσοφος.
 οα' Ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίου ἐπισκό-
 30 που Ἱεροσολύμων.
 οβ' Περὶ τῆς τῶν πάντων ὁμοφωνίας τῆς εἰς τὸ ὁμοούσιον.
 ογ' Ὅπου ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς συνόδου ἐκκηρύττεται ὁ ἀσεβὴς Ἀρειος
 καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.
 οδ' Ἐκθεσις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐκτεθείσης ὑπὸ
 35 τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἐπὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κων-
 σταντίνου ἐν ὑπατεία Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπρῶν
 ἔτους ἀπὸ Ἀλεξάνδρου χλς' ἐν μηνὶ Λεσίφ ιθ' τῆ πρὸ δεκατριῶν
 Καλανθῶν Ἰουλίου ινδ' ιγ' ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας.
 οε' Αἱ περὶ τῆς πίστεως ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων.
 40 ος' Ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀναστάς ἐκ τοῦ θρόνου εὐχαριστήριους φωνὰς
 ἀναπέμπει τῷ θεῷ.

- οζ' Περὶ Ἀλεσίου ἐπισκόπου τῶν Ναυάτων καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
οη' Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός.
οθ' Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν Χριστιανοὺς ἐργάζεσθαι.
π' Περὶ τῶν ἱερομένων.
5 πα' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνίεναι ἐν τῷ ἄμβωνι.
πβ' Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος.
πγ' Περὶ τῆς θείας τραπέζης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτὴν μυστηρίου τοῦ σώ-
ματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ.
πδ' Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως.
10 πε' Ὅτι μία ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ.
πς' Περὶ τῆς τοῦ θεοῦ προοριώσεως καὶ τοῦ κόσμου.
πς' Ὅροι ἐκκλησιαστικοὶ συναχθείσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου
ἐν Νικαίᾳ. Περὶ εὐνοῦχων ἀποκοψάντων ἑαυτοὺς.
πιη' Περὶ τῶν ἀπὸ ἐθνικῶν εἰς χειροτονίαν προαχθέντων.
15 πθ' Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἐχόντων.
ς' Περὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.
ςα' Περὶ τῶν ἀκοινωνητῶν γινομένων.
ςβ' Περὶ τῶν ἐξαρέτων τιμῶν, αἱ τοῖς μίξονας κυβερνώσιν ἐπισκο-
πὰς ἐκκλησιαστικῶς ἐκανονίσθησαν.
20 ςγ' Περὶ τοῦ ἐν Αἰλία ἐπισκόπου.
ςδ' Περὶ τῶν ὀνομαζομένων Καθαρῶν.
ςε' Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων.
ςς' Περὶ τῶν πταιόντων καὶ προχειρισθέντων κατὰ ἄγνοιαν.
ςς' Περὶ παραβάτων χωρὶς ἀνάγκης.
25 ςη' Περὶ τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς κόσμον ἀναθραμόντων.
ςθ' Περὶ τῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν κοινωνίαν ἐπιζητούντων.
ρ' Περὶ τῶν κατηγουμένων παραπεσόντων δέ.
ρα' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μετατίθεσθαι ἀπὸ ἐτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν.
ρβ' Περὶ τῶν ἐν αἷς προεβλήθησαν ἐκκλησίαις οὐκ ἐμμενόντων.
30 ςγ' Περὶ κληρικῶν τοκίζόντων.
ρδ' Περὶ πρεσβυτέρων λαμβανόντων παρὰ διακόνων τὴν εὐχαρι-
στίαν.
ρε' Περὶ τῶν ἐκ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως προσελθόντων ἢ προσ-
ιόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.
35 ςς' Περὶ τῶν ἐν κροιακῇ γόνυ κλινόντων.
ρς' Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερομένους ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν
ἐκβάλλειν.
ρη' Περὶ τοῦ ἀροσίου Μελιτίου.
ρθ' Συνοδικὴ ἐπιστολὴ γραφεῖσα τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Αἴγυ-
40 πτον καὶ Πεντάπολιν καὶ Λιβύην καὶ ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπ'
σφρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις κληροῖς τε καὶ λαοῖς τῆς

ὀρθοδόξου πίστεως παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου τῶν ἐπισκόπων.

ρι' Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ Εὐσεβίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ.

5 ρια' Ἢ ἐν τῇ συνόδῳ ὑπαγορευθεῖσα πίστις.

ριβ' Νικητῆς Κωνσταντίνος μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόποις καὶ λαοῖς.

ριγ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξανδρεῖς κατὰ Ἀρείου καὶ πρὸς πάντας ὀρθοδόξους.

10 ριδ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἣν ἀπὸ τῆς Νικαέων ἀπέστειλε τοῖς ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπισκόποις.

ριε' Κατάλογος τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, δι' ὧν ἢ σὺν αὐτοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ταῖς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ διεπέμψατο τὰ ἐν αὐτῇ δι' αὐτῶν κεκριμένα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.)

Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἄσεβοῦς Δικινίου καὶ αὐτοκρατορίας τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ εἰρήνης τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν.

Κωνσταντῖνος τοίνυν πάντων γενόμενος ἐγκρατὴς διὰ τῆς ἐκ 1 1
 θεοῦ δοθείσης αὐτῷ συνάρσεως αὐτοκράτωρ βασιλεὺς ἀναδει-
 5 χθεὶς, τὰ Χριστιανῶν ἀΐξειν εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐσπούδα-
 ζεν. ἐποίει τε τοῦτο διαφόροις τοῖς τρόποις, ἔμπυρον ἔχων πίστιν
 καὶ ἔμφυτον τὴν εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν πιστοτάτην εὐδέβειαν, καὶ
 ἦν πᾶσα ἢ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκκλησία ἐν βαθείᾳ εἰρήνῃ. ἀκού- 2
 σωμεν δὴ, τί ἐνταῦθα λέγει καὶ ὁ ἀροτῆρ ὁ κάλλιστος τῆς ἐκκλη-
 10 σιαστικῆς γεωργίας ὁ φιλαληθέστατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ παμφήμου
 Παμφίλου. ὁ μὲν οὖν Δικίνιος, φησί, τὴν ὁμοίαν τοῖς ἀθέοις τυράν- 3
 νοις τῆς ἀσεβείας μετελθὼν ὁδόν, ἐπὶ τὸν ἴσον αὐτοῖς ἐνδίκως περι-
 ηνέχθη κορημόν. ἀλλ' οὗτος μὲν ταύτη πη βεβλημένος ἔκειτο· ὁ δὲ 4
 ἀρετῇ πάσῃ τῆς θεοσεβείας ἐκπρέπων μέγιστος νικητῆς Ἀγνοστος
 15 Κωνσταντῖνος σὺν παιδί Κρίσπῳ, βασιλεῖ θεοφιλεστάτῳ κατὰ πάντα
 τῷ πατρὶ ὁμοιοτάτῳ, τὴν οἰκείαν ἔφ' ἄν ἄπελάμβανε, καὶ μίαν ἠνωμέ-
 νην τὴν Ῥωμαίων κατὰ τὸ παλαιὸν παρεῖχον ἀρχήν, τὴν ἅπ' ἀνίσχον-
 τος ἡλίου πᾶσαν ἐγκύκλιον καθ' ἑκάτερα τῆς οἰκουμένης ἄρζον
 τε ὁμοῦ καὶ μεσημβρίαν εἰς ἔσχατα δυομένης ἡμέρας ὑπὸ τὴν
 20 αὐτὴν ἄγοντες εἰρήνην. ἀφηγρεῖτο δ' οὖν ἐξ ἀνθρώπων πᾶν δέος 5
 τῶν αὐτοῦς πιεζόντων, λαμπρὰς δὲ ἐτέλον καὶ παιηγυρικὰς ἐορτῶν
 ἡμέρας, ἦν δὲ φωτὸς ἔμπλεα τὰ πάντα, καὶ μειδιῶσι προσώποις ὁμμασί

3—8 vgl. Soer. I 4, 5 p. 9f — 11—S. 32, 11 vgl. Eus. H. E. X 9 p. 900, 22—902, 20

A¹ A² (von Z. 7 πιστοτάτην an) H V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ| τῆς H 6 τε| δὲ P² | ἔμπειρον P² 8 ἢ + τῶν A² | τὸν
 corr. aus τῶν A² | ἐκκλησιῶν A² | εἰρήνη + ἐκ τοῦ δεκάτου τόμου εὐσεβίου
 τοῦ παμφίλου A²HM²P¹P²V¹ 10 παμφήμου] πανεμφήμου M²P¹P² > V¹ 12 εὐ-
 σεβείας H 13 πῃ βεβλημένος] περιβεβλημένος P³ 18 ἐν κύκλῳ Eus. 20 αὐ-
 τὴν A²H αὐτῶν d. übr. HSS 21 τῶν πρὶν αὐτοὺς πιεζόντων Eus.

τε φαιδροῖς οἱ πρὶν κατηφείς ἀλλήλους ἔβλεπον, παρῆσαν δὲ αὐτοῖς
 καὶ ὕμνοι κατὰ πόλιν ὁμοῦ καὶ ἀγρούς, τὸν βασιλέα θεὸν καὶ τὸν
 τούτου γνήσιον παῖδα Χριστὸν πρῶτιστα πάντων, ὅτι δὴ τοῦτο ἐδι-
 δάχθησαν, ἐγέραιρον, καὶ ἔπειτα τὸν εὐσεβῆ βασιλέα ἅμα παισὶ θεο-
 5 φιλέσιν εὐφῆμον, κακῶν δὲ ἀμνηστία παλαιῶν ἦν καὶ λήθη πάσης 6
 δυσεβείας, τῶν δὲ ἀγαθῶν <παρόντων> ἀπόλαυσις καὶ προσέτι μελ-
 λόντων προσδοκία. ἤπλωντο οὖν κατὰ πάντα τόπον τῆς τοῦ νικη-
 τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας ἔμπλεοι διατάξεις νόμοι τε μεγαλοδορεῶς
 καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας γνωρίσματα ἔχοντες. οὕτω δὴτα πάσης τυ- 7
 10 ραννίδος ἐκκαθαρθείσης, μόνοις ἐφυλάττετο τὰ τῆς προσηκούσης
 βασιλείας βέβαιά τε καὶ ἀνεπίφθονα Κωνσταντίνῳ καὶ τοῖς τούτου παισὶ.
 Τοσαῦτα οὖν ὁ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἀξιο- 8
 πιστότατος Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου πλείστους ὅσους ἀγῶνας θέμε-
 νος καὶ διερευνησάμενος ἐκ <τε> τῶν ἀπλῶς ἐχόντων τὴν ἀναλογίην
 15 ποιησάμενος, ἐν δέκα τόμοις ὅλοις τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῖν ἱστο- 9
 ρίας ἀκριβῶς καταλέλοιπεν, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου παρ- 9
 ουσίας, πληρώσας δὲ εἰς τούσδε τοὺς χρόνους, οὐκ ἀπόνως — πῶς γὰρ
 οἷόν τε ἦν τοσαύτην ἀναδεξάμενον φροντίδα τοῦ διασώσασθαι τῆς
 τοιαῦδε συλλογῆς τὴν ἀρμονίαν — ἀλλ', ὡς ἀρτίως ἔφην, πολλὴν
 20 εἰσενεγκάμενος τὴν σπουδὴν καὶ πλοῦτον ἄφατον πόνον· ἀλλὰ 10
 μηδεὶς οἰέσθω τὸν ἄνδρα ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ἐπιπεφημισμένων, ὡς
 τῆς Ἀρείου βλασφημίου μοχθηρίας ποτέ τι πεφρονήκει, ἀλλὰ πεπεισθῶ,
 ὡς εἰ καὶ τινα ἢ ἐλάλησεν ἢ ἔγραψε μικρὸν τι τῶν Ἀρείου ὑπονοού-
 μενα, οὐ μὴν κατὰ τὴν ἀσεβῆ ἐκείνου ἔννοιαν ἀλλ' ἐξ ἀπειρέργου
 25 ἀπλότητος, καθὼς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀπολογητικῷ αὐτοῦ λόγῳ, ᾧ
 διεπέμψατο πρὸς τὸ τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων κοινόν, μαρτυράμενος
 ταῦτα ἐπληροφόρησε. καὶ ἀληθεύειν τὸν ἄνδρα ὑπολάβοι πᾶς τις 11
 εὐφρονῶν ὅποτε σύνεστι καὶ ἐξ ἐκείνου πεισθῆναι μήπω τότε πού-
 ποτε τὰ Ἀρείου ἀκουσθησόμενα. δεῖξει δὲ τὰ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ κατὰ

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 παρῆσαν A², παρὸν aber am Rand ff παρῆν H, παρὸν M²P¹P² παρῆν V¹P³
 > Eus. 2 ὕμνοι A²V¹P³ ὕμνοις HM²P¹P² Eus. 6 παρόντων nach Euseb zugesetzt
 > HSS 12 οὖν > V¹P³ 14 corr. Ltz. 15 ἡμῖν > M² 17 πληρώσας — ἀπόνως
 > A² 18 ἀναδεξ. τοσαύτην ∞ H 21 περὶ > P² | ἐπιπεφημισμένων A², ἐπι-
 φημισμένων H, ἐπιπεφημισμένων P² | Randnotiz: οὗτος μὲν φησι τὸν παμφίλου
 μὴ ἀρειογνώμονα εἶναι, ἐν πολλοῖς δὲ τοῖς αὐτοῦ λόγοις φρονῶν φαίνεται τὰ τοῦ
 ἀρείου H 22 βλασφημίου μοχθηρίας] βλασφημίας V¹P³ βλασφημίου corr. aus
 βλασφημίας A² 23 τινα ἢ] τιν' ἂν V¹P³ | τῶν] τοῦ H 27 ἀληθεῖει P³
 29 ποτε nachträgl. eingefügt A²

τὴν Νικαίων αὐτῷ ἠγωνισμένα κατὰ τῆς ἀσβεβείας Ἀρείου ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως.

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολοιούσαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐπανίσταται. 12 τῆς οὖν ἀπὸ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν 5 εἰρήνην βαθεῖαν ἐχοῦσης, πρυτανευθείσης αὐτῇ ταύτης παρὰ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων, μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ θεσπεσίου Πέτρου τοῦ τῆς 13 Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπου γενομένου, τελειωθέντος αὐτοῦ ἐν αὐτῷ τῷ μαρτυρίῳ καὶ τὸν τῆς ἀθλήσεως ἄσφατον στέφανον 10 ἀναδησαμένον, χηρεύει ἢ ἐκέισε ἐκκλησία ἐνιαυτὸν ἕνα· μετὰ δὲ 14 τὸν ἐνιαυτὸν χειροτονεῖται εἰς τὸν θρόνον τοῦ αὐτοῦ ἁγίου μάρτυρος Πέτρου Ἀχιλλᾶς, ἀνὴρ στιβαρὸς καὶ μεγαλοφυῆς ἀγίῳ φρονεῖν εὐλαβείᾳ ὁμοῦ καὶ σοφίᾳ πλείστη ὕψη διαπρέπων, καθὼς ἡμῖν τὰ παλαιὰ καὶ ἀπλανῶς ἔχοντα διηγούονται συγγράμματα, ὅς πολλὰ παρακληθεὶς 15 ὑπεδέξατο τὸν Ἀρείον εἰς τὴν διακονίαν. τούτου δὲ ἐπιβιώσαντος 15 μῆρας πέντε μόνον ὑποδέχεται τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀρχὴν τῆς αὐτόθι τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος, ἀνὴρ τίμιος ἐν πᾶσι παντὶ τῷ τῆς ἐκκλησίας κλήρῳ καὶ λαῷ, μικρομεγέθης εὐμετάδοτος εὐλαλὸς 20 ἐπιεικὴς φιλόθεος φιλόανθρωπος φιλόπρωτος χρηστὸς προσήνης πρὸς πάντας εἶπερ τις ἄλλος, ὃς καὶ αὐτὸς κατέστησε τὸν Ἀρείον πρεσβύ- 20 τερον ἔγγιστα ἑαυτοῦ. ἐπὶ τούτου τῆς εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν 16 ὁσημέραι ὡς ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον λαμπρυνομένης καὶ εἰς μίαν ὁμόνοιαν συνεστώσης καὶ τοῖς ἐπάθλοις τῶν ἁγίων μαρτύρων παντα- 25 χοῦ γῆς σεμνυνομένης, οὐκ ἐνεγκῶν ὁ διάβολος τὴν τοσαύτην τοῦ πιστοτάτου τῆς ἐκκλησίας λαοῦ ἐπὶ τῇ ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν θεὸν οὐρα- 25 νίῳ θρησκείᾳ ἀξίαν πάλιν ἐκ τινος φιλονεικίας τῶν ἐν αὐτῇ τερα- χὴν ὑφίσταται.

4—27 vgl. Rufin X 1 p. 960. Soer. a. a. O. — 24 vgl. Thdt. I 1, 5 p. 5

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τῆρ] τῶν H 5 πρυτανευθείσης A² 6 βασιλέως H 7 παίδων] πάν-
των P³ 10 ἀναδησαμένον corr. aus ἀναδυσσαμένον A² ἀναδυσσαμένον P² | ἢ
> P³ | ἐκέισε am Rand und wohl von anderer Hd. eingefügt A² 11 τοῦ
αὐτοῦ HM²P¹P² τοῦ ἑαυτοῦ A² αὐτοῦ τοῦ V¹P³ 12 ἀχιλλᾶς A² ἀχιλλᾶς HM²P¹
V¹P³ ἀχιλλᾶς aber wohl corr. P² | εὐλαβείᾳ durch Corr. H εὐσεβείᾳ M² 14 γράμ-
ματα V¹ 15 τὸν > V¹ 16 ἀρχιερωσύνης A²H ἱερωσύνης d. ūbr. H²S
18 μικρομεγέθης A²H 19 φιλόθεος > M²P¹P² 21 τοῦτο] τοῦτο A²
25 πληρώματος H | ἐν nachträgl., aber von 1. Hd. eingefügt P³ 27 ὑφί-
σταται Text, aber am Rand (wohl von anderer Hd.) ὑφίστησαν A²

Gelasius.

Περὶ τῆς ἑγενεθεύσεως αἰρέσεως ἐπὶ τοῦ θεομάχου Ἀρείου.

Ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἐκείνος, ὃν ἔφαμεν τῆς τοιαύτου ἡξιῶσθαι τιμῆς 2 1
 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Ἄρειος τοῦνομα, ἀνήρ
 προσχῆματι μᾶλλον εὐσεβῆς τὰ δὲ ἄλλα δόξης καὶ κενότητος θεομῶς
 5 ἔραστῆς, ἠρξάτο προφέρειν τινὰ ξένα περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως,
 ἃ τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις οὐδεὶς πώποτε ἐξήτησεν ἢ παρεισήνεγκεν
 ἐπιχειρήσας τὸν μορογενῆ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διελεῖν 2
 τῆς τοῦ πατρὸς ἀρρήτου καὶ αἰδίου θεότητος, πολλῆς κατὰ τὴν
 ἐκκλησίαν παραίτιος ταραχῆς γέγονεν. ἀλλὰ δὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου 3
 10 πρᾶοτήτι φύσεως τὸν Ἄρειον ἐπὶ τὸ ἄμεινον θέλοντος μεταβαλεῖν
 πρεπούσαις παραινέσει, μηδέπω δὲ κρίνοντος ἀποφάσει χρῆσασθαι
 τέως, ἐπιπέμειναι διὰ τοῦτο πολλοὺς τὴν λοιμικὴν περίστασιν τῆς
 αἰρέσεως γέγονεν, ἔπειτα ὡς ἀπὸ μικροῦ σπινθήρος μέγα πῦρ ἐξαφθῆ-
 ναι. ἀρξάμενον δὲ τὸ κακὸν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας 4
 15 καὶ κατὰ πόλεις ἄλλας καὶ ἐπαρχίας διέτρεχε. τέλος ὡς ἐνείδεν 5
 ἐπὶ τὸ χειρὸν τὸ κακὸν προῖναι, σύνοδον τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων
 συστήσάμενος καὶ καθελὼν τὸν Ἄρειον, δίδωσιν εἰς τοὺς συλλειτουργ-
 οὺς τὴν ὑπόθεσιν ὁ Ἀλέξανδρος. πλατύτερόν τε τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον
 ἐκτεθεικῶς σπουδῆν τε ἐνεῖς πρὸς ἀναίρεσιν τῆς αἰρέσεως, εἰς παρα-
 20 σκευὴν τῆς διαγνώσεως αὐτοὺς ἐτοιμάζεσθαι παρακελεύεται. γράψας
 πρὸς αὐτοὺς τοιαύδε·

Καθαιρετικὸν Ἄρειον καὶ τῶν σὺν αὐτῷ διαπεμφθὲν παρὰ Ἀλεξάνδρου ἐπισκόπου
 τοῖς ἀπανταχοῦ ἐπισκόποις·

»Τοῖς ἀγαπητοῖς καὶ τιμιωτάτοις συλλειτουργοῖς τοῖς ἀπανταχοῦ 3 1
 25 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Ἀλέξανδρος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἐνὸς σώματος ὄντος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐντολῆς τε οὐσης 2
 ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς τηρεῖν τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμοιοῦς καὶ εἰρή-
 2 νης ἀκόλουθόν ἐστι γράφειν ἡμᾶς καὶ σημαίνειν ἀλλήλοις τὰ παρ'

2—13 vgl. Rufin a. a. O. — 13—17 vgl. Socr. I 5, 6 p. 11f — 22 Das
 Schreiben ist erhalten in den Athanasius-HSS (vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LIX,
 458ff u. E. Schwartz Gött. Nachr. 1904, 291f) und bei Socr. I 6 p. 12ff, aber bei
 diesem fehlen die Unterschriften — 26 vgl. Ephes. 4, 4. 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 ἡξιῶσθαι V¹P³ 5 προφέρειν H 7 ἐπιχειρήσας + γὰρ H
 8 θεότητος + καὶ A² 9 ταραχῆς παραίτιος ~ H 14 δὲ] τε HSS > P² |
 ἀπὸ — 16 κακὸν > A² 16 αὐτὸν corr. aus αὐτῶν A² 18 ὁ > M²
 21 τοιαύδε πρὸς αὐτοὺς ~ A²

>ἐκάστοις γίνομενα, ἵνα εἴτε πάσχει εἴτε χαίρει ἐν μέλῳς, ἢ συμπάσχω-
 >μεν ἢ συγκαίρωμεν ἀλλήλοις. ἐν τῇ ἡμετέρῳ τοίνυν παροιμία ἐξῆλ- 3
 >θον ἤνδρες παράνομοι καὶ χριστομάχοι, διδάσκοντες ἀποστασίαν,
 >ἦν εἰκότως ἂν τις πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου ὑπονοήσῃε καὶ κα-
 5 >λέσειε. καὶ ἐβουλόμην μὲν σιωπῇ παραδοῦναι τὸ τοιοῦτον, ὅπως 4
 >ἐν τοῖς ἀποστάταις μόνοις ἀναλωθῇ τὸ κακὸν καὶ μὴ εἰς ἑτέροις
 >τόποις διαβῆναι τὸ τοιοῦτον ὑπνώση τινῶν ἀεραίων τὰς ἀκοάς.
 >ἐπειδὴ δὲ Εὐσέβιος <ὁ> ἤνδρ ἐν τῇ Νικομηδείᾳ, νομίσας ἐπ' αὐτῷ κείσθαι
 >τὰ τῆς ἐκκλησίας, ὅτι καταλείψας τὴν Βηρυτὸν καὶ ἐποφθαλμίσας
 10 >τῇ ἐκκλησίᾳ Νικομηδέων οὐκ ἐκδεδίχεται τὰ κατ' αὐτόν, προίσταται
 >καὶ τούτων τῶν ἀποστατῶν καὶ γράφειν ἐπεχείρησε πανταχοῦ συν-
 >ιστῶν αὐτούς, ὅπως ὑποσύρῃ τινὰς ἀγροῦντας εἰς τὴν ἐσχάτην
 >ταύτην καὶ χριστομάχον αἴρεσιν, ἀνάγκην ἔσχον, εἰδὼς τὸ ἐν τῷ
 >ρόμῳ γεγραμμένον μηκέτι μὲν σιωπῆσαι, ἀναγγεῖλαι δὲ λοιπὸν πᾶσιν
 15 >ἡμῖν. ἵνα γινώσκῃτε τοὺς τε ἀποστάτας γενομένους καὶ τὰ τῆς αἰρέ-
 >σεως αὐτῶν δύστηνα ὀημάτια καί, ἐὰν γράφῃ Εὐσέβιος, μὴ προσέ-
 >χητε. παλαιὰν γὰρ αὐτοῦ κακόνοιαν τὴν χρόνῳ σιωπηθεῖσαν νῦν 5
 >διὰ τούτων ἀνανεῶσαι βουλόμενος, σχηματίζεται μὲν ὡς ὑπὲρ τούτων
 >γράφειν, ἔργῳ δὲ δείκνυσιν ὅτι ὑπὲρ αὐτοῦ σπουδάζων τοῦτο ποιῶ.
 20 >Οἱ μὲν οὖν ἀποστάται γενομένοι εἰσιν Ἄρειος καὶ Ἀχιλλεὺς καὶ 6
 >Θαλῆς καὶ Καρπῶνης καὶ ἕτερος Ἄρειος καὶ Σαρμάτης καὶ Εὐζώσιος
 >καὶ Λούκιος καὶ Ἰούλιος καὶ Μηνᾶς καὶ Ἑλλάδιος καὶ Γάιος καὶ σὺν
 >αὐτοῖς Σεκοῦνδος καὶ Θεωνᾶς οἱ ποτὲ λεχθέντες ἐπίσκοποι. ποῖα 7
 >δὲ παρὰ τὰς γραφὰς ἐφευρόντες λαλοῦσιν, ἴσθι ταῦτα. οὐκ αἰεὶ ὁ
 25 >θεὸς πατὴρ ἦν, ἀλλ' ἦν ὅτε ὁ θεὸς πατὴρ οὐκ ἦν. οὐκ αἰεὶ ἦν ὁ
 >τοῦ θεοῦ λόγος, ἀλλ' ἐξ οὐκ ὄντων γέγονεν. ὁ γὰρ ὢν θεὸς τὸν
 >μὴ ὄντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πεποίηκεν. διὸ καὶ ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν.

1 vgl. I Kor. 12, 26 — 14 vgl. Matth. 18, 17. Röm. 16, 17 — 20—24 vgl.
 Thdt. I 4, 61 (dazu G. Loescheke in Zeitschr. f. Kirchengesch. XXXI (1910), S. 584)

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 εἴτε¹] τε P² | εἴτε²] ἢ A²H 4 ἦν] ἢ corr. in ἦ und überdies am Rand von
 anderer Hd. ἦν M² | ὑπονοήσῃ H 7 ἀεραίων > A² ἀκαιροῦ P² 8 νῦν] μὲν P²
 11 τῶν nachträgl. eingefügt A² 13 ταύτην nachträgl. eingefügt P² 14 λοιπὸν
 > P² 15 γινώσκῃτε, aber τε corr. aus ται A², γινώσκῃτ. P² | γινώσκῃτε τοί-
 >τους γενομένους und am Rand τοὺς τε ἀποστάτας H 16 μὴ A² > d. übr. HSS
 17 αὐτοῦ] ἐαυτοῦ H 18 διὰ τούτων] τούτων A² | ἀνανεώσας P² 20 ἀχιλλεὺς A²
 ἀχιλλεύς H 21 σαρμάτος V¹ 22 ἐλλάδιος A²H ἐλάδιος d. übr. HSS 23 Θεο-
 νᾶς V¹ 24 ταῦτα + ὄγμα Ἀρειῶν rot geschrieben V¹, am Rand von 1. Hd. M²P¹
 25 οὐκ αἰεὶ ἦν > H 26 τὸν] τὰ H

>κτίσμα γάρ ἐστι καὶ ποιήμα ὁ υἱός· οὔτε δὲ ὅμοιος κατ' οὐσίαν τῷ
 >πατρὶ ἐστὶν οὔτε ἀληθινός καὶ φύσει τοῦ πατρὸς λόγος ἐστὶν οὔτε
 >ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστίν, ἀλλὰ εἰς μὲν τῶν ποιημάτων καὶ γενη-
 >τῶν ἐστὶ, καταχρηστικῶς δὲ λέγεται λόγος καὶ σοφία, γενόμενος 8
 5 >καὶ αὐτὸς τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ λόγῳ καὶ τῇ ἐν τῷ θεῷ σοφίᾳ. ἐν ἣ
 >καὶ τὰ πάντα καὶ αὐτὸν πεποίηκεν ὁ θεός. διὸ καὶ τρεπτός ἐστι
 >καὶ ἀλλοιωτός τὴν φύσιν ὡς καὶ πάντα τὰ λογικά. ξένος τε καὶ 9
 >ἀλλότριος καὶ ἀπεσχομισμένος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας
 >καὶ ἄρρητός ἐστιν ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ. οὔτε γὰρ τελείως καὶ ἀκριβῶς
 10 >γινώσκει ὁ λόγος τὸν πατέρα οὔτε τελείως ὄραν αὐτὸν δύναται.
 >καὶ γὰρ καὶ ἑαυτοῦ τὴν οὐσίαν οὐκ οἶδεν ὁ υἱός ὡς ἐστὶ. δι' ἡμᾶς
 >γὰρ πεποιήται, ἵνα ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ὡς δι' ὄργάνου κτίσῃ ὁ θεός. καὶ
 >οὐκ ἂν ὑπέστη, εἰ μὴ ἡμᾶς ὁ θεός ἠθέλε ποιῆσαι.

>Ἡρώτησε γὰρ τις αὐτούς, εἰ δύναται ὁ τοῦ θεοῦ λόγος τρα- 10
 15 >πῆραι, ὡς ὁ διάβολος ἐτρέπη. καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν ὅτι
 >δύναται, τρεπτῆς γὰρ φύσεός ἐστι, γενητός καὶ κτιστός ἐπαρ-
 >χων. ταῦτα λέγοντας τοὺς περὶ Ἄρειον καὶ ἐπὶ τούτοις ἀναι-
 >σχυντούοντας αὐτούς τε καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας αὐτοῖς ἡμεῖς
 >μὲν μετὰ τῶν κατ' Αἴγυπτον καὶ τὰς Αἰθῶνας ἐπισκόπων ἐγγὺς
 20 >ἐκατὸν ὄντων συνελθόντες ἀνεθεματίσαμεν. οἱ δὲ περὶ Εὐσέβιον 11
 >προσεδέξαντο, σπουδάζοντες ἐγκαταμίξαι τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ καὶ
 >τῇ εὐσεβείᾳ τὴν ἀσέβειαν, ἀλλ' οὐκ ἰσχύσουσι, νικᾷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
 >καὶ οὐδεμία ἐστὶ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος· οὐδὲ συμφώ-
 >νησις Χριστοῦ πρὸς Βελίαν. τίς γὰρ ἠκουσε πώποτε τοιαῦτα; 12
 25 >ἢ τίς νῦν ἀκούων οὐ ξενίζεται καὶ τὰς ἀκοὰς βύει ὑπὲρ τοῦ μὴ τὸν
 >τύπον τούτων τῶν ῥημάτων ψαῦσαι τῆς ἀκοῆς; τίς γὰρ ἀκούων
 >Ἰωάννου λέγοντος »ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος« οὐ καταγινώσκει τούτων
 >λεγόντων »ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν«, ἢ τίς ἀκούων ἐν τῷ εὐαγγελίῳ
 >»μορογενῆς υἱός, καὶ δι' αὐτοῦ ἐγένετο πάντα« οὐ μισήσει

22 I Esra 3, 12 — 23f II Kor. 6. 14. 15 — 25 vgl. Ignatius Ephes. 9, 1 —
 27 Joh. 1, 1 — 29 Joh. 3, 18. 1, 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 καὶ nachträgl. eingefügt H 2f οὔτε ἀληθινὴ σοφία αὐτοῦ ἐστὶν > M²
 P¹P²V¹P³ 4 γενόμενος — 5 σοφία > A²HV¹ 6 καὶ¹ > M²P¹P² 7 καὶ²
 + τὰ aber wohl erst verschrieben A² 9 καὶ ἀκριβῶς — 10 τελείως > M²P¹P²
 V¹P³ 10 λόγος] υἱός M²P¹P²V¹P³ 11 ἑαυτοῦ A² (Socr.) αὐτοῦ d. übr. Hss |
 οἶδεν corr. aus εἶδεν A² 12 γὰρ > P² 14 τίς corr. aus τι P² 14f τρα-
 πῆραι > A² 20 δὲ] δὲ V¹ 27 Ἰωάννου — 28 ἀκούων > V¹ 28 εὐαγγελίῳ
 + ὁ M²P¹P²

>τούτους φθεγγόμενος ὅτι >εἷς ἐστὶ τῶν ποιημάτων; πῶς γὰρ
 >δύναται εἷς εἶναι τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων, ἢ πῶς μονογενὴς ὁ τοῖς
 >πᾶσι κατ' ἐκείνους συναριθμούμενος; πῶς δὲ ἐξ οὐκ ὄντων ἂν εἴη
 >τοῦ πατρὸς λέγοντος >ἐξηγεύξαστο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν·
 5 >καὶ >ἐκ γαστροῦ προὐέσφορου ἐγέννησά σε; ἢ πῶς ἂν 13
 >ὁμοίως τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς ὁ ὢν εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα τοῦ
 >πατρὸς καὶ λέγων >ὁ ἐμὲ ἐωρακῶς ἐώρακε τὸν πατέρα; πῶς
 >δέ, εἰ λόγος καὶ σοφία ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, >ἦν ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν;
 >ἴσον γὰρ ἐστὶν αὐτοὺς λέγειν ἄλογον καὶ ἄσοφόν ποτε τὸν θεόν. πῶς 14
 10 >δὲ τρεπτός καὶ ἀλλοιωτός ὁ λέγων δι' ἑαυτοῦ μὲν >ἐγὼ ἐν τῷ
 >πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοίᾳ καὶ >ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμεν·
 >διὰ δὲ τοῦ προφήτου >Ἴδετέ με ὅτι ἐγὼ εἶμι καὶ οὐκ ἡλλοίω-
 >μαι; εἰ γὰρ καὶ ἐπ' αὐτόν τις τὸν πατέρα δύναται τὸ ῥητὸν ἀνα-
 >γέρειν, ἀλλὰ ἀρροδιώτερον ἂν εἴη περὶ τοῦ λόγου νῦν λεγόμενον
 15 >ὅτι καὶ γερόμενος ἄνθρωπος οὐκ ἡλλοίωται, ἀλλ' ὡς εἶπεν ὁ ἀπό-
 >στολος >Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς
 >τοὺς αἰῶνας. τί δὲ ἄρα εἶπεν αὐτοὺς ἐπεισεν ὅτι δι' ἡμᾶς γέγονε,
 >καίτοι τοῦ Παύλου λέγοντος >δι' ὄν τὰ πάντα καὶ δι' οὐ τὰ
 >πάντα; περὶ γὰρ τοῦ βλασφημεῖν αὐτοὺς ὅτι οὐκ οἶδε τελείως 15
 20 >ὁ υἱὸς τὸν πατέρα, οὐ δεῖ θανατᾶζειν. ἀπᾶς γὰρ προθέμενοι χριστο-
 >μαχεῖν, παρακροῦνται καὶ τὰς φωνὰς αὐτοῦ λέγοντος >καθὼς
 >γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα. εἰ μὲν
 >οὖν ἐκ μέρους ὁ πατήρ γινώσκει τὸν υἱόν, δηλὸν ὅτι καὶ ὁ υἱὸς οὐ
 >τελείως γινώσκει τὸν πατέρα· εἰ δὲ τοῦτο λέγειν οὐ θέμις, οἶδε δὲ
 25 >τελείως ὁ πατήρ τὸν υἱόν, δηλὸν ὅτι καθὼς γινώσκει ὁ πατήρ τὸν
 >ἑαυτοῦ λόγον, οὕτως καὶ ὁ λόγος γινώσκει τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, οὐ
 >καὶ ἐστὶ λόγος.

>Ταῦτα λέγοντες καὶ ἀναπτύσσοντες τὰς θείας γραφὰς πολλὰκις 16
 >ἐνετρέψαμεν αὐτούς, καὶ πάλιν ὡς χαμαιλέοντες μετεβάλλοντο,
 30 >φιλονεικοῦντες εἰς ἑαυτοὺς ἐφελκῦσαι τὸ γεγραμμένον >ὅταν ἔλθῃ
 >ἀσεβῆς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ. πολλὰ γοῦν αἰρέσεις

4 Psal. 44, 1 — 5 Psal. 109, 3 — 6 vgl. Weish. Sal. 7, 26 — 7 Joh. 14, 9
 — 8 vgl. Joh. 1, 1. I Kor. 1, 24 — 10 Joh. 14, 11 — 11 Joh. 10, 30 — 12 Mal.
 3, 6 — 16 Hebr. 13, 8 — 18 Hebr. 2, 10 — 21 Joh. 10, 15 — 30 Prov. 18, 3

A²H V¹P³ M²P¹P²

8 ἐστὶ τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς ~ V¹P³M²P¹P² 14 νῦν > H 23 οὐ] μὴ V¹P³
 24 τοῦτον P³ | οἶδε] εἶδε V¹ 29 ἀνετρέψαμεν H (Soer.) 30f ἀσεβῆς
 ἐλθῇ ~ V¹

>πρὸ αὐτῶν γεγόνασιν, αἵτινες πλέον τοῦ δέοντος τολμήσασαι πεπτώ-
 >κασιν εἰς ἀφροσύνην, οὗτοι δὲ διὰ πάντων ἑαυτῶν τῶν ῥηματίων
 >ἐπιχειρήσαντες τὰ εἰς ἀναίρεσιν τῆς τοῦ λόγου θεότητος, ἐδικαίω-
 >σαν ἐξ ἑαυτῶν ἐκείνας ὡς ἑγγύτεροι τοῦ ἀντιχριστοῦ γενόμενοι. διὸ
 5 >καὶ ἀπεκηρύχθησαν καὶ ἀνεθεματίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. λυ- 17
 >πούμεθα μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τούτων καὶ μάλιστα ὅτι μαθόν-
 >τες ποτὲ καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας νῦν ἀπεπήδησαν, οὐ ξενίζό-
 >μεθα δέ. τοῦτο γὰρ καὶ Ὑμέναιος καὶ Φιλητὸς πεπόνθασι καὶ πρὸ
 >αὐτῶν Ἰούδας ὁ(ς) ἀκολουθήσας τῷ σωτῆρι ὑστερον προδότης καὶ
 10 >ἀποστάτης γέγονε. καὶ περὶ τούτων δὲ αὐτῶν οὐκ ἀδίδακτοι 18
 >μεμενῆκαμεν, ἀλλ' ὁ μὲν κύριος προείρηκε >βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς
 >πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέ-
 >γοντες ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε, καὶ πολλοὺς
 >πλανήσουσι. μὴ πορευθῆτε οὖν ὀπίσω αὐτῶν, ὁ δὲ Παῦλος
 15 >μαθὼν ταῦτα παρὰ τοῦ σωτῆρος ἔγραψεν >ὅτι ἐν ὑστέροις και-
 >ροῖς ἀποστήσονται τινες ἀπὸ τῆς ὑγιαίνουσας πίστεως.
 >προσέχοντες πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων
 >ἀποστρεφόμενων τὴν ἀλήθειαν. τοῦ τοίνυν κυρίου καὶ σωτῆ- 19
 >ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τε ἑαυτοῦ παραγγείλαντος καὶ διὰ τοῦ
 20 >ἀποστόλου σημίναντος περὶ τῶν τοιούτων ἀκολούθως ἡμεῖς αὐτή-
 >κοι τῆς ἀσεβείας αὐτῶν γενόμενοι ἀνεθεματίσαμεν, καθὰ προείπομεν,
 >τοὺς τοιούτους, ἀποδείξαντες αὐτοὺς ἄλλοτριους τῆς καθολικῆς
 >ἐκκλησίας τε καὶ πίστεως. ἐδηλώσαμεν οὖν καὶ τῇ ὑμετέρᾳ θεο- 20
 >σεβείᾳ, ἀγαπητοὶ καὶ τιμιώτατοι συλλειτουργοί, ἵνα μῆτε τινὰς ἐξ
 25 >αὐτῶν, εἰ προπετεύσαντο καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν, προσδέξησθε μῆτε
 >Εὐσεβίῳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ γράφοντι περὶ αὐτῶν πεισθῆτε. πρέπει γὰρ
 >ἡμᾶς Χριστιανούς ὄντας πάντας τοὺς κατὰ Χριστοῦ λέγοντάς τε
 >καὶ φρονοῦντας ὡς θεομάχους καὶ φθορέας τῶν ψυχῶν ἀποστρέ-
 30 >ψασθαι, καὶ μηδὲ κἂν χαιρεῖν τοῖς τοιούτοις λέγειν, ἵνα μῆποτε καὶ
 >ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν κοινωνοὶ γενώμεθα, ὡς παρήγγειλεν ὁ μακά-

8 vgl. II Timoth. 2, 17 — 11 Matth. 24, 4. 5. Luk. 21, 8 — 15 I Timoth. 4, 1 —
 18 Tit. 1, 14 — 29 vgl. II Joh. 10

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τοιμῆσαι A² 4 ἑγγύτεροι P³ 5 ἀπεκηρύχθησαν H 6 μὲν > P²
 8 γὰρ] δὲ V¹P³ γὰρ δὲ P¹ | καὶ > V¹ 9 αὐτοῦ A² | ὁ(ς) corr. Holl 10 περὶ]
 ἐπὶ P² 13 ὅτι > A²H (Soer.) | ὁ καιρὸς + μου A² 14 οὖν > V¹P³ (Soer.
 Athanas.) 18 ἀποστρεφόμενοι H 19 αὐτοῦ H 22 ἀποδείξαντες + τε A²M²P¹P²
 | αὐτοὺς > H 23 τε > A²H | ἡμετέρα P³ 25 ἡμᾶς P³ | προσδέξησθε,
 aber η aus α corr. A² 28 φρονοῦντας ὡς > A² | ὡς] ὡς HV¹P³

ῥιος Ἰωάννης. προσείπατε τοὺς παρ' ὑμῖν ἀδελφοὺς, ὑμᾶς οἱ σὺν ἡμῶι προσαγορεύουσιν.

᾽Αλεξανδρείας πρεσβύτεροι

>Κόλλουθος πρεσβύτερος σύμψηφος εἰμι τοῖς γεγραμμένοις καὶ 21
5 >τῇ καθαιρέσει Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἄσεβησάντων.

>Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως	Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως	Εὐσέβιος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως	Σίλας πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀρποκρατίων πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἰγνάθων πρεσβύτερος ὁμοίως
10 >Νεμείσιος πρεσβύτερος ὁμοίως	Λόγγος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Σιλβανὸς πρεσβύτερος ὁμοίως	Πιρωὺς πρεσβύτερος ὁμοίως
>Ἀπίς πρεσβύτερος ὁμοίως	Προτέριος πρεσβύτερος ὁμοίως
>Παῦλος πρεσβύτερος ὁμοίως	Κῆρος πρεσβύτερος ὁμοίως

>διάκονοι

15 >Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοίως	Μακάριος διάκονος ὁμοίως
>Πιστὸς διάκονος ὁμοίως	Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοίως
>Εὐμενῆς διάκονος ὁμοίως	Ἀπολλώνιος διάκονος ὁμοίως
>Ὀλύμπιος διάκονος ὁμοίως	Ἀφθόνιος διάκονος ὁμοίως
>Ἀθανάσιος διάκονος ὁμοίως	Μακάριος διάκονος ὁμοίως
20 >Παῦλος διάκονος ὁμοίως	Πέτρος διάκονος ὁμοίως
>Ἀμυντιανὸς διάκονος ὁμοίως	Γάϊος διάκονος ὁμοίως

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 ἰω̄ A²HP³ 4 Κόλουθος M²P¹P², ὀλλουθος d. h. es ist wie öfter K rot vorzusetzen vergessen P³ 6 πρεσβ.² > (aus Räumangel) A² 6—8 ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως, εὐσέβιος πρεσβύτερος ὁμοίως, ἀλέξανδρος πρεσβύτερος ὁμοίως, διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως, διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως, σίλας πρεσβύτερος ὁμοίως ~ H 6f διονύσιος πρεσβύτερος ὁμοίως, διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως ~ M²P² (von den Athanas.-HSS hat R Διόσκορος Διονύσιος, B erst umgekehrt, dann aber umgeordnet) 7 εὐσέβειος A² 8 ὁμοίως¹ > (am Zeilenende) A² 9 ἀγαθὸς V¹P³ (Athlan.) | πρεσβ.² > A² 10 λογγῖνος H 11 πιρωῶς corr. aus πιρωῶς A² 12 πρεσβ.² > A² 15—21 In der Vorlage von A² waren die Columnen offenbar vertauscht. Daher erscheinen die Namen in A² paarweise umgeordnet; also: μακάριος διακ. ὁμ. ἀμμώνιος διακ. ὁμ. ἀθανάσιος; διακ. ὁμ. πιστὸς usw. 17 Die Namen ~ P³ 19 Ἀθανάσιος > P³ 21 ἀμυντιανὸς H ἀμυντιανὸς P² > M² | hier fügt P² Ἀπολλῶς ein und läßt ihn S. 40, 2 aus

>Μαρεώτου πρεσβύτεροι

> Ἀπολλῶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἰγγένιος πρεσβύτερος ὁμοίως
> Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Διόσκορος πρεσβύτερος ὁμοίως
> Σωστράς πρεσβύτερος ὁμοίως	Θέων πρεσβύτερος ὁμοίως
5 > Τύραννος πρεσβύτερος ὁμοίως	Κόπρης πρεσβύτερος ὁμοίως
> Ἀμμωνᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἐρίων πρεσβύτερος ὁμοίως
> Σεῤῥῆνος πρεσβύτερος ὁμοίως	Δίδυμος πρεσβύτερος ὁμοίως
> Ηρακλῆς πρεσβύτερος ὁμοίως	Βόκκων πρεσβύτερος ὁμοίως
> Ἀγάθων πρεσβύτερος ὁμοίως	Ἀχιλλᾶς πρεσβύτερος ὁμοίως

10

>διάκονοι

> Σαραπίων διάκονος ὁμοίως	Ἰούστος διάκονος ὁμοίως
> Δίδυμος διάκονος ὁμοίως	Δημήτριος διάκονος ὁμοίως
> Μαῦρος διάκονος ὁμοίως	Μάρκος διάκονος ὁμοίως
> Κομῶν διάκονος ὁμοίως	Ἀλέξανδρος διάκονος ὁμοίως
15 > Τρίφων διάκονος ὁμοίως	Ἀμμώνιος διάκονος ὁμοίως
> Δίδυμος διάκονος ὁμοίως	Πτολαρίων διάκονος ὁμοίως
> Σέρας διάκονος ὁμοίως	Γάιος διάκονος ὁμοίως
> Ἰέραξ διάκονος ὁμοίως	Μάρκος διάκονος ὁμοίως.

20 Τοιαῦτα τοῖς ἀπανταχοῦ κατὰ πόλιν Ἀλεξάνδρον γράφοντος καὶ τὴν ψυχὴν ὑπεραλλήσας συμφορὰν τε οἰκείαν τὸ πρᾶγμα ἠγούμενος. παραχοῆμα τὸ ἀναγεῖν κακὸν κατασβέσαι σπουδάζων, γράμματα πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειον διαπέμπεται δι' ἀνδρὸς ἀξιολίτου,

19—S. 41, 2 vgl. Socr. I 6, 31 p. 22 und I 7, 1 p. 26

A²H V¹³ M²P¹P²

1 πρεσβύτερος und am Rand von dem Corrector Π^2 πρεσβύτεροι P¹
 2 ἀπολλῶς A² ἀπολλῶς H | ἰγγένιος ΠP²P³ πρεσβύτερος² > A² 4. 6. 8 πρεσβ.¹
 > A² 7 σεῤῥῆνος A²H 8 βοκῶν ΠP² κόκκων V¹ 9 ἀγάθωνος aber der Corrector am Rand Π^2 ἀγαθός P¹ ἀγαθός V¹ Athan. | ἀχιλλᾶς H | nach ἀχιλλᾶς eingefügt σαραπίων (so!) πρεσβ. ὁμ., dafür fehlt d. Name Z. 11 unter den Diakonen P² 10 διάκονοι > H 11 σαραπίων A²HM²P¹P² 11 u. 12 Die Namen ∼ M² 13 μαῦρος διακ. ὁμ. > P³ 14 κομῶν V¹P³ 14—18 κομῶν διάκονος ὁμοίως τρίφων διακ. ὁμ. δίδυμος διακ. ὁμ. σέρας διακ. ὁμ. ἔρξ διακ. ὁμ. μάρκος διακ. ὁμ. ἀλέξανδρος διακ. ὁμ. ἀμμώνιος διακ. ὁμ. πτολαρίων διακ. ὁμ. γάιος διακ. ὁμ. μάρκος διακ. ὁμ. P² (d. h. der Schreiber hat von κομῶν an vertikal gelesen) 14 διακ.² > A² 15 Die Namen ∼ V¹ | τρίφων A²H 16 πτολαρίων V¹P³ 18 σέρας A² σέβας Π ἔρξ M² ἔρξ P¹ (P²) ἰέραξ V¹P³ (Athan.)

ἐπισκόπου πόλεως μᾶς τῶν Σπαρίων Κορδοῦβης, ἐπεὶ αὐτὸν ἠγάπα
καὶ διὰ τιμῆς ἦγεν ὁ βασιλεὺς.

Ἐπιστολὴ Κοσταντίνου βασιλέως πρὸς Ἀλέξανδρον καὶ Ἀρειὸν διαπιμθεῖσαι
διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου Κορδοῦβης.

- 5 » Νικητῆς Κοσταντίνος μέγιστος Σεβαστὸς Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀρειῷ. 4 1
 » Μαρθάνω ἐκείθην ὑπῆρχθαι τοῦ παρόντος ζητήματος τὴν κατα-
 » βολήν, ὅτε σὺ αὐτός, ὦ πάτερ Ἀλέξανδρε, παρὰ τῶν πρεσβυτέρων
 » ἐζήτεις, τί δὴ ποτε αὐτῶν ἕκαστος φρονεῖ ὑπὲρ τινος τόπου τῶν
 » ἐν τῷ νόμῳ γεγραμμένων, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ματαίου τινὸς ζητήματος
 10 » μέρους πυνθάνοιτο, σὺ τε. ὦ Ἀρειε. ὅπερ ἢ μήτε τὴν ἀρχὴν ἐνθυ-
 » μιηθῆναί σε ἴδει ἢ ἐνθυμηθέντα σιωπῇ παραδοῦναι προσῆκον ἦν.
 » ἀπροόπτως ἀντέθιγας. ὅθεν τῆς ἐν ὑμῖν διχονοίας ἐγεθείσης 2
 » ἢ μὲν σύνοδος ἠρηθήθῃ, ὁ δὲ ἀγιώτατος λαὸς εἰς ἀμφοτέροισι
 » σχισθεῖς ἐκ τῆς τοῦ κοινοῦ σώματος ἁρμονίας ἐχωρίσθῃ. οὐκοῦν
 15 » ἐξάτερος ὑμῶν ἐξ ἴσου τὴν γνώμην παρασχών, ὅπερ ἂν ὑμῖν ὁ συν-
 » θεράπων ὑμῶν δικαίως παραινεί, δεξάσθω. τί δὲ τοῦτό ἐστιν; 3
 » οὔτε ἐρωτᾶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἐξ ἀρχῆς προσῆκον ἦν οὔτε ἐπε-
 » ρωτώμενον ἀποκρίνασθαι. τὰς γὰρ τοιαύτας ζητήσεις πάσας οὐ
 » νόμου τινὸς ἀνάγκη προστάττει, ἀλλὰ ἀνωφελοῦς ἀργίας ἐρεσχελία
 20 » προτιθήσιν· εἰ δὲ καὶ φυσικῆς τινος γυμνασίας ἕνεκα γίνοιτο,
 » ὅμως ὀφείλομεν εἶσω τῆς διανοίας ἐγκλείειν καὶ μὴ προχείρως εἰς
 » δημοσίας συνόδους ἐκφέρειν, μηδὲ ταῖς πάντων ἀκοαῖς ἀπρονοήτως
 » πιστεύειν. πόσος γὰρ ἐστὶν ἕκαστος, ὡς πραγμάτων οὕτω μεγάλων
 » καὶ λίαν δυσχερῶν δύναμιν ἢ πρὸς τὸ ἀκριβὲς συνιδεῖν ἢ κατ' ἀξίαν
 25 » ἐρμηνεύσαι; καὶ μετὰ βραχέα· οὐκοῦν γενετέον ἐν τοῖς τοιούτοις 4
 » τὴν πολυλογίαν, ἵνα μήπως, ἡμῶν ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως τὸ προ-
 » τεθεὶν ἐρμηνεύσαι μὴ δυναθέντων, ἢ τῶν διδασκομένων ἀκροατῶν
 » βραδυτέρα σύνεσις πρὸς ἀκριβῆ τοῦ ῥηθέντος κατάληψιν ἐλθεῖν μὴ

3 Das Brieffragment nach Socr. I, 7 (Gelasius kürzt), der vollständige Brief
bei Eus. V. C. II c. 64ff

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 κορδοῦβης am Rand von anderer Hand A²Socr. κορδοῦβης M² κορδοῦ-
βης corr. in κορδοῦβης P³ 4 κορδοῦβης M² κορδοῦβα (so!) von späterer Hd.
corr. in κορδοῦβα P³ 10 τε] δὲ M² | ὕπερ] ὁ P² 11 σε > M²P¹P² 12 προ-
όπτως P³ 13 ἢ μὲν σύνοδος ἠρηθήθῃ > P³ 16 τί] ὅτι M² 20 προσιθήσιν
A²H Socr. | δὲ > A²V¹P³ 23 πιστεύειν V¹ | ἕκαστον P¹ 24 συνιδεῖν M²P¹
25 ff Der Text der Vorlage geändert; ἢ σύνεσις... χωρήσασα ist nom. absol. 26 μή-
πως + ἢ Eus. Socr. 27 ἢ] ἢ Eus. Socr. > P³ 28 βραδυτέρα συνέσει Eus. Socr.

>χωρήσασα, αὐθις ἐξ ἑκατέρου τούτων ἢ βλασφημίας ἢ σχίσματος
>εἰς ἀνάγκην ὁ δῆμος περισταίη. καὶ μεθ' ἕτερα· τὸ γὰρ διχονοεῖν
>οὔτε πρότερον οὔτε ὄλως θεμιτὸν εἶναι πιστεύεται.

ἵνα δὲ μικρῶ παραδείγματι τὴν ὑμετέραν σύνεσιν ὑπομνήσαιμι, 5
5 ἵστε δῆπου καὶ τοὺς φιλοσόφους αὐτούς, ὡς ἐν ἐνὶ μὲν ἅπαντες
>δόγματι συντίθενται, πολλάκις δὲ ἐπειδὴν ἐν τινι τῶν ἀποφάσεων
>μέρει διαφωνῶσιν, εἰ καὶ τῇ τῆς ἐπιστήμης ἀρετῇ χωρίζονται, τῇ
>μέντοι τοῦ δόγματος ἐνώσει πάλιν εἰς ἀλλήλους ἐμπνεύουσιν. εἰ
>δὲ τοῦτό ἐστι, πῶς οὐ πολλῶ δικαιοτέρον ὑμᾶς τοὺς τοῦ μεγά-
10 >λου θεοῦ θεράποντας καθεστῶτας, ἐν τοιαύτῃ προαιρέσει θρη-
>σκείας ὁμοψήφους ἀλλήλοις εἶναι: ἐπισκεπώμεθα δὴ λογισμῶ 6
>μείζονι, καὶ πλείονι συνέσει τὸ ῥηθὲν ἐνθυμηθῶμεν, εἴτερον ὀρθῶς
>ἔχει δι' ὀλίγας καὶ ματαίων ῥημάτων ἐν ὑμῖν φιλονεικίας ἀδελφούς
>ἀδελφοῖς ἀντικεῖσθαι καὶ τέκνα πατρῶσι καὶ τὸ τῆς συνόδου τίμιον
15 >ἀσεβεῖ διχονοία χωρίζεσθαι δι' ὑμῶν. ἀποστῶμεν ἔχοντες τῶν 7
>διαβολικῶν πειρασμῶν. ὁ μέγας ἡμῶν θεός, ὁ σωτὴρ πάντων, κοινὸν
>ἅπασι τὸ φῶς ἐξέτεινεν. ὑφ' οὗ τῇ προνοίᾳ ταύτῃν ἔμοι τῶ θερα-
>πεντῇ τοῦ κρείττονος τὴν σπουδὴν εἰς τέλος ἐνεργεῖν συγχωρήσατε,
>ὅπως ὑμᾶς τοὺς ἐκεῖνον δῆμους ἐμῇ προσφωνήσει καὶ ὑπηρεσία καὶ
20 >νουθεσίας ἐνστάσει πρὸς τὴν τῆς συνόδου ἁγίαν κοινωνίαν ἐπαγά-
>γοιμι.

Καὶ μεθ' ἕτερα· περὶ μὲν τῆς θείας προνοίας μία τις ἐν ὑμῖν 8
>ἔστω πίστις, μία σύνεσις, μία συνθήκη τοῦ κρείττονος, ἃ δὲ ὑπὸ τῶν
>ἐλαχίστων τούτων ζητήσεων ἐν ἀλλήλοις ἀκριβολογεῖσθε, κἄν μὴ
25 >πρὸς μίαν γνώμην συμφέριτε, μένειν εἰσὼ λογισμοῦ προσήκει τῷ
>τῆς διανοίας ἀπορρήτῳ τηρούμενα. τὸ μέντοι τῆς κοινῆς φιλίας
>ἐξαίρετον καὶ ἢ τῆς ἀληθείας πίστις ἢ τε περὶ τὸν θεὸν καὶ τοῦ

A² A¹ (von Z. 9 τοῖς an = fol. 37^r) H V¹P³ M²P¹P²

1 χωρησάντων Eus. Socr. 2 ἀνάγκην] die Endung -ην heute nicht mehr
zu sehen A² 4 ἡμετέραν M²P¹ 5 τοῖς φιλοσόφοις P² | ἐν > H 6 ἐν] ἄν P³
7 εἰ + δὲ H 8 δόγματος] σώματος A²V¹P³ Socr. FM | συμπνεύουσιν A²H
Socr. Eus. 9 ὑμᾶς ||| τοὺς Seitenwechsel A², gleichzeitig setzt wieder A¹ ein
10 f ἐν τῇ τῆς τοιαύτῃ προαιρέσει θρησκείας HM²P¹ ἐν τῇ ταύτης προαιρέσει θρη-
σκείας P² 11 ὁμοψήφους] ὁμοψήφους P³ Socr. Eus. | ἀλλήλους V¹ 13 ὀλί-
γων P² | ματαίων > P² | ὑμῖν aus ἡμῖν corr. P² 15 διχονοία] διανοία A¹ |
ἀποστῶμεν + οὖν H 17 ὑφ'] ἐφ' A¹HP³ (ἐφ' Socr. ὑφ' Eus.) 19 ὑμᾶς]
ἡμᾶς P³ | προσφωνήσει P³ Socr. Eus. προσφωνήσει HSS 22 μὲν + οὖν A¹
24 κἄν] καὶ P³ 25 λογισμῶν A¹ λογισμῶ P³ 27 f τὸν νόμον P²

νόμον θρησκεία καὶ τιμὴ μερέτω παρ' ὑμῖν ἀσάλευτος. ἐπανεέλ- 9
 -θετε δὴ πρὸς τὴν ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ χάριν, ἀπόδοτε τῷ σύμ-
 -παντι λαῷ τὰς οἰκείας περιπλοκάς, ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθάπερ τὰς
 -ἑαυτῶν ψυχὰς ἐκκαθάραντες αὐθις ἀλλήλους ἐπίγνωτε· ἡδέϊα γὰρ
 5 >πολλάκις γίνεται φιλία μετὰ τὴν τῆς ἐχθρας ἀπόθεσιν αὐθις εἰς
 >καταλλαγὴν ἐπανελθοῦσα. ἀπόδοτε οὖν μοι γαληνὰς μὲν ἡμέρας 10
 >νύκτας δὲ ἀμερίμους. ἵνα καί μοι τις ἡδονὴ καθαροῦ φωτὸς καὶ βίου
 >λοιπὸν ἡσυχῶν εὐφροσύνη σῶζῃται. εἰ δὲ μὴ, στένειν ἀνάγκη καὶ 11
 >δακρυοῖς δι' ὅλου συνεχέσθαι καὶ μηδὲ τὸν τοῦ ζῆν αἰῶνα πρῶτος
 10 >ὑφίστασθαι. τῶν γάρ τοι τοῦ θεοῦ λαῶν, τῶν συνθεραπεύοντων
 >λέγω τῶν ἑμῶν, οὕτως ἀδίκῳ καὶ βλαβερῷ πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίᾳ
 >κεχωρισμένων ἔμὲ πῶς ἐγχωρεῖ τῷ λογισμῷ συνεστάναι λοιπὸν; ἵνα 12
 >δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ λύπης τὴν ὑπερβολὴν αἰσθῆσεσθε, ἀκούσατε.
 >πρώτῃν ἐπιστὰς τῇ Νικομηδείῳ πόλει παραχρηῖμα εἰς τὴν ἐφῶν
 15 >ἡπειρόμην τῇ γνώμῃ. σπεύδοντι δὲ μοι πρὸς ὑμᾶς ἡδὴ καὶ τῷ
 >πλείονι μέρει σὺν ὑμῖν ὄντι ἢ τοῦδε τοῦ πράγματος ἀγγελία πρὸς
 >τὸ ἔμπαλιν τὸν λογισμὸν ἀνεχάιτισεν, ἵνα μὴ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄραν
 >ἀναγκασθῆιν, ἀ μηδὲ ταῖς ἀκοαῖς προσέσθαι δυνατὸν ἡγοῦμην. ἀνοι- 13
 >ξατε δὴ μοι λοιπὸν ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς ὁμοσίᾳ τῆς ἐφῶς τὴν ὁδόν,
 20 >ἣν ταῖς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαις ἀπεκλείσατέ μοι, καὶ συγχορή-
 >σατε θάπτον ὑμᾶς τε ὁμοῦ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας δήμους ἐπιθεῖν
 >χαίροντα καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀπάντων ὁμοσίᾳς τε καὶ ἑλευ-
 >θερίας ὀφειλομένην χάριν ὑπ' εὐφῆμοις λόγων συνδήμασιν ὁμολογή-
 >σαι τῷ κρείττονι«.

25 Τοιαῦτα μὲν θαυμαστὰ καὶ σοφίας μεστὰ παρήνει ἢ τοῦ βασιλέως 14
 ἐπιστολή. τὸ δὲ κακὸν ἐπικρατέστερον ἦν καὶ τῆς βασιλέως σπονδῆς
 καὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ διακονησαμένου τοῖς γράμμασιν.

25—27 = Socr. I 8, 1 p. 35

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ > V¹P³ | ἡμῖν P³ 4 ἐκκαθάραντες A¹M²P¹P²V¹P³ | am Rand
 γνώμη A¹HP² 5 ἀπόθεσιν M²P¹P²V¹ ὑπόθεσιν A¹P³ Eus. ἀπόθεσιν H 10 τῶν¹]
 τὸν P² 13 τούτου P² | αἰσθήσησθε H αἰσθησθε Socr. 15 ἡμᾶς P³
 ἡμῖν P³ 18 προσέσθαι Socr. M²P¹P² προσεῖσθαι H V¹P³. Das Wort am Zeilen-
 anfang zerstört, aber unter der Zeile von spät. Hd. προσεῖσθαι A¹ 19 ἡμᾶς HP³
 20 μοι > V¹ 21 συγχορήσατέ + μοι H 23f ὁμολογεῖσθαι H 25 καὶ
 σοφίας μεστὰ > P³

Ὅπου ὁ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος σύνοδον ἐπισκόπων ἐπὶ τῆς Νικαίων κελεῖει γενέσθαι.

Ὅρων τοίνυν ὁ βασιλεὺς ταραττομένην τὴν ἐκκλησίαν σύνοδον 5 1 οἰκουμένην συγκροτεῖ, τοὺς πανταχόθεν ἐπισκόπους διὰ γραμμάτων 5 εἰς Νικαίαν τῆς Βιδυνίας ἀπαντῆσαι παρακαλῶν. ἦν δὲ αὐτῷ ἕξ-καδέκατον ἔτος καὶ μῆνες ἕξ τῆς βασιλείας, ὅτε ταῦτα αὐτῷ ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ἐσοῦνδαστο. παρῆσαν τε ἐκ πολλῶν 2 ἐπαρχιῶν τε καὶ πόλεων οἱ ἐπίσκοποι, περὶ ὧν ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν εἰς τὸν Κωνσταντίνου βίον τὰδε κατὰ 10 λέξιν φησίν· τῶν γούν ἐκκλησιῶν ἀπασῶν, αἱ τὴν Εὐρώπην ἀπασαν, Λιβύην τε καὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλήρουν, ὁμοῦ συνήκτο τῶν τοῦ θεοῦ λειτουργῶν τὰ ἀκροθίνια· εἰς τε οἶκος εὐκτίριος, ὥσπερ ἐκ θεοῦ 3 πλατυνόμενος, ἔνδον ἐχώρει κατὰ τὸ αὐτὸ Σύρονος τε ἅμα καὶ Κίλικας Φοίνικας τε καὶ Ἀραβας καὶ Παλαιστινοὺς καὶ ἐπὶ τούτοις 15 Αἰγυπτίους Θηβαίους Λίβνας τοὺς τε ἐκ Μέσης τῶν ποταμῶν ὀρωμένους. ἦδη δὲ καὶ Πέρσης ἐπίσκοπος τῇ συνόδῳ παρῆν, οὐδὲ Σκύθης ἀπελιμπάνετο τῆς χορείας· Πόντος τε καὶ Ἀσία Φρυγία τε καὶ Παμφυλία τοὺς παρ' αὐτοῖς παρεῖχον ἐκκρίτους. ἀλλὰ καὶ Θράκες καὶ Μακεδόνες Ἀχαιοὶ τε καὶ Ἑπειῶται οἱ (δ') ἔτι προσωτάτω οἰκοῦν- 20 τες ἀπήντων, αὐτὸς τε Σπάνων ὁ πάνυ βοῶμενος Ὅσιος, ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς μεγίστης Ῥώμης ἐπισκόπου Σιλβέστρου σὺν πρεσβυτέροις Ῥώμης Βίτωνι καὶ Βικεντίῳ τοῖς πολλοῖς ἅμα συνεδρεύων. τῆς δὲ νῦν βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς Μητρο- 4 γάνης τούνομα διὰ γῆρας ὑστέρει, πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐτέλουν, ὧν ὁ εἰς Ἀλέξανδρος ἦν, ὁ μετ' αὐτὸν 25 ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γεγωνῶς πόλεως. τοιοῦτον μόνος ἕξ αἰῶνος 5

3—S. 45, 18 vgl. Socr. I S p. 36 ff. Aus ihm schöpft Gelasius, nicht aus dem von ihm zitierten Originalbericht des Euseb V. C. III c. 7. S — 5 Die Zeitangabe, die bei Socr. fehlt, unter Rückverweisung wiederholt S. 134, 24, wo als Quelle τὰ παλαιὰ διηγήματα (s. a. S. 33, 13) angeführt werden. Etwa der S. 5, 20 genannte Johannes?

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Eine von späterer Hhd. geschriebene verstümmelte Randlesart scheint die Capitelüberschrift in anderer Form zu enthalten (fol. 37^v) A¹ | θεοφιλέστατος > M²P¹P² | τῆς] τῆ H 4 πανταχόθεν aus πανταχοῦ corr. M² 7 ἐκκλησιαστικῆς + ἰστορίας A¹ 10 ἀπασῶν] πασῶν V¹ ἐκπασῶν P³ 13 τε καὶ ἅμα ∞ M² 14 ἄραβας A¹ 14 f Αἰγυπτίους ἐπὶ τούτοις ∞ HM²P¹P² 18 ἐκκρίτους Socr. ἐγκρίτους HSS 19 ἡπειῶται] οἱ πειρῶται P³ 20 ἀπήντων] ἀπάντων H | σπάνων] πάντων H | βοῶμενος + ὁ V¹P³ 23 δὲ Socr.] τε HSS 24 ὑστέρει] ἡσθένει A¹ 25 Ἀλέξανδρος — S. 45, 1 εἰς am Rand nachgetragen H 26 πόλεως γεγωνῶς ∞ P²

εἰς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Χριστῶ στέφανον δεσμῶ συνάφας εἰρή-
 νης. τῷ αὐτοῦ σωτῆρι τῆς κατ' ἐχθρῶν πολεμίων νίκης θεοτροπέας
 ἀνετίθει χαριστήριον, εἰκόνα χορείας ἀποστολικῆς ταύτην καθ' ἡμᾶς
 συστησάμενος. ἐπεὶ καὶ κατ' ἐκείνους συνήχθη λόγος ἀπὸ παντὸς 6
 5 ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἄνδρας εὐλαβεῖς, καθὼς ἐν ταῖς
 πράξεσι τῶν ἀποστόλων, ἐν οἷς ἐτέγγοντο »Πάρθοι καὶ Μῆδοι
 καὶ Ἑλαμίται«. πλὴν ὅσον ἐκείνοις μὲν ὑπέρει το μὴ ἐκ θεοῦ λει-
 10 τουργῶν συνεστάναι τοὺς πάντας, ἐπὶ δὲ τῆς παρούσης χορείας ἐπι-
 σκόπων μὲν πληθὺς ἦν τριακοσίων ἀριθμὸν ὑπεραροντίζουσα, ἔπο-
 μένων δὲ τούτοις πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἀκολουθῶν τε πλείστων
 ὅσων ἑτέρων οὐδ' ἦν ἀριθμὸς εἰς κατάληψιν. τῶν δὲ τοῦ θεοῦ 7
 λειτουργῶν οἱ μὲν διέπρεπον σοφίας λόγῳ, οἱ δὲ βίου στερορότητι καὶ
 καρτερίας ὑπομονῇ, οἱ δὲ τῷ μέσῳ τρόπῳ κατεκοσμοῦντο. ἦσαν δὲ
 τούτων οἱ μὲν χρόνων μήκει τετιμημένοι, οἱ δὲ νεότητι καὶ ψυχῆς
 15 ἀκμῇ διαλάμποντες, οἱ δὲ ἄρτι παρελθόντες ἐπὶ τὸν τῆς λειτουργίας
 δρόμον. οἷς δὴ πᾶσιν ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἐκάστης ἡμέρας τὰ σιτηρέσια 8
 δαφυλῶς χορηγεῖσθαι προσέτατε. τοιαῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκεῖ συνελ-
 θόντων ὁ Παμφίλου διεξῆλθεν Εὐσέβιος.

Ἄπορ ὁ βασιλεὺς συνεδρεῖει τοῖς ἐπισκόποις.

20 Ἐπιτελέσας δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπινίκιον κατὰ Λικιννίου ἱερτῆν. 6 1
 ἀπῆντα καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Νίκαιαν. τῇ δὲ ἑξῆς πάντες ἅμα οἱ ἐπί-
 σκοποι εἰς ἓνα τόπον συνήρχοντο, παρήει δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς μετ'
 αὐτούς, καὶ ἐπεὶ παρήλθεν, εἰς μέσον ἕστη καὶ οὐ πρότερον καθίζειν
 ἤρξειτο, πρὶν ἂν οἱ ἐπίσκοποι ἐπινεύσειαν· τοσαύτη τις εὐλάβεια καὶ

4 Act. 2, 5 — 6 Act. 2, 9 — 19—S. 46, 1 vgl. Soer. 1S, 12 p. 39 u. 1S, 17 p. 40

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 Die Zeilenanfänge in A¹ oft nicht mehr zu lesen. Das Unleserliche wird
 im Folgenden durch [] markiert | [λόγος] A¹ 5 τῶν V¹P³ | [ἐν ταῖς] A¹
 6 πράξεσι + δηλοῦται HM²P¹P² | ἐν οἷς > M², aber am Rand von 2. Hd. ein-
 gefügt 7 ὑπέρει τὸ M²P¹P² ὑστερεῖτο HV¹P³ ὑστερεῖται A¹ 8 [συν]εστάναι A¹
 8f ἐπι[σκό]πων A¹ 9 ὑπεραροντίζῶν ἑπομένων P³ [ἔπο]μένων A¹ 10 πλεί-
 [στων] A¹ 11 [θε]οῦ A¹ 12 [καὶ] A¹ 13 [ἦ]σαν A¹ | δὲ A¹ τε HM²P¹P²V¹
 τε corr. aus δὲ P³ 14 νεότητος HM²P¹P² | [ψυ]χῆς A¹ 15 [λειτ]ουργίας A¹
 16 [τὰ] A¹ 17 [μ]έν A¹ > M²P¹P² | ἐκεῖσε HM²P¹P² 17f συνελθόντων]
 συναθρόντων V¹ 18 διεξῆλθεν] φησὶν H 19 [ἔ]πον A¹ 20 [ἐπι]τελέσας A¹ |
 ἐπινίκια H 21 ἅμα πάντες ∞ M²P¹P² | οἱ A¹ (Soer.) > in den übr. HS
 24 πρὶν] πλὴν A¹ | ἐπινεύσειν P³

αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν τὸν βασιλεία κατεῖχε. πρὸς οὓς ὁ βασιλεὺς ὁ 2
 παρευέφημος παραινετικὸν καὶ διδασκαλικὸν προσενηύοχε λόγον εἰς
 ἔμφησιν καὶ δοξολογίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ τῶν πάντων θεοῦ τοῦ
 τσαῦτα αὐτῷ χαρισαμένου, ὡδὲ πως λέγων·

5 Λόγος Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ προσφωνητικὸς πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον.

» Πολλὰς μὲν πρὸς εὐποσίαν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει ἐπιφανε- 7 1
 -στάτας ὁδοὺς ἢ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ τρόφιμος δικαιοσύνη ὑπέ-
 -στρωσεν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐκείνην τὴν ἐπισημοτέραν καὶ μάλιστα
 -ἀστροφάπτουσαν, ἣν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἀγιοτάτου νόμου τῆς καθο-
 10 -λικῆς ἐκκλησίας πᾶσιν ἡμῖν παντός θαύματος μείζον ἤθροισε, τῆς
 -πίστεως τὸ κυριακὸν οἰκητήριον. τούτου δὲ τὴν μὲν κορυφὴν 2
 -μέχρι τοῦ γέγγουε τῶν ἄστρον ἐληλυθῆναι ὀρωμεν, τοὺς δὲ θεμε-
 -λίους ἐτι ἀρχομένον τοῦ ἔργου οὕτως βαθέως καὶ πιστῶς ἐρριζῶ-
 -σθαι θείῳ πνεύματι γινώσκουμεν, ὡς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην αἰσθησιν
 15 -τούτου λαβεῖν. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοίνυν τῆς προειρημένης ἀπα- 3
 -σῶν τῶν λοιπῶν ὅλων ὑπερκειμένης ἄκρι τοῦ τέλους τῆς ἐξόδου
 -φαίνεται ὁμαλὴ καὶ ἰσόπεδος πορεία τῇ λαμπρότητι τοῦ φωτός χρω-
 -μένη, ἣς καὶ τὸ μέτωπον ἀστροειδεῖ σφραγίδι κεκοσμημένον δυοκαί-
 -δεκα τὸν ἀριθμὸν χιόρες χιόνος λαμπρότεροι, ἀκίνητοι τῇ θέσει τῆς
 20 -πίστεως αἰδίως τῇ τῆς θεότητος τοῦ ἡμετέρου σωτήρος δυνάμει
 -βαστάζουσι. τούτου τοίνυν τοῦ τηλικούτου ἔργου ὁ τεχνίτης 4
 -προσλαμβάνουσιν ἡμῖν καὶ τὴν ἀπὸ ψυχῆς δικαίαν πίστιν τοῦ ἀθανάτου
 -αὐτοῦ νόμου εἰς νοῦν ἔδωκεν ἡμῖν τὴν σεμνότητα· οὐπερ πρὸς τοὺς
 -πυλῶνας οὐδὲν ἕτερον εἰ μὴ ἀγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπειγου-
 25 -σης, μόνῃ καθαρᾷ διανοίᾳ πεποιθῆσει πρόσσεισιν ὁ βουλόμε-
 -νος. τούτῳ δὲ αὐτῷ θαυμαστὴν τινα κόσμον λαμπρότητα σωτή- 5
 -ριος προσήγαγε λογισμός· λέγω δέ. ἔνδοθεν πίστις ἀνθρώπων διὰ
 -παντός τοῦ περιβόλου τοῦ κυριακοῦ ἀνθούσι στεφάνοις τετιμημένη

6 ff aus dem Buch des Dalmatios; vgl. oben S. 2, 11 — 11 ff vgl. die Schilderung
 der Grabeskirche Eus. V. C. III c. 34 ff — 27 vgl. Constantins Rede a. d. heil.
 Versammlung (= Or) p. 187, 19 (Heikel)

A¹ A² (von Z. 5 λόγος an) H V¹P³ M²P¹P²

1 f ὁ παρευέφημος βασιλεὺς A¹ 4 ὡδέ — S. 54, 24 > A¹ ist aber von A²
 nach Schluß von Buch III nachgetragen (vgl. für die näheren Angaben die Be-
 schreibung der HS) 5 ἁγίαν > H 6 ἀποῖαν P³ | ἐποσίαν τῶν ἀνθρώπων
 τῷ γένει P² 11 τὸ > V¹P³ | τοῦτο] τοῦτο P³ 13 ἀρχομένους M²P¹P²
 17 πορείας M² 18 f δίο καὶ δέκατον P¹ δίο καὶ δέκα τὸν M² 21 ὁ τεχνίτης A²
 οὐ τέχνη τις d. übr. HSS 22 πίστιν] κρίσιν M²P¹P² 24 ἀγνοῦς H 26 τοῦτο V¹
 τοῦτο d. übr. HSS | αὐτὸ HM²P¹P² 26 f σωτηρίου H 27 λέγω Balf.] λόγῳ
 HSS 28 κυριακοῦ + οἶκον A² | τετιμημένη] πεποικιλμένη H

>ἀθαρασία· καρπὸν ἀθροίζουσα ἀγνοῦς τόρους τῆς ζωῆς τῆς
 >ἀνθρωπείας εἰς φανερόν ἄγουσα ἐπιφανεῖς καθίστησιν. αὐθις
 >ἐντεῦθεν ἢ ἐξοθεν οὐράνιος δόξα ἐστεμμένη τοῦ αἰῶνος αἰὲ τικτο-
 >μέριον μᾶλλον δὲ φρομένου βραβεῖα ὑπογράφει, καὶ τραγέτα μετὰ
 5 >τοῦ προσήκοτος ἐπαίρου ἅπασαν τοῦ αὐτοῦ ἔργον τὴν τελεσιουργίαν κοσμεῖ. ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ κυριακὸς οἶκος ὑπὸ δύο μόριων 6
 >φρλάκων φρουρεῖται· καὶ φόβος μὲν θεῖος πρόσκεισι τῇ ἐρίῳ ἐννοίᾳ
 >σωφρονιστήριον. πάρεστι δὲ αἰὲ καὶ τοῖς εὐ φρονοῦσιν ὁ πρὸς τὸ
 >θεῖον ἔπαινος τῆς συνέθεως βραβεῖον· τοῦτων γὰρ ἐκατέρων ἐπιχει-
 10 >μένων τοῖς προθύροις τοῦ ἀγιοτάτου τόπου δικαιοσύνην μὲν αἰ θύραι
 >ἀναπεπταμέναι δέχονται. αὐτῇ τε εἶσω οἰκισθεῖσα μένει ἀζήρατος, τῇ
 >δὲ ἀδικία οὐδὲ θέμις ταῖς θύραις προσελθεῖν, ἀλλὰ ἐξόριστος τούτου
 >τοῦ τόπου ἐκλείεται. ταῦτά με, ὦ τιμιώτατοι καὶ παντὸς ἐπαῖρου 7
 >ἄξιοι ἀδελφοί, τὰ πράγματα οὕτω σαφῆ εἰς τὴν τοῦ αἰδίου καὶ ἀθα-
 15 >ράτου φωτὸς λαμπρότητα ἤγαγεν, ἵνα μὴ πόρος με ἐστὼτα ἀμφιβολύς
 >τις ἴσως τῆς ψυχῆς πίστις ἀπεργάσῃται τῆς ἀληθείας ἀνάγκοστον.
 >Ἀλλὰ τί πρῶτον διαβεβαιώσομαι; πότερον τῆς εὐδαιμονίας τὸν 8
 >τύπον, ἥτις εἶσω τοῦ στήθους τοῦ ἐμοῦ συνειλημμένη λανθάνει, ἢ
 >τὰς θείας ἐνεργεσίας τὰς περὶ ἐμὲ ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ, ἐξ
 20 >ᾧ τὸν ἀριθμὸν πολλῶν ἔργων ἱκανὸν γοῦν λέγειν † φανεῖν ἤδη,
 >ὡς τὴν ἐμὴν μετριότητα ὁ αὐτὸς ἡμέτερος θεὸς καὶ πάντων πραγ-
 >μάτων πατήρ εἰκότως ἐνωτῶ κατεδουλώσατο. πιστεύετε, ὦ τι- 9
 >μιώτατοι ἀδελφοί, προσλαμβάνοντες ἀκέραιοι πίστιν τοῖς λεγομένοις.
 >εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θείων ἐνεργητημάτων κορε-
 25 >σθεῖσα εὐδαιμονεῖν δοκεῖ καὶ ἀπὸ τ' οἰοῦντος πράγματος ἐξόχους ἐπαί-
 >ρους πληροῦσαι δύνασθαι φαίνεται, ὅμως, ὅπερ τῆς ἀληθείας ἢ πίστις
 >ἐναργῶς δεικνύσων, οὔτε φωνὴ οὔτε γλῶττα τῶ προστάγματι τῆς
 >διανοίας ὑπουργῆσαι ἀρκοῦσι καὶ μάλα εἰκότως. ἀμέτρον γὰρ 10

17 vgl. Or p. 187, 28. 192, 7 — 28 vgl. Or p. 169, 10

A²H V¹P³ M²P¹P²

2 φανερόν] φῶς M²P¹P² | ἄγουσαν M² 4 τραγέτα Subjekt von κοσμεῖ
 8 καὶ > V¹ 9 ἔπαινος aus ἔπαινον corr. A²M² | συνείσω V¹P³ 12 τούτου] τούτοις P³
 13 ἐκλείεται H | με] μὲν H 16 ἴσως > P² | ἀπεργάσῃτε P³ 17 διαβεβαιώσο-
 μεν P² 18 ἥτις] εἷτις A² | συνειλημέου A² (wo aber corr. in συνειλημμένη), M²P¹
 19 ἐπὶ > V¹ 20 πολλῶν + ὄντων M²P¹P² | ἱκανὸν γοῦν A² ἱκανὸν οὐν HV¹P³
 εἰ κἂν ἐν ᾧ M² εἰ κἂν ἔ ᾧ P² εἰ κἂν, ἐν ᾧ P¹ | λέγομεν HSS. Die Stelle scheint
 schwer verdorben. Viell. ἱκανὸν γοῦν λέγομεν (ἐν, ἵνα ἢ εὐπλαγχτος δῖνας αἰτοῦ)
 φανεῖν ἤδη καὶ . . . καταδουλώσατο G. L. θεοῦ ἐξ(ενεργείας, ὡν τὸν ἀριθμὸν πολ-
 λῶν (οὐσῶν) ἔργων ἱκανὸν γοῦν λέγ εἰν) φανεῖν ἤδη, (δι' ᾧ) κτέ. Holl λέγειν (ἐν
 ᾧ) φανεῖν ἤδη, ὡς τὴν Pasquali 21 ὡς Pasq.] καὶ HSS 24 εἰ ἢ P³ | εἰ + γὰρ
 HM²P¹P² | τὰ > M²P¹V¹P³ 26 ὅμως > P² ὁ μὲν P³ 28 ἀρκοῦσαι P³

>όντος τοῦ μεγέθους τῶν ἐδεργεσιῶν ἢ μὲν διάνοια ὑψηλὴ τις οὐσα
 >τοὺς ἀνωτέρω τοῦ σώματος τόπους καταλαμβάνει, ἢ δὲ τῆς γλώττης
 >πορεία εἰς στενὸν κομιδῆ τόπον συγκλεισθεῖσα, ἀδόκιμος σχεδὸν (τοῦ) λέ-
 >γειν) οὐσα, παντάπασι σιωπᾶ. τίς γὰρ ἡμῶν οὕτω προπετῆς λογισμῶ,
 5 >ἵνα τοιαύτης πεποιθήσεως ἀπορήψῃ λόγον, δι' οὗ φάναι ἂν τοιμή-
 >σειε πᾶν εὐζόλως τῶ τὰ πάντα δυναμένῳ θεῷ ἢ καὶ πάντων τῶν
 >καλλίστων δημιουργῶ ἐνδόξους ἐπαίνους καὶ ἐλαξίους ἐντελῶς εἰ-
 >πεῖν; ὅποτε εἴ τις μόνην τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ αὐτὸν τετέχθαι 11
 >νομοθετήσαντος λογίσατο, εἰδὼς ἂν σκοπήσειε μηδὲν δύνασθαι εὐρε-
 10 >θῆναι, ὅπερ ἄξιον θεοῦ λεχθῆναι δυνήσεται. τί τοίνυν τῆς ἐμῆς 12
 >μετριότητος τὴν καθοσίωσιν λέγειν ἐχρῆν, εἰ μὴ τοῦτο, ὅπερ ὁ θεὸς
 >λόγος τῆς ἀληθείας δείκνυσιν; οὐ τὸ μέγεθος ἦτις μεγίστη προσ-
 >κύνησις σκοπησάτω σαφῶς, εἰ καταντῆσαι δυνήσεται ἐν αὐτοῖς τοῖς
 >περὶ αὐτοῦ λεγομένοις καὶ οὐδεμία πλάνη αὐτὸν ὀλισθήσει.
 15 >Καὶ εἴθε μοι τῷ ὑμετέρῳ συνδιακόνῳ δαφυλῆς εὐπορία τοῦ λέγειν 13
 >ἄρξέσειεν, ἵνα ἐκεῖνα ἄξια ὄντα τοῦ κηρύττεσθαι ἐγκωμιάσω, ἅπερ ὁ
 >θεὸς σωτὴρ ὁ ἡμέτερος πάντων τε πραγμάτων φύλαξ τοῖς προου-
 >μίοις τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ὅποτε τῆς ἡμετέρας λυσιτελείας ἕνεκα
 >ἀγνοῦ σώματος οἰκητήριον κατηξίωσεν ἐκ παρθένου λαβεῖν, πᾶσιν
 20 >ἀνθρώποις δίδαγμα τοῦ παρ' αὐτοῦ οἴκτου δηλῶν, γαλήνῳ νέματι
 >τῆς αὐτοῦ θεότητος ἔδειξε. τίνος ἄρξομαι ἄρα; ἀπὸ τῆς αὐτοῦ 14
 >διδασχῆς καὶ σεμνότητος; ἀλλὰ ἀπὸ θείων διδασκαλιῶν, ὧν αὐτὸς δι'
 >ἑαυτοῦ μηδενὸς διδάσκοντος μόνος διδάσκαλος πέφηνεν; ἀλλ' ὅπως
 >ἀνέπνευσαν διὰ τῆς αὐτοῦ προνοίας τοσοῦτοι δῆμοι, ὅσους οὐδὲ
 25 >ἀριθμῶ περιλαβεῖν οἶόν τε, μικρᾶ τινι τροφῇ καὶ ἐλαχίστοις σιτίοις
 >καὶ μόνοις δύο ἰχθύσι τῇ τοῦτου θείᾳ προνοίᾳ, καὶ λαζάρου μετὰ 15
 >τὴν τελευταίην βραδεία τινὶ ῥάβδῳ ἀνάστασιν πεποίησε καὶ εἰς τὴν
 >τοῦ φωτὸς λαμπρότητα αὐτῆς ἀνήγαγε; πῶς δ' ἂν εἴποιμι τὴν 16
 >ἀγνὴν αὐτοῦ θεότητα, δι' ἧς γυναῖκά τινα ἀπορητοτέρως (νοσοῦσαν)
 30 >θεασάμενος καὶ τῆς ἑαυτοῦ ὀμιλίας μόνης καταξιώσας, ὑγῖα τε αὐτῆς
 >καὶ παντὸς νοσήματος ἐλευθέραν εἶδειξε; τίς δ' ἂν κατ' ἀξίαν εἴποι 17

21 vgl. Luk. 2, 47. Or a. a. O. — 23 vgl. Joh. 6, 9 — 26 vgl. Joh. 11, 43 —
 28 vgl. Mark. 5, 25

A²H V¹P³ M²P¹P²

3 ἀδόκιμος mit M²P¹P² δόκιμος d. übr. HSS 3 Γ λέγοι σι Η λέγονσα d. übr. HSS
 corr. Holl 4 σιωπᾶν A² S μόνην > P² 9 νομοθετήσαι HM²P¹P² | μηδέν] μὴ
 δὲ M² μὴ V¹ 10 ὅπερ] ἄξπερ A² | δυνήσεται 13 ebenso A² 14 αὐτὸν (sc. τὸν
 προσκυνῶντα) dem Sinne nach statt αὐτὴν (sc. τὴν προσκύνουσαν) 15 ἡμετέρω
 A²M²P²V¹P³ 19 πᾶσι λαβεῖν ∞ H 22 ἀλλὰ + καὶ H 26 τῆ τοῦ θείου προ-
 νοίᾳ H 27 ῥάβδῳ] ῥήσει HM²P¹P² 29 corr. Holl 30 τε > M² 31 καὶ > P²

>αὐτοῦ τὸ ἀθάνατον ἔργον, δι' οὗ τις συνεχεῖ καὶ μακρῶ νόσον τηρε-
 >θόνι ἀναλωθεὶς καὶ τῶν μελῶν αὐτοῦ χυθέντων καὶ διασπασθέντων
 >ὄλων κείμενος ἄφρω θείῳ ἰάματι ῥωσθεὶς αὐτὸ τὸ σκιμπύδιον, ἐφ'
 >ᾧ ἔκειτο, τοῖς ὤμοις ἐπέθηκε καὶ εὐχαριστίας ἐπαίνους διαχέων διὰ
 5 >τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐνορίας διέθοραμεν; ἀλλὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ 18
 >καὶ σταθρὸν βάδισμα, ὡς ἐπιβαίνων τὴν ἀγρίαν θάλατταν κατα-
 >πατήσας ἐπέξενσε καὶ τοῖς θείοις ἴχνεσι τῆς βαθυτάτης θαλάττης
 >τὴν ὑγρότητα ἐπῆξε καὶ διὰ μέσου πελάγους οὐδενὶ μέτρῳ βαδύτητος
 >περιοριζομένου ὥσπερ διὰ γῆς τὴν πορείαν ἐποιήσατο; ἀλλὰ τὴν 19
 10 >ἠπίαν αὐτοῦ ἀνεξικακίαν, δι' ἧς νικητῆς ὢν ἐν πᾶσι τῶν ἀνοήτων
 >δῆμων τὴν ἀσθάδειαν ἐδάμασε καὶ δαμασθένεισαν πόρρω ἀπ' αὐτῶν
 >διαχωρίζων τὴν ἀγριότητα τῷ νόμῳ ὑπέταξεν; ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ 20
 >ὑπέρολαμπρα καὶ μέγιστα τῆς αὐτοῦ θεότητος, οἷς ζῶμεν, οἷς εὐδο-
 >κοῦμεν ὅτινες τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα οὐ μόνον
 15 >προσδοκῶμεν ἀλλ' ὥσπερ τινὶ τρόπῳ ἤδη κατέχομεν; τί πλέον 21
 >τολμῶ λέγειν καὶ μετ' αὐτῆς τῆς μικρᾶς τοῦ λόγου παρασκευῆς, εἰ
 >μὴ μόνον τοῦτο, ὅπερ τῆς ἐμῆς καθωσιωμένης ψυχῆς συνεῖναι χρῆ,
 >τὴν καθαρότητα, ὅποτος τοίνυν ἐστὶν ὁ παρτοδύναμος θεός, ὁ τὸν
 >οὐρανὸν οἰκῶν, καὶ περὶ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος, μάλιστα δὲ καὶ
 20 >ἐξαιρέτως περὶ τὴν καλλίστην καὶ παντὸς ἐπαίνου μείζονα δικαιοσύ-
 >νην, ὅποτε καὶ τοῦ ἰδίου θείου πνεύματος τὸ ἀγιώτατον κατ' ἀξίαν
 >σῶμα ἐνοικεῖν τε αὐτῷ καὶ οὕτω σωτηριῶδες τοῖς ἀνθρώποις
 >σώμασιν εἶναι κατηξίωσεν.

>Ἐπειδὴ οὖν περὶ τῆς οὕτω ἀγιωτάτης καὶ σωτηρίου τῆς πάντα 22
 25 >δυναμένης θεοῦ τάξεως ἄμετρος τῶν ἐχθρῶν μανία ὥσπερ ἀγλῆϊ
 >τινὶ συγκεχυμένη ἐπολεθρίου σκαιότητος ἐρημείαν ποιεῖσθαι οὐκ
 >ἀμφιβάλλει, διὰ βραχείων, εἰς ὅσον ἢ πίστις καὶ ἢ καθοσίωσις τῆς
 >ψυχῆς τῆς ἐμῆς τοῦ λέγειν εὐπορίαν δαψιλεύεται, διηγῆσασθαι πει-
 >ράσομαι. καὶ γὰρ αἱ τούτων τῶν ἐθνῶν κακόνοια τοιοῦτον γένος 23
 30 >εἰσάγουσιν ἀναισχυντίας, ὥστε ἀσεβεῖ στόματι μὴ φοβηθῆναι εἰπεῖν
 >τὸν θεὸν τὸν πάντα δυνάμενον πάντα τὰ τῷ θεῷ νόμῳ δηλοῦμενα

1 vgl. Joh. 5, 5ff — 5 vgl. Joh. 6, 16ff. Or p. 175, 9

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 μικρῶ P³ | νόσον corr. aus νόσω H 4 ἐπαίνου A² | διαχέων] διὰ
 βραχείων H 6f καταποντήσας V¹ 7 ἐπέξενξε conl. Heikel Krit. Beitr. S. 22
 10 ἠπίαν] ὁποῖαν M²P¹P² 11 πόρρω αὐτῶν, aber am Rand ἀπ' αὐτῶν H
 13 οἷς²] ὡς H 17 καθοσιωμένης HP² 19 περὶ > P³ 22 ἐνοικεῖν τε αὐτῷ
 HSS, corr. Friedl. 29 αἱ corr. in ἡ A² | ἐθνῶν A²V¹P³ ἐχθρῶν HM²P¹P²
 30 εἰσάγει A²V¹P³ 31 παρτοδυνάμενον HV¹ | πάντα² > M²P¹P²
 Gelasius.

>μήτε πεποιηθέναι μήτε ποιῆσαι βεβουλήσθαι. ὡ τῆς τοιαύτης ἀσε- 24
 >βοῦς φωνῆς τῆς κατ' ἀξίαν ἀπασαν ὑπερβολὴν τιμωρίας καθ' ἑαυτῆς
 >ἀπαιτούσης· ὁπῶς ἐμμιανῶς καὶ τολμηρῶς τῆς θείας ταύτης εὐ-
 >εργεσίας τὴν δόξαν τὴν μηδενὶ τῶν ἀνθρώπων περιληφθῆναι δυνα-
 5 >μένην ἀφανῆ καταστῆσαι ἐπιθυμεῖ. τί γὰρ μᾶλλον ἢ ἀγνότης ἀξίον 25
 >τοῦ θεοῦ; ἥτις ἐκ τῆς ἀγριότητος ὁμιλίας μετὰ τῆς πηγῆς τῆς
 >δικαιοσύνης προελήλυθε καὶ διὰ πάσης τῆς περιόδου τῆς οἰκουμένης
 >ἐπλήμμυρε καὶ τὰς δυνάμεις τῶν ἀγριωτάτων ἀρετῶν τοῖς ἀνθρώ-
 >ποις ἐπέδειξεν, ἄσπερ ἑαυτοῖς πρῶτον ἐχθρὰς νομίσαντες (ἐπαθον τὰ)
 10 >τῶν Ἀσσυρίων· οἷς προηγουμένοι τοῦ γαίλου παραδείγματος καὶ τὰ
 >λοιπὰ ἐθνη συνθέσθαι αὐτοῖς ἀνεπίεσθη. ἐν οἷς, ὅσπερ ἡμεῖς 26
 >ἰδίᾳ θεωρία δοκιμάζομεν, τὸν τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ θεῖον ὁρῶ-
 >μεν συρροεῖν οἶκτον, ὅποτε καὶ καθ' ἡμέραν καὶ κατὰ χρόνους
 >πολλοὺς ἐξ αὐτῶν πρῶτους μανίας οἰστο(φ) ἐλαννομένους) ὁ αὐτὸς
 15 >εἰς τὴν τοῦ σωτηριώδους ἰάματος ἀνεξικακίαν ἐκέλευσεν ἀη-
 >κεῖν. καὶ οὐδὲ οὕτως τοῖς λοιποῖς τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τὸ
 >μέγεθος δύναται πρὸς χάριν ἐλθεῖν (διὰ) τὴν παρὰ ἀνθρώπων
 >ἄγνοιαν τὴν θείαν δυναστείαν δύνασθαι πάντα λόγον ἱψῶσαι καὶ εἰς
 >ὑψος ἀρθέντα βεβαιώσασθαι (καὶ) αὐδῆς καθελεῖν καὶ διαλύσαι. ἀλλὰ 27
 20 >μᾶλλον τοῖς ἀνθρωπίνους πράγμασιν ἐναντίως ἂν ἀπέβη, εἰ (μὴ) ὁ θεὸς
 >ὁ τὰ πάντα δυνάμενος σιωπηρῶ τῆς αὐτοῦ θεότητος νεύματι πάντα
 >πράττειν προέδειτο. μᾶλλον γὰρ ἂν ἢ τῶν ἀνθρώπων μανία ἐγένετο
 >συχνή, καὶ ἢ ἀνθρωπεία (αὐθάδεια) οὐκ ἔχουσα πέρας πάσας ἂν τὰς
 >ψυχὰς ἐπόρθησεν. οὐδὲ ἂν τὰ ἄλλα πλεῖστα ὄντα, ἄσπερ ἐν τῇ τοῦ κόσμου
 25 >ἀναστροφῇ τὴν ἰδίαν λειτουργεῖ τάξιν, ἀφανῆναι δεδύνηται· ἀλλ' 28
 >ὁμοῦ πάντα μετὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ θεοῦ ταχέως ἂν ἀπωλώλει, τοῦ
 >δὲ φθόνου καὶ τῆς βασκανίας τὸ ἄδικον οὐχ ὡς ἐν ὀλίγοις μεμενή-
 >κει· ἀλλ' οὐδεὶς ἂν ἠρέθη ταύτης τῆς βασκανίας ἀλλότριος, τῶν θρη-
 >σκευῶν τὰ γένη παντοίων εἰς τοσοῦτον μεγάλως τε καὶ πλατέως εἰς
 30 >τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων διαχυθέντων, ὡς ἀξίως τῇ τούτων αἰσχρό-

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 τῆς > A² 3 ἐπαιτούσης P³ | ὁπῶς] ὀπῶς V¹ οὕτως P³ 4 δόξαν τὴν > P²
 5 ἢ] ἦν M² 7 πᾶσαν P³ 9 ἐπέδειξεν HM²V¹P² | ἐχθρὰς πρῶτον ~ A² | πρό-
 >τερον H | πάθει HSS 10 ἀσσυρίων H 14 οἰστορουμένης HSS (viell. οἰστορομένον A²
 zu der Änderung vgl. Eus. V. C. p. 134, 7) 15 ἀνεξικακία P³ 17 (διὰ) G. L. 18 δύνα-
 >σθαι von ἀγνοιαν abhängig? Oder Lücke hinter ἀγνοιαν? 19 (καὶ) G. L. 20 (μὴ)
 Ltz. 21 σιωπηρῶ] vielleicht σωτηριῶ Ltz. 22 ἢ > P³ | ἐγένετο HP² 23 (αὐθά-
 >δεια G. L. 25 δύναται A² 26 μετὰ] μεστὰ V¹ μεν P³ | τῆς > H | ἀπωλώλει A²
 ἀπωλώλει d. ūbr. HSS 27 τὸ — 28 βασκανίας > aber am Rand nachgetragen A² |
 ὁπῶς ἐν A²HM²P¹P² οὕτως ἐν V¹P³ οὐχ ὡς ἐν corr. Friedl. 29 παντοίων H
 > d. ūbr. HSS 30 zu διαχυθέντων vgl. das zu 24, 29 Angemerkte

- >τητι τὸ ἡὼς ταύτης τῆς ἡμετέρας λαμπρότητος ἐπισκιασθῆναι
 >αὐτοῖς αἰί τ' αὐτῆς αὐτοὺς στεριόκεσθαι. οὐδεὶς οὖν λόγος δυνη- 29
 >σεται τῶν εἰρημίων τὴν ἐμὴν πίστιν ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐξέλκειν ψυχῆς.
 >ἔπεται γάρ αὐτῇ μηδενὸς γαῦλον ἐμποδὸν ὄντος δύναμις τελεία, ὃ
 5 >ζῶν τῆς ἀληθείας λόγος, εἰς πάντα δυναμίεος, γίλαξ πάντων πραγ-
 >μάτων, τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών. οὗτος οὖν δοκεῖ τιμι
 >τρόπῳ τοῦ ἀγιωτάτου αὐτοῦ λόγον θαυλεῖεσθαι τὴν ὁμιλίαν * τοῦ
 >ἐλευθεροῦντος διαφυλάττειν καὶ τοῦ φωτὸς τὴν λαμπρότητα ἡμῖν
 >παρέχειν.
- 10 >Τίτος τοίνυν ἔνεκα καὶ νῦν πάντων τῶν ἐθνῶν οἱ δῆμοι τὸ 30
 >οὐράνιον μὴ καθορῶντες ἡὼς καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ὀσίου ἕπερρο-
 >ροῦντες, τὸ γῆτιον ἐπιζητοῦσιν οὐδεμίαν ἔχον ὑπόστασιν ἀληθείας
 >οὐδὲ γαυρότητα ἀγῆς λαμπρότητος οὐδὲ δυναστείαν τῆς οὐραίου
 >θεότητος; ὡ ἀναξίου δράματος· ἐτι καὶ νῦν μηδὲν ἐλλείποντες 31
 15 >τῆς ἀσεβείας μηδὲ πρὸς τὸ δέον ἀσορῶντες, ὑπὸ τῆς ἀθλίας πλάνης
 >καταπίπτοντες οὐχ ὀρῶσι καὶ τοῖς ὄντοισι τούτοις ἔργοις τοῖς
 >τοῦ κόσμου τὴν λαμπρότητα οὐ παύονται μιάνοντες, δηλαδῆ ξύλον
 >καὶ λίθον καὶ χαλκὸν καὶ ἄργυρον καὶ χρυσὸν καὶ ταύτας τὰς γῆνας
 >(ἔλας) εἰς τὸ προσκυνεῖν καθιδρύντες καὶ ἀπὸ τούτων ἐλπίδα τῆς
 20 >ζωῆς ἐπαγγελλόμενοι, ναοὺς αὐτοῖς μετὰ ἐπισήμου κόσμου οἰκοδο-
 >μοῦντες καὶ ἀπὸ τούτου οὕτως ἀξιοτες αὐτῶν τῆς προσκυνήσεως
 >τὰς προσθήκας, ἐπειδήπερ τὸ μέγεθος τῶν οἰκοδομημάτων ἐπ' αὐτῶν 32
 >γενομένων ἀξιον τῆς ἑαυτῶν ὄψεως παρέχεται τὸ θαῦμα. ὁπότε 32
 >τοίνυν ταῦτα ποιεῖν δοκοῦσι, σαφῶς νοεῖται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα αὐτοῖ
 25 >οὐχ αἰσθάνονται οὐδὲ ὀρῶσιν ὑπερηφάνως, ὅτι τοῖς ἑαυτῶν ἔργοις
 >αὐχεῖν δοκοῦντες ἀλίσκονται. ἡλίκος τοίνυν καὶ πόσος τε ὁ θεὸς
 >ἔστιν ὁ πάντων δυνάστης οὐχ † ὀρῶμενος, τίς καὶ πάντων αὐθέν-
 >της ἐστὶ καὶ κριτής, ὃν τινες αὐτῇ τῇ πεποιθήσει τῆς ἰδίας, ὡς
 >νομίζουσιν, ἀρετῆς (ὑβρίζοντες ἑαυτοὺς) λαμβάνουσιν. αὐτοῦ γάρ τῃ 33
 30 >διατυπῶσει καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἡμετέρον σώματος ἔλαβε τὸν ὀφειλόμενον

A²H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπισκιασθῆν HSS 2 τ' αὐτῆς] ταύτης HSS 5 εἰς] εἰς H | δυνάμενα
 H | πάντων + τῶν H 6 οὕτως HSS 7 τρόπῳ τοῦ αὐτοῦ λόγον τοῦ ἀγιω-
 τάτου ~ A² | etwa ὁμιλίαν, τὴν γνώσιν) τοῦ Litz. 9 παρέχει P³ 15 ἐπὶ
 ἀπὸ P² | τῆς > V¹ 18 καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν ~ A² 19 (ἔλας) G. L.
 20 ἀπαγγελλόμενοι A²P³ 23 γενομένοι HSS | τὸ nachträglich eingefügt H
 24 αὐτοῖ] αὐτοῦ M² 26 αἰχεῖν] ἔχειν H 27 ἐστὶν ὁ θεός ~ P² | ὁ
 πάντα δυνάστης M·P¹P²V¹A² (wo aber corr. in ὁ πάντων δυνάστης), P³ ὁ τοῦ παν-
 τὸς δυνάστης und am Rand ὁπάντων H | † etwa οὐχ (ὀρῶσιν οὐδὲ γινώσκουσιν)
 G. L. οὐχ ὀρῶσιν, ὅστις καὶ Litz. 29 corr. Litz.

>τύπον, καὶ ἵνα σχῶμεν τῆς ἁρμονίας τὴν ἀκμὴν, ὁ αὐτὸς τῶν πάντων
 μελῶν τὴν συζυγίαν ἰσχυροτάτοις νεύροις συνέδησεν, ἵνα ἐν πάσῃ πρά-
 ξει τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἀκάματον ἔχοιμεν τὴν ἀκμὴν τῆς οἰκείας
 ἁρμονίας. τούτων τοίνυν σωτηριώδει διατυπώσει τελεσιουργηθέν-
 5 >των καὶ πνεῦμα ἡμῶν, ἵνα ταῦτα πάντα κινεῖσθαι δύναιτο καὶ ἀκμά-
 >ξαι, ἐνέπνευσε καὶ θέαν τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς συνεχώρησε καὶ
 >πρὸς σύνεσιν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ δέδωκε καὶ εἶσω τῆς χώρας ταύτης
 >πάσης τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας τὸν λογισμὸν συνέκλεισε. τοι- 34
 >γαροῦν εἴ τις εὖ φρονῶν ταύτης τῆς διατυπώσεως τὸν λογισμὸν
 10 >σκοπήσειε, τὰ δὲ λοιπὰ παύσειεν, ἃ μῆτε λόγῳ μῆτε ἀριθμῷ περι-
 >ληφθῆναι δύναται, ταχεῖα ἐνθυμήσει καὶ ἰδεῖν καὶ συνιέναι δυνήσεται
 >τὴν αἰώνιον καὶ σωτηριώδη τοῦ ἀθανάτου θεοῦ ἕξουσίαν καὶ οὐ
 >δυνήσεται ἐκείνων πλάνης τινὸς χωρὶς ἢ ἄνθρωπος ἐνδηῖσαι, ὅποτε
 >σαφῶς αὐτῷ ἕξεται καὶ ἰδεῖν πάντα τὰ γεγονότα εἶναι δυνάμει τοῦ
 15 >θεοῦ, ὡς αὐτὸς πάντα ταῦτα εἶναι βεβούληται.

Ἴνα δὲ εἴη ἰδεῖν, ὅτι τις ἀθέμιτος κόσμον πολιτεία τὴν τοῦ 35
 >θεοῦ ἀγνωσίαν τοῖς ἀνθρώποις ἀπειργάσατο, λογισμοῦ ἁμαρτήματος
 >προτέρον τεχθέντος ἐκ πλάνης τοῦ ἐχθροῦ ἐν ταῖς τῶν σκαιῶν
 >ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖς, ἐκ τοῦ θείου νόμου λαβεῖν ἡμᾶς ἔνεστι
 20 >σαφῆ τὴν περὶ τούτου ἀπόδειξιν. ἕξ ἐκείνου γὰρ καιροῦ, ἕξ οὗ 36
 >ὑπὸ τῶν δύο ἐκείνων τῶν ἐν ἀρχῇ κατασταθέντων τὸ θεῖον καὶ
 >ἅγιον πρόσταγμα μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας οὐκ ἐφυλάχθη,
 >ἐτέχθη μετὰ ταῦτα τῆς προσηγορίας ταύτης τὸ ἄνθος· γέγονε δὲ
 >συνεχῆς καὶ μᾶλλον ἐπηύξησεν, ἕξ οὗ καὶ οἱ προειρημένοι δύο θείῳ
 25 >νεύματι ἀπεβλήθησαν· ἕως δὲ τοσοῦτον ἡ ὕλη αὐτῇ μετὰ τῆς σκαι- 37
 >ότητος τῶν ἀνθρώπων προήχθη, ὥστε τῆς τε ἐφῶς καὶ τῶν πρὸς
 >δύσιν κρηπίδων κατεψηφίσατο· αὐτῇ τε ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐναντίας
 >δυνάμεως τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων κατέλαβε καὶ ἡμαρτῶσεν.
 > * ἐν ᾧ μέντοι προστάγματι ἅγιος καὶ ἀθάνατός ἐστι τοῦ τὰ πάντα 38
 30 >δυναμένου θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκτος. πάσαις γὰρ ταῖς ἡμέραις καὶ
 >τοῖς χρόνοις τοῖς παρεληλυθόσιν ἀναριθμήτους τῶν δόμων πολυ-

A²H V¹P³ M²P¹P²

3 οἰκίας A²HV¹P³ 5 πάντα ταῦτα ~ H 5f καὶ ἀκμάξαιεν δύναιτο
 ~ M²P¹P²V¹P³ 7 πρὸς = Adv. dazu | ταύτης — S ἡμετέρας > A² 10 δέ]
 δὴ P³ 11 συνιέναι V¹ συνίαι P³ | δύναται P³ δύνηται V¹ 12 σωτηριώδει A²
 13 χωρὶς] lies etwa seiраts oder σχοινίους Ltz. | ὅποτε] A²HM²P¹P² σέ ποτε V¹
 σέπεται P³ (σκέπτεσθαι Balf.) 15 ταῦτα πάντα ~ P² | βούλεται HM²P¹P²
 19 ἀθλίως HV¹P³ 23 ταῦτα > M²P¹P² | προσηγορίας nämlich ἁμαρτήματος
 vgl. Z. 17 24 δύο nachträglich eingefügt A² 26 τε > HP² | τῶν] τῆς H

ᾠπληθείας ἀπὸ τοῦ βάρους τούτου δι' ἑμοῦ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος ὁ
 θεὸς δεδουλωμένας ἔλευθεροῖ. καὶ εἰς ἐντελῆ αἰωνίου φωτὸς ἐξάξει
 λαμπρότητα. ἀπὸ τούτων τοιγαροῦν ἐγώ, ἀδελφοὶ ποθενώτατοι,
 οἰκτιροτέρα τινὶ προνοίᾳ καὶ ἐνδόξοις ἐνεργεσίαις τοῦ ἀθανάτου καὶ
 5 ἡμετέρου θεοῦ τὸ λοιπὸν ἐπισημιότερος εἶναι τῇ πρὸς αὐτὸν καθά-
 ρωτάτῃ πίστει πέποιθα.

Ἀεξιάσθω τοιγαροῦν με ἡ ἀγνωστάτη σύνοδος τῆς ὑμετέρας ἀγίω- 39
 τητος, καὶ μὴ μοι τὴν σωφρονεστάτην ἐκκλησίαν καὶ τῆς ἀγνῆς
 κοινῆς τε πάντων ἡμῶν μητρὸς τὰς θύρας ἀντιτεθῆναι ἀνάσχοιθε.
 10 εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ νῦν ὁ λογισμὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἐντελῆ τὴν
 καθαρότητα τῆς καθολικῆς πίστεως ἐπιζητῶν. τοῦτο ἑαυτῷ γενέσθαι
 οὐκ οἶεται εἶναι ἄξιον. ὅμως προτρέπει καὶ ὑπομιμνήσκει, καὶ τὸ
 μέτωπον τῆς οικίας αἰδοῦς πασῶν τῶν καλλίστων ἀρετῶν ἐξενή-
 ροχε σφραγίδα, καὶ τῶν πυλῶν(ων) τῆς ἀθανασίας ἤρξατο ἄπτεσθαι
 15 καὶ τοὺτους κρούειν, ὅπως καὶ ὑμεῖς τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος εὐθὺς
 συγχωρηῆσαι τὴν εὐνοίαν καταξιώσητε εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην
 τῆς καθολικῆς πίστεως βλέψαντες. τοῦτο γὰρ τῷ θεῷ προεπῶδες 40
 καὶ τῇ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστει ἀρμόδιον καὶ τῷ κοινῷ τῶν
 πραγμάτων συμφέρον, ἵνα τῆς θεοῦ ἡμῖν παρασχεθείσης ἐντιμο-
 20 τάτης εἰρήνης ἄξιαν ἀμοιβὴν τῷ ταύτην ἡμῖν χαρισάμενῳ κοινῶς
 ἅπαντες προσερέγκωμεν. δεινὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἂν εἴη καὶ ἄγαν 41
 δεινὸν καταλυθέντων τῶν πολεμίων καὶ μηθενὸς ἀντιτείνειν ἐτι-
 πολμῶντος, βάλλειν ἡμᾶς ἀλλήλους καὶ τοῖς δυσμενέσιν ἡδονὴν καὶ
 γέλωτα προσερεῖν. ἄλλως τε [δέ] καὶ περὶ θεῖον διαλεγομένους
 25 πραγμάτων καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος τὴν διδασκαλίαν ἀνάγραπτον
 ἔχοντας. εὐαγγελικαὶ γὰρ βίβλοι καὶ ἀποστολικαὶ καὶ τῶν παλαιῶν
 προφητῶν τὰ θεσπίσματα σαφῶς ἡμᾶς, ἅπερ χοῦ περι τοῦ θεῖου
 φρονεῖν, ἐκπαιδεύουσι. τὴν πολεμοποιὸν οὖν ἀπελάσαντες ἔριν, ἐκ
 τῶν θεοπνεύστων λόγων λάβωμεν τῶν ζητουμένων τὴν λύσιν.

9 vgl. Gal. 4, 26 — 21—29 vgl. Thdt. I 7, 11. 12 p. 32

A²H V¹P³ M²P¹P²

4f ἡμετέρου καὶ ἀθανάτου ∞ V¹ 7 με > M² | ἀγνωστάτη P³ | ἡμετέρας H
 9 κοινῆς > M²P¹P² | τε] καὶ A² | ἀνάσχοιθε A²M²P¹P² | wohl ἀντιτεθῆναι Itz.
 11 ἑαυτῷ] ῥᾶστα H | ἑαυτῷ + ῥᾶστα M²P¹P² 14 πυλῶνων wegen des folgenden
 τούτους G. L.; πυλῶν HSS 15 ἡμεῖς A² | ἡμετέρας corr. in ὑμετέρας A² ἡμε-
 τέρας P¹P²V¹ ἡμετέρας d. übr. HSS 16 ἄνοιαν P² | καταξιώσητε — ὁμόνοιαν > P³
 22 μηθενὸς] μηδὲν V¹ 24 διαλεγόμενον P³ 28 πολεμοποιὸν A²V¹ πολεμο-
 ποιουθῖ P³ | οὖν > P³

Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια ὁ πάνσοφος βασιλεὺς, οἷα δὴ 42
 παῖς φιλοπάτωρ, τοῖς ἱερῶσιν ὡς πατράσι προσέφερε, τῶν ἀποστο-
 λικῶν δογμάτων τὴν συμφωνίαν πραγματευόμενος. τῆς δὲ συνόδου
 τῶν συνεληθόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπισκόπων — τριακόσιοι δὲ ἦσαν δέκα
 5 καὶ ὀκτώ· ἀλλ' οἱ μὲν τριακόσιοι καὶ πρὸς τοῖς λεγομένοις ἐπέιθοντο
 καὶ τὴν τε πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν τὴν τε τῶν δογμάτων ὑγίειαν
 ἠσπάζοντο· οἱ δὲ λοιποὶ, καθὼς καὶ πάλαι εἰρήκαμεν, τοῖς ἀποστο- 43
 λικοῖς ἀντεμάχοντο δόγμασιν, οἵτινες τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν μεγα-
 λοφυνῶς συγκροτεῖν ἐσποῦδαζον, δέκα καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν ὄντες.
 10 Εὐσέβιος τε ὁ Νικομηθεύς, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, Θεόγνης ὁ τῆς
 Νικαίας, Μάρης Χαλκηδόνος, Θεόδωρος Ἡρακλείας Θράκης, Μηρό-
 φαντος Ἐφέσου, Πατρόφιλος Σκυθοπόλεως, Νάρκισσος Νεφρωνιάδος
 Κιλικίας δευτέρως, ἦν νῦν Εἰρηνοῦπολιν ὀνομάζομεν, Θεωνᾶς ὁ Μαρ-
 μαρίτης, Σεκοῦνδος Πτολεμαίδος Αἰγύπτου καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι
 15 ὀκτώ οἵτινες ἑαυτοὺς τῶ τῶν τριακοσίων ἁγίων χορῶ ἐπιμιζάντες
 ὡς δῆθεν ὀρθόδοξοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἀντέπραττον δόγμασιν Ἀρείου
 συνηγοροῦντες· τούτοις δὲ γενναίως ἀντηγωνίζοντο οἱ ἐν ἁγίοις 44
 πατέρες ἡμῶν Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε προεβύτερος
 ὢν καὶ Ἀθανάσιος ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας· διὸ
 20 καὶ φθόνος ὄπισθο κατ' αὐτῶν, ὡς ὕστερον λέξομεν. οἱ δὲ ἡμέ-
 τεροι ἅγιοι ἐπίσκοποι καλοῦσι τὸν Ἀρείου εἰς τὴν σύνοδον, ἐπιτρέ-
 ποντες αὐτῶ συστῆναι τοῖς ἰδίοις δόγμασι νεύματι τοῦ τὰ πάντα
 νικηφόρου βασιλέως· ἐπέπερ, ὡς ἀρτίως εἰρήκαμεν, καὶ αὐτὸς τῇ
 συνόδῳ συνήδρευεν.

25 Ὅπου τοὺς λιβέλλους τῶν ἐπισκόπων ὁ βασιλεὺς δέχεται.

Ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον γεγρονὸς θαναμαστὸν παρὰ τοῦ τὰ 81
 πάντα νικηφόρου βασιλέως οὐκ ἄξιον σιωπῆ παραπέμφασθαι. καὶ
 γὰρ ἐπισυναχθέντων πάντων τῶν ἐπισκόπων καί, καθὼς ἔθος ἐστὶ,
 γενομένων ζητήσεών τε καὶ συγκρίσεων παρὰ τινῶν τῶν ἐπισκόπων
 30 ἐρεσχειλιῶν ἕνεκα ἄλλου πρὸς ἄλλον ἔχοντος, λιβέλλων τε ἐπιδιδόμε-

1—24 vgl. Thdt. I 7, 13. 14 p. 32f. Soer. I 8, 31 p. 46. Rufin. X 5 p. 964
 — 25—S. 55, 18 vgl. Rufin. X 2 p. 961. Soer. I 8, 18ff p. 41

A²A¹ (von Z. 25 ὅπου an) H V¹P³ M²P¹P²

1 τὰ > H 2 προσέγειρε] φέρων A² 4 δὲ > P² es ist ein Anakoluth. Pasquali.
 5 πρὸς — 6 τε > V¹ 7 πάλαι εἰρήκαμεν] προειρήκαμεν M²P¹P² 8 ἀντεμάχοντο]
 ἀντέχον P³ 10 θεόγνης A² θεόγνης V¹P³ θεόγνης HM²P¹P² 11 Μάρης χαλκηδό-
 νος A² 12 πατρόφιλος HM²P¹P² | νάρκισσος HM²P¹P²V¹P³ 16 ἀντεπράττοντο A²
 17 δὲ > V¹P³ 18 ἠλέξ. + ὁ HM²P¹P² 28 ἐπισυναχθέντων M² | ἔστιν ἔθος ∞ P²

νων ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐγκλημάτων συγκροτουμένων παρὰ τῷ εὐσεβεὶ βασιλεὶ, δεξάμενος τοὺς λιβέλλους σφραγίσας τε τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ ἐκέλευσε φυλάττεσθαι· ἐνορῶν τε τῶν τοιούτων ἐπισκόπων τὴν 2 πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχίαν, εἶπεν, ὅτι χρηὶ πάντας ὁμοῦ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 5 συνελθόντας περὶ τούτων διαλαβεῖν. καὶ ἐνστάσης τῆς προσθεσμίας εἰς μέσον καθίσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἡσυχίας γενομένης τῷ κιαρῷ προπεύσης πάντων τοὺς λιβέλλους προσέταξεν ἐνεχθῆναι· καὶ δὴ δεξάμενος καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ κόλπῳ θέμενος μήτε ἐγκόψαι τοῖς 10 ἐμφερομένοις ἐθελήσας, λέγει· >τοῦ θεοῦ ἡμᾶς προχειρισμένον ἱερεῖς 3 τε καὶ ἄρχοντας κρίνειν τε καὶ διακρίνειν τὰ πλήθη καὶ θεοὺς εἶναι ἅτε δὴ ἀνθρώπων ἀπάντων ὑπερέχοντας ὀρισμένον κατὰ τὸ εἰρημίνον· >ἐγὼ εἶπα· θεοὶ ἔστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· καὶ τό· ὁ θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν· χρηὶ τῶν μὲν κοινοῶν ὀλιγορεῖν 15 πραγμάτων, πᾶσαν δὲ τὴν σπουδὴν περὶ τὰ θεῖα ποιεῖσθαι· καὶ 4 κελεύσας ἐνεχθῆναι πῶρ, ἐμπορηθῆναι τοὺς λιβέλλους προσέταξεν. ἔσπευδε γὰρ μηδένα τῶν ἔξω ἐπιγνώσθαι τῶν τοιούτων ἐπισκόπων τὴν ἀνόμαλον ἐπιχείρησιν· τσοαὐτῆ ἢ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ εὐλάβεια, ἣν θανατάσειαν ἅπαντες οἱ εὐ φρονοῦντες.

Καὶ κείνο δὲ ὁμοίωτροπον τούτῳ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένον οὐ δίκαιον 5 ἡγοῦμαι παραδοῦναι σιγῇ. φιλαπεχθήμονες γὰρ ἄνδρες καὶ φιλολοιδόροι λαϊκοὶ ἐγράψαντο τῶν ἐπισκόπων τινὰς καὶ τῷ βασιλεὶ τὰς 10 ἐγγράφους κατηγορίας ἐπέδοσαν καὶ ταῦτα πρὸ τῆς γεγενημένης ὁμοιοῦσας. ὁ δὲ καὶ ταύτας δεξάμενος, εἶτα δεσμὸν ἐπιθείς καὶ τῷ 6 δακτυλίῳ σημηνάμενος, φυλαχθῆναι καὶ ταύτας ἐκέλευσεν. εἶτα τὴν 25 σίμβασιν τῆς ὁμοιοῦσας ἐργασάμενος, ταύτας κομισθῆναι προστά-

5f vgl. für den Ausdruck Soer. I 8, 18 p. 41 und Sozom. I 17, 3—5 —

12f Psal. 81, 6. ebd. 1 — 19—S. 56, 8 vgl. Theod. I 11, 4—6 p. 47

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 σφραγίσας τε] σφραγίσασθαι P² 4 [πάν]τας A¹ 5 [δια]λαβεῖν A¹ | [καὶ ἐνστά]σης A¹ | προσθεσμίας A¹ 7 [καὶ] A¹ 8 θέ[μεος] A¹ | am Rand ὄρα τοῦ ἁγίου βασιλέως περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν H 10 διακρί[νειν] A¹ 11 ὑπερέχοντας ἀπάντων ~ A¹ 12 ἰ[ψίστου] A¹ 13 κοι[νοῶν] A¹ 14 [ποι]εῖσθαι A¹ 15 ἀνεχθῆναι, am Rand von späterer Hd. ἐνεχθῆναι M² 16 το[ιοῦτων] A¹ 17 β[α]σιλέως A¹ 18 εὐλάβειαν P² | θανατάσειαν A¹ HP³ | ἀ[παντες] A¹ | εὐ φρονοῦντες] ἐνγημοῦντες H 19 τοῦτω + καὶ A¹ | αὐτ[οῦ] A¹ 21 ἐγράψαντ[ο] A¹ 22 κατ[ηγορίας] A¹ 23 εἶτα — 24 σημηνάμενος > V¹ 24 δακτυ[λίῳ] A¹ 25 σίμβασιν unleserlich A¹ | ταύτας nachträglich hinter κομισθῆναι eingeschoben H | προκομισθῆναι V¹ προσκομισθῆναι P³ 25f προσ[τάξας] A¹

ξας, παρόντων ἀπάντων τῶν ἐπισκόπων πρὸς καὶ ταύτας κατέκα-
 σαν, ὁμομοχῶς μηδὲν τῶν ἐγγεγραμμένων ἀνεγνωσκέαι. οὐ γὰρ ἔφη 7
 χοῖναι τῶν ἱερῶν τὰ πλημμελήματα. δῆλα τοῖς πολλοῖς γίνεσθαι,
 ἵνα μὴ σκανδάλου πρόφασιν ἐντεῦθεν λαμβάνοντες ἀδεῶς ἀμαρτά-
 5 ροσι. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτο προσθεῖναι, ὡς εἰ αὐτόπτης ἐπισκό-
 που ἐγεγόνει γάμον ἀλλότριον διορῶντος, συγκαλύψαι ἂν τῇ πορ-
 φροῖδι τὸ παρανόμως γινόμενον, ὡς ἂν μὴ βλάψαι τοὺς θεωμένους
 τῶν δρωμένων ἢ ὄψις. τοσαύτη ἢ τοῦ βασιλέως θεοφιλῆς καὶ
 ἀξιάγαστος σύνεσις. ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ και- 8
 10 ροὺς ἐξεξῆς συνερχόμενος τοῖς ἐπισκόποις ὁ βασιλεὺς, ἅμα αὐτοῖς τὰ
 περὶ τῆς πίστεως διελάμβανε τὰς τε διαφοροὺς αὐτῶν γνώμας ἀνε-
 λέγετο. ἦσαν γάρ, καθὼς πολλάκις εἰρήκαμεν, ἐν αὐτοῖς τινες τοῖς
 ἀθεμίτοις Ἀρείου δόγμασι συμφερόμενοι καὶ τῷ πλήθει τῶν ἁγίων
 ἐπισκόπων, τῶν τῆς ἀληθείας ὑπερμαχοῦντων, ἀντιπράττοντες. ἀλλ'
 15 οἱ ἄριστοι καὶ τὰ πάντα ἱερώτατοι πατέρες ἡμῶν τῷ τῆς ἀληθείας
 ὁπλῶ ἠσφαλισμένοι τὴν λαμπρὰν καὶ ἀμώμητον πίστιν μετὰ παρη-
 σίας ἐκήρυττον· μεθ' ὧν ἦν καὶ ὁμολογητῶν πολὺς ἀριθμὸς, ἀνδιστα-
 μένων τοῖς ἐθέλουσι περιποιεῖσθαι τὰ μοχθηρὰ τοῦ Ἀρείου δόγματα.

Περὶ τοῦ ἁγίου Παφροῦτιου.

2) Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ ὁ μέγας καὶ ἅγιος Παφροῦτιος τὸν τῶν 9 1
 ὁμολογητῶν καὶ ἐπισκόπων κατακοσμῶν χορὸν, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, θεοῦ
 δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῆς ὀμηγύρεως ἐκείνης, οὗ Μαξιμιανὸς ὁ βασιλεὺς
 τὸν δεξιὸν ἐξώρυσεν ὀφθαλμὸν καὶ τὰς λαιὰς ἐνευροκόπησεν ἀγκύλας
 παραδοὺς τοῖς μετέλλοις συνέχεσθαι, ἐν ᾧ τοσαύτη ἦν ἢ τοῦ θεοῦ 2
 25 χάρις, ὥστε σημεῖα αὐτὸν ποιεῖν μηδὲν ἐλάττω τῶν πάλαι ὑπὸ τῶν

9—18 vgl. Rufin. X 2 am Ende, p. 961 — 20—S. 57, 7 vgl. Rufin. X 4
 p. 963; s. auch Soer. I 11 p. 55. Philostorgius III 12 p. 43 Bidez. Georgios Mo-
 nachos II p. 507. 15ff de Boor

A¹ (bis Z. 17 ἐκήρυττον) H V¹P³ M²P¹P²

1 τῶν > A¹P³ 2 ἔφη H P³, in A¹ ist nur noch ἐφ zu lesen, eine spätere
 Hd. fügt hinzu κέ(?) 4 f ἀμαρτάνουσι HV¹P³ 5 προσεθῆναι V¹ 6 ἐγεγό-
 ρειν A¹HM²P¹ ἐγεγόνειν P² ἐγεγόνει V¹ γεγόνει P³ 7 ἦν > P³ | βλάβη
 M²P¹P² (Thdt) 8 [ἡ²] A¹ 9 ἡ[μέρας] A¹ | δε² + ἡμέρας A¹H | καὶ > P³
 10 συνερχόμε[ος] A¹ 13 ἀρεῖου] A¹ 15 ἄ[ριστοι] A¹ 16 ἠσφαλισ[μένους] A¹
 17 μεθ' — S. 60, 12 μακαρίας > A¹ 18 θέλουσι M²P¹P² 20 καί > M²
 22 Μαξιμῖνο; V¹P³ 23 ἐξώρυσεν V¹P³

ἀποστόλων γεγενημένων. λόγῳ γὰρ μόνῳ τοὺς δαίμονας ἐφρυγάδενε
καὶ εὐχῇ διαφόρους ἀσθενούντας ἐθεράπευε τυφλοῖς τε τὸ βλέπειν
τὸν θεὸν ἐξαιτούμενος παρείχετο καὶ παρεθίντας πρὸς τὴν κατὰ
γούσιον ἦγεν ἀκμὴν τὰ μέλη ἐνεργεῖν ποιῶν ἕγιστος. ὃν ὁ βασιλεὺς 3
5 σφόδρα διὰ τιμῆς ἦγε συνεχῶς τε ἐπὶ τὰ βασίλεια μετεπέμπετο καὶ
τὸν ἐξορωρυγμένον ὀφθαλμὸν κατεφίλει· τοσαύτη προσῆν τῷ εὐσεβεῖ
βασιλεῖ πρὸς τοὺς ἁγίους πίστις.

Περὶ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

Καὶ δὴ καὶ Σπυρίδων Κύπριος τις ἀνὴρ ἐπίσημος ἐν κριῖσι καὶ 10 1
10 τὴν ἐκ παιδός· ποιμενικὴν πείραν τῆ τοῦ Χριστοῦ ποίμνη καθιερω-
μένος, προφητικῶ βίῳ διαγινόμενος ἐγνωρίζετο, ὅς καὶ γε διέπων τὴν
ἐπισκοπὴν τοῦ ποιμαίνειν τὰ ἴδια πρόβατα οὐκ ἐπαύετο. οὕτω δὲ 2
ἦν χρηστός καὶ ἀνεξίκακος, ὅτι ληστῶν ἐφόδον δόλῳ προσβαλόντων
τῆ ποίμνη ἀσράτοις τε δεσμοῖς κρατουμένον κινήθηναί τε μὴ δυνα-
15 μένων ἕως πρῶτῆ, ἐπιστάς ὁ μακάριος δι' εὐχῆς ἀνεθῆναι αὐτοὺς τῆ-
συνοχῆς ποιῆ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν κριῶν τὸν κράτιστον ἀποιοχο-
μῆνοις δίδωσιν, εἰπὼν· «λάβετε, ὦ νεανίσκοι, πρὸς ἀπόχρησιν ταῦτον.
μη ἀπρακτοὶ ἀπιόντες τῆ νυκτὶ ταύτῃ δι' ἐμὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπο-
ρίας καταμήμευσθε.» πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα θαυμαστά περὶ τοῦ 3
20 ἁγίου τούτου ἀκηκόαμεν, ἐν δὲ ἐκ πολλῶν παραθήσομεν.

Ἄποιν τὴν θεγατέρα αὐτοῦ τεθνεῶσαν ἐρείξει διὰ τὸν ἔμπορον.

Θυγατέρα ἔσχεν ὁ θαυμασιος καὶ αἰδιμος οὗτος τοῦ θεοῦ ἄνθρω- 11 1
πος, Εἰρήνην τοῦνομα, ἣ τῷ γέροντι προσφόρος διακονήσασα ἐν παρ-
θενίᾳ τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑπεξέρχεται. ταύτης μετὰ θάνατον 2
25 ἐξ ἀποδημίας τις ἀναστάς ἔμπορος παρακαταθήκην ἀπήτει τὸν γέροντα,

9—S. 59, 2 vgl. Rufin. X 5 p. 963f s. a. Soer. I 12 p. 90ff. Soz. I 11, 1—5

II V¹P³ M²P¹P²

2 τε > H 3 παρεθίντας M² 4 ποιῶν (vielleicht von 1. Hd. unter-
strichen) P³ 5 σφόδρα nachträglich hinter τιμῆς eingefügt H 6 ἐξορωρυ-
γμένον H, ἐξορωρυγμὸν V¹P³ | προσῆν] ἐξῆν P² 12 ποιμέειν + εἰς V¹
13 προσβαλόντων HV¹P³ 16 τὸν κράτιστον τῶν κριῶν ~ H 19 οὖν > V¹P³
| θαύματα V¹P³ 19f τοῦτον τοῦ ἁγίου ~ V¹ 20 δὲ > P³ 22 θαυμασιος]
μακάριος V¹P³ | οὗτος > H 24 διεξέρχεται P³ | μετὰ] μὲν P³ 25 παρα-
θήκην V¹P³

- ἦν τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ τῇ παρθένῳ ἢν παραθέμενος. ὁ δὲ μακάριος 3
 Σπυρίδων ἠγγρόησε παντελῶς τὴν ὑπόθεσιν· ὡς δὲ πολὺς ἦν ἐπικεί-
 μενος αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος, πολλὰ ἄνω καὶ κάτω τὸν οἶκον διερευνήσας
 ὁ γέρον καὶ μὴ εὐρῶν ἠνιᾶτο σφόδρα καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα ἔλεγε
 5 μῆτε εἰδέναι μῆτε εἶναι τι ἐν τῷ οἴκῳ. ὁ δὲ ἔμπορος ἐκβοῶν 4
 δάκρυσι τε συνεχόμενος καὶ ὀλοφνρόμενος ἤτει τὴν παρακαταθήκην,
 λέγων αὐτὸν διαχειρίσεσθαι τῆς ἀπωλείας χάριν, εἰ μὴ λάβοι τὰ
 παρακατατεθέντα, γάσζων ἕνεκα γήρως αὐτῷ ταύτην τὴν παραμυθίαν
 πεφυλάχθαι παρ' αὐτῇ τῇ παρθένῳ παραθέμενος. ἀναγκάζεται 5
 10 τοίνυν ὁ γέρον ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ μνήμα τῆς θυγατρὸς ἅμα τῷ
 ἔμπόρῳ ὀρμηθεὶς πρὸς πεῦσιν τοῦ πράγματος· ὁ δὲ ἐλθὼν καλεῖ τὴν
 θυγατέρα ἐξ ὀνόματος καὶ φησι πρὸς αὐτήν· ἔτεκνον μου Εἰρήνηε,
 ἢ δὲ ἀποκριθεῖσα ἀπὸ τοῦ τάφου λέγει πρὸς αὐτόν· τί θέλεις, ὦ
 15 πάτερ; ὁ δὲ γέρον πρὸς αὐτήν· ἔπου ἀπέθου τὴν τοῦδε τοῦ ἀνθρώ-
 που παραθήκην, ὦ θυγατερ; κάκεινη πρὸς αὐτὸν ἔφη· ἐν τῷδε
 κεῖται τῷ τόπῳ, πάτερ; σαφῶς τὸν τόπον ἐπισημάνασα τῷ πατρί.
 ὁ δὲ πρὸς αὐτήν· ἔπαρεῦον ἐν εἰρήνῃ, τέκνον μου Εἰρήνηε. ὁ οὖν 6
 γέρον ἐπιστρέφας οἴκοι καὶ εὐρῶν οὐπερ εἶπεν ἢ παρθένος κείσθαι
 τὴν παραθήκην, ἀπέδωκε τῷ ἀνδρὶ.
- 20 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ἄδονται θαύματα καὶ παρα- 7
 δοξοποιαίαι πολλαί, αἵ καὶ μέχρι δεῦρο πρὸς τῶν ἐγγυρῶν δει-
 κνυνται τοῖς ἐφισταμένοις πρὸς πληροφορίαν τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν
 εἰς Χριστὸν πίστεως. τοιοῦτοις τοιγαροῦν μέχρι τῶν καιρῶν
 ἐκείνων ἁγίοις ἀνδράσιν ἢ ἐκκλησίαι διέπρεπεν, ἐξ ὧν πολλοὶ
 25 παρήσαν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον. ἀλλὰ μὴν καὶ Ἀθανάσιος, 8
 περὶ οὗ καὶ πρώην εἰρήκαμεν, τηρικᾶδε διάκονος ὢν, οὐκ ἄμοιρος
 τοῦ τῶν ἁγίων ἐκείνων χοροῦ εἶναι ὑπὸ πάντων ὁμολόγητο·
 συνῆν δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ,
 βοηθὸς ἄριστος ὑπάρχων αὐτῷ. ἀνεκίνουν γοῦν ὁσημέραι οἱ ἡμέ- 9
 30 τεροι ἅγιοι ἐπίσκοποι ἐπὶ πλείστον ὅσον χρόνον ἀμυπολλα περὶ τῆς
 πίστεως. οἰόμενοι δεῖν μηδὲν εὐχερῆς ἢ τολμηρὸν περὶ τηλικαύτης
 ζητήσεως διαπραττεσθαι. συχνῶς τε τὸν Ἄρειον μετεπέμποντο καὶ 10
 πυκνῇ ἀνακρίσει τὰς προτάσεις αὐτοῦ ἀναπτύσσοντες διέλκον· πλείστη

HR (von Z. 29 ·rouν γοῦν an) V¹P³ M²P¹P²

4 ὁ — εὐρῶν am Rand nachgetragen, aber von 1. Hd. P² 7 διαχειρίσεσθαι
 M²A¹ διαχειρίσεσθαι die übr. HSS corr. Pasquali. *vltae suae quoque inlaturum se
 esse certium* Rufin. | λίβοιε V¹P³ 10 τοίνυν > P² 11 τοῦ — καλεῖ > P³
 13 ἀπὸ τοῦ τάφου > P² 15 παρακαταθήκην M²P¹P² 16 σαφῶς — πατρί > V¹
 19 παρακαταθήκην M²P¹P² 25 καὶ + ὁ H 27 ἐκείνου V¹P³ 29 αὐτῷ > P²
 ·rouν γοῦν setzt ein R | γοῦν] οὖν HM²P¹P²

τε ὅση σπουδῇ καὶ φροντίδι ἦν αὐτοῖς, πῶς ἐχοῖν πρὸς τὴν ἀνατρο-
 πὴν τῶν ἀθέσμων αὐτοῦ δογμάτων ψηφισασθαι καὶ ἀνθροῖσα-
 σθαι. μετὰ πολλῆς οὖν τῆς σκέψεως καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ἰκεσίας **11**
 ταῦτα διελαμβάνον. διὸ καὶ σφόδρα σοφῶς καὶ λίαν ἀρμοδίως τοῖς
 5 κατὰ τῶν ἀθεμίτων δογμάτων Ἰσραίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐλέγχους
 ἀντέθηκαν, πρόρριζον ἀνασπάζαντες τὰς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 μιαιφὰς αὐτῶν βλασφημίας καὶ ἐξασφίοντες. καὶ τῷ μὲν οὐκ ἐκ **12**
 τοῦ θεοῦ λέγειν ἐκείνους τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντέθηκαν οἱ ἡμέτεροι τὸ
 »θεὸν ἐκ θεοῦ«, καὶ τῷ »μὴ ἀληθινὸν θεὸν« κατ' ἐκείνους ἀντέγραψαν
 10 οἱ ἡμέτεροι »θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ«, καὶ τῷ »κτίσμα«
 αὐτὸν λέγειν ἐκείνους ἀνθροῖσαντο οἱ ἡμέτεροι »γεννηθέντα οὐ
 ποιηθέντα«, καὶ τῷ »ἕτερουσίῳ« ὑπ' ἐκείνων προβαλλομένῳ ἀντέθηκαν
 οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι τὸ νόμοσύσιον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ τοῦτ'
 15 ἔστι γεννηθέντα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός· κτίστην τε αὐτὸν καὶ
 δημιουργὸν ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων· ἐκίρυσαν κατὰ τὴν ἀρέκαθεν
 παραδοθεῖσαν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἀποστολικὴν πίστιν, γραφικαῖς
 μαρτυρίας τὰς ἀποδείξεις ἐκδώσαντες, καθὼς προῖδὼν ὁ λόγος ἀπο-
 δείξειε. ταύτῃ τῇ ἀντιδότῳ τὰ θανάσιμα φάρμακα ἀνατρέψαντες **13**
 ἄρα τραυτοτέραν ἐντεῦθεν ἤδη λοιπὸν τὴν ἀποστολικὴν συμφώνως
 20 ἐγγράφονται πίστιν.

Ἐπεὶ τοῦ δεῖν τρεῖς ἑποστάσεις ροεῖν καὶ πιστεῦν ἀχωρίτως ἐπὶ τῆς ἀρήτου
 τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος μιᾶς θεότητος.

Ἡ ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμένη συνάγωγος τῶν ἐν Δικαίᾳ συν- **121**
 αχθέντων ἁγίων πατέρων ἡμῶν διὰ τοῦ μακαρίου καὶ ἁγίου ἐπι-
 25 σκόπου Ὁσίου πόλεως Κουρδούβης τῆς τῶν Σπάνων ἐπαρχίας, ἐπέ-
 χοντος καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς Ῥωμαίων ἐπισκόπου σὺν τοῖς ἐκ τοῦ
 αὐτοῦ θρόνου προαναφωνηθεῖσι πρεσβυτέροις, ἐρημεύοντος αὐτὸν
 ἑτέρου εἶπεν· ἢ θεότης οὐκ ἐν πρόσωπόν ἐστι κατὰ τὴν Ἰου- **2**
 30 δαίων ἐπόλησιν, ἀλλὰ τρία πρόσωπα καθ' ὑπόστασιν ἀληθινῆν, οὐκ
 ὄνόματι ψιλῶ, καὶ τοῦτο μαρτυρίας πολλὰς ἀπὸ τε παλαιᾶς καὶ
 νέας διαθήκης κηρύττεται. ἢ μὲν παλαιὰ κατὰ τὸν σωματικώτερον **3**

HR V¹P³ M²P¹P²

3 τὸν > HR **6** προρρίζους HM²P¹P² **9** τῷ τὸ V¹P³ | μὴ μὲν P³ | θεὸν **2**
 > V¹ | ἀντέγραφον H ἐγράφαντο RV¹P³ **10** τῷ τὸ V¹P³ **12** ἕτερουσίῳ
 HP³ **13** τὸν υἱὸν > H **15** τε > M² **17** ἐκδώσαντες M²P¹P²V¹ | ἐκδώ-
 σαντες — **17f** ἀποδείξειε > P³ **19** ἄρα > P³ | ἐνταῦθα P² **20** ἔγραψαν R
22 μιᾶς θεότητος > H **23f** συνεχθέντων M²P³ **25** Ὁσίου > R **26** τοῦ > P³

ἔτι τρόπον διαλεγομένη λόγον ὡς λαλούμενον παρέστησεν, ἡ δὲ καινὴ
 τὸν λόγον θεὸν ἀπέδειξε κατὰ τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος
 ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος»· καὶ πρόσωπον τέλειον
 ἐκ τελείου· θεὸς γὰρ οὐ μέρος ὁ υἱός, ἀλλὰ τέλειος ὡσπερ ὁ πατήρ,
 5 τῆς αὐτῆς οὐσίας ὢν, ἧς καὶ ὁ γεννήσας αὐτὸν ἀφράστως πατήρ. συν- 4
 ὑπάρχει δὲ ὡσαύτως τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα
 τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ τοῦ αὐτοῦ χρήματος ὢν, ὡσπερ ὁ πατήρ καὶ ὁ
 υἱός. μίαν τοίνυν βουλήν μίαν βασιλείαν μίαν ἀνθεντίαν μίαν 5
 δεσποτείαν ἐπὶ πάντων τῶν κτιστῶν φύσεων ὀρωμένον τε καὶ
 10 νοουμένον, μίαν θεότητα καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ὁμολογητέον πρὸς
 ἡμῶν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐ σύγχυσιν
 ἢ διαιρέσιν τῶν τῆς ἀρρήτου ἐκείνης καὶ μακαρίας τριάδος ὑποστά-
 σεων κηρυττόντων ἡμῶν, ἀλλὰ πατέρα αἰεὶ ἀληθῶς πατέρα ἀληθινοῦ 6
 υἱοῦ αἰεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ υἱὸν ἀληθῶς υἱὸν ἀληθινοῦ πατρὸς
 15 αἰεὶ ὄντα καὶ ὑφεστῶτα, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς πνεῦμα ἅγιον αἰεὶ
 ὄν καὶ ὑφεστός, τριάδα ἀχώριστον ἀρρητον καὶ ἀληθῶς ἀπερινόητον
 καὶ ἀνέκφραστον, μίαν θεότητα καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν ταύτης εἶναι
 πιστεύοντες. καὶ ταύτην ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν ἀνεκαθεν παρὰ 7
 τοῦ κυρίου διὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἀποστόλων καὶ τῶν τὴν ἐκείνων
 20 ἁγίαν πίστιν φυλαξάντων ἀσπίλους ἀρχαίων ἁγίων ἡμῶν πατέρων
 παραδοθεισάν ἡμῖν τῆς αὐτῆς πίστεως ἀληθῆς δογμάτων ἀκρίβειαν,
 ἑτοιμῶς ἐχόντων ἡμῶν σὺν εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ πλεί-
 στων ὄσων μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν δεῖξαι ταῦτα
 οὕτως ἔχειν.^α
 25 Τοῦτων παρ' αὐτῶν μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἁγίου 8
 πνεύματος ἐκφωνουμένων, οἱ τῆς ἀσεβείας Ἀρειοῦ ἀντιποιοῦμενοι
 ὑπεγόγγυζον λίαν τρυχόμενοι· ἦσαν δὲ οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νιζο-
 μηδείας καὶ Θέογγιν τὸν τῆς Νιζάδας, οὓς ἔμπροσθεν ἤδη ἐδηλώ-
 σαμεν· ἀπέβλεπον δὲ ὅμως εἰς τοὺς μισθωτοὺς Ἀρειοῦ φιλοσόφους
 30 τινὰς λογίους ὑπεράγαν, οὓς σνηγόρους τῆς οἰκείας μοχθηρίας μισθω-

2 Joh. 1, 1 — 28 vgl. S. 54, 10 — 30ff zur Sache vgl. Soer. I S, 13 p. 39.
 Sozom. I 17, 3

A¹ (von Z. 12 τριάδος an) HR V¹P³ M²P¹P²

5 τῆς αὐτῆς — πατήρ > P² 9f νοουμένων τε καὶ ὀρωμένων ∼ R
 12 τριάδος > R 13 ἀληθῶς] ἀληθῆ R 14 καὶ υἱὸν — 15 ὑφεστῶτα
 > R | υἱόν² nachträgl. eingefügt P² 16 ὑφεστῶς HRM²P¹P²P³ 19 τοῖ
 > P³ | ἱερῶν] ἁγίων R 23 δεῖξαι > (aber am Rand von späterer Hd. ἀπο-
 δεῖσαι) A¹ > R 25f ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' αὐτῶν ∼ R . 27 ὑπεγόγγυζον
 λίαν τρυχόμενοι > P³ | οἱ περὶ] ἑπὲρ P³ | τὸν > R 29 ὅμως] ὁμοίως HP³

σάμενος Ἰσρειος σὺν αὐτοῖς ἤκεν εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην καὶ οἰκουμένην
 κῆν σύνοδον. παρηῆσαν γὰρ πλείστοι ὅσοι φιλόσοφοι, εἰς οὓς 9
 ἠλικιώτες, ὡς ἀριτίως εἰρήκαμεν, οἱ τῆς ἀληθείας πολέμοι εἰκότως
 ἐάλωντο μετὰ τοῦ καὶ τῆς βλασφημίας αὐτῶν διδασκάλου, πληρου-
 5 μένης ἐπ' αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῆς ἱερᾶς γραφῆς λεγούσης· »ἐπικατά-
 ρατος πᾶς ἄνθρωπος, ὅς ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ ἐπ' ἄνθρω-
 πον καὶ ἀπὸ κυρίου ἀπέστη ἡ καρδία αὐτοῦ«. ἀπέστη γὰρ 10
 ὄντως ἀπὸ κυρίου ἡ βλάσφημος καρδία τοῦ θεομάχου Ἰσρείου καὶ
 τῶν κοινωνῶν τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ, κτίσμα καὶ ποίημα τολμησάντων
 10 λέγειν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν πάντων κτίστην καὶ δημιουργὸν ἀορά-
 των καὶ ὁρατῶν κτιστῶν φύσεων.

Ἔσπον εἰς τῶν φιλοσόφων ὑπὲρ Ἰσρείου κατὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης τῶν ἀποστολικῶν
 τοῦ θεοῦ ἱερῶν συνόδου πλείστα ὄσα ἀποφθέγγεται.

Εἰς δέ τις τῶν μισθωτῶν Ἰσρείου φιλόσοφος, λίαν παρὰ πάντας 13 1
 13 τοὺς ἄλλους θαυμαζόμενος, πολλὰ καὶ πάμπολλα ὑπὲρ Ἰσρείου πρὸς
 τοὺς ἐπισκόπους τοὺς ἡμετέρους διετεινετο ἐπὶ πλείστας ὄσας ἡμέρας,
 ὅστε γίνεσθαι ἐφ' ἑκάστης ἐκ τῆς διὰ τῶν λόγων συμβολῆς μεγάλην
 ἀκρόασιν, τοῦ πλήθους τῶν συνερχομένων ἐπισυγγέοντος, τοῦ δὲ φιλο-
 20 σόφου κατὰ τῶν παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου λεγομένων τὰς ἀσεβεῖς
 20 Ἰσρείου βλασφημίας προβαλλομένου, λέγοντος περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ
 τὸ »ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν« καὶ ὅτι »κτίσμα καὶ ποίημα ἐξ οὐκ ὄντων
 καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας καὶ ὑποστάσεώς ἐστι« καὶ ὑπὲρ τούτων τῶν 2
 2 μαρῶν δογμάτων Ἰσρείου πολὺς ἦν αὐτῷ ὁ ἄγων καὶ αἱ τῶν λόγων
 25 νιφάδες, λυτῶντος αὐτοῦ κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ κατατρέχον-
 25 τος τοῦ τῶν ἁγίων ἱερῶν ἐκείνων χοροῦ, λαλοῦντος ἐν αὐτῷ καὶ
 δι' αὐτοῦ τοῦ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἐχθροῦ· οἱ δὲ τῆς ἀλη- 3

5 Jerem. 17, 5 — 14f vgl. Rufin. X 3 p. 961—963. Soz. I 18, 1—7 —
 14—S. 64, 8 vgl. Georgios Mon. Chron. II 505, 18—507, 15 de Boor

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 σύνοδον > P³ 4 ἐάλωντο A¹R ἐάλων H ἐαλώσασι M²P¹P² ἐάλονται V¹P³
 μετὰ τοῦ καὶ A¹V¹P³ μετὰ καὶ τοῦ HM²P¹P² καὶ μετὰ τοῦ P³ 5 αὐτοῦ] αὐτῷ
 A¹RV¹P³ 6f ὁ ἐλπίζων ἐπ' ἄνθρωπον R 8 ὄντος M² | ἀπὸ + τοῦ HV¹P³
 | τοῦ θεομάχου] καὶ θεομάχος R 10 τὸν²] τῶν M² 10f ὁρατῶν καὶ ἀοράτων
 ~ A¹R 12 εἶς > P³ | ὑπὲρ > V¹P³ 15f πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἐπισκόπους A¹R
 17 διὰ τῆς ἐκ τῶν ~ A¹R 18 ἐπισυντρέχοντος Georg. Mon. | τοῦδε HSS corr.
 Ltz. 19 [παρ]ὰ A¹ περὶ HM²P¹P² 20 βλα[σφη]μίας A¹ aber am Rand von
 späterer Hd. ergänzt φη) | προβαλλομένου > H 21 καὶ ποίημα > R | ὄν-
 25 τος A¹ 22 ὑποστάσεως καὶ οὐσίας ~ R 23 ὁ > A¹RM²P¹P² 26 τῶν > P²

θείας ὑπέρομαχοι, οἱ ἡμέτεροι ἐπίσκοποι, τὰς ὀφειλομένας καὶ προεπού-
 σασ ὑπερ τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀντιθέσεις ἀταράχως τῷ
 φιλοσόφῳ προσέφερον, τὸν μέγαν προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλεῖα Δαυὶδ
 μιμούμενοι λέγοντα· ἠτοιμάσθην, καὶ οὐκ ἔταράχθην, ⁴ πᾶσας
 5 γὰρ τὰς τοῦ φιλοσόφου πολυπλόκους προτάσεις ὡς πρὸς τῷ θείῳ
 λόγῳ στυλπείου δίκην κατανήλισκον. ἀλλὰ καὶ οὕτως ὁ φιλόσο-
 φος τῇ τῶν λόγων διαβολικῇ εὐτεργίᾳ θαρρῶν τὴν διὰ τῶν ἐπι-
 σκόπων ἀλήθειαν κηρυττομένην ἀντιτοξεύειν ἐνίστατο, εὐ μάλα ῥᾶστα
 πᾶσι τοῖς ἐπαγομένοις αὐτῷ, ὡς ᾔετο, προσφερόμενος, ἐπιλύειν τε
 10 ἐβιάζετο τὰ κινούμενα δίκην ἐγγέλους· ἐν οἷς γὰρ ἐδόκει ἑαυτῷ
 συνίστασθαι, διολισθαίνων τῶν ἐπικρατεστέρων αὐτῷ προσφερομέ-
 ρων ρημάτων ἐκ τῶν οἰκείων ῥημάτων ἀλισκόμενος συγκατέπι-
 πτεν. ἀλλὰ καὶ οὕτως κορυβαντιῶν ἀλαζονικῶς κατὰ τῆς εἰρη-
 5 κωτάτης συνόδου ἐφέρετο, ἐλπίζων νικᾶν τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀητιήτου
 15 πνεύματος Χριστοῦ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν· ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὁ ⁶
 θεὸς ὅ ὀφρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανοργίᾳ αὐτῶν, ⁷
 ὅτι οὐκ ἐν λόγῳ ἢ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἀλλ' ἐν δυνάμει συνίσταται,
 δι' ἐνὸς τῶν ἐκείσε δούλων αὐτοῦ τὸν ἐν τῷ φιλοσόφῳ λαλοῦντα
 20 πονηρὸν δαίμονα ἰσχυρῶς κατεσίγασεν οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξέβα-
 λεν. ἀνὴρ γὰρ τις ἐκ τῶν παρόντων τῇ συνόδῳ ἁγίων ὁμολογη-
 τῶν ἀπλοῦς τὴν φύσιν εἶπερ τις ἄλλος τῶν ἁγίων καὶ μηδὲν ἕτερον
 εἰδὼς «εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον» σαρκί
 25 συζητήσει καταλαζονεόμενον, αἰτεῖ παρὰ τῶν ἐπισκόπων τῶν τοῦ
 θεοῦ ἱερέων χώραν αὐτῷ συνομιλίας παρ' αὐτῶν πρὸς τὸν φιλό-

4 Psal. 118, 60 — 16 I Kor. 3, 19 — 17 I Kor. 4, 20 — 22 I Kor. 2, 2

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ἀντιθέσεις] καὶ προεπούσας wiederholt R 3 ὁμοῦ καὶ βασιλεῖα > V¹ |
 Δαυὶδ > R 5 προφ̄ = προφάσις R 6 οὕτως] οὗτος M²P¹P²V¹P³ 8 κηρυ-
 ττομένην ἀλήθειαν ∼ M²P¹P² 9 προσφερόμενος A¹ 10 κινούμενα + καὶ M²P¹P²
 | γὰρ > M²P¹P² 11 ἐπικρατέστερον HM²P¹P² | αὐτοῦ V¹ 14 ἀητιήτου]
 ἐπίστατον P³ 14f νικᾶν τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοῦ ἐν αὐτοῖς (R αὐτῇ)
 ἀητιήτου πνεύματος ∼ A¹R 16 ὀφρασσόμενος P²V¹ 19 κατεσίγασεν A¹HR
 δαίμονον ἰσχυρῶς κατεσίγασεν ||||| ἀλλὰ (bei | wechselt die Zeile und ist am
 Rand zugefügt μονα οὐ, nach κατεσίγασεν etwa 6 Buchstaben wegradiert) A¹
 δαίμονα οὐ μόνον ἰσχυρῶς κατεσίγασεν ἀλλὰ καὶ ∼ R 20 γὰρ] δέ R 22 ἐσταυ-
 ρωμένον A¹HR 25 ζητήσει P² | κατηλαζονεόμενον V¹ 26 ὁμιλίας A¹R

σοφον δοθῆναι. τότε οἱ καθ' ἡμᾶς ἅγιοι ἐπίσκοποι θεωροῦντες 8
 τοῦ ἀνδρός τὴν ἀπλότητα καὶ τὸ ἀπειρον αὐτὸν εἶναι γραμμάτων
 ἔπειθον μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον, μὴ ποτε παρὰ τοῖς μοχθηροῖς 9
 καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθροῖς γέλωτος γένηται. ὁ δὲ μὴ ἀνασχόμενος 9
 5 πρόσεισι τῷ φιλοσόφῳ καὶ φησι πρὸς αὐτόν· ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ
 Χριστοῦ τοῦ αἰὶ σὺν τῷ πατρὶ ὄντος θεοῦ λόγου ἄκουσον τὰ τῆς
 ἀληθείας δόγματα, ὃ φιλόσοφε. ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· ἔάν εἴποις.
 καὶ ὁ ἅγιος πρὸς αὐτόν· εἰς ἔστιν ὁ θεός, φησίν, ὁ τὸν οὐρανὸν
 καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα δημιουργήσας,
 10 ὃς καὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκ γῆς διαπλάσας ὑπεστήσατο τὰ πάντα τῷ
 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. τοῦτον τὸν λόγον, ὃ φιλό- 10
 σοφε, θεοῦ υἱὸν ἡμεῖς εἰδότες προσκυνοῦμεν, πιστεύοντες διὰ τὴν
 ἡμετέραν ἀπολύτρωσιν ἐκ παρθένου αὐτὸν σεσαρκῶσθαι καὶ τετέχθαι
 καὶ ἐνιμθρωπιζέσθαι καὶ διὰ τοῦ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ πάθους τοῦ ἐν
 15 τῷ σταυρῷ καὶ τοῦ θανάτου ἐλευθερωθῆναι αὐτὸν ἡμᾶς ἐκ τῆς
 αἰώνιου κατακρίσεως διὰ τε τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ζώην ἡμῖν αὐτὸν
 αἰώνιον περιποιεῖσθαι· ὃν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθόντα ἐλπίζομεν πάλιν
 ἐλεύσεσθαι χριτὴν τε ἕσεσθαι περὶ πάντων ὃν διεπραξάμεθα. πιστεύ-
 εις τούτοις, ὃ φιλόσοφε; ὁ δὲ φιλόσοφος ὡς ἂν μηδεπώποτε 11
 20 πείραν λόγων εἰς ἀντίθεσιν ἐσχηκῶς ἀπηρεσώθη, καὶ ὡς κωφὸς ἢ
 ἄλαλος οὕτως ἀπεσιώπησε· τοῦτο μόνον οἰκτρῶ λίαν τῇ φωνῇ πρὸς
 αὐτὸν εἰρηκῶς ὅτι· κἀμοὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν δοκεῖ καὶ μηδὲν ἕτερον
 εἶναι ἢ πάντα καθῶς προεἰρηκας. ὁ δὲ γέρον πρὸς αὐτὸν ἔφη· 12
 «εἰ ταῦτα οὕτως ἔχειν πιστεύεις, ὃ φιλόσοφε, ἀναστὰς ἀκολούθει μοι
 25 καὶ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπουδάσωμεν, ἐν ἣ ἡ λήψῃ τὸ σημεῖον ταύτης
 τῆς πίστεως. ὁ δὲ φιλόσοφος μεταβαλὼν ὅλον ἑαυτὸν πρὸς τὴν 13
 ἀληθῆ εἰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν εὐσέβειαν, ἀναστὰς ἠκολούθει τῷ
 γέροντι καὶ ἐπιστραφεὶς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ πᾶσι τοῖς
 συνελθούσιν εἰς τὴν ἀκρόασιν· ἀκούσατε, φησίν, ὃ ἄνδρες, ἕως ὅτε
 30 λόγων ἐποιούμην σπουδῆν, λόγους λόγοις ἀντετίθουν καὶ τὰ προσ-

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 τῆς] τοῖς P²V¹ 7 ἀλ[ηθείας] A¹ | εἴπο.ς HRV¹P³ (Georg. Mon.?) εἴπης
 A¹M²P¹P² 9 θάλατταν H | αὐτοῖς] τοῖς H 10 ὃς] ὁ A¹HM²P¹P² | ἐκ + τῆς H
 | διαπλάσας + οὗτος A¹R | ὑπεστήσατο + τε V¹ 11 καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι
 > V¹ 12 ἡμεῖς > H 14 ἐπανθρωπιζέσθαι R 16f αἰώνιον αὐτὸν ~ R
 18 χριτὴν τε περὶ || περὶ πάντων (ἕσεσθαι >) V¹ 20 ἦ] καὶ Georg. Mon. 22 καὶ
 > V¹P³ 23 πάντα καθῶς] ὡς M²P¹P² 25 σπουδάσωμεν] βαδισομεν R
 26 αὐτὸν M² 27 ἀληθῆ — εὐσέβειαν] ἀληθειαν R | ἠκολούθησε R 29 ἀκρόασιν
 + αὐτοῦ P² 30 λόγοις λόγους ~ A¹R λόγους > P³

γερόμενα τέχνη τοῦ λέγειν ἀνέτρεπον· ὅτε δὲ ἀντὶ λόγων δυνάμεις 14
 τις θεία ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ζητοῦντος προελήλυθεν, οὐκ ἴσχυσαν
 οἱ λόγοι λοιπὸν τῇ δυνάμει ἀντιτάσσασθαι — οὔτε γὰρ ἄνθρωπος
 θεῶ οἶός τέ ἐστιν ἀντιστήσεσθαι. διὰ τοι τοῦτο εἰ τις ὑμῶν δύναται
 5 συνιέναι, ὡς ἐγὼ νερόμικτα, πιστεύσει εἰς Χριστὸν καὶ ἀκολουθήσάτω
 τούτῳ τῶ γέροντι, ἐν ᾧ ἐλάλησεν ὁ θεός. τούτου τὸν τρόπον 15
 ἀναλαβὼν ὁ φιλόσοφος φωτισθεὶς τε καὶ γενόμενος Χριστιανὸς ἔχαιρεν
 ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ γέροντος· τούτου δὲ τοῦ φιλοσόφου βαπτισθέντος
 καὶ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ συναφθέντος καὶ διαναπαυομένου καὶ
 10 ἀγαλλιωόντος ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ. ἡ σύνοδος ἔχαιρεν.

Ἀντίρροησις ἑτέρου φιλοσόφου τοῦνομα Φαίδωνος ποιουμένων καὶ αὐτοῦ τοὺς λόγους
 ἔπερ τοῦ θεομάχου Ἀρείου καὶ τῆς ἐφευρεθείσης ὑπ' αὐτοῦ βλασφημίας.

Πρότασις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον εἰς τὸ 14 1
 «ποιήσωμεν ἄνθρωπον»· «καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄν-
 15 θρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». εἰ οὖν,
 ὡς ἡ φωνὴ δηλοῖ, ἢ καὶ ὁ νοῦς ἐξαπαχθείς, ἀνθρωπόμορφον ἂν
 λέξοι τὸν θεόν. τὸν δὲ θεὸν ἴσμεν ἀπλοῦν καὶ ἀσχημάτιστον. τί
 οὖν βούλονται αἱ σημασίαι τῶν προσηγοριῶν τούτων; γατὲ, μὴ ἄρα
 ἀνθρωπόμορφον τὸ θεῖον; ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ 2
 20 Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας· οὐκ οὕτως, ὃ φιλόσοφε, ἀλλ' ἢ
 τὸ εἰπεῖν τὸν θεόν· «ἀρχέτωσαν πάσης τῆς γῆς» καὶ τὸ «κατα-
 κυριευσάτωσαν αὐτῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ» τοῦτο τὸ
 κύριόν ἐστι τοῦ ποιῆσαι τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ καὶ ἄρχειν
 αὐτὸν πάσης τῆς γῆς. ἐπιείπερ, ὡς ἄρχει ὁ θεὸς ἀπάσης τῆς γῆς 3
 25 καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πάντων, οὕτω καὶ τὸν ἄνθρωπον δευτέρου ἄρχοντα
 πάσης τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ κατέστησε, τοῦτο εἶναι τὸ «κατ'
 εἰκόνα θεοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν» γενέσθαι τὸν ἀνθρωπὸν
 γημι. ἔτι ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ 27

14 Gen. 1, 26 — 17 vgl. S. 15, 22; Theodoret quaest. in Genes. 20 t. 1 p. 25, 30
 Schulze | 21 Theodoret ebd. p. 26. Gen. 1, 26. 28 — 26 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 τοῦ¹ > HV¹P³ 3 οὐδὲ Georg. Mon. | οὔτε — 4 ἀντιστήσεσθαι > M²P¹P²
 5 ἔγωγε HM²P¹P² | κατὸν νερόμικτα Georg. Mon. 7 τε A¹R > d. übr. HSS 9 ἐκκλησίᾳ
 τοῦ θεοῦ ∞ R 12 ἐφευθείσης A¹R 13 ἡ πρότασις A¹R | φιλοσόφου] λόγου H
 16 ἐπαχθείς H | ἂν τις ἀνθρωπόμορφον ∞ A¹R 17 λέξῃ A¹ λέξει R | ἴμεν, aber am
 Rand von späterer Hd. ἴσμεν M² 21 τὸν θεὸν > R, nachträglich eingefügt V¹ | τὸ²
 > M² 23 εἰκόνα + τοῦ H | καὶ > H 24 ἐπιείπερ — 26 γῆς > M²P¹P² 24 ἀπάσης]
 πάσης R

ἐπισκόπου Εὐσταθίου εἰς αὐτό· καὶ εἶπεν ὁ θεός· ποιήσω- 4
 μὲν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·
 ἀλλὰ πρὸς τίνα ἔφη, ζητήσωμεν, γιλόσοφε. ἐν τῷ γὰρ εἶπεν καὶ
 εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν
 5 καὶ καθ' ὁμοίωσιν· ζήτημα ἐνέβαλε νοῆσαι ἡμᾶς, πρὸς τίνα ἔλεγε
 τὸ ποιήσωμεν· εἰπὼν γὰρ καὶ εἶπεν ὁ θεός ποιήσωμεν ἄν-
 θρωπον· ἐπήγαγε λέγων καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον,
 κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
 αὐτούς· ἡ οὖν τοῦ ποιήσωμεν σημασία τὸ εἶναι πρόσωπον 5
 10 συνδημιουργὸν σημαίνει καὶ συνισοπροσήγορον εἰσάγει. ὡς γὰρ
 θεὸς ὁ πατὴρ ἔστιν ὁ εἰπὼν ποιήσωμεν ἄνθρωπον·, οὕτω
 θεός ἐστι καὶ πρὸς ὃν τὸ ποιήσωμεν εἶρηκε, μιᾶς οὔσης τῆς τῶν
 ἀμφοτέρων προσώπων θεότητος, τοῦ τε εἰπόντος ποιήσωμεν
 15 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ τοῦ
 ποιήσαντος τὸν ἄνθρωπον. τὸ γὰρ ποιήσωμεν τὸ πανάγιον καὶ 6
 ἀπαράλλακτον τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεότητος παρίστησιν ἢ φωνή.
 ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ εἰκὼν ἀπλή καὶ ἀσύνθετος ἔστι πῦρ οὐσα τῇ φύσει.
 ἀπόκρισις σύμφωνος τῶν ἁγίων πατέρων· φῶς ἀπρόσιτον καὶ καθ' 7
 ἄσπεκτός ἐστι φύσις ἢ τῆς ἁγίας τριάδος οὐσία. αὕτη ἔστιν ἡ διάνοια
 20 τοῦ ποιήσωμεν.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου ἑτέρῳ Ἀρεῖον· πάλιν ἐρῶ τὸ τὸν 15 1
 θεὸν ἄπλοον εἶναι καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀσύνθετον. πῶς οὖν ἄρα
 νοητέον τὸ κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ
 τὸ μὴ προϋπάρχειν τὸν εἰπόντα τοῦ πρὸς ὃν ἔλεγε ποιήσωμεν
 25 ἄνθρωπον· καὶ τὰ ἔξης, φατέ ἡμῖν σαφῆ τὴν περὶ τούτων ἀπό-
 δεξιμ, εἰ δύνασθε. οἱ ἅγιοι ἐπίσκοποι διὰ Ὁσίου ἐπισκόπου λα'
 πόλεως Κουρδούβης ἐρμηνεύοντος αὐτὸν ἕτερον εἶπον· εἰ προῦπ- 2
 ἦρχεν, ὡς σὺ φῆς. τοῦ υἱοῦ ὁ πατὴρ καὶ μεταγενέστερος ὁ υἱὸς μετὰ

1. 3 Gen. 1, 26 — 7 Gen. 1, 27 — 18 I Tim. 6, 16 — 19 Ode S (Gebet
 Manasses), 5

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 Εὐσταθίου ἐπισκόπου ~ R | εἰς τὸ αὐτὸ H > P²P³ 3 καὶ—4 θεός
 > R 4 κατ' εἰκόνα—6f ἄνθρωπον > V¹P³ (Balfor.) S ἄρρεν] ἄρρεν R 9 ἢ]
 εἰ P² | ποιήσωμεν + ἐν P² 15 τὸ¹] = quod ad illud attinet vgl. 6S, 1. 3
 19 ἄκτιστός aber am Rand ꝥ ἄσπεκτος H 21 ἐρῶ τὸ] ἐρωτῶ HM²P¹ ἐρῶ
 τῷ P² 24 [μὴ] A¹ | ἔλεγε] ὁ λόγος R 25 τὰ > M² | σαφῆ > R | τοῦτον H
 26 δύνασθε corr. aus δύνασθαι R, δύνασθαι P² 27 πόλεως > H | κουρδούβης
 im Text, κουρδούβης am Rand von anderer Hd. A¹, κουρδούβης R | εἶπον ἐρμη-
 νεύοντος αὐτὸν ἕτερον ~ R | εἶπεν HP³ εἶπαν M²P¹P²V¹ 28 μετὰ] μὲν P³
 Gelasius.

χρόνους τινὰς χρισθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ εἰς νῖον αὐτοῦ μετὰ ταῦτα
 ἕπ' αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἀναγορευθεὶς, καθὰ φατε ἀσεβῶς βλασφη-
 μούντες εἰς ποιήσῃν τῶν χριστῶν φύσεων προκεκτίσθαι αὐτὸν ἕπ'
 5 τὸν χριστὸν θεὸν καθ' ἡμᾶς· »ποιήσόν μοι ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα
 ἐμὴν καὶ ὁμοίωσιν«. ἀλλ' ἐπέπερ αἰὶ πατὴρ ὁ θεός, ὡς προαπε- 3
 δείξαμεν, καὶ αἰὶ συνπάσχει τῷ πατρὶ ὁ νῖος, οὐ μεταγενέστερος
 χρόνοις, οὐκ ἐλάσσων δυνάμει, οὐ περιγραπτὸς τόπῳ, ἀλλ' αἰὶ καὶ
 10 ὁσαύτως αἰδίως συνπάσχων τῷ πατρὶ, γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀπε-
 ρινοήτως καὶ ἀνεκφράστως, καθὰ προειρήκαμεν, θεὸς ἀληθινὸς ὢν
 αἰὶ ἐκ τοῦ αἰὶ ὄντος ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, συνάραχος τῷ
 πατρὶ, συναΐδιος τῷ πατρὶ, συμβασιλεύων αἰὶ τῷ πατρὶ, ὁμοούσιος
 τῷ πατρὶ, ἰσοδύναμος τῷ πατρὶ, συνδημιουργὸς τῷ πατρὶ. εἰ γὰρ 4
 καὶ πάντα διὰ τοῦ νῖου γεγενῆσθαι λέγει ἡ θεία τῶν εὐαγγελίων
 15 φωνὴ καὶ ὅτι »χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«, ἀλλ'
 ὅμως οὐ δίχα τοῦ πατρὸς ἐδημιούργησεν, ἐπέπερ μία θεότης καὶ
 βουλή μία τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ νῖου καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀχω-
 ρίστως αἰὶ ὄντος τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν νῖον καὶ τοῦ νῖου πρὸς τὸν
 πατέρα, νοητόν οὖν, ὡ φιλόσοφε, ὅτι ἐν κατὰ τὴν τῆς θεότητος 5
 20 οὐσίαν ὁ πατὴρ καὶ ὁ νῖος, καθὰ καὶ ἐν εὐαγγελίοις ὁ αὐτὸς νῖος
 βοᾷ »ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἔσμεν«· πρὸς ὃν ἔλεγε »ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν«,
 ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· καὶ ἤδη ἐν ταῖς προτέραις ἐπερωτήσεσιν 1β' 6
 ἔφαμεν μὴ εἶναι τὸν θεὸν ἀνθρωπόμορφον· τίνα οὖν ἔχει τὴν σημα-
 25 σίαν ἢ ὁμοίωσιν αὐτῆ, τὸ »κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίω-
 σιν«, φατὲ ἡμῖν. οὐ γὰρ μωρὸν ἡμῖν ἢ λέξις παρέχει ἀγῶνα· τέως
 τοῦτο λεκτέον. ἀπόκρισις τῆς ἁγίας συνόδου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπι- 1γ'
 σκόπου Ὁσίου πόλεως Κουρδοῦβης· τὸ »κατ' εἰκόνα«, ὡ φιλό- 7

6f vgl. S. 60, 13 — 10 vgl. S. 60, 16f — 14f Joh. 1, 3 — 21 Joh. 10, 30 —
 Gen. 1, 26 — 25. 28 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 φύσεως M² | προκεκτίσθαι HRP³ προεκτίσται V¹ προεκτίσθαι (aber aus
 προκεκτίσθαι corr.) A¹, M²P¹P² 5 θεὸν] νῖον RM·P¹P²V¹P³ 7 ὑπάσχει M²
 S χρόνῳ M²P¹P² 9 συνπάσχων] συνὸν R | γεγεννημένος P¹P³ 10 ὢν ἀλη-
 θινὸς ~ P² 11 ὄντος > R 12 συναΐδιος — 13 πατρι³ am Rand nachträglich
 zugefügt H 12 ὁμοούσιος aus ὁμοιοίσιος corr. P³ 14f τῶν εὐαγγελίων
 φωνῆ] γραφῆ R 15 οὐδὲ ἓν] οὐδὲν M² 16 ἐδημιούργησεν + ἀλλ' M·P¹P²
 V¹P³ 19 ὡ > V¹P³ 20f ὁ αὐτὸς βοᾷ νῖος ~ H αὐτὸς βοᾷ ὁ νῖος ~ M·P¹P²
 21 ἔλεγεν + ὅτι R 24 τὴν > R 28 ὁσίου ἐπισκόπου ~ A¹R | χορ-
 δοῦβης R

σοφει, νοητέον οὐ κατὰ τὴν τῶν σωμάτων σύνθεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὸ
 νοερὸν ἐντετυπῶσθαι ὁ τῆς ἀληθείας παρίστησι λόγος. ἄκουε τοίνυν
 καὶ σύνεζε· ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς τῇ φύσει ἐνέπηξε τῇ νοερῷ τοῦ 8
 ἀνθρώπου οὐσία τὸ «κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν» οἷον τὴν
 5 ἀγαθότητα τὴν ἀπλότητα τὴν ἀγιότητα τὴν καθαρότητα τὴν
 ἀφθορίαν τὴν χρηστότητα τὴν μακαριότητα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια·
 ἢν' ἄπερ ἔστιν ὁ θεὸς τῇ φύσει, ταῦτα κατὰ τὴν αὐτοῦ χάριν ἔχειν
 δυναθῆναι καὶ ὁ ἕπ' αὐτοῦ κτισθεὶς ἄνθρωπος, τοῦτ' ἔστι τὸ νοερὸν
 αὐτοῦ. καὶ ὥσπερ οἱ τῶν ζωγράφων ἐπιστήμονες γράφοντες ἐν 9
 10 σαρίσι τὰς ὁμοιώσεις τῶν εἰκόνων, ἐκ διαφόρων καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς
 χρώματος τὰς εἰκόνας ἀπαρλείπτως γράφουσιν, οὕτω δέδωκεν ὁ
 θεὸς καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἕπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐν τῷ νοερῷ ταμείῳ
 τῆς ψυχῆς. τοῦτ' ἔστι τῷ νῶ, ἔχειν διὰ τῶν ἀρετῶν τὸ «κατ'
 15 εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν». τῆς εἰκόνας ἀπαρλείπτως εὐρι- 10
 15 σχομένης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διὰ τῶν προορηθέντων θείων πραγμάτων,
 ὧν ἐνέθηκεν αὐτῷ ὁ θεὸς εἰπὼν «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ'
 εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν».

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· ὑπερξείσθω μοι ταῦτα ἐπὶ τοῦ 1δ' 16 1
 παρόντος καιροῦ· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἐπερωτητέον περὶ τοῦ δι' οὗ
 20 ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντα τὰ τε ὁρώμενα τὰ τε μὴ
 ὁρώμενα. οὐ γάρ μοι δοκεῖ εὖ ἔχειν, ἄπερ εἰρήκατε, ὅτι ἐν κατὰ τὸ
 αὐτὸ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἀδίδως ἅμα καὶ ὅτι θεὸς αἰεὶ συμπροϋπάρχων
 τῷ πατρὶ ὁ υἱός. ἐγὼ δὲ φαίην ὑποουργὸν ἐν τοῖς κτίσμασι γεγενῆ- 2
 σθαι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἰδεῖτο γὰρ ὁ θεὸς ὑποουργοῦ εἰς τὴν τοῦ
 25 ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου κατασκευήν. διὸ μέλλον ὁ δημιουργὸς
 θεὸς κτίζειν τὰς κτιστὰς φύσεις ὑπεστήσατο ἑαυτῷ ἐργαλεῖον, δι' οὗ
 3 κτίσει πάσας τὰς φύσεις. ὥσπερ γὰρ ὁ τέκτων προϋφιστᾷ ἐργαλεῖα 3
 εἰς τὴν τῶν ἑπ' αὐτοῦ μελλόντων γίνεσθαι κατασκευήν, οὕτως ἔστι
 νοῆσαι καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ, ὅτι ὑποστήσας ἑαυτῷ ὡς ἐργαλεῖον τὸν

4. 13. 16 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 τὴν — τὸ > P³ | τῶν > RV¹ | τὸ > V¹ 2 ἐκτετυπῶσθαι
 HM²P¹P² 3 ἀνέπηξε P² 4 καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ καὶ κατ' εἰκόνα ~ R 4ff τὴν
 ἀγαθότητα τὴν καθαρότητα τὴν ἀφθορίαν τὴν ἀπλότητα τὴν ἀγιότητα (so!) τὴν
 χρηστότητα ~ V¹ 10 τὰς τῶν εἰκόνων ὁμοιώσεις ~ R 12 τῷ¹ — 13 ἔστι
 > R 14f εὐρισκομένης] σωζομένης R 15 προειρημένων H | θείων] δύο
 A¹R > H 16 ἀνέθηκεν A¹RV¹P³ 17 ὁμοίωσιν] ὁμοίων P¹ 20f μὴ
 ὁρώμενα] ^{μὴ ὁρώμενα} ὁράτα P² 21f τὸ αὐτὸ] ταυτὸ R 22 συμπάρχων aber am Rand
 ff συμπροϋπάρχων H συμπροϋπάρχει R 29 ὡς > H

υἱὸν ἔκτισε δι' αὐτοῦ τὸν κόσμον. τὸ γὰρ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων 4
 ῥηθὲν ὅτι »πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«, ὡς δι' ἐργαλείου ἐκτί-
 σθησαν αἱ δι' αὐτοῦ φύσεις, καὶ τὸ »κατ' εἰκόνα δὲ ἡμετέραν
 καὶ καθ' ὁμοίωσιν« εἰπεῖν τὸν θεὸν κτισθῆναι τὸν ἄνθρωπον διὰ
 5 τοῦ ἐργαλείου, τοῦτ' ἔστι διὰ τοῦ υἱοῦ. κατὰ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα καὶ
 ὁμοίωσιν εἶπεν ὁ θεός. ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ 1ε'
 Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐψυχίου ἐπι-
 σκόπου Τυάρων· εἰ οὖν, ὡς σὺ φῆς, ἐργαλεῖον ὁ υἱὸς εἰς ποιῆσιν 5
 τῶν κτιστῶν φύσεων ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐκτίσθη, ἐκ τῶν σεαυτοῦ
 10 καταπίπτεις λόγων, ὧ φιλόσοφε. λέγει γὰρ ἡ τοῦ εὐαγγελίου φωνή.
 ὡς καὶ αὐτὸς ἀρτίως ἐμνήσθη »πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«, καὶ
 ἐπάγει »καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«. εἰ οὖν 6
 πᾶν τὸ κτιστὸν δι' αὐτοῦ γέγονε καὶ χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν,
 ὁ κόσμος δὲ κτίσμα καὶ ὁ υἱός, ὡς αὐτὸς φῆς. ἑαυτὸν ἄρα ἔκτισεν
 15 καὶ οὐχ ὁ πατήρ. ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· ἅπαξ εἶπον, ὅτι ὡς 1ε' 7
 δι' ἐργαλείου πάντα δι' αὐτοῦ ἐποίησεν ὁ θεὸς εἰς αὐτὸ τοῦτο ποιήσας
 αὐτὸν πρὸ πάσης κτίσεως, πρὸς ποιῆσιν τῶν κτιστῶν φύσεων ἐργα-
 λεῖον εὐτρεπίσας αὐτόν. ἀνταπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ 1ε'
 τῶν αὐτῶν ἐπισκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου· εἰπέ, ὧ βέλτιστε, 8
 20 ποῦ σοί τις ἐργαλεῖα ἀνεβόησε τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἢ τὸ ἅγιον αὐτοῦ
 πνεῦμα; παράσχον ἡμῖν τὰς μαρτυρίας τῶν ὑποθέσεων. τίνας πνευ-
 ματοφόρου ἔχεις τὰς ὑπογραφὰς ἐκδώσαντος ἐργαλεῖον τὸν υἱὸν τοῦ
 θεοῦ, τὸν κτίστην πάντων τῶν αἰῶνων καὶ πασῶν στρατιῶν ἐπουρα-
 νίων καὶ πάντων ἐπιγείων; ἐπάκουσον τοίνυν, ὧ φιλόσοφε, τῶν 9
 25 μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραμῶν τῶν ἐκθησάντων θεὸν συνα-
 ἰδίον τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, κτίστην τε καὶ δημιουργὸν πασῶν

2 Joh. 1, 3.— 3 Gen. 1, 26 — 11 Joh. 1, 3

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 δι' αὐτοῦ αἱ ~ R 5 διὰ > V¹ 11f καὶ ἐπάγει > R 12 ἐγένετο
 γέγονεν R 13 γέγονεν—15 πατήρ Text nach A¹ 13f γέγονεν οὐδὲ ὁ
 κόσμος· κτίσμα δὲ καὶ ὁ υἱός κτλ. HM²P¹P² γέγονεν οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε κτίσμα δὲ ὁ
 κόσμος καὶ ὁ υἱός R γέγονεν οὐδὲ ὃ γέγονε, κτίσμα δὲ καὶ ὁ υἱός V¹P³ 14f ἐκ-
 τισεν + ὁ υἱός R ἔκτισεν ἄρα ~ HV¹P³ 15 ὡς > V¹P³ 17 πρὸ > P³ |
 κτίσεως + καὶ HP³ 19 λέοντος R 20 ἐργαλεῖον R | ἢ τί P³ 22 ἐκ-
 δώσαντος > R ἐκδύσαντος M²P¹P²V¹P³ | ἐργαλεῖα A¹ 23 τὸν καὶ R | ἀπί-
 των H | τῶν > V¹ 25 καὶ ἐκθησάντων vgl. 24, 29, 50, 30 25f συναί-
 διον ὡς αἰδίον P³ 26 πασῶν] πάντων R

τῶν πιστῶν φύσει. ἐν μὲν βίβλῳ κτίσεως ἔχει Μωσῆν τὸν 10
 προφήτην, ὃς συνδημιουργὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν ἐξέδωκε,
 λέγων καθὰ προειρήκαμέν σοι, ὦ βέλτιστε, «εἶπεν ὁ θεός· ποιή-
 σωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·
 5 πρόσωπον συνδημιουργὸν συγκαλεῖν πέφικεν ἀλλ' οὐχὶ ἐργαλείον. τὸ
 γὰρ εἶπεῖν «καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα
 θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς»
 ἀθηνεϊάν προσώπων σημαίνει. ἐν τῷ γὰρ εἶπεῖν «ποιήσωμεν 11
 ἄνθρωπον» ἀναίρει τὴν τῶν ἐργαλείων ἐπίνοιαν. τρανοτέραν (δὲ)
 10 δέχου μαρτυρίαν ἀθηνεϊκὴν εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἐκτε-
 θεῖσαν δεικνύσαν αὐτὸν δημιουργὸν πασῶν τῶν γεννητῶν φύσεων,
 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ Βαρουχ ἐκ στόματος Ἱερεμίου προφήτου
 λέγοντος «ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον 12
 ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων, ὁ ἀποστέλλων τὸ
 15 φῶς καὶ πορεύεται· ἐκάλεσεν αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ
 τρόμφ. οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν
 καὶ ὑψοφράνθησαν. ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπαν· πάροισμεν·
 ἔλαμψαν μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ
 θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξέυρε
 20 πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί
 αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐπὶ
 τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη. καὶ ὁ 13
 Ἡσαίας λέγει τῷ Ἰσραὴλ «καὶ νῦν οὐκ ἔγνως, εἰ μὴ ἤκουσας;
 θεὸς αἰώνιος, θεὸς ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα τῆς γῆς», τίς
 25 οὖν οὗτος ὁ θεὸς ὁ αἰώνιος, ὃ φιλόσοφε, ὁ κατασκευάσας τὰ ἄκρα
 τῆς γῆς. ὁ καὶ ἐπὶ γῆς ὄφθεις καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεῖς;
 τὸν υἱὸν λέγεις συναναστράφθαι τοῖς ἀνθρώποις ἢ τὸν πατέρα;

3. 6 Gen. 1, 26f — 13 Baruch 3, 32ff — 23 Jes. 40, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 μωσῆν R 2 συνδημιουργὸν τὸν υἱὸν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ∞ R 5 ἐργα-
 λείον A¹R ἐργαλεῖα die ūbr. HSS | τὸ] τῷ HM²P¹ 7 ἄρρεν R 8 προσώπων A¹
 προσώπους P² προσώπων d. ūbr. HSS | σημαίνει προσώπους ∞ P² 9 τὴν > P³
 10 δέχου] δὲ ἔχω A¹R | ἀθηνεϊκὴν + εἶπεῖν R | μόνον τὸ > A¹R 11 δει-
 κνύσαν A¹ | γεννητῶν A¹HV¹ γεννητῶν d. ūbr. HSS 12 Ἱερεμίου + τοῦ A¹R
 13 χρόνον > R 17 εἶπ = εἶπον A¹R 20f τῷ παιδί αὐτοῦ Ἰακώβ ∞ R
 21 τῷ ἡγαπημένῳ + ἐπ' P³ 22 τῆς > HM²P¹P²P³ 23 εἰ] ἢ RM²P¹ 24 θεός·
 + ὁ M² 24f τίς οὖν > R 25 ὁ² > M² 27 λέγει R

ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου· ὁ υἱὸς, φησί, συνανέστραπται, καθὼς λη' 14
 εἶρηξαν αἱ θεαῖα γραφαὶ γὰρ πιστωθεὶς ἐξ αὐτῶν ἀποδέειγμαί.
 ἀλλ' ἔστι μοι ἔτι δυνατωτάτη καὶ ἀναντίρρητος ἀντίθεσις περὶ αὐτοῦ.
 ὅτι πρὸ πάσης κτίσεως ἔκτισεν αὐτὸν ὁ θεός, ἵνα δι' αὐτοῦ τὰ
 5 πάντα κτίσῃ. καὶ ταῦτα ἀποδείξω ἐν τοῖς ἐμπροσθεν τῶν ἀγώνων.
 ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τῶν αὐτῶν ὁσιωτάτων ἐπι- 14'
 σκόπων Λεοντίου καὶ Εὐψυχίου· οὐχ οὕτως, φιλόσοφε, οὐκ ἔστι 15
 δεῖξαι σε ταῦτα ἄπερ φῆς. γέννημα γάρ ἐστι τοῦ θεοῦ καὶ οὐ ποίημα.
 καθάπερ διὰ πλειόνων ἀπεδείξαμεν. καὶ τίς γάρ, ὦ φιλόσοφε, τῶν
 10 ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀγχινοῖα πλουτούντων ἀνδρῶν οὐκ ἐκπλήττεται ἐπι
 ταῖς τοσαύταις αὐτοῦ ἐνεργείαις τῶν ἐπ' αὐτοῦ δημιουργηθεῖσων
 φύσεων ὡς ὑπὸ θεοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἐπ' αὐτοῦ, κτισθειῶν, τῆς γραφῆς
 βοώσης »ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον« καὶ »εἶδεν ὁ θεὸς
 τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν«. Ἰωάννης δὲ ὁ 16
 15 εὐαγγελιστῆς σαφέστατα δείκνυσιν αὐτὸν αἰεὶ συνυλάρχοντα τῷ πατρὶ
 συναϊδίον τε καὶ συνάναρχον τῷ πατρὶ, »ἐν ἀρχῇ γάρ φησιν ἦν ὁ
 λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος·
 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο
 καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν«. ἰδοὺ σαφέστατα 17
 20 δέδεικται, ὦ φιλόσοφε, ὅτι πάσης γεννητῆς φύσεως δημιουργὸς ὁ υἱὸς·
 εἰ οὖν δημιουργὸς τῶν ὅλων κτισμάτων ἐστίν, ὥσπερ οὖν καὶ ἐστίν,
 ὄρωμένων τε καὶ νοουμένων, δῆλον ὅτι θεὸς ἀληθῶς φύσει καὶ οὐκ
 ἐργαλεῖον, ὡς φῆς, οὐδὲ κτίσμα οὔτε ποίημα οὔτε μεταγενέστερος
 τοῦ πατρὸς. τὸ γὰρ ἦν τετράκις λεχθὲν ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ 18
 25 τὸ προὑπάρχον οὐκ ἔχει. ἵνα δὲ τελειότατα γνῶσῃ ὅτι οὐκ ὑπεξούσιος
 ἀλλ' αὐτεξούσιος ὡς καὶ ὁ πατήρ, δέχου καὶ ἄλλην ἐναρκεστάτην
 μαρτυρίαν. ἄκουε τοίνυν τοῦ θεοσπεσίου Ἡσαίου βοῶντος »καὶ 19
 θελήσουσι, φησὶν, εἰ ἐγεννήθησαν πυρὶ καυστοὶ« τοὺς Ἰουδαίους
 προσαναφωρῶν »ὅτι παιδίον ἐγεννήθη υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν.

13 Gen. 1, 27. 31 — 17 Joh. 1, 1—3 — 27 ff Jes. 9, 5. 6

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 συνανεστράφθαι A¹V¹P³ συνανέστραπται R συνανεστράφη H (wo aber η wohl auf Rasur) M²P¹P² | καθὰ H 2 ἀποδέειγμαί R 3 ἔτι > R | ἀναντίρρητος (so!) + ἔτι R 4 δι' αὐτῶν τῶν P² 6 ὁσιωτάτων H 8 ἔφησ V¹P³ 13 βοώσης + καὶ M²P¹P² 14 τὰ > P² 18 nach ἦν Rasur A¹ 19 ἐγένετο] οὐ γέγονεν H 19 σαφέστατα > R 20 γεννητῆς, aber v corrig. A¹, R γενετῆς durch Rasur aus γεννητῆς P² γεννητῆς P³ | υἱὸς] θεός R 25 γνῶς R 26 καὶ² > R 28 φησὶν > P² | ἐγεννήθησαν P¹ 29 προσαναφωρῶν H προσαναφωρῶν d. übr. HSS, aber corr. aus προσαναφωρῶν in A¹

οὐ ἢ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 μεγάλης βουλῆς ἄγγελος θαυμαστός σύμβουλος θεὸς ἰσχυ-
 ρὸς ἐξουσιαστής. ἄκουε, φιλόσοφε, ἐξουσιαστὴν αὐτὸν προκη-
 5 ρυττόμενον καὶ οὐχ ὑπεξούσιον, καθὼς ἡμεῖς φατε. ἀλλὰ πάλιν 20
 ἐπαπαληπτὸν τὴν λέξιν· »θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής. ἄρχων
 εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἐν δὲ μιᾷ τῶν αὐτοῦ
 εὐεργεσιῶν παρίστησιν ἑαυτὸν ὁ αὐτὸς μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ
 αὐτεξουσίον τε καὶ κτίστην τοῦ ἀνθρώπου, ἐπὶ τῇ τοῦ ἐκ γενετῆς
 10 τυφλοῦ ἀναπληρώσει ὑπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γεννη-
 ἀπαύγασμα γὰρ ἐστὶ τοῦ πατρὸς σεναίδιον καὶ χαρακτῆρ 21
 ἀπαράλλακτος τῆς ὄλης αὐτοῦ ὑποστάσεως, καθὰ φησι Παῦλος ὁ
 ἀπόστολος, τὸ »σκεῦος τῆς ἐκλογῆς«. ἰδοῦ, φιλόσοφε, τοσοῦτοι 22
 ἄναρχον, ἐπίπερ καὶ συνάκτιστον τῷ πατρὶ κτίστην τε πασῶν τῶν
 κτιστῶν φύσεων, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν, τῶν τε ὄρωμένων τῶν
 15 τε ρουμένων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀπέδειξαν. ποῦ δὲ καὶ οἱ μάρτυρες 23
 τῶν ἐργαλείων, φῆσον εἰ ἔχεις· τάχα οὐν καὶ εἰς ἐργαλεῖα πιστεύσας
 ἐβαπτίσθης, ἔπερ, ὡς φῆς, πιστὸς ὑπάρχεις τῷ θεῷ.
 Ἀτίρρησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν μ' 17 1
 ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· ἐκ τῶν παροιμιῶν Σολομῶντος·
 20 ἐπεὶ, φησί, τοσοῦτον βιάξεσθε ἡμεῖς τὴν ἀλήθειαν, τί εἶπωμεν
 περὶ ταύτης τῆς φανερᾶς λέξεως τῆς »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν
 ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ·; ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων μα'
 τῶν ἐπισκόπων διὰ Εὐσεβίου τοῦ Ἡμερσίλου ἐπισκόπου Καισα-
 25 ρείας Παλαιστίνης· τί πιθανῶς καὶ ἡραδίως ὡς οἶσθαι τοὺς βεθούς 2
 διατιτρώσκεῖς; μὴ σαυτῷ, ὦ φιλόσοφε, ἄφορμᾶς ἀνάνδρου ἐπισώρειε,
 ὅρα μὴ πως δυσεπιβάτοις κρημνοῖς ἀπαραφυλάκτως ἐπιβίς κρημ-

S vgl. Joh. 9, 1 — 10 vgl. Hebr. 1, 3 — 12 Act. 9, 15 — 18. 21 u. 6. Prov.
 8, 22 — 24 Über das Verhältniß dieser Rede zu Eusebs Schriften vgl. G. Loescheke
 im Rhein. Mus. LXI 68ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 βουλῆς + τῆς τοῦ πατρὸς H 3 ἐξουσιαστής + ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ
 τοῦ μέλλοντος αἰῶνος; V¹P³ (Balf.) 4 ἀλλὰ — 6 αἰῶνος > V¹P³ ἰσχυρὸς, ἄρχων εἰ-
 ρήνης, ἐξουσιαστής ~ R 8 γενετῆς RM²P¹P² γεννητοῖς; A¹ γεννητῆς; HV¹P³ 9f γε-
 γεννημένη M² 11f φησι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ~ A¹ (wo aber ὁ fehlt) R
 13f τῶν κτιστῶν πασῶν φύσεων ~ A¹R 15 ἀπέδειξαν corr. aus ἀπεδείξαμεν
 A¹ ἀπεδείξαμεν R 19 Σολομῶντος > M²P¹P² 20—24 am Rand nach-
 getragen, aber 20 εἶπωμεν 23 τῶν ἐπισκόπων und ἐπισκόπον Καισαρείας Πα-
 λαιστίνης > H 20 ἡμεῖς > R 23f καισαρείας + τῆς R 24 οἶσθαι A¹HR
 οἷη die übr. HSS 25 ὦ > A¹R 26f κρημισθήση R

νισθῆς. ἀλλ' εἰς τὸ «κύριος ἔκτισέ με» νῦν φήσομεν· οἱ πρὸ 3
 ἡμῶν ἐξέδοσαν περὶ τῆς λέξεως ταύτης, τῆς ὅτι «κύριος ἔκτισέ
 με» πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα καὶ εἰς τὴν κατὰ σάρκα δε οἰκονομίαν τῆς
 ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὅπως διείληφان.
 5 πάντως ἴστε τὰς ἐκδόσεις. ἡμεῖς δὲ καὶ ἐπ' ἄλλαις ἱστορίαις τὴν 4
 ἐκδοσὶν νῦν ποιησόμεθα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ συνεργοῦντος,
 καὶ εἰ θεέλις, φιλόσοφε, αὐτὴν ὅλην τὴν λέξιν προτεινώμεν μετὰ
 καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. λέγει γὰρ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς· «ἐὰν ἀναγγείλω 5
 ἔμιν τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος
 10 ἀριθμῆσαι· εἶτα ἐπάγει λέγων «κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν
 αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν
 ἀρχῇ, πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ προελθεῖν τὰς
 πηγὰς τῶν ὑδάτων, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρασθῆναι, πρὸ δὲ
 15 πάντων βουνῶν γεννᾶ με». ὅθεν κατασκευάζων τὸ ὅτι «κύριος
 ἔκτισέ με» ἐπισυνάρας εἶπε «κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοική-
 20 τους». ζητῶμεν λοιπὸν κύριον τὸν κτίσαντα αὐτὸν τὸν καὶ 6
 ποιῆσαντα χώρας καὶ ἀοικήτους· νυγματισθεῖς γὰρ ὁ Σολομῶν ἐκ
 τῶν τοῦ πρὸς Ἰωβ εἰπόντος «ποῦ ἦσθα ἐν τῷ θεμελιοῦν με τὴν
 γῆν»; εἶπε «κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους». ἐν δὲ 7
 20 βίβλῳ Βαρουχ ἐκ στόματος Ἰερειμίου τοῦ προσφίτου, καθὼς προσαπε-
 δείξαμεν, περὶ τοῦ ποιῆσαντος χώρας καὶ ἀοικήτους λέγει· «υἱοὶ
 Ἀγάρ ἐκζητοῦντες τὴν σύνεσιν ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ἔμποροι καὶ
 οἱ ἐκζητηταὶ τῆς συνέσεως· ὁδὸν δὲ σοφίας οὐκ ἔγνωσαν
 οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς». καὶ μετ' ὀλίγα· «ἀλλ' 8
 25 ὁ εἰδὼς τὰ πάντα γινώσκει αὐτήν, ἐξεῦρεν αὐτήν τῇ συνέσει
 αὐτοῦ· εἰπὼν περὶ τοῦ ἐξευρόντος τὴν σοφίαν τῇ συνέσει αὐτοῦ
 ἐπάγει αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας, λέγων «ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν
 εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον ἐνέπλησεν αὐτήν κτηνῶν τετραπόδων,
 ὁ ἀποστέλλων τὸ φῶς καὶ πορεύεται». οὐ παραβλεπτέον 9
 30 γὰρ, ὦ φιλόσοφε, τὰ αὐτὰ πάλιν διαγορευῆσαι πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν

8 Prov. 8, 21a — 10 Prov. 8, 22—25 — 11f Prov. 8, 22, 26 — 18 Hiob 38, 4 —
 21 Baruch 3, 23 (gekürzt) — 24 Baruch 3, 32 — 27 Baruch 3, 32f

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 φήσωμεν HR φήσομεν + ὁ M²P¹P²V¹P³ 6 χριστοῦ > M²P¹P² 7 θεέλις + ὦ
 A¹RM²P¹P² 8 τῆς αὐτῆς ἀρχ[ῆς] ~ R 11 εἰς ἔργα αὐτοῦ > P² 13 ἐδρασθῆναι
 τὰ ὄρη ~ P² 14 κατασκευάζων — 15 με > V¹ 16 καὶ > HM²P¹P² 17 νυγ-
 μαισθεῖς] γυμνασθεῖς H 18 τῶν > RM²P¹P² | πρὸς] πατρὸς P²P³ 20 καθὰ
 HM²P¹P² 23 ὁδῶν M²P¹P² 26 αὐτοῦ² > H

τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. ὁ ἀποστέλλων, φησί, τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτό, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ· οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν καὶ ἠψράνθησαν· ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ εἶπαν· πάρεσμεν· ἔλαμψαν 5 μετ' εὐφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν. οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἔξευρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἠγαπημένῳ αὐτοῦ. μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. τὰς δύο φράσεις 10 προθήσαντες κυρίως τοῦ ποιήσαντος χώρας καὶ ἀοικήτους, ἃς εἶπε Σολομών καὶ Βαροὺχ ἦτοι Ἱερεμίας — εἰπὼν γὰρ «ἐκτισέ με» ἐπήγαγεν αὐτοῦ καὶ τὰς ἐνεργείας λέγων «κύριος ἐποίησε χώρας καὶ ἀοικήτους» — συλλογισώμεθα. ὡ βέλτιστε, τὸ τίς κύριος ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους, καὶ νοήσομεν ὅτι οὐκ ἄλλος ἀλλ' ἢ πάντως ὁ 11 κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον· ἐν τῷ γὰρ κατασκευάζειν τὴν γῆν «ποιεῖν ἐστὶ χώρας καὶ ἀοικήτους»· ὁ καὶ ἐμπλήσας αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων, ὁ καὶ κατέσας τὸ φῶς. καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρόμφ καὶ τὰ ἐξῆς, περὶ οὗ λέγει, ὅτι «ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. ρητέον 12 οὖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κύριος ὁ κτίσας τὴν λογιστικὴν σοφίαν εἰς ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, ἣν ἠντιέπεισε τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἀνθρώπῳ, ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους, ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως ἴδωμεν «ἐὰν ἀναγγείλω 13 ὑμῖν τὰ κατ' ἡμέραν γινόμενα», ἀλλ' οὐκ εἶπε τὰ μέλλοντα, καὶ πάλιν λέγει «μνημονεύσω τὰ ἐξ αἰῶνος ἐξαριθμηθεῖσαι» ἀλλ' οὐ τὰ πρὸ αἰῶνος. ἐγνώσθη ἡμῖν, ὅτι ὁ εὐὸς τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καὶ 14 τὴν λογιστικὴν σοφίαν κτίσας, ὁ κατασκευάσας τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, ὁ ποιήσας χώρας καὶ ἀοικήτους, ὁ καὶ τῷ Ἰωβ εἰπὼν 30 «ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ἤνεσάν με πάντες ἄγγελοί μου»,

1 Baruch 3, 33ff — 10 vgl. Prov. 8, 26 — 11 Prov. 8, 22 — 12 Prov. 8, 26 — 18 Baruch 3, 38 — 24ff Prov. 8, 21a — 28 Baruch 3, 32 — 30 Hiob 38, 7

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 φησί > R 3f εὐφράνθησαν A¹R 4 αὐτούς > P³ | εἶπον R 8 ἠγαπημένῳ + ἐπ' HSS außer A¹ (vgl. 69, 21) | τῆς > M²P¹P³ 9 φράσεις] φήσεις P³ (Balf.) 10 προσθήσοιτες H 11 γὰρ + κύριος A¹R 12 καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ~ R | λέγων > H 13 τὸ > HM²P¹P² 14 καὶ > A¹RV¹P³ | νοήσομεν A¹HRP²V¹P³ | ἄλλος] ἄλλας P² 15 τὸν > M² | ἐν γὰρ τῷ ~ V¹P³ 15f κατασκευάσαι R 20 λογικὴν P² 27 ὑμῖν V¹P³ 28 λογικὴν P²

Μωσῆς δὲ λέγει περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸ φῶς «καὶ εἶπεν ὁ θεός·
γεννηθήτω φῶς» καὶ ἐπήγαγε λέγων «καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς
τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἀστέρας» καὶ
τὰ ἕξῃς. ἵκανά εἶναι μοι δοκεῖ τὰ λεγθέντα, ἃ αἱ ἀποδείξεις παρέ- 15
5 σθησαν, ὧ γιλόσοφε, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καὶ τὴν ἐν Σολο-
μῶντι λογιστικὴν σοφίαν κτίσας καὶ πάντα τὰ κτιστά, καὶ οὐκ ἐργα-
λειον. ἵνα δέ σοι σαφεστέραν τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν 16
παραστήσωμεν καὶ τάχιον ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ πράγματος καὶ
τῆς θεωρίας αὐτοῦ, τὰ ἐκ τῆς γραφῆς λέξωμεν. μέλλων ὁ προ- 17
10 φήτης Μωσῆς ἐξιέναι τὸν βίον, ὧς γέγραπται ἐν βίβλῳ ἀναλήψεως
Μωσέως, προσκαλεσάμενος Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ καὶ διαλεγόμενος πρὸς
αὐτὸν ἔφη «καὶ προεθεάσατό με ὁ θεὸς πρὸ καταβολῆς
κόσμου εἶναι με τῆς διαθήκης αὐτοῦ μεσίτην» καὶ ἐν βίβλῳ
λόγων μυστικῶν Μωσέως αὐτὸς Μωσῆς προεἶπε περὶ τοῦ Δαυὶδ καὶ
15 Σολομῶντος. περὶ οὗ Σολομῶντος οὕτω προεἶπε «καὶ διαδοχεύ- 18
σει (ἐπ') αὐτὸν ὁ θεὸς σοφίαν καὶ δικαιοσύνην καὶ ἐπιστή-
μην πλήρη, αὐτὸς οἰκοδομήσει τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ» καὶ τὰ
ἕξῃς. ἵνα δὲ σαφεστέρον εἴη ὁ φημι, οὕτως ἐξετάσωμεν τὸν νοῦν· ὁ 19
ἄνθρωπος διὰ τὸν κόσμον, ἢ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον; ὁ γιλό-
20 σοφος· πάντως ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον. οἱ ἄγιοι ἐπίσκοποι μγ'
οἱ ἡμέτεροι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παισιῶλου
εἶπον· καὶ εἰ ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον πάντως ὡς προγενεστέρου 20
τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει ὄντος, ὁ δὲ κόσμος μετα-
γενέστερος ἦν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς λογιστικῆς σοφίας ἐν τῇ τοῦ
25 θεοῦ ἐνθυμήσει, ὁ ἄνθρωπος οὖν προγενέστερός ἐστι τοῦ κόσμου καὶ
ἢ σοφία· ὁ οὖν προγενέστερος ὢν τοῦ κόσμου προὑπάρχει καὶ τῶν
τοῦ κόσμου φύσεων, οἷον οὐρανοῦ καὶ γῆς ἡμέρας νυκτὸς νεφῶν
ἀνέμων ἀβύσσων πηγῶν ὀρέων βουνῶν. τούτων πάντων προ- 21
γενεστέρα ἐστὶν ἡ σοφία καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει,
30 δι' ὃν ὁ κόσμος· προπρεσβύτερος οὖν τῶν τοῦ κόσμου φύσεων ὁ

1 Gen. 1, 3 — 2 Gen. 1, 16 — 11 vgl. Himmelfahrt d. Mose ed. Clemen I 6. 14
— 13f unbekannte Quelle

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 γεννηθήτω R | ὁ > RV¹ 4 ἄ] ἄ καὶ P² αἰ P³ 6 λογικὴν P² 9 τὰ > H
10 τοῦ βίου (corr. aus τὸν βίου) H | am Rand ὕρα βίβλον ἀναλήψεως Μωσέως· τὴν
μὴ ἐνδοξομεν H 14 λόγῳ P³ | τοῦ > R 15 διαγίσει M²P¹ 16 (ἐπ') erg. nach
S. 76, 29 | ὁ' > R 19 vgl. S. 77, 22 21 τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου > H | ἐπισκόπου
> V¹ 22 εἶπον A¹RH εἶπαν d. übr. HSS 23 ὄντος — 25 ἐνθυμήσει > H 24 καὶ
τῆς] καὶ, aber i. Text corr. in κατὰ, am Rand in μετὰ M² καὶ P¹ καίτοι P² 25 καὶ
— 26 κόσμον > RV¹P³ 27 οἷον nicht mehr deutlich R | καὶ + τῆς P³ 28 τοί-
των > V¹ 30 δι' ὃν — S. 75, 1 ἐνθυμήσει > V¹P³, am Rand nachgetragen H

ἄνθρωπος καὶ ἡ σοφία ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει ἤδη προὔπαρχει
 τοῦ κόσμου. ἀλλ' οὗτος μὲν οὖν μεταγενέστερος κτισθεὶς ἠρέχθη 22
 ἐν τῇ τῆς κτίσεως παρόδῳ, ὁ δὲ μεταγενέστερος τοῦ ἀνθρώπου ἐν
 τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει οὗτος προγενέστερος παρηρέχθη ἐν τῇ τῆς
 5 κτίσεως παρόδῳ. ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ σοφία, ἣν ἐξεῦρε τῇ συνέσει αὐτοῦ 23
 ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἣν δέδωκε τῷ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἀνθρώπῳ, καὶ
 αὐτὴ προεπῆρξε τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ
 ἐνθυμήσει — εἰδὼς οὖν ἐν ἑαυτῷ ὁ Σολομὼν, διδαχθεὶς ἐκ τῆς τοῦ 24
 θεοῦ δοθείσης αὐτῷ σοφίας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ σοφία προὔπαρξαν
 10 τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει, βασι-
 νίσας * τὸ ἤδη προὔπαρχον τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει πρὸ
 καταβολῆς κόσμου, ὃ ἐξεῦρε τῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ κύριος, τοῦτο ἤδη
 ἔκτισεν ὁ αὐτὸς κύριος μεταγενέστερον τοῦ κόσμου καὶ τῶν φύσεων
 αὐτοῦ· λέγει οὖν ὁ Σολομὼν ὡς ἐκ προσώπου τῆς ἐν ἀνθρώπῳ 25
 15 σοφίας τῆς προὔπαρξάσης τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει
 »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· τῇ 26
 ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σοφία ἀνήκεν ἔκφωεν τῇ λογιστικῇ, τῇ εὐτρι-
 πισθείῃ τῶ ἀνθρώπῳ ταῦτα, τῷ κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ γενομένῳ·
 τὸ οὖν »κύριος ἔκτισε«, τῷ προὔπαρξαντι τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ
 20 θεοῦ ἐνθυμήσει, τοῦτο τούτῳ προσέρριψε· τὸ δὲ »γεννᾶ με« συνεῖς
 πάλιν εἰς τὰς μετὰ ταῦτα ἐκ φύσεως παιδοποιίας ἐκδιδόμενον εἶπε·
 τὸ »γεννᾶ με« νόει τοίνυν, φιλόσοφε, τῆς αὐτῆς φύσεως παλαιονμέ-
 νης καὶ ἀναρευμένης ἄχρι συντελείας. τὸ οὖν »κύριος ἔκτισέ 27
 25 με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ« εἰς τὴν τῷ ἀνθρώπῳ
 δοθείσαν λογιστικὴν σοφίαν διαληπτέον, τὸ δὲ »γεννᾶ με« (εἰς) τὸ
 κατὰ πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ αὐτῆς τῆς φύσεως, τὸ ἐξ αὐτῆς, ἐξ εἰκότων, ὡς
 τροχὸν εἰλιπτόμενον ἐπ' αὐτὸν τὸν καμπτήρα, ἐπανιὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς

16 u. ö. Prov. S, 22ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 ὁ δὲ — 5 παρόδῳ > P² 4 προγενέστερος] μεταγενέστερος V¹P³ 5 τῇ
 > HP²V¹ | ἐξεῦρεν ἐν τῇ R 6 ἑαυτοῦ] αὐτοῦ A¹R 8 Anakoluth oder
 Lücke: (δῆλον). erg. Holl | εἰδὼς — 11 ἐνθυμήσει > P² 9 προεπῆρξε H
 11 erg. etwa (ἔγνω ὅτι) Ltz. | προεπῆρξαν A¹R | κόσμον + καὶ V¹P³ 13 ob
 μεταγενέστερον (ὄν)? Ltz. 14 ἐκ > P³ | ἀνθρώπῳ + προεπαροχίσης R
 15 [τῆς προ]παρξάσης A¹ | θεοῦ + σοφία R 18 τοῦ > R 19 οὖν + ἦν HP³
 21 παιδοποιή P³ (παιδοποιήσεις Balf.) | ἐκδιδομένον HP³ ἐκδεδομένον V¹ 22 τῆς
 corr. aus τῇ P² | αὐτῆς] αὐτὸς R 24 τῶν ἀνθρώπων A¹P²P³ 25 corr. Holl
 | λογικὴν P² | διαληπτέον] νοητέον R 26 τὸ] τοῦ A¹R | ἐξ αὐτῆς] ἐξ αὐτοῦ R

τοῦ πρωτοκτίστου ἀνθρώπου τοῦ κατ' εἰκόνα θεοῦ κτισθέντος, ἐν
 ᾧ τὴν λογιστικὴν σοφίαν τὴν κτιστὴν ἐπέθηκεν, ἐν ᾧ τὴν εἰλικρινῆ
 αὐτοῦ ἀγάπην ἐνετύπωσεν ὁ θεός. οὐπερ τὴν ἀνάκτισιν ἐν ἑαυτῷ 28
 ποιούμενος ὁ σωτὴρ ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα οικονομικῶς· »ὅτι
 5 ἡγάπησάς με, φησί, πρὸ καταβολῆς κόσμου«. τὸ δὲ »πρὸ τοῦ
 αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ« ἱστορήσας ὁ Σολομών, ὅτι οἱ
 αἰῶνες οἱ ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς
 νυκτὸς τὴν σύστασιν ἔχουσι, τὸ δὲ προϋπάρξει τῆς ἡμέρας καὶ τῆς
 νυκτὸς, προϋπάρξει ἐστὶ τοῦ αἰῶνος τούτου — ταύταις ταῖς ἱστορίαις
 10 θεωρήσας ὁ Σολομών ἤρμωσεν ἐναρμόστως τῷ τε ἀνθρώπῳ καὶ τῇ
 σοφίᾳ. διὸ ἐκ προσώπου αὐτῆς ἐκφωνήσας λέγει τὸ »κύριος 29
 ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, πρὸ τοῦ αἰῶνος
 ἐθεμελίωσέ με ἐν ἀρχῇ«, συλλογισάμενος ἐν ἑαυτῷ πάλιν, ὅτι
 μέλλοντος τοῦ θεοῦ παράγειν ταύτας τὰς φύσεις τὰς ἐγκοσμίους
 15 προγενεστέρως τοῦ τε ἀνθρώπου καὶ τῆς σοφίας εἰς τὸ εἶναι, καὶ
 ὅτι δεῖ τοὺς προγενεστέρους παρεῖναι, παραγενομένων δὲ τῶν φύσεων
 ἱστορεῖν κατὰ τάξιν τὰς φύσεις παραγενομένας, καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπος
 καὶ ἡ σοφία ἠγέσθαι τῶν ἔργων ἐτάχθησαν, ἡ οὖν τῷ ἀνθρώπῳ 30
 δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ λογιστικὴ καὶ κριτικὴ σοφία, (ἢ διαδοχέουσα
 20 ἐπὶ Σολομῶντα, καθά φησιν ὁ μέγας Μωσῆς) λέγει ἐν Σολομῶντι·
 »κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ« καὶ
 τὰ ἑξῆς. ἦς ἐκ προσώπου, τῆς προγενεστέρως οὖν τῷ ἀνθρώπῳ 31
 τοῦ κόσμου, διηγούμενος τὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τὰς ἐν τῷ κόσμῳ
 παράγοντας τὰς φύσεις φησὶν (ὁ) αὐτός· »κύριος ἐποίησε χώρας
 25 καὶ ἀοικήτους, ἄκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανόν. ἠνίκα
 ἠτοίμασε τὸν οὐρανόν, συμπαραῆμην αὐτῷ· ὅτε ἀφώριξε τὸν
 ἑαυτοῦ θρόνον ἐπ' ἀνέμων, ἠνίκα ἰσχυρὰ ἐποιεῖ τὰ ἄνω
 νέφη, καὶ ὡς ἀσφαλεῖς ἐτίθει πηγὰς τῆς ὑπ' οὐρανόν, ἐν

4 Joh. 17, 24 — 5. 11. 21. 24 Prov. 8, 22ff — 19 vgl. S. 74, 13

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 πρωτοκτίστου] ἀκτίστου (vgl. S. 83, 19 [a ist Zahl]) R 2 λογιστικὴν corr. aus
 λογικὴν P² | ἀνέθηκεν P² 3 ἐτίπωσεν H | οὐπερ] ὅπερ HP³ 5 τὸ] τοῦ P²
 7 τῷ > RV¹ | καὶ > P² 10 ἡρμῶ = ἤρμωσεν R 11 ἀναφωνήσας P²
 12 εἰς ἔργα αὐτοῦ > A¹HR 15 καὶ² — 16 παρεῖναι > A¹R 16 δε] τε V¹P³
 17 ἱστορεῖ durch Rasur aus ἱστορεῖν A¹ | παραγενομένας V¹P³ 18 ἐτάχθησαν
 A¹R ἐτέθησαν V¹P³ ἐσώθησαν d. ūbr. HSS 19 δοθεῖσα λογιστικὴ σοφία ἐπὶ τοῦ θεοῦ
 καὶ κριτικὴ ∼ R 20 ἐν] ἐπὶ A¹HR 24 αὐτοῦ A¹H 25 καὶ nachträglich eingefügt H
 ' ἀοικήτους + καὶ P³ | ἠνίκα — 26 οὐρανόν > P³ 27 θρόνον > R 28 τῆς]
 τῇ H, unleserlich am Zeilenanfang, darüber von anderer Hand γὰρ κατ' οὐρανόν A¹

τῷ τιθέναι τῇ θαλάσῃ ἀκριβασμὸν αὐτοῦ, καὶ ὕδατα οὐ παρελεύθονται λόγον στόματος αὐτοῦ, καὶ ἰσχυρὰ ἐποίει τὰ θεμέλια τῆς γῆς, ἣμην παρ' αὐτῷ ἀρμόζουσα, ἐγὼ ἣμην ἢ προσέχαιρε·

- 5 Ταῦτα ἐκ προσώπου τῆς σοφίας, καὶ δείκνυσιν ἀσφαλῶς, ὅτι ὁ 32
 προὔπαρξας τοῦ κόσμου ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει, δι' ὃν καὶ ὁ
 κόσμος εὐτρεπίσθη, δηλονότι καὶ τῶν τοῦ κόσμου φύσεων προὔ-
 πῆρξεν. Ἰστωρ οὖν γενόμενος τῆς παρόδου τῶν φύσεων ὑπαριθμει 33
 τὴν τάξιν αὐτῶν ὁ προγενέστερος αὐτῶν, ἡ σοφία, ἣν ἐξεῦρε τῇ
 10 συνέσει αὐτοῦ, ἣν ὑπῆρξε τῷ ἀνθρώπῳ. τίς οὖν ὁ ταύτην 34
 τὴν σοφίαν προεντρεπίσας καὶ δεδωκὼς τῷ ἀνθρώπῳ, ἡ ὑψηλήσατο
 αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας; ὅτι οὐκ ἄλλος ἀλλ' ἡ πῶτος ὁ κατασκευάσας
 τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, ὁ καὶ ἐμπλήσας αὐτὴν κτηνῶν
 τετραπόδων, ὁ καλέσας τὸ φῶς, καὶ ὑπήκουσεν αὐτῷ τρύμφ·
 15 ὁ ἐπὶ γῆς ὄφθεις καὶ συναναστραφείς ἀνθρώποις· τούτῳ 35
 κεκλήρονται αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πάροδοι· ὅτι δὲ εἰς τὸ πρόσω-
 πον εἴρηται τῆς σοφίας οὐχὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὸ κύριος ἔκτισέ
 με, ἀλλ' ἡ τῆς λογιστικῆς σοφίας, τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου εὐτρε-
 πισθείσης καὶ δοθείσης τῷ ἀνθρώπῳ, δι' ὃν ὁ κόσμος ἐγένετο, σα- 36
 20 φέστατα διὰ πάντων δέδεικται, ὅτι εἰς τὸ πρόσωπον εἴρηται τῆς
 λογιστικῆς σοφίας· βεβαίῳ δὲ τὰ προειρημένα ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγ-
 γελίῳ λέγων »τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ
 ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον«, προσωποποιήσας τὸν κόσμον εἰς
 25 ἀλλ' οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν κόσμον·

- Ἐτέρα ἀντίγραφος τοῦ φιλοσόφου· ἀλλά, φησίν, ἡ σοφία ἡ μὲν 181
 ἐν Σολομῶντι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστι. τοῦτ' ἐστὶν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ,
 ὁ εἰπὼν· »κύριος ἔκτισέ με καὶ τὰ ἐξῆς. ἀπόκρισις τῶν ἀγίων με'
 ἐπισκόπων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου
 30 τοῦ Παμφίλου· εἰπέ, ὦ φιλόσοφε, ἡ σοφία ἡ ἐν Σολομῶντι, ὡς φῆς, 2

9, 12 Baruch 3, 32 — 15 Baruch 3, 38 — 22 Mark. 2, 27 — 24 vgl. S. 74, 19

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 ἣμην aber darüber von anderer Hand ἦν A¹ | ἀρμόζουσα + καὶ R
 4 παρέχαιρε V¹P³ 6 δι' ὃν] διὸ P³ 7 εὐτρεπίσει R 12 αὐτῷ R
 15 τούτῳ] τοῦτο R 16 αἱ — 17 εἴρηται > P³ (Balf.) 18 λογικῆς V¹P³
 | τῆς²] καὶ P² 19 καὶ δοθείσης > P² 20 πάντων A¹RV¹P³ τούτων d.
 übr. HSS 21 λογικῆς V¹ 23 προσωποποιήσας — εἰς > P³ 24 ἀντὶ + δὲ H
 25 ἀλλ' > R 29f διὰ εὐσεβίου τοῦ παμφίλου ἐπισκόπου καισαρείας παλαισιτί-
 νης H 30 παμφίλου R | ἡ ἐν Σολομῶντι σοφία· R | ὡς + σὺ M²P¹P²V¹P³

ἢ τοῦ θεοῦ ἐστὶ σοφία; ὁ φιλόσοφος· ναὶ φησὶν, οὕτως ἔχει. ὁ ἐπίσκοπος· εἶπέ, ἢ σοφία τοῦ θεοῦ πρόγνωσιν ἔχει ἢ οὐ; ὁ φιλόσοφος· ναὶ ἔχει. ὁ ἐπίσκοπος· ἢ σοφία τοῦ θεοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐστίν, ἢν φῆς ἐν Σολομῶντι; ὁ φιλόσοφος· ναὶ φησὶν. ὁ ἐπίσκοπος· πῶς κρίνει ὁ κρίνων, κατὰ πρόγνωσιν ἢ οὐ; ὁ φιλόσοφος· ναὶ φησὶν. ἀλλὰ πῶς; ὁ ἐπίσκοπος· ὁ οὖν κρίνων κατὰ πρόγνωσιν, κρίνει καὶ κατὰ τὰ ἔργα ὡς προγνωστικῆς; ὁ φιλόσοφος· ναὶ εἶπον. ὁ ἐπίσκοπος· πῶς οὖν ἢ σοφία ἢ ἐν Σολομῶντι λέγει· τρία ἐστὶν 3 ἀδύνατά μοι νοῆσαι, καὶ τὸ τέταρτον οὐκ ἐπιγινώσκω; τὰ τρία εἰρηνεῖα ἢ ἐν Σολομῶντι σοφία ἀδυνατεῖν αὐτὴν νοῆσαι περὶ τοῦ τετάρτου εἶπε μὴ ἐπιγινώσκω· καὶ ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι. εἰ οὖν ἢ σοφία τοῦ θεοῦ ἐστίν ἢ ἐν Σολομῶντι, πῶς 4 κρίνει τὸν κόσμον μὴ εἰδῆται ἀνδρῶς ὁδοὺς ἐν νεότητι; καὶ πῶς τοῦτο ἀληθές, ὅτι ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα θεοῦ, τοῦτ' 15 ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καθὼς φησὶ Μωσῆς ὁ προφήτης· ἐτι δε καὶ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς· πάντα δι' αὐτοῦ, φησὶν, ἐγένετο· οὐκ ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; ὁ πλάσας κατὰ μόνας 5 τὰς καρδίας αὐτῶν, ὁ συνιεὶς εἰς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς· κατὰ τὸν προφήτην τὸν εἰπόντα· 20· σὺ ἔγνωσ τὴν καθέδραν μου καὶ τὴν ἑγερσίν μου· σὺ συνῆκας πάντα τοὺς διαλογισμοὺς μου, φησὶν, ἀπὸ μακρόθεν· τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχοινὸν μου σὺ ἐξιχνίασας καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προεΐδες· καὶ ἐν ἑτέρῳ πάλιν ὁ 6 παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσκειν; κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ 25 μάταιοι. ὁ οὖν ταῦτα ἐπιστάμενος καὶ πάντα προγινώσκων οὐκ ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; καὶ πολλὰ ἐστὶν εὑρεῖν ἐκ τῶν γραφῶν τὰ ἐλέγχοντα τὴν ἄνοιαν τῶν κακῶς ὑπειληφότων περὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου. πῶς γὰρ ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσκειν αὐτὸς 8

8 Prov. 24, 53 (30, 18) — 11 Prov. 24, 54 — 13 Röm. 3, 6 — 16 Joh. 1, 3 — 17 Psal. 32, 15. 7, 10 — 20 Psal. 138, 2ff — 23 Psal. 93, 10f

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δ² > M² 3 δ¹ > M² 4 φῆς] φωνεῖ A¹R φησιν H 6 δ¹ > M²
 10 ἢ — σοφία > R | ἀδυνατεῖ P² ἀδύνατον A¹ 11 εἶπε οὐ P³ | γινώσκειν RP³ 14 θεοῦ] αὐτοῦ A¹R 15 δ¹ unleserlich in A¹ | κατὰ H | καὶ > P²
 16 φησὶν > R 20 καθέδραν] καρδίαν M²P¹P² | μου¹ > A¹ 21 πάντα > A¹R | φησὶν > R 21f μακρόθεν + σὺ συνῆκας πάντα τοὺς διαλογισμοὺς μου R 26 γινώσκων HM²P² 27 εὑρεῖν + ἐν τῷ εὐαγγελίῳ καὶ P²

οὐκ ἐπίσταται ὁδοὺς ἀνδρῶς ἐν νεότητι; εὐ ἴσθι οὖν, ὃ φιλόσοφε, ὅτι Σολομὼν κριτικὴν ἔλαβε σοφίαν, ἣν ἐξεύρε τῇ συνέσει αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἣν ἠδύρεπίσει τῷ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ ἀνθρώπῳ συλλογιστικῇν. ἀμέλει δε ἐπιβεβαιοί τὰ ρηθέντα ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις 9

5 λέγων τὸ «καὶ ἰδοὺ πλείον Σολομῶντος ὦδε»· ἀνέτρεψε τοὺς λέγοντας αὐτὸν εἶναι τὴν ἐν Σολομῶντι σοφίαν· εἰ γὰρ τῷ ψόφῳ τῆς γωνίης ἰσοπροσῆγορός ἐστιν ὅτι σοφία, ἣ γὰρ τοῦ θεοῦ σοφία ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, θεὸς προγενώστης ἐστὶ καὶ κατὰ πρόγνωσιν κρῖνει καὶ κατὰ τὰ ἔργα ὡς κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἀπάντων, καθὼς

10 φησὶ ὁ Παῦλος τὸ «σευθεὸς τῆς ἐκλογῆς» Ἑβραίοις γράφων. ὡδέ πως 10 λέγει περὶ αὐτοῦ «ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας· καὶ οὐκ ἔστι κτίσις

15 ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος». καὶ πρὸς 11 Ῥωμαίους δὲ ὁ αὐτὸς γράφει λέγων «ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ὁ ὧν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν». δείκνυσσι δὲ ὡδέ, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ καὶ 12

20 πατρὸς σοφία θεὸς ἐστὶν ἀληθῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, αἰδιος ἐξ αἰδίου καὶ ἀληθινὸς ἐξ ἀληθινοῦ, φύσει ὧν αἰεὶ υἱὸς τοῦ αἰεὶ ὄντος θεοῦ καὶ πατρὸς.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· τί οὖν ἔστιν ὁ φῆς «ὁδὸν δὲ μὲ» 19 1

25 σοφίας οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ ἐμνήσθησαν τὰς τρίβους αὐτῆς· καὶ τὰ ἐξῆς; ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ μὲ' ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου· πολλάκις πρὸς τὰ ῥήματα 2 τῆς σοφίας ἀπιδῶν, ὡ φιλόσοφε, ἐθαύμασας τῆς σοφίας τὴν δύναμιν, ὅτι δὴ μεγίστην νοημάτων ἀλήθειαν ἔστιν εὑρεῖν ἐν αὐτῇ βραχυτάταις ταῖς λέξεσι. καὶ τάχα δικαίως ἂν τις παρεικάσειε τὰ ῥήματα 3

5 Matth. 12, 42 — 10 Act. 9, 15 — 11 Hebr. 4, 12f — 17 Röm. 9, 5 — 23 Baruch 3, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 κριτικῆν] κριτικὴν P³ | ἔλαβε] ἔλεγε M²P¹P² 5 καὶ > H | πλείονα A¹H πλείονα von späterer Hd. corr. in πλείων P³ 6 γὰρ A¹RV¹P³ καὶ d. ūbr. HSS 9 τὰ > P³ 10 ὁ A¹RV¹P³ καὶ d. ūbr. HSS | Ἑβραίοις + γὰρ M²P¹P² 11 λέγων R 20 ἀληθῆς R 24 αὐτοῦ RM²P¹P² 25 ἁγίων > H | τοῦ — 26 ἐπισκόπου > H 26 τοῦ > V¹ | παμφίλου R 28 αὐτῆ] αὐταῖς ταῖς R 29 ταῖς > V¹R | τὰ > P³

τῆς γραφῆς τῆ εὐαγγελικῆ παραβολῆ τῆ διαγορευούσῃ εἰκέναι τὴν βασι-
 λείαν τῶν οὐρανῶν νόκκω σινάπεως, ὅπερ βραχύτερον μὲν ἐστὶ
 πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, φύεν δὲ καὶ ἀναπληρωθὲν
 ἱκανὴν σκέπην τοῖς πετεινοῖς δίδωσιν. οὕτως ὁρῶμεν τὴν τῶν 4
 5 θεῶν ῥημάτων δύναμιν ἐν βραχείᾳ σπειρομένην λέξισιν, ἀναπλη-
 ρομένην δὲ τῶν νοημάτων καὶ ὡσπερ κλάδων ἐπὶ τὴν διάνοιαν
 τῶν πετεινῶν ἐπεκτεινομένων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων, τοσαύτη
 τις εὐρίσκεται δύναμις, ὥστε μὴ μόνοις τοῖς γεωργοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς
 παρεστῶσι πετεινοῖς ἱκανὴν παρέχειν τὴν σκέπην. πόθεν οὖν 5
 10 ἐκινήθη πρὸς ταύτην τὴν ἔννοιαν ἢ ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἱερᾶς γραφῆς
 τοῦ ἱεροψάλτου Δαυὶδ πρὸς ἀπόδειξιν καὶ σύστασιν οὐ τῆς λογιστι-
 κῆς σοφίας, ὡς αὐτὸς ὑπέληφας, ἀλλὰ τῆς καὶ ταύτην καὶ πάντα
 τὰ γενητὰ δημιουργησάσης ἀκαταλήπτου σοφίας τῆς ἀκρίστου καὶ
 ἀνάρχου, τοῦτ' ἐστὶ Χριστοῦ· ἐπέπερ Χριστὸς θεοῦ δύναμις καὶ 6
 15 θεοῦ σοφία κατὰ τὸν τῆς ἀρρήτου καὶ ἀπερινοήτου θεότητος αὐτοῦ
 τρόπον, ὁ ἀληθὴς τοῦ θεοῦ θεὸς λόγος. τῷ γὰρ λόγῳ κυρίου
 οἱ οὐρανοί, φησὶν, ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στό-
 ματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. ἤκουσας λόγον κυρίου, 7
 ἤκουσας πνεῦμα τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἄκουε τοίνυν καὶ πάλιν περὶ
 20 τῆς συστάσεως τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῆς εὐσεβῶς ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν
 νοουμένης τε καὶ κηρυττομένης, ἐπέπερ, οἶμαι, οὐδὲν τῶν προανα-
 φωνηθέντων σοι παρὰ τοσαύτης ἀγίων ἀρχιερέων πνευματικῆς χο-
 ρείας τὴν αἰσθησὶν δέδεξαι. ἄκουε τοίνυν εὐσεβῶς, καὶ μὴ 8
 25 >τέλειος οὐτε μειοῦται οὐτε αἰξεί. εἰς ἀγέννητος ὁ θεὸς
 >καὶ πατήρ. εἰς καὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ μονογενὴς υἱὸς
 >θεὸς λόγος· ὡσπερ οὖν οὐκ ἐστὶ συναγέννητος τῷ θεῷ 9
 >καὶ πατρὶ θεὸς ἕτερος, οὕτως οὐδὲ συγγεγεννημένος ἢ
 >προγεγεννημένος ἢ μεταγεγεννημένος υἱὸς ἕτερος τοῦ θεοῦ

1 ff vgl. Matth. 13, 32 — 14 vgl. I Kor. 1, 24 — 16 Psal. 32, 6 — 25 vgl. Apol-
 linaris I 188, 3f. 300, 11 ff Lietzmann

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ὅπερ] ὅτι V¹P³ | μὲν > M² 3 τῆς > R 5 βραχείᾳ A¹RV¹P³
 βραχείαις HM²P¹P² vgl. 68, 25 6 κλάδος R | τὴν > M²P¹P² 7 ἀπεκτει-
 νομένων M² 9 παρέχει HP² 10 ἐκ + τῆς V¹P³ 11 τοῦ > V¹P³
 11 f λογικῆς H λογικῆς P² 12 καὶ > V¹ 13 γενητὰ RP²P³ 16 θεὸς
 > P¹P² υἱὸς verm. Holl 16 f κυρίου φησὶν οἱ οὐρανοί ἐστεραιώθησαν P²
 17 φησὶν > V¹P³ 19 αὐτοῦ > P² 20 εὐσεβοῦς H 21 οὐδὲν > H
 22 παρὰ] περὶ R 25 ἀγέννητος A¹HR 26 γεννημένος M² 27 οὖν > A¹R
 27 f τῷ πατρὶ καὶ θεῷ ∞ R 29 ἢ μεταγεγεννημένος > H

>τῷ μονογενεὶ υἱῷ αὐτοῦ θεῷ λόγῳ. εἰς ὄντως θεὸς καὶ
 >πατὴρ, εἰς ὄντως καὶ ὁ γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ἀφράστως
 >υἱὸς θεὸς λόγος. ὡςπερ οὖν οὐ λόγῳ μόνῳ πατὴρ ὁ θεός, 10
 οὕτως οὐδὲ λόγῳ μόνῳ υἱὸς (<ὁ υἱός>) ἀλλὰ ἀληθῶς υἱός· γνήσιος ὁ
 5 >πατὴρ, γνήσιος ὁ υἱός· θεὸς ὁ πατὴρ, θεὸς καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ
 >γεγεννημένος υἱός· τέλειος ὁ πατὴρ, τέλειος αὐτοῦ καὶ ὁ υἱός·
 >ἄσωματος ὁ πατὴρ, ἄσωματος καὶ ὁ υἱός. ἄσωμάτου γὰρ χα-
 >ρακτήρ καὶ εἰκὼν ἄσωματος δηλοῦσι. πιστεύεις τοῦτο, ὃ 11
 φιλόσοφε, ὅτι γεγέννηται ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ὁ μονογενὴς
 10 υἱὸς αὐτοῦ, καθάπερ ἐξ ὑπαρχῆς τῶν λόγων διὰ πλείστων
 ὅσων γραφικῶν μαρτυριῶν ἀπεδείξαμεν, ἢ οὐ; ἀντεπερώτησις τοῦ μη-
 φιλοσόφου· πῶς καὶ τίνι τρόπῳ, φράσον. οἱ ἄγιοι ἐπίσκοποι μθ'
 διὰ τοῦ αὐτοῦ Εὐσεβίου Παμφίλου εἶπον· μὴ ζῆτει πῶς, φιλό- 12
 σοφε· εἰ δὲ μὴ, καθὰ ἤδη διὰ πλείονων εἴρηται σοι καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς
 15 διαλέξεως διεμαρτυράμεθα, ὅτι κηρυχθεὶς σεαυτὸν σπουδάζεις διερευ-
 νᾶν πειρώμενος τὰ ἀνεξερευνήτα. εἰ μὲν γὰρ ἐνδέχεται ζητεῖν 13
 πῶς ὁ ἀγέννητος, ἐνδέχεται ζητεῖν πῶς καὶ ὁ γεγεννημένος· εἰ δὲ
 οὐ καταλείπει ζήτησιν ὁ ἀγέννητος πῶς ἀγέννητος, οὕτως οὐδὲ ὁ
 γεγεννημένος καταλείπει ζήτησιν πῶς γεγέννηται· μὴ ζῆτει τὰ ἀνε-
 20 ρευνήτα, οὐ γὰρ εὐρίσκεις, τὰ εὐρισκόμενα ζῆτει, καὶ εὐρίσκεις. εἴαν 14
 γὰρ ζητῆς, παρὰ τίνος ἔχεις μαθεῖν; παρὰ τῆς γῆς; οὐκ ὑφίστατο.
 παρὰ θαλάσσης; οὐδέπω ἐκέκτιστο ἢ ὑγρά. παρὰ οὐρανοῦ; οὐκ ἦν
 ποιηθείς. παρὰ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν; οὐδέπω δεδημιούρ-
 γηντο. παρὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων; οὐδέπω ἦσαν, ἐπέπερ καὶ
 25 αὐτῶν ποιητῆς ὁ υἱός. ἀλλὰ παρὰ αἰῶνων; πρὸ αἰῶνων ὁ μονο-
 γενής. μὴ ἐξέταξε τὰ μὴ αἰεὶ ὄντα περὶ τοῦ αἰεὶ ὄντος. ἄρρητος, 15
 (ἀρρήτως) ἀγέννητος ὁ πατὴρ· ἄρρητος, ἀρρήτως γεγεννημένος ἐξ
 αὐτοῦ ὁ υἱός. σιώπησον περὶ τοῦ πῶς. καὶ παραχώρει τοῦτο τῷ 16

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 corr. Holl 5 γνήσιος + καὶ (aber wohl nachträglich eingefügt) A¹, R
 5f γεγεννημένος ἐξ αὐτοῦ ~ R 6 καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ~ A¹R | υἱὸς + καὶ V¹
 7 ἄσωμάτου] αὐτομάτου A¹R | γὰρ > R 7f χαρακτήρος R 8 καὶ + ἡ
 V¹P³M²P¹P² ἢ durch Rasur getilgt A¹ | τοῦτω R 13 αὐτοῦ > R, nach τοῦ
 Rasur A¹ | Εὐσεβίου + τοῦ M²P¹ | παμφίλου R > HP² | εἶπον A¹ >
 HRP¹ εἶπαν d. übr. HSS 15 διεμαρτυράμεθα + σοι R 17 ἀγέννητος — καὶ
 ὁ > P³ | ἐνδέχεται + καὶ HV¹ | καὶ πῶς ~ A¹R | καὶ > P² 18 ὁ ἀγέν-
 νητος — 19 ζήτησιν > V¹P³ 18f οὕτως οὐδ' ὁ γεγεννημένος πῶς γεγέννηται
 καταλείπει ζήτησιν ~ R 21 ὑφίσταται R 22 ἐκτιστο durch Rasur aus ἐκέκτιστο

A¹ ἐκτιστο H κέκτιστο P³ 27 corr. G. L.

γεγεννηκότι καὶ τῷ γεγεννημένῳ. ὁ γὰρ πατὴρ μόνος γινώσκει τὸν
 υἱὸν τίς ἐστι καὶ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα καὶ ᾧ ἔαν βούληται ὁ υἱὸς
 ἀποκαλύψαι, καθά φησι αὐτοῦ τὸ εὐαγγέλιον. εἰ δὲ μὴ θέλεις 17
 παύσασθαι τὸ πῶς, ἀλλὰ φιλονεικεῖς διερευνᾷν τὰ ἀνεξερεύνητα,
 5 καταγελωμέν σου τὴν τόλμαν, μᾶλλον δὲ καὶ περθουμέν σε, ὅτι οὐ
 πίστει θέλεις νοεῖν τὸν θεὸν αἰὶ πατέρα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τὸν
 μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ αἰὶ υἱὸν αὐτοῦ, συνπάροχοντα αἰὶ τῷ πατρὶ
 καὶ οὐ μεταγενέστερον, καθὼς οὐ ἀσεβῶς φῆς. ἀλλὰ νόει πίστει 18
 καὶ ὁμολογεῖ τέλειον ἐκ τελείου τὸν υἱόν, ὡς πολλάκις ἤκουσας,
 10 φῶς αἰδίου ἐκ φωτὸς αἰδίου, θεὸν ἀληθινὸν ἐξ ἀληθινοῦ
 θεοῦ καὶ πατρός, ἀκτίστον ἐξ ἀκτίστου, ἀσυνθετον ἐξ ἀσυν-
 θέτου, αἰὶ ὄντα πρὸς τὸν πατέρα· ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ λόγος,
 καθά φησιν Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστής. καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν
 θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. τὸ ἦν, φιλόσοφε, τὸ προὑπάρχον 19
 15 οὐκ ἔχει, τὸ ἦν, φιλόσοφε, περιγράφει τὸ οὐκ ἦν, καθὰ προαπειδεί-
 ξαμεν, καὶ τὸ θεὸς περιγράφει τὸ οὐ θεός. τοῖς γεγραμμένοις πίστευε,
 τὰ μὴ γεγραμμένα μὴ ἐννόει μηδὲ ζήτη. πίστευε ὅτι πάντα αὐτὸς 20
 ἐδημιούργησεν ὁ υἱὸς τὰ γεγεννημένα νεύματι πατρικῷ οὐκ ὀφθαλμῶν
 βλέμματι, ἀσυνθετος γὰρ ὁ θεός, ὡς προειρήκαμεν, ἀλλὰ νεύματι,
 20 ὡς αὐτὸς οἶδε μόνος, ὅπερ ἡμεῖς πίστει νοοῦντες κηρύττομεν κατὰ
 τὴν διδασκαλίαν τῶν ἱερῶν γραφῶν, ὅτι βουλῇ τοῦ πατρὸς καὶ ἑαυ-
 τοῦ δεδημιούργηκε πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν τε ἐπουράνιον καὶ ἐπίγειον
 τὴν τε ὀρωμένην καὶ νοουμένην οὐκ ὄργανοις οὔτε μηχαναῖς οὐδὲ
 συνεργίᾳ τινὸς ἑτέρου, ἀλλὰ βουλήσει πατρός, καθὰ ἀρτίως εἰρήκαμεν,
 25 τοῦ εἰπόντος πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον «ποιήσωμεν
 ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν». οὐκ 21
 εἶπε ποιήσον ἢ ποιήσατε, ἀλλὰ ποιήσωμεν. δεικνὺς τὸ ὁμοούσιον καὶ
 ὁμότιμον ἐπὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀφράστου τριάδος. μὴ ὑπο- 22
 γόγγυζε, ὦ φιλόσοφε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνακίνει, ἀλλὰ ὄρα τῷ τῆς

1 vgl. Matth. 11, 27 — 12 Joh. 1, 1f — 25 Gen. 1, 26

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 θέλης V¹P³ 4 τὸ A¹HV¹P³ τοῦ RM²P¹P² 5 καὶ > H | περθωμέν
 σε V¹P³ 6 καὶ — 7 αὐτοῦ² > aber συνπάροχοντά τε αἰὶ τῷ πατρὶ + τοῦ
 τον τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ R 8 πίστει + νόει H 9 πολλάκις > H
 10f ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ RP³ (wo aber am Rand ἐξ ἀληθινοῦ κτλ.) 13 Ἰωάννης
 > H 14 προὑπάρχειν RV¹ 18 ὀφθαλμοῦ R 23 οἶδέ] οὔτε A¹R 24 βου-
 λήσει + τοῦ A¹R | καθὼς R 27 δεικνῶσι HP¹P²M² (am Rand; im Text
 δείκνουςι) 28 τριάδος + καὶ P³

διανοίας βλέμματι τὴν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀκρίβειαν καὶ δέχου
πιστῶς μὴ ἐπὶ πλεῖον γινόμενος ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. ἄκουε 23
τοῖνυν καὶ σύρες· ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὁ πρὸ αἰώνων αὐτοῦ νόος, πρὸς
ὃν εἶπε ποιήσωμεν ἄνθρωπον· καὶ τὰ ἐξῆς αὐτὸς πάλιν ἐπ'
5 ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν βουλῇ πατρικῇ καὶ οἰκείᾳ ἄνθρωπος γέγονε,
σαρκωθεὶς ἐκ παρθένου διὰ τὸν ἐκπεσόντα ἄνθρωπον Ἀδάμ, ὁ ἀσώ- 24
ματος ἐν σώματι κειώσας ἑαυτὸν, ὡς εἶπεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος,
διὰ τὸ σῶμα, ἔλαβε νέφος ὁ θεὸς λόγος τὸ σῶμα, ἵνα μὴ καταφλίξῃ
τὰς κτιστὰς φύσεις τὰς ἐν τῷ κόσμῳ· ἢ ἐδὲν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε
10 πώποτε. ἐκρατήθη σαρκί, ἵνα καὶ ἡ σὰρξ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν 25
ἀτρέπτου ἐνώσεως ἐλευθερωθῇ τοῦ θανάτου, ἀόρατος ἐν ὄρατῷ, ἵνα
ὑπομείνῃ τὰ ὀρώμενα, ὡς ἄνθρωπος ὑπὸ χρόνον, ἀλλ' ἀληθεῖα κατ'
ἀμφοτέρα θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἄνθρωπος καὶ θεὸς ὁ αὐτός· εἰς γὰρ
ἐξ ἀμφοῖν Χριστός, νοουμένης καὶ γνωριζομένης τῆς διαφορᾶς τῶν
15 οὐσιῶν, τῆς τε θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκός· θεὸς ἦν καὶ ἔστι,
γένονεν ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν. δι' αὐτὸν προφῆται, δι' αὐτὸν 26
ἀπόστολοι, δι' αὐτὸν μάρτυρες· προφῆται διὰ τὸν προφητευθέντα,
ἀπόστολοι διὰ τὸν ἀπεσταλμένον οἰκονομικῶς, μάρτυρες διὰ τὸν
προτομάρτυρα. ἦλθε θεὸς ἐπὶ γῆς ὁ νόος, σαρκὶ κρύψας, ὡς ἦβον-
20 λήθη. τὸ τῆς αὐτοῦ θεότητος μέγεθος, οὐκ ἐρημώσας τὰ ἐν οὐρανοῖς
(οὐδὲ γὰρ πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι ἐρημος αὐτοῦ ὁ κόσμος). θεὸς ἦν καὶ 27
ἔστι, γέγονε καὶ ἄνθρωπος δι' οἰκονομίαν, σαρκωθεὶς καὶ τεχθεὶς ἐκ
παρθένου δι' οἰκείαν φιλανθρωπίαν. ἄξιον ἑαυτοῦ καὶ ἴσον νῦν 28
25 ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος νόος, ὃ φιλόσοφε.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου· μὴ ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἐπίμενε βια- 201
ζόμενος τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ τῶν λόγων εὐτεχνίᾳ ἐπισκιάζειν ὡς
νέφος πειρῶ τὸ τῆς γραφῆς ἀάμαυρον φέγγος, ἀλλὰ εἰς τὸ προφανές

2 vgl. Joh. 20, 27 — 4 Gen. 1, 26 — 7 vgl. Phil. 2, 7 — 9 Joh. 1, 18 —
11 vgl. Ignatius Ephes. inscr.

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 τοῖνυν A¹R οὐν d. übr. HSS S καταγλέξας (oder -ai?) M²P¹P² 10 καὶ
> Π 11 ἐνώσεις > R | ἐλειθρωθῆ A¹HV¹P³ 12 ὑπομένη P²P³ 14 νοού-
μενος καὶ γνωριζόμενος V¹ 15 τε > M²P¹P² | ἔστι] ἔσται A¹R 16f αὐ-
τοῦ dreimal R 17 δι' αὐτὸν — 18 ἀπόστολοι erst ausgelassen, dann (von 1. Hd.?)
nachgetragen M² 19 πρωτομάρτυρα] ἄμαυ¹⁰ R (vgl. S. 76, 1) 20 τὸ nach
θεότητος M²P¹P² 25 ὁ > RM² 26 πλεῖον P³ 28 τὸ > V¹P³ | φθέγγος
P³ | ἐμφανές R

τῆς γραφῆς ἐλθὲ τὸ προτεθέν σοι καὶ μὴ φεῦγε τὸ κύνριος ἔκτισέ
 με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ καὶ τὸ κύνριος ἐποίησε
 χώρας καὶ ἀοικήτους, ἄκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανόν.
 μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ἔννοιαν περὶ τοῦ ἐνός κυρίου, ταῦτα ἔστι 2
 5 τοῦ θεοῦ τοῦ καὶ πρωτότιστον κτίσαντος εἰς ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ
 εἰς ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ υἱὸν αὐτοῦ προσηγόρευσε τοῦ καὶ κτίσαντος
 δι' αὐτοῦ ὡς δι' ἐργαλείου χώρας καὶ ἀοικήτους. εἰ γὰρ καὶ ἡ 3
 κτιστὴ τοῦ θεοῦ σοφία, τοῦτ' ἔστιν ὁ υἱός, ἐργάζεται, ἀλλ' ὁ θεὸς ἦν
 ὁ κτίζων δι' αὐτοῦ τὰ μὴ ὄντα ὡς δι' ἐργαλείου. ἀπόκρισις τῶν κα'
 10 ἁγίων ἐπισκόπων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου Εὐσεβίου τοῦ Παμ-
 φίλου· πολὺ διαστήκων τῆς βασιλικῆς λεωφόρου, τοῦτ' ἔστι τῆς 4
 ἀποστολικῆς πίστεως, ἔξω πον ταύτης φέρεσθαι ἀνέχῃ κρημνίσαι
 σεαυτὸν ἅπαξ ἕλωμενος καὶ μικρὸν ἀνανεύσας ἐκ τοῦ περιέχοντός σε
 τῆς ἀσεβείας βυθοῦ, ὅταν ἤκουσας παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου ταύτης
 15 τὴν προφητείαν τοῦ μεγάλου Ἱερεμίου δακτυλοδεικτοῦντος, ὡς ἂν
 εἶποι τις, καὶ λέγοντος οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται
 ἕτερος πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ ἑξῆς, οἷς ἐπιλέγει μετὰ ταῦτα 5
 ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστράφη καὶ
 οἶσθα, ὦ φιλόσοφε, ἐπερωτηθεὶς παρὰ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων· τίς ὁ
 20 ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθεις καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστραφεῖς, ὁ πατὴρ ἢ ὁ
 υἱός; καὶ ὁμολογήσας ὅτι ὁ υἱός, καθὼς αἱ θείαι γραφαὶ λέγου-
 σιν· οὐ ταῦτα εἶρηκας; πῶς πάλιν ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας 6
 Ἱερείου ἑαυτὸν ἀκοντίζεις, μᾶλλον δὲ βυθίζεις; οὐ γὰρ ἀνέξενσας
 25 χωρισθεὶς ἐκείνου, ὡς ἑαυτὸν συνέξενσας· προκρίνεις, ὦ ἄθλιε, τῶν
 ἀποστολικῶν δογμάτων τὰ Ἱερείου βλάσφημα ῥήματα, κτίσμα καὶ
 ἐργαλεῖον τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀποκαλῶν. ἄκουε τίνυνν πρὸς ἡμῶν, 7
 ὦ φιλόσοφε, εἴπερ φιλόσοφος εἶ, καὶ πείθου μὴ αὐτὸν εἶναι τὸν
 υἱὸν τοῦ θεοῦ τὴν κτιστὴν σοφίαν τὴν λογιστικὴν τὴν τῷ ἀνθρώπῳ

1 Prov. 8, 22 — 2 Prov. 8, 26 — 14 vgl. S. 69, 18. 73, 5 — 16 Baruch 3, 26 — 17 Baruch 3, 25

A¹HR V¹P² M²P¹P²

1 τῆς γραφῆς > P² 2 ἐποίησε] ἔκτισε H 6 προσηγόρευσε M² | καὶ²
 > H 7 δι' αὐτοῦ > H | δι'² > H | καὶ² > P² 8 θεοῦ] ἀνθρώπου V¹
 ἐργάζετο A¹HP² 9 ὡς δι' ἐργαλείου > V¹ 10 ἐπισκόπων] πατέρων R |
 ἐπισκόπου > A¹R 10f παμφίλου R 12 ἔξω ποι] ἔξω πρὸ A¹R ἔξω πῶς· P³
 πῶς ἔξω V¹ 17 ἐπιλέγει] ἐπάγει V¹ 18 ἐπὶ — συναεστράφη > H 19 οἶ-
 δας A¹R 20 τῆς > V¹ 21 ὁμολόγησας RHM²P¹ 24 ὡς] ὧ aus ὦ corr.
 M² ὧ P¹V¹ 27 φιλόσοφε] φιλόσοφος M²P¹P² 28 οὐσίαν H | τῆν³ > P³

ἔπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ δοθεῖσαν τοῦ κτίσαντος χάρας καὶ
 ἀοικήτους. ἐπίστησόν σου τὸν νοῦν, μὴ πρὸς ἀπέχθειαν βλέπων, 8
 ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν καὶ ὁδηγήσει σε αὐτὴ ἢ ἀλήθεια, καὶ γνώσῃ
 5 ὅτι οὐ κτίσμα ὁ μοιρογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ αὐτὸς κτίστης καὶ
 δημιουργὸς πασῶν τῶν κτιστῶν φύσεων. καθὼς καὶ αὐτὸς μικρὸν
 διαβλέψας γενόηκας καὶ νοήσεις, ὡς γε ἐγὼ πεπίστευκα, εἶπερ σω-
 θῆναι ποθεῖς.

Ἀντίρρησις τοῦ φιλοσόφου κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἔστω, νβ' 21 1
 ρησί, πιστὰ περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἀναμφίλεκτα, ὡς φατε, ὅτι ἔκτισεν
 10 ἢ ὅτι συνέκτισε τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὡς αἱ μαρτυρίαι δηλοῦσι, καὶ ὅτι
 οὐ ποίημα ἀλλὰ γέννημα τοῦ θεοῦ φύσει ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος καὶ
 ἰδοὺ δεχόμεθα. μὴ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος ἔχετέ τι λέγειν; τίς 2
 γὰρ τολμήσειε γῆσαι τὸ ἅγιον πνεῦμα κτίστην τινῶν γενητῶν φύ-
 σεων; ποῦ δὲ καὶ μαρτυρία περὶ αὐτοῦ λέγουσι δεδημιουργηκέναι
 15 αὐτό τι τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων κτισμάτων; τίς δὲ ὅλως ἀνε-
 γραψάτο περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ τοῦ υἱοῦ; ἔκβοησει τις ὑμῶν, εἰ ἔχοι.
 ἄνταπόκρισις τῶν πατέρων διὰ Πρωτογένου ἐπισκόπου Σαρ- νγ'
 δικῆς· οὐκ ἔστι δυσχερές, ὡ φιλόσοφε, ἐπιδειξαί σοι τὰς μαρτυρίας 3
 τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἅς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέθεντο
 20 περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔκτισε. πάλιν φήσωμεν τὸ περὶ τῆς κτίσεως ῥηθῆναι
 καὶ εἶπεν ὁ θεός, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμε-
 τέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ ἐπήγαγε λέγων καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν,
 ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. ὡς οὖν θεὸς ἔστιν ὁ πα- 4
 25 τὴρ ὁ εἰπὼν τῷ υἱῷ ποιήσωμεν, ὁ δὲ υἱὸς θεοῦ ὡν ἐποίησε τὸν
 ἄνθρωπον, εἰ οὖν θεὸν λέγομεν τὸν εἰπόντα καὶ τὸν ποιήσαντα τὸν
 Ἄδὰμ καὶ τὴν Ἑῶν, λοιπὸν ἀκούσον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ

21 Gen. 1, 26. 27

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 ἔπ' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ δοθεῖσαν τοῦ θεοῦ ~ A¹ δοθεῖσαν τοῦ υἱοῦ ~ R 2 σου]
 μοι A¹R σου aus μοι corr. Π (vgl. 87, 10) 4 αὐτὸς + ὁ H 6 γε > V¹ 9 περὶ
 τοῦ υἱοῦ πιστὰ ~ M²P¹P² | ἀμφίλεκτα A¹ 11 γεγεννημένος R 13 τὸ ἅγιον
 πνεῦμα γῆσαι ~ R | γεννητῶν P² 14 λέγουσι (danach Rasur) περὶ αὐτοῦ ~ A¹
 | μαρτυρία λέγει περὶ αὐτοῦ R 15 αὐτῷ V¹P³ | ὅλως] λόγος R 16 ὑμῶν
 > R | ἔχει R 17 ἀπόκρισις M²P¹P² | πρωτογένου A¹R 17f σεραδικῆς
 V¹P³ 20 φήσωμεν RP²V¹ εῤήσωμεν P³ 21f ἡμετέραν A¹ 24 ἄρρεν R |
 αὐτοῖς] αὐτὸν A¹R 25 ὁ εἰπὼν ποιήσωμεν τῷ υἱῷ (aber ὁ εἰπὼν nachträgl.
 eingefügt) R | ποιήσωμεν + ἄνθρωπον M²P¹P² 26 λέγει R

ποιήσας τὸν Ἀδὰμ θεὸς ἦν, ἢ οὐ; ὁ φιλόσοφος· καὶ θεός ἐστιν. 18' 5
ὁ ἐπίσκοπος· ἐν τῇ βίβλῳ Ἰωβ Ἐλιοῦμ ὁ Βουζανίτης λέγει πρὸς
Ἰωβ »πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσάν με«. εἰ οὖν θεός ἐστιν ὁ ποιή-
σας τὸν Ἀδὰμ, τί εἶποις τὸν ποιήσαντα τὸν Ἐλιοῦμ; ἢ ἑτεροούσιος
5 δοκεῖ σοι εἶναι ὁ Ἐλιοῦμ τοῦ Ἀδάμ; τῶν γὰρ δημιουργῶν ἐπὶ τῆς
Ἰσῆς ἐπιστήμης τὸ ἰσοσχέδιον τοῦ συμπεράσματος φανεροῦσθαι πέφυνεν
ἐπὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου πρόσωπον. τί οὖν λέξεις, φιλόσοφε, τὸν 6
ποιήσαντα τὸν Ἐλιοῦμ; ἄρα οὐχὶ θεὸν καὶ ποιητὴν ἀνθρώπου; ὡς
γὰρ ἔφη περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν Ἀδὰμ »καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς
10 τὸν Ἀδὰμ«, οὕτως εἶπεν ἡμᾶς δίκαιον καὶ περὶ τοῦ ποιήσαντος τὸν
Ἐλιοῦμ, ὅτι θεὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα· ὧν γὰρ ἴση τῆς δημιουργίας ἢ
πλάσις, ἴση καὶ ἡ τῶν δημιουργῶν προσηγορία, εἶπερ μία θεότης τῆς
ἀγίας τριάδος ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι τελείαις καὶ ἴσαις ροουμένη. ἐν 7
βίβλῳ δὲ ἀναλήψεως Μωσέως Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος διαλεγόμενος
15 τῷ διαβόλῳ λέγει »ἀπὸ γὰρ πνεύματος ἀγίου αὐτοῦ πάντες
ἐκτίσθημεν« καὶ πάλιν λέγει »ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ ἐξῆλθε
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ κόσμος ἐγένετο· ἴσον ἐστὶ τοῦτο τοῦ
»πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο«. ἀχώριστος γὰρ αἰὲν ἡ θεία καὶ ἄρρητος 8
τριάς, ὃ τε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, δημιουργήσασα
20 ἅμα πᾶσαν τὴν κτίσιν τὴν τε νοητὴν καὶ αἰσθητὴν. λέγει γὰρ 9
καὶ ἐν τῷ 18' ψαλμῷ· »τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώ-
θησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις
αὐτῶν«. ἄκουε δὴ τοῦ θεοῦ ἐν Ἰσραὴλ λέγοντος »ἐγὼ κύριος ὁ
θεὸς σου, ἐπακούσομαί σου θεὸς Ἰσραὴλ«. εἰπὼν δὲ περὶ τῶν 10
25 εὐεργεσιῶν τὰ πρὸς τὸν λαὸν ἐπάγει λέγων »ἵνα ἴδωσι καὶ νοή-
σωσι καὶ ἐπίστανται ἅμα, ὅτι χεὶρ κυρίου ἐποίησε πάντα
ταῦτα, καὶ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ κατέδειξεν αὐτά·, χεῖρα φή-
σας τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ, ἅγιον δὲ τοῦ Ἰσραὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

3 Hiob 33, 4 — 9 Gen. 1, 27 — 14 vgl. Lueken, Michael 120ff — 18 Joh.
1, 3 — 21 Psal. 32, 6 — 23 Jes. 61, 14 — 25 ebd. 20

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 Ἐλιοῦμ A¹R | Ἐλιοῦμ — 3 Ἰωβ > H 4 ἢ — 5 Ἐλιοῦμ > P³ | ἑτεροού-
σιος P³ (Balf.) 5 τὸν γὰρ δημιουργόν P² 11 ὧν] ὧν V¹P³ | γὰρ M²P¹P² >
d. ūbr. HSS | ἴση — 13 τριάδος > R 13 ροουμένη + τὸ ὅτι — καὶ ἐποίησεν ὁ
θεὸς τὸν ἀνθρώπον« καὶ »τὸ θεῖον πνεῦμα τὸ ποιήσαν τὸν Ἐλιοῦμ« V¹P³M²P¹P²
15 τῷ διαβόλῳ > R | ἔλεγεν R 17 ἴσον — 18 ἐγένετο > P³ 19 καὶ¹
> A¹R 20 καὶ + τὴν V¹P³ 21 18'] τριακοστῷ δευτέρῳ M²P¹P² 24 δὲ + τὰ R
25 τὰ > R 26 ἐπίστανται H 26f ταῦτα πάντα ∞ A¹M²P¹P² πάντα > R

καὶ πάλιν πρὸς Ἰακώβ εἶπεν ἡ χεὶρ μου ἐθμελίωσε τὴν γῆν 11
καὶ ἡ δεξιὰ μου ἐστερέωσε τὸν οὐρανόν, καθὰ καὶ Ἰεζεκιὴλ
λέγει ἠέγένετο χεὶρ κυρίου ἐπ' ἐμέ. εἶωθεν ἡ γραφή. ὁ φι- 12
λόσοφες, ἡ χεῖρα ἡ βραχίονα καλεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ,
5 δεξιὰν δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ἔτι οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον διὰ Λεον- νε'
τίου ἐπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας· ἰκανὰ μὲν τὰ λεχθέντα 13
περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἁγίου πνεύματος πείσαι σε, φιλόσοφε, ὅτι
συνδημιουργὸν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ πασῶν τῶν χριστῶν φύσεων καὶ
τῆς αὐτῆς θεότητος καὶ οὐσίας. ἡς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός. ἐπιστήσας 14
10 οὖν τὸν ροῦν σου ἐκ τῶν προλεχθέντων σοι ἄκουε καὶ τῶν σαφε-
στέρως ἀποδείξεις περὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἱερῶν γραφῶν. λέγει ὁ προ-
φήτης Δαυὶδ ἐν τῷ ζ' ψαλμῷ ἄσατε τῷ κυρίῳ ἕσμα και-
νόν. διὰ τί; ὅτι θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ κύριος, ἔσωσεν
αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ — ἀντὶ τοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ — καὶ ὁ
15 βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ — τὸ πνεῦμα λέγων τὸ ἅγιον. καὶ 15
ἐν καθολικαῖς δὲ Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς βοᾷ περὶ τοῦ πνεύματος
τοῦ ἁγίου θεολογῶν αὐτὸ καὶ αὐτὸς καθὰ καὶ πάντες τὸ πνεῦμά
ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια καὶ μετ'
ὀλίγα ὁ πιστεύων, φησὶν. εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔχει τὴν
20 μαρτυρίαν τοῦ θεοῦ ἐν ἑαυτῷ — ἀντὶ τοῦ τὸ πνεῦμα τοῦ
θεοῦ — ὁ δὲ μὴ πιστεύων τῷ υἱῷ ψεύστην πεποίηκεν αὐ-
τόνα. καὶ ὁ μέγας δὲ τῶν ἀποστόλων πρόβολος ὁ θεὸς Πέτρος 16
φησὶ πρὸς Ἀνανίαν εἰς τί ἐπλήρωσεν ὁ σαταρᾶς τὴν καρδίαν
σου ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; καὶ μετ' ὀλίγα οὐκ
25 ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ πέλαι
τὸν οὐρανόν. φησὶ, καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ. λέγει κύριος.
καὶ ὁ Σολομὼν δὲ δεικνύς, τίς ὁ πληρῶν, λέγει πνεῦμα κυρίου

1 Jes. 48, 12f — 3 Ezech. 3, 22 — 12ff Psal. 97, 1 — 17ff I Joh. 5, 6. 10 —
23f Act. 5, 3. 4 — 26 Jerem. 23, 24 — 27 Weish. Sal. 1, 7

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 εἶω^δ + γίω A¹R 4 ἡ¹ > A¹R 5 υἱὸν + τοῦ υἱοῦ P³ | ἔτι, ὅτι P³ |
εἶπον A¹HR εἶπαν d. ūbr. HSS 5f λέοντ^ο (= Λέοντος) R 7 σε + ὦ HM²P¹P² 8 υἱῷ
+ τὸ ἅγιον πνεῦμα R 11 ἀποδείξεις > R 12 ζ' A¹H ἐνεργησῶν ἐβδόμεν d. ūbr.
HSS 15 λέγει R 16 καθολικαῖς¹ καθαρῶ R 17 τοῦ + αὐτοῦ τὸ πνεῦμα λέγων
τὸ ἅγιον aber wieder gestrichen H | καὶ αὐτὸς > M²P¹P² 18 τὸ¹ > M² |
τὸ¹ — ἐστιν > V¹ 19 τοῦ θεοῦ > R 20 αὐτῷ M²P¹P² | τὸ > P² 22 δὲ >
H | ἀποστόλων + ὁ A¹R 23 εἰς > HM²P¹P² 26 φησὶ > R. nach γῆν V¹

πεπλήρωσε τὴν οἰκονομένην. πείθου τοίνυν καὶ περὶ τῆς τοῦ 17
 ἁγίου πνεύματος δεσποτείας καὶ δέχου καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ μαρτυρίας,
 πιστεύων ὅτι τῆς αὐτῆς θεότητος καὶ οὐσίας καὶ τοῦ αὐτοῦ χορήμα-
 τος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐπερ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός, συνυπάρχον αἰ
 5 τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. ἀκούεις, φιλόσοφε; ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου 18
 πρὸς τοὺς ἁγίους ἡμῶν πατέρας· οὐκοῦν, καθὼς φατε καὶ αἱ μαρτυρία 18
 δὲ τῶν γραφῶν ὧν παρηγάγετε δηλοῦσι, θεολογεῖν δεῖ καὶ τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον· καὶ μοι δοκεῖ βεβιασμένην εἶναι τὴν ἔννοιαν, εἰ μὴ τὰ
 τῶν γραφῶν ὑφ' ἑμῶν παρήχθη. πλὴν τὸ μὲν περὶ Ἐλιοῦ τοῦ 19
 10 Βουζαντίτου σαφῆς ἢ ἀπόδειξις, περὶ δὲ τῆς ῥηθείας ἀναλήψεως
 Μωσέως περὶ ἧς ἀρτίως εἰρήκατε οὐδὲ ἀκηκόειν ποτὲ εἰ μὴ νῦν·
 ὅθεν αἰτῶ ἑμᾶς σαφεστέραν μοι τῶν λεχθέντων παραστήσαι τὴν
 σύστασιν. οὐδὲ γὰρ μοι αὐτάρκη τὰ ἤδη παρ' ἑμῶν λεχθέντα πρὸς 20
 ἐντελεστάτην πληροφορίαν περὶ τοῦ πνεύματος, λευκοτέρας (δέ) δεῖ-
 15 ται γρασεως καὶ γενναιοτέρας ἢ ὑπόθεσις. οὐ γὰρ περὶ τῶν τυχόν-
 των ἢ ζήτησις. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων διὰ τοῦ 21
 αὐτοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου πρὸς τὸν φιλόσοφον· πολλῆς οὐσης 21
 τῆς τῶν εἰσηγηθέντων σοι ἀποδείξεως καὶ ἐναργεστάτων τῶν μαρ-
 τυριῶν τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν πείσαι σε δυναμένων περὶ τῆς
 20 προκειμένης ὑποθέσεως, ὃ φιλόσοφε, θαυμάζομεν, πῶς τοσαύτης
 συνέσεως δοκῶν ἔμπλεως εἶναι ἔτι ἀμφιβάλλεις. ἀλλ' ἐπειδὴ σε 22
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπειν ἐθέλομεν καὶ τοῦτο εὐχόμεθα, παραινοῦ-
 μέν σου τῇ συνέσει ἀρξασθαι πίστει νοεῖν τὴν ἀκτιστον φύσιν ἐκείνην
 καὶ ἄτρεπτον, καὶ μὴ ἀνθρωπίνους λογισμοίς, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν.
 25 πολυπραγομεῖν κατατόλμα τὰ ὑπὲρ νοῦν, μηδὲ ταῖς κακοδόξοις καὶ
 ἀσεβείαις ἐννοίας Ἀρείου συμφέρεσθαι ἐπὶ πλείστον ὅσον ἀνέχου
 φιλόσοφος ὢν, ὡς γῆς, φιλόσοφε, ἀλλὰ δέχου πιστῶς, ὡς ἀρτίως
 εἰρήκαμεν, τὰ τε νῦν ῥηθέντα σοι τὰ τε μέλλοντα ῥηθήσεσθαι. δέ- 23
 χου μίαν θεότητα τοῦ πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν υἱὸν ἀνεκφρά-
 30 στως καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς. ἰδίου δὲ ὄντος τοῦ

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1f τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς δεσποτείας ~ H 3f καὶ — χορήματος > P³
 4 συνυπάρχει R συνυπάρχον P² 6 ἡμῶν > R 7 καὶ > R 9 ἡμῶν
 RV¹P³ | τὸ corr. in τοῦ A¹ τοῦ R 11 ἠκηκόειν HRM²P¹P² 12 μοι nach
 λεχθέντων M²P¹P² 13—14 πρὸς ἐντελεστάτην γὰρ πληροφορίαν περὶ τοῦ πνεύ-
 ματος οὐκ αὐτάρκη τὰ—λεχθέντα ~ V¹P³ 14 λευκοτέρας] λεπτοτέρας R | λευ-
 κοτέρας + γὰρ V¹P³ 16 ἡμῶν > P³ 17 ἕκοντος R 25 μηδὲ] μὴ A¹RP³
 26 συμφέρεσθαι V¹M²P¹P² συμφέρεσθαι A¹HR συμφέρεσθαι P³ | ὅσον > M²P¹P²

εἰοῦ. καθά φησιν ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος »εἰ τις πνεῦμα Χρι- 24
 στοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ« καὶ ἀλλαγῶν ὁ αὐτὸς
 »ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστι« καὶ πάλιν »διαίρεσεις δὲ χα-
 ρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαίρεσεις διακονιῶν
 5 εἰσιν, ὁ δὲ αὐτὸς κύριος· καὶ διαίρεσεις ἐνεργημάτων εἰσίν.
 ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πάσι· καὶ μετ' οὐ
 πολλὰ »πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.
 διαιοῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται«. Ἰδοῦ, ὦ φιλόσοφε, 25
 σαφεστάτη καὶ τραυτοτέρα ἀποδείξις θεολογοῦσα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.
 10 δεικνύουσα αὐτοῦ τὴν αὐτεξουσιότητα. ὅρα πῶς ὠδε λέγει »διαί-
 ρεις δὲ ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ
 πάντα ἐν πάσι· καὶ τὸ »πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ
 τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιοῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλε-
 ται«. καὶ ὁ κύριος δὲ ἐν εὐαγγελίῳ. ὡς οἶσθα, σαφῶς διαλεγό- 26
 15 μενος πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα. τί φησι; »πνεῦμα ὁ θεός· εἰ οὖν
 πνεῦμα ὁ θεός, πάντως θεός καὶ τὸ πνεῦμα· ἀλλ' οὐκ ἄλλος καὶ
 ἄλλος, ἀλλὰ μία θεότης τῶν θατέρων προσώπων κατὰ τὴν τῶν
 ὑποστάσεων ἔννοϊαν. ἀλλὰ πρόσωπον ἀκούοντες, μὴ ἀνθρωπόμορ- 27
 φον τὸ θεῖον ὑπολάβωμεν. ἀσύνθετον γὰρ καὶ ἀσχημάτιστον, καθὼς
 20 καὶ ἐν ἀρχῇ τῶν λόγων καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ἡμεῖς καθωμολόγησαζ. καὶ 28
 γὰρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πρόσωπον ἔχειν μεμαρτύρηται, καθά
 αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίῳ πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους
 διαλεγόμενος ἔφη »ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ
 τῆς γῆς οὐδατε δοκιμάζειν« καὶ τὰ ἐξῆς. πᾶν γὰρ τὸ ὕψετός 29
 25 ἐφ' ὅσον ὑψίσταται, πρόσωπον ἔχειν λέγεται τῆς οἰκειᾶς φύσεως ἤτοι
 σχήμα. ἀλλὰ μὴν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ κτιστά, καθά καὶ πᾶσα ἡ τῶν
 γενητῶν φύσις, ἡ δὲ θεία καὶ ἄρρητος οὐσία ἄκτιστος. ἐπεὶ περ ἀπλῆ

1 Röm. 8, 9 — 3. 10 II Kor. 3, 17 I Kor. 12, 4, 6 — 7. 12 ebd. 11 —
 15 Joh. 4, 24 — 20 vgl. S. 64, 17, 65, 22 — 23 Luk. 12, 56

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 διαίρεσις M² 4 εἰσὶ — 5 ἐνεργημάτων > H 4. 5. 10f διαίρεσις M²
 (am Rand von anderer Hd. διαίρεσις) 5 αὐτὸς δὲ ∞ R 6f μετ' οὐ πολλὰ
 P³ μετὰ πολλὰ d. ἱβρ. HSS 7 ταῦτα δὲ πάντα ∞ A¹R 9 τραυτοτέρα A¹RV¹
 12 δὲ > P² | ταῦτα > M²P¹P² 13 διαιοῦν + τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα R
 14 ἐν > aber vor εὐαγγελίῳ Correcturvermerk P³ 15 τί > H 16 ὁ > P³
 16f ἄλλως καὶ ἄλλως P² 17 μία + ἡ R 19 γὰρ] δὲ HM²P¹P² 21 καὶ¹
 > M²P¹P² 23f καὶ τῆς γῆς > H 25 ἐψίσταται P³ 27 γεννητῶν H
 γεννητῶν P³ γενητῶν corr. aus γεννητῶν P² | ἀποῖς R

καὶ ἀσύνθετος καὶ ἀσχημάτιστος ἀδίδος τε καὶ ἀθάνατος. ἀλλ' ἐπὶ 30
 τὸ προκείμενον ἐπανέλωμεν. ἀπεδείξαμεν διὰ πλείονων τῶν ἐκ τῶν
 θείων γραφῶν μαρτυριῶν συνδημιουργὸν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ πά-
 5 σης κτίσεως ὁρωμένης τε καὶ νοουμένης εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 ἐπεὶ καὶ ἀχώριστον αἰεὶ ἔστι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καθὰ καὶ
 ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς καὶ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ. δεῦρο δέ, εἰ δοκεῖ, λάμ- 31
 βανε καὶ δι' ὑποδειγμάτων εἰ καὶ ἀσθενεστέρων χρηστὰς ὑποθήκας·
 ὁ λόγος ὁ σὸς καθὰ καὶ παντὸς ἀνθρώπου προφορικός μὲν ἔστι,
 10 γεννᾶται δὲ ἀμήτως ἐκ τοῦ σοῦ νοῦ. ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμά σου
 καὶ ἐκπορεύεται ἐκ σοῦ· καὶ οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν λόγον σου οὔτε τὸ
 πνεῦμά σου εἴποις ἀλλότριόν σου. καὶ ταῦτα μὲν οὐκ ἂν ἀπα- 32
 ξιώσης ἐπ' ἀνθρώπων νοεῖν, ἐπὶ δὲ τῆς ἀρρήτου καὶ ἀπεριωήτου καὶ
 ἀκαταλήπτου οὐσίας ἐκεινῆς τοῦ θεοῦ ἀλλότριον (ἐρεῖς) τὸν οὐ προφο-
 ρικὸν αὐτοῦ λόγον ἀλλὰ ζῶντα αἰεὶ καὶ ἐνεργῆ καὶ τομώτερον
 15 ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον κριτὴν τε πάντων ὄντα ἐπεὶ περ
 καὶ δημιουργόν; ᾧ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ,
 πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.
 καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον τὸ ἐρευνῶν καὶ τὰ βύθια τοῦ 33
 θεοῦ τολμᾷ τις ἀλλότριον εἶναι εἰπεῖν ἢ τὸν λόγον ἢ τὸ πνεῦμα
 20 τοῦ θεοῦ ἢ τοὺς ταῦτα λέγοντας προσέειπαι; ναί, φιλόσοφε.

Ἀπόκρισις τοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ κοινὸν τῶν ἁγίων ἐπι- 34
 σκόπων· ἐπειδὴ εἰς ὑψηλοτέραν ἐννοιάν με ἠγάγετε φήσαντες δεῖν 22 1
 μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεύεσθαι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
 καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐπιμνήμηναι δὲ τῶν παρ' ἡμῶν ἐμπροσθεν
 25 ῥηθέντων, ὅτι θεὸς ὁ πατὴρ καὶ θεὸς ὁ υἱὸς καὶ θεὸς τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, νῦν δὲ φατε μίαν θεότητα τῶν τριῶν τελείων ὑποστά- 2
 σεων τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, λευκότερον

14 ff vgl. Hebr. 4, 12f — 18 vgl. I Kor. 2, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 καὶ² > M² 4 νοουμένης τε καὶ ὁρωμένης ~ A¹R 5 ἔστιν αἰεὶ ~ A¹R
 7 καὶ¹ > R 8 μὲν > R 9 ἀμήτως + καὶ A¹HRP³ | σοῦ¹ > P³ | ὁμοίως
 + δὲ H 10 οὐδὲ A¹RV¹P³ οὔτε d. ūbr. HSS | οὔτε] οὐδὲ R 11 εἴπης A¹R
 11f ἀπαξιώσεις M²P¹P² 12f καὶ ἀκαταλήπτου > R | ἐκεινῆς οὐσίας ~ A¹ |
 ἐκεινῆς > R 13 corr. Holl, Itz. 15 κριτὴν τε] καὶ τὴν τε (am Rand von späterer
 Hd. das Richtige) M² 16 ᾧ] ὡν M²P¹P² 18 τὸ ἅγιον αὐτοῦ ~ A¹R | καὶ²
 > P³ 19 εἶναι > R 21f ἐπισκόπων] πατέρων M²P¹P² 24 ἐπιμνήμηναι P³
 | δὲ > A¹R | τῶν > R | ἡμῶν P¹V¹P³ 25 καὶ¹ > RM²P¹P² | καὶ² > R

σαφηνίσαστέ μοι τὰς ῥήσεις, παρακαλῶ. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πα-
 1 τέρων πρὸς τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου·
 ἀνέκφραστός ἐστιν ἐπίπερος καὶ ἀπεριώητος καὶ ἀνεπιλόγιστος καὶ 3
 πάντη ἀνεξιχνίαστος ἢ θεῖα καὶ ἄρητος οὐσία ἐκείνη ἢ τὰ πάντα
 5 ὑπερίχονσα καὶ τὰ πάντα περιέχονσα. πλὴν ἄκουε πρὸς ἡμῶν· 4
 οὐκ ἄλλον σοι θεὸν καὶ ἄλλον εἰρήκαμεν, καθάπερ ὁ ἀσεβὴς ἐβλασφή-
 μησεν Ἄρειος ἕνα θεὸν ἄκτιστον καὶ ἄλλον κτιστὸν εἰρηκῶς καὶ τὸ
 πνεῦμα τοῦ θεοῦ ὁμοίως κτιστὸν ζεκηρυχῶς — μὴ γένοιτο —, ἀλλὰ
 μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πιστεῦσθαι εἰρήκαμεν μίαν οὐσίαν κυρι-
 10 ὄτητα τε καὶ βολήν μίαν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
 πνεύματος, εἶδέναι τε τὰς τῆς ἁγίας τριάδος ὑποστάσεις οὐ διέξενμέ- 5
 νας οὐδὲ τοπικάς, ἀλλὰ πιστεῖν μόνῃ μίαν θεότητα νοεῖσθαι καὶ πι-
 στεῦσθαι, καθὰ καὶ πολλάκις εἰρήκαμεν, τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίον
 καὶ προσκυνητῆς τριάδος. ἰδοὺ διὰ πάντων ἔδειξεν ἡ ἀληθὴς πί- 6
 15 στις μὴ δεῖν ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος νοεῖν διαφορίαν. ὧδε δὲ μικρόν
 σου τὸν νοῦν δοῦναι ἡμῖν ἐθέλησον καὶ πιστωθῆσθαι ἐπὶ πλεον. δεχό-
 μενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν σωτηριώδεις ὑποθήκας, ἵνα
 γινῶς τῆς ἁγίας τριάδος μίαν θεότητα ἀεὶ οὐσαν καὶ ὑφ'εστῶσαν,
 τριάδα ἀληθῶς τριάδα καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ προὔπαρχον ποτέ, ἀλλὰ
 20 αἰεὶ καὶ ὡσαύτως οὐσαν ἀδιαίρετον καὶ ὁμοουσίον τριάδα. ἀπόκρισις 7
 τοῦ φιλοσόφου· μὴ με οἴεσθε ἀποστρέφασθαι τὰ τῆς ἀληθείας 7
 δόγματα, ἣ γὰρ ἂν ἐκ πρώτης καταρχῆς τῶν λόγων παρωδάμην
 ὑμῶν τοὺς λόγους, ἀλλὰ διὰ τοῦτο διερευνῶ τὰς τῶν νοημάτων
 ὑμῶν σημασίας, ἵνα σαφεστέρα μοι καὶ διευκρινῆς γένηται ἢ τῶν
 25 λεγομένων παρ' ὑμῶν ὑπόθεσις. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων 8
 ἵποθετικῆ πρὸς τὸν φιλόσοφον περὶ τυχρὸς καὶ ἀπαργάσματος
 καὶ φωτὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ Λεοντίου ἐπισκόπου· ἄκουε δὴ καὶ νῦν, 8
 ἄκουε, ὦ φιλόσοφε. ἤδη προὔπεθέμενά σου τῇ διακρίσει διὰ πλείστον

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 f πατέρων] ἐπισκόπων R 2 ἐπισκόποι λεοντίου ~ M²P¹P² ἐπισκόπου > H
 5 πρὸς] παρ' P² 6 σοι + τὸν H | καθάπερ + καὶ V¹P³ 7 ἄλλοι] ἕνα R
 9 Nach εἰρήκαμεν größerer Raum A¹ 10 τε > R | τοῦ πατρὸς] οὐσίαν P³
 13 καὶ¹ > M²P¹P² 14 διὰ] δὴ H 16 θέλησον P² 17 ἀπὸ Holl | ὑμῶν R
 20 καὶ¹ > H | οὐσαν ἀπλήν καὶ ἀδιαίρετον τριάδα καὶ ὁμοουσίον R 22 ἢ]
 οὐ RP² | ἐκ πρώτης κατ' ἀρχὴν A¹R 23 ἐρευνῶ V¹P³ 24 μοι σαφε-
 στέρα ~ R | μοι > A¹ 26 περὶ + τοῦ M² (wo es aber von 1. Hdl. wieder ge-
 strichen), P¹ 27 λέοντος R | καὶ² > (kaun aber ursprüngl. gestanden haben) A¹
 28 ὦ φιλόσοφε ἄκουε ~ R | προὔπεθέμεθα Balfor. προαπεθέμεθα HSS

ὄσων τῶν ἐκ τῶν θείων γραφῶν, ὅτι ἡ θεότης ἀπλῆ τίς ἐστι καὶ
 ἀσύνητος, ὡς καὶ αὐτὸς καθωμολόγησας ἐν ἀρχῇ σου τῶν προτά-
 σεων, καὶ ὅτι πῦρ ἀθάνατόν τε καὶ αἰδίον καὶ ἄκτιστον οὕσα 9
 τῇ φύσει φῶς τε ἀχώρητον καὶ ἀκατάληπτον καὶ οὐκ ἐν ἐνὶ
 5 προσώπῳ κατὰ τὸ δοκοῦν Ἰουδαίοις νοουμένη, ἀλλ' ἐν τριάδι
 αἰὲ ἀχωρίστοις οὕσι προσώποις παρὰ πᾶσι Χριστιανοῖς πεπίστενται
 καὶ κηρύττεται ἡ ἀχώριστος τριάς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
 10 ἁγίου πνεύματος, καθάπερ ἀποδέδεικται. μάνθανε δὲ καὶ νῦν, ὃ
 φιλόσοφε — εἰ καὶ τολμηρὸν ποιοῦμεν, ἀλλὰ Ἰλεως ἡμῖν ἡ θεία με-
 10 γαλειότης· ὑπὲρ γὰρ τῆς σῆς καὶ τῶν λοιπῶν σωτηρίας ὁ πόρος ἡμῖν
 διανύεται — μάνθανε τοίνυν ἐκ τῶν αἰσθητῶν περὶ τῶν νοητῶν
 καὶ ἐκ τῶν κατὰ νοῦν περὶ τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ
 τῶν ὑπὲρ λόγον, εἰ καὶ ἀσύγκριτα πάντα τὰ τε ὁρώμενα τὰ τε νοούμενα 11
 τῶν τε »ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων« κτισμά-
 15 των πρὸς τὴν ἄκτιστον ἐκείνην καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀθάνατον τοῦ
 θεοῦ οὐσίαν· πλὴν τὸ ἐμπροσθὸν ὑπόδειγμα οὐ μέτριον πρὸς ὠφέλειαν
 τοῖς πιστοῖς δεχομένοις, ἀλλ' ἱκανὴν εἰκόνα παρέχον τῆς εὐσεβείας
 τοῖς εὐσεβῶς ἐθέλουσι νοεῖν λέξωμεν. τὸ αἰσθητὸν τοῦτο πῦρ φύ- 12
 σις μία ὃν ἦτοι οὐσία τριάς ἐστι κατὰ ταυτό, πῦρ ἀπαύγασμα φῶς.
 20 καὶ οὐδὲν τούτων προὔπαρχον τοῦ θατέρου ἐρίσζεται. ἀλλ' ἔστιν
 ἀχωρίστως ἀλλήλων τὰ τρία, τὸ πῦρ, τὸ ἔξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα καὶ τὸ
 φῶς. διαχωρίσον τοίνυν, εἰ δύνῃ, ὃ φιλόσοφε, τὰ τρία καὶ δεῖξον 13
 ἡμῖν θατέρον τοῦ θατέρου προὔπαρχον· ἢ τοῦ ἀπαύγασματος τὸ πῦρ
 καθ' ἑαυτὸ προὔπαρχον καὶ μεταγενέστερον μετὰ χρόνους τινὰς τοῦ
 25 πυρὸς τὸ ἀπαύγασμα, ἢ μεταγενέστερον πάλιν ἢ μεταχρόνιον τοῦ
 πυρὸς καὶ τοῦ ἀπαύγασματος τὸ φῶς ἢ προχρόνιον. δεῖξον ἡμῖν, 14
 εἰ δύνῃ, διαχωρίσας ἀπ' ἀλλήλων τὰ τρία καὶ μὴ οὐχὶ ὡσαύτως ὃν
 πῦρ ἀπαύγασμα φῶς. μιᾶς οὕσης τῆς τοῦ πυρὸς φύσεως. ταῦτα 15
 30 κατὰ νοῦν λαβὼν τὰ αἰσθητὰ καὶ κτιστά, εἰ καὶ ἀσύγκριτα, ὡς ἀρ-
 τίως εἰρήκαμεν, πρὸς τὴν αἰδίον καὶ ἄκτιστον τοῦ θεοῦ οὐσίαν, πλὴν

2 vgl. S. 61, 17. 65, 22 — 14 Phil. 2, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 ἀσίητος P¹ 4 οὐκ > P² | ἐν > HP² 5 τρισὶν Hein. 6 πιστεύεται P³
 8 δὲ > R | ὦ > H 13 ἀσύγκριτα + τὰ A¹RP² 14 οὐρανίων V¹P³
 15 ἀθάνατον] ἀθάνατον R 17 ἀσεβείας P³ 19 κατ' αὐτὸ A¹R | ἀπαύγασμα +
 καὶ H 20 τοῦ > RM²P¹P² 21 ἀλλήλων > M²P¹P² | καὶ > A¹R 22 τοίνυν
 οὖν R 23 τοῦ¹ > M²P¹P² | ἢ — 24 προὔπαρχον > A¹R 24f τοῦ πυρὸς
 > M²P¹P² 25 τοῦ¹ τὸ M² 29 καὶ¹ + τὰ A¹R 29f ἄρι R 30 ἄκτιστον]
 ἄσπεκτον A¹RP³

δέχου ἐκ τούτων ἀφορμὰς σωτηρίους καὶ περὶούσας τῇ πίστει τὸ τῆς
 διανοίας σου ὄμμα ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν·
 καὶ ἀπαντήσῃ σοι, ὡς γε εὐχόμεθα καὶ πιστεύομεν, ἐναστράπτουσά 16
 σοι ἢ χάρις ἢ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 5 δεικνύουσά σοι μίαν θεότητα, πῦρ οὐσαν ἀθάνατον καὶ ἀπαύγασμα
 καὶ φῶς, ἀπλῆν καὶ ἀσύνθετον ἀχώριστον ἀδιαίρετον ἀπερινόητον
 καὶ ἀνέκφραστον, τριάδα ἀληθῶς ὁμοούσιον τὴν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
 υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

“Ὅπου πιστεῖται ὁ φιλόσοφος εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα. ταῦτα ξβ’ 17
 10 ἀκούσας ὁ φιλόσοφος καὶ ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος ἀπνεώθη ἐπὶ
 πλείστον ὅσον καὶ «οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτὸν»
 φόβος τε πολὺς ἐπέπεσεν ἐπ’ αὐτόν· εἶτα εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ἀνεκραύγασε
 μέγα, εἰπὼν· δόξα σοι, ὁ θεὸς ὁ ἐμπνεύσας τούτοις τοῖς ἁγίοις σου 18
 τὸ ὑπὲρ πάντα νοῦν μυστήριον τῆς ἀχράντου καὶ ἀχωρίστου καὶ ἀκτί-
 15 στον θεότητος· ἀλλὰ δέομαί σου, Χριστέ, ὡς παναγὰθου πατρὸς παν-
 ἄγαθος υἱός, πάρες ἅπερ εἰς σὲ ὑπαχθεῖς ταῖς ἀσεβείαι παρὰ τοῦ
 Ἱερίου δόξαις ἤμαρτον, καὶ μὴ εἰσπραχθῆσομαι δίκας παρὰ σοὶ τῶ
 δικαίῳ κριτῇ ὑπὲρ τῶν ἀσεβῶν ῥημάτων ἐκείνων, ὧν κατὰ σοῦ ἀπέ-
 20 φηνα ὁ τάλας, οὐαὶ Ἱερίῳ καὶ τῇ συμμορίᾳ αὐτοῦ τῇ ἀσεβεῖ, 19
 βλασφημηῆσασιν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ [λέγουσιν] >ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν
 καὶ ὅτι κτίσμα καὶ ποιήμα καὶ ἐξ ἑτέρας οὐσίας ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
 καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μὴ τῆς αὐτῆς οὐσίας ἧς ὁ πατὴρ εἰρη-
 20 κόσι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀναθεματίζω 20
 νῦν καὶ πάντοτε Ἱερίον καὶ τὰς ἀσεβεῖς αὐτοῦ δόξας καὶ τοὺς τὰ
 25 αὐτοῦ φρονοῦντας πάντας καὶ τοὺς βλασφημοῦντας κατὰ τε τοῦ
 πατρὸς κατὰ τε τοῦ υἱοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁ γὰρ τὸν
 υἱὸν μὴ ἔχων οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· καὶ ὁ εἰς τὸν υἱὸν καὶ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημηῆσας εἰς τὸν πατέρα ἐβλασφήμησε. καθικε- 21
 30 τεύω τὴν ὑμετέραν ἱερὰν γερονσίαν, βοηθήσατέ μοι διὰ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ
 πρὸς τὸν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἰερεσιῶν ὑμῶν ἀκολοθουῦντι
 μάλιστα τοῖς δι’ ὑμῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκτεθεῖσι καὶ ὀρι-

11 Dan. 5, 6 (Th.) — 15f vgl. S. 17, 27 — 26 vgl. I Joh. 2, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

3 σοι > M²P² | [γε] A¹ 4 ἡ² > M²P¹P² 6 ἀπλοῦν HM²P¹P² 9 mit ξβ’
 hört die Zählung auf in M² 13 σου > H 15 ἅπερ] ἅ A¹R | ταῖς] τοῖς H
 18 ἐκείνων ῥημάτων ~ A¹R 18f ἀπέφηκα (aber a. Rand ἀπέφηνα) M² 19 τῇ
 ἀσεβεῖ αἰτοῦ συμμορία A¹R 21 ὁ υἱός — 22 οὐσίας] καὶ οὐχ R 24 πάντοτε
 + τὸν H | αὐτοῦ ἀσεβεῖς ~ P² 24f τὰ αὐτὰ A¹M²P¹P² 26 καὶ κατὰ] κατὰ
 τε R 29 ἱερὰν > M²P¹P² | βοηθήσατέ μοι > R 31f διοριζομένοις A¹R

ζομένοις, καὶ ὁμολογῶ ταῦτα ἀληθῆ εἶναι καὶ βέβαια. τοῦτο γὰρ 22
πιστεύω εἶναι ὅπερ ὁ ἱεροφάντης εἶπε Παῦλος ἐπὶ μυστήριον τὸ
ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, ὃ
νῦν ἀπεκαλύφθη, καθὼς εἴρηται τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστό-
5 λοις καὶ προφήταις καὶ ὑμῖν, ἐν πνεύματι ἀεὶ ὄντα καὶ συν-
υπάρχοντα καὶ συνδιαμέροντα τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον.

Προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες εἶπον πρὸς τὸν φιλόσοφον 5γ'
περὶ πηγῆς καὶ ποταμοῦ καὶ ὕδατος διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεον-
10 τίου· κάκεινο δὲ νοητέον ὡς γίλε λοιπὸν τῆς ἀληθείας. φιλόσοφε. 231
πηγὴν νοήσωμεν γεννωῶσαν ποταμὸν ὕδατος· πᾶς γὰρ ποταμός, ὡς
οἴσθα, πηγὴν ἔχει γεννήτορα, εἶτα προέρχεται μὲν ὁ ποταμός ἐκ τῆς
πηγῆς τοῦ ὕδατος, ἀλλ' οὐδεὶς καλεῖ τὸν ποταμὸν πηγὴν ἢ τὴν
πηγὴν ποταμὸν. ἀλλ' ἡ πηγὴ πηγὴ καλεῖται καὶ ὁ ποταμός ποταμός
15 καὶ ἀμφοτέρω ἐν ὕδωρ. ἐπὶ δὲ τις ἐθέλει ἀρτίσασθαι ἐκ τοῦ πο- 2
ταμοῦ ἢ τῆς πηγῆς ὕδωρ. μεταβάλλει τὴν προσηγορίαν. οὐκ ἔρεῖ
γὰρ ἄπελθε, πορευθεὶς ἀντλησον καὶ φέρε μοι τὴν πηγὴν ἢ τὸν
ποταμὸν· ἀλλ' ὕδωρ. καὶ μία μὲν ἡ φύσις, τρία δὲ πρόσωπα λεκτέα
πηγὴ ποταμός ὕδωρ. ἀλλὰ καὶ ἡ θεία γραφὴ ταῦτα φράζουσα 3
20 δείκνυται — οὐ γὰρ ἀλλότρια ταύτης ἡμεῖς σοι φθεγγόμεθα, γνήσιον
λοιπὸν τέκνον τῆς χάριτος, εἰ καὶ ὡς ἐν ὑποδείγμασι καὶ τύποις
καὶ εἰκόσι τῆς ἀληθείας τὸν λόγον εἰσηγησάμεθα — λέγει οὖν περὶ τοῦ 4
υἱοῦ ἡ θεία γραφὴ· κλινεῖ, φησὶν, ἐπ' αὐτοὺς ὡς ποταμός εἰρή-
νης· ἐκπορευόμενος δηλονότι ἐκ τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς τῆς
25 τοῦ πατρὸς θεότητος, καθά φησιν αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις
βοῶν· ἐγὼ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἤκωα, κάκεινο δὲ ὅπερ
ἔφη λευκότερα· ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐσμεν, καὶ τὸ· ἐγὼ ἐν
τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοί· καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὅτι 5
ἐξ αὐτοῦ λαμβάνομεν ἅπαντες οἱ πιστοί, τῆς αὐτῆς ὄν οὐσίας ἣς ὁ

2 Kol. 1, 26 — 23 Jes. 66, 12 — 26 Joh. 8, 42 — 27 Joh. 10, 30 —
27f Joh. 14, 10

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 πιστεύων P³ | εἶπε] ἔφη R 3 τῶν² > V¹ 5 ἐν + τῷ HM²P¹P² |
ὄντα] ὄν M² 9 καί¹ > H | τοῦ + αὐτοῦ V¹ 9f λεοντίου ἐπισκόπου ~ V¹
10 λοιπὸν ὡς γίλε ~ R 12 γεννήτορα R γεννητ^ο P³ 12f ἐκ τῆς πηγῆς
> V¹P³ 15 ἐπὶ] ἐπ R | ἀρτίσασθαι RM²P¹ 20 σοι > M²P¹P² 21 τῆς
χάριτος > V¹ 23 υἱοῦ + τοῦ θεοῦ M²P¹P² | φησὶν > R 24 τῆς² > R
26 βοῶν A¹R βοᾷ V¹P³ > HM²P¹P² 29 ἅπαντες > A¹R

πατήρ καὶ ὁ υἱός. ἐκπορευόμενον μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς ἴδιον δὲ ὄν τοῦ
 υἱοῦ, καθάπερ ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν, ὅτι δὲ ἐξ αὐτοῦ ἡμῖν ἀναβλύζον
 ἔστί, σαφέστατα ἐν εὐαγγελίοις ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ κύριος εἰπών· «ἐάν
 τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ,
 5 καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύ-
 σουσιν ὕδατος ζῶντος», οἷς ὁ εὐαγγελιστὴς θεόθεν ἐμπνευσθεὶς
 τὸ ῥήθην ἐξημερεύων ἐπιφέρει λέγων· «τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ
 πνεύματος οὗ ἡμελλόν λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐ-
 τόν». καὶ ὁ προφήτης δὲ Δαυὶδ ὅρα τί περὶ ταύτης τῆς πηγῆς 6
 10 τῆς ὄντως ζῶης, τῆς ἁγίας τριάδος βοᾷ ὅτι «παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς,
 ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφόμεθα φῶς», πηγὴν ζωῆς τὸν θεὸν καὶ πατέρα
 καλῶν πρὸς τὸν υἱὸν λέγων, ἐπειπερ ὁ πατήρ ἐν τῷ υἱῷ καὶ ὁ υἱὸς
 ἐν τῷ πατρὶ· φῶς δὲ τὸν υἱὸν προσαγορεύει, ἐν ᾧ φωτὶ λέγει ὄψεσθαι
 φῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· «ἐν γὰρ τῷ φωτὶ σου, φησί, ὀφόμεθα
 15 φῶς». πηγὴ γὰρ ὄντως τῆς ζωῆς καὶ φωτός ὁ πατήρ, φῶς καὶ ὁ 7
 υἱὸς ἐκ φωτός τοῦ πατρὸς, φῶς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ αὐτοῦ
 τοῦ φωτός. ἐπειπερ, ὡς πολλάκις ἡμῖν λεκτέον, μία θεότης τοῦ 8
 πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καθὰ αὐτὸς βοᾷ διὰ
 τῶν προφητικῶν λόγων· «ἐγὼ εἰμι θεός, οὐκ ἔστιν ἄλλος· καὶ
 20 ἐγὼ θεός πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
 ἐγὼ εἰμι» καὶ πάλιν· «ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι καὶ εἰς τὸν
 αἰῶνα ἐγὼ εἰμι» καὶ τὰ ἑξῆς καὶ κατὰ τὰ προαποδειχθέντα. ἀναγ- 9
 καίον γὰρ οἶμαι ἐπαναλαβεῖν τὰς ῥήσεις, εἰ καὶ μὴ πάσας διὰ τὸ
 πληθος, ἀλλ' οὖν τὰς σαφετέρας πρὸς τὸ βεβαιότεραν τῆν οὐσίαν
 25 ἔχειν τὰ εἰρημένα. τὰ οὖν ἐκ στόματος Ἱερεμίου τοῦ προφήτου 10
 παραθήσομεν· «ὁ κατασκευάσας, φησί, τὴν γῆν εἰς τὸν αἰῶνα

2 vgl. S. 88, 31 — 3 Joh. 7, 37f — 7 Joh. 7, 39 — 10 Psal. 35, 10 —
 12 vgl. Joh. 14, 10 — 14 Psal. 35, 10 — 19 Jes. 41, 4; 45, 21 — 21 Mal. 3, 6
 — 26 Baruch 3, 32ff vgl. S. 69, 13ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 ὁ > P³ 2 ἡμῖν > P² | ἀναβλύζον ἡμῖν ∼ V¹ 3 αὐτός > H
 7 τὸ ῥήθην] τάληθες Δ¹ τάληθῆ R | ἔλεγε] ἔλεγον R εἶπε V¹ 9 δὲ > H |
 ταύτης + τῆς γραφῆς ἢ ὡς (καί?) περὶ P² 10 σοὶ + ἡ Δ¹R 12 λέγει R
 13 ὑπαγορεύει V¹P³ | ᾧ] τῷ H 14 φῶς > R 14f ἐν τῷ φωτὶ
 σου γὰρ ὀφόμεθα φησὶ φῶς ∼ R | ὀφόμεθα φησὶ φῶς ∼ Δ¹ 15 πηγὴν H
 18 καθὼς R 19 προφητικῶν + ἀποσθ R | λέγων V¹ | θεός + καὶ M¹P¹P²
 21 καὶ πάλιν ἐγὼ εἰμι auf d. Rand nachgetragen V¹ | καὶ¹ — 22 εἰμί > M¹P¹P²
 22 ἀποδειχθέντα V¹ ἀπροαποδειχθέντα P³ 26 παραθήσομαι P²

χρόνον ἐνέπλησεν αὐτὴν κτηνῶν τετραπόδων. ὁ ἀποστέλ-
 λων τὸ φῶς καὶ πορεύεται, ἐκάλεσεν αὐτὸ καὶ ὑπήκουσεν
 αὐτῷ τρόμφῳ· οἱ δὲ ἀστέρες ἔλαμψαν ἐν ταῖς φυλακαῖς αὐτῶν
 καὶ ἠθροάνθησαν· ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ εἶπαν· πάρεσμεν·
 5 ἔλαμψαν μετ' εὐσφροσύνης τῷ ποιήσαντι αὐτούς. οὗτος ὁ
 θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθῆσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· καὶ τὰ
 ἐξῆς. ἀναγκαῖον οὖν, θεοφιλέστατε φιλόσοφε, ἐπιστῆσαι ὡς τὸν 11
 νοῦν καὶ ἀναπτύξαι τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν. ἔδειξε γάρ, καθὰ καὶ
 αὐτὸς συνωμολόγησας, ὅτι περὶ τοῦ νιού ταῦτα προεῖρηται. ἢ μετὰ
 10 ταῦτα γάρ, φησὶν, ἐπὶ τῆς γῆς ὠφθῆ καὶ τοῖς ἀνθρώποις
 συνανεστράφη. εἰ οὖν κατὰ τὴν ἀσεβῆ μοχθηρίαν Ἀρείου ἄλλη 12
 τις οὐσία κτιστὴ ἐστὶ τοῦ νιού καὶ μεταγενέστερος τοῦ πατρὸς θεός,
 λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ἡ γραφὴ· οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθῆ-
 σεται ἕτερος πρὸς αὐτόν·, οὐ θεὸς ὁ πατὴρ κατὰ τὴν Ἀρείου
 15 ἀσέβειαν, ἐπειπερ λέγει περὶ τοῦ νιού· οὐ λογισθῆσεται ἕτερος
 πρὸς αὐτόν·, καὶ ἐλέγχονται οἱ ἀσεβεῖς Ἀρειομανῆται σὺν τῷ τῆς
 βλασφημίας αὐτῶν ἀνθέντη πρὸ τῆς περὶ τοῦ νιού ἀρνησίως αὐτὸν
 τὸν πατέρα ἐκβαλόντες τῆς θεότητος, καὶ ἄθειο παντελῶς εὐρίσκον-
 ται οἱ τῆς ἀληθείας πολέμοι. ὁ γὰρ τὸν νιὸν μὴ ἔχων, καθὰ 13
 20 φησιν ἐν καθολικαῖς, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει, ἡ δὲ καθολικὴ
 πίστις μίαν θεότητα οἶδε καὶ ταύτην προσβέβει τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
 νιού καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, παρ' ἣν οὐ λογισθῆσεται ἕτερον. τὸ
 δὲ μυστήριον τοῦτο τῆς ἁγίας καὶ προσκυνητῆς καὶ ὁμοουσίου τριάδος
 ἀπερινόητον καὶ ἀνέκφραστον καὶ πάντη ἀκατάληπτον ὑπάρχει πίστει
 25 μόνη νοεῖσθαι δυνάμενον.

Καὶ ὁ φιλόσοφος· θεῖα ὡς ἀληθῶς καὶ φωτὸς ἐμπλεα τὰ παρὰ 21
 τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ὑμῶν ἐκφωνηθέντα. θέομαι δὲ ὑμῶν, ἐρασ-
 μίων μοι ὄντων τῶν ἱερῶν τῆς διδασκαλίας ὑμῶν λόγων, ὑπόσχετέ
 μοι τὰς εὐαγείας ὑμῶν ἀκοὰς καὶ πρὸς ἃ ἐπερωτῶ διδάξατε, ἵνα
 30 πληροεστάτην λήψωσθε παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας
 ἀμοιβήν. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκόπου

9 Baruch 3, 38 — 13 Baruch 3, 36 — 20 I Joh. 2, 23

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 αὐτὸ] τὸ φῶς R 4 εἶπον R 7 ἀναγκαῖον H ἀναγκαιώς d. ūbr.
 HSS | οὖν + ὦ V¹P³ | φιλόσοφε > H | ἐπιστῆσον H 8 καθῶς R 9 ὅτι
 ἔτι R 14 οὐ — 16 καὶ > A¹R, καὶ scheint durch Rasur getilgt A¹ 18 ἐκ-
 βάλλοντες HR 22 παρ'] καθ' R 26 Mit 29' hört die Zählung in P² und
 damit überhaupt i. d. HSS auf 29 εὐαγείας ὑμῶν > R 30 λήψωσθε HM²P¹
 31 ἁγιωτάτων A¹M²P¹V¹

Λεοντίον· εἶπε ὁ βούλει, ἐπιθυμητὸν γὰρ ἡμῖν πληροσορῆσαι σε, ἐν 2
 πᾶσιν εὐμαρῶς δυναμένου σου νῦν μάλιστα δέχεσθαι τὰς ἀποδείξεις
 τῶν ῥήσεων ἐλαμφθέντος σου ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εὐχαριστία
 τοῦ φιλοσόφου καὶ ἐπερώτησις περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐνανθρω-
 5 πῆσεως· χάρις ὑμῶν τῇ ἱερᾷ κεφαλῇ. γατὲρ δέ μοι, ὁ ἱερώτατοι, 3
 πῶς νοητέον τὸ τὸν θεὸν λόγον τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθαι
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναεστράφθαι ἀθέατον ὄντα πάση κτιστῇ φύσει
 ὁρωμένη τε καὶ νοουμένη, καὶ τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν ταῦτα ἐπραγμα-
 τεύσατο, διδάξατε, παρακαλῶ. ἀπόκρισις τῶν ἁγίων πατέρων πρὸς
 10 τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦ ἐπισκόπου Λεοντίου· ἡ μὲν αἰτία τῆς 4
 αὐτοῦ παρουσίας ὁικονομήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ
 τῶν πρωτοκτίστων ἀνθρώπων τοῦ τε Ἀδάμ καὶ τῆς Ἐύας γεγεννημέ-
 νην ἀπόπτωσιν, ἣτις ἅπαν τὸ αὐτῶν ἐπενέμετο γένος. ἐπεὶ οὖν 5
 παραβάντες τὴν ἐντολὴν τοῦ θείου χαρίσματος ἐγυμνώθησαν, τοῦτο
 15 ἀποδοῦναι ἠθέλησεν ὁ δημιουργὸς τῶ τῶν ἀνθρώπων γένει. καὶ
 νοητέον ἐνταῦθα, ὅτι ὡσπερ εἶπεν ὁ θεὸς «ποιήσωμεν ἄνθρωπον
 κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ ἐποίησεν ὁ
 θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατὰ τὰς προρηθείσας ἀποδείξεις. ὁ αὐτὸς
 πάλιν εἶπε, σῶσωμεν τὸν ἀπολωλότα ἄνθρωπον, ὃν κατ' εἰκόνα
 20 ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἐποίησαμεν. καὶ ὡσπερ ὁ θεὸς καὶ 6
 πατὴρ εἶπε τὸ ποιήσωμεν καὶ ὁ υἱὸς ἐδημιούργησε, θεὸς ὢν ἐκ
 θεοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν βουλῇ πατρικῇ ἀνασῶσαι ἐν ἑαυτῷ ἠβουλήθη
 τὸν ἄνθρωπον. ἐπερώτησις τοῦ φιλοσόφου περὶ τοῦ αὐτοῦ· καὶ 7
 πῶς ἐπὶ τῆς γῆς ὄφθῃ καὶ συναεστράφῃ ὡς ἄνθρωπος τοῖς ἀν-
 25 θρώποις θεὸς ὢν ἀναλλοίωτος; ἀπόκρισις παρὰ τῶν ἁγίων πατέ-
 ρων διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων· κατὰ τὴν φωνὴν 8
 τοῦ θεσπεσίου Παύλου «μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον,
 θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, τοῦτ' ἐστὶν ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς τότε
 αὐτὸς ὄφθῃ καὶ ἀγγέλοις· οὐδὲ γὰρ ἀγγέλοις ἢ ἀρχαγγέλοις ἢ τισὶ
 30 τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων θεατὸς ὁ μονογενῆς, ἐπέπερ θεὸν οὐδεὶς

6f. 24 vgl. Baruch 3, 38 — 16 Gen. 1, 26f — 27 1 Tim. 3, 16 — 30 vgl.

Joh. 1, 18

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δ] ὦ R 2 εὐμαρῶς + ὡς P² | σου > R 3 λαμφθέντος P¹ ἐλαμφθέν-
 τος P² 4 κυρίου + ἡμῶν R 5 δέ] δὴ P² 6 τῆς > R 9f πρὸς τὸν φιλό-
 σοφον > R 10 τοῦ + αὐτοῦ M²P¹ 11 τῆς M²P¹P² 14 ἐγυμνώθησαν] ἐστε-
 ρήθησαν V¹P³ ἐγυμνώθη R 22 πατρικῇ βουλῇ ~ H | αὐτῷ P² 23 ἀπερώτησις M²
 24 τῆς > M²P¹P² | καὶ + τοῖς ἀνθρώποις ~ P² 25 παρὰ > M²P¹P² 28 θεὸς
 Holl] δς HSS (ὁ P³ Balf.) | ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ~ H 29 ὄφθῃ (ἀνθρώποις) Holl |
 ἢ ἀρχαγγέλοις > P² 30 οὐδεὶς θεὸν ~ H

Gelasius.

ἐώρακε πώποτε. οὐπερ τὴν ἐξ οὐρανῶν καταφοίτησιν ἀκούων 9
 μὴ τοπικὴν μετέστασιν τῆς ἀχωρήτου αὐτοῦ ὑποπτεύσης θεότητος,
 οἰκονομίαν δὲ νόει τὸ ὅλον τοῦτο τὸ μέγα ὡς ἀληθῶς τῆς εὐσεβείας
 μυστηρίου, ἐν ᾧ ἀνεκαινίσθημεν. ἀνακαινίσις γὰρ γέγονε καινότη- 10
 5 τος ἐπανάληψις· διὰ δὴ τοῦτο ἀποδιδούς ἡμῖν τὴν πρὸς ἑαυτὸν
 ὁμοίωσιν ὁ αὐτὸς τοῦ θεοῦ λόγος εἰς ὁμοίωσιν ἡμῶν κατήλθεν. ἀδύ- 11
 νατον δὲ ἦν θεὸν ὁμοιωθῆναι ἡμῖν μὴ σαρκωθέντα — οὐ γὰρ ἀσώ-
 ματον εἶδος αὐτῷ ἀσωμάτου οὐσίας προσεγίνετο, ὅπερ ἦν αὐτός,
 ἀλλὰ τὸ σωματικόν — σωματικῆ δὲ οὐσία ἄνευ προσλήψεως οὐκ
 10 ἐγίνετο· διὰ τοῦτο σῶμα ἀληθῶς προσέλαβεν, ἵνα οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς
 ἀδελφότητος ἐκπεσόντες διὰ τὴν τοῦ ἀσωμάτου εἶδους ἀλλαγὴν, τοῦτ'
 ἔστι τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος, ἧς διὰ τῶν πρώτων ἀνθρώπων
 τοῦ τε Ἀδάμ καὶ τῆς Ἐύας ἀπωλέσαμεν, εἰς ἀδελφότητι εἰσαχθῶμεν
 διὰ τῆς σωματικῆς προσλήψεως καὶ πάλιν τὸ ἀσώματος εἶδος τὸ
 15 θεῖον ἀπολάβωμεν. λαμβάνει δὲ σάρκα ἐκ γυναικός· οὕτως γὰρ 12
 καὶ ὁμογενῆς ἡμῖν καθίσταται, ἵνα καὶ ὡς ὁμογενέσιν ἡμῖν μεταδῶ
 τῆς δόξης τῆς ἑαυτοῦ, ἵνα καὶ τὴν γυναῖκα διὰ τῆς γεννήσεως ἀνασώσῃ·
 ἀνασωθήσεται γὰρ, φησὶν, ἡ γυνὴ διὰ τῆς τεκνογονίας. σάρξ 13
 δὲ προσεῖληπτο τὸ κατὰ φύσιν ἔχουσα ζωτικόν· οὐδεμία γὰρ σὰρξ ἄνευ
 20 τοῦ ζωοποιοῦ, ὃ καὶ ψυχὴν ἰδίως ἢ γραφὴ καλεῖ. ὁ φιλόσοφος· τίς 14
 οὐκ ἂν ἐκπλαγῆ ἐπὶ τοῖς μεγαλείοις τοῦ θεοῦ τούτοις, ὡς ἔφατε;
 πλὴν πῶς λαμβάνει σάρκα ἐκ γυναικός, καθὼς ἀρτίως εἰρήκατε;
 ἀπόκρισις τῶν ἀγίων πατέρων διὰ τοῦ αὐτοῦ Μακαρίου ἐπι-
 σκόπου Ἱεροσολύμων· ἤδη εἰρήκαμέν σοι, ὦ βέλτιστε, μηδαμῶς 15
 25 ἐπὶ τῶν τοῦ θεοῦ μυστηρίων λέγειν τὸ ὅπως· ἀπόρητα γὰρ εἰσι
 καὶ ἀνεπιλόγιστα· ὡς δὲ ἐκ τῶν ἱερῶν λόγων ἐδιδάχθημεν, ἐροῦμεν
 ὅσον ὁ λόγος παραστήσαι δυηήσεται. τὸ γὰρ παντελῶς καταληπτι- 16
 κὸν τοῦ μυστηρίου ἐκεῖνον, τῆς τοῦ κυρίου ἐνσάρκου οἰκονομίας, πῶς
 γέγονεν, οἶδεν ἀνθρώπων οὐδὲ ἀγγέλων οὐδεὶς, οὐδὲ αὐτὸς Γαβριὴλ
 30 ὁ διακονησάμενος τῷ μυστηρίῳ ἐκεῖνον, οὐδὲ ἡ πάναγρος καὶ καθαρὰ
 καὶ ἅγια παρθένος Μαρία παραστήσαι δυηήσεται τὴν ὅλην τῆς αὐτῆς

3f I Tim. 3, 16 — 18 I Tim. 2, 15

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

9 ἄνευ + τῆς R | προσλήψεως + τε A¹ 11 ἀλλαγῆ[ν] A¹ 12 τὸν πρῶ-
 τον ἀνθρώπον P² 15 σάρκα] σῶμα V¹ 16 ὁ μονογενῆς P³, ὁμογενῆς corr.
 aus ὁμοιογενῆς HR 17 τῆς ἑαυτοῦ δόξης A¹R | ἀνασώσῃ H > d. ūbr. HSS
 20 ζωοποιοῦ A¹HR ζωτικοῦ d. ūbr. HSS 21 ἐκπλαγείη M²P¹P² | φατέ R
 30 τὸ μυστήριον ἐκεῖνο A¹R

τοῦ θεοῦ λόγον σαρκώσεως κατάληψιν — αὐτὸς γὰρ ὁ μόνος ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱὸς τὸ ἀκριβὲς οἶδε τῆς ἑαυτοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσεως — εἰ γὰρ καὶ »παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται 17 καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου« καθά φησιν ὁ Δουκᾶς, περὶ 5 τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ οἰκονομίας ὅτι »ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραὰμ τὸ κατὰ σάρκα« καὶ τὸ »ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς«, τοῦτ' ἔστιν ἐκ τῆς παρθένου, »ὁ λεγόμενος Χριστός«, καὶ ὅτι »ὧν οἱ πατέρες καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα«, καὶ ὅτι »οὐκ ἀγγέλων, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπελάβετο«, καὶ ὅτι »κατὰ πάντα 10 ὁμοιώθη ἡμῖν, πλὴν τῆς ἁμαρτίας«. ταῦτα ἴσμεν· ὁ δὲ 18 τρόπος, πῶς ταῦτα γένηται, πάσης λογικῆς φύσεως ὑπερβαίνει διάνοιαν. λέγει γὰρ καὶ περὶ τούτου Ἰερεμίας ὁ προφήτης »καὶ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώσεται αὐτόν«;

Θαυμάζοντες δὲ τοῦ φιλοσόφου καὶ παντὸς τοῦ συναθροισθέντος 15 πλήθους εἰς τὴν ἀκρόασιν προσθέντες οἱ ἅγιοι πατέρες διὰ Μακαρίου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων εἶπον· ἤδη διὰ πλείστων ὄσων 19 ἀπέδειξαμεν, ὅτι θεὸς ὧν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος διὰ φιλανθρωπίαν, σαρκωθείς καὶ γεννηθεὶς ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας ἀπορρήτῳ γεννήσει. ἐπειδὴ γὰρ ἠβουλήθη, ὡς προ- 20 ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ἀνακαινίσαι τὰ διὰ τὴν ἀπόπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων λυθέντα, γέγονεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἵνα ἡμᾶς ποιήσῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ, συγκαταβάς ὡς λατρός ἄριστος τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν. πάλιν 21 ἐροῦμεν τὸ συγκαταβῆναι καὶ τὸ κατελθεῖν καὶ τὸ ἀπεστάλθαι κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ τρόπον διαληπτέον, ὡς προαπεδείξα- 25 μεν· τῇ γὰρ θεότητι αὐτοῦ τὰ πάντα σὺν τῷ πατρὶ πληροὶ αἰεὶ κατὰ τὰς προαποδοθείσας ἐννοίας. ἄκουε τοίνυν· γεννώμεθα ἐκ γυναικός· 22

3 Luk. 1, 2 — 5 Röm. 1, 3 — 6 Matth. 1, 16 — 7 Röm. 9, 5 — 8 Hebr. 2, 16 — 9 Hebr. 4, 15 — 12 Jerem. 17, 9

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

2 δι' ἡμᾶς ἑαυτοῦ ~ R 4 γενομένου P³ | δ > R 6 Nach σάρκα etwas getilgt R | τὸ ἐξ ἧς V¹P³ ἔτι ἐξ ἧς HM²P¹P² καὶ τὰ ἐξῆς A¹R 11 γέννηται von 2. Hd. corr. in γενένηται M² | πάσης — 12 διάνοιαν > A¹HR mit dem Unterschied, daß A¹ am Rand u. schwerlich von 1. Hd. einfügt ἀκατάληπτος, H im Text einfügt ἀγνοεῖται, R auch noch die vorhergehenden Worte ταῦτα γένηται fortläßt und statt dessen ἀκατάληπτος im Text hat 14f πλήθους τοῦ συναθροισθέντος ~ M²P¹P² 15f διὰ Μακαρίον ἐπισκόπου scheint schon in alter Zeit von 2. Hd. wiederholt zu sein (unleserlich) A¹ 16 [ἦ]θ[η] A¹ 17 ὧν] ἦν V¹P³ | θεοῦ + καὶ V¹ 20 ἀπόστασιν A¹H 23 συγκαταβαῖν A¹HRV¹P³ συγκαταβῆναι M²P¹P² | ἀπεστάλθαι] ἀπελθεῖν R

ἦλθε διὰ φιλανθρωπίαν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἐξ ἡδονῆς ὕπνου
καὶ σπέρματος ἀνδρός, αὐτὸς δὲ μόνος ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ
Μαρίας τῆς παρθένου. γαλακτοτροφούμεθα· ἦλθε καὶ εἰς τοῦτο
σαρκὶ ὁ τῆ θεότητι αὐτοῦ διδοὺς τροφήν πάσῃ σαρκί. γινόμεθα εἰς
5 προκοπήν καὶ αὐξησθῆν ἡλικίας· οὐκ ἀπηξίωσε γενέσθαι καὶ αὐτὸς
τοῦτο σωματικῶς, καθὼς γέγραπται ὅτι »Ἰησοῦς προέκοπτε
σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῶν καὶ ἀνθρώποις«· καὶ 23
ἕως τριακοστοετοῦς χρόνου διανύσας, ἵνα πᾶσαν ἡλικίαν εὐλόγησῃ,
τότε ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται, κηρύσσοντος Ἰωάννου υἱοῦ Ζαχαρίου
10 τῷ λαῷ βάπτισμα μετανοίας, οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν οὔτε νόθε-
σίας δῶρον διδόντος· οὐ γὰρ ἦν Ἰωάννου ταῦτα δοῦναι [ἀλλ'] οὔτε
ἄγγελον, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος καὶ ἐνανθρωπήσαντος θεοῦ
λόγον. καὶ ἀνέχεται τὸ ὑπὲρ ἡμῶν βάπτισμα, καὶ θεὸς ὢν ἀνα- 24
μάρτητος ἐβαπτίσθη σωματικῶς ὡς ἄνθρωπος, οὐκ αὐτὸς δεόμενος
15 βαπτίσματος, ἀλλ' ἵνα τὸ ἡμέτερον βάπτισμα δοξάσῃ, ἵνα πιστεύσωμεν,
ὅτι ὡσπερ ἐπ' αὐτὸν κατῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτως καὶ ἐφ'
ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν βαπτιζομένους. εἶτα συναστραφεῖς τοῖς 25
ἀνθρώποις τὰς τε τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν παραδοὺς ἐκδόσεις τὰς
τε τῶν σημείων ἐργασάμενος θαυματουργίας, ἐπὶ τριετῆ χρόνον καὶ
20 τετάρτον ἀρξάμενος οὕτως ἐπὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον αὐτοῦ σωμα-
τικὸν ἔρχεται πάθος· ἡμῖν γὰρ κεχρεώσθητο τιμωρία σταυροῦ· ἀλλ'
εἰ πάντες ἐσταυρώθημεν, οὔτε ἑαυτοὺς ἐκ τοῦ θανάτου ἀρπάσαι
ἰσχύσαμεν. »ἐβασίλευσε γὰρ ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι 26
Μωσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας«. πολλοὶ ἅγιοι, πολλοὶ
25 προφῆται, πολλοὶ δίκαιοι· καὶ οὐδεὶς αὐτῶν τῆς τοῦ θανάτου ἐξου-
σίας ἑαυτὸν ἡδυνήθη λυτρώσασθαι, ἀλλὰ ἦλθεν αὐτὸς ὁ τῶν πάντων
σωτὴρ καὶ τὰς ἡμῖν χρεωστομένας τιμωρίας εἰς τὴν ἐξ ἡμῶν ἀνθ'
ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναμάρτητον αὐτοῦ ὑπεδέξατο σάρκα. κατεφερό- 27
μεθα μετὰ τὸν θάνατον εἰς τὸν Ἄϊδην· ἀνεδέξατο καὶ τοῦτο καὶ

1 f vgl. Weish. Sal. 7, 2 — 6 Luk. 2, 52 — 9 vgl. Mark. 1, 4 — 17 vgl.
Baruch 3, 38 — 23 Röm. 5, 14

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

4 πάσῃ σαρκὶ τροφήν ∞ R 5 καὶ αὐτὸς γενέσθαι ∞ HM²P¹P² 6 τοῦτο
> V¹ | καθὰ R 8 εὐλόγησῃ ἡλικίαν ∞ R 9 ἔρχεται] ἦλθε R 11 corr. Hei.
12 ἐνανθρωπήσαντος + τοῦ P² 17 συναστραφεῖς M² 20 τετάρτον HM²P¹P²
τεταρτ¹ R | ὑπὲρ ἡμῶν > P² 22f ἰσχύσαμεν ἀρπάσαι ∞ H ἰσχύσαμεν A ἰσχύο-
μεν R 23 μέχρι] ἕως A¹ 25 προλήτῃ V¹ | αὐτῶν nachträglich, aber
wohl von 1. Hd. eingefügt A¹ 26 ἑαυτὸν bis λυτρώσασθαι am Seitenschluß un-
leserlich, von späterer Hd. auf der folgenden Seite am oberen Rand ... τρωσαι. α A¹
27 τὰς + ἐξ ἁμαρτιῶν R 28f καταφερόμεθα R

κατήλθεν ἐκουσίως εἰς αὐτόν· οὐ κατηρέχθη καθάπερ ἡμεῖς ἀλλὰ
κατήλθεν, οὐ γὰρ ἦν ὑποκείμενος τῷ θανάτῳ, ἀλλ' ἐξουσιαστὴς τοῦ
θανάτου καὶ μόνος κατελθὼν μετὰ πλήθους ἀνελήλυθεν. αὐτὸς 28
γὰρ ἦν ὁ ροερὸς κόκκος τοῦ σίτου ὁ ὑπὲρ ἡμῶν πεσὼν εἰς τὴν γῆν
καὶ ἀποθανὼν σαρκί, ὅς τῇ τῆς θεότητος αὐτοῦ δυνάμει ἀνέστησε
5 τὸν σωματικὸν αὐτοῦ ναὸν κατὰ τὰς γραφὰς καρποφορήσαντα τὴν
τοῦ παντὸς ἀνθρωπίνου γένους ἀνάστασιν, καὶ ἐμφανίσας τοῖς μαθηταῖς
μετὰ τὴν τριήμερον ταφὴν καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν ἐπέδειξεν
αὐτοῖς τὰ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ σώματος αὐτοῦ πάθη, εἰπὼν· »ψηλα-
10 γήσατέ με, καὶ ἴδετε, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι, ὁ θανατουργῶν,
ὁ καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου γένους ἐν τῇ σαρκί μου καταδεξιόμενος
πάθη«. εἶτα ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συναυλιζόμενος αὐτοῖς δούς τε 29
αὐτοῖς σωτηρίων ἐντολῶν ὑποθήκας, ἀνελήλυθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς
βλεπόντων αὐτῶν, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ πατρὸς κεκαθικέναι αὐτὸν οἱ
15 ἱεροὶ ἐδίδαξαν λόγοι. ὃν καὶ ἤξειν προσδοκῶμεν ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ
αἰῶνος κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς ἀδίδως ὡς αἰεὶ συμβασιλεύοντα τῷ
πατρὶ εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας. αὕτη ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀποστολικὴ 30
καὶ ἀμώμητος πίστις, ἣντινα ἄνωθεν παρ' αὐτοῦ τοῦ κυρίου διὰ
τῶν ἀποστόλων ἐκ προγόνων εἰς ἐγγόνους παραδοθεῖσαν ἡ ἐκκλησία
20 πρεσβεύει καὶ ἄχρι καὶ νῦν καὶ εἰς αἰεὶ ταύτην κρατεῖ, εἰπόντος τοῦ
κυρίου τοῖς μαθηταῖς· »πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος«.

Περὶ τῆς τῶν πάντων ὁμοφωνίας τῆς εἰς τὸ ὁμοούσιον.

25 Τούτων οὕτως ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν 25 1
πατέρων τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ συνειλεγμένων ἐκφωνηθέντων,
ἐμεγάλυνε τὸν θεὸν ἅπαν τὸ πλήθος ἐκεῖνο τὸ εἰς τὴν ἀκρόασιν
ἐκείνην συνελθόν. ἐπηκροῶτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θεοφιλέστατος βασι- 2
λεὺς συμπαρὼν καὶ αὐτὸς τὰ πλεῖστα τῇ συνόδῳ καὶ ὑπεραγασθεῖς
30 ἐδόξαζε τὸν θεὸν τοιοῦτων ἐπακούσας θείων δογμάτων· χαίρων δὴτα

4 vgl. Joh. 12, 24 — 5 vgl. I Pe. 3, 18 — 5 ff vgl. Joh. 2, 21f — 9 Luk. 24, 39 —
12 ff vgl. Act. 1, 3—11 — 21 Matth. 28, 19, 20

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

6 κατὰ ^{τὰς} στίγας V¹ 7 ἀνθρωπίνου γένους] ἀνθρώπου R ἀνθρωπέου γένους
V¹P³ 8 τὴν² > M² 11 ὑμετέρου V¹P³M²P¹P² ἡμετέρου A¹HR 12f δούς
τε αὐτοῖς; > V¹ 16 συμβασιλεύοντα] συμβουλευόντα P³ 19 ἐγγόνους A¹HR
20 καὶ² > M²P¹P² 24 τῶν > HM²P¹P² | πάντων] πατέρων R 25 ἡμῶν > H
26 τῇ > M² 30 ἐδόξαζε V¹ | θείων > H

ἐπὶ τῇ τῶν ἡμετέρων ἐπισκόπων συμφωνίᾳ, ἡγαλλιᾶτο τῷ πνεύματι·
 ἔσπευδε γὰρ μηδένα μὴ μέγαν μὴ μικρὸν διαφωνῆσαι ταύτης τῆς
 σωτηρίου ὁμολογίας. μετὰ γοῦν τὴν πολλὴν ταύτην καὶ χρονίαν 3
 τῆς προσκυνητῆς σκέψεως ἐκπλήρωσιν ἔδοξε πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἡμε-
 5 τέροις τὸ ὁμοούσιον δεῖν ὀρίσασθαι ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως,
 ὃν τρόπον καὶ οἱ μετὰ τοὺς ἀποστόλους ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ταύτην
 παρέδωκαν τὴν πίστιν, τοῦτ' ἔστι τῆς αὐτῆς οὐσίας τῆς τοῦ πατρὸς
 ὁμολογεῖν τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἦντινα πίστιν πάντες 4
 οἱ ἐν τῇ Νικαίῳ συναθροισθέντες ἅγιοι ἐπίσκοποι ἐβεβαίωσαν, τό τε
 10 τῶν ἱερατικῶν καὶ ὁμολογητῶν ἁγίων ἀνδρῶν πλήθος αὐτός τε ὁ
 πανεῖφημος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς καὶ ἅπαν τὸ ἐκείσε τῶν
 πιστῶν συνελλυθὸς πλήθος χαίροντες ἀπεδέξαντο τὴν ὁμολογίαν 5
 τῆς πίστεως, παρεκτός ἐπτακαίδεκα ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν περὶ ὧν
 καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, οἷς ὁ Ἄρειος ἐπιτέρεσθαι δοκῶν σὺν αὐτοῖς
 15 εἶλω, συμφώνως αὐτοῦ οὐσί, λεγόντων αὐτῶν σὺν αὐτῷ ἔξωθεν τὸν
 υἱὸν δεδημιουργῆσθαι τῷ θεῷ ἐκ μὴ ὄντων τιμῶν ὑποστάσεων καὶ
 οὐκ ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ πατρὸς θεότητος γεννηθέντα.

Ἔσπον ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς συνόδου ἐκκηρύττεται ὁ ἀσεβὴς Ἄρειος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Διὸ ἐκκηρύκτους αὐτοὺς καὶ αὐθις γενέσθαι σὺν Ἀρείῳ τῆς καθο- 26 1
 20 λικῆς ἐκκλησίας παμψηφί πάντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ὠρίσαντο,
 ἀναθεματίσαντες αὐτούς τε καὶ τὴν ἀσεβῆ αὐτῶν δόξαν καὶ τὰ ῥήματα
 καὶ τὰ νοήματα αὐτῶν τὰ βλάβσημα, οἷς ἐκέχρητο κατὰ τοῦ εἰοῦ
 τοῦ θεοῦ λέγοντες ἕξ οὐκ ὄντων αὐτὸν εἶναι καὶ ὅτι ἦν ποτε ὅτε
 οὐκ ἦν καὶ ἀτεξουσιότητι κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικὸν αὐτὸν εἶναι
 25 τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κτίσμα λέγοντες αὐτὸν εἶναι καὶ ποίημα. ἀνε- 2
 θεμάτισεν ἅπαντα ταῦτα καὶ αὐτοὺς ἡ ἅγια σύνοδος οὐδὲ ὅσον
 ἀκοῦσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης αὐτῶν καὶ ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφημῶν
 αὐτῶν ῥημάτων ἀνασχομένη. ἀλλὰ καὶ τὸ πιττάκιον δὲ αὐτῶν. 3
 30 διέρρηξαν. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκείνους τοιοῦτον εἴληφε παρὰ τῆς ἁγίας

3—17 vgl. Rufin X 5 p. 965 — 22 ff vgl. Philostorg. I 9a S. 10 (Bidez) und
 oben S. 35, 24 ff

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 συμφωνία > P² 2 γὰρ > A¹R 4f πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ὁμοῦ ~ R
 5 δεῖν — πίστεως] ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δεῖν ὀρίσασθαι R 7 αὐτῆς] αὐτοῦ H
 8 ἅπαντες M²P¹P² 10 ἁγίων > V¹P³ | τε > H 27 καὶ ἀπονοίας — 28 ῥη-
 μῶν am Rand von 1. Hd. V¹ 27 τῶν > R 28 δὲ > RM²

συνόδου τέλος. τὰ δὲ περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως συμφώνως 4
ἅπαντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν ὀλίγοις ῥήμασι διὰ τὴν τοῦ πιστοῦ πλήθους
τῶν λαῶν ἀπλότητα τὸ ὅλον περιλαβόντες ὡδὲ πως ἐγγράφως ἐκτί-
θενται τὸ τῆς καθολικῆς πίστεως σύμβολον.

5 Ἐκθεσις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐκτιθείσης ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ
συνόδου ἐπὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου ἐν ὑπατεία Πανιλίνου καὶ
Ἰουλιανοῦ τῶν λαμπρῶν ἔτους ἀπὸ Ἀλεξάνδρου χλς' ἐν μηνί Δεσίῳ ἠ' τῇ πρὸ δεκα-
τριῶν Καλαρῶν Ἰουλίου ἰνδ. τγ' ἐν Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα ὁρατῶν τε πάν- 27 1
των καὶ ἀοράτων ποιητῆν. καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν 2
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἔστιν
ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀλη-
θινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ
πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ,
15 τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελ- 3
θόντα καὶ σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα ταφέντα καὶ 4
ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ
καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας
καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα. 5

20 Τοὺς δὲ λέγοντας· ἢν ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ 6
ἦν καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας
φάσκοντας εἶναι ἢ κτιστὸν ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ· τοὺς τοιούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ
ἐκκλησία.

25 Αὕτη ἔστιν ἡ πίστις, ἣν ἐξέθεντο οἱ ἐν Νικαίᾳ ἅγιοι ἡμῶν 7
πατέρες οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι πρῶτον μὲν κατὰ Ἀρσίου βλασφη-
μοῦντος καὶ λέγοντος τίσιμα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ κατὰ Σαβελλίου 8
τε καὶ Φωτεινοῦ καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καὶ Μανιχαίου καὶ
Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος καὶ κατὰ πάσης δὲ αἰρέσεως, ἣτις ἐπαν-

20—24 vgl. Philostorg. a. a. O.

A¹HR V¹P³ M²P¹P²

1 δὲ > H 2 ἐν ὀλίγοις ῥήμασι nach 3 ἀπλότητα ~ A¹R | τὴν > R
3f ἐκτιθεται P² 5 νικαίας P³ 6 ἐπὶ ὑπὸ P² | βασιλέως] μεγάλου R
7 χλς] χλΓ P³ | δισίω (so!) A¹ | ἠ' > V¹P³ 7f δεκατριῶν unleserlich A¹
8 τῶν βιθυνῶν H τῶν βιθυνίων R 18 ἐρχόμενον + ἐρχόμενον H 19 πνεῦμα
αὐτοῦ ~ R αὐτοῦ > V¹ 20 ποτε > V¹ 20f καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν > P³
21 ὅτι nach ὄντων ~ R | ἑτέρας] ἡμετέρας A¹ (wo aber ημ wieder radiert), R
22 ἢ κτιστὸν > M²P¹P²P³ 23 καὶ ἀποστολικὴ > H 25 ἅγιοι > R 27 σα-
βελίου A¹ 28 σαμοσατέως R 29 δὲ > H

ἔστη τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ· οὓς κατέκρινεν ἢ ἐν 9
τῇ Νικαίου πόλει συνηγμένη τῶν ἁγίων ὀρθοδόξων σύνοδος, ὧν τὰ
ὀνόματα καὶ τῶν ἐπαρχῶν αὐτῶν ἐστὶν ὑποτεταγμένα.

Ἀναφέρεται τοίνυν ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ καὶ πανεύφημον βασιλέα τὰ 10
5 ὑπὸ τῆς συνόδου κεκρυμένα ἢ τε κατὰ τῶν θεομάχων ἀπόφασις καὶ
ἢ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκθεσίς, ἣν ὡς θεόθεν προενηχθεῖσαν
ἀσμένως προσεδέξατο μετὰ πλείστης ὄσης σεβασμιότητος· τοὺς δὲ
ταύτης πολεμίους ὡς ἅτε θεῶ ἐναντιομένους ἔξορίαν ὑποστῆναι
ψηφίζετα. ἔξ τοίνυν ἐκ τῶν μετὰ Ἀρείου ἐπισκόπων σὺν αὐτῶ 11
10 Ἀρείῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν συναποστῆναι ἠρέσχοντο. οἱ δὲ γὰρ 12
ἔνδεκα δέισαντες τοῦ τε θεοφιλοῦς βασιλέως τὴν παρουσίαν καὶ τῆς
συνόδου τῶν ἐπισκόπων τὸ πλῆθος, μὴ ἔξοστρακισθεῖν, ὑποκρινά-
μενοι ὑπογράφουσιν εἰς τὸ ὁμοουσίον χειρὶ οὐ προθέσει. ταύτης 13
15 τῆς ὑπουλίας ἔξαρχος ὁ Νικομηθείας Εὐσέβιος, ὃς καὶ μέχρι τέλους
δείκνυται τῇ ἐφ' ἐκείνους κεκρυμένους γνώμῃ, καθὰ Εὐστάθιος τε ὁ
τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου Ἀθανάσιός τε ὁ μέγας καὶ
πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραφάμενοι διηγούνται τῇ τε πρὸς
ἡμᾶς δι' ὑποκρίσεως τὸν ἄνδρα τοῦ δοκεῖν εἶναι καὶ τῆς τῶν ἐναν-
τίων σιμμορίας γενναίως ὑπερμαχοῦντα.

20 Αἱ περὶ τῆς πίστεως ὑπογραφαὶ τῶν ἐπισκόπων.

Ὅσιος ἐπίσκοπος πόλεως Κουρδούβης ταῖς κατὰ Ῥώμην καὶ 28 1
Σπαρίαν καὶ Ἰταλίαν πᾶσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς
ἐπέκεινα κατ' ἐμὲ οὐσὶν ἕως τοῦ ὠκεανοῦ ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας
διὰ τῶν σὺν αὐτῶ πρεσβυτέρων Ῥώμης Βίτωνος καὶ Βιζεντίου.

4—14 vgl. Rufin X 5 p. 965

A¹H R (bis Z. 19 ὑπερμαχοῦντα) V¹P³ M²P¹P²

1 ἢ > H 3 ἐστὶ τεταγμένα H 5 κεκρυμμένα P¹ 8 ὡς — ἐναντιο-
μένους > V¹ | ἐξορίαν] ἐξουσίαν P² 10 συναποστῆναι HP² | γὰρ > M²P¹P²
γὰρ + ὁ Δ¹ + οἱ R 11 ἔνδεκα] τὰ A¹HR | τε > RM²P¹P² 12f ὑποκρινόμε-
νοι H 14 Νικομηθείων A¹ 15 τῇ ausnahmsweise mit iota adscriptum A¹
τῆς — γνώμης H, τὴν ἐφ' ἐκείνους κεκρυμένους γνώμην M²P¹P² | κεκρυμέν[ος] Δ¹
[καθ]α A¹ 17 τῆς HM²P¹P² 17ff '(sie erzählen) daß der Mann auf unserer
Seite stehe (τῇ πρὸς ἡμᾶς ... εἶναι) aus Heuchelei, um zu scheinen, und daß er für
die Gegenpartei aufrichtig kämpfe'. Doch scheint der Text verderbt Ltz. 18 δοκεῖν]
A¹ δοκεῖ P³ 19 ὑπερμαχοῦντα HRM²P¹P² ὑπερμαχοῦ[] A¹ ὑπερμαχοῦντες V¹P³ |
Nach Hinzufügung von τέλος τῶν διαλέξεων τῆς πρώτης συνόδου
bricht ab R 20 περὶ > V¹P³ 21 κουρδούβης M² | ταῖς Holl] τῆς HV¹P³M²P¹P²
τοῖς Δ¹ (vgl. S. 135, 20) | [κατὰ] A¹ 22 ἰσπανίαν A¹ | τοῖς¹] ταῖς H ἐν τοῖς >
P² | λοιπαῖς P² 23 zu οὐσὶν vgl. 24, 29, 50, 30, 68, 25, 80, 5

Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας σὺν Ἀθαρσίου τότε ἀρχιδιάκονω ἦντι 2
ταῖς κατ' Αἴγυπτον πᾶσαν καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τὰ ὄμορα
τούτοις ἕως τῶν τῆς Ἰνδίας ἐπαρχιῶν.

Εὐστάθιος Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ταῖς κατὰ Συρίαν κοίλην καὶ 3
5 Μεσοποταμίαν πᾶσαν καὶ Κιλικίαν ἑκατέραν.

Ἰωάννης Πέσης ταῖς ἐν Περσίδι πάση καὶ τῇ μεγάλῃ Ἰνδία. 4

Λεόντιος Καισαρείας Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου 5
καλλώπισμα, ταῖς κατ' αὐτὴν Καππαδοκίαν Γαλατίαν Πόντον Διοσπόν-
του Παφλαγονίαν Πόντον Πολεμαϊκὸν Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην.

10 Θεωνᾶς Κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἑλλάσποντον Ἰνδιαν 6
τε καὶ Καρίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων Εὐτυχίου Σμύρνης καὶ
Μαρίνου Τρωάδος.

Μακέριος Ἱεροσολύμων σὺν Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ 7
Καισαρείας ταῖς κατὰ Παλαιστίνην καὶ Ἀραβίαν καὶ Φοινίκην.

15 Ἀλέξανδρος Θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ταῖς 8
κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν τῇ Ἑλλάδι τὴν τε Εὐρώπην
πᾶσαν Σκυθίαν ἑκατέραν καὶ ταῖς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπάσαις Θεσσα-
λίαν τε καὶ Ἀχαιίαν.

Νουνέχιος Λαοδικείας ταῖς κατὰ τὴν Φρυγίαν πρώτην καὶ δευτέραν. 9

20 Πρωτογένης ὁ θαυμασιὸς πόλεως Σαρδικῆς ταῖς ἐν Δακίᾳ Καλα- 10
βρία Δαρδανίς καὶ ταῖς ὁμόροις τούτοις.

Κεκιλιανὸς Καρθαγένης ταῖς κατὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας τὰς τε 11
Ἀσρικὰς καὶ τὰς Νομηθίας καὶ Μαυριτανίας ἀμφοτέρας οὕσαι
ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησιαίς.

25 Πιστὸς Μαρκιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ τὰ τῶν 12
Ἀθηναίων καὶ Γάλλων ἔθνη καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλεσιν.

Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὢν εἰς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Ἀλέξανδρος > P³ | τότε] τε H τῷ M²P¹P² 2 τοῖς A¹ 4 u. ὁ. ταῖς
corr. Harduin τῆς HSS 5 ἑκατέρας A¹ 8 αὐτὴν + τὴν H 9 παφλαγο-
νίας M² | πόντου πολεμαϊκοῦ A¹HV¹P³ πόντου πολεμαϊκοῦ M²P¹P² 10 λεωνᾶς
A¹ | τοῖς A¹ | ἐλλάσποντον A¹V¹ 11 αὐτῶν P² 14 ἀραβίαν HM²P¹
15 αὐτῶν H 16 μακεδονίαν + καὶ H 17 Ἰλλυρικὸν A¹ 19 τὴν > H
20 σαρδικοῖς A¹ | ταῖς] τῆς HM²P¹P²P³ 20f καλαβρία] καὶ λαβρία H καλαν-
ρία RV¹P³ 22 κικιλιανὸς H | καρθαγαίνης A¹ καρθαγένης P³ 22f ταῖς
κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τῆς τε ἀφρικῆς καὶ τῆς νομηθίας καὶ μαυριτανίας ἀμφοτέ-
ρας HM²P¹P² 23 ἀμφοτέρας V¹P³ ἀμφοτέρας d. übr. HSS (vgl. S. 136, 22)
25 τὴν > HV¹ 26 γάλλων A¹HM²P¹P² Ἀθηναίων ist gesagt, weil die Nicaenische
Liste (ed. Gelzer p. LXII^v n. 212) auch einen Πιστὸς Ἀθηναίων nennt Ltz.

ὑστερον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας λαχὼν
 σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ αὐτοῦ ταῖς ἐν ταῖς
 νῆσοις πάσαις κυκλάσιν.

Οὗτοι πάντες οἱ ἅγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες πάσαις ταῖς ὑπὸ 14
 5 τὸν οὐρανὸν ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις τὰ ἐν τῇ Νικαέων ἁγία
 μεγάλῃ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κεκριμένα διαπορθμεύσαντες πανταχοῦ
 γῆς παρέδωκαν.

Ἔπον ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἐκ τοῦ θρόνου εὐχαριστήριον φωνὰς ἀναπέμπει τῷ θεῷ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τῆς ὀρθῆς καὶ 29 1
 10 ἀποστολικῆς πίστεως τῆς ἐκ πνεύματος ἁγίου διὰ τῶν τριακοσίων
 ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἐκφωνηθείσης ὡσπερ δι' ἐνὸς στόματος καὶ
 κυρωθείσης παρὰ πάντων ἡσθεῖς ἀνέστη ἐκ τοῦ θρόνου ἐπὶ παρουσίᾳ
 παντὸς τοῦ πλήθους τῶν τε ἁγίων ἀρχιερέων καὶ πάντων τῶν
 συνδραμόντων εἰς τὴν ἁγίαν ἐκείνην τῆς πίστεως ἀκρόασιν καὶ τὰς 2
 15 χεῖρας ἀπλώσας καὶ τὸ ὄμμα τείνας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸν θεόν,
 εὐφημοῖς ῥήμασιν ἀνύμνησε τὸν τῶν πάντων ἡμῶν σωτῆρα καὶ
 εὐεργέτην θεόν, ὅτι τὴν ποθομένην αὐτῷ τῶν ἐπισκόπων ὁμόνοιαν
 καὶ τὴν περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ σωτηρίου πίστεως αὐτῶν ὁμοφωνίαν
 αὐτῷ ἐπρυτάνευσε. τοσοῦτος ἦν ὁ πάντα ἄριστος ἐκεῖνος καὶ 3
 20 θεοφιλῆς βασιλεὺς περὶ τὴν τῶν τοῦ θεοῦ ἐκκλησιῶν φροντίδα καὶ
 τὴν τῶν ποιμένων εἰρηνικωτάτην ὁμόνοιαν.

Οὐκ ἄτοπον δὲ ἡγοῦμαι καὶ τὰ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, ἅπερ 4
 περὶ τούτων (τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραγματευθέντων λέγω) ποιῆσθαι
 τὸν λόγον ἀρχόμενος καλῶς διελάβετο ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ
 25 τῷ εἰς τὸν βίον Κωνσταντῖνου τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως, ἐντάξαι τῆδε
 τῇ συγγραφῇ. ἔστι δὲ ταῦτα· πλείστον δῆτα ὑφ' ἑκατέρου τάγματος 5
 προτεινομένων πολλῆς τε ἀμφιβολίας τὰ πρῶτα παρὰ τινων γινο-

26—S. 107, 15 vgl. Eus. VC III, 13. 14. Socr. I S, 21. Thdt. I 13, 2

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπισκοπῆς A¹H 2 ὄντι ἀναγνώστη τότε ~ A¹ | αὐτοῦ > H 4 [οἱ
 ἅγιοι] A¹ 7 γῆς > M²P¹P² 11 ἁγίων > H 12 ἡσθεῖς — 13 πάντων > V¹P³
 (Balf.) 13 ἁγίων übergeschrieben H > M²P¹ | παντὸς — ἀρχιερέων] πάντων
 τῶν ἀρχιερέων P² 15 ἀπλώσας > P² 16 τῶν > M² | ὄλων H | ἡμῶν H
 18 ὀρθῆς] ὀρθοδόξου HM²P¹P² 20 τῶν > A¹ | ἐκκλησίαν A¹ 22 τὰ] τὴν
 M²P¹P² 24 ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου P² 25 ἐντάξας P³ 26 δῆτα
 A¹V¹P³ Thdt δὲ τῶν HM²P¹P² δὴ τῶν Socr. δὴ ταῦθ' Eus.-HSS | nach ἑκατέρου,
 wie es scheint, Rasur A¹

μείνης, ἐπηκροῶτο πάντων ὁ βασιλεὺς ὁ πανείφημος σχολῆ τε εὐτονο-
 τάτη τὰς προτάσεις θατέρων τῶν μερῶν ὑπεδέχετο· ἐν μέρει τε 6
 ἀντιλαμβανόμενος τῶν παρ' ἐκατέρου τάγματος λεγομένων ἡρέμα τε
 συνῆγε τοὺς φιλονείκους ἐνισταμένους πρῶτος τε ποιούμενος τὰς πρὸς
 5 ἕκαστον ὁμιλίας ἐλληνίζων τε τῇ φωνῇ. ἐπειδὴ μηδὲ ταύτης ἀμαθῶς
 εἶχε, γλυκερός τις ἦν καὶ ἡδύς, τοὺς μὲν συμπεῖθων τοὺς δὲ κατα- 7
 δυσώπων τῷ λόγῳ τοὺς δὲ εὖ λέγοντας ἐπαινῶν πάντας τε εἰς
 ὁμόνοιαν ἐλαύνων ἕως ὅτε ὁμογνώμονας καὶ ὁμοδόξους ἐπ' αὐτῷ
 κατεστήσατο ὡς ὁμοφώνως μὲν κρατῆσαι τὴν εὐσεβῆ δοξολογίαν
 10 κρατηθῆναι τε τὴν ἀληθῶς ἐκ πνεύματος ἁγίου παρὰ πάντων
 τῶν προορηθέντων ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἐκφωνηθεῖσαν σωτή-
 ριον πίστιν, ἐν τ' αὐτῷ δὲ καὶ περὶ τῆς σωτηρίου ἑορτῆς τοῦ 8
 πάσχα ἕνα παρὰ πᾶσιν ὁμολογηθῆναι καιρὸν ἐνομοθέτησε. τότε 9
 δὴ καὶ ἐγγράφως δι' ὑποσημειώσεως ἕκαστου τὰ κοινῇ δεδογμένα
 15 κρωθῆναι ὠρίσατο, καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἐκκλησιαστικῶν
 διατυπώσεων καὶ κανόνων ἐγγράφως ἐκθεῖναι τοὺς ἐπισκόπους
 παρεγγυᾷ.

Περὶ Ἀκείσιον ἐπισκόπου τῶν Ναυατιανῶν καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

Κινεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ τοῦ βασιλέως πίστις καὶ ἕτερον πράγματος 30 1
 20 ἐπιμνησθῆναι, ὅς τὴν σπουδὴν καὶ πρόνοιαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 εἰρήνης ἐποιεῖτο, ὡς μηδὲ τὰ ἐλάχιστα αὐτὸν παραλιπεῖν. καὶ Ἀκείσιον
 γὰρ τῆς τῶν Ναυατιανῶν θρησκείας ἐπίσκοπον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ
 κεκλήκει εἰς τὴν σύνοδον ὡς καὶ αὐτοὺς τὸ ὁμοούσιον καὶ τὴν τριάδα
 δοξάζοντας. μετὰ οὖν τὸ ἐκτεθῆναι καὶ ὑπογραφῆναι παρὰ τε τῆς 2
 25 συνόδου καὶ τοῦ βασιλέως τὸν ὅρον τῆς πίστεως, ἠρώτα τὸν Ἀκείσιον
 Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς, εἰ καὶ αὐτὸς τῇ πίστει συντίθεται καὶ τῷ
 ὀρισμῷ τῆς περὶ τοῦ πάσχα ἑορτῆς. ὁ δὲ Ἀκείσιος πρὸς αὐτὸν 3
 οὐδὲν καιρὸν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ, ἡ σύνοδος ὤρισεν· οὕτω γὰρ ἄνωθεν
 ἅπαντες ἐκ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων παρελήφραμεν καὶ τὸν ὅρον

15—17 vgl. Rufin X 5 am Schluß p. 965 — 19—E. 108, 9 vgl. Soer. I 10 p. 86f

A¹H V¹P³ M²P¹P²

6 γλυκερός A¹V¹P³ Thdt Eus. γλυκίτερος HM²P¹P² S ὅτε + εἰς M²P¹P²
 9 ὁμοφρόνως V¹P³ 9 εὐσεβῆ—11f σωτήριον Interpolation des Gel. 19 κινεῖ]
 αἰνεῖ P³ 20f ἐποιεῖτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης ~ M²P¹P² 21 αὐτῶν P²
 22 τοῦ νανάου A¹ ναυατιανῶν d. übr. HSS 23 ἐκεκλήκει V¹ | ὁμοούσιον P³
 25 καὶ τοῦ βασιλέως > Soer. 27 περὶ > P² 28 βασιλεῖς P² 29 χρό-
 νων Soer.] θρόνων HSS

τῆς πίστεως καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς. καὶ ὁ βασι- 4
 λεὺς πρὸς αὐτόν· τί οὖν τῆς κοινωνίας ἡμῶν χωρίζῃ; ὁ δὲ Ἀκέσιος
 τὰ ἐπὶ Δεζίου κατὰ τὸν διωγμὸν γενόμενα περὶ τῶν ἐν τῷ μαρτυρίῳ
 μὴ δυνηθέντων ἀγωνίσασθαι ἀλλὰ ἀρνησαμένων διηγείτο καὶ ἀκρίβειαν
 5 ἀστυροῦ κανόνος προεβάλλετο λέγων ὡς ἄρα οὐ χρὴ τοὺς μετὰ τὸ
 βάπτισμα ἡμαρτηκότας δέχεσθαι μετανοοῦντας ἢ τῆς κοινωνίας τοῦ
 μυστηρίου τοῦ λοιποῦ ἀξιοῦσθαι. ταῦτα εἰπόντος τοῦ Ἀκεσίου 5
 ἔφη πρὸς αὐτόν ὁ βασιλεὺς· ἔθές, ὦ Ἀκέσιε, κλίμαξα μόνος καὶ
 ἀνάβηθι εἰς τὸν οὐρανόν.
 10 Μετὰ ταῦτα πάντες οἱ ἐπίσκοποι διατυπώσεις ἐκκλησιαστικὰς 6
 διαφόρους ἐκτίθενται.

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων λόγος διδασκαλικός.

Ὁμιλήσωμεν τῷ φωτί, ὃ ἔστιν ὁ Χριστός, ὡς πλησίον αὐτοῦ 31 1
 ἔστωτες· ὡς ὀρώμετες αὐτὸν οὕτως πολιτευσόμεθα ταῖς εὐχαῖς ταῖς
 15 ἁγιαζούσαις. εὐχαὶ γὰρ ἁγιάζουσιν, ἐὰν λόγῳ θείῳ προσευχόμεθα,
 λόγος δὲ θεὸς πάρεστιν, ἐνθα καρδία καὶ πολιτεία καθαρὰ ἐν ταπει-
 νοφροσύνῃ φυλάττεται. ἔκαμμεν ὁ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας ἐπιτελών·
 ἔκραζον οἱ προφῆται πρὸς τὸν θεόν· ἔξαπόστειλον τὸ φῶς σου
 καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. ἐκεῖνοι ἔκραζον καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν·
 20 ἄλλοι νεκοπιάσασθε, καθὼς εἶπεν ὁ κύριος, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν
 κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθαμεν. ἦλθε γὰρ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος
 λέγων ἔγώ εἰμι τὸ φῶς, ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια. ἀκαμάτως
 ἐλάβομεν τὴν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμάτου δεῖ ἡμᾶς φυλάξαι τὴν χάριν.
 Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν Χριστιανοὺς ἐργάζεσθαι. ἐπέπερ 2
 25 τινὲς οὐκ ἐργάζεσθαι βουλόμενοι, ἀλλὰ περιεργάζεσθαι ἐκλαμπάνουσι
 κακῶς τὰς τοῦ κυρίου ἱεράς φωνὰς εἰπόντος ἢ μὴ μεριμνᾶτε τῇ
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε ὡς οὐ χρῆναι λέγοντες ἀκολουθοῦντας

18 Psal. 42, 3 — 20 vgl. Joh. 4, 38 — 22 Joh. 8, 12. 14, 6 — 26 Matth. 6, 25

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 γενόμενα H γινόμενα d. ūbr. HSS 4 ἀγωνίζεσθαι H 6f τῶν μυστη-
 ρίων A¹ 7 ταῦτα — Ἀκεσίου > P² 12 περὶ] ἐκ, aber am Rand corr. ff̄ περὶ P¹
 14 πολιτευσόμεθα A¹ 15 προσευχόμεθα M² 16f μετὰ ταπεινοφροσύνης A¹
 17 ἔκαμμεν HM²P¹ ἔκαμμεν, aber über v¹ wohl · A¹ ἔκαμμεν P³ | ὁ > M²P¹P²
 21 κόπον] τόπον A¹ τόπον αὐτόν M²P¹ 22 [τὸ φῶς] A¹ 24 μὴ > M²P²
 27 φάγητε A¹V¹ φάγετε HM²P¹P²P³ 27f ὑμῶν τί φάγετε ὡς οὐ χρῆναι λέγοντες
 ἀκολουθοῦντες (so!) τῇ φωνῇ am Rand von 1. Hd. eingefügt P¹ 27 ἀκολου-
 θοῦντ A¹ ἀκολουθοῦντες HM²P¹ > P²

τῇ φωνῇ ταύτῃ ἐργάζεσθαι εἰς τὴν γῆν Χριστιανούς, ἀποδεικτέον ἡμῖν μὴ οὕτως εἰρηκέναι τὸν κύριον. ἐγχορεῖ γὰρ καὶ ἐργάζεσθαι καὶ μὴ μεριμνᾶν, εἰδότες ἡμᾶς καὶ πιστεύοντας, ὅτι τῶν ἔργων ἡμῶν τὴν αὐξησιν καὶ τοὺς καρποὺς αὐτὸς ὁ κύριος δίδωσιν εἰπών·
 5 οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρεται νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὁ σπόρος βλαστάνει καὶ μηκύνεται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός.

Περὶ τῶν ἱερωμένων. τοὺς ἱερωμένους εἰς τύπον καὶ εἰκόνα ³
 10 ᾗ εἶναι τῶν ἐπουρανίων, καὶ τὸν μὲν ἐπίσκοπον (θρόνον) ἐπέχειν αὐτοῦ τοῦ κυρίου ὡς κεφαλὴν μετ' αὐτὸν ὄντα τῆς ἐκκλησίας, ἣς παρείληψε, τὸν δὲ πρεσβύτερον τὸν σεραφικὸν ἐπέχειν θρόνον, τὸν δὲ διάκονον τὸν χειροβικόν· τὸν ὑπηρέτην εἰς διακονίαν τούτων εἶναι προσήκει.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι. περὶ τοῦ ⁴
 15 μὴ δεῖν λαϊκοὺς ἀνιέναι ἐν τῷ ἄμβωνι, πλὴν τῶν τεταγμένων ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν ἐν ταῖς διφθέραις.

Περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. τὸ βάπτισμα ἡμῶν οὐ τοῖς ⁵
 αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς κατανοητέον, ἀλλὰ τοῖς νοεοῖς. ὕδωρ ὄρεῖς, ²⁰
 ῥήσον τὴν ἐν τοῖς ὕδασι κρυπτομένην τοῦ θεοῦ δύναμιν. ἐν γὰρ πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ βαπτίζεσθαι ἡμᾶς· οἱ ἱεροὶ διδάσκουσι λόγοι· ἐν γὰρ πίστει τοῦ βαπτίζοντος καὶ ἐν πίστει τοῦ βαπτιζομένου διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως πλήρη τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ²⁵
 θεοῦ πυρὸς νόει τὰ ὕδατα· αὐτὸς γὰρ, φησί, βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. κατέρχεται μὲν οὖν ὁ βαπτιζόμενος ³⁰
 ὑπέυθυνος ἁμαρτημάτων καὶ τῇ τῆς φθορᾶς δουλείᾳ ἐνεχόμενος· ἀνέρχεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τῆς τε τοιαύτης δουλείας καὶ τῆς ἁμαρτίας, υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ κληρονόμος χάριτι αὐτοῦ γεγονώς, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ, αὐτὸν ἐνδυσάμενος τὸν Χριστὸν, καθὼς γέγραπται
 ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε.

5 Mark. 4, 26f — 21.24 Matth. 3, 11 — 24 vgl. Röm. 8, 21 — 28 vgl. Röm. 8, 16 — 30 Gal. 3, 27

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἐδότας M² 4 αὐτός] αὐτοὺς HM²P¹P² 6 καθεῖδει HP² 9 ἱερω-
 μένων, ἱερουμένων V¹P³ 10f ἐπέχειν + τὸν τύπον M²P¹P² + τὸν τόπον P³
 (Balf.), am Rand von späterer Hd. τύπον, das nach ἐπίσκοπον eingeschoben
 werden soll A¹ corr. Itz. 12 παρείληψε] παρήλθε P² 15 ἀνιέναι] ἀναβαίνειν
 HM²P¹P² 16 ἀνιέναι > A¹H 24 αὐτὸς γὰρ — ἐν > P³ | βαπτίσει, φησὶν
 P² | βαπτίσει + ἡμᾶς M²P¹P² 29 Χριστὸν + συγκληρονόμος καὶ τῆς βασι-
 λείας αὐτοῦ P² 30 ἐνδύσασθε M²

Περὶ τῆς θείας τραπέζης καὶ τοῦ ἐπ' αὐτὴν μυστηρίου τοῦ 6
 σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης
 πάλιν κἀνταῦθα μὴ τῷ προκειμένῳ ἄρτῳ καὶ τῷ ποτηρίῳ ταπεινῶς
 προσέχωμεν. ἀλλ' ὑψώσαντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, πίστει νοήσωμεν
 5 κείσθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἄμνον τοῦ θεοῦ, τὸν
 αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θνύμε-
 νον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμᾶς,
 πιστεύειν ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως σύμβολα. διὰ
 τοῦτο γὰρ οὔτε πολὺ λαμβάνομεν, ἀλλ' ὀλίγον, ἵνα γινώσκωμεν ὅτι οὐκ
 10 εἰς πληθυσμὸν, ἀλλ' εἰς ἀγιασμόν.

Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως. οὐκ ἀπλῶς ὁ κύριος τὴν 7
 ἑαυτοῦ σάρκα ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν εἰς πάθος καὶ θάνατον, ἀλλ'
 ἵνα τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματοποιήσῃται, καίπερ ἐλεύθερος ὢν
 τοῦ θανάτου, καθὼς ἀνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε. βοᾷ ὁ προφήτης
 15 ὡς ἐκ προσώπου αὐτοῦ, προαναφωνῶν τὸ μέλλον τῆς κατὰ σάρκα
 αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον »ἐγενήθην, φησίν, ὡσεὶ ἄνθρωπος
 ἀβοήθητος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος«. τίς δὲ ἐλεύθερος θανάτου,
 εἰ μὴ θεός; ἀλλὰ κατὰ τὰς προαποδειχθείσας ἀποδείξεις σαρκωθεὶς
 διὰ φιλάνθρωπίαν, γέγονεν ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ταπει-
 20 νώσας τὴν ἑαυτοῦ σάρκα μέχρι θανάτου, θάνατον δὲ στα-
 ροῦ, ἣ καὶ ἐγγερόθαι κηρύττεται, ἵνα ἡμᾶς ἀπαθανάτισας πρυτα-
 νεύσῃ ἡμῖν τοῖς ἀπεγνωσμένοις δι' αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ἀπαρχῆς τὴν
 τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπίδα· ὅπως μηκέτι ὦμεν δούλοι τῷ αἰωνίῳ
 θανάτῳ, ἀλλ' ἐλεύθεροι, καθάπερ καὶ ἡ ἀπαρχὴ ἡμῶν Χριστός, καθά
 25 φησιν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος· »ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα
 οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ«. ὃν καὶ σωτήρα αὐτὸν
 δὴ τοῦτον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τὸν τοῦ θεοῦ καὶ πατρός
 υἱὸν μονογενῆ ἀπεχδέχεσθαι ἡμᾶς ἐξ οὐρανῶν, ἀναστήσοντα ἡμῶν ἐκ
 τῶν τάφων τὰ σώματα, ἐπιμαρτύρεται λέγων »ἡμῶν τὸ πολί-
 30 τευμα, φησίν, ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτήρα ἀπεχδε-
 χόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίζει τὸ
 σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς

5 Joh. 1, 29 — 7 vgl. I Pe. 1, 19 — 10 vgl. Kol. 2, 23 — 14 vgl. S. 101, 2 —
 16 Psal. 87, 5f — 19 vgl. Phil. 2, 8 — 25 I Kor. 15, 23 — 29 Phil. 3, 20

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 [μὴ] A¹ 4 προσέχωμεν M² 9 ὅτι > P³ 13 καίπερ] καθάπερ P³
 14 ἀπέδειξε + καὶ A¹ 16 ἐγεννήθην P² 18 προαποδειχθείσας + ἀνωτέρω
 M²P¹P² 21 ἀπαθανάτισας A¹ 32 ἡμῶν H

δόξης αὐτοῦ«. οὕτως γὰρ δεῖ τὸ σῶμα ἡμῶν δοξασθῆναι, ὡς τὸ
 τοῦ δεσπότου, ἀνεπίδεκτον κακίας καὶ πάντων τῶν νῦν παθῶν,
 ἐλευθέρου τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας. ἅγιον, ἵνα ἐν καινότητι
 ζωῆς σὺν αὐτῷ περιπατήσῃαι δυναθῶμεν ἐν φωτὶ ἐπουρανίῳ, συμ-
 5 βασιλεύοντες ἀεὶ αὐτῷ τῷ Χριστῷ. ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ ἐλπίδι καὶ τὸ
 ἅγιον εἰλήσαμεν βάπτισμα, καὶ τὴν σωτήριον τῶν ἁγίων αὐτοῦ μελῶν
 μετουσίαν ὑποδεχόμεθα. ταῦτα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰ δόγματα.

Ἔστι μία ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. μία ἡ ἐκκλησία ἐν οὐρανοῖς, ἡ 8
 αὐτὴ καὶ ἐπὶ γῆς· ἐν ταύτῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπαναπαύεται. αἱ
 10 ἕξω ταύτης οὐσαι αἰρέσεις, ἃς ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐκ εἰσὶ διδα-
 σκαλία τοῦ σωτήρος ἡμῶν οὐδὲ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τοῦ σατανᾶ,
 καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου. τὰ γὰρ Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων
 ἑτέρου σχήματι ἐκδιδάσκουσιν, ἵνα ἀφέλωνται τῶν ἀνθρώπων τὴν
 οὐτως ζωὴν.

15 Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προγενέσεως καὶ τοῦ κόσμου. μικρότερος 9
 ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τὴν πρόγνωση· προέγνω γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι ἁμαρ-
 τήσει ὁ ἄνθρωπος. διὰ τοῦτο καινοῦς οὐρανοῦς καὶ καινὴν γῆν
 προσδοκῶμεν, κατὰ τὰ ἱερὰ γράμματα, φαινόμενης ἡμῖν τῆς ἐπιφα-
 νείας καὶ βασιλείας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ
 20 Χριστοῦ. »καὶ παραλήφονται τότε, καθά φησι Δανιήλ, τὴν
 βασιλείαν ἅγιοι ὑψίστου«, καὶ ἔσται ἡ γῆ καθαρὰ, ἅγια, γῆ ζών-
 των, καὶ οὐ νεκρῶν· ἦν προεωρακὸς Δαυὶδ τῷ τῆς πίστεως ὀφθαλμῷ
 βοῆ· »πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ κυρίου ἐν γῆ ζώντων«,
 γῆ πραέων καὶ ταπειῶν. »μακάριοι γάρ, φησιν, οἱ πραεῖς, ὅτι
 25 αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν«. καὶ ὁ προφήτης· »καὶ πατή-
 σουσιν αὐτήν, φησι, πόδες πραέων καὶ ταπεινῶν«.

Ταῦτα ἐκ τῶν σπονδασθέντων τοῖς ἁγίοις ἡμῶν πατράσιν ἐκκλη- 10
 σιαστικῶν διατυπώσεων, μικρὰ ἐκ πολλῶν, τῆδε τῆ συγγραφῆ συνετάξα-
 μεν. ἐξέθεντο δὲ καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας εἰκοσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἐν
 30 Νικαίᾳ συνόδῳ, οὓς καὶ αὐτοὺς ἀναγκαῖον ὤηθην ἐντάξαι τῷ γράμματι.

3f vgl. Röm. 6, 4 — 4f vgl. II Tim. 2, 12 — 14 vgl. I Tim. 6, 19 — 17 ff vgl.
 Jes. 65, 17. Tit. 2, 13 — 20 Dan. 7, 18 — 23 Psal. 26, 13 — 24 Matth. 5, 4 —
 25 Jes. 26, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἵνα + καὶ P² 4f In A¹ manches unleserlich S μία > P³ | ἡ¹
 > M²P¹P² | ἡ² > HP² 9 αἱ > H 13 ἑτέρων (aber wohl von 2. Hd. aus
 unleserlich gewordenen Buchstaben hergestellt) Δ¹ 15 καὶ > H 18 κατὰ
 πῶ = κυρίου P³ 22 προεγνωκώς H 28 γραφῆ HM²P¹P²

Ἵεροὶ ἐκκλησιαστικοί. συναχθείσης τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου ἐν Νικαίᾳ ὁρίσθη
τὰ ὑποτεταγμένα.

Περὶ εὐνούχων ἀποκοψάντων ἑαυτοὺς. εἴ τις ἐκ νόσου ὑπὸ 32 1
ἰατροῦ χειρονογήθη ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετιμήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ
5 κλήρῳ. εἰ δέ τις ὑγαίωνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ
ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν
τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. ὥσπερ δὲ τοῦτο πρόδηλον, ὅτι περὶ
τῶν ἐπιτηδευόντων τὸ πρᾶγμα καὶ τολμώντων ἑαυτοὺς ἐκτέμνειν
εἴρηται, οὕτως εἴ τινες ὑπὸ βαρβάρων ἢ δεσποτῶν εὐνοχησίθησαν,
10 εὐρίσκωντο δὲ ἄλλως ἄξιοι, τοῦτους εἰς κλήρον προσίεται ὁ κανὼν.

Περὶ τῶν ἀπὸ ἐθνικῶν εἰς χειροτονίαν προαχθέντων. ἐπειδὴ 2
πολλὰ εἴτε ὑπὸ ἀνάγκης ἢ ἄλλως πως ἐπειγομένων τῶν ἀνθρώπων
ἐγένετο παρὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικόν, ὥστε ἀνθρώπους ἀπὸ
ἐθνικοῦ βίου ἄρτι προσελθόντας τῇ πίστει καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
15 κατηχηθέντας, εὐθὺς ἐπὶ τὸ πνευματικὸν λουτρὸν ἄγειν, καὶ ἅμα τῷ
βαπτισθῆναι προάγειν εἰς ἐπίσκοπον ἢ πρεσβύτερον, καλῶς ἔχειν
ἔδοξε τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον γίνεσθαι· καὶ γὰρ καὶ χρόνον δεῖ
τῷ κατηχουμένῳ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμασίας πλείονος. σαφὲς
γὰρ τὸ ἀποστολικὸν γράμμα τὸ λέγον «μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ
20 τυφωθεῖς εἰς κριμα ἐμπέση καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου». εἰ
δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου ψυχικόν τι ἁμάρτημα εὐρεθῆι περὶ τὸ
πρόσωπον, καὶ ἐλέγχωτο ὑπὸ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων, παύσεται ὁ
τοιούτος τοῦ κλήρου· ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ὡς ὑπεναντία τῇ
μεγάλῃ συνόδῳ θρασυδέμενος, αὐτὸς κινδυνεύει περὶ τοῦ κλήρου.

25 Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἐχόντων. περὶ τῶν συνεισάκτων 3
ἀπηγόρευσε καθόλου ἢ μεγάλη σύνοδος, μὴ ἐπισκόπων μηδὲ πρεσβυ-
τέρων μήτε διακόνων μήτε ὄλων τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τινὶ ἐξεῖναι συνεί-
σакτον ἔχειν. πλὴν εἰ μὴ ἄρα μήτηρ ἢ ἀδελφὴ ἢ θεία ἢ ἅ μόνα

19 I Tim. 3, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ὑποτεταγμένη P³ 3 Diese und die folgenden entsprechenden Über-
schriften am Rand H | ἀποκοπιόντων M²P¹P²V¹ | ἑαυτοὺς + περὶ τῶν ἀπο-
κοπιόντων καὶ εὐνοχησάντων ἑαυτοὺς A¹HV¹P³ 7 προσάγεσθαι A¹H 10 εὐ-
ρίσκονται HP² εὐρίσκοντο P³ | δὲ > P² | τοῦτοις M² 11 ἀπὸ > P² |
προαχθέντων] προαχθέντων V¹P³ 16 ἔχειν > H 25 τὰς > M²P¹P² 27 ὄλων]
ἄλλως M²P¹P² 28 μητέρα, ἀδελφὴν, θείαν P³

πρόσωπα διαπέφευγε πᾶσαν ὑποψίαν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν κινδυνεύσει περὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν.

Περὶ καταστάσεως ἐπισκόπων. ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα 4
μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων καθίστασθαι· εἰ δὲ
5 δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον ἢ διὰ κατεπίγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ μῆκος
ὁδοῦ, ἐξάπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, συμπήφων γενο-
μένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν
χειροτονίαν ποιῆσθαι· τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι εἰς
10 ἐκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ ἐπισκόπῳ.
Περὶ τῶν ἀκοινωνήτων γινομένων. περὶ τῶν ἀκοινωνήτων 5
γινομένων, εἴτε τῶν ἐν τῷ κλήρῳ εἴτε τῶν ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι,
ὑπὸ τῶν καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπων, κρατεῖται ἢ γνώμη κατὰ
τὸν κανόνα, τοὺς ὑφ' ἑτέρων ἀποβληθέντας ὑφ' ἑτέρων μὴ προσ-
15 ἰεῖσθαι. ἐξεταξέσθω δέ, μὴ μικροψυχία ἢ φιλονεικία ἢ τινι τοιαύτῃ
ἀηδία τοῦ ἐπισκόπου ἀποσυνάγωγοι γεγένηται. ἵνα οὖν τοῦτο τὴν
πρέπουσαν ἐξέτασιν λαμβάνῃ, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἐκάστου ἐνιαυτοῦ
καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν δις τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι, ἵνα κοινῇ
20 πάντων τῶν ἐπισκόπων τῆς ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων τὰ
τοιαῦτα ζητήματα ἐξετάζοιτο· καὶ οὕτως οἱ ὁμολογουμένως προσκε-
κρονκότες τῷ ἐπισκόπῳ κατὰ λόγον ἀκοινωνήτοι παρὰ πάντων εἶναι
δοκῶσι, μέχρις ἂν τῷ κοινῷ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ δόξη τὴν φιλανθρωπο-
25 τέραν περὶ αὐτῶν ἐκθέσθαι ψῆφον. αἱ δὲ σύνοδοι γινέσθωσαν μία
μὲν πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς, ἵνα πάσης μικροψυχίας ἀναιρουμένης τὸ
δῶρον καθαρὸν προσφέρηται τῷ θεῷ, δευτέρα δὲ περὶ τὸν τοῦ

μετοπώρου καιρῶν.
Περὶ τῶν ἐξαιρέτων τιμῶν, αἱ τοῖς μείζονας κυβερνώσιν 6
ἐπισκοπὰς ἐκκλησιαστικῶς ἐκανονίσθησαν. τὰ ἀρχαῖα εἶθι κρα-
τεῖται, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύαις καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν
30 Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο συνήθές ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν
Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σῶζεσθαι ταῖς

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ἀξίαν A¹V¹P³ ἐξουσίαν d. ūbr. HSS 6 τριῶν HM²P¹P² | συναγομένους
Ltz. nach d. vulg. Text d. Kanones] συναγομένων HSS 7 συνθεμένων HM²P¹P²
9 μητροπολίτῃ + ἢ HM²P¹P² 10 γενομένων P² 11 τῶν² > P²
λαϊκῶν H 15 τοῦ] τὰ P² | γεγένηται M² 18 αὐτὸς M² 19 καὶ
(fol. 33^v) οὕτως aber darüber steht am Kopf der Seite die Überschrift von
Kanon VI, die später am Rand noch einmal folgt H | οἱ > P² 25 μεθοπόρου A¹
26 f corr. Harduin τοὺς—ἐπισκόπους A¹H πρὸς τοὺς—ἐπισκόπους d. ūbr. HSS, aber
τοῦ μείζονος P³ κυβερνοῦσαν H 28 λιβύῃ HM²P¹P² 30 καὶ > A¹H

ἐκκλησίαις. καθόλου δὲ πρόδηλον ἐκείνο, ὅτι εἴ τις χωρὶς γνώμης τοῦ μητροπολίτου γένοιτο ἐπίσκοπος, τὸν τοιοῦτον ἢ σύνοδος ἢ μεγάλη ὥρισε μὴ δεῖν εἶναι ἐπίσκοπον· ἐὰν μὲντοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ εὐλόγῳ οὕσῃ καὶ κατὰ τὸν κανόνα τὸν ἐκκλησιαστικὸν δύο ἢ 5 τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονεικίαν ἀντιλέγωσι, κρατεῖται ἢ τῶν πλειόνων ψήφου.

Περὶ τοῦ ἐν Αἰλία ἐπισκόπου. ἐπειδὴ συνήθεια κεκράτηκε καὶ 7 παράδοσις ἀρχαία, ὥστε τὸν ἐν Αἰλία ἐπίσκοπον τιμᾶσθαι, ἐχέτω τὴν ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, τῇ μητροπόλει σωζομένον τοῦ οἰκείου ἀξιώ- 10 ματος.

Περὶ τῶν ὀνομαζομένων Καθαρῶν. περὶ τῶν ἐαυτοὺς μὲν 8 ὀνομαζόντων Καθαροὺς ποτε, προσερχομένων δὲ τῇ ἀγιωτάτῃ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἔδοξε τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε χειροθετουμένους αὐτοὺς οὕτως μένειν ἐν τῷ κλήρῳ. πρὸ 15 ἀπάντων δὲ τούτων ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, ὅτι συνθήσονται καὶ ἀκολουθήσουσι τοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τοῦτ' ἐστὶ καὶ διγάμοις κοινωνεῖν καὶ τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ παραλεπτωκόσιν, ἐφ' ὧν καὶ χρόνος τέτακται καὶ καιρὸς ὥρισταί, ὥστε αὐτοὺς ἀκολουθεῖν ἐν πᾶσι τοῖς δόγμασι τῆς καθολικῆς 20 ἐκκλησίας. ἔνθα μὲν οὖν πάντες εἴτε ἐν κόμαις εἴτε ἐν πόλεσιν αὐτοὶ μόνοι εὐρίσκοντο χειροθετηθέντες, εὐρίσκομενοι ἐν τῷ κλήρῳ ἔσονται ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι. ὅσοι δὲ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὄντος προσέρχονται, πρόδηλον ὡς ὁ μὲν ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας ἔξει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου, ὁ δὲ ὀνομα- 25 ζόμενος παρὰ τοῖς Καθαροῖς ἐπίσκοπος τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἔξει, πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ μετέχειν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτῷ ἀρέσκει, ἐπινοήσῃ τόπον ἢ χωρεπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ κλήρῳ ὅπως δοκεῖν εἶναι, ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ᾖσιν.

30 Περὶ χειροτονίας πρεσβυτέρων. εἴ τινες ἀνεξετάστως προ- 9 ἤχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὁμολογῆσαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων παρὰ κανόνα κινούμενοι ἄνθρωποι χειρας

A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 καὶ > P² 11 τῶν¹ > P³ 12f καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ A¹ ἀποστο-
λικῇ > H ἀποστ. καὶ καθολ. d. ūbr. HSS 14 χειροτονοῦμένους V¹P³ 17 καὶ¹
> V¹P³ 18 καὶ² > V¹P³ 19 αὐτοὺς > P² 21 εὐρίσκονται P² εὐρίσκοντο P³
23 προσέρχεται P³ 25 ἐπισκόποις P² 26 δοκεῖ A¹ δοκεῖ H 27 αὐτῷ > H |
ἀρέσκει A¹H 28 χωρεπισκόπου A¹ χωρεπισκοπῆς d. ūbr. HSS | σκλήρῳ P³
30 πρεσβυτέρων] ἐπισκόπων M²P¹P²

ἐπιτεθείκασι, τοὺς τοιοῦτους ὁ κανὼν οὐ προσίεται. τὸ γὰρ ἀν-
ἐπίληπτον ἐκδικήσει ἢ καθολικὴ ἐκκλησία.

Περὶ τῶν πταιόντων καὶ προχειρισθέντων κατὰ ἄγνοιαν. 10
ὅσοι προχειρισθῆσαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν ἢ καὶ
5 προειδόντων τῶν προχειρισσάμενων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ
ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται.

Περὶ παραβάντων χωρὶς ἀνάγκης. περὶ τῶν παραβαινόντων 11
χωρὶς ἀνάγκης ἢ ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων ἢ χωρὶς κινδύνων ἢ τινος
10 τοιούτου, ὃ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικιννίου, ἔδοξε τῇ συνόδῳ,
εἰ καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φιλανθρωπίας, ὅμως χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς.
ὅσοι οὖν γνησίως μεταμέλονται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσι
καὶ ἑπτὰ ἔτη ὑποπεσοῦνται, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορῶν κοινω-
νήσουσι τῷ λαῷ τῶν εὐχῶν.

Περὶ τῶν ἀποταξαμένων καὶ πάλιν εἰς κόσμον ἀναδραμόντων. 12
15 οἱ προσκληθέντες ὑπὸ τῆς χάριτος καὶ τὴν πρώτην ὁρμὴν ἐνδειξά-
μενοι καὶ ἀποθέμενοι τὰς ζώνας, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸν οἰκεῖον
ἔμετον ἀναδραμόντες, ὡς τινὰς καὶ ἀργύρια προίεσθαι καὶ βενεφικαίως
κατορθῶσαι τὸ στρατεύεσθαι, οὗτοι δέκα ἔτη ὑποπιπέτωσαν μετὰ
τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον. ἐφ' ἅπασιν δὲ τούτοις προσήκει
20 ἔξετάζειν τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ εἶδος τῆς μετανοίας. ὅσοι μὲν γὰρ
καὶ φόβῳ καὶ δάκρυσι καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγαθοεργίαις τὴν ἐπιστρο-
φὴν ἔργῳ, οὐ σῆματι ἐπιδείκνυνται, οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον
τὸν ὠρισμένον τῆς ἀκροάσεως, τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι μετὰ τοῦ
ἔξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλευσάσθαι.
25 ὅσοι δὲ ἀδιαφόρως ἤνεγκαν καὶ τὸ σῆμα τοῦ εἰσεῖναι εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν ἄρκειν ἑαυτοῖς ἠγάσαντο πρὸς τὴν ἐπιστροφὴν, ἔξάπαντος
πληροῦτως τὸν χρόνον.

17f vgl. Prov. 26, 11

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐπιτεθείκασι (so!) überdies erst verschrieben etwa in ἐπιτεθείκασι H ἐπιτε-
θείκασι V¹ 3 περὶ — 6 καθαιροῦνται > H 3 πταιόντων] παινόντων V¹P³ (Balf.)
4 καὶ > P² 5f προκρίνει τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι A¹ 7 Die Überschrift
ausnahmsweise im Text H | περὶ¹ + τῶν P³ 10 χρήσασθαι H 11 μετα-
μέλονται M²P¹P² 12 καὶ ἑπτὰ — 12f κοινωνήσουσι vom Corrector am Rand nach-
getragen P¹ | δὲ > M²P¹P² 14 Die Überschrift wieder im Text H |
εἰς + τὸν A¹M²P¹P² 17 καὶ — 18 στρατεύεσθαι > A¹ 19 προσήκει > H
20 ἔξετάζει H 21f ἐπιστροφὴν A¹M²P¹P² ἐπιστρέφειαν d. ſbr. HSS 22f τὸν
ὠρισμένον χρόνον A¹ 24 τῷ] αὐτῷ M² | βουλευσάσθαι (fol. 34^r) ὅσοι aber am
Kopf d. Seite vorgeschoben die Überschrift des folgenden Kanons 13; am Beginn
dieses Kanons fehlt sie dann H 25 διαφόρως V¹P³ 26 τὴν > M²P¹P²

Περὶ τῶν ἐν τῷ ἀποθνήσκειν κοινωρίας ἐπιζητούντων. περὶ 13
τῶν ἐξοδεύοντων ὁ παλαιὸς καὶ κανονικὸς νόμος φυλαχθήσεται
καὶ νῦν, ὥστε εἴ τις ἐξοδεύοι, τοῦ δεσποτικοῦ ἐφοδίου μὴ ἀποστε-
ρεῖσθω. εἰ δὲ ἀπογνωσθεῖς καὶ κοινωρίας τυχῶν καὶ προσφορᾶς
5 μετασχῶν πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθεῖη, ἔστω μετὰ τῶν κοινω-
νούτων τῆς εὐχῆς μόνης. καθόλου δὲ καὶ περὶ παντὸς οὐτινος οὖν
ἐξοδεύοντος αἰτοῦντος μετασχεῖν εὐχαριστίας, ὁ ἐπίσκοπος μετὰ δοκι-
μασίας μεταδίδωτω τῆς προσφορᾶς.

Περὶ τῶν κατηγορουμένων, παραπεσόντων θέ. περὶ τῶν κατη- 14
10 γομένων καὶ παραπεσόντων ἐν τῇ κατηχήσει ἔδοξε τῇ ἀγία καὶ
μεγάλῃ συνόδῳ, ὥστε τριῶν ἐτῶν αὐτοὺς ἀκροασαμένους μόνον μετὰ
ταῦτα εὐχεσθαι μετὰ τῶν κατηγορουμένων.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν μετατιθέσθαι ἀπὸ ἐτέρας πόλεως εἰς ἑτέραν. 15
διὰ τὸν πολὺν τάραχον καὶ στάσεις τὰς γινόμενας ἔδοξε παντάπασι
15 περιαιρεθῆναι τὴν συνήθειαν τὴν παρὰ τὸν κανόνα εὐρεθεῖσαν ἐν
τισὶ μέρεσιν, ὥστε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μὴ μεταβαίνειν, μήτε
ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον. εἰ δὲ τις μετὰ τὸν
τῆς ἀγίας συνόδου ὄρον τοιοῦτόν τι ἐπιχειρήσειεν ἢ ἐπιδῶ ἑαυτὸν
πράγματι, ἀκρωθήσεται ἐξάπαντος τὸ κατασκευάσμα καὶ ἀποκατα-
20 σταθήσεται τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος
χειροτονήθη.

Περὶ τῶν ἐν αἷς προεβλήθησαν ἐκκλησίας οὐκ ἐμμερόντων. 16
ὅσοι ἠψοκινδύνως, μήτε τὸν φόβον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες
μήτε τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα εἰδότες, ἀναχωροῦσι τῆς ἐκκλησίας,
25 πρεσβύτεροι ἢ διάκονοι ἢ ὄλως ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενοι, οὗτοι
οὐδαμῶς δεκτοὶ ὀφείλουσιν εἶναι ἐν ἐτέρᾳ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πᾶσαν
αὐτοῖς ἀνάγκην ἐπάγεσθαι χρὴ ἀναστρέφειν εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας·
ἐπιμένοντας δὲ ἀκοινωνήτους εἶναι προσήκει. εἰ δὲ καὶ τολμησεί
τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἐτέρῳ διαφέροντα καὶ χειροθετήσει ἐν τῇ
30 αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἐπισκόπου, οὗ ἀνακεχώρηκεν
ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος, ἄκυρος ἔστω ἢ χειροθεσία.

Περὶ κληρικῶν τοκιζόντων. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐν τῷ κανόνι ἐξετα- 17
ζόμενοι τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν διώκοντες ἐπελά-

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 κοινωρίας ἐπιζητούντων μετασχεῖν M²P¹P² 3 ἐξοδεύει A¹ 4 καὶ² — 5 με-
τασχῶν > M²P¹P² so auch vulg. Text 6 οὖν > HV¹P³ 7 μετασχεῖν + δοκι-
μασίας A¹ 13 ἐτέραν] πόλιν H 15 παρὰ] περὶ HP³ 16 μὴ > HP²
19 πράγματι + τοιοῦτο Balf. nach vulg. Text 19f ἀποκαταστήσεται P²
24 εἰδότες κανόνα ~ A¹ 29 τις > P³ | τὸν + ἐν P² 30 ἑαυτοῦ V¹P³ |
συγκατατιθεμένου V¹ 31 ὁ > M² 32 πειδῆ (die Initiale vergessen) A¹

θοντο τοῦ θείου γραμματος λέγοντος· ἐπὶ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ· καὶ δανείζοντες ἑκατοστὰς ἀπαιτοῦσιν, ἐδικαίωσεν ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ὡς εἴ τις εὐφρεθείη μετὰ τὸν ὄρον τοῦτον τόκους λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως ἢ ἄλλως μετεροχόμενος τὸ πρᾶγμα, ἢ ἡμιολίας ἀπαιτῶν ἢ ἕτερόν τι ἐπινοῶν ἀσχροῦ κέρδους ἕνεκα, καθαιρεθήσεται τοῦ κλήρου καὶ ἀλλότριος τοῦ κανόνος ἔσται.

Περὶ πρεσβυτέρων λαμβανόντων παρὰ διακόνων τὴν εὐχαριστίαν. ἦλθεν εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἐν τισὶ τόποις ἢ πόλεσι πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόνασιν· ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε, τοὺς ἕξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν τούτους τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. κάκεινο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἦδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἄπτονται. ταῦτα οὖν πάντα περιηγήσθω, καὶ ἐμμερέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίῳις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπὴρέται εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέροισι ἢ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῖς διδόντος ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μήτε καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἕξέστω τοῖς διακόνοις· παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἔστι τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν, καὶ μετὰ τοὺς ὄρους πεπαύσθω τῆς διακονίας.

Περὶ τῶν ἐκ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως προσελθόντων ἢ προσ-
 19
 10
 15
 20
 25
 30
 35
 40
 45
 50
 55
 60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000
 1005
 1010
 1015
 1020
 1025
 1030
 1035
 1040
 1045
 1050
 1055
 1060
 1065
 1070
 1075
 1080
 1085
 1090
 1095
 1100
 1105
 1110
 1115
 1120
 1125
 1130
 1135
 1140
 1145
 1150
 1155
 1160
 1165
 1170
 1175
 1180
 1185
 1190
 1195
 1200
 1205
 1210
 1215
 1220
 1225
 1230
 1235
 1240
 1245
 1250
 1255
 1260
 1265
 1270
 1275
 1280
 1285
 1290
 1295
 1300
 1305
 1310
 1315
 1320
 1325
 1330
 1335
 1340
 1345
 1350
 1355
 1360
 1365
 1370
 1375
 1380
 1385
 1390
 1395
 1400
 1405
 1410
 1415
 1420
 1425
 1430
 1435
 1440
 1445
 1450
 1455
 1460
 1465
 1470
 1475
 1480
 1485
 1490
 1495
 1500
 1505
 1510
 1515
 1520
 1525
 1530
 1535
 1540
 1545
 1550
 1555
 1560
 1565
 1570
 1575
 1580
 1585
 1590
 1595
 1600
 1605
 1610
 1615
 1620
 1625
 1630
 1635
 1640
 1645
 1650
 1655
 1660
 1665
 1670
 1675
 1680
 1685
 1690
 1695
 1700
 1705
 1710
 1715
 1720
 1725
 1730
 1735
 1740
 1745
 1750
 1755
 1760
 1765
 1770
 1775
 1780
 1785
 1790
 1795
 1800
 1805
 1810
 1815
 1820
 1825
 1830
 1835
 1840
 1845
 1850
 1855
 1860
 1865
 1870
 1875
 1880
 1885
 1890
 1895
 1900
 1905
 1910
 1915
 1920
 1925
 1930
 1935
 1940
 1945
 1950
 1955
 1960
 1965
 1970
 1975
 1980
 1985
 1990
 1995
 2000
 2005
 2010
 2015
 2020
 2025
 2030
 2035
 2040
 2045
 2050
 2055
 2060
 2065
 2070
 2075
 2080
 2085
 2090
 2095
 2100
 2105
 2110
 2115
 2120
 2125
 2130
 2135
 2140
 2145
 2150
 2155
 2160
 2165
 2170
 2175
 2180
 2185
 2190
 2195
 2200
 2205
 2210
 2215
 2220
 2225
 2230
 2235
 2240
 2245
 2250
 2255
 2260
 2265
 2270
 2275
 2280
 2285
 2290
 2295
 2300
 2305
 2310
 2315
 2320
 2325
 2330
 2335
 2340
 2345
 2350
 2355
 2360
 2365
 2370
 2375
 2380
 2385
 2390
 2395
 2400
 2405
 2410
 2415
 2420
 2425
 2430
 2435
 2440
 2445
 2450
 2455
 2460
 2465
 2470
 2475
 2480
 2485
 2490
 2495
 2500
 2505
 2510
 2515
 2520
 2525
 2530
 2535
 2540
 2545
 2550
 2555
 2560
 2565
 2570
 2575
 2580
 2585
 2590
 2595
 2600
 2605
 2610
 2615
 2620
 2625
 2630
 2635
 2640
 2645
 2650
 2655
 2660
 2665
 2670
 2675
 2680
 2685
 2690
 2695
 2700
 2705
 2710
 2715
 2720
 2725
 2730
 2735
 2740
 2745
 2750
 2755
 2760
 2765
 2770
 2775
 2780
 2785
 2790
 2795
 2800
 2805
 2810
 2815
 2820
 2825
 2830
 2835
 2840
 2845
 2850
 2855
 2860
 2865
 2870
 2875
 2880
 2885
 2890
 2895
 2900
 2905
 2910
 2915
 2920
 2925
 2930
 2935
 2940
 2945
 2950
 2955
 2960
 2965
 2970
 2975
 2980
 2985
 2990
 2995
 3000
 3005
 3010
 3015
 3020
 3025
 3030
 3035
 3040
 3045
 3050
 3055
 3060
 3065
 3070
 3075
 3080
 3085
 3090
 3095
 3100
 3105
 3110
 3115
 3120
 3125
 3130
 3135
 3140
 3145
 3150
 3155
 3160
 3165
 3170
 3175
 3180
 3185
 3190
 3195
 3200
 3205
 3210
 3215
 3220
 3225
 3230
 3235
 3240
 3245
 3250
 3255
 3260
 3265
 3270
 3275
 3280
 3285
 3290
 3295
 3300
 3305
 3310
 3315
 3320
 3325
 3330
 3335
 3340
 3345
 3350
 3355
 3360
 3365
 3370
 3375
 3380
 3385
 3390
 3395
 3400
 3405
 3410
 3415
 3420
 3425
 3430
 3435
 3440
 3445
 3450
 3455
 3460
 3465
 3470
 3475
 3480
 3485
 3490
 3495
 3500
 3505
 3510
 3515
 3520
 3525
 3530
 3535
 3540
 3545
 3550
 3555
 3560
 3565
 3570
 3575
 3580
 3585
 3590
 3595
 3600
 3605
 3610
 3615
 3620
 3625
 3630
 3635
 3640
 3645
 3650
 3655
 3660
 3665
 3670
 3675
 3680
 3685
 3690
 3695
 3700
 3705
 3710
 3715
 3720
 3725
 3730
 3735
 3740
 3745
 3750
 3755
 3760
 3765
 3770
 3775
 3780
 3785
 3790
 3795
 3800
 3805
 3810
 3815
 3820
 3825
 3830
 3835
 3840
 3845
 3850
 3855
 3860
 3865
 3870
 3875
 3880
 3885
 3890
 3895
 3900
 3905
 3910
 3915
 3920
 3925
 3930
 3935
 3940
 3945
 3950
 3955
 3960
 3965
 3970
 3975
 3980
 3985
 3990
 3995
 4000
 4005
 4010
 4015
 4020
 4025
 4030
 4035
 4040
 4045
 4050
 4055
 4060
 4065
 4070
 4075
 4080
 4085
 4090
 4095
 4100
 4105
 4110
 4115
 4120
 4125
 4130
 4135
 4140
 4145
 4150
 4155
 4160
 4165
 4170
 4175
 4180
 4185
 4190
 4195
 4200
 4205
 4210
 4215
 4220
 4225
 4230
 4235
 4240
 4245
 4250
 4255
 4260
 4265
 4270
 4275
 4280
 4285
 4290
 4295
 4300
 4305
 4310
 4315
 4320
 4325
 4330
 4335
 4340
 4345
 4350
 4355
 4360
 4365
 4370
 4375
 4380
 4385
 4390
 4395
 4400
 4405
 4410
 4415
 4420
 4425
 4430
 4435
 4440
 4445
 4450
 4455
 4460
 4465
 4470
 4475
 4480
 4485
 4490
 4495
 4500
 4505
 4510
 4515
 4520
 4525
 4530
 4535
 4540
 4545
 4550
 4555
 4560
 4565
 4570
 4575
 4580
 4585
 4590
 4595
 4600
 4605
 4610
 4615
 4620
 4625
 4630
 4635
 4640
 4645
 4650
 4655
 4660
 4665
 4670
 4675
 4680
 4685
 4690
 4695
 4700
 4705
 4710
 4715
 4720
 4725
 4730
 4735
 4740
 4745
 4750
 4755
 4760
 4765
 4770
 4775
 4780
 4785
 4790
 4795
 4800
 4805
 4810
 4815
 4820
 4825
 4830
 4835
 4840
 4845
 4850
 4855
 4860
 4865
 4870
 4875
 4880
 4885
 4890
 4895
 4900
 4905
 4910
 4915
 4920
 4925
 4930
 4935
 4940
 4945
 4950
 4955
 4960
 4965
 4970
 4975
 4980
 4985
 4990
 4995
 5000
 5005
 5010
 5015
 5020
 5025
 5030
 5035
 5040
 5045
 5050
 5055
 5060
 5065
 5070
 5075
 5080
 5085
 5090
 5095
 5100
 5105
 5110
 5115
 5120
 5125
 5130
 5135
 5140
 5145
 5150
 5155
 5160
 5165
 5170
 5175
 5180
 5185
 5190
 5195
 5200
 5205
 5210
 5215
 5220
 5225
 5230
 5235
 5240
 5245
 5250
 5255
 5260
 5265
 5270
 5275
 5280
 5285
 5290
 5295
 5300
 5305
 5310
 5315
 5320
 5325
 5330
 5335
 5340
 5345
 5350
 5355
 5360
 5365
 5370
 5375
 5380
 5385
 5390
 5395
 5400
 5405
 5410
 5415
 5420
 5425
 5430
 5435
 5440
 5445
 5450
 5455
 5460
 5465
 5470
 5475
 5480
 5485
 5490
 5495
 5500
 5505
 5510
 5515
 5520
 5525
 5530
 5535
 5540
 5545
 5550
 5555
 5560
 5565
 5570
 5575
 5580
 5585
 5590
 5595
 5600
 5605
 5610
 5615
 5620
 5625
 5630
 5635
 5640
 5645
 5650
 5655
 5660
 5665
 5670
 5675
 5680
 5685
 5690
 5695
 5700
 5705
 5710
 5715
 5720
 5725
 5730
 5735
 5740
 5745
 5750
 5755
 5760
 5765
 5770
 5775
 5780
 5785
 5790
 5795
 5800
 5805
 5810
 5815
 5820
 5825
 5830
 5835
 5840
 5845
 5850
 5855
 5860
 5865
 5870
 5875
 5880
 5885
 5890
 5895
 5900
 5905
 5910
 5915
 5920
 5925
 5930
 5935
 5940
 5945
 5950
 5955
 5960
 5965
 5970
 5975
 5980
 5985
 5990
 5995
 6000
 6005
 6010
 6015
 6020
 6025
 6030
 6035
 6040
 6045
 6050
 6055
 6060
 6065
 6070
 6075
 6080
 6085
 6090
 6095
 6100
 6105
 6110
 6115
 6120
 6125
 6130
 6135
 6140
 6145
 6150
 6155
 6160
 6165
 6170
 6175
 6180
 6185
 6190
 6195
 6200
 6205
 6210
 6215
 6220
 6225
 6230
 6235
 6240
 6245
 6250
 6255
 6260
 6265
 6270
 6275
 6280
 6285
 6290
 6295
 6300
 6305
 6310
 6315
 6320
 6325
 6330
 6335
 6340
 6345
 6350
 6355
 6360
 6365
 6370
 6375
 6380
 6385
 6390
 6395
 6400
 6405

ἐμνήσθημεν δὲ καὶ τῶν διακονισσῶν τῶν ἐν αὐτοῖς, τῶν ἐν τῷ σήματι ἔξετασθεισῶν. ἐπεὶ μήτε χειροθεσίαν τινὰ ἔχουσιν, ὡς ἔξ-
 ἁπαντος ἐν τοῖς λαϊκοῖς αὐτὰς ἔξετάζεσθαι.

Περὶ τῶν ἐν κυριακῇ γόνυ κλινόντων. ἐπειδὴ εἰσὶ τινες ἐν τῇ 20
 5 κυριακῇ γόνυ κλινόντες καὶ ἐν ταῖς τῆς πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ
 τοῦ πάντα ὁμοίως ἐν πάσῃ παροιζία ὁμοφρόνως φυλάττεσθαι ἱστώτας
 ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ κυρίῳ.

Τούτους τοὺς εἴκοσι νόμους τὸ αὐτὸ ἅγιον αὐτῶν συνέδριον ἐπὶ 21
 10 παρουσία τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ πανευφήμου βασιλέως Κωνσταν-
 τίνου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας ἐγράψαντο. ἐβουλεύσαντο 22
 δὲ καὶ ἕτερον νόμον ἐκθέσθαι τινὲς τῶν ἐπισκόπων, ὃν ὁ θεὸς
 ἐκόλυσε Παφνούτιος, περὶ οὗ ἀναγκαῖον εἶρησθαι μεγίστου
 θαύματος ἄξιον διήγημα. ἔδόκει τισὶ τῶν ἐπισκόπων νόμον νεαρὸν
 15 εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ συνόδῳ (καὶ) ὡς περὶ τῶν ἄλλων
 τῆς ἐκκλησίας οὕτω καὶ τοῦτον ὀρίσαι.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐκβάλλειν.

Ἐγραψον οὖν περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους, εἴτε ἐπίσκοποι 33 1
 εἴτε πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι εἴτε ὑποδιάκονοι εἴτε τις τοῦ ἱερα-
 τικοῦ καταλόγου, συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς, ὡς ἔτι λαϊκοὶ ὄντες
 20 ἡγάγοντο. τούτων οὕτω διατυπωμένων, ἀναστὰς ἐν μέσῳ τοῦ 2
 ὄχλου τῶν ἐπισκόπων ὁ θεὸς Παφνούτιος μεγάλη τῇ φωνῇ ἐβόησε
 λέγων· «μὴ βαρύνετε τὸν ζυγὸν τῶν ἱερωμένων, τίμιος γάρ, φησὶν,
 ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς
 ἀκριβείας τὴν ἐκκλησίαν μᾶλλον προσβλάβητε, οὐ γὰρ φησι πάντας
 25 δύνασθαι φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἄσκησιν. οὐδέεις, ὡς οἶμαι, 3
 φυλαχθήσεται ἐν τῇ σωφροσύνῃ τῆς ἐκάστου γαμετῆς τοῦ ἀνδρὸς
 στερουμένου. σωφροσύνην δὲ καλὴν καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἐκάστου
 τὴν συνέλευσιν λέγω· μὴ μὴν ἀποζεύγνυσθαι ταύτην, ἣν ὁ θεὸς ἔξευξε.

13—119, 6 vgl. Soer. I 11 p. 88ff. Sozom. I 23, 3f — 22 Hebr. 13, 4 —
 25 vgl. Matth. 19, 12 — 28 vgl. Matth. 19, 6

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 διακονισῶν M²P¹ | ἐν² + ἀντῶ M²P¹P² 2 ἔξετασθεισῶν (fol. 34^v) ἐπεὶ,
 aber am Kopf d. Seite die Überschrift von Kan. 20, die dann nicht wieder folgt H
 (vgl. 115, 24) 4 ἐν + τῇ P³ 6 τοῦτον HSS 8 συνέδριον αὐτῶν ∞ P²
 10 ἐγράψαντο HM²P¹P² | ἐβουλεύσαντο M² 11 τινὲς > V¹P³ 13 τῷ M²
 14 corr. Ltz. 15 ὀρίσαι V¹P³ ὀρίσθαι A¹ ὀρίσασθαι HM²P¹P² 16 ἕκαστος P²
 18 πρεσβύτεροι εἴτε διάκονοι εἴτε > P³ 22 βαρύνετε + λέγων M²P¹P² 23 ἐν
 πᾶσι > M²P¹P² 25 ὡς > H 27 übers. 'wenn ihr der Mann geraubt ist'
 στερουμένης M²P¹P² | σωφροσύνη H | καλὴν] καλὸν H καλεῖν P² καλὴν von
 junger Hd. corr. in καλεῖν P³ 28 τὴν > M²P¹P² | μὴ] οὐ A¹

καὶ ἦν ἅπας ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ λαϊκὸς ὧν ἠγάγετο. καὶ 4
ταῦτα ἔλεγεν ὁ Παφρούτιος ἄπειρος ὧν γάμον διὰ τὸ νηπιόθεν ἐν
ἀσκητηρίοις ἀναστρέφεται αὐτόν. διὸ πεισθεὶς ὁ πᾶς τῶν ἐπισκόπων
σύλλογος τῇ τοῦ ἀνδρὸς συμβουλίᾳ ἀπεισίγησε περὶ τοῦ ζητήματος
5 τούτου, τῇ γνώμῃ καταλείψαντες τῶν βουλομένων κατὰ συμφωνίαν
ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας γαμετῆς.

Ταῦτα ἐπράχθησαν ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης καὶ οἰκουμένης 5
συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας συναθροισθείσης. Εὐσέβιος δὲ
καὶ Θεόγνιος καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς Ἀρειανοὶ οὐκ ἐνεγκόντες τὴν τῆς
10 ἀληθοῦς πίστεως κρατυνθείσαν βεβαίωσιν ἐτι μὴν καὶ τὸν Ἀρειον
ἀναθεματῖσαι μὴ ἀνασχόμενοι, φωραθέντες καὶ αὐθις ἐπὶ τούτῳ
ἐξορία ὑπέπεσον ψήφῳ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως καὶ κρίσει τῆς
ἁγίας τῶν ἐπισκόπων συνόδου, ἄλλων ἀντ' αὐτῶν ἐν ταῖς αὐτῶν
παροικίαις καταστάντων ψήφῳ τῆς αὐτῆς συνόδου καὶ τοῦ τῆς
15 ἐκάστου παροικίας κλήρου καὶ λαοῦ. καὶ Ἰουσίῳ μὲν τὴν τῆς 6
Νικομηδέων ἐκκλησίας ἡγεμονίαν παρέλαβε, Χρῆστος δὲ τὴν αὐτῆς
Νικαίας καὶ ἄλλοι τὰς τῶν ὁμοσφόνων αὐτῶ. ἀλλὰ καὶ πάλιν ταῖς
ἐξ ἔθους χρησάμενοι μηχαναῖς Εὐσέβιος καὶ Θεόγνιος καὶ τὴν βασιλέως
φιλανθρωπίαν ἐφόδιον ἐξ ἀπάτης εὐρόντες, ἀναπαλαῖσαι πάλιν καὶ
20 τὴν προτέραν δυναστείαν ἀπολαβεῖν ἐπειρῶντο. καὶ τὰ μὲν τούτων 7
κάκιστα μηχανήματα πάμπολλα ὄντα καὶ πάσης ἀσεβείας ἔμπλεα
τυγχάνοντα πρὸς τὴν Θεοδωρήτου καὶ τῶν λοιπῶν συγγραφάντων
ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοὺς βουλομένους καταμαθεῖν παραπέμψοιμι,
βαδιῶ δὲ ἐγὼ ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἐξῆς, περὶ ὧν ἡ τῶν
25 ἐπισκόπων ἐπέστειλε σύνοδος τοῖς ἀπολειφθεῖσιν ἐπισκόποις καὶ ταῖς
ἑαυτῶν παροικίαις, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ὁ νικηφόρος καὶ πιστότατος
βασιλεὺς εἰς σύστασιν τῆς τε ἐκτεθείσης ἀγιωτέτης πίστεως καὶ τῆς
ἁγίας ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰς ἔλεγχον δὲ τῶν τῆς ἀσεβείας προ-
στατῶν. ἐπὶ τούτοις γὰρ πᾶσι μεγαλοφυνῶς συγκροτηθείσης τῆς 8
30 συνόδου καὶ θεοπρεπῶς ἐκφωνηθείσης τῆς πίστεως τὰ τε κατὰ τὴν

15—20 vgl. Thdt. I 20, 11 p. 69. Sozom. I 21, 5

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 ὁ + μέγας V¹P³ | ἡπειροὶ M² 3 ἀνατρέφεται V¹P³ | πεισθεὶς] προ-
σθεὶς M²P¹P² 4 συμβολῆ H S ἀθροισθείσης V¹P³ 9 Θεόγνιος H 12 ἐπέ-
πεσον P² | ψήφῳ — βασιλέως > A¹ | θεοφιλεστάτου + καὶ φιλοχρίστου P²
16 ἐκκλησίαν H | ἡγεμονίαν > H | αὐτῆς A¹ τῆς d. ūbr. HSS 17 αὐτῶ HV¹P³
αὐτῶν d. ūbr. HSS 18 Θεόγνιος HP³ 19 ἀναπαλαῖσαι (so) P¹ + δε M²
20 ἀναλαβεῖν M²P¹P² 21 πάμπολα HM²P¹P³ 24 ἐγὼ nach λόγῳ A¹
τὰ] τὸ A¹ 25 ἀπέστειλε V¹P³ 26 ἑαυτῶν] αὐτῶν M²P¹P² αὐτῶ H 28 ἔλεγ-
χον] ἔλεγον M² 28f πρωτοστατῶν V¹P³

ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν τυπόσαντες ἅπαντα οἱ ἅγιοι πατέρες δηλώσαι πάντα τὰ ὀρισμένα διὰ γραμμάτων πάσαις ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις ἐδοῦνδασαν, συνάψαντες καὶ τὰ κατὰ Μελίτιον.

5

Περὶ τοῦ ἀνοσίου Μελίτιου.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Μελίτιός τις ἐπισκοπῆς χειροτονίας ἤξιωμένος οὐ 34 1
 πρὸ πολλοῦ τῆς Ἀρείου μαρίας, διελεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ θειοτάτου
 Πέτρου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπισκόπου, τοῦ καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου
 στέφανου ἀναδησαμένον, καθαιρεθεὶς ὁ αὐτὸς Μελίτιος οὐκ ἔστρεψε
 10 τὴν τῆς καθαιρέσεως ψῆφον, ἀλλὰ τὴν τε Θηβαίδα καὶ τὴν πελά-
 ζουσαν Αἴγυπτον θορούβων καὶ ζύλης ἐνέπλησε, τυραννίδι κατὰ τῆς
 Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου χρώμενος προεδρίας· ἔγραψε δὲ τὸ κοινὸν
 τῆς συνόδου πρὸς τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν, ἅπερ περὶ τῆς
 15 τούτου νεωτεροποιίας ἐνομοθέτησεν·
 »Συνοδικὴ ἐπιστολὴ γραφεῖσα τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ 2
 Αἴγυπτον καὶ Πεντάπολιν καὶ Λιβύην καὶ ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν ἑπ’
 οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις κλήροις τε καὶ λαοῖς τῆς ὀρθο-
 δόξου πίστεως παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου· τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ
 20 θεοῦ χάριτι Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ
 Πεντάπολιν καὶ Λιβύην καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἑπ’ οὐρανὸν ἀγαπητοῖς
 ἀδελφοῖς, κλήροις τε καὶ λαοῖς ὀρθοδόξοις, οἱ ἐν Νικαίᾳ συναχθέντες
 καὶ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι ἐν
 κυρίῳ χαίρου.

Ἐπειδὴ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως 3
 25 Κωνσταντίνου συναγαγόντος ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων
 ἡ μεγάλη καὶ ἁγία σύνοδος ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσα τὰ περὶ τῆς
 ἐκκλησιαστικῆς πίστεως διείληφεν, ἅτινα ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐφάνη

6—123, 13 vgl. Socr. I 9, 1—14 p. 57 ff. Thdt I 9. Das Synodalschreiben 15 ff
 findet sich auch in den Athanas.-HSS (vgl. G. Loeschke im Rh. Mus. 59, 461 ff und
 Parmentiers Theodoret Ausgabe S. 35), und bis 122, 27 lateinisch S. Leonis opera III 587 f
 A¹H V¹P³ M²P¹P²

4 u. ὁ. Μελίτιου M²P¹P² 5 περὶ Μελίτιου τοῦ ἀνοσίου (am Rand) H
 6 ἐπεὶ HV¹P³ 7 διελεχθεὶς H 8 τοῦ¹ > P² 9 ἔστρεψε] ἔστρεξε A¹ ἐδέξατο H
 11 τυραννίδος HP³ 12 προεδρίας] παρρησίας P² | δέ] δεῖ (so) A¹ δὴ Klosterm.
 14 νεωτερίας V¹ νεωτεροποιίας P³ | ἐνομοθέτησεν V¹ 16 f τῆς . . . ἁγίας . . . ἐκκλη-
 σίας A¹ 18 Νικαίας P³ | σὺνόδου + τῶν τριακοσίων ἐπισκόπων M²P¹P² + τῶν
 τ̄ ἐπ. V¹ + τῶν τῶν ἐπ. P³ | ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος steht vor τῇ ἁγίᾳ etc.
 M²P¹P²V¹P³ (vgl. G. Loeschke a. a. O. 464) | μεγάλῃ + τοῦ H 21 λαοῖς]
 τοῖς H | συναχθέντες — 22 μεγάλῃ > P³ 24 θεοῦ] χριστοῦ V¹P³

ἀποσταλῆναι παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς διὰ γραμμάτων, ἵνα εἰδέναι ἔχοιτε,
 τίνα μὲν ἐκινήθη καὶ ἐξητάσθη, τίνα δὲ ἔδοξε καὶ ἐκρατύνθη· πρῶτον
 μὲν οὖν ἀπάντων ἐξητάσθη τὰ κατὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν παρανο-
 μίαν Ἀρείου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὑπὸ παρουσίᾳ τοῦ θεοσιλεστάτου
 5 βασιλέως ἡμῶν Κωνσταντίνου. καὶ παμψηφί ἔδοξεν ἀναθεματι- 4
 σθῆναι αὐτὸν καὶ τὴν ἀσεβῆ αὐτοῦ δόξαν καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ
 νοήματα αὐτοῦ τὰ βλάσφημα οἷς ἐκέρχρητο βλασφημῶν τὸν υἱὸν
 τοῦ θεοῦ, λέγων ἐξ οὐκ ὄντων εἶναι καὶ πρὶν γεννηθῆναι μὴ εἶναι
 καὶ ἦν πότε ἢτε οὐκ ἦν καὶ αὐτεξουσιότητι κακίας καὶ ἀρετῆς
 10 δεκτικὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λέγοντος καὶ κτίσμα ὀνομάζοντος καὶ
 ποίημα. ταῦτα πάντα ἀνεθεμάτισεν ἡ ἁγία σύνοδος, οὐδὲ ὅσον 5
 ἀκούσαι τῆς ἀσεβοῦς δόξης καὶ τῆς ἀπονοίας καὶ τῶν βλασφημῶν
 ῥημάτων αὐτοῦ ἀνασχομένη. καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκείνους οἷον τέλος
 τετύχηκε πάντως ἢ ἀκηκόατε ἢ ἀκούσεσθε, ἵνα μὴ δόξωμεν
 15 ἐπεμβαίνειν ἀνδρὶ δι' οἰκείαν ἁμαρτίαν ἄξια τάλιχαιρα κομισα-
 μένων. τοσοῦτον δὲ ἴσχυεν αὐτοῦ ἡ ἀσέβεια, ὥς καὶ παραπολέσαι 6
 Θεωνᾶν τὸν ἀπὸ Μαρμαρικής καὶ Σεκοῦνδον τὸν ἀπὸ Πτολεμαίδος·
 τῶν γὰρ αὐτῶν κακίονοι σὺν τοῖς ἄλλοις τετυχήασιν.
 Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις τῆς μὲν κακοδοξίας ἐκείνης καὶ
 20 τῆς βλασφημίας καὶ τῶν προσώπων τῶν τολμησάντων διάστασι καὶ
 διαίρεσιν ποιήσασθαι τοῦ εἰρηνευομένου ἄνωθεν λαοῦ ἠλενθέρωσε
 τὴν Αἴγυπτον, ἐλείπετο δὲ τὸ κατὰ τὴν προπέτειαν Μελίτιου καὶ
 τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων, καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους ἃ
 25 ἔδοξε τῇ συνόδῳ ἐμφανίζομεν ὑμῖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί. ἔδοξεν 7
 οὖν Μελίτιον μὲν φιλανθρωπότερον κινήσεισθε τῆς συνόδου (κατὰ
 γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν) μένειν ἐν τῇ
 αὐτοῦ πόλει καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν μήτε χειροτονεῖν μήτε
 χειρίζειν μήτε χειροθετεῖν μήτε ἐν χώρᾳ μήτε ἐν πόλει ἐτέρᾳ
 30 φαίνεσθαι ταύτης τῆς προσάσεως ἕνεκα, ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς
 τιμῆς κεκτῆσθαι. τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατασταθέντας μυστιζωτέρας 8

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἀπάντων > P² | τὴν² > V¹P³ 4 ὑπὸ A¹H ἐπὶ d. übr. HSS 5 βα-
 σιλέως > P³ | ἔδοξαν V¹P³ 5f ἀναθεματίζων HM²P¹P² 8 θεοῦ + καὶ P¹,
 Rasur M², nachträglich eingefügt P² | καὶ πρὶν — εἶναι > P² 10 δεκτι-
 κὸν > P² 10f ὀνομάζοντος καὶ ποίημα > P³ 13 ἐκείνους M²P¹P². | τέλος
 > A¹ (aber von späterer Hd. nach τετύχηκε Z. 14 nachgetragen) 14 ἀκηκόατε H
 16 ἴσχυσε δὲ (δ corr. aus ν) ∞ H | ἢ > P³ | ὥς > P¹ 17 βαρβαρικῆς V¹
 20 τῆς > M²P¹P²V¹P³ 21 εἰρηνευομένου] εἰρημένου M²P¹P² 22 δὲ + καὶ H
 24 ἡμῖν HV¹ 25 Μελίτιον] βέλτιον V¹P³ | μὲν > P²

>χειροτονία βεβαιωθέντας κοινωνηθῆναι ἐπὶ τούτοις ἐφ' ᾧ τε ἔχειν
 >μὲν αὐτοὺς τὴν τιμὴν καὶ λειτουργεῖν, δευτέρους δὲ εἶναι ἐξέπαντος
 >πάντων τῶν ἐν ἐκάστη παροικίᾳ καὶ ἐκκλησίᾳ ἐξεταζομένων τῶν
 >ὑπὸ τὸν τιμιώτατον καὶ συλλειτουργὸν ἡμῶν Ἀλέξανδρον προχει-
 5 >ρισμένων. ὡς τούτοις μὲν μηδεμίαν ἐξουσίαν εἶναι τοὺς ἀρέσκοντας
 >αὐτοῖς προχειρίζεσθαι ἢ ὑποβάλλειν ὀνόματα ἢ ὄλως ποιεῖν τι χωρὶς
 >γνώμης τοῦ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου
 >τῶν ὑπὸ Ἀλέξανδρον τελούντων, τὸν ὀσιώτατον συλλειτουργὸν
 >ἡμῶν. τοὺς δὲ χάριτι θεοῦ καὶ εὐχαῖς ὑμετέραις ἐν μηδενὶ σχίσ- 9
 10 >ματι εὐρεθέντας, ἀλλὰ ἀκηλιδώτους ἐν τῇ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ
 >ἐκκλησίᾳ ὄντας ἐξουσίαν ἔχειν καὶ προχειρίζεσθαι καὶ ὀνόματα ἐπι-
 >λέγεσθαι τῶν ἀξίων τοῦ κλήρου καὶ ὄλως πάντα ποιεῖν καὶ κατὰ
 >νόμον καὶ θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικόν. εἰ δὲ τινα συμβαίῃ ἀνα- 10
 >παίσεισθαι τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τηρικῶντα προσαναβαίνειν εἰς τὴν
 15 >τιμὴν τοῦ τετελευτηκότος τοὺς ἄρτι προσληφθέντας μόνον εἰ ἀξιο-
 >φαινῶντο καὶ ὁ λαὸς αἰροῖτο συνεπιψηφίζοντας αὐτῷ καὶ ἐπι-
 >σφραγίζοντας τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου. τοῦτο δὲ τοῖς 11
 >μὲν ἄλλοις ἅπασιν συνεχωρήθη· ἐπὶ δὲ τοῦ Μελιτίου προσώπου
 >οὐκ ἐτί τὰ αὐτὰ ἔδοξε διὰ τὴν ἀνέκαθεν αὐτοῦ ἀταξίαν καὶ διὰ τὸ
 20 >πρόχειρον καὶ προπετὲς τῆς γνώμης, ἵνα μηδεμίαν ἐξουσίαν ἢ ἀυθεντίαν
 >αὐτῷ δοθῆῃ, ἀνθρώπων δυναμένῳ πάλιν τὰς αὐτὰς ἀταξίας ἐμ-
 >ποιῆσαι. ταῦτά ἐστι τὰ ἐξαιρετὰ καὶ διαφέροντα Αἰγύπτῳ καὶ τῇ 12
 >ἀγιωτάτῃ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίᾳ. εἰ δὲ τι ἄλλο ἢ ἐκανόνισθη ἢ
 >ἐδογματίσθη συμπαρόντος τοῦ κυρίου καὶ τιμιωτάτου συλλειτουργοῦ
 25 >καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ἀλεξάνδρου, αὐτὸς παρῶν ἀκριβέστερον ἀνοίσει
 >ταῦτα πρὸς ὑμᾶς, ἅτε δὴ καὶ κύριος καὶ κοινωνὸς τῶν γεγενημένων
 >τυγῶνων.

13

>Εὐαγγελιζόμεθα δὲ ὑμᾶς καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἀγιο-
 >τάτου πάσχα, ὅτι ὑμετέραις εὐχαῖς κατορθώθη καὶ τοῦτο τὸ
 30 >μέρος, ὥστε πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐῶα ἀδελφοὺς, τοὺς μετὰ τῶν

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 μὲν > A¹ 3 τῶν²] τὸν V¹ 4 τιμιώτατον + ἡμῶν H 5 μηδεμίαν]
 οὐδὲ μίαν P² | ἐξουσίαν > V¹ 6 ὀνόματα V¹P³ ὀνόματι A¹HM²P¹P² 8 ἀλε-
 ξάνδρου H 9 ἡμετέρας H 9f σχήματι P¹V¹P³ (wo aber von späterer Hd.
 corr. in σχίσματι), σχίσματι aber ἰσμάτι auf Rasur M² 10 ἀλλὰ + καὶ P²
 + καὶ V¹ 15 προσληφθέντας HM²P¹P² Socr. Thdt. προσληφθέντας A¹ προ-
 ληφθέντας V¹P³ 24 κυρίου A¹ κυροῦ HM²P¹P²V¹P³ 26 τῶν γεγενημένων]
 ἡμῖν M²P¹ ἡμῖν (aber statt v ursprüngl. η) P² 28f ἁγίου V¹P³ 29 κατορθώθη
 HM²P¹P²

Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιούντας, συμφώνως Ῥωμαίοις καὶ ὑμῖν καὶ
 πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ ἀρχαίων μεθ' ὑμῶν θυλάσσοσι τὸ πάσχα ἐκ τοῦ
 δευρο ἄγειν τὴν αὐτὴν ἀγιωτάτην ἑορτὴν τοῦ πάσχα. χαίροντες ¹⁴
 οὖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι καὶ ἐπὶ τῇ κοινῇ εἰρήνῃ καὶ συμφωνίᾳ.
⁵ καὶ ἐπὶ τῷ πᾶσαν αἴρεσιν ἐκκοπῆναι, ἀποδέξασθε μὲν μετὰ μείζονος
 τιμῆς καὶ πλείονος ἀγάπης τὸν συλλειτουργὸν ἡμῶν, ὑμῶν δὲ ἐπί-
 σκοπον Ἀλέξανδρον τὸν εὐφράναντα ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ καὶ
 ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ τοσοῦτον πόνον ὑποστάντα ὑπὲρ τοῦ εἰρήνην
 γεγεῖσθαι παρὰ τε ὑμῖν καὶ πᾶσιν. εἴχεσθε δὲ καὶ περὶ ἡμῶν ἀπάντων,
¹⁰ ἵνα τὰ καλῶς ἔχειν δόξαντα, ταῦτα βέβαια μένοι κατ' εὐδοκίαν
 γεγενημένα ὡς πιστεύομεν διὰ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ τοῦ
 μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ
 ἀγίου πνεύματος. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

¹⁵ Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ Εὐσεβίου ἐπισκόπου Καισαρείας τῆς ἐν
 Παλαιστίνῃ.

Τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως πραγματευθέντα κατὰ τὴν
 μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ συγκατηθέντα εἰκὸς μὲν ὑμῶν, ^{35 1}
 ἀγαπητοί, καὶ ἄλλοθεν μεμαθηκέναι, τῆς γήμιης προτρέχειν εἰσθλίας
 τὸν περὶ τῶν πραττομένων [πραγμάτων] ἀληθῆ λόγον. ἀλλ' ἵνα μὴ
²⁰ ἐκ τοιαύτης ἀκοῆς τὰ τῆς ἀληθείας ἑτεροίως ὑμῖν ἀπαγγέλληται,
 ἀναγκαίως διεπεμφάμεθα ὑμῖν πρώτον μὲν τὴν ὑφ' ἡμῶν προτε-
 θέισαν περὶ τῆς πίστεως γραφήν, ἔπειτα δὲ τὴν δευτέραν, ἣν ταῖς
 ἡμετέραις φωναῖς προσθήκας ἐπιβαλόντες ἐκδεδώκασι. τὸ μὲν οὖν
 παρ' ἡμῶν γράμμα ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως ²
²⁵ ἀναγνωσθὲν εὐ τε ἔχειν καὶ δοκίμως ἀποφανθὲν τοῦτον ἔχει τὸν
 τρόπον.

Ἡ ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθεισα πίστις. καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν
 παρὸ ἡμῶν ἐπισκόπων καὶ ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ καὶ ὅτε τὸ λουτρὸν ³
 ἐλαμβάνομεν καὶ καθὼς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν μεμαθήκαμεν καὶ
³⁰ ὡς ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισκοπῇ ἐπιστευσμέν τε καὶ

14—S. 127, 26 vgl. Socr. IS, 35—54p. 48ff. Athanas. (Montfaucon) I 238. Thdt. I 12
 p. 48ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὑμῖν corr. von 1. Hd. aus ἡμῖν A¹ 5 ἀποδέξασθαι M²P³ 8 τῇ > M²
 9 περὶ] ὑπὲρ M²P¹P² 10 ἔχειν] ἄγειν P³ 11 διὰ] παρὰ P²V¹P³ 12 τοῦ κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ~ V¹P³ 14 ἐπισκόπον > H 19 corr. nach Socr. Thdt.
 20 ἡμῖν A¹ 21 ὑφ' ἔφ' P³ 21f προτεθεῖσαν A¹P³ προταθεῖσαν HM²P¹P²V¹
 Thdt. 23 ἐπιβάλλοντες A¹ ἐπιβαλλόντες (so!) V¹ (Thdt.-Überlieferung gespalten)
 29 καὶ¹ > P² (vgl. Thdt.)

>εδιδάσκομεν, οὕτω καὶ νῦν πιστεύοντες τὴν ἡμετέραν πίστιν ὑμῖν
>προαναφέρομεν. ἔστι δὲ αὕτη·

>Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, τὸν τῶν 4
>ἀπάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀορατῶν ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν
5 >Χριστόν, τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, ζῶν
>ἐκ ζωῆς, νῦν μονογενῆ, πρωτότοκον πάσης κτίσεως, πρὸ πάντων
>τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον, δι' οὗ καὶ ἐγένετο τὰ
>πάντα, τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθέντα καὶ ἐν ἀνθρώποις
>πολιτευσάμενον καὶ παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ
10 >ἀνελθόντα πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἦξοντα πάλιν ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας
>καὶ νεκρούς. πιστεύομεν καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς πνεῦμα
>ἅγιον, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἀποστέλλων εἰς τὸ κήρυγμα τοὺς 5
>ἐαυτοῦ μαθητὰς εἶπε· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ
>ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
15 >υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, περὶ ὧν καὶ διαβεβαιούμεθα οὐ-
>τως ἔχειν καὶ οὕτω φρονεῖν καὶ πάλιν οὕτως ἐσχηκέναι καὶ μέχρι
>θανάτου ὑπὲρ ταύτης ἐνίστασθαι τῆς πίστεως, ἀναθεματίζοντες
>πᾶσαν ἄθεον αἵρεσιν· ταῦτα ἀπὸ καρδίας καὶ ψυχῆς πάντοτε πεφρο- 6
>νηκέναι, ἐξ οὐπὲρ ἴσμεν ἑαυτούς, καὶ νῦν φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐξ
20 >ἀληθείας ἐπὶ τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν
>Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρτυρούμεθα, δεικνύναι ἔχοντες καὶ δι' ἀποδείξεων
>καὶ πείθειν ὑμᾶς, ὅτι καὶ τοὺς παρεληλυθότας χρόνους οὕτως ἐπι-
>στεύομέν τε καὶ ἐκηρύσσομεν.

>Ταύτης ὑφ' ἡμῶν ἐκτεθείσης τῆς πίστεως οὐδενὶ παρῆν ἀντι- 7
25 >λογίας τόπος. ἀλλ' αὐτὸς τε πρῶτος ὁ θεοφιλέστατος ἡμῶν βασιλεὺς
>ὀρθότατα περιέχειν αὐτὴν ἐμαρτύρησεν οὕτω τε καὶ ἑαυτὸν φρονεῖν
>συνωμολόγησε, καὶ ταύτη τοὺς πάντας συγκατατίθεσθαι ὑπογράφειν
>τε τοῖς δόγμασι καὶ συμφωνεῖν τούτοις αὐτοῖς παρεκελεύετο, ἐνὸς

13 Matth. 28, 19

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 προαναφέρομεν Socr. Thdt. 9 ἡμέρα > P² 10 καὶ vor ἦξοντα
nachträgl. eingefügt P² 11 καὶ² > H | ἅγιον¹ + τοῦτων ἕκαστον εἶναι καὶ
ἐπάρχειν πιστεύοντες, πατέρα ἀληθῶς πατέρα καὶ υἱὸν ἀληθῶς υἱὸν καὶ πνεῦμα
ἅγιον M²P¹P² nach Thdt. oder Socr. 16 ἔχειν — οὕτως > P³ | πάλιν] πάλαι
Athan. Socr. cod. A 18 πάντως P³ πάντα Socr. > Thdt. 19 ἴσμεν]
ἴωμεν V¹ ἴωμεν, aber am Rand von späterer Hd. ἴσμεν und von einer andern
ἐγνωμεν P³ 21 μαρτυρούμεθα A¹ μαρτυροῦμεθα H | δι' ἔξ A¹ 22 καὶ¹
> A¹ 25 τύπος] τίπος H | πρῶτος > P²

>μόνον προσεγγραφέντος ῥήματος τοῦ ὁμοουσίου, ὃ καὶ αὐτὸ ἡρμή-
 >νευσε, λέγων, ὅτι μὴ κατὰ τὰ τῶν σωμάτων πάθη λέγοιτο τῷ πατρὶ
 >ὁμοούσιος οὔτε κατὰ διαίρεσιν οὔτε κατὰ τινεῖ ἀποτομῆν ἐκ τοῦ
 >πατρὸς ὑποστῆναι· μηδὲ γὰρ δύνασθαι τὴν ἄλλον καὶ νοερὰν καὶ
 5 >ἄσώματον φύσιν σωματικόν τι πάθος ὑφίστασθαι, θεοῖς δὲ καὶ
 >ἀπορρήτοις λόγοις προσήκειν τὰ τοιαῦτα νοεῖν. καὶ ὁ μὲν σοφώτα-
 >τος ἡμῶν καὶ εὐσεβέστατος βασιλεὺς τὰ τοιάδε ἐφιλοσόφει, οἱ δὲ
 >προφάσει τῆς τοῦ ὁμοουσίου προσθήκης τήνδε τὴν γραφὴν πε-
 >ποιήσασιν.

10 >Ἡ ἐν τῇ συνόδῳ ὑπαγορευθεῖσα πίστις.

>Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν 8
 >τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν
 >υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τοῦτ' ἐστὶν ἐκ
 >τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν
 15 >ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ,
 >δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ· τὸν δι'
 >ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα
 >καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα, ταφέντα καὶ ἀναστάντα
 >τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρῖναι
 20 >ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν
 >ποτε ὅτε οὐκ ἦν· καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν· καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄν-
 >των ἐγένετο· ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι ἢ
 >κτιστὸν ἢ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀναθεματίζει ἢ
 >ἀποστολικὴν καὶ καθολικὴν ἐκκλησίαν.

25 >Καὶ δὴ ταύτης τῆς γραφῆς ὑπ' αὐτῶν ὑπαγορευθείσης, ὅπως 9
 >εἴρηται αὐτοῖς τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς· καὶ τὸ πρὸ πατρὶ
 >ὁμοούσιον·, οὐκ ἀνεξέταστον αὐτοῖς κατελιμπάνομεν. ἐπερωτήσασι
 >τοιγαροῦν καὶ ἀποκρίσεις ἐντεῦθεν ἀνεκινουῦντο, ἐβασάνιζέ τε ὁ λόγος
 >τὴν διάνοιαν τῶν εἰρημένων. καὶ δὴ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς·

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1f ἡρμήνευσε A¹ 2 σωμάτων] ἄσωμάτων H 3 vor διαίρεσιν ist τὴν
 zugefügt P² | τοῦ > H 5 δέ] τε A¹ 6 προσήκει HM²P¹P² (Thdt. codd. AHN)
 11 πιστεύω A¹H 16 καὶ + τὰ V¹P³ 21 καὶ πρὶν — ἦν > M²P¹P² |
 γεννηθῆναι] γενέσθαι V¹ 22f ἢ κτιστὸν > H Thdt. 23 τὸν τοῦ θεοῦ
 υἱὸν ~ M² 24 καθολικὴ + ἅγια HM²P¹P² 27 κατελιμπάνομεν A¹M²P¹P²
 (vgl. Thdt.) καταλιμπάνομεν HV¹ καταλαμβάνομεν P³ | ἐπερωτήσεις Athan.
 Socr. ἐρωτήσεις Thdt. 28 καὶ βασάνιζε (= βασανίζετο), aber eine spätere Hd.
 hat ε vorgesetzt P³

- >ὁμολογεῖτο πρὸς αὐτῶν δηλωτικὸν εἶναι τοῦ ἐκ μὲν τοῦ πατρὸς
>εἶναι, οὐ μὴν ὡς μέρος ὑπάρχειν τοῦ πατρὸς. ταύτη δὲ καὶ ἡμῖν 10
>ἐδόκει καλῶς ἔχειν συγκατατίθεσθαι τῇ διανοίᾳ, τῆς εὐσεβοῦς δι-
>δασκαλίας ὑπαγορευούσης ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱόν, οὐ μὴν
5 >μέρος αὐτοῦ τῆς οὐσίας τυγχάνειν. διόπερ τῇ διανοίᾳ καὶ αὐτοὶ
>συνετιθέμεθα, οὐδὲ τὴν φωνὴν παραιτούμενοι, τοῦ τῆς εἰρήνης σκο-
>ποῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἡμῖν κειμένου καὶ τοῦ μὴ τῆς ὀρθῆς ἐκπεσεῖν
>διανοίας.
- >Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὸ >γεννηθέντα καὶ οὐ ποιηθέντα κατε- 11
10 >δεξάμεθα. ἐπειδὴ τὸ ποιηθὲν κοινὸν ἔφασκον εἶναι πρόσρημα τῶν
>λοιπῶν κτισμάτων τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ γενομένων, ὧν οὐδὲν ὅμοιον
>ἔχειν τὸν υἱόν. διὸ δὴ μὴ εἶναι αὐτὸν ποίημα τοῖς δι' αὐτοῦ γενο-
>μένοις ἔμφερές, κρείττονος δὲ ἢ κατὰ πᾶν ποίημα τυγχάνειν οὐσίας,
>ἦν ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννησθαι τὰ θεῖα διδάσκει λόγια, τοῦ τρόπου
15 >τῆς γεννήσεως ἀνεκφράστου καὶ ἀνεπιλογίστου πάσῃ γεννητῇ φύσει
>τυγχάνοντος.
- >Οὗτω δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον εἶναι τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν ἔξεταζό- 12
>μενος ὁ λόγος συνίστη, οὐ κατὰ τὸν τῶν σωμάτων τρόπον, οὐδὲ
>τοῖς θνητοῖς ζῴοις παραπλησίως· οὔτε γὰρ κατὰ διαίρεσιν τῆς οὐ-
20 >σίας οὔτε κατὰ ἀποτομῆν, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τι πάθος ἢ τροπὴν ἢ
>ἀλλοίωσιν τῆς τοῦ πατρὸς δυνάμεως. τούτων γὰρ πάντων ἄλλο-
>τρίαν εἶναι τὴν ἀγέννητον τοῦ πατρὸς φύσιν· παραστατικὸν δὲ εἶναι 13
>τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρὶ τοῦ μηδεμίαν ἐμφέρειαν πρὸς τὰ γενητὰ
>κτίσματα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ φέρειν, μόνω δὲ τῷ πατρὶ τῷ γεγεννη-
25 >κότι κατὰ πάντα τρόπον ἀφωμοιωσθαι καὶ μὴ εἶναι ἐξ ἑτέρας τινὸς
>ὑποστάσεώς τε καὶ οὐσίας ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς. ᾧ καὶ αὐτὸ τοῦτον
>ἐρμηνευθέντι τὸν τρόπον καλῶς ἔχειν ἐφάνη συγκατατίθεσθαι· ἐπεὶ
>καὶ τῶν παλαιῶν τινὰς λογίους καὶ ἐπιφανεῖς ἐπισκόπους καὶ συγ-
>γραφέας ἔγνωμεν ἐπὶ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεολογίας τῷ τοῦ
30 >ὁμοουσίου χορησαμένους ὀνόματι· ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς ἐκτε- 14
>θείσεως εἰρήσθω πίστεως ἢ συνεφρονήσαμεν οἱ πάντες οὐκ ἀνεξετά-

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 μὲν fehlt im Text, steht aber am Rand V¹ | τοῦ² > H 6 συνετιθέμεθα
HM²P¹P² Soer., Thdt.-HSS außer A 7 ὀφθαλμοῦ H 9 καὶ² > H 10 τὸ + οὐδ H
13 κρείττων A¹ κρείττων H 15 γεννητῇ HM²P¹P² und die Mehrzahl der Thdt.-HSS
18 συνίστησιν M²P¹P² (die Thdt.-Überlieferung gespalten) 23 τοῦ corr. aus τὸ
A¹ (vgl. Thdt.) τὸ d. übr. HSS | γεννητὰ M²P¹P² 25 ἀφωμοιωσθαι H ἀφω-
μοιοῦσθαι V¹P³ (vgl. Thdt.) 26 αὐτῷ H Soer., Thdt.-HSS außer L | τοῦτο
M² 27 συγκατατίθεσθαι M²P¹P² Thdt.

>στως, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀποδοθείσας διανοίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θεοφιλε-
>στάτου βασιλέως ἐξετασθείσας καὶ τοῖς εἰρημένοις λογιμοῖς συνομο-
>λογηθείσας.

>Καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ τὸν μετὰ τὴν πίστιν πρὸς αὐτῶν 15
5 >ἐκτεθέντα ἄλυπον εἶναι ἡγήσάμεθα διὰ τὸ ἀπίσθην ἀγράφοις χρῆσθαι
>φωναῖς, δι' ἃς σχεδὸν ἢ πᾶσα γέγονε σύγχυσις καὶ ἀκαταστασία τῆς
>ἐκκλησίας. μηδεμιᾶς γοῦν θεοπνεύστου γραφῆς τῷ ἕξ οὐκ ὄντων
>καὶ τῷ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν καὶ τοῖς ἕξ ἑπιλεγόμενοις κεκοιμέ-
>νης. οὐκ εὐλογον ἐφάρη ταῦτα λέγειν καὶ διδάσκειν. ἢ καὶ αὐτῷ 16
10 >καλῶς δόξαντι συνεθέμεθα. ἐπεὶ μηδὲ ἐν τῷ πρὸ τούτου χρόνῳ
>τούτοις εἰώθαμεν συγχρησθαι τοῖς ῥήμασι.

>Ἐτι μὴν τὸ ἀναθεματίζεσθαι τὸ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι οὐκ ἦν
>οὐκ ἄτοπον ἐνομίσθη τῷ παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι εἶναι αὐτὸν υἱὸν
>τοῦ θεοῦ πρὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως. ἤδη δὲ ὁ θεοφιλέστα- 17
15 >τος ἡμῶν βασιλεὺς καὶ αὐτὸς τῷ λόγῳ κατεσκεύαζεν, ὡς καὶ κατὰ
>τὴν ἔνθεον αὐτοῦ γέννησιν τὴν πρὸ πάντων αἰώνων εἶναι αὐτόν.
>ἐπεὶ καὶ πρὶν ἐνεργεῖα γεννηθῆναι, δυνάμει ἦν ἐν τῷ πατρὶ ἀγεννή-
>τως, ὅντος τοῦ πατρὸς αἰὶ πατρὸς ὡς καὶ βασιλέως αἰὶ καὶ σωτήρος
>αἰὶ δυνάμει πάντα ὄντος, αἰὶ τε κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον- 18
20 >τος. ταῦτα ἡμῖν ἀναγκαίως διεπεμφάμεθα, ἀγαπητοί, τὸ κεκοιμέ-
>νον τῆς ἡμετέρας ἐξετάσεώς τε καὶ συγκαταθέσεως φανερὸν ὑμῖν
>καθιστῶντες. καὶ ὡς εὐλόγως τότε μὲν καὶ μέχρις ἐστάτης ὥρας
>ἐνιστάμεθα, ὅτε ἡμῖν τὰ ἕτεροῖς γραφέντα προσέβοσκε, τότε δὲ
>ἀφιλονεικῶς τὰ μὴ λυπούντα κατεδεξάμεθα. ὅτε ἡμῖν εὐγνωμόνως 25
25 >τῶν λόγων ἐξετάζουσι τὴν διάνοιαν ἐφάρη συντρέχειν τοῖς ὑφ' ἡμῶν
>αὐτῶν ἐν τῇ προεκτεθείσῃ πίστει ὁμολογημένοις.

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2f καὶ — συνομολογηθείσας > A¹HP³ 5 ἄλυπον A¹HV¹P³ Athan. Socr.
ἄλυτον M²P¹P² Socr. cod. T δεκτὸν Thdt. 7. 8 τῷ A¹ corr. aus τό, τὸ HM²P¹P²
V¹P³ 9 αὐτῷ] αὐτός A¹ 11 συγχρησθῆναι A¹H χρῆσθαι V¹ 13 πᾶσιν]
πάντων A¹ 14 θεοῦ + καὶ H 16 Am Rand von späterer Hd. ζήτησον περι
τοῦτον, οὐ γὰρ δοκεῖ ἔχειν ὁρθῶς M². Am Rand wohl sicher von 1. Hd. ζῆτι
ζήτησι περι τοῦτον· οὐδὲ γὰρ δοκεῖ ἔχειν καλῶς P². Entsprechende, nur längere
und z. T. schwer lesbare Randbemerkungen dogmatischen Inhalts in A¹ und H
19 πάντων A¹ | ὄντως P² | τὰ nachträgl. von 2. Hd. eingefügt M² > V¹
αὐτὰ] αὐτοῦ P³ 20f κεκοιμένον A¹ 21 τε > A¹ Thdt. SDL | ἐμῶν]
ἡμῖν H 22 τότε] ποτὲ M² 23 ἡμῶν] μὴν H 23 τὰ ἕτεροῖς — 24 ἡμῶν
> V¹ | τότε δὲ] τε καὶ H 26 ὁμολογησάμενοις A¹ ὁμολογησάμενοις H

᾿Ασπαζόμεθα ὑμᾶς σὺν τῇ παρ' ὑμῖν ἀδελφότητι. ἐρρωσθαι ὑμᾶς
 ἐν κυρίῳ εὐχόμεθα, ἀδελφοὶ τιμιότατοι.

᾿Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς ἐπισκόποις καὶ λαοῖς.

᾿Τοὺς πονηροὺς καὶ ἀσεβεῖς μιμησάμενος ᾿Αρειὸς δίκαιός ἐστι 36 1
 5 ᾿τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ὑπέχειν ἀτιμίαν. ὥσπερ τοίνυν Πορφύριος ὁ
 ᾿τῆς θεοσεβείας ἐχθρὸς συντάγματα ἅπτα παράνομα κατὰ τῆς θρη-
 σκείας συστησάμενος ἄξιον εὔρατο μισθόν, καὶ τοιοῦτον ὥστε ἐπο-
 νείδιστον μὲν αὐτὸν πρὸς τὸν ἐξῆς γενέσθαι χρόνον καὶ πλείστης
 10 ἀναπλησθῆναι κακοδοξίας, ἀφανισθῆναι δὲ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμ-
 ματα, οὕτω καὶ νῦν ἔδοξεν ᾿Αρειόν τε καὶ τοὺς αὐτῷ ὁμογνώμονας
 ᾿Πορφυριανοὺς μὲν καλεῖσθαι, ἴν' ὧνπερ τοὺς τρόπους μεμίμηται,
 τούτων ἔχουσι καὶ τὴν προσηγορίαν· πρὸς δὲ τούτῳ καὶ εἴ τι σύγ-
 γραμμα ὑπὸ ᾿Αρειόν συντεταγμένον εὐρίσκειτο, τούτο πρὸ παραδί-
 15 δοσθαι, ἵνα μὴ μόνον τὰ φᾶνλα αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ἀφανισθῆι,
 ἀλλὰ μηδὲ ὑπόμνημα αὐτοῦ ὅλως ὑπολείπειτο. ἐκείνο μέντοι 2
 προαγορεύω, ὡς εἴ τις σύγγραμμα ὑπὸ ᾿Αρειόν συνταγὴν φωραθῆι
 κρύψας καὶ μὴ εὐθέως προσενεγκῶν καὶ πρὸ καταναλώσας, τούτῳ
 θάνατος ἔσται ζημία. παραχρῆμα γὰρ ἀλοὺς ἐπὶ τούτῳ κεφαλῆς
 20 ὑποστήσεται τιμωρίαν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.
 Καὶ ἄλλας δὲ ἐπιστολὰς ὁ βασιλεὺς κατὰ ᾿Αρειόν καὶ τῶν 3
 ὁμοδόξων αὐτοῦ πανηγυρικώτερον γράφας πανταχοῦ κατὰ πόλιν
 προέθιγεν.

᾿Επιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλεξανδροεῖς κατὰ ᾿Αρειόν καὶ
 πρὸς πάντας ὀρθοδόξους.

25 ᾿Κωνσταντίνος Σεβαστὸς τῇ καθολικῇ ᾿Αλεξανδρέων καὶ πάντων 37 1
 ᾿τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίᾳ· χαιρετε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

3—19 vgl. Soer. I 9, 30f p. 69 — 20—22 vgl. Soer. I 9, 64 p. 85 — 25—
 S. 130, 6 vgl. Soer. I 9, 17—25 p. 64. Der Brief ist auch in den Athanas.-HSS
 überliefert (vgl. Rh. Mus. LIX, 459). Die im Auftrag Justinians angefertigte latei-
 nische Übersetzung liegt in Photographie nach cod. Paris. Lat. 16S2 (= Lat.) vor

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ὑμῖν] ἡμῖν H 3 λαοῖς A¹HM²P¹P² λαϊκοῖς V¹P³ 6 θεοσεβείας] εἰσε-
 βείας M²P¹P² 9 ἀφανισθῆναι, aber davor kleine Rasur A¹ 10 αὐτῷ > H,
 steht nach ὁμογνώμονας M²P¹P² 11 μὲν nachträglich eingefügt P² 16 συν-
 ταγὴν] συντεταγμένον A¹ 18 ἔσται + ἡ P² 19 διαφυλάξει von späterer Hd.
 corr. in διαφυλάξοι A¹ φυλάξει V¹P³ 23f Als Überschrift am Rand: τοῦ αὐτοῦ
 ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλεξανδροεῖς usw. H

>Τελείαν παρὰ τῆς θείας προνοίας εὐλόγησεν χάριν, ἵνα πάσης
 >πλάνης ἀπαλλαγέντες μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγνωσώμεθα πί-
 >στιν. οὐδὲν λοιπὸν τῷ διαβόλῳ ἔξεστι καθ' ἡμῶν πᾶν ὅτι 2
 >δὴν κακοτεργησάμενος ἐπεχείρησεν, ἐκ βίθρων ἀνήρηται τὰς διχονοίας
 5 >τὰ σχίσματα τοὺς θορυβούς ἐκείνους καὶ τὰ τῶν διαφωνιῶν, ἵν'
 >οὕτως εἴπω, θανάσιμα φάρμακα ἢ τῆς ἀληθείας κατὰ θεοῦ κέλυσιν
 >ἐνίκησε λαμπρότης. Ἐνα τοιγαροῦν ἅπαντες καὶ τῷ ὀνόματι προσκυ-
 >νοῦμεν καὶ εἶναι πεπιστεύκαμεν. ἵνα δὲ τοῦτο γένηται θελήσει 3
 >θεοῦ συνεκάλεσα εἰς τὴν Νικαέων πόλιν τοὺς πλείστους τῶν ἐπισκό-
 10 >πων, μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς ἐγὼ καθ' ἕνα εἰς τις ἐξ ὑμῶν συνθεράπων
 >ὑμέτερος καθ' ὑπεροβὴν εἶναι χαίρων καὶ αὐτὸς τὴν τῆς ἀληθείας
 >ἐξέτασιν ἀνεδεξάμην. ἠλέγχθη γοῦν ἅπαντα καὶ ἀκριβῶς ἐξήτα- 4
 >σται ὅσα ἀμφιβολίας καὶ διχονοίας προφάσεις ἐδόκει γεννᾶν, καὶ
 >φειδύσθω ἡ θεία μεγαλειότης, ἡλίκα καὶ ὡς δεινὰ περὶ τοῦ ἡμετέρου
 15 >σωτῆρος, περὶ τῆς ἐλπίδος καὶ ζωῆς ἡμῶν ἀπρεπῶς ἐβλασφήμησάν
 >τινες, τὰναντία ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς καὶ τῇ ἁγίᾳ πίστει φθει-
 >γόμενοι τε καὶ πιστεύειν ὁμολογοῦντες.

>Τριακοσίων γοῦν καὶ πρὸς ἐπισκόπων ἐπὶ σωφροσύνη τε καὶ 5
 >ἀγχινοῖα θαναταζομένων μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν, ἢ καὶ ταῖς ἀλη-
 20 >θείαις ἀκριβῆς τοῦ θείου νόμου πέφυκε πίστις, εἶναι βεβαιούντων,
 >μόνος Ἄρειος ἐφωράθη τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας ἠττημένος καὶ τὸ
 >κακὸν τοῦτο πρῶτον μὲν παρ' ὑμῖν, ἔπειτα δὲ καὶ παρ' ἑτέροις ἀσε-
 >βεῖ γνώμη διασπείρας. ἀναδεξώμεθα τοιγαροῦν ἦν ὁ παντοκράτωρ 6
 >θεὸς παρέσχε πίστιν, ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἀγαπητοὺς ἡμῶν ἀδελ-
 25 >φούς, ὧν ἡμᾶς τοῦ διαβόλου ἀναιδῆς τις ὑπηρετῆς ἐχώρισεν, ἐπαν-
 >ίσωμεν ἐπὶ τὸ κοινὸν ἡμῶν σῶμα καὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη, σπουδῆ
 >πάσῃ ἴωμεν. τοῦτο γὰρ καὶ τῇ ἀγχινοῖα καὶ τῇ πίστει καὶ τῇ 7
 >ὀσιότητι τῇ ὑμετέρᾳ πρέπει, ἵνα τῆς πλάνης ἐλεγχθείσης ἐκείνου, ὃν
 >καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν εἶναι συνέστηκε, πρὸς τὴν θείαν ἐπανέλθητε
 30 >χάριν. ὃ γὰρ τοῖς ἁγίοις ἤρρεσεν ἐπισκόποις, οὐδὲν ἔστιν ἕτερον ἢ 8
 >μόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ γνώμη, μάλιστα ὅπου γε καὶ τὸ ἅγιον
 >πνεῦμα τοιούτων καὶ τηλικούτων ἀνδρῶν ταῖς διανοαῖς ἐγκείμενον

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 καθ' ἡμῶν V¹P³ 5 τὰ > M² 6 θεοῦ] κυρίου H 7 ἅπαντες + θεὸν
 M²P¹P² 14 ὡς δεινὰ] ὁδινὰ H ὅσα δεινὰ M²P¹P² 18 πρὸς (adv.) A¹V¹P³ πλειόνων
 M²P¹P² Soer. pluribus Lat. γοῦν καὶ πρὸς > H 24 ἀγαπητοὺς ἡμῶν > P³
 26 καὶ + ἐπὶ M²P¹P² 27 ἴωμεν] ἴσωμεν, am Rand von anderer Hd. f καὶ
 ἴωμεν A¹ 29 ἐπανέλθητε] ἐπανεῖστηκε P² 30 τοῖς + τριακοσίοις V¹P³ (Soer.,
 wo aber ἁγίοις fehlt) ἕτερόν ἐστιν ~ A¹

τὴν θεῖαν βούλησιν ἐξεφώτισε. διὸ μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω, μηδεὶς 9
 ὑπεριθέσθω, ἀλλὰ προθύμως πάντες εἰς τὴν ἀληθεστάτην ὁδὸν
 ἐπανήτε, ἵν' ἐπειδὴν ὅσον οὐδεπώποτε πρὸς ὑμᾶς ἀφίκομαι, τὰς
 ὀφειλομένας τῷ παντεφόρῳ θεῷ μεθ' ὑμῶν ὁμολογήσω χάριτας,
 5 ὅτι περὶ τὴν εἰλικρινῆ πίστιν ἐπιδείξας τὴν εὐκταίαν ἡμῖν ἀγάπην
 ἀποδέδωκεν. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί».

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, ἣν ἀπὸ τῆς Νικαίων ἀπέστειλε τοῖς
 ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπισκόποις.

»Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς ἐκκλησίαις καὶ ἐπισκόποις τοῖς τῆς ἁγίας 10
 καὶ μεγάλης ἐν Νικαίᾳ συνόδου ἀπολειφθεῖσι χαίρειν.

Ἐπειραν λαβὼν ἐκ τῆς τῶν κοινῶν εὐπραξίας, ὅση τῆς θείας δυνά-
 μεως πέφυκε χάρις, τοῦτον καὶ πρὸ πάντων ἔκριναι εἶναι μοι σκοπὸν προσ-
 ἤκειν, ὅπως παρὰ τοῖς μακαριωτάτοις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πλή-
 θεσι πίστις μία καὶ εἰλικρινῆς ἀγάπη ὁμογνώμων τε εὐσέβεια περὶ τὸν
 15 παντοκράτορα θεὸν τηρῆται. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐτέρως οὐχ οἶόν τε 11
 ἦν ἀκλινῆ καὶ βεβαίαν τάξιν λαβεῖν, εἰ μὴ, εἰς ταυτὸν πάντων ὁμοῦ
 ἤγουν τῶν πλειόνων ἐπισκόπων συνελθόντων, ἐκάστου τῶν προση-
 κόντων τῇ ἀγιωτάτῃ θρησκείᾳ διάκρισις γένοιτο, τοῦτου ἕνεκεν
 20 πλείστον ὅσων συναθροισθέντων ἐν ταύτῃ τῇ Νικαίων πόλει θεο-
 φιλεστάτων ἐπισκόπων (καὶ αὐτὸς δὲ ἐγὼ καθάπερ εἰς ἐξ ὑμῶν
 τυγχάνων συμπαρών, οὐ γὰρ ἀρνήσοιμι ἄν, ἐφ' ᾧ μάλιστα χαίρω
 συνθεράπων ὑμέτερος πεφυκέναι) ἄκρι τοσοῦτου ἅπαντα τῆς προση-
 κούσης τετύχηκεν ἐξετάσεως, ἄκρις οὐδ' ἡ τῷ παντεφόρῳ θεῷ ἀρέ-
 σκουσα γνώμη πρὸς τὴν τῆς ἐνότητος συμφωνίαν εἰς φῶς προήχθη, ὡς
 25 μὴδὲν ἔτι πρὸς διχόροϊαν ἢ πίστεως ἀμφισβήτησιν [τι] ὑπολείπεσθαι.

Ἐνθα καὶ περὶ τῆς τοῦ πάσχα ἀγιωτάτης ἡμέρας γενομένης 12
 ζητήσεως, ἔδοξε κοινῇ γνώμῃ καλῶς ἔχειν ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας ἅπαντας
 τοὺς ἅπανταχόσε Χριστιανούς τὴν σωτήριον ἑορτὴν ἐπιτελεῖν

9—S. 133, 24 vgl. Thdt. I 10 p. 42ff Eus. V. C. III, 17—20. Socr. 19, 32—46 p. 70ff

A¹H V¹P³ M²P¹P²

3 ἐπάνι||τε A¹ (|| = Rasur), ἐπάνιτε (durch Rasur aus ἐπάνιτε) M², P¹ ἐπαν-
 ἰετε P² | ἡμᾶς ἡμᾶς P² 4 παντεφόρῳ M²P¹, durch Rasur corr. in παντε-
 φόρῳ P² 5 ὅτι περὶ P³ 6 ἀπέδωκεν HM²P¹P² | φυλάξει V¹P³ |
 ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ∞ HM²P¹P² (Socr.) 7 ἀπέστειλεν ἀπὸ τῆς Νικαίων ∞ H ἐπέ-
 στειλε A¹M²P¹ 8 τῇ συνόδῳ V¹P³ 14 τε] δὲ P² 16 ταυτὸ P² 18 ἀγιωτάτῃ
 ἁγία M²P¹P² | τοῦτον] τοῦτων P² 21 ἀρνήσοιμι A¹IV¹P³ ἀρνησαίμην M²P¹P²
 Eus. Socr. Thdt. 25 [τι] G. L. 27 ἡμέρας bis auf —s auf Rasur P² 28 ἑορ-
 τὴν nachträgl. eingefügt P²

>τοῦ ἀγιοτάτου πάσχα. τί γὰρ ἡμῖν κάλλιον, τί δὲ σεμνότερον
 >ὑπέροξαι δυνήσεται τοῦ τὴν ἑορτὴν ταύτην, παρ' ἧς τὴν τῆς
 >ἀληθείας εἰλήφαμεν ἐλπίδα, μὴ τάξει καὶ φανερωῶ λόγῳ παρὰ
 >πᾶσιν ἀδιαπτώτως φυλάττεσθαι; καὶ πρῶτον μὲν ἀνάξιον ἔδοξεν
 5 >εἶναι τὸ τὴν ἀγιοτάτην ἑορτὴν ἐκείνην τῇ τῶν Ἰουδαίων ἐπομένους
 >συνηθεῖα πληροῦν, οἱ τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἀδμιτῶ πλημμελήματι
 >χράναντες εἰκότως τὰς ψυχὰς οἱ μισοὶ τυφλώττουσιν. ἔξεστι γὰρ
 >τοῦ ἐκείνων ἔθους ἀποβληθέντος ἀληθεστέρα τάξει, ἢν ἐκ πρώτης
 >τοῦ πάθους ἡμέρας μέχρι τοῦ παρόντος ἐφυλάξαμεν, καὶ ἐπὶ τοὺς
 10 >μέλλοντας αἰῶνας τὴν τῆς ἐπιτηρήσεως ταύτης συμπλήρωσιν ἐγγίνε-
 >σθαι. μὴδὲν τοίνυν ἔστω * ἡμῖν μετὰ τοῦ ἐχθίστου τῶν Ἰουδαίων 13
 >ὄχλου. εἰλήφαμεν παρὰ τοῦ σωτήρος ἑτέραν ὁδόν. πρόκειται δρό-
 >μος τῇ ἱεροτάτῃ ἡμῶν θρησκείᾳ καὶ νόμος πρέπων. τούτου συμ-
 >φώνως ἀντιλαμβανόμενοι, τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης συνειδήσεως ἑαυτοὺς
 15 >ἀποσπάσωμεν, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι. ἔστι γὰρ ἀληθῶς ἀτοπώτατον 14
 >ἐκείνους αὐχεῖν καθ' ἡμῶν, ὡς ἄρα παρεκτός τῆς αὐτῶν διδασκαλίας
 >ταῦτα φυλάττειν οὐκ ἡμεῖν ἱκανοί. τί δὲ φρονεῖν ὀρθῶς ἐκείνοι
 >δυνήσονται, οἱ μετὰ τὴν κυριοκτονίαν ἐκείνην ἐκστάντες τῶν φρε-
 >νῶν ἄγονται [οὖν] οὐ λογισμῶ τινι ἀλλ' ὁρμῇ ἀκατασκέτῳ, ὅπου
 20 >ἂν αὐτοὺς ἢ ἔμφοτος αὐτῶν ἀπάγοι μανία; ἐκεῖθεν τοίνυν καὶ ἐν
 >τούτῳ τῷ μέρει τὴν ἀλήθειαν οὐχ ὀρώσιν, ὡς αἰεὶ κατὰ τὸ πλεῖστον
 >αὐτοὺς πλανωμένους ἀντὶ τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἐν τῷ
 >αὐτῷ ἔτει δευτέρον αὐτοὺς τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. τίνος οὖν χάριν 15
 >τούτοις ἐπόμεθα τοῖς δεινῇ πλάνῃν ὠμολογημένους ἔχουσι; δευτέρον
 25 >γὰρ τὸ πάσχα ἐν ἐνὶ ἐνιαυτῷ οὐκ ἂν ποτε ποιεῖν ἀνεξόμεθα. ἀλλ'
 >εἰ καὶ ταῦτα μὴ προὔκειτο, τὴν ὑμετέραν ἀγχίνοιαν ἐχοῖν * πάντοτε

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 τί δέ] ἢ τί A¹ 2 ἧς + καὶ P² 3 ἀληθείας] ἀθανασίας Eus. Socr. Thdt.
 6 σνηθεία z. T. auf Rasur P² S ἔθους A¹HM²P¹P²P³ (in diesem von späterer
 Hd. corr. aus ἔθρους) wie Thdt. codd. SL Eus. cod. J ἔθρους nur V¹ wie die Mehr-
 zahl der HSS des Eus. Socr. Thdt. (vgl. u. verb. Parmentiers Apparat) | ἀλη-
 θέστερον P³ 10 ταύτην A¹H ταίτης corr. aus αἴτης (so!) P² 11 ἔστω + κοι-
 νὸν M²P¹P² wie Eus. Socr. und einige Thdt.-HSS (s. u. 26) 14 ἀντιλαμβανόμενος H
 17 ἡμεν] ἴσμεν V¹P³ εἴημεν Thdt. 19 οὖν > M²P¹P² 20 μανία + (19) ἀλλ'
 ὁρμῇ — (20) αὐτῶν aber von 1. Hd. durch Punkte getilgt P¹ 21 πλεῖον H
 22 πλανωμένους > P² | προσηκούσης + αὐτοῖς M²P¹P² 24 ἐπόμεθα] ἐσό-
 μεθα H 26 ἡμετέραν A¹M²P¹P²P³ | ἐχοῖν + καὶ διὰ σπονδῆς καὶ δι' εὐχῆς
 ἔχην M²P¹P² = Eus. Socr. Thdt. > A¹HV¹P³ d. h. in der Vorlage des Gel. (s. a.
 S. 132, 7f), M²P¹P² sind interpoliert

·έν μηδενὸς ὁμοιότητι ἐκείνων τὸ καθαρὸν τῆς ὑμετέρας ψυχῆς κοινο-
·νεῖν δοκεῖν ἀνθρώπων αἰσθήσει παγκάκων.

·Πρὸς τούτοις κάκεινο πάρεστι συνορᾶν, ὡς ἐν τηλικούτῳ πράγ- 16
·ματι καὶ τοιαύτης θρησκείας ἑορτῇ διαφωνίαν ὑπέρχειν ἐστὶν ἀθέ-
5 ·μιτον. μίαν γὰρ ἡμῖν τὴν τῆς ἡμετέρας ἐλευθερίας ἡμέραν, τοῦτ' 17
·ἐστὶ τοῦ ἀγιωτάτου πάθους, ὃ ἡμέτερος παρέδωκε σωτήρ, μίαν εἶναι
·τὴν καθολικὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν βεβούληται· εἰ καὶ τὰ μάλιστα εἰς
·πολλοὺς τε καὶ διαφόρους τόπους τὰ μέλη συνάγοιτο, ἀλλ' ὁμως ἐν
·ἐνὶ πνεύματι, τοῦτ' ἐστὶ τῷ θείῳ βουλήματι, θάλπειται. λογισάσθω 18
10 ·δὴ ἢ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος ἀγχινοια, ὅπως ἐστὶ δεινὸν τε καὶ
·ἀπρεπὲς κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἑτέρους μὲν ταῖς νηστείαις σχολά-
·ζειν, ἑτέροις δὲ συμπόσια ἐπιτελεῖν καὶ μετὰ τὰς τοῦ πάσχα ἡμέρας
·ἄλλους μὲν ἐν ἑορταῖς καὶ ἀνέσειν ἐξετάζεσθαι, ἄλλους δὲ ταῖς
·ὠρίσμεναις ἐκδίδοσθαι νηστείαις. διὰ τοῦτο γοῦν τῆς προσηκούσης
15 ·ἐπανορθώσεως τυχεῖν καὶ πρὸς μίαν διατόπισιν ἄγεσθαι τοῦτο ἢ
·θεία πρόνοια βούλεται, ὡς ἔγωγε ἅπαντας ἠγοῦμαι συνορᾶν.

·Ὅθεν ἐπειδὴ τοῦτο οὕτως ἐπανορθοῦσθαι προσῆκεν, ὡς μηδεν 19
·μετὰ τῶν πατροκτόνων τε καὶ κριοκτόνων ἐκείνων εἶναι ἡμῖν κοι-
·νόν, ἐστὶ δὲ τάξις εὐπρεπῆς, ἣν ἅπασαι αἱ τῶν δυτικῶν καὶ μεσημ-
20 ·βρινῶν καὶ ἀρκτῶων τῆς οἰκουμένης μερῶν φυλάττουσιν ἐκκλησίαι,
·ἣν τινες τῶν κατὰ τὴν ἑῴαν τόπων οὐ προσίενται, ὧν ἔνεκεν ἐπὶ
·τοῦ παρόντος καλῶς ἔχειν ἅπαντες ἠγγήσαντο καὶ αὐτὸς δὲ τῇ ὑμε-
·τέρα ἀγχινοία ἀρέσκειν ὑπεσχόμην, ἵν' ὅπερ δὴν κατὰ τὴν Ῥωμαίων
·πόλιν Ἰταλίαν τε καὶ Ἀφρικὴν πᾶσαν Σπανίαν τε καὶ Γαλλίαν,
25 ·Βρετανίας Αἴγυπτόν τε καὶ Λιβύας Ἑλλάδα τε ὅλην Ἀσιανὴν τε
·διοίκησιν καὶ Πορτικὴν καὶ Κιλικίαν μιᾶ καὶ τῇ αὐτῇ συμφώνῳ φυ-
·λάττεται γνώμη, ἀσμένως τοῦτο καὶ ἡ ὑμετέρα προσδέξῃται σύνεσις,
·λογιζομένη ὡς οὐ μόνον πλείων ἐστὶν ὃ τῶν κατὰ τοὺς προειρη-

A¹H V¹P³ M²P¹P² (bis Z. 6 τοῦ)

1 ἡμετέρας HSS 2 δοκεῖ P² Thdt. cod. AF | αἰσθήσει A¹HV¹P³ ἤθεσι P²
ἔθεσι M²P¹ — Eus. Soer. Thdt. 5 ἡμετέρας > P² 6 ἀγιωτάτου — S. 133, 20
ὁμότητα > aber zwischen τοῦ und ὑπὸ ein / und am Rand von 1. Hd. λειπει: P²
7 βεβούληται + ἧς M²P¹ = Eus. Soer. 8 μέλη] μέρη Eus. Soer. Thdt. |
συνάγοιτο] διήρηται M²P¹ = Eus. Soer. Thdt. 9 τῷ θείῳ > V¹ 12 ἐπι-
τελεῖν corr. aus τελεῖν H 16 ἔγωγε] ἔγω τε M² 18 ἐκείνων > V¹ |
εἶναι > A¹HV¹P³ | ἡμῖν εἶναι ~ M²P¹ (vgl. Thdt.) 21 οὐ προσίενται Zusatz
des Gel. 22f ἡμετέρας H 23 ὑπεσχόμην ἀρέσκειν ~ M²P¹ | ἵν' ἦν M²P¹
24 ἰσπανίαν A¹ σπανίαν von späterer Hd. corr. in ἰσπανίαν P³ | γαλλίαν M²
γαλίαν d. ὕbr. HSS + καὶ A¹M²P¹ 25 βρετανίας A¹HV¹ βρετανίαν M²P¹ |
λι] A¹ λιβύην HM²P¹ 26 συμφώνῳ > H συμφώνως M²P¹

- >μένους τόπους ἐκκλησιῶν ἀριθμός, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦτο μάλιστα κοινῇ
 >πάντας ὀσιώτατόν ἐστι βουλευέσθαι, ὅπερ καὶ ὁ ἀκριβῆς λογισμὸς
 >ἀπαιτεῖν δοκεῖ, τὸ μηδεμίαν μετὰ τῆς Ἰουδαίων ἐπιπορείας σχεῖν κοι-
 >νωνίαν. ἵνα δὲ τὸ κεφαλαιωδέστατον συντόμως εἴπω, κοινῇ πάν- 20
 5 >των ἤρесе κρίσει τὴν ἀγιωτάτην τοῦ πάσχα ἑορτὴν μὲ καὶ τῇ αὐτῇ
 >ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ πρέπει ἐν τοσαύτῃ ἀγιότητι εἶναι τινα
 >διαφορὰν, καὶ κάλλιον ἔπεσθαι τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἐν ἣ οὐδεμία ἐστὶν
 >ἄλλοτριᾶς πλάνης καὶ ἁμαρτήματος ἐπιμιξία.
 >Τούτων οὕτως θεῖα κρίσει διὰ τῶν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων 21
 10 >ἀγίων ἐπισκόπων διατυπωθέντων ἀσμένως δέχεσθε τὴν οὐράνιον
 >χάριν καὶ θεῖαν ὡς ἀληθῶς ἐντολήν. πᾶν γὰρ ὁ τι δὴν ἐν τοῖς
 >ἀγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις ἐπράχθη, τοῦτο πρὸς τὴν θεῖαν
 >βούλησιν τὴν ἀναφορὰν ἔχει. διὸ πᾶσι τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν ἀδελ-
 >γοῖς ἐμφανίσαντες τὰ προγεγραμμένα ἤδη καὶ τὸν προειρημένον τῆς
 15 >καθολικῆς πίστεως λόγον καὶ τὴν παρατήρησιν τῆς ἀγιωτάτης τοῦ
 >πάσχα ἡμέρας ὑποδέχεσθαι τε καὶ διατάττειν ὀφείλετε, ἵν' ἐπειδὴν
 >πρὸς τὴν πάλαι μοι ποθουμένην τῆς ὑμετέρας διαθέσεως ὄψιν ἀφί-
 >κωμαι, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὴν ἁγίαν μεθ' ὑμῶν ἑορτὴν ἐπι- 22
 >τελέσαι δυνηθῶ καὶ πάντων ἕνεκεν μεθ' ὑμῶν εὐδοκήσω, συνορῶν
 20 >τὴν διαβολικὴν ὀμότητα ὑπὸ τῆς θεῖας δυνάμεως διὰ τῶν ἡμετέρων
 >πράξεων ἀνηρημένην, ἀκμαζούσης δὲ πανταχοῦ τῆς ἡμετέρας πίστεως
 >καὶ εἰρήνης καὶ ὁμοιοῦς, εὐχαριστηρίους ὕμνους μεθ' ὑμῶν ἀνα-
 >πέμψω τῷ πανευρογέτῃ καὶ σωτῆρι θεῷ. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει,
 >ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.
- 25 Ταῦτα μὲν οὖν τοῖς ἀπολειφθεῖσι τῆς συνόδου ἐπέστειλε· τοὺς 23
 δὲ συνεληλυθότας ἐφιλοφρονήσατο καὶ λόγοις καὶ δώροις, πολλὰς

25—S. 134, 12 vgl. Thdt. I 11, 1—2 p. 46f

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 20 ὑπὸ an)

2 ὀσιώτατον M²P¹ Eus. Socr. Thdt. ὀσιωτάτους A¹HV¹P³ | βουλευέσθαι corr.
 von 1. Hd. aus βούλεισθαι A¹ βουλεύσασθαι V¹ βούλεισθαι Eus. Socr. Thdt. 4 τὸ
 κεφαλαιωδέστατον HP¹M² (wo aber τον auf Rasur), τὸ κεφαλαιωδέστατον A¹ τῷ
 κεφαλαίω δέιτερον V¹ τὸ κεφαλαιωδέστερον P³ (vgl. Thdt.) 7 κάλλιον] κρείττον A¹
 9 Anders Eus. Socr. Thdt. 16 διατάττειν A¹H = Eus. Socr. Thdt. διαπραττειν d.
 übr. HSS 17 πρὸς > V¹P³ 18 αὐτῇ] αὐτοῦ P³ | ἡμῶν H | ἑορτὴν μεθ'
 ὑμῶν ∼ M²P¹ 20 ἡμετέρων] ὑμετέρων A¹ Eus. εἰρημένων M²P¹P² ἡμετέρων, aber
 von späterer Hd. corr. in ὑμετέρων P³ 21 δὲ und 22 εὐχαριστηρίους — 23 θεῷ
 > Eus. Socr. Thdt. 22 μεθ' ὑμῶν > V¹ 23 πανευρογέτῃ HM²P¹P² | δια-
 φυλάξοι A¹ φυλάξει V¹ 24 ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ∼ M²P¹P² | ἀδελφοὶ + μου A¹
 25 οὖν > P² Thdt. cod. A | ἀπέστειλε A¹

δὲ στιβάδας ἐντρεπισθῆναι κελεύσας, κατὰ ταῦτόν ἐστίασεν ἅπαντας, τοὺς μὲν ἐπισημοτέρους ὁμοτραπέζους λαβών, τοὺς δὲ ἄλλους διελὼν εἰς τὰς ἄλλας τραπέζας. θεασάμενος δὲ τινὰς τοὺς δεξιὸς ὀφθαλ- 24
 5 μὸς οὐκ ἔχοντας, ἀλλ' ἐκκεκομμένους καὶ μαθὼν ὡς τὸ περὶ τὴν εὐσέβειαν τὴν εἰς Χριστὸν ἰδραῖον τοῦ πάθους ἐγένετο αἴτιον, τὰ χεῖλη τοῖς τραύμασι προσενηνοχῶς ἐλκύσειν ἐκείθεν τῷ φιλήματι τὴν εὐλογίαν ἐπίστευε, τέλος δὲ τοῦ συμποσίου λαβόντος ἕτερα ἅλιω 25
 αὐτοῖς προσενήνοχε δῶρα. καὶ μέντοι καὶ γράμματα πρὸς τοὺς 25
 τῶν ἔθνῶν προστατεύοντας δέδωκεν ἄρχοντας, καθ' ἑκάστην πόλιν 10
 χορηγεῖσθαι παρεγγυῶν ἀειπαρθένους καὶ χήρας καὶ τοῖς τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἀφιερωμένοις ἐτήσια σιτηρέσια, φιλοτιμίᾳ μᾶλλον ἢ χρεῖα ταῦτα μετρήσας. περὶ ὧν καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου διαλαμβάνων 26
 ὧδέ πως λέγει· οὕτω δὴ τοὺς ἀγίους ἐπισκόπους μετὰ πλείστης ὄσης εὐλαβείας διαναπαύσας ὁ πανεύφημος καὶ πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταν- 15
 τίνος συνταξάμενός τε σφᾶς ἐπανίειναι οἴκαδε τοὺς πάντας ἤφει. οἱ δὲ ἐπανήεσαν σὺν εὐφροσύνῃ πολλῇ, ἐκράτει τε λοιπὸν μία γνώμη παρὰ τοῖς πᾶσι παρ' αὐτῷ βασιλεῖ συμφωνηθεῖσα, συναπτομένων ὥσπερ ἓν σῶμα τῶν ἐκ μακροῦ διηρημένων. χαίρων δὴτα ὁ βα- 27
 σιλεὺς ἐπὶ τῷ κατορθώματι, τοῖς μὴ παρατυχοῦσι τῇ συνόδῳ ἐπι- 20
 σκόποις καρπὸν εὐθαλῆ δι' ἐπιστολῶν ἔδωκεν, λαοῖς τε πᾶσι τοῖς τε κατ' ἄγρους καὶ τοῖς ἀμφὶ τὰς πόλεις οἰκοῦσι χρημάτων ἀφθόνοισι διαδόσεις ποιεῖσθαι παρεκελεύετο, ὧδέ πη γεραίρων τὴν ἑορτὴν τῆς εἰκοσαετοῦς αὐτοῦ βασιλείας, ἐξαδεκάτω μὲν ἔτει καὶ μηνὶ ἕξ τῆς 28
 βασιλείας αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἄνωτέρω ὁ λόγος ἀπέδειξε κατὰ τὰ παλαιὰ 25
 διηγήματα, τὴν ἁγίαν τῶν ἐπισκόπων συναθροίσας σύνοδον. εἰκοστῷ δὲ ἔτει διαλυσάντων τὸ τῆς συνόδου συνέδριον, ἀνέλυσεν ἕκαστος εἰς τὰς ἰδίας παροικίας, καθὼς προανατέτακται.
 Ἐγὼ δὲ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ περὶ τῆς καθολικῆς καὶ 29
 ὀρθοδόξου πίστεως τῆς τε σεβασμίου ἑορτῆς τοῦ ἁγίου πάσχα τῶν

12 Gelasius citiert Eus. VC III 21 (am Ende), 22, benutzt aber 15—23 Thdt. I 13, 3f p. 55 als Vorlage — 24 vgl. S. 44, 5

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 ἐστίασεν A¹V¹P³ εἰστίασεν d. übr. HSS (vgl. Thdt.) 4 καὶ > P² 5 τοῦ πάθους ἰδραῖον ~ A¹ 9 τῶν > M²P¹P² 11 φιλοτιμίας H 12 ταῦτα > M²P¹P² 16 ἐπανίεσαν H wie Thdt. A n | μία λοιπὸν ~ A¹ 18 δῆτα] δε A¹ 19 τῷ] τῶν M² 21 τε > P² 21f διαδόσεις ἀφθόνοισι ~ A¹ 24 καθὼς] καθὰ M²P¹P² 25 συναθροισθεῖσαν M²P¹P² 26 τῆς > M²P¹P² | ἕκαστος HM²P¹P² ἕκαστον d. übr. HSS 27 ἰδίας] οἰκίας M²P¹P² 28 αὐτῷ > P²

τε τῆς ἐκκλησιαστικῆς θείας λειτουργίας διατυπώσεων τῶν τε τῆς
 ἐν αὐτῇ εὐταξίας κανόνων κριθέντα καὶ ὀρισθέντα ἐντάξας κατὰ
 δύναμιν τῆδε τῆ ἐκκλησιαστικῆ ἱστορίας, πρὸς πληρεστάτην ἀσφάλειαν
 τῶν ἐντενυχομένων τῶδε τῷ συγγράμματι ἐνταῦθα καταπαύσω τὸν λόγον,
 5 τὰ λοιπὰ τοῦ πανευφήμου καὶ πιστοτάτου βασιλέως εὐσεβῆ ὑπὲρ τῆς 30
 πίστεως σπονδάσματα ἐν τρίτῳ κατατάξαι συνιδὼν συντάγματι, εἰς
 δόξαν τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ καὶ εἰς ἐναργεστάτην
 ἀπόδειξιν τῆς τοῦ πιστοτάτου βασιλέως εὐσεβείας. Ἐκεῖνο μόνον 31
 προσθεῖναι ἐνταῦθα ἀναγκαῖον ᾧ ἦθ' ἦν (μὴ πάροργον ἡγησάμενος,
 10 ἀλλὰ καὶ λίαν ἀρμόδιον)· τὰ τῶν ἐπισκόπων ὀνόματα τῶν ὑπὸ τοῦ
 κοινοῦ πάντων τῶν ἐπισκόπων εἰς τὰς ἀπανταχοῦ γῆς ἐπαρχίας
 σταλέντων, δι' ὧν τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου κριθέντα διὰ συνοδικῶν ἐπι-
 στολῶν καὶ τῶν τοῦ πανευφήμου βασιλέως γραμμάτων πάσαις διεπέμ-
 ψατο ταῖς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις εἰς δόξαν
 15 τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου
 ἡμῶν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἀμήν.

Κατάλογος τῶν ἁγίων ἐπισκόπων, δι' ὧν ἡ σὺν αὐτοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγία καὶ μεγάλη
 καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ταῖς ἀπὸ τῆς οἰκουμένης ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ διεπέμψατο
 τὰ ἐν αὐτῇ δι' αὐτῶν κεκρυμμένα ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

20 Ὅσιος ἐπίσκοπος Κορυδοῦβης ταῖς κατὰ Ῥώμην καὶ Σπανίαν καὶ 38 1
 Ἰταλίαν πᾶσαν καὶ ταῖς ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι τοῖς ἐπέκεινα κατ'
 ἑμὲ οὖσιν ἕως τοῦ Ὠκεανοῦ ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις διὰ τῶν σὺν
 αὐτῷ πρεσβυτέρων Ῥώμης Βίτωνος καὶ Βικεντίου.
 Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας σὺν Ἀθανασίῳ τότε ἀρχidiaκόνῳ ὄντι 2
 25 ταῖς κατ' Αἴγυπτον πᾶσαν καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν καὶ τὰ ὅμορα
 τούτοις ἕως τῶν τῆς Ἰνδίας ἐπαρχιῶν.

20—S. 137, 7 vgl. S. 104, 21—106, 6 (= Gel.)

A¹H V¹P³ M²P¹P²

2 κριθέντων A¹ 4 συγγράμματι H γράμματι d. übr. HSS 5 εὐσεβῆ > H
 6 σπονδάσματα] συγγράμματα A¹ 9 προσθεῖναι M²P¹P²P³ | ἀναγκαῖον > H 11 γῆς
 > H 13f διεπέμψατο A¹ 17 σὺν αὐτοῖς ἧ ∼ A¹ 17f καὶ οἰκουμενικὴ
 καὶ μεγάλη ∼ HM²P¹P² 18 ταῖς ἐκκλησίαις corr. a. τῆς — ἐκκλησίας A¹ τῆς
 ἐκκλησίας V¹P³ 19 κεκρυμμένα A¹ 20 Vor Ὅσιος noch ὁ HM²P¹ |
 κορυδοῦβης A¹ κορυδοῦβης M², über κορυδοῦβης von späterer Hd. κορυδοῦ P³
 | ταῖς A¹ τῆς HM²P¹P²V¹P³ 20f καὶ ἰταλίαν καὶ σπανίαν πᾶσαν V¹P³ vor σπα-
 νίαν von späterer Hd. l vorgesetzt P³ 22 οὖσα μέχρι A¹ 25 καί = Gel. l
 > HSS, aber λιβύην τε H

Μακάριος Ἱεροσολύμων σὺν Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλῳ ἐπισκόπῳ 3
Καίσαρειάς ταῖς κατὰ Παλαιστίνην καὶ Ἀραβίαν καὶ Φοινίκην.

Εὐστάθιος Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης ταῖς κατὰ Συρίαν κοίλην καὶ 4
Μεσοποταμίαν πᾶσαν καὶ Κιλικίαν ἑκατέραν.

5 Ἰωάννης Πέρσης ταῖς ἐν Περσίδι πάσῃ καὶ τῇ μεγάλῃ Ἰνδία. 5
Λέοντιος Καίσαρειάς Καππαδοκίας, τὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ κυρίου 6
καλλώπισμα, ταῖς κατ' αὐτὴν Καππαδοκίαν Γαλατίαν Πόντον Διοσ-
πόντον Παφλαγονίαν Πόντον Πτολεμαϊκὸν Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ
μεγάλην.

10 Θεωνᾶς Κυζίκου ταῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἑλλήσποντον Ἀσίδαν 7
τε καὶ Καρίαν διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων Εὐτυχίου Σμύρνης καὶ
Μαρίνου Τρωάδος.

Ἀλέξανδρος Θεσσαλονίκης διὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τελούντων ταῖς 8
κατὰ Μακεδονίαν πρώτην καὶ δευτέραν σὺν ὄλῃ Ἑλλάδι τὴν τε Εὐ-
15 ρώπην πᾶσαν Σκυθίαν ἑκατέραν καὶ ταῖς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπά-
σαις Θεσσαλίαν τε καὶ Ἀχαΐαν.

Νουνέχιος Λαοδικείας ταῖς κατὰ τὴν Φρυγίαν πρώτην καὶ δευ- 9
τέρα.

Πρωτογένης ὁ θαυμασίος πόλεως Σαρδικῆς ταῖς ἐν Δακίᾳ Καλα- 10
20 βρία Δαρδανία καὶ ταῖς ὁμόροις τούτοις.

Κεκιλιανὸς πόλεως Καρθαγένης ταῖς κατὰ πάσας τὰς ἐπαρχίας 11
τάς τε Ἀφρικὰς καὶ τὰς Νουμηθίας καὶ Μανριτανίας ἀμφοτέρας οὖσαις
ἀγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις.

Πιστὸς Μαρζιανουπόλεως ταῖς κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ τὰ τῶν 12
25 Ἀθηναίων καὶ Γάλλων ἔθνη καὶ ταῖς πλησιοχώροις τούτων πόλεσιν.

Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ἔτι ὢν εἰς 13

A¹H V¹P³ M²P¹P²

1 Μακάριος an siebenter Stelle Gel.¹ 2. 3. 5. 19 ταῖς] τῆς HSS 2 ἀρ-
ραβίαν HP¹M² 5 ἰω̄ς P³ 6 λέοντος aber d. Corrector am Rand λέοντιος P¹
7f διοσπόντον M²P¹P² | πόντον παφλαγονίαν διοσπόντον H S πόντου
πτολεμαϊκοῦ A¹V¹P³ | πολεμαϊκὸν H | ἀρμενίαν + π̄ο A¹ 10 ἐλλή-
σποντον A¹ ἐλλήσποντον V¹ ἐλλήσποντον P³ 11 αὐτῶν P² 14 ὄλη]τῆ Gel.¹
15 κατὰ + φρυγίαν ā καὶ β̄, aber nachträglich wieder gestrichen und durch τὸ
ersetzt H | ἰλλυρικὸν P³ 17 τὴν > HM²P¹P² 19 ταῖς > P² 19f καλα-
ρίας A¹ καλαβρίαν V¹ καλαβρ̄ι P³ 20 τοῖς HM²P¹P² 21 πόλεως > Gel.¹ |
καρθαγένης A¹ καρθαγένης M² (aber am Rand von späterer Hd. καρθαγένης),
P¹V¹P³ καρθαγένης corr. aus καρθαγένης P² 22 ἀμφοτέραις A¹ vgl. S. 105, 23
25 ἀθηναίων von späterer Hd. gestrichen P³ | γάλων HSS vgl. das zu S. 105, 26
Angemerkte 26 κωνσταντινουπόλεως + (24) ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν — (26) κων-
σταντινουπόλεως wiederholt A¹, + ταῖς κατὰ τὴν μυσίαν aber wieder gestrichen P²

ἕσπερον δὲ καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἱερατείας τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας λαχόντων
 σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ αὐτοῦ ταῖς ἐν
 ταῖς νήσοις πάσαις Κυκλάσιν.

Οὗτοι πάντες οἱ ἅγιοι καὶ ἀποστολικοὶ ἄνδρες πάσαις ταῖς ὑπὸ 14
 5 τὸν οὐρανὸν ἁγίαις τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις τὰ ἐν τῇ Νικαίῳ ἁγία
 μεγάλη καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ κεκοιμένα διαπορθμεύσαντες, παν-
 ταχοῦ γῆς παρέδωκαν, καθὰ ἀριτίως ὁ λόγος ἀπέδειξεν.

A¹H V¹P³ M²P¹P² (bis Z. 3 Κυκλάσιν)

1 τῆς ἐπισκοπῆς ἱερατείας corr. in τὴν ἐπισκοπὴν ἱερατείαν A¹ 2f ἐν ταῖς
 > M²P¹P² 4ff und der Anfang des in der H¹S folgenden Briefes (= Bch. III 19)
 fehlen, doch sind anderthalb Seiten frei gelassen und am Rand steht von 1. Hd.
 λειπ/; P² 5 ἁγία + καὶ H 6 οἰκουμένη M² (aber am Rand von späterer
 Hd. οἰκουμενικῇ) | κεκοιμένα A¹ 7 κατὰ (aber von späterer Hd. corr. in
 καθὰ) M² | καθὰ—ἀπέδειξεν > Gel.¹ | ἀριτίως: d. h. S. 135, 10ff | ἀπέδειξεν
 + ἐπληρώθη λόγος β̄ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας A¹V¹P³ (in V¹P³ ist δεύτερος
 ausgeschrieben) + τέλος τοῦ β̄ λόγου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας H

ΛΟΓΟΣ Γ

Τάδε ἔνεστιν ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας·

- α' Περὶ τῶν μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον πραγματευθέντων.*
β' Περὶ τῆς ἀνευδότου τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
 5 *περὶ τὰ θεῖα σπουδῆς.*
γ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως πρὸς Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου περὶ τῆς
τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομῆς.
δ' Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς τῶν ἱερῶν βίβλων κατασκευῆς.
ε' Ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Μακάριον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων
 10 *περὶ τοῦ σωτηρίου τάφου.*
ς' Περὶ τῆς ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοιπορίας τῆς μακαρίας Ἑλένης.
ζ' Περὶ τῆς εὐρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.
η' Περὶ τοῦ φόρου τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου.
θ' Περὶ τοῦ Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ
 15 *Ἰνδία.*
ι' Περὶ Ἰβήρων καὶ Λαζῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀγχιμαλώτου ἁγίας
γυναικός.
ια' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Σαβώριον τὸν τῶν
Περσῶν βασιλέα περὶ τῆς τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας.

A²

1—S. 139, 24 Das dritte Buch des Gelasius ist nur in A², aber auch hier nicht vollständig überliefert. Der Capitelindeix ist erhalten, die Capitelaahlen stehen innerhalb des Textes am Rand. Der Schreiber bricht nach ιη' ab und verweist durch ein Randzeichen auf den Brief ιθ', der in den HSS zusammen mit zwei weiteren Konstantinbriefen (s. Anhang) hinter Buch II folgt. Hingegen ist in A² hinter ιη' die Konstantinrede S. 46 ff., die an ihrer Stelle in A¹ fehlt, nachgetragen. Die letzten drei im Index aufgeführten Capitel sind nirgends erhalten.

Die editio princeps des dritten Buches nach dem Ambrosianus gab Ceriani (Cer.) im ersten Band der Monumenta sacra et profana (1861) S. 129 ff.

19 Mit *περὶ* fälschlich Anfang eines neuen Capitels bezeichnet A² corr. Cer.

- ιβ' Περὶ Κωνσταντίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ παρεμφήμου βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ παρατεθέντος αὐτῷ παρ' αὐτῆς Ἀρριανοῦ πρεσβυτέρου.
- 5 ιγ' Βιβλίον ἐπιπλάστον μετανοίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ Θεογνίου Νικαίας.
- ιδ' Μέρος τῆς πρὸς Ἀθανάσιον ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.
- ιε' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας.
- 10 ις' Τέλος ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπὲρ Ἀθανασίου γραφείσης τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείων.
- ιζ' Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐν Τύρῳ συναθροισθεῖσαν σύνοδον.
- ιη' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς Αἰλίας ἀναζευξάντας ἐπισκόπους.
- 15 ιθ' Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀρριανὸν καὶ Ἀρριανοῦς.
- κ' Προσευχὴ τοῦ νικηφόρου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς αἰσχίστης τελευτῆς Ἀρριανοῦ.
- κα' Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου βασιλέως πρὸς Πίστον ἐπίσκοπον Μαρκιανουπόλεως.
- 20 κβ' Ἄλλη ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον.

λόγος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τρίτος· τὰ μετὰ τὴν μεγάλην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ σπονδασθέντα τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ.

A²

2 αὐτῇ (corr. aus αὐτῷ) παρ' αὐτοῦ A², die Verbesserung nach der Überschrift im Text Cer. 10 γραφεῖσα A² corr. A. Mai 14 Αἰλίας corr. Cer.] Ἰταλίας A²

Τὸν μὲν πρῶτον καὶ δευτέρου λόγον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1 1
 καθέξῃς ὁ λόγος ἡμῖν ἐποιήσατο, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ τῶν (πρώτων)
 χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ χριστοφόρου καὶ νικηφόρου [τοῦ] βασιλέως
 Κωνσταντίνου, διοδεύσας δὲ τὰ πάντα, τὰ ἐν τῷ μέσῳ ἕως τοῦ παντὸς
 5 συμπεράσματος τῆς πραγματείας τῆς κατὰ τὴν Νικαίων ἁγίας συνόδου
 ὡς εἰκόνα τῶν γεγενημένων παρέστησε τῶν τε ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 τὴν ὑπὸ τῶν θεομισῶν τυράντων κινηθεῖσαν κατ' αὐτῶν πολιορκίαν
 τὴν τε τῶν αὐτῶν ἀσεβῶν τυράντων αἰσχίστην καταστροφήν, καὶ 2
 ὅπως ὁ τῆς ἐκκλησίας νυμφίος Χριστὸς τὸν αὐτοῦ ἄξιον θεράποντα
 10 Κωνσταντίνου τοῖς τοῦ τιμίου (στρατοῦ) αὐτοῦ ὅπλοις γενναϊότατα
 φράξας κατ' αὐτῶν τῶν ἀσεβῶν ἐξεγήγερκε, καὶ ὡς τὰ τρόπαια τῆς 3
 νίκης αὐτῷ κατ' αὐτῶν τῶν τυράντων ἐχαρίσατο, πάντας αὐτοὺς
 παγγενῆ κτείνας ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου τοῦ θεοφιλεστάτου ποσί,
 βαθείαν εἰρήνην ἄνωθεν δι' αὐτῶν ταῖς ἀνὰ πῦσαν τὴν οἰκουμένην
 15 αὐτῶν ἐκκλησίαις πρυτανεύσας, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα πάλιν κατ' αὐ- 4
 τῆς ὑπὸ τοῦ μισαγάθου ἐχθροῦ δαίμονος διὰ τοῦ παμμιάρου Ἀρείου
 κινηθεῖσαν μηχαρῆν, καὶ ὡς αὐτοῦ ἕνεκα καὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτοῦ 5
 βλασφημιῶν, ὧν κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμησεν, ἡ ἐν Νικαίᾳ
 ἁγία καὶ μεγάλη καὶ οἰκουμένη συνόδος ἐκ κελεύσεως τοῦ θεοῦ διὰ
 20 τοῦ αὐτοῦ θεράποντος τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου
 γεγένηται· τὰ τε ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος διὰ τῶν ἐκεῖσε 6
 ἁγίων ἀρχιερέων τριακοσίων τὸν ἀριθμὸν ὀρθοδόξων ὑπὲρ τῆς
 ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως πραγματευθέντα ὁ λόγος ἡμῖν
 κατὰ δύναμιν Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριτι τρανώως παρέδωκε.
 25 Βασιῶ δὲ ἐντεῦθεν ἐξῆς ἐπὶ τὴν τῆς βασιλικῆς εὐσεβείας διή- 7
 γησιν, καὶ ὅπως ἄλληκτον εἶχε τὴν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 μέριμναν.

Περὶ τῆς ἀνευδότου τοῦ βασιλέως περὶ τὰ θεῖα σπουδῆς.

Πολὺς καὶ ἄφατος ἐνὶν αὐτῷ ὁ περὶ τὸν χριστιανισμὸν πυρσὸς 2 1
 πάντας ἄγειν καὶ τοὺς ἔξω ἐπὶ τὴν ἀληθῆ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος

22 vgl. S. 45, 9

A²

2 τῶν (πρώτων) Hei. 3 [τοῦ] Hei. 4 τὰ¹ wieder getilgt A² 10 corr. A. Mai

ἐπίγνωσιν. πᾶσι γὰρ τοῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων τελοῦσιν ἡγεμονίαν
ἐπέστειλε δῆμοις, τῆς μὲν προτέρας αὐτοὺς ἀπαλλαγῆναι ἀπάτης
παρεγγυῶν, ἐπὶ δὲ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ διδασκαλίαν ἑαυτοῦς
μεταθεῖναι προτρέπων καὶ ἐπὶ ταύτην ἅπαντας τὴν ἀλήθειαν ἀπιέναι
5 παρεκάλει, ἀποστολικῶ μᾶλλον ἢ βασιλικῶ χρώμενος σχολῶ. τοὺς 2
δὲ κατὰ πόλιν ἐπισκόπους ἐπὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομὰς διήγειρε,
καὶ οὐ γράμμασι μόνοις ἐπὶ τοῦτο προτρέπων, ἀλλὰ καὶ χρήματα
φιλοτίμως δωροῦμενος καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς δαπανήματα ἅπαντα
χορηγῶν. δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γραφέντα παρ' αὐτοῦ, τοῦτον ἔχοντα τὸν
10 τρόπον·

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου περὶ τῆς τῶν
ἐκκλησιῶν οἰκοδομῆς.

Ἐδικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Εὐσέβιου. 3 1

Ἔως τοῦ παρόντος χρόνου τῆς ἀνοσίτου βουλήσεως καὶ τυραννίδος
15 διωκούσης τοὺς τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ὑπηρέτας πεπίστευκα
καὶ ἀκριβῶς ἑμάντων πέλεκια πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς θεῖους
δοκούς ἢ ὑπὸ ἀμελείας διεφθάρθαι ἢ φόβῳ τῆς ἐπιχειμένης ἀδικίας
ἐλάττονας τῆς ἀξίας γεγενῆσθαι, ἀδελφεῖ προσφιλέστατε· νυνὶ δὲ τῆς 2
ἐλευθερίας ἀποδοθείσης καὶ τοῦ δράκοντος ἐκείνου ἀπὸ τῆς τῶν
20 ζοιῶν διοικήσεως τῇ τοῦ παντοῦρου θεοῦ προνοίᾳ ἡμετέρα δὲ
ὑψηροσία διωχθέντος, ἠγοῦμαι πᾶσι φανεράν γεγενῆσθαι τὴν θεῖαν
δύναμιν καὶ τοὺς ἢ φόβῳ ἢ ἀπιστίᾳ ἢ ἁμαρτήμασί τισι περιπεσόντας
ἐπιγνόντας τε τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἤξειν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ὀρθὴν
πίστιν καὶ κατάστασιν τοῦ βίου. ὅσων τοίνυν ἢ αὐτὸς προϊστάσαι 3
25 ἐκκλησιῶν ἢ ἄλλους τοὺς κατὰ τόπον προϊσταμένους ἐπισκόπους
πρεσβυτέρους τε ἢ διακόνους οἶσθα, ὑπόμνησον σπουδάξιν περὶ τὰ
ἔργα τῆς οἰκοδομίας τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ ἐπανορθοῦσθαι τὰ ὄντα ἢ καὶ
εἰς μείζονα ἀύξειν ἢ ἔρθαι ἂν ἢ χρεία ἀπαιτῆ καινὰ ποιεῖν. αἰ- 4
τήσεις δὲ καὶ αὐτὸς καὶ διὰ σοῦ οἱ λοιποὶ τὰ ἀναγκαῖα παρὰ τε τῶν
30 ἡγεμονούντων καὶ τῆς ἐπαρχικῆς τάξεως. τούτοις γὰρ ἐπεστάλη
πάσῃ σπουδῇ ἐξυπηρετήσασθαι τοῖς ὑπὸ τῆς σῆς ὁσιότητος λεγομέ-
νοις. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφεῖ ἀγαπητέ·.

1—S. 145, 7 vgl. Thdt. I 14, 12 p. 58, 17—I 18, 1 p. 64, 3

A²

14 βουλήσεως Thdt.] βουλίδος A² 20 παντοῦρου^{κράτορος} A² 22 nach ἁμαρτή-
μασι ist μασι wiederholt, aber von 1. Hd. gestrichen A² 26 πρεσβυτέρους τε ἢ δια-
κόνους = Thdt.] πρεσβυτέρων τε ἢ διακόνων A² 32 διαφυλάξει corr. in διαφυλάξαι A²

Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκοδομίας πρὸς τε τὸν 5
αὐτὸν Εὐσέβιον τὸν Παμφίλου καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν προ-
στατεύοντας ἐπισκόπους ἐπέστελλεν. ὅποια δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν 6
ἱερῶν βιβλίων κατασκευῆς πρὸς τὸν αὐτὸν Εὐσέβιον τὸν Παλαιστίνου
5 ἔγραψεν, ἐξ αὐτῶν τῶν γραμμάτων καταμαθεῖν εὐχέρεις.

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου περὶ τῆς τῶν ἱερῶν κατασκευῆς βιβλίων.

»Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Εὐσέβιῳ ἐπισκόπῳ. 4 1
»Κατὰ τὴν ἐπώνυμον ἡμῶν πόλιν, θεοῦ συναιρομένης προνοίας,
»μέγιστον πλῆθος ἀνθρώπων τῇ ἀγιοτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἑαυτοῦ ὁ Χριστὸς
10 »ἀνατέθεικεν, ὡς πάντων ἐκεῖσε πολλὴν λαμβανόντων τὴν ἀξίησιν
»σφόδρα ἄξιον ἡμῖν καταφαινεσθαι καὶ ἐκκλησίας ἐν αὐτῇ κατασκευα-
»σθῆναι πλείους. τοιγάρτοι δέδεξο προθυμότατα τὸ δόξαν τῇ ἡμε- 2
»τέρᾳ προαιρέσει. πρόεπον τοῦτο κατεφάνη ἡμῖν δηλώσαι τῇ σῇ συ-
»νέσει, ὅπως ἂν πεντήκοντα σωματῖα ἐν διφθέραις ἐγκατασκευείας
15 »εὐανάγνωστά τε καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν εὐπαρακόμιστα ὑπὸ τεχνικῶν
»καλλιγράφων καὶ ἀκριβοῶς τὴν τέχνην ἐπισταμέων γραφῆναι κελεύ-
»σειας, τῶν θείων μάλιστα, ὧν τὴν τε ἐπισκευὴν καὶ τὴν χρῆσιν τῷ 3
»τῆς ἐκκλησίας λόγῳ ἀναγκαίαν εἶναι γνωσκέας. ἀπέσταλται δὲ 3
»γράμματα παρὰ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητας πρὸς τὸν τῆς διοικήσεως
20 »καθολικόν, ὅπως ἅπαντα τὰ πρὸς τὴν ἐπισκευὴν αὐτῶν ἐπιτήδεια
»παρασχεῖν φροντίσῃ. ἵνα γὰρ ὡς τάχιστα τὰ γραφέντα σωματῖα 4
»κατασκευασθῆι, τῆς σῆς ἐπιμελείας ἔργον τοῦτο γενήσεται, καὶ γὰρ
»δύο δημοσίων ὀχημάτων ἐξουσίαν εἰς διακομιδὴν ἐκ τῆς αὐθεντίας
»τοῦ γράμματος ἡμῶν λαβεῖν σε προσήκει. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὰ 5
25 »καλῶς γραφέντα καὶ μέχρι τῶν ἡμετέρων ὄψεων ἤρῃστα διακομισθῆι,
»ἐνὸς δηλαδὴ τοῦτο πληροῦντος τῶν ἐκ τῆς σῆς ἐκκλησίας διακόνων,
»ὃς ἐπειδὴν ἀφίκοιτο πρὸς ἡμᾶς, τῆς ἡμετέρας πειραθῆσεται φιλιαν-
»θρωπίας. ὁ θεὸς διαφυλάξει σε, ἀδελφὲ ἀγαπητέ».

Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα τεκμηριῶσαι, μᾶλλον δὲ διδάξαι σαφῶς, 6
30 ὅπως ὁ πανεύφημος βασιλεὺς, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, πᾶσαν εἰς
τὰ θεῖα μετατέθεικε τὴν σπουδὴν.

Προσθήσω δὲ ὅμοως τοῖς εἰρημέμοις τὰ περὶ τὸν σωτήριον αὐτῷ 7
τάφῳ κατορθωμένα. μαθὼν γὰρ ὡς οἱ κορυβαντιῶντες καὶ περὶ

30 vgl. S. 140, 28ff
A²

5 γραμμάτων Thdt. πραγμάτων A² 8 πόλιν am Rand nachgetragen A² 9 ὁ
von späterer Hd. A² 11 καταφαινεσθαι Thdt.] καταφαινεται A² 14 σωματῖα von
1. Hd. corr. aus σωματεῖα A² 15 τεχνικῶν vom Korrektor beanstandet A² τεχνιτῶν
Thdt. 17 θείων + γραφῶν Thdt. 24 τὰ > A² vgl. Thdt. 28 von 1. Hd. διαφυλάξειεν,
von 2. Hd. εν getilgt und σε übergeschrieben A² 32 αὐτῷ von 2. Hd. aus αὐτοῦ A²

τὴν τῶν εἰδώλων θεραπείαν βεβακχευμένοι τὸν μὲν δεσποτικὸν τοῦ κυρίου κατέχουσιν τάφον, λήθη παραδοῦναι φιλονεικοῦντες τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας τὴν μνήμην, ἐπὶ τούτῳ δὲ τῆς ἀκολάστου δαίμονος Ἀφροδίτης ἐδομήσαντο οἶκον, καταλυθῆναι μὲν δὴ ὡς τάχιστα
 5 τὸ μυστήριον ἐκεῖνο προσέταξεν οἰκοδόμημα ὁ πιστότατος βασιλεὺς, τὸν δὲ χοῦν ἐκείνον τὸν ἐναγέσι μολυνθέντα θυσίαις ἐκφορηθῆναι καὶ πόρρω που ὑψηλῶναι τοῦ ἄστεος, εἶτα ναὸν τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ οἰκοδομηθῆναι μέγιστον καὶ κάλλιστον προστάττει. δῆλοι δὲ ταῦτα σαφέστερον ἢ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἐπιστολῆ. ἦν πρὸς
 10 τὸν πρόεδρον τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις λέγω, ἐπέστειλε. Μακάριος δὲ ἦν τότε, οὗ καὶ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, ὅς καὶ τῇ μεγάλῃ τῇ κατὰ Νίκαιαν κεκοινωνήκει συνόδῳ καὶ τὴν τῆς Ἀρείου σὺν τοῖς ἄλλοις βλασφημίας κατέλυσε φλόγα.

Ἐπιστολὴ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τῷ (ἐπισκόπῳ) Ἱεροσολύμων
 15 περὶ τοῦ σωτήριου τάφου.

»Νικητὴς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς Μακαρίῳ ἐπισκόπῳ 5 1
 »Ἱεροσολύμων.

»Τοσαύτη τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἡ χάρις, ὡς μηδεμίαν λόγων χορηγίαν ἀξίαν τοῦ παρόντος οἶμαι θαύματος δοκεῖν. τὸ γὰρ γνώρισμα
 20 τοῦ ἀγιωτάτου ἐκείνου τάφου ὑπὸ γῆν πάλαι κρυπτόμενον τοσαύταις ἐτῶν περιόδοις οὐ λαθεῖν δεδύνηται, ἄχρις οὐδὲ διὰ τῆς τοῦ σωτήρος ἡμῶν θεοῦ χάριτος ἢ τοῦ κοινῶς πάντων ἡμῶν ἐχθροῦ τυραννίς ἀνηρέθη ἥστινος τυραννίδος τοῖς ἑαυτοῦ θεράποισιν ὁ παμβασιλεὺς Χριστὸς τὴν ἐλευθερίαν παρασχὼν τὴν τοῦ ἀγιωτάτου τόπου γνῶσιν
 25 κατέλαμψεν, ὡς ἀληθῶς πᾶσαν ἐκπληξίν ὑπερβαίνειν. εἰ γὰρ πάντες οἱ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης εἶναι δοκοῦντες σοφοὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες ἀξιόν τι τοῦ πράγματος τούτου ἐθέλουσιν εἰπεῖν, οὐδὲ κἂν πρὸς τὸ βραχύτατον ἀμιλληθῆναι δυνήσονται, ἐπειπερ τοσοῦτον πᾶσαν ἀνθρωπίνην λογισμῶν χωρητικὴν φέσιν ἢ τοῦ θαύματος
 30 τούτου πίστις ὑπερβαίνει, ὅσον τῶν ἀνθρωπίνων τὰ οὐράνια δυνατώτερα εἶναι συνέστηκε. διὰ τοῦτο γοῦν οὗτος αἰεὶ καὶ πρῶτος 3 καὶ μόνος ἐστὶ μοι σκοπός, ἵν' ὥσπερ ἑαυτὴν ὀσημέραι καινότεροις θαύμασιν ἢ τῆς ἀληθείας πίστις ἐπιδείκνυσιν, οὕτως καὶ αἱ ψυχαὶ πάντων ἡμῶν περὶ τὸν ἅγιον νόμον σωφροσύνη καὶ ὁμογνώμονι
 35 προθυμίᾳ σπουδαιότεραι γένωνται. ὁθεν ἐπειδὴ πᾶσι φανερόν εἶναι 4 νομίζω, ἐκεῖνο μάλιστα πεπεισθῆναι σε βούλομαι, ὡς ἄρα μοι πάντων μᾶλλον μέλει τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον τόπον, ὃν θεοῦ προστάγματι ἀσχεστής εἰδώλου πλάνης ὥσπερ τινὸς ἐπικειμένον βάρους κομφισθῆναι προσέταξα, ἅγιον μὲν ἐξ ἀρχῆς θεοῦ κρίσει γεγεννημένον, ἀγιώτερον

>δὲ ἀποφανθέντα, ἀφ' οὗ τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους πίστιν εἰς φῶς
>προήγαγε, τοῦτον κάλλει οἰκοδομημάτων κοσμήσει.

>Προσῆκει τοίνυν τὴν σὴν ἀγχίνοϊαν οὕτως διατάξαι τε καὶ ἐκά- 5
>στου τῶν ἀναγκαίων ποιήσασθαι πρόνοϊαν, ὡς οὐ μόνον τὴν βασι-
5 >λικὴν τοῦ αὐτοῦ ἀγιωτάτου τύπου τῶν ἀπανταχοῦ βελτίονα γενέσθαι,
>ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα ἀναδεχθῆναι, ὡς πάντα τὰ ἐφ' ἐκάστης
>πόλεως καλλιστεῦντα ὑπὸ τῆς τοῦ κτίσματος τούτου νικᾶσθαι λαμ-
>πρότητος. καὶ περὶ τῆς τῶν τοίχων ἐγέρσεώς τε καὶ καλλιεργίας 6
>Δρακιλιανῶ τῷ ἡμετέρῳ φίλῳ τῷ διέποντι μέρη τῶν λαμπροτάτων
10 >ἐπαρχιῶν καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι ἐγκεχειρίσθαι παρ' ἡμῶν τὴν
>φροντίδα γίνωσκε. κεκέλευσται γὰρ ὑπὸ τῆς ἐμῆς εὐσεβείας τεχνί-
>τας τε καὶ ἐργάτας καὶ πάντα ὅσα περὶ τὴν οἰκοδομὴν ἀναγκαῖα
>τυγχάνει, ἃ παρὰ τῆς σῆς καταμάθοιεν ἀγχινοῖας, παραχρῆμα διὰ
>τῆς ἐκείνων προνοίας ἀποσταλῆναι. περὶ δὲ τῶν κίωνων ἢ τῶν 7
15 >μαρμάρων, ἃ δὴν νομίσεις εἶναι χρησιμώτερά τε καὶ τιμιώτερα,
>συνόψεως γενομένης πρὸς ἡμᾶς γράφαι σπούδασον, ἵνα ὅσων δὴν
>καὶ ὁποίων χρεῖαν διὰ τοῦ σοῦ γράμματος ἐπιγινῶμεν, ταῦτα παντα-
>χόθεν μετενεχθῆναι πρὸς τὴν τοῦ αὐτοῦ οἴκου λαμπρότητα δυνηθῆ-
20 >τὸν γὰρ τοῦ κόσμου θαυμασιώτερον τόπον κατ' ἀξίαν φαιδρύνεσθαι
>δίκαιον.

>Τὴν δὲ τῆς βασιλικῆς τοῦ αὐτοῦ οἴκου καμάραν, πότερον λακω- 8
>ναριαν ἢ διὰ τινος ἐτέρας φαιδροτάτης ἐργασίας δοκεῖ γενέσθαι, παρὰ
>σοῦ γινῶναι βούλομαι. εἰ γὰρ λακωναρία μέλλοι εἶναι, δυνήσεται καὶ
>χρυσῶ καλλωπισθῆναι τὸ λειπόμενον. καὶ περὶ τούτων ἢ σὴ ὁσιό-
25 >της τοῖς προειρημένοις δικασταῖς τὸ τάχος γνωρισθῆναι ποιήσει, ὅσων
>τε καὶ ἐργατῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ ἀναλωμάτων χρεῖα ἄτινα καὶ πρὸς
>ἐμὲ εὐθέως ἀνενεγκεῖν σπούδασον, οὐ μόνον περὶ τῶν μαρμάρων
>καὶ κίωνων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λακωναριῶν, εἴ γε τοῦτο κάλλιον
>ἐπιχρίνεις. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφὲ ἀγαπητέ.

30 *Περὶ τῆς εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοπορίας τῆς μακαρίας Ἑλένης.*

Τούτοις τοῖς γράμμασιν οὐκ ἄλλος τις διηκόνησεν ἀλλ' αὐτοῦ 6 1
τοῦ βασιλέως ἢ μήτηρ, ἢ καλλιπαις ἐκείνη καὶ παρὰ πάντων τῶν
εὐσεβῶν ἰδομένη, ἢ τὸν μέγαν τοῦτον φωστῆρα τῆ οἰκουμένη τεκοῦσα

33 vgl. Gen. 1, 16

A²

9 λαμπροτάτων] λαματάτων A² 16 συνοπίσεως A² 29 διαφυλάξει
corr. aus διαφυλάξει A²

καὶ τὴν τῆς εὐσεβείας ἀντὶ ἑκ παιδῶθεν προσενεγκοῦσα τροφήν (οὐχ ἤπιον γὰρ καὶ αὐτὴ τοῦ τοῦ παιδὸς πατρός, ἐαυτῆς δὲ ἀνδρός Κωνσταντίου τοῖς θεοῖς αὐτὸν τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀρεθρόφατο νόμοις)· αὐτὴ τῶν τῆς ὀδοιπορίας ἀνασχομένη πόρων καὶ τοῦ γήρους ²
 5 οὐ λογισαμένη τὰ πάθη — πρὸ γὰρ ὀλίγου τῆς τελευτῆς ἐαυτῆς τὴν ἀποδημίαν ταύτην ἐστείλατο. ὀγδοηκοιτοῦτις γὰρ τοῦδε τοῦ βίου τὸ τέρμα κατέληφεν.

Περὶ τῆς εἰρέσεως τοῦ ἁγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπιθυμητῶς γοῦν ἔχουσα καὶ πυρὸς δίκην ἐκκαυμένη τῇ καρδίᾳ ⁷ 1
 10 τῆς τῶν ἁγίων τόπων καταλήψεως ἕνεκα καὶ τῆς τε τοῦ σωτηρίου πάθους καὶ τῆς τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ τοῦ Χριστοῦ σταυροῦ ἀναζητήσεως φθίνει τὰ ἑρσοόλυμα. ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον εἶδεν ἐκεῖνο, ²
 τὸ τῆς κοινῆς σωτηρίας τὰ πάθη δεξάμενον, εὐθὺς μὲν τὸν μισαρόν ἐκεῖνον ναὸν καταλυθῆναι εἰς ἕδαφος καὶ τὸν γοῦν ἐκεῖνον τὸν ἐναγῆ
 15 πόρῳ που ἐκριφῆναι προσέταξε. δῆλον δὲ τοῦ κεκρυμμένου τόπου γεγενημένου, ὡφθῆσαν παρὰ τὸ δεσποτικὸν μνημα τρεῖς κατακεχωσμένοι σταυροί. καὶ ὅτι μὲν εἰς ἑκ τούτων ὁ τοῦ δεσπότητος καὶ σω- ³
 τῆρος ἡμῶν ἐτύγχανεν ὢν, οἱ δὲ ἕτεροι τῶν σὺν αὐτῷ προσηλωθέντων ληστῶν, ἀγαμφισβητήτως ἐπίστευον ἅπαντες ἡγνύουν δὲ ὅμως
 20 τὸν τῷ δεσποτικῷ ἐκείνῳ καὶ ἁγίῳ πελάσαντα σῶματι καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τὴν λιβάδα δεξάμενον.

Ἄλλ' ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος καὶ θεῖος ὄντως Μακάριος, ὁ τῆς ἐκ- ⁴
 κλησίας ἐκείνης πρόεδρος, τοιῶδε πόρῳ τὴν ἀπορίαν διέλυσε. γυναικὶ περιφανεστάτῃ τῆς ἐκεῖσε πόλεως, νόσῳ κατεχομένη μαζοῦ καὶ ὀρώσῃ
 25 πρὸς θάνατον τὰ ξύλα προσενεχθῆναι σχολήσας, ἔγνω τοῦ σωτηρίου σταυροῦ τὴν δύναμιν, τοιῶδε προσευχῇ πρὸς τὸν θεὸν χρησάμενος· ⁵
 κλίνας τὰ γόνατα πρὸς τὸ τοῦ γυναικίου οὐκ ἐπιπέδιον, φωνῇ μεγάλῃ ἐβόησε, στυγνῆς αὐτῷ καὶ τῆς θεοφιλεστάτης Ἑλένης καὶ πλήθους ἀνθρώπων πολλῶν· ὅς, δέσποτα θεῖ παρτοκράτορ, ὁ διὰ τοῦ μονο-
 30 γονοῦς σου παιδὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει τὴν σωτηρίαν ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ ἐργασάμενος, ὁ καὶ νῦν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων τῇ σῇ θεραπαιδίᾳ ἐμπνεύσας σὺν τῷ ταύτης παιδί, σῷ δὲ θεράποντι, ἐπιζητήσαι τὸ μακάριον ξύλον, ἐν ᾧ ὁ σωτὴρ πάν-

12—26 vgl. Thdt. I 18, 2—4 p. 64, 3—17 — 26—S. 146, 21 vgl. Rufin X 7 a. E. und S p. 970, 7ff

A²

2f Κωνσταντίνου A² 6 γὰρ A²] δὲ Thdt. 15 τόπου A²] τάφου Thdt.
 23 nach γυναικὶ + γὰρ von späterer Hd. A² 32 von späterer Hd. θεραπαίνῃ A²
 Gelasius. 10

των ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν, Χριστὸς καθηλώθη σαρκί, ἀνάδειξον
 ἡμῖν, κύριε, ποῖον ἐκ τούτων τῶν τριῶν ξύλων ἐστὶν ὁ σταυρὸς τοῦ
 Χριστοῦ, ὅς διὰ τῆς προσπαύσεως αὐτοῦ τῆς δι' ἡμῶν γινομένης ἐπὶ
 ταύτην τὴν ἀσθενῆ καὶ ἡμιθανῆ πρὸς ὑγίαν αὐτῆς καὶ ἐξανάστασιν
 5 χειραγωγὸς γένηται. ὡς δὲ ἐπαύσατο προσενξάμενος, προσφέρει
 τὸ πρῶτον ξύλον καὶ ἐπιτίθῃσιν ἐπὶ τὴν ἀσθενῆ· ἀλλ' οὐδὲν αὐτὴν
 ὤνησεν. εἶτα προσάγει καὶ τὸ δεύτερον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀπρακτον
 ἐδείχθη. ὅτε δὲ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ τρίτον, αὐτὸς τῇ σκιάσει
 τὸ ξύλον τῇ ἀσθενεὶ προσήγγισε καὶ θάυμα μέγιστον γέγονεν. ἄφρω
 10 γὰρ ἡ ἡμιθανῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς διήνοιξεν· εἶτα ἐπιταθέντος αὐτῇ
 τοῦ τιμίου καὶ δεσποτικοῦ σταυροῦ, εὐθέως ἀνεπήδησε, καὶ στᾶσα
 ἐπὶ τοὺς πόδας τῷ θεῷ δόξαν ἀνέπεμπε, τοσοῦτῳ κρείσσων ἑαυτῆς
 γενομένη, καὶ πάντα τὸν οἶκον περιπορευομένη χαίρουσά τε πανοικί
 μεγαλοφώνως εὐηγγελίζετο τοῦ θεοῦ σταυροῦ τὴν δύναμιν.
 15 Οὕτως ἡ εὐσεβεστάτη βασίλισσα, ἡ τοῦ πανευφήμου καὶ θεοφι-
 λεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου μήτηρ, εἰλικρινῶς ἐπιστήσασα τὸν
 νοῦν καὶ πιστωθεῖσα περὶ τε τοῦ σωτηρίου τάφου καὶ τοῦ τιμίου
 σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, εὐχτήριον οἶκον εὐθέως ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ
 ἐγείρει κατὰ τὰς τοῦ εὐσεβεστάτου παιδὸς Κωνσταντίνου προστάξεις,
 20 καὶ μαρτύριον αὐτὸν προσαγορεύσασα, εἰσέτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῇ
 πίστει προέκοπτε.

Διόπερ τοῦ ποθομένου τυχοῦσα, λοιπὸν καὶ περὶ τὴν τῶν ἡλῶν 8
 ἀναζητήσιν ἀδιστάκτως ἑαυτὴν ἐπιδίδωσιν, ἐν οἷς τὸ κυριακὸν σῶμα
 ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ καθήλωτο. καὶ εὐροῦσα τὰ μὲν εἰς τὸ βα-
 25 σιλικὸν ἐνέβαλε κρένος, τῆς τοῦ παιδὸς προμηθοιμένη κεφαλῆς, ἵνα
 τὰ τῶν πολεμίων ἀποχορῶνται βέλη· ὅπερ κρένος ἄτε θεῖον δῶρον
 πρὸς τὸν υἱὸν μετεκόμισε. τὰ δὲ λοιπὰ τῶν ἡλῶν τῷ τοῦ βασιλικοῦ
 ἵππου χαλκεύσασα ἀνέμιξε χαλινῷ, ἀσφάλειαν μὲν μηχανομένη τῷ
 βασιλεῖ, καὶ παλαιᾷ προφητεῖα πέρας ἐπιθήσασα. πρόρωθεν γὰρ
 30 Ζαχαρίας ὁ προφήτης ἐβόα· καὶ ἔσται τὸ ἐπὶ τοῦ χαλινοῦ ἅγιον
 τῷ κυρίῳ παντοκράτορι. τοῦ δὲ σωτηρίου σταυροῦ μοῖραν 9
 μὲν τινα τοῖς βασιλείοις ἀπένειμε· τῷ δὲ λοιπῷ θήκην ἐξ ὕλης ἀρ-
 γυρᾶς ποιησαμένη τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης δίδωκεν ἐπισκόπῳ. τῷ
 θεῷ ἐκείνῳ Μακαρίῳ, οὐπερ καὶ ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, φυλάττειν
 35 παρεγγυήσασα ταῖς μετέπειτα γενεαῖς τὰ τῆς σωτηρίας μνημό-
 συνα. πάντοθεν δὲ παντοδαπῆς ὕλης τεχνίτας ἀγείρασα ἅμα Μα-
 καρίῳ τῷ τῆς ἐκείσε ἐκκλησίας προέδρῳ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως
 τοῦ ταύτης υἱοῦ Κωνσταντίνου προσταχθέντα τοὺς μεγίστους ἐκεῖ-

22—S. 147, 5 vgl. Thdt. I 18, 5—7 p. 64f — 30 Zachar. 14, 20 -- 34 s. S. 143, 11

A²

29 παλαιᾷ Thdt.] πάλαι δὲ A²

ρους καὶ λαμπροτάτους ναοὺς θαυμασίως ᾠκοδόμησεν, ὡν τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος περιττὸν ἄγαν ἐπέιληφα ἐντάξει τῷδε τῷ γράμματι. πάντων ὡς ἔπος εἶπεν τῶν φιλοχρίστων τῶν ἐκ πάσης τῆς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἐκείσε συρροόντων καὶ θεωμένων τῶν ἔργων τὴν πολυτέλειαν.

Ἐποίησε δὲ καὶ ἕτερον μνήμης ἄξιον ἢ παρεύφημος ἐκείνη καὶ 11 ἀξιάγαστος βασίλισσα, ἡ τοῦ πιστοτάτου βασιλέως μήτηρ. τὰς γὰρ διὰ βίου τὴν παρθενίαν ἀσκούσας συναγείρασα πάσας καὶ ἐπὶ σπιβάδιον πολλῶν κατακλίνας, αὐτὴ δι' ἑαυτῆς θεραπαιίδος ἔργον ἐπλήρου, διακοινοῦσα αὐταῖς καὶ ὅσα παρατιθεῖσα καὶ κύλικας ὀρέγουσα καὶ οἰνοχοοῦσα καὶ πρόχοον ἐπὶ λέβητος φέρουσα καὶ ὕδωρ ταῖς ἐκείνων χειρῶν ἐπιχέουσα.

Ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια δρώσασα ἐπαρῆλθε μὲν πρὸς τὸν 12 παῖδα χαίρουσα. μετ' οὐ πολὺ δὲ μετ' εὐθυμίας ἀπάσης εἰς τὸν ἀνόλεθρον μετέστη βίον, πλείστα τῷ παιδί περὶ τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας ἐντειλαμένη καὶ ταῖς ἐξιτηρίοις αὐτὸν στεφανώσασα εὐλογίας. ἐκείνη μὲν οὖν καὶ μετὰ τὴν τελευταίην τιμῆς τετύχηκεν, ὅποιας τυχεῖν ἔχοῃν τὴν οὕτως ἐπιμελῶς καὶ θερμῶς τὸν τῶν ὄλων θεραπεύσασαν θεόν. Θνηατέρᾳ δὲ καταλέλοιπεν ὀνόματι Κωνσταντίαν 13 20 τὴν τοῦ ἀσεβοῦς Δικινρίου γερομένην γυναῖκα.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς μακαριωτάτης καὶ εὐσεβεστάτης καὶ 14 θεοσιλεστάτης Ἑλένης, σμικρὰ ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς καὶ μεγάλων ἀρετῶν κατὰ θεὸν τὸν σωτήρα ἡμῶν, τῷδε τῷ ἱστορικῷ παρατέθεικα γράμματι.

25 Περὶ τοῦ φόρου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ τὸν θεῖον τοῦ χριστοφόρου βασιλέως τοῦ ταύτης S υἱοῦ Κωνσταντίνου ζῆλον τρέψω τὸν λόγον, ὅστις τοσοῦτον ὑπερανέβη τὸν πατρῶον καὶ μητρῶον περὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ σωτήριον ζῆλον, ὥστε τὸ παρὰ τῆς μητρὸς ἐνεχθὲν αὐτῷ τοῦ δεσπότητος Χριστοῦ 30 κατὰ σάρακα πάθους σωτηρίου σταυροῦ σύμβολον, πιστεύσας ὡς αἰεὶ σωθήσεται ἡ πόλις ἢ ἐπώνυμος αὐτῷ, ἔαν ἐκεῖνο ἐν αὐτῇ φυλάττηται. κατέκρυπεν αὐτό, ἐνθεις τῷ ἑαυτοῦ ἀνδριάντι τῷ ἐν τῇ ἐπιλεγομένῃ ἀγορῇ ἥτοι φόρῳ Κωνσταντίνου καὶ ἐπὶ τοῦ πορφυροῦ καὶ μεγάλου κίονος ἰδρυμένῳ.

6—19 vgl. Thdt. I 18, Sf p. 65 — 19f vgl. Rufin X 12 p. 976. Soer. I 25 p. 136. Thdt. II 3 p. 96 — 29—34 vgl. Soer. I 17, S p. 106f; vgl. auch S. 12, 18ff

A²

4 τὸν aus τῶν A² | καὶ Thdt.] > A²

10*

Περὶ Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου καὶ τῶν ἐν τῇ ἐνδοτάτῃ Ἰνδία.

Ὁ μὲν οὖν θεοφιλέστατος βασιλεὺς εὐσεβείᾳ τε καὶ πίστει τοιαύτῃ 9 1
 πρὸς τὸν θεὸν συνεσφιγμένως, πάμπολλα καὶ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη εἰς
 εἰρήνην τὴν πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν παρεσχεύασε, τοῦ θεοῦ αὐτῶ ταῦτα
 5 καθυποτάξαντος πολλὰ πάλαι Ῥωμαίοις διαστασιάσαντα. ὅσον γὰρ
 ἑαυτὸν δι' εὐλαβείας τῷ θεῷ ἔταπεινοῦτο, τοσοῦτον, μᾶλλον δὲ πολλῶ
 πλεον αὐτῶ ὁ θεὸς πάντα κατηύθυνε. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖ- 2
 ρον πολλὰ προσθῆκαι τοῖς ἀποστολικαῖς ἐγίνοντο κηρύγμασιν. εἰ
 γὰρ καὶ Ματθαῖος Πάρθοις ἐκήρυξε καὶ Βαρθολομαῖος Αἰθίοφι καὶ
 10 Θωμαῆς τοῖς τῆς μεγάλης Ἰνδίας Ἰνδοῖς, ἀλλὰ τοῖς πόρρω Ἰνδοῖς Πάρ-
 θων καὶ τισιν ἔθνεσι πλησιοχώροις αὐτῶν οὐπω ἦν ὁ περὶ Χριστοῦ
 λόγος γνώριμος. γίνεται οὖν πρὸς ἀπομίμησιν Μητροδώρου φιλο- 3
 σόφου τιὸς, ἐκπειροσθέντος πάντα σχεδὸν τὰ ἔθνη ἱστορίας ἕνεκα,
 Μερόπιον τοῦνομα τινὰ ἄνδρα Τύριον, ἐν φιλοσόφοις ἐπίσημον, τὴν
 15 αὐτὴν τοῦ Μητροδώρου ἱστορίας χάριν ὑπέισελθεῖν πραγματείαν, ὅς
 ἐπήγετο παῖδας συμφυεῖς δύο, μεμνημένους μὲν εἰς ἄγαν πᾶσαν τὴν τῶν
 πραγμάτων παιδείαν, σπουδὴν δὲ ἔχοντας (εἰς) ἱστορίας ἀπάσης φιλο-
 μάθειαν, παρακαλέσαντας αὐτὸν τὸν φιλόσοφον Μερόπιον μεθ' ἑαυτοῦ
 αὐτοὺς παραλαβεῖν. ὃν ὁ μὲν εἰς Φρουμέντιος τοῦνομα, ὁ δὲ ἕτερος
 20 Αἰδεσίος. ἐπειδὴ δὲ ἔθος καὶ νόμος ἦν τοῖς ἐκεῖσε βαρβάρους τοὺς 4
 σπονδαῖς τῆς εἰρήνης τῆς πρὸς αὐτοὺς μὴ στοιχοῦντας Ῥωμαίους τοὺς
 ἄρ' ἡμῶν παρ' αὐτοῖς εὐρισκομένους ἀνααιρεῖν, συνέβη καὶ τότε κατὰ
 κράτος λελυῖσθαι τὰς σπονδὰς ἐκατέρων, ἐν ᾧ καιρῷ ὁ Μερόπιος τὴν
 ἐνδοτάτην Ἰνδίαν ἱστορήσεν ἅμα Φρουμεντίῳ καὶ Αἰδεσίῳ. στενω- 5
 25 θέντες γοῶν τῇ τῶν ἀναγκαίων λήψει, μάλιστα ὕδατος, ἀπάραντες
 ἐκ τῆς χώρας καὶ τῇ θαλάσῃ προσπλέοντες, προσορμίζονται τοῖς
 κατὰ τοὺς Ἰνδοὺς ἐκείνους τοὺς ἐνδοτάτους διαφέρουσι τόποις, μὴ
 δυναθέντες προσβῆναι ἀνέμων ἐναντιότητι κωλυθέντες. καὶ δὴ ἐπὶ
 ἡμέρας τινὰς λανθάνοντες ἦσαν ἐκεῖσε, ἐκ τῆς αὐτόθι γῆς ποριζό-
 30 μνοι τὰς χρεῖας τοῦ σώματος. ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν (τῶν) παίδων 6
 ἔπό τι δένδρον ἐπαβολεσχούντων ἀναγνώσμασιν, ἐπιστάντες οἱ βάρ-
 βαροι κατέσραξαν σὺν τῷ Μεροπίῳ ἅπαντας πλὴν τῶν προροηθέν-
 των παίδων Φρουμεντίου καὶ Αἰδεσίου, οὓς ἰδόντες καὶ εἰς οἶκτον
 ἐλθόντες ὡς ἅτε παίδων ἔφείσαντο, καὶ δῶρον αὐτοὺς τῷ οἰκείῳ
 35 βασιλεῖ προσήγαγον. ὃν εὐθὺς τὸν Φρουμέντιον, αἰσθόμενος αὐτοῦ

2—7 vgl. Rufin X 8 p. 971 Z. 5ff — 8—S. 150, 22 vgl. Rufin X 9f p. 971ff
 (erweitert)

A²

6 ἑαυτῷ A² se deo subiecerat Rufin 17 corr. Hei. 28 ἐναντιότητι an
 dem Wort ist mehrfach herumcorrigiert A² 30 corr. Holl

τῆς εὐφροίας ὁ βασιλεὺς ἐπίτροπον αὐτοῦ καθίστα ἐπὶ τοῖς οἴκοι γινο-
 μένοις ἀναλώμασι, τὸν δὲ Αἰδέσιον οἰροχοεῖν αὐτῷ διετύπωσεν. ἐν 7
 τούτοις ὄντων αὐτῶν καὶ προζοπτόρων αὐτῶν ὁσημέραι γίνεται
 τὸν βασιλέα τὸν ἀνθρώπινον ὑπεξελθεῖν βίον, ἀφέντα γίον κομιδῆ
 5 νῆπιον, τῆς οἰκείας βασιλείας διάδοχον νεύματι τοῦ μεγάλου τῶν
 Ἰνδῶν βασιλέως. γίνονται τοίνυν οἱ περὶ Φρουμέντιον ἐξεξῆς 8
 πάσης τῆς βασιλείας τοῦ παιδὸς ἐπίτροποι, τῆς μητρὸς αὐτοῦ πάντων
 αὐτοὺς προθεμένης τὴν ἕξουσίαν ἔχειν διὰ τρόπων γνησιότητα καὶ
 πείραν πραγμάτων βιωτικῶν. εἶχον γὰρ σὺν τῇ φύσει καὶ γυῶσιν,
 10 προτριβέντες μάλιστα παιδεία τε καὶ ξενιτεία, δι' ὧν μάλιστα καὶ
 τοῖς νέοις κατάστασις πρεσβυτέρων προσγίνεται. ἐπειδὴ τοίνυν 9
 ἦσαν καὶ εὐσεβεῖς. πίσκει τε τῇ πρὸς τὸν θεὸν διαπρέποντες ἀπάσῃ
 τε φιλανθρωπία τοὺς πολλοὺς ὑπερακοτιζόντες, γῆν τε καὶ θάλασ-
 σαν ἐπήεσαν, τὰ τῆς βασιλείας τοῦ παιδὸς ἰθύνοντες πράγματα τοῖς
 15 τε πλησιοχώροις προσέταττον, ἵνα τοὺς ἐπιξενουμένους Ῥωμαίων
 πρὸς αὐτοὺς φέρωσιν, ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ δι' αὐτῶν τοῖς Ἰνδοῖς
 ἐγκατασπείραι προμηθούμενοι. εἶχον γὰρ καὶ τὸν καιρὸν προσπα- 10
 ακοῦντα· τότε δῆτα ἀνευρόντες τινας προτρέπονται τοῖς ἔθεσι Ῥω-
 μαίων χρησαμένους ἐνκτήρια ποιεῖν καὶ οἴκους ἐκκλησιῶν δέμασθαι
 20 πρὸς συναθροισμὸν τῶν τῆν τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσιν ὑποδεχομένων, εἰ
 καὶ μὴ δύναντο θυσιαστήρια πηγνῦναι τῷ μὴ παρεῖναι αὐτοῖς ἀθθεν-
 τίαν ἱεροσύνης. γίνεται γοῦν ἐκ τούτου πρόφασις τοῖς ἐπέκεινα 11
 Ἰνδοῖς θεογνωσίας λίαν τοῦ Φρουμεντίου εὐεργεσίαις καὶ θωπεία καὶ
 παραινέσει φιλοτίμως αὐτοῖς προσιόντος.

25 Ὡς δὲ ἠνδρῶνθη τὸ βασιλικὸν παιδίον, οὐπὲρ τὴν ἐπιτροπείαν 12
 τῆς βασιλείας ἐποιούντο. εἰς αὔξησιν μεγίστην ἐπιδόντος αὐτοῦ, αἰ-
 τοῦσιν αὐτοὶ χάριν αὐτὸν τὴν ἐπὶ τὰ οἴκεια ἐπάνοδον αὐτοῖς χαρί-
 σασθαι. τοῦ δὲ βασιλέως σὺν τῇ μητρὶ πολλὰς παρακλήσεις λιπα-
 ροῦντος καὶ κρατοῦντος καὶ μὴ ἀπολύοντος, ὁ Φρουμέντιος ἔφασκε
 30 σφόδρα λυπεῖσθαι αὐτοὺς περὶ τούτου· διὸ κατηνάγκασαν τὸν τε
 βασιλέα καὶ τὴν τούτου μητέρα ἐπιδοῦναι τὸ ἀπολυθῆναι αὐτοὺς· οἱ
 δὲ μετὰ πλείστης ὄσης θλίψεως ἐπένευσαν, ὡς δεσπότη γὰρ τῷ Φρου-
 μεντίῳ ἀντεπιεῖν οὐκ ἐβούλοντο. οἱ δὲ παραδεδωκότες ἅπαντα τῷ 13
 παιδί καὶ τῇ τούτου μητρὶ τὰ ἐγχειρισθέντα αὐτοῖς τῆς βασιλείας
 35 πράγματα, ἐξήεσαν τῆς Ἰνδίας σὺν τιμῇ πολλῇ τὴν ἐπὶ τὰ οἴκεια
 πορείαν ποιοῦμενοι. τότε σὺν ὁ μὲν Αἰδέσιος τὴν Τύρον κατέλιψεν 14

A²

5 οἰκείας Cer.] οἰκίας A² 17 καιρὸν am Rand von 2. Hd. A² 25 ἠν-
 δρῶνθη corr. von 1. Hd. (?) aus ἰδρῶνθη A² 36 οἶν + τότε A²

φεν, ὁ δὲ Φρουμέντιος εἰς Ἀλεξάνδρειαν παραγίνεται, λογιζόμενος ὡς ἀκόλουθον εἶη τὸ γενόμενον παρὰ τοῖς βαρβάροις ἔργον θεῖον μὴ περιιδεῖν· καὶ προσελθὼν τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας Ἰθασίῳ — αὐτὸς γὰρ ἦν τότε τῆς ἐκείσε ἀρχιερωσύνης κατέχων
 5 τοὺς οὐακας — ἕκαστα αὐτῶ ὁ Φρουμέντιος τῶν γεγενημένων ὑφηγησάμενος ὑπομνησκει ἐπισκόπους αὐτοῖς ἀποσταλῆναι. τότε 15
 δῆτα ὁ μέγας Ἰθασίος σφόδρα σοφῶς καὶ συνετῶς τοῖς εἰρημένοις προσέχων, λέγει τῷ Φρουμέντιῳ· »καὶ τίνα εὐρήσομεν ἄλλον τοιοῦτον ἄνδρα, ἐν ᾧ πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ κατὰ σέ, ἀδελφέ, τὸν δυνάμενον
 10 ταῦτα ὀρθῶς διακελεύσασθαι καὶ τὰς ἐκκλησίας ὡς ἐνι μάλιστα τὰς ἐκείσε ἰθύνει«; καὶ χειροτονήσας αὐτὸν ἐπίσκοπον κελεύει πάλιν εἰς Ἰνδοὺς ἀποδημῆσαι καὶ τὰς ἐκείσε ἐκκλησίας καθιερώσασθαι καὶ τοῦ αὐτόθι λαοῦ προμηθεύσασθαι.

Πλείστη δὲ τοῦ θεοῦ χάρις προσετέθη μετὰ τὴν χειροτονίαν τῷ 16
 15 ἄνδρι, τὰς ἀποστολικὰς ἀφιέντι ἀκτίνας. φθάσας γὰρ τὴν προρηθ-
 θείσαν ἔνδοτάτην Ἰνδίαν, ἐπὶ σημείοις καὶ δυνάμεσι τὸ τοῦ Χριστοῦ βεβαιῶν εὐαγγέλιον, πολλὰ πλήθη τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀληθῆ πίστιν ἠφείλκυσσε, γνησιώτατα αὐτῶν τὸν θεῖον δι' αὐτοῦ παρα-
 20 δεξαμέντων λόγον. διὸ καὶ ἐκκλησίαι καὶ χειροτονία εἰς πλῆθος
 20 ἠΐξησαν ἐν ἐκείνοις τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα ἡμῖν ὁ Αἰδέσιος ἐν τῇ 17
 Τύρῳ παραμείνας διηγῆσατο· πρεσβύτερος γὰρ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας γενόμενος ἐν αὐτῇ παρέμεινεν ὥς τῆς τοῦ βίου τελευτῆς.

Περὶ Ἰβήρων καὶ Λαζῶν καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς αἰχμαλώτων ἁγίας γυναικός.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ οἱ πρὸς τῇ κατὰ Πόντον γῆ 10
 25 Ἰβηρῆς τε καὶ Λαζοῖ τὸν τοῦ θεοῦ ἐδέξαντο λόγον, μήπω πρὸ τούτου εἰς αὐτὸν πεπιστευκότες. τοῦ δὲ μεγίστου ἀγαθοῦ τούτου αἰτία κατέστη γυνὴ τις παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτος οὖσα, ἄκρον δὲ βίον μετερχομένη δι' ἐγκρατείας τε καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἔργων πάντας αὐτοὺς εἰς ἕκστασιν ἤγειν. ὡς δὲ τὴν αἰτίαν διεπυθάνοντο τῆς τσοαύτης 2
 30 αὐτῆς ἀσκήσεως, ἀπλότῃ μὲν ἢ ἁγία ἐκείνη γυνὴ λέγει· »διὰ Χριστοῦ τὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ«. οὐδένα μὲντοι ἐκ τούτου εἰς πίστιν ἔφερεν τῆς εὐσεβείας, ἑθαύμαζον δὲ μόνον τὴν γυναῖκα, καὶ τῷ ξένῳ βίῳ αὐτῆς προσέχοντες πολλὰ ἐλογίζοντο. ἀλλ' ἐπειδὴ ἔθος ἦν αὐτοῖς, 3
 εἶπερ ἡμίσιον εἶχον ἀσθενεῖα περιπεσόν, περιτρέχοντας αὐτοὺς πρὸς

20 auch die Quellenangabe wörtlich bei Rufin — 24—S. 154, 19 vgl. Rufin X 11 p. 973 ff

A²

2 εἶη Ltz εἶναι A² | γινόμενον A² | zu θεῖον vgl. opus dominicum Ruf. θεῖον A² 23 γυναικός + κατὰ τοῦ θεοδοσιῶτου A² 25 f τούτου aus τοῦτους, ε von 1. Hd. gestrichen A²

τοὺς ἐγχωρίους ἅπαντας ἐκάστοθεν πορίζεσθαι βοήθημα, γέγονε διὰ
 τούτου ἐκπεριελθοῦσάν τινα πάντας ἔλθειν καὶ πρὸς τὴν αἰχμάλω-
 τον. ἡ δὲ πρὸς τῇ θύρᾳ ἐστῶσα σὺν τῷ παιδαρίῳ τῇ γυναικὶ ἔφη· 4
 οὐδὲν ἐγὼ τῷ παιδαρίῳ δευήσομαι βοηθῆσαι, τὸν δὲ Χριστὸν, ὃν
 5 ὑμῖν εἶπον πολλάκις, οἶδα δυνατὸν εἶναι καὶ νεκροὺς ἀνίσταν καὶ τοῖς
 ἀπηγορευμένοις χαρίζεσθαι ἴασιν· ἡ δὲ τοῦ παιδὸς μήτηρ καθιέ-
 τευε τὴν αἰχμάλωτον. τότε οἶκτω τῆς δεομένης κινήθησα τὸ νῆπιόν
 τε τῷ σάκκῳ τῷ ἑαυτῆς περιβαλοῦσα, προσενξαμένη τῷ θεῷ ἀπέ-
 δωκεν αὐτὸ τῇ μητρὶ ὑγιές. διέδραμε δὲ εἰς πολλοὺς τὸ γενόμενον 5
 10 καὶ γε ἄχρι τῆς βασιλίδος ἔφθασεν, ἥτις κατέκειτο βαρυτάτῃ νόσῳ
 κατεχομένη· καὶ γὰρ χρόνον ἰκανὸν ἀσθενήσασα, ἀνιάτως εἶχε λοιπὸν
 τὰ περὶ τῆς φθασάσης αὐτὴν χαλεπωτάτης νόσου. ἀξιοὶ μὲν οὖν τὴν
 αἰχμάλωτον ἀποστείλασα διὰ τῶν οἰκείων πρὸς αὐτὴν παραγενέσθαι.
 ἡ δὲ δέει καὶ εὐλαβεῖα ἀνανεύει τοῦ πρὸς τὴν βασιλίδα διαβῆναι,
 15 εἰδυῖα τὸν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης παρεισδύνοντα ὄλισθον. διὰ 6
 τοι τοῦτο ἀποριζέσθαι αὐτὴν τοῦ μὴ ἔλθειν ἐπιγνοῦσα ἢ βασίλισσα
 κελεύει σὺν τῷ σκιμποδίῳ πρὸς αὐτὴν ἀπαχθῆναι. ἥστως δυσω-
 πηθεῖσα τὴν ταπεινώσιν ἢ μακαρία αἰχμάλωτος τὸν αὐτὸν τρόπον
 περιβαλοῦσα τὴν βασιλίδα τῷ σάκκῳ, ἐφ' ᾧ γόνυ κλίνας τὰς εὐχὰς
 20 τῷ θεῷ προσέφερε τῇ συνήθει πρὸς τὸν Χριστὸν εὐχῇ, ἡγῆσθε
 ἀποπέμπει χαίρονσαν καὶ πορευομένην τοῖς οἰκείοις ποσί. νέον καὶ
 ξένον θαῦμα τοῖς ἐντοπίοις παρεχομένην, τοῦ Χριστοῦ τὴν χάριν
 ὁμολογοῦσαν, καθὼς παρὰ τῆς αἰχμάλωτου γυναικὸς ἐδιδάχθη. τρα-
 νῶς τε ἀπεφθέγγετο πορευομένη· »δόξα σοι Χριστέ, φησί, δέσποτα
 25 τῆς αἰχμάλωτου· σοὶ χάρις καὶ σοὶ πᾶσα τιμὴ, σωτῆρ ἡμῶν τῶν
 εἰς σὲ πιστεύειν ἤξιωμένων· ἀλλὰ καὶ τῷ συμβίῳ ἑαυτῆς ἢ βασί- 7
 λισσα διηγήσατο ἕκαστα, παρώρμησε δὲ αὐτὸν εἰς ἀμοιβὴν ἀξιόπιστον
 χρήμασι βουληθῆναι ἀμείψασθαι τὴν αἰχμάλωτον τῆς εὐεργεσίας τῆς
 εἰς τὴν σύμβιον αὐτοῦ ἔνεκα. ἡ δὲ βασίλισσα πρὸς αὐτὸν ἔφη· »ἢ 8
 30 αἰχμάλωτος αὐτῆ, ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὄρεγεται ἀργυρίου οὔτε χρυσοῦ
 περιποιεῖται· δῶρον δὲ ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἀξιόχρεων, τὸ μόνον ἡμᾶς
 πιστεῦσαι, ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐστὶ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου· ἡ γὰρ ὁ
 πᾶς βίος νηστεία καὶ ἐγκράτεια, περιττοὶ θησαυροὶ χρυσοῦ καὶ ἀργυ-
 ρίου, καὶ γὰρ ἀπεπειράθη τῆς εὐσεβοῦς. τάλειθ' διηγοῦμαι σοι, ὦ
 35 βασιλεῦ. ἀλλ' εἴ μου παρὰ σοὶ φροντίς ἐστὶ σωτηρίας, ἀμειψόμεθα
 καιρότερον τὴν γυναῖκα, τὸν Χριστὸν αὐτῆς παραδεχόμενοι εἰς προσ-
 κύνησιν· ὁ δὲ τέως ὀκνηρότερον διετέθη, καίτοι πολλάκις ὑπο- 9

A²12 οὖν von 2. Hd. übergeschrieben A² 33 περιττοὶ aus περιττὸν corr. A²

μνηνησζόμενος πρὸς τῆς γαμετῆς ὑπερετίθετο ἐκλύων ταῖς εὐαγγελ-
 λιαῖς τὴν αἴτησιν καὶ καιρὸν πρόσφορον ἐλπίζων αὐτῶ περὶ τούτου
 λυσιτελεῖν [ἔλεγεν]. ὁ καὶ γέγονε κατὰ πρόνοιαν θεοῦ τοῦ θέλοντος
 » πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
 5 ἐλθεῖν«. συνέβη γὰρ αὐτὸν ἐν θῆρα περισπώμενον περὶ ὕλην 10
 κάταλσον καὶ βαθυτάτην ἐν ἡμέρᾳ σταθροῦ ὑποστῆναι νύκτα ἀπροσ-
 δόκητον. ἄφνω γὰρ ἐν μεσημβρία κατὰ πάσης τῆς ὕλης περιεχύθη
 σζότος βαθύτατον, ἐνθα ἦν ὁ βασιλεὺς. ὡς δὲ καὶ οἱ συνόντες αὐτῶ
 τῆδε κάκεισε πρὸς τὴν θῆραν διασπώμενοι ἐνορηται, φόβος συνέσχε
 10 τὸν βασιλέα μέγιστος ἥκιστα λογιζόμενον, ὅπως διαφύγη τὴν ἔφοδον.
 ἔπει δὲ καὶ πάντες οἱ συνόντες αὐτῶ τὴν αὐτὴν ὑπέμενον ἀνάγκην 11
 (ἐκαστον γὰρ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐληλυθέναι σπενδόντων ἐν ᾧ κατεί-
 ληφε τόπῳ τὸ σζότος ἐστήλωσε, προβῆναι μὴ συγχωρῆσαν εἰς ἀλλή-
 λων παράκλησιν) τότε ὑπομνησθεῖς ὁ βασιλεὺς τῆς γαμετῆς καὶ
 15 τῆς ταύτην ἀνιάτως ἔχουσαν λασαμένης αἰχμαλώτου, ἐβόησε λέγων
 » Χριστέ, ὁ τῆς αἰχμαλώτου κύριος, παρᾶστηθί μοι τὰ νῦν, ἵνα φύγω
 τὴν ἐπικειμένην ἀνάγκην· ἔχω γὰρ σαφεστάτην πείραν τῆς θείας σου
 δυνάμεως τὴν ἐμὴν σύμβιον«. καὶ ἅμα τῶ τελέσαι τὴν εὐχὴν εὐθύς
 20 περιαιρεθέντος τοῦ σζότους τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐπεχύθη μᾶλλον ἢ
 τὸ πρότερον κατὰ πάσης τῆς ὕλης, ἐνθα ἦσαν ἐστηλωμένοι. καὶ 12
 παραγενόμενοι οἴκοι ὕγιεις παραχοῆμα εὔρον τὸν βασιλέα κελεύοντα τὴν
 αἰχμάλωτον (εὐθ)έως πρὸς αὐτὸν γενέσθαι. μηκέτι θεὸν ἔτερον προσ-
 κνεῖν ἐπαγγελλόμενον ἢ Ἰησοῦν Χριστόν, ὃν ἡ γυνὴ σέβεται. ἔρχε- 13
 ται οὖν ἡ γυνὴ ἢ αἰχμάλωτος, καὶ γίνεται τοῦ βασιλέως διδάσκαλος
 25 πάντα τὸν τύπον τῆς πίστεως αὐτῶ ἐπιστήσασα. ὁ δὲ χαίρων οὐκ
 ἠδέιτο πρὸς εὐτελοῦς γυναικὸς θεοσεβειαν ἐκμανθάνων· τούναντιον
 δὲ ἐπ' αὐτῇ σεμνυνόμενος εἰς μέσον αὐτὴν ἄγεσθαι ἐπὶ τοῦ πλήθους
 ἐκέλευσε παρησιαζόμενος ἐπ' αὐτῇ λέγων· » ὅτι μου ἡ γαμετὴ θάνα-
 30 τον διὰ τῆς προσευχῆς ταύτης διέδρα Χριστοῦ τοῦ παιμβασιλέως τῆ
 χάριτι«. ἔπειθέ τε τοὺς ὑπηκόους, εἰ θέλοιν σωζέσθαι, καὶ τὰ αὐτὰ
 φρονεῖν καὶ τὴν εἰς Χριστόν ἀρεῖσθαι προσκύνῃων τῶν εἰδώλων
 καταφρονούντας.

Ἐπειδὴ δὲ ἔμαθε πρὸς τῆς ἀγίας γυναικὸς ὅτι ἐκκλησίας χρὴ 14
 ἰδρῦσασθαι εἰς προσκύνῃων τοῦ Χριστοῦ, ὁμοῦ προῆει ἐπὶ τὴν χρεῖαν
 35 σπουδαίως. ὡς δὲ τοῦ οἴκου τὸν περὶβολον ἠγειραν οἰκοδομήσαντες,

4 I Tim. 2, 4

A²

22 (εὐθ)έως Hei] ἔως A² 34 ἰδρῦσασθαι: ἰσ übergeschrieben A² 35 am
 Rand Θ A²

ἔδει δὲ λοιπὸν τοὺς κίονας στῆσαι ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου πρὸς διαίρεσιν
 τῶν συνερχομένων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, θέλων ὁ θεὸς πάγιον
 γνώμην ἐνθῆναι τῷ τε βασιλεῖ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ὑπηκόοις
 περὶ τοῦ διὰ τῆς αἰχμαλώτου γυναικὸς κηρυχθέντος εὐαγγελίου Ἰησοῦ
 5 Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ποιεῖ τὸν τρίτον κίονα εἰς μέσον ὀρθωθέντα
 ἔτι τε πλάγιον ὄντα μὴ γενέσθαι εἰς τέλος ὀρθιον καθάπερ καὶ οἱ
 δύο ἕτεροι· καὶ πολλὰ καμόντες οἱ τεχνῖται τὰ τε ἰστία σὺν ταῖς
 μηχαναῖς ἀπάσαις διασπρήξαντες καὶ συντρίψαντες ὑπεξαναχωροῦσι
 φεύγοντες, δεδιότες μὴ ἐναπολειφθέντες χαμαὶ ὑπὸ τὸν κίονα ἀπο-
 10 θάψωσιν· ἴστατο γὰρ ὁ κίον ἐν τῷ ἀέρι κρεμάμενος πλάγιος, μηδε-
 νόσ ὡς ἔθος τοῖς τεχνίταις ἐπινοουμένου παρ' αὐτῶν τινος βοηθή-
 ματος. ἀζούει ταῦτα ἡ αἰχμαλώτος καὶ δέει πολλῶν συσχεθεῖσα, μὴ
 15 ἀνάπαλιν τὸ πλῆθος ἐπιδῶ ἑαυτὸ πρὸς τὰ εἶδωλα, ἔρχεται δύνοντας
 τοῦ ἡλίου κατὰ τὸν τόπον καὶ κλίνασα γόνυ πρὸς τὸν θεὸν ἕως
 15 πρῶτ' ἠγείρε διὰ τῆς εὐχῆς τὸν κίονα, οὐκ ἐπὶ τὴν βᾶσιν ἐστῶτα.
 ἀλλ' ὀρθὸν μὲν ἠρτημένον ἐπάνω τῆς βάσεως ὅσον ἀπὸ πήξεως ἐνόσ,
 οἰκορομοῦντος τοῦ θεοῦ μὴ ἀπιέναι τὴν αἰχμαλώτου οἴκοι ἕως τῆς
 τοῦ πλήθους ἀφίξεως, ἵνα γνῶσιν αὐτῆς τὴν ἐν τῷ ὑπ' αὐτῆς κηρυτ-
 20 τομένῳ ἀληθινῷ θεῷ πίστιν. ἦλθον οὖν ἔωθεν σὺν τῷ βασιλεῖ,
 20 καὶ ἰδόντες ὀρθιον ἠρτημένον τὸν τηλικούτου κίονα ἐξίσταντο. τότε
 τῆς αἰχμαλώτου πᾶσι γενομένης καταφανοῦς διὰ τὸ γεγονός, ἀναστά-
 σης αὐτῆς ἐκ τῆς εὐχῆς εὐθέως ὁ κίον, οἷά τινων τεχνιτῶν τῇ οἰκείᾳ
 βάσει αὐτὸν προσαρμολογῶντων ὡς ἐνὶ μάλιστα ἀπετέθη, πλείστην ὄσην
 25 παρὰ τοὺς ἔμπροσθεν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν κίονας ἔχων εὐπρεπῆ τὴν
 25 ἀσφάλειαν. ἐκ τούτου γέγονε καὶ τοὺς λοιποὺς τοῦ πλήθους συν-
 ελθεῖν καὶ συνομολογῆσαι τὴν τοῦ βασιλέως πίστιν θαυμάζοντας
 Χριστόν· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ αἰχμαλώτος ἐκείνη ἀγία γυνὴ διεμαρ-
 τύρατο· ἐδεδοίκει γὰρ τοῦ πλήθους τὴν ἀπλότητα, μήποτε ἄρα ὑπὸ
 τῆς πατροφᾶς δεισιδαιμονίας νυττόμενοι εἰς αὐτὴν τὸ εἰς Χριστόν
 30 σέβας ἀπενέγκοιτο, ἦγουν δόξαν περὶ αὐτῆς σχῶσι μὴ συντείνουσιν
 πρὸς εὐσέβειαν. διὰ τοῦτο καὶ κοινωνῆσαι αὐτοὺς τῆς εὐχῆς προ-
 18 ετρέφατο, ἡνῖκα τὸν κίονα ἠρτημένον τῷ οἰκείῳ τόπῳ προσαρμολο-
 γῶσθαι πεποίηκε, συσκιάζουσα διὰ τούτου τὴν οἰκείαν ὑπόληψιν, τὴν
 δὲ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐνέργειαν λέγουσα εἰς πάντας ἀνθρώπους
 35 τοὺς εἰς αὐτὸν εὐσεβοῦντας διαβαίνειν ἐν ταῖς ὑπὲρ ἀνθρώπων
 πράξεσι.

A²22 οἰκία A² corr. Cer. 24 nach τὴν (τ'') Raum für zwei Buchstaben A²32 οἰκίω A² corr. Cer.

Μετὰ δὲ τὸ τελειωθῆναι τὴν ἐκκλησίαν ὑποτίθεται τῷ τε βασι- 19
 λεὶ καὶ τῇ βασιλίδι ἢ ἀρχιμάλωτος πέμψαι αὐτοὺς πρὸς τὸν τῆς εὐσε-
 βείας σύντροφον τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα Κωνσταντῖνον πεμφθῆ-
 ναι αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ αἰτουμένους τὸν τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην κα-
 5 θιερώσοντα. τότε ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ κοινῶ τῶν Ἰβήρων
 οἱ σταλέντες πρεσβευταὶ καταλαμβάνουσι τὴν Κωνσταντινούπολιν,
 ἀναγγέλλοντες τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ τὴν ἐκείσε κρατυνθείσαν
 τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἐπίσκοπον αἰτουῦντες δοθῆναι αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ
 10 εἰς τὴν τῶν παρ' αὐτοῖς ἐκκλησιῶν καθιέρωσιν ὁμοῦ καὶ διατύπω-
 σιν. οὗς προσηρώς δεξιόμενος ὁ εὐσεβὴς καὶ φιλόχριστος βασιλεὺς 20
 Κωνσταντῖνος, χαίρων ἐν τῷ κερῶ παρέσχε τὴν αἴτησιν, τὸν τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον Ἀλέξανδρον παρορημάσας χειροτονῆ-
 σαι τῶν Ἰβήρων ἐπίσκοπον, ὁμοῦ συνορῶν θεοῦ νεῦμα εἶναι τοῦ τοῦς
 ἀλλοφύλους αὐτῷ καθυποτάσσοντος. τούτων ἡμῖν ὁ πιστότατος 21
 15 Βαζκούριος ὑφηγητῆς γέγονεν, ἀνὴρ εὐλαβέστατος καὶ τοῦ βασιλικοῦ
 γένους τῶν παρ' αὐτοῖς Ἰβήρων περιφανέστατος, (ἦς) σαυράτης Ῥω-
 μαίων καταστὰς καὶ ταῖς ἀκρωρείαις τῆς Παλαιστίνης κατὰ τῶν Σαρα-
 κηνῶν βαρβάρων ἐπιστρατεύσας πόλεμον ἄκρως ὅτι μάλιστα τὴν κατ'
 αὐτῶν νίκην ἤρατο.
 20 Ἄλλ' ἐπανιτέον εἰς τὸ ἐγχειρισθὲν τῆς βασιλείας τῆς ἱστορίας· 22
 ὁ γὰρ τοι βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐπιμελέστερος ὢν περὶ τὸν χρι-
 στιανισμὸν καὶ ἀποστολικῶ εἰς τὸν Χριστὸν ἐκκαίόμενος πόθῳ,
 ἐτέρας καὶ αὐθις ἐκκλησίας κατὰ πόλεις ἐποίει καὶ μίαν μὲν ἐν τῇ
 καλουμένῃ θροῦ τῇ Μικροῦ, ὑφ' ἣν τοὺς ἀγγέλους ξεινοθῆναι πρὸς
 25 τοῦ Ἀβραάμ οἱ ἱεροὶ λόγοι μνηνοῦσι, κατεσκεύασε. μαθὼν γὰρ ὁ 23
 τὰ πάντα ἄριστος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὑπὸ
 τῇ θροῦ ἐκείνῃ βωμὸν ἰδοῦσθαι καὶ θυσίας Ἑλληνικὰς ἐπ' αὐτῷ τε-
 λείσθαι, μέμφεται μὲν δι' ἐπιστολῆς Εὐσεβίῳ τῷ Καισαρείας τῆς
 Παλαιστίνης ἐπισκόπῳ παριδόντι τὸ τοιοῦτον μυσερὸν τόλμημα,
 30 κελεύει δὲ τὸν μὲν βωμὸν ἀνατραπῆναι, πρὸς δὲ τῇ θροῦ ἐκκλησίαν 24
 τῆς Φοινίκης μαθὼν αὐτοὺς ἀσεβῶς βιοῦντας καὶ αἰσχρὰν ἀγωγὴν
 μετιόντας, νόμον σεμνῶ τὸν αἰσχρὸν αὐτῶν ἀνείλε βίον, ἐκκλησίαν
 δὲ κτίσας ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι παρα-
 σκευάσας κληρὸν τε ἱερὸν σὺν αὐτῷ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ καθιερω-

14 Quellenangabe fast wörtlich so bei Rufin — 20—S. 155, 11 vgl.
 Soer. I 18, 5ff p. 110 — 24 vgl. Gen. 18, 1ff

A²

1 ῶ in τῷ undentlich A² 16 corr. Holl 22 ἐκκαίόμενος; αἰ durch Cor-
 rector A² 30 im Text ἀνατραπῆ, darüber von 2. Hd. εἶναι A²

θῆναι προστάξας, οὕτως τὰ Ἐπιουπολιτῶν κατὰ μετριώτερα ἀπειργά-
 σατο, οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄρχοντας πολιτικοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐπὶ
 βίῳ σεμνῶ μαρτυροῦμένους ἐπιλεξάμενος προσκατέστησε τῇ πόλει
 καὶ τῇ περιχώρῳ πάσῃ, θάνατον αὐτοῖς ἀπειλήσας, εἰ μὴ τῆς πρό-
 5 τερον προσοῦσης αὐτοῖς ἀσχοουργίας καὶ τῆς περὶ τὰ μυσῆρά εἶδωλα
 δεισιδαιμονίας αὐτῶν ὡς τάχιστα ἑαυτοὺς μεταβάλουεν. ἔτι τε τὸν 25
 ἐν Ἀράκοις τῆς Ἀφροδίτης * ἀροητοποιίας ἀνέτριψε, καὶ τὸν ἐν τῇ
 Κιλικίᾳ Πυθωνικὸν ἀπήλασε δαίμονα, τὸν καὶ ἐν ᾧ ἐρώλευσεν ἐκ
 θεμελίῳ ἀνατραπῆναι κελεύσας. τοιαῦτα ὁ πιστότατος βασιλεὺς
 10 Κωνσταντῖνος πανταχοῦ γῆς εἰργάζετο χρηστὰ.

Παραθῆσω δὲ καὶ ἕτερον τεκμήριον τῆδε τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστο- 26
 ρίᾳ τῆς τοῦ αὐτοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν
 τῶν ὄλων θεὸν πίστει. τοσοῦτος γὰρ αὐτῷ ἦν ὁ περὶ τὸν Χρι-
 στὸν πόθος καὶ ζήλος, ὡς καὶ εἰς Πέρσας σκεπτόμενος ὑπὲρ τῶν
 15 ἐκεῖσε Χριστιανῶν διαβῆναι κελεύσας τε κατασκευασθῆναι σκηρὴν ἐκ
 ποικίλης ὀθόνης ἐκκλησίας τύπον ἀποτελοῦσαν, ὡς καὶ Μωσῆς ἐν
 τῇ ἐρήμῳ πεποίηκε καὶ ταύτην φέρεσθαι ἐν τῇ ὁδῷ. ἵνα ἕξη κατὰ
 τοὺς ἐρήμους τύπους εὐκτήριον εὐφρεπές, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς τῷ θεῷ
 ἀναπέμψει. ἀλλὰ τὴν μὲν ἐπὶ τὴν Περσίδα πορείαν διανῦσαι αὐτὸν 27
 20 τότε κατὰ γνώμην αὐτῷ οὐχ ὑπήντησε, τῆς τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ
 προμηθουμένην εἰρήνης· ὁ δ' ἐκεῖσε, τῶν Περσῶν λέγω, βασιλεὺς ὑπὲρ
 τῶν ὑπ' αὐτὸν τῆς εὐσεβείας τροφίμων τὴν πρόνοιαν ποιούμενος,
 μαθὼν αὐτοὺς ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε ἀσεβῶν ἑλαττομένους καὶ αὐτὸν δὲ
 τοῦτον τὸν ἐκεῖσε βασιλέα τῇ πλάνῃ δεδουλωμένον παντοδαποῦς
 25 αὐτοῖς καττύειν ἐπιβουλὰς, Σαβῶριος δὲ ἦν, ἐπέστειλεν αὐτῷ καὶ
 εὐσεβεῖν παραιῶν καὶ τοὺς εὐσεβεῖς καὶ Χριστιανοὺς τιμῆς ἀπολαβεῖν
 αὐτῶν. σαφῆ δὲ τὴν τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως σπουδὴν αὐτὰ δείξει
 τὰ γράμματα.

Ἐπιστολὴ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Σαβῶριον τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα περὶ
 30 τῆς τοῦ λαοῦ τοῦ θεοῦ προνοίας.

»τὴν θεῖαν πίστιν φυλάττων τοῦ τῆς ἀληθείας φωτὸς μετα- 11 1
 λαγγάνω· τῷ τῆς ἀληθείας φωτὶ ὀδηγούμενος τὴν θεῖαν πίστιν ἐπι-

11—21 Quelle Johannes? — 16f vgl. Exod. 36 — 22—28 vgl. Thdt. I
 24, 12f p. 76 — 31—S. 157, 11 vgl. Thdt. I 25, 1—13 p. 76ff

A²

7 Ἀράκοις Soer.] ἀράτοις A² | * erg. nach Soer. etwa: καὶ καθελὼν
 τὰς ἐκεῖ γιγνομένης ἀνέδην 13 τοσοῦτον A² 17 ἕξη Ltz. ἔχει A² 24 ἐκεῖ-
 νων Thdt.] ἐκεῖ (entgegen d. Sprachgebrauch) A² 26 ἀπολαβεῖν corr. aus ἀπο-
 λάβειν A²

- >γινώσκω. τοιγάρτοι ὡς τὰ πράγματα βεβαίως, τὴν ἀγιοτάτην θρη-
 >σκείαν γινωρίζω διδάσκαλον οὖσαν τῆς γνώσεως τοῦ ἀγιοτάτου θεοῦ,
 >ταύτην τὴν λατρείαν ἔχειν ὁμολογῶ. τούτου τοῦ θεοῦ μου τὴν
 >δύναμιν ἔχων σύμμαχον, ἐκ τῶν περάτων τοῦ ὠκεανοῦ ἀρξάμενος
 5 >πᾶσαν ἐφεξῆς τὴν οἰκουμένην βεβαία(ις) σωτηρίας ἐλπίσι διήγειρα,
 >ὡς ἅπαντα ὅσα ὑπὸ τοσοῦτοις τυράννοις ἔθνη δεδουλωμένα ταῖς
 >καθημεριναῖς συμφοραῖς τρυχόμενα ἐξέτηλα γέγονε, ταῦτα νῦν προσ-
 >λαμβάνοντα τὴν τῶν κοινῶν ἐκδικίαν, ὥσπερ ὑπὸ πολλῆς τινος θερα-
 >πείας ἀναζωπυρηθέντα, ἀνχοῦσι τε καὶ ἀγάλονται καὶ πανηγυρικάς
 10 >τῷ θεῷ ἐπιτελοῦσιν ἑορτάς. τούτου τὸν θεὸν ἐγὼ πρεσβεύω, οὐπερ 2
 >τὸ σημεῖον ὁ αὐτῷ ἀνακειμένος μοι στρατὸς ὑπὲρ τῶν ὄμων φέρει,
 >καὶ ἐφ' ἅπερ ἂν ὁ τοῦ δικαίου λόγος παρακαλεῖ, κατευθύνεται. ἐξ
 >αὐτῶν δ' ἐκείνων περιφανέσι τροπαιοῖς αὐτίκα τὴν χάριν λαμβάνω.
 >τούτου τὸν θεὸν ἀκραιφνεῖ καὶ καθαρῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἀνωτάτω
 15 >τυγχάνειν ὑπεραυγάζομαι.
 >Τούτου δὲ τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι γόνυ κλίνας, φεύγων μὲν πᾶν 3
 >αἴμα βδελυκτὸν καὶ ὀσμὰς ἀηδεῖς καὶ ἀποτροπαιοὺς, πᾶσαν δὲ λαμ-
 >πηδόνα ἐκκλίνων, αἷς ἢ παμμίαιρος καὶ ἀθέμιτος πλάνη χαίρουσα
 >πολλοὺς τῶν ἔθνῶν καὶ ὅλα γένη χράνασα κατέρριψε, τοῖς κατω-
 20 >τάτω παραδοῦσα μέρεσιν. ἅ γὰρ ὁ θεὸς τῶν ἀνθρώπων πρόνοιαν 4
 >διὰ φιλανθρωπίας οἰκείαν ποιούμενος χρείας ἡμῶν ἕνεκα εἰς τοῦμ-
 >φανῆς παρήγαγε, ταῦτα πρὸς τὴν ἐκάστον ἐπιθυμίαν κακῶς ἀνέρ-
 >χεται· καθαρὰν δὲ μόνην διάνοιαν καὶ ψυχὴν ἀκηλίδωτον παρὰ
 >ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ, τίς τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας πράξεις ἐν τούτοις
 25 >σταθμώμενος. ἐπιεικείας γὰρ καὶ ἡμερότητος ἔργοις ἀρέσκεται πρῶτος
 >γιλῶν, μισῶν τοὺς ταραχώδεις, ἀγαπῶν τὴν πίστιν, ἀπιστίαν κολά- 5
 >ζων, πᾶσαν μετὰ ἀλαστοειείας δυναστείαν καταγνοὺς καταβάλλει, ἴβριν
 >ὑπερηφάνων τιμωρεῖται, τοὺς ὑπὸ τύφον ἐπαιρομένους ἐκ βάθρων
 >ἀναίρει. οὗτος καὶ βασιλείαν δικαίαν περὶ πολλοῦ ποιούμενος ταῖς 6
 30 >παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίας κρατύνει, σύνεσίν τε βασιλικὴν τῷ γαληναίῳ
 >τῆς εἰρήνης διαφυλάττει.

>Αὐτὸ χάριων ἄγαν ὑπεραγάλλομαι, ἀδελφέ, τούτου θεὸν εἶναι
 >ὁμολογῶ(ν) πάντων ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα, ὃν πολλοὶ τῶν τῆδε βασιλευ-

9 Interpolation des Gelasius — 27 vgl. Jes. 13, 11

A²

- 5 βεβαίαις Thdt.] βεβαία A² 6 τυράννοις aus τυράννης A² 7 συμφο-
 οραῖς A² 10 Am Rand noch kenntlich ὑπερ . . . ἀλλ von späterer Hd. A²
 11 αὐτῷ corr. aus αὐτοῦ A² 16 μὲν übergeschrieben von späterer Hd. A²
 21 οἰκίαν A² 27 ἀλαστοειείας A² 33 ὁμολογῶν Thdt.] ὁμολογῶ A²

>σάντων, μαριώδεσι πλάναις ὑπαχθέντες, ἐπεχείρησαν ἀρτήσασθαι.
 >ἀλλ' ἐκείνους ἅπαντας τοιοῦτον τιμωρὸν τέλος κατανάλωσεν, ὡς
 >πάν τὸ μετ' ἐκείνους ἀνθρώπων γένος τὰς ἐκείνων συμφορὰς οὐκ
 >ἀντ' ἄλλον παραδείγματος ἢ ταύτας παρὰ ταῖς τὰ ὅμοια ζηλοῦσι
 5 >τίθεσθαι. τούτων ἐκείνον ἕνα ἡγοῦμαι γεγονέναι, ὃν καθάπερ τις 7
 >σχιπτὸς ἢ θείῳ δίκῃ τῶν τῆδε ἀπελάσασα τοῖς ὑμετέροις μέρεσι
 >παραδέδωκε, τῆς ἐπ' αὐτῷ αἰσχύνῃς πολυθρόλλητον τὸ παρ' ὑμῖν
 >τρόπαιον ἀποσῆραντα.

>Ἀλλὰ γὰρ ἔοικεν εἰς καλὸν προκειχωρηκεῖναι τὸ καὶ ἐν τῷ καθ'
 10 >ἡμᾶς αἰῶνι τὴν τῶν τοιούτων τιμωρίαν περιφανῆ δειχθῆναι. ἐπει-
 >δον γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκείνων τὰ τέλη, τῶν ἔναγχος ἀθεμίτοις 8
 >προστάγμασι τὸν τῷ θεῷ ἀνακείμενον ἐκταραξάντων λαόν. διὸ δὴ
 >καὶ πολλὴ χάρις τῷ θεῷ, ὅτι τελεία προνοία πάν τὸ ἀνθρώπινον
 >γένος, τὸ φυλάττον τὸν θεῖον αὐτοῦ νόμον, ἀποδοθείσης αὐτῷ τῆς
 15 >εἰρήνης, ἀγάλλεται καὶ γαυροῖ. ἐντεῦθεν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς πεπεισ- 9
 >μένοι, ὅτι κάλλιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἔχειν ἡμᾶς ἅπαντα συνέστηκεν,
 >ὅποτε διὰ τῆς τούτων, τῶν τοῦ θεοῦ λέγω λαῶν, καθαρὰς καὶ
 >δοκίμου θρησκείας ἐκ τῆς περὶ τὸ θεῖον συμφωνίας πάντα(ς) εἰς αὐτὸν
 >ἀγείρειν ἄξιον.

>Τούτου τοῦ καταλόγου τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐμῶν συνθεράπον- 10
 >των, λέγω δὴ τῶν Χριστιανῶν (ὑπὲρ γὰρ τούτων ὁ πᾶς μοι λόγος)
 >πῶς οἶε με ἠδεσθαι ἀκούοντα, ὅταν καὶ τῆς Περούδος τὰ κράτιστα
 >ἐπὶ πλεῖστον ὡσπερ ἔστι μοι βουλομένη κοσμηῆται; σοὶ τε οὖν, ὡς
 >ἅτε προεπῶδες τὰ κάλλιστα νέμειν ἐκείνοις ἐπινεύσεις, ὑπάρξοι
 25 >ὡσαύτως τὰ κάλλιστα, ὅ τι σοὶ κάκεινοις. οὕτως γὰρ ἔξις τὸν 11
 >τῶν ὅλων δεσπότην καὶ θεὸν παῖον, ἴλεων καὶ εὐμενῆ. τούτους
 >τοιγαροῦν, ἐπειδὴ τοσοῦτος εἶ, σοὶ παρατίθημι, ὅτι καὶ εὐσεβεία
 >ἐπίσημος εἶ, ἐγχειρίζων τὴν τούτων διακινέβρησιν, τῶν Χριστιανῶν
 >λέγω, τοῖς τῆς εἰς τὸν θεὸν θρησκείας εὐσεβοῦς ἐν αὐτοῖς προστα-
 30 >τεύουσι· τούτους ἀγάπα ἀρμυδίως τῆς σαυτοῦ φιλανθρωπίας. σαυτῷ
 >τε γὰρ καὶ ἡμῖν ἀπερίγραπτον δώσει(ς) διὰ τῆς πίστεως τὴν χάριν.

Τοσαύτην ὁ τὰ πάντα ἄριστος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τῶν ἐν 12
 τῇ εἰς Χριστὸν εὐσεβεία κοσμουμένων ἐποιεῖτο φροντίδα, οὐ μόνον

A²

4 ἀντ' ἄλλον corr. aus ἀντάλου A² συμφορὰς ἀντ' ἄλλον παραδείγματος
 ἐπαράτους τοῖς τὰ ὅμοια ζηλοῦσι Thdt. 5 ἐκείνον corr. aus ἐκείνων A²

6 ὑμετέρες A² 11 Nach αὐτὸς Rasur oder Flecken, worauf von 3 Buchstaben
 kenntlich ε A² 18 πάντα Thdt.] πάντα A² 24 über ἐκείνοις übergeschrieben
 ει (?) A² 25 corr. nach Thdt. οὐ κάκεινοι A² 31 δώσεις Thdt.] δώσει A²

τῶν ὑπηκόων ἐπιμελούμενος, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑφ' ἕτερα σκήπτρα τελούτων εἰς δύναμιν προμηθεύμενος. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς τῆς ἀνωθεν θείας κηδεμονίας ἀπήλυσεν, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ Ῥωμαίων κόσμῳ οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων τὰς ἡγίας κατέχων, ἕρποντες
 5 εἶχε τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους καὶ τῷ χαλινῷ τοῦ αὐτοῦ νεύματος μεθ' ἡδονῆς πειθόμενους. καὶ γὰρ καὶ οἱ βάρβαροι ἐκόντες 13
 λοιπὸν (ἦ) φόβῳ πολέμου κρατούμενοι ἐδοῦλενον, δεδιότες τὸν Κωνσταντίνῳ συμπαρόντα θεόν. πανταχοῦ γὰρ τρόπαια ἴσταντο, καὶ νικηφόρος ὁ βασιλεὺς κατὰ πάντων ἐδείκνυτο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ
 10 ἄλλοι πλείστοι ὅσοι ἀκριβέστερον εἰς δόξαν τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ εὐφημοῦντες συνέγραψαν, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς προκειμένης ἱστορίας πάλιν τὸν λόγον ἀγάγωμεν.

Περὶ Κωνσταντίας τῆς ἀδελφῆς τοῦ παρεμφήμου βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ τοῦ παρατεθέντος αὐτῷ πατρ' αὐτῆς Ἀρείου προεσβυτέρου.

15 Ὁ μὲν οὖν πιστότατος βασιλεὺς Κωνσταντίνος τῆς τῶν ἐκκλη- 12 1
 σιῶν εἰρήνης προμηθεύμενος τὰς τούτων σροντίδας κατὰ τὸν ἀπόστολον, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, ἐν τῇ ψυχῇ περιέφερεν. οἱ δὲ τῷ δοκεῖν ἱερεῖς λεγόμενοι, ὅσοι τὴν Ἀρείου λώβην εἰσεδέξαντο, ἡρεμῶν οὐκ ἠρέχοντο, ἄσπονδον τὸν κατὰ τῆς ἀληθείας ἀναδεξιόμενοι πόλε-
 20 μον, ποιζίλας μηχανὰς κατὰ τῆς ὀρθῆς ἐπιτεχνώμενοι πίστει. Κων- 2
 σταντία γὰρ τῇ ἀδελφῇ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου, γαμετῇ γεγονυῖα τοῦ ἄσεβοῦς Λικινίου, ἧς καὶ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν, συνέβη ἐν συντυχίᾳ γενέσθαι προεσβυτέρον τινα ὁμόσρονα τῶν τῆς Ἀρείου βλασφημίας κοινωῶν, θῶπα ἀκροθίνιον τοῦνομα Εὐτό-
 25 ζιον. καὶ τὰ μὲν πρῶτα προσεφθάρη τισὶ τῶν τῆς Κωνσταντίας 3
 θεραπευτῶν, αὐτίκα δὲ καὶ αὐτῇ τῇ Κωνσταντίᾳ εἰς ὄψιν ἔρχεται. καὶ δὴ πλείστης ὀσης πρὸς αὐτῆς ἀπολαύων παρορησίας ὁμοῦ καὶ κηδεμονίας διὰ τῶν συχροτέρων συντυχῶν προὐχώρει αὐτῷ καὶ ἡ
 30 περὶ Ἀρείου πρὸς αὐτὴν ὁμιλία. θαρρήσας δὲ λοιπὸν συνήρπαξεν 4
 αὐτὴν διὰ τῶν ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων. ὡς φθόνος, φησί, μόνος τὰ κατὰ Ἀρείου εἰργάσατο. ἔπειθ' ἐτε αὐτὴν διὰ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀπατηλῶν αὐτοῦ λόγων, ὡς τὰ αὐτὰ φησι φροεῖ καὶ διδάσκει

15—S. 160, 7 aus Johannes? Gelasius bietet mehr als die Parallelrecensionen Socr. I 25, Thdt. II 3, Rufin X 12 — 22 s. SS. 13, 6f. 18, 16. 147, 19 — 24f der Name nur hier überliefert

A²

zu 7 vgl. Thdt. 8 ἴσταντο Thdt. 17 τῷ Holl] τοῦ A² 27 ἀπολαύων: r auf Rasur (vgl. S. 155, 27) A² 31 Ἀρείου A² 32 λόγων A²

- Ἄρειος ὁμοίως Ἀλεξάνδρῳ καὶ τοῖς ἰνὰ τὴν οἰκονομένην ἐπισκόποις. ἢ δὲ Κωνσταντία ἐπίστευσε τοῖς λεγομένοις αὐτῇ παρ' αὐτοῦ. 5
 μάλιστα ἀκούσασα παρ' αὐτοῦ ὁμόφωνα εἶναι τὸν Ἄρειον Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ζήλω δὲ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν
 5 εὐκλῆϊας μάτην αὐτῷ ἐναντιοῦσθαι τὸν πάπαν Ἀλεξάνδρον. γίνεται οὖν εἰσδεξαμένην τὴν Κωνσταντίαν τὰ τῆς τοῦ κατὰ Ἄρειον πρεσβυτέρου ἀπάτης ῥήματα ἠσθῆναι μὲν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις καὶ πλείονος τὸν πρεσβύτερον ἐκείνον ἀξιῶσαι τιμῆς καὶ ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις ἔχειν αὐτόν.
- 10 Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὑσθερεῖα χαλεπωτάτῃ περιέπεσεν, ἐν ἣ καὶ ἔτελεύτησε. γνοὺς τοίνυν ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος παρεγένετο σπουδαίως πρὸς αὐτὴν ἐπισκεψόμενος αὐτήν. καὶ γὰρ μετὰ τὴν τοῦ ἄσεβου ἀνδρὸς αὐτῆς τελευτὴν καὶ τὴν τῆς θεοφιλεστάτης καὶ ἀοιδίμου Ἑλένης τῆς μητρὸς αὐτῶν εἰς τὸν ἄλυπον βίον
 15 μετὰστασιν πάσης αὐτὴν κηδεμονίας ἤξιον ὁ πανεύφημος οὗτος καὶ πιστότατος βασιλεὺς, καὶ τῶν τῆς χηρείας ἢ ὄρφανίας ὀδυνηρῶν πείραν αὐτὴν λαβεῖν οὐκ ἠσῆκεν. οὐ καὶ χάριν καὶ παρ' αὐτὴν τὴν τελευτὴν τὴν ἀρμότιον αὐτῇ καὶ ἀπὸν καὶ παρὼν παρεῖχε θεραπείαν. μετὰ γοῶν πολλὴν συνομιλίαν τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς
 20 Κωνσταντίας λέγει πρὸς αὐτὸν ἢ Κωνσταντία ἄτε πρὸς γνήσιον ἀδελφὸν θαρροῦσα· «μὴ μοι χάριν δός, ὡς πανεύφημε βασιλεῦ, ἀπερχομένη πρὸς τὸν θεόν». ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς αὐτήν· «ποῖαν, φησί, ταύτην»; ἢ δὲ Κωνσταντία πρὸς αὐτὸν ἔφη· «δέομαί σου, φησί, βασιλεῦ, ἵνα τὸν Ἄρειον ἀρεθῆναι τῆς ἐξουρίας κελύσης καὶ τὴν ἀπὸ
 25 συσκευῆς ἐπαραστᾶσαν αὐτῷ συμφορὰν καταστείλης, μηδὲ ἐν βραχεὶ ἀθῶαι· αἴμασι κηλίδα τῇ εὐσεβεὶ σου βασιλείᾳ προσάψῃς». ἠρέσχετο ὃν τῆς ἀδελφῆς ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, νομίσας αὐτὴν ἀδελφικῇ διαθέσει ταῦτα λέγειν πρὸς αὐτὸν καὶ μὴ παραπεισθεῖσαν ἐπὶ τοῦ κατὰ Ἄρειον πρεσβυτέρου, σύμβουλον ἀσφαλῆ νομίσας αὐτῷ εἶναι τὴν
 30 ἀδελφὴν. καὶ τέως μὲν ἐπιβῆναι τὸν Ἄρειον τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ Αἰγύπτῳ ἐκόλωσεν, ἀρεθῆναι δὲ αὐτὸν εὐθὺς τῆς ἐξουρίας ἐκέλευσε διὰ τὴν τῆς Κωνσταντίας τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς παράκλησιν. παρεῖθετο δὲ αὐτῷ ἢ Κωνσταντία καὶ τὸν πρεσβύτερον ἐκείνον τὸν κατὰ Ἄρειον πείθεσθαι αὐτῷ τὸν βασιλέα παρακαλέσασα καὶ τοῖς ἰπ'
 35 αὐτοῦ λεγομένοις ἠδεσθαι· «ὡς ἔχουσα πείραν αὐτοῦ τῆς ὀρθότητος, σοὶ ταῦτοι, εὐσεβέστατε βασιλεῦ, παρακατατίθῃμι».

12—17 vgl. Thdt. II 3, 2f p. 96

A²

6f πρεσβύτερον A² 25 συσκευῆς corr. aus σκευῆς A²

Καὶ δὴ ἡ μὲν Κωνσταντία τὸν ἀνθρώπιον ὑπεξέροχεται βίον· ὁ 10
 γε μὴν πρεσβύτερος ἐκεῖνος ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσέδν, ὁ γὰρ δὴ ἡμε-
 ρώτατος καὶ θεοφιλέστατος βασιλεὺς τῇ Κωνσταντίᾳ αἰτησαμένη
 τοῦτο ποιεῖν ὑποσχόμενος, μετὰ ταῦτα πεπλήρωκε τὴν ὑπόσχεσιν
 5 καὶ θαμὰ φοιτᾶν παρ' αὐτὸν ἐκελεύετο, παρηρσίας τε ὅτι μάλιστα
 πλείστης αὐτῷ ὁ βασιλεὺς μετέδωκε, καὶ λίαν ἐν τοῖς οἰκειοτάτοις
 τοῦ χριστοφόρου βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπῆρχε.]

Ταῦτα ἀκούσαντες Εὐσέβιος ὁ Νικομηθείας καὶ Θεόγνιος ὁ Νικαίας 11
 ἔτι ἐν τῇ ἐξορίᾳ διάγοντες, θαρρήσαντες γράφουσι βιβλίον μετανοίας
 10 δῆθεν καὶ πίμπουσι τοῖς κορυφαίοτατοις τῶν ἐπισκόπων ἀνακληθῆναι
 τῆς ἐξορίας αἰτοῦντες, διαβεβαιούμενοι λόγῳ, οὐ τρόπῳ, ὡς καὶ τὸ
 πρότερον, δεχέσθαι καὶ κρατεῖν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, καὶ δὴ 12
 χρηστευσαμένων εἰς αὐτοὺς τῶν ἐπισκόπων τῶν τὸ βιβλίον τῆς ἐπι-
 πλάστου μετανοίας αὐτῶν δεξαμένων, καὶ τῆς ἐξορίας κατὰ παρά-
 15 κλησιν ἀνεκλήθησαν ἐκ βασιλικῷ προστάγματος καὶ τὰς ἐκκλησίας
 ἐξ ὧν ἐξηλάθησαν, ἀπειλήσασιν, τοὺς εἰς τὸν αὐτῶν τόπον χειροτο-
 ρηθέντας ἐπισκόπους ἐξωθήσαντες, Ἀμφίωνα μὲν Εὐσέβιος, Χρῆστον
 δὲ Θεόγνιος.

Καλὸν δ' ἂν εἴη καὶ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου τῆς νόθου αὐτῶν μετα- 13
 20 νοίας τὸ ἀντίγραφον ἐντάξαι τῆδε τῇ συγγραφῇ· ἔστι δὲ οὕτως·

Βιβλίον ἐπιπλάστου μετανοίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηθείας καὶ Θεογνίου Νικαίας.

»Ἦδη μὲν κατανηφισθέντες παρὰ τῆς ὁσιότητος ὑμῶν ἐν ἡσυχίᾳ 13 1
 >φέρειν τὰ κεκριμένα παρὰ τῆς ἀγίας ὑμῶν ἐπικρίσεως ὀφείλομεν.
 >ἀλλ' ἐπειδὴ τόπον δίδομεν καθ' ἑαυτῶν διὰ τῆς σιωπῆς, τούτου
 25 >ἔνεκεν ἀναφίρομεν ἐπὶ τὴν ἀγιότητα ὑμῶν, ὅτι ἡμεῖς καὶ τῇ ἀγίᾳ
 >ὑμῶν συνόδῳ συνεδράμομεν καὶ τὴν ἔννοιαν ἐξετάσαντες ἐπὶ τῷ
 >ὁμοουσίῳ ὄλοι ἐγενόμεθα τῆς εἰρήνης, μηδαμοῦ τῇ αἰρέσει ἐξακολου-
 >θήσαντες. ὑπομνήσαντες δὲ ἐπὶ ἀσφαλείᾳ τῶν ἐκκλησιῶν ὅσα τὸν 2
 >λογισμὸν ἡμῶν ὑπέτρεχε, καὶ πληροφορήσαντες καὶ πληροφορηθέν-
 30 >τες τοὺς δι' ἡμῶν πεισθῆναι ὀφείλοντας ὑπεσημηνάμεθα τῇ πίστει·
 >τῷ δὲ ἀναθεματισμῷ οὐχ ὑπεγράψαμεν, οὐχ ὡς τῆς πίστεως κατη-
 >γοροῦντες, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὡς ἀπιστοῦντες τοιοῦτον εἶναι τὸν
 >κατηγορηθέντα ἐκ τῶν ἡδὴ παρ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς διὰ τε ἐπιστολῶν

4—6 vgl. Thdt. II 3, 6 p. 97 — 8—20 vgl. Soer. I 14, 1 p. 97. Philostorg. I 9
 p. 10, 2ff (Bidez) — 11 s. S. 104, 13 — 22—S. 161, 26 vgl. Soer. I 14, 2ff p. 97ff

A²

16 1. αὐτῶν] αὐτὸν A² 17 χριστὸν A² vgl. S. 119, 16 22 ἡδη Soer.]
 ἴδει A² 33 ἡδη] ἰδίᾳ Soer.

>αὐτοῦ καὶ τῶν εἰς πρόσωπον διαλέξεων πεπληροφορημένοι μὴ τοι-
 >οὔτον εἶναι αὐτῶν. εἰ δὲ ἐπέσθη ἡ ἀγία ἑμῶν ἐκείνου, οὐκ ἀντι- 3
 >τείνομεν, ἀλλὰ συγκατατιθέμενοι τοῖς παρ' ἑμῶν κεκοιμένοις πληρο-
 >φοροῦμεν, καὶ διὰ τοῦδε τοῦ γράμματος τὴν συγκατάθεσιν διδόντες,
 5 >οὐ τὴν ἐξουσίαν βαρίως γέροντες, ἀλλὰ τὴν ὑπόνοιαν τῆς ἀρέσεως
 >ἀποδιδόμενοι. εἰ γὰρ καταξιώσῃτε τῶν γούν εἰς πρόσωπον ἑμῶν 4
 >ἐπιλαβεῖν ἡμᾶς, ἔξετε ἐν ἅπασιν συμψύχους ἀκολουθοῦντας τοῖς
 >παρ' ἑμῶν κεκοιμένοις. εἰ γὰρ αὐτὸν τὸν ἐπὶ τοῖς τῆς ἀρέσεως
 >ἐργαζόμενον ἔδοξε τῇ ἑμῶν ἀγιοσύνῃ χρηστενθῆναι παρὰ τοῦ εὐσε-
 10 >βεστάτου ἡμῶν βασιλέως καὶ φιλανθρωπίας ἀξιωθῆναι, καὶ τῆς
 >ἐξουσίας τοῦτον ἐλευθερωθῆναι ἐπροεβύσασθε, πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς
 >τοῖς ἀνευθύνους δίκαιον ἀξιωθῆναι καὶ τῆς ἐκ τῆς ἐξουσίας ἐλευθε-
 >ρίας καὶ τῆς πρὸς τὴν ἑμετέραν ὁσιότητα ἀναξενύσεως. ἀτοπον 5
 >γὰρ ἂν εἴη τοῦ δοκοῦντος ὑπευθύνου ἀνευθέντος ἡμᾶς ἐπισιωπᾶν,
 15 >διδόντας καθ' ἑαυτῶν διὰ τῆς σιωπῆς, ὡς προειρήκαμεν. ἐναργεῖς
 >τοῖς ἐλέγχους. καταξιώσατε οὖν, παρακαλοῦμεν, ὡς ἀρμόζει τῇ
 >φιλοχρίστῳ ἑμῶν ὁσιότητι, ὑπομῆσαι περὶ τούτου τὸν θεοφιλέστα-
 >τον ἡμῶν βασιλέα καὶ τὰς δεήσεις ἡμῶν ἐγχειρῆσαι καὶ θᾶπτον
 >βουλευσάσθαι περὶ ἡμῶν τὰ ἑμῖν ἀρμόζοντα ἐφ' ἡμῖν, ἀγιώτατοι.

20 Τοῦτο μὲν τῆς παλινοφθίας τὸ βιβλίον Εὐσεβίου καὶ Θεογρίου 6
 τῶν προρηθέντων ἐστίν. ἀπὸ μὲν τῶν ῥημάτων αὐτῶν φαίνονται,
 ὅτι τῇ μὲν ὑπαγορευθείσῃ ἐν τῇ Νικαίων ὑπὸ τῆς ἐκείνου ἀγίας συν-
 ὁδου πίστει ὑπεσημήνατο χειρὶ μόνῃ, οὐ προθέσει, καθὼς καὶ
 25 ἀναθεματισμῶ σύμφηροι γενέσθαι τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ οὐκ ἠθέλη-
 σαν. τῆς μὲντοι ἐξουσίας ἐκ σπουδῆς τῶν τὰς δεήσεις αὐτῶν δεξα- 7
 μένων ἐπισκόπων ἀπελύθησαν, καὶ τὰς πρότερον παροικίας αὐτῶν,
 καθάπερ καὶ ἀνωτέρω μοι εἴρηται, καταλαβόντες καὶ μόνον ὡς εἶπειν
 ταύτας θεασάμενοι, σπουδῆ ὅτι μάλιστα πλείστη χρησάμενοι ἐπὶ τὸ
 30 στρατόπεδον ὄρησαν καὶ φθάσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσπη-
 δᾶν εἰς τὰ βασίλεια κατεθάρον, πεποιθότες ταῖς τοῦ πρεσβυτέρου
 ἐκείνου προστασίαις, οὐπὲρ ἡ Κωνσταντία τῷ θεοφιλεστάτῳ Κων-
 σταντίνῳ ὡς γρησία αὐτοῦ ἀδελφῆ παρέθετο, πλείστης ὄσης θερα-
 πείας καὶ τιμῆς ἀξιουμένου παρὰ τοῦ βασιλέως. ἀλλ' ὅμως καὶ 8

23 s. S. 104, 13 — 26—S. 162, 20 Johannes? — 28 vgl. S. 160, 15 ff — 32 vgl. S. 159, 33 f

A² 10 φιλανθρωπίας A² 12 das ἄ in ἀνευθέντος von 1. Hd. nachträglich zuge-
 fügt, das Wort am Rand von anderer Hd. wiederholt A² 20 τὸ βιβλίον Socr.] τοῦ
 βιβλίον A² 24 κατὰ >Socr. | κατ' αὐτοῦς A² 32 οὐπὲρ attrahiert statt ὑπὲρ
 Gelasius. 11

οὗτος οὐκ ἐθάρρει, ὡς ἤδη προέφη, ἀποκαλύπτειν τὴν ἐνδοθεν
 ἐγκλιμένην αὐτῷ Ἀρειανὴν αἵρεσιν, θεωρῶν θερμοτάτην περὶ τὰ θεῖα
 καὶ τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀκρίβειαν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν. τὸν 9
 μέντοι Εὐσεβίου σὺν Θεογρίῳ πρὸς τὸν βασιλέα εἰσήγαγε, κρῦψαι
 5 αὐτοῖς παρεγγυήσας ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν τῆς ἀσεβοῦς Ἀρείου αἰρέ-
 σεως νόσον, πολλά τε ὑπὲρ αὐτῶν τὸν βασιλέα ἐδυσώπησε μεταδιδο-
 ναι αὐτοῖς παρηγίας, μάλιστα Εὐσεβίῳ, τὰ ἐν τῇ συνόδῳ λεχθέντα
 φρονεῖν αὐτοὺς μαρτυρόμενος.

Καὶ δὴ τὴν ἀλήθειαν ὁ τῆς ἀληθείας ἀληθῶς ἐχθρὸς ἔλεγεν. ἃ 10
 10 γὰρ ἐκεῖ δυσσημοῦντες ὑπεγόγγυζον, ταῦτα ὁ θῶπαξ φρονεῖν αὐτοῦς
 ἔλεγεν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐμψυχὸν ἔχων τὸ καλοκάγαθες καὶ πολλὴν
 πρὸς τοὺς ἱερομένους αἰδῶ καὶ τὴν ἀμνησίκαρον καρδίαν τοῦ μεγά-
 λου βασιλέως ὁμοῦ καὶ προσήτου Δαυὶδ κειτημένος καὶ μήτε ἐν νῶ
 λαβεῖν ἀνασχόμενος τὰς κατ' αὐτοῦ τετολημμένας ὑπὸ Εὐσεβίου ἐπι-
 15 βουλὰς ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς Λιζιννίου, προσεδέξατο αὐτοὺς εὐμενῶς καὶ
 εὐλαβῶς ὡς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τιμῆς πλείστης ὄσης αὐτοῦς καὶ
 ἀσπασμοῦ ἤξιωσε, καὶ συχνότερον ἤκειν αὐτοῦς πρὸς αὐτὸν ἐκέ-
 λευσε. τῶν δὲ ὁσημέραι προκοπτόντων εἰς τὴν (πρὸς) τὸν τὰ πάντα 11
 ἄριστον βασιλέα Κωνσταντῖνον παρηγίαν, δυσωποῦσι τὸν πρεσβύ-
 20 τερον ἐκείνον τὸν κατὰ Ἀρειοὺν ἄρξασθαι αὐτὸν εἰς τὰς ὑπὲρ Ἀρείου
 πρὸς τὸν βασιλέα παρακλήσεις τοῦ ἀξιῶσαι αὐτὸν τῶν αὐτοῦ ὄψεων.
 συστῆναι αὐτῷ δυνάμενον καὶ δεῖξαι τὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐγίων πατέ-
 ρων φρονούντα.

Ὁ δὲ πρεσβύτερος, εἰζας ταῖς Εὐσεβίου καὶ Θεογρίου παρακλή- 12
 25 σεσιν, ἄρχεται τῶν ὑπὲρ Ἀρείου πρὸς τὸν βασιλέα λόγων, ὡς ἐκ
 προσώπου τῶν προσηθέντων τὰ πλείστα λέγων, ὅτι πᾶσι τοῖς ἐν
 τῇ συνόδῳ συντίθεσθαι αὐτὸν φάσκουσι καὶ τῇ ἐκείσε ἐκφωνηθείσῃ
 πίστει ἀρέσκεισθαι. τῷ δὲ βασιλεῖ ξένα κατεφαίνετο τὰ περὶ τοῦ
 Ἀρείου παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου λεγόμενα. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πλεί- 13
 30 στας ἡμέρας, τοῦτο μὲν κατ' ἴδιαν τοῦτο δὲ καὶ παρόντος τὰ πλείστα
 Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας· συχνότερον γὰρ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς μετε-
 πέμπετο, οὐ γὰρ ἐμμένητο τῶν πάλαι κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀσεβοῦς
 Εὐσεβίου τούτου δραματοποιηθέντων ὁ πιστότατος βασιλεὺς. τῇ 14
 τοίνυν ἐντεχνία τῶν ἱπατηλῶν αὐτοῦ λόγων ὁ Εὐσεβίος πείθει διὰ
 35 τε τοῦ πρεσβυτέρου καὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν φιλανθρωπότατον καὶ ἐπιει-
 κέστατον βασιλέα κληθῆναι κελεύσαι παρ' αὐτὸν τὸν Ἀρειοῦ, διαβε-

1 vgl. S. 158f. — 12 vgl. S. 46, 1 — 21—S. 163, 26 Johannes? teilweise
 bei Socr. I 25, 5f. 9—11 p. 137ff — 32 vgl. o. S. 13

A²

S μαρτυρόμενος corr. aus μαρτυρούμενος A² 9 ἐχθρὸς am Rand von spä-
 terer Hd. nachgetragen A² 18 corr. Cer. 21 τοῖ Hollj καὶ A²

βαιοῦμενος ἔλθόντα αὐτὸν εἰς πρόσωπον τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Κων-
 σταντινίου συντίθεσθαι καὶ αὐτὸν πᾶσι τούτοις, οἷς καὶ ἡ σύνοδος
 καὶ ἡμεῖς, ἡσίοι, συνεθέμεθα. ἄπιστα καταφάινεται ταῦτα τῷ βα- 15
 σιλεῖ, ἀλλ' ὑπὸ τῆς προσοῦσης αὐτῷ θεοφιλοῦς ἐπιεικείας καὶ τῆς
 5 περὶ τῶν ἐκκλησιῶν ὁμοιοῦς σπουδῆς ἠπτημένος, ὡς ἱεροῦσιν
 πιστεύσας, τάδε ἔφη πρὸς αὐτούς: «εἰ Ἄρειος συντίθεται τῇ συνόδῳ
 καὶ ἀληθῶς τὰ ἐκείνης φρονεῖν ἔλοιτο, δέξομαι τε αὐτὸν εἰς πρόσω-
 πον καὶ σὺν τιμῇ ἐκπέμψω εἰς Ἀλεξάνδρειαν. ταῦτά τε ἔλεγε καὶ
 διὰ γραμμάτων μετάπεμπτον αὐτὸν ἐπὶ τὸ κομιτάτον γενέσθαι ἐξέ-
 10 λυσειν.

Ὁ δὲ Ἄρειος τῶν τοῦ βασιλέως ἀξιωθεὶς γραμμάτων ἀδιδί- 16
 σαι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔσπευσε. συμπάρῃν δὲ αὐτῷ καὶ Εὐζώ-
 ῖος, ὃν σὺν αὐτῷ καθείλεν ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος ὁ τῆς κατὰ Ἀλεξάν-
 δρειαν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος. ἀναφέρεται δὴτα ἐπὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα
 15 διὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἐκ σπουδῆς τῶν περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηθεῖα
 παρεῖναι τὸν Ἄρειον. δέχεται οὖν αὐτὸν σὺν Εὐζώῳ εἰς πρόσω- 17
 πον καὶ διεπνυθάνετο παρ' αὐτῶν ὁ βασιλεύς, εἰ τῇ ἐν τῇ Νικαέων
 παρὰ τῶν τριακοσίων ἀγίων πατέρων ἐκτεθείσῃ πίστει συντίθενται,
 ὁ δὲ Ἄρειος ἐνωμότως ἔλεγεν οὕτως ἀεὶ πεπιστευκέναι καὶ πιστεῦναι,
 20 καθὼς καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ ἄγιοι ἡμῶν πατέρες, καὶ πάντες δὲ οἱ σὺν
 ἡμῖν οὕτως πιστεύουσιν — ἔλεγε δὲ τοὺς περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομη-
 θεῖα καὶ Θεόγριον τὸν αὐτῆς Νικαίας, ὥσπερ εὐορκῶν πρὸς ἀπάτην
 καὶ πειθῶ τῆς τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως ἀπλότητος. ταῦτα ἐνω- 18
 μότως τοῦ Ἀρείου εἰπόντος, εἰς ἐξοτασιν τὸν θεοφιλέστατον καὶ
 25 ἐπιεικέστατον βασιλέα ἤγαγεν, ὥστε αὐτὸν εὐθὺς καὶ παραχορήμα εἰς
 Ἀλεξάνδρειαν μετὰ τιμῆς ἐκπέμψαι τὸν Ἄρειον. καταλαβόντα οὖν 19
 αὐτὸν τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἐπίσκοπος οὐκ ἐδέχετο αὐτόν, παρορμῶν-
 τος αὐτὸν Ἀθανάσιον, ὡς μῦθος γὰρ αὐτὸν ἐξετρέπετο. τότε δὴ 20
 οἱ περὶ Εὐσέβιον αὐτοὶ τε ἔγραψον ὑπὲρ Ἀρείου καὶ τὸν βασιλέα
 30 γράφειν ἐπιπληκτικώτερον Ἀλεξάνδρῳ καὶ Ἀθανάσιῳ παρεσκευά-
 ζον. Ἀθανάσιος μὲν οὖν πάντῃ τὸ δέξασθαι Ἄρειον καὶ τοὺς σὺν 21
 αὐτῷ ἀπηγόρευε καὶ τὸν βασιλέα γράψων σὺν τῷ ἐπισκόπῳ ἐδί-
 δασκεν. ἀδύνατον εἶναι λέγων τοὺς ἅπασι τὴν πίστιν ἀθειήσαντας
 καὶ ὑπὸ τσαυτῆς ἀγίας συνόδου καὶ τῆς σῆς θεοφιλοῦς εὐσεβείας
 35 ἀναθεματισθέντας καὶ κατακριθέντας αὐθις ἐξ ἐπιστροφῆς προσλαμ-

23—S. 164, 12 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII^b Montf. — 26—S. 164, 10

vgl. Socr. I 27, 1—4 p. 143f

A²

5 möglich auch die Lesung ἠπτημένος; A² | ἱεροῦσιν Klostern. nach S. 173, 2]

ἱεροῦς εἴη A² 20 ἡμῶν am Rand von späterer Hd. A² 27 ὁ ἐπίσκοπος]

Ἀθανάσιος Socr.

βάνεσθαι. τότε ὁ βασιλεὺς βαρέως ἐνεγκὼν καὶ εἰς ὄργην ὑπὸ τῶν 22
περὶ τὸν Εὐσέβιον τὸν Νικομηθεῖα κινήθεις τάδε Ἀθανασίῳ γράφων
ἠπέλιψεν·

Μέρος τῆς πρὸς Ἀθανάσιον ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως.

5 » Ἐχων τοίνυν τῆς ἐμῆς βουλῆς τὸ γνώρισμα, πᾶσι τοῖς βουλο- 14
» μένοις εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσελθεῖν ἀκώλυτον πάρασχε τὴν εἰσοδον.
» ἔαν γὰρ γνῶ, ὡς κεκόλυκας τινὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταποιουμέ-
» ρους πίστεως ἢ ἀπειρήξας τοὺς τοιούτους τῆς εἰσόδου, ἀποστελῶ
» παραχοῆμα τὸν καθαιρήσουτά σε ἐξ ἐμῆς κελεύσεως καὶ τῶν τόπων
10 » μεταστήσουτα·.

Ὅμοιως δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ ἐπισκόπῳ ὑπερ Ἀρείου τὰ ἴσα
ἔγραψεν·

Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον
Ἀλεξανδρείας.

15 » Νικητῆς Κωνσταντίνος Μέγιστος Σεβαστὸς πατρὶ Ἀλεξάνδρῳ 15 1
» ἐπισκόπῳ.

» Καὶ νῦν ἄρα ὁ παμμίαρος φθόνος ἀνοσίκοις ὑπερθέσεως σοφίσμα-
» σιν ἀνθυλακτῆσει· τί οὖν πρὸς τὸ παρόν; ἕτερα παρὰ τὰ ὑπὸ τοῦ
» ἁγίου πνεύματος δι' ὑμῶν κεκοιμένα δογματίζομεν. ἀδελφεῖ τιμώ-
20 » τατι; Ἄρειον Ἄρειον ἐκεῖνον λέγω πρὸς ἐμὲ τὸν Σεβαστὸν ἐλθεῖν 2
» ἐκ παρακλήσεως πλείστων ὄσων, ἕκκινα φρονεῖν περὶ τῆς καθολικῆς
» πίστεως ἡμῶν ἐπαγγελλόμενον, ἄπερ ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ
» δι' ὑμῶν ὠρίσθη καὶ ἐκρατύνθη, παρόντος καὶ συνορίζοντος καίμοῦ
» τοῦ ὑμετέρου συνθεράποντος. παραχοῆμα οὖν οὗτος ἅμα σὺν Εὐ- 3
25 » ζώϊῳ, γρόντες δηλονότι τὴν τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος βούλησιν,
» ἀρίζοντο πρὸς ἡμᾶς. διελέχθην οὖν αὐτοῖς παρόντων πλειόνων
» περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς. ἐγὼ εἰμι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὃς τὸν
» νοῦν τὸν ἐμυνοῦ μετὰ πίστεως ἐλιχοινοῦς ἀνέθηκα τῷ θεῷ· ἐγὼ
» εἰμι ὁ ὑμέτερος συνθεράπων, ὃς πάσαν τὴν περὶ τῆς ἡ... καὶ ὁμοσίαις
30 » ἐπαρηρημαί φροντίδα. καὶ μεθ' ἕτερα· ἀπέστειλα τοιγαροῦν οὐ 4
» μόνον ἀναμιμνήσκων, ἀλλὰ καὶ ἀξιῶν ὑποδέξασθαι τοὺς ἀνθρώπους
» ἕξετεύοντας. εἴπερ οὖν τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθείσης ὀρθῆς καὶ εἰς αἰ-
» ζώσεως ἀποστολικῆς πίστεως ἀντιποιοιμένους αὐτοὺς εὔρητε — τοῦτο
» γὰρ καὶ ἐφ' ἡμῶν φρονεῖν διεβεβαιώσαντο — προνοήσατε πάντων,

15—S. 165, 6 Johannes? vgl. Rhein. Mus. LXI, 44 ff

A²

2 γράφων Socr.] γράφειν A² 29 Unleserliche Stelle; etwa ἡμετέρας εἰρή-
νης A², vgl. 165, 5 33 εὔρητε mit iota adser. A²

παρακαλω̄. ἐὰν γὰρ τούτων ποιήσητε πρόνοιαν, τὰ μίση τῆ ὁμο-
 νοία ρικήσητε ἄν. ἐπιχορηγήσατε οὖν, παρακαλω̄, τῆ ὁμονοίᾳ, ⁵
 συνεισεργήκατε τὰ τῆς φιλίας καλὰ πρὸς τοὺς τὰ τῆς πίστεως μὴ
 διαχωρομένους, ποιήσατέ με ἀκοῦσαι ταῦτα, ἄπερ βούλομαι καὶ ἐπι-
⁵ θημι, τὴν τῶν πάντων ὑμῶν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν. ὁ θεὸς σε
 διαφυλάξει, πάτερ τιμώτατε.

Ταῦτα ἔγραφεν ὁ βασιλεὺς. τοῦ λυσαιτελοῦς γινόμενος καὶ μὴ ⁶
 βουλόμενος τὴν ἐκκλησίαν διασπᾶσθαι, τοὺς γὰρ πάντας ἐπὶ τὴν
 ὁμόνοιαν ἄγειν ἐσπούδαζε.

¹⁰ Δεξιόμενος δὲ ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα ⁷
 καὶ ὀλίγον ἐπιβιώσας χρόνον μακαρίῳ τέλει μεταλλάττει τὸν βίον.
 ἐπισκοπήσας τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὰ ὅλα ἔτη ⁸
 πρὸ μὲν τῆς ἐν Νικαία συνόδου ἔτη θ' μῆνα ἕνα καὶ τὰ ἐν τῇ συν-
 ὄδῳ ἔτη τρία μῆνας ζ' καὶ μετὰ τὴν σύνοδον ἔτη γ' μῆνας ε', ὁμοῦ
¹⁵ τὰ πάντα ἔτη ιζ'. Ἀθανάσιος δὲ τῆς ἱεροσούνης τὴν λειτουργίαν ⁸
 ὑπέδεξάτο· οἷος δὲ ἦν νουνεχία καὶ τῆ εὐσεβείᾳ καὶ τῇ κατὰ τὴν
 ἐκκλησίαν διατυπώσει, τὰ ἐξῆς ἡμῖν δηλώσει. γρόντες τοίνυν οἱ ⁹
 αἱρετικοί, ὅτι τῆς ἐκκλησίας ἐξάρχει ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, τὰ μὲν πρῶτα
 συνέπεσον, αὐθις δὲ οὕτως αὐτῷ μὲ γνώμη συμβάλλουσιν, ὥστε, εἰ χροῖ
²⁰ λέγειν, τὸ μνημόσυρον αὐτοῦ ἐκ τῆς γῆς περιελεῖν, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι
 κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐλογίσαντο. παραχρήμα γὰρ βασιλικαῖς κατ' αὐτοῦ
 διατάξεισι χρῆσασθαι τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα πείθειν ἐσπούδαζον.

Χροῖ δὲ ἡμᾶς πρῶτον περὶ τῆς ἐκ παιδὸς διαγωγῆς τοῦ ἀνδρὸς ¹⁰
 μικρὰ διηγῆσασθαι. τοῦ γοῦν μακαρίου Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν μακά-
²⁵ ριον Ἀχιλλᾶν τὴν ἀρχὴν τῆς ἱεροσούνης ἐχειρισθέντος καὶ τὸν κλη-
 ρον μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος σύνα-
 ξιν τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ εἰς ἐστίαν προτρεψαμένου καὶ περιμένοντος
 ἕως ἂν συναθροισθῶσιν, ἐστὼς ἐξ ἀπόπτου ὄρα παιδας ἐκκλησιαστικῶ
 κανόνι παίγνιον ὑπέισελθόντας. ἦν δὲ ὁ οἶκος πρὸς θάλασσαν ¹¹
³⁰ τετραμμένος, ἧς παρὰ τὰς ὄχθας ἐπαιζον οἱ ἱεροὶ παῖδες, ἐν οἷς ἦν
 ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος καὶ συνήλυδες ἄλλοι πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι,
 οἱ καὶ προσήγον αὐτῷ παιδας κατηγουμένους ἐπὶ τῷ βαπτισθῆναι
 αὐτοὺς ὑπ' αὐτοῦ· οὗς πάντας τύπῳ ἐκκλησιαστικῷ βαπτίσας ὡς
 ἐπίσκοπος ὁ Ἀθανάσιος ἠβούλετο λόγον αὐτοῖς διδασκαλικὸν προσ-

7—9 vgl. Socr. I 27, 5 p. 144 — 7—17 vgl. Vita Athan. 2 p. CXXXVIII¹ Montf. —

10—22 Die Datierung weicht von den Angaben des Socrates, Theodoret, Rufin ab;
 vgl. S. 44, 5 und 134, 24. Quelle Johannes? — 21 vgl. Mark. 15, 2 — 23—S. 166, 29
 vgl. Rufin X 15 p. 980ff. Vita Athan. 1 p. CXXXVII^{1b} Montf.

A²

1 Γ τῆς ὁμονοίας A² 6 διαφυλάξει A² 20 Ἰουδαῖοι + οἱ A², corr. Holl

ενεργεῖν. ἑκατὸς οὖν ἐπὶ τοῖς γινομένοις ὁ θεὸς Ἀλέξανδρος, **12**
 ἀγεσθαι πρὸς αὐτὸν κελεύει τοὺς παῖδας· καὶ ἐπιγνοὺς ἅπαντα ὡς
 ἐγένοντο γνώμῃ τῶν σὺν αὐτῷ κληρικῶν τοὺς μὲν βαπτισθέντας
 παῖδας σφραγίσας τῇ ἐν Χριστῷ σφραγίδι καὶ ἐπιχοῖσας τοῖς ἁγίου
5 τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος συμβόλοις ἐτελείωσε· τὸν δὲ Ἀθανάσιον
 τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ Ἀθανασίου συγκαλέσας παρέθετο, παιδεῦσαι
 γράμματα κελεύσας καὶ ἐν κυρίῳ προβιβάζειν ὅτι μάλιστα, προβάνα
 δὲ αὐτὸν ἀποδοῦναι αὐτῷ, μᾶλλον δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκέλευσεν, ὡς ἡ
 Ἄννα φησὶ τὸν Σαμουὴλ προσήγαγεν. προβάνατος οὖν τοῦ καιροῦ **13**
10 προσφύρουσιν οἱ γονεῖς τῷ ἐπισκόπῳ Ἀλεξάνδρῳ τὸν Ἀθανάσιον,
 ὥπερ εὐθὺς ὁ ἐπίσκοπος τὸ ἱερατικὸν ἐφοῦδ περιτίθησι, νέον αὐτὸν
 Σαμουὴλ τῇ ἐκκλησίᾳ προβιβάζων εἰς ἀμνην τῶν ἀληθῶς ἀλλοφύ-
 λων. καὶ γὰρ πολλοὺς ἀγῶνας ὑπέμεινεν ὑπὲρ τῶν αἱρετικῶν, οὔτινες
 καὶ στυγμοσίαν ποιήσαντες (ἦσαν) οὐ τεσσαράκοντα ἄνδρες μόνον κατὰ
15 τὸν ἱερὸν ἀπόστολον Παῦλον, ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν αἱρετικῶν,
 μάλιστα τῶν Ἀρειομανιτῶν, τὸ ἀγὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, τοῦ Ἀθα-
 νασίου μετὰ τοῦ Δαυὶδ ψάλλοντος καὶ λέγοντος· ἔάν παρατάξῃ- **14**
 ται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου· ἔάν
 ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος. ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω στέφανον
20 νίκης περιθέσθαι, δηλαδὴ ποθήσας λαβεῖν παρὰ κυρίου τοῦ καὶ
 πρὸς αὐτὸν εἰρηκότος· ἔθάρσει, καὶ μὴ φοβοῦ· ὅτι ἐγὼ εἰμι
 μετὰ σοῦ, καὶ οὐ προσθήσει τις τοῦ κακῶσαί σε.

Ἐπειδὴ οὖν τὰ πολλὰ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ ὑφηγήσασθαι **15**
 φεύγομεν, μήπως κόπον ἐμποιήσωμεν τοῖς ἐντευξομένοις τῷδε τῷ
25 γράμματι τὸν λόγον μηκύνοντες (ἄπειρα γὰρ εἰσιν ἅπερ ὑπέστη διω-
 κόμενος ὑπὸ τῶν ἀσεβεστάτων αἱρετικῶν) ταῖς ἐπισημοτέραις αὐτοῦ
 πράξεσιν ἀρκεσθησόμεθα, αἱ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς γνωρίμοις τοῦ ἀνδρὸς
 ἔδορται. παραντὰ γὰρ εὐθὺς προστάντος αὐτοῦ, ὥσπερ ἔφαμεν, **16**
30 τῆς ἐκκλησίας, οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας ἀπεχθῶς λίαν πρὸς
 αὐτὸν τὸν Ἀθανάσιον ἔχορτες, τότε δὴ καιρὸν ἐγκαίριον τοῦ ἰδίου
 σκοποῦ τὴν τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου λέπην λα-
 βόντες, ὡς ἐρόμιζον, πάντα κατ' αὐτοῦ τολμῶντες ἐκώκων ἀποκινή-
 σαι αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς σπονδάζοντες, καταψηφισόμενοι τοῦ ἀνδρὸς
 ὡς ἀναξίως ὑπεισελθόντος τὴν ἱερωσύνην. οὕτω γὰρ μόνως ἤλπι-
35 ζον τὴν Ἀρειανὴν δόξαν κρατῆσειν, εἰ Ἀθανάσιον ἐκποδῶν ποιήσουσι.

9 vgl. I Kōn. 1, 24 — **14** vgl. Act. 23, 12 — **17** Psal. 26, 3 — **21** II Kōn.
 7, 10 — **28**—S. 167, 32 vgl. Vita Athan. III 2 p. CXXXVIIIe Montf. — **30**—S.
 167, 25 vgl. Socr. I 27, 6ff p. 145ff

Συμφορᾶνται οὖν κατ' αὐτοῦ οἱ προσηρθέντες τῆς Ἀρειανικῆς 17
 ἄσεβοῦς αἰρέσεως Ὁσίωνα Εὐδαίμονα Καλλίνισον, καὶ διαφόρους κατη-
 γορίας κατὰ τοῦ θείου Ἀθανασίου δι' αὐτῶν ἐκίνησαν. καὶ πρῶτον
 μὲν, ὅτι Ἀθανάσιος, γησί, ὑπεισελθὼν τὴν ἐπισκοπὴν λιγῆν ἐσθῆτα
 5 τελεῖν τοὺς Αἰγυπτίους τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐκέλευσε· δευτέραν
 ἐπισυρράπτουσιν διαβολὴν τῆς προτέρας χεῖρονα, ὅτι Ἀθανάσιος ἐπι-
 βονλεύων τοῖς τοῦ βασιλέως προστάγμασι Φιλομένῳ τινί, γησί,
 γλωσσόχομον ἐπεμφε πλήρεις χουσίου πρὸς ἀτίστασιν τοῦ βασιλέως
 Κωνσταντίνου· τρίτον Ἰσχύραα τις οὕτω καλούμενος πρᾶγμα ὑπέδου 18
 10 πολλῶν θανάτων ἕξιον· οὐδέπω γάρ ποτε ἱεροσύνης τευχὼν τὸ τοῦ
 πρεσβυτέρου ὄνομα ἑαυτῷ περιθεῖς τὰ ἱερῶν πράττειν ἐτόλμησεν ἐν
 ταῖς κόμαις τοῦ λεγομένου Μαρεώτου. ἐν τούτῳ δὴ καὶ ὁ ἅγιος
 Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος, καταλαβὼν τὸν Μαρεώτην, τὰς ἐκείσε ἐκκλη-
 σίας ἐπεσκέπτετο, καὶ μαθὼν τὰ περὶ Ἰσχύραα ἀποστέλλει Μαζάριον
 15 τὸν πρεσβύτερον ἐποπιεῦσαι, εἰ ἀληθῆ ἐοῖο τὰ λεγόμενα, ὅθεν φωρα-
 θεῖς ὁ Ἰσχύραα, ἀποδοῦς ἐκείθεν φυγῇ τε ἐτόνῳ χρησάμενος, κατα-
 λαμβάει τὴν Νικομήδειαν καὶ προσφέρει τοῖς περὶ Εὐδόβιον. οἱ 19
 δὲ μῖσει τῷ πρὸς Ἀθανάσιον δέχονται μὲν αὐτὸν ὡς πρεσβύτερον,
 ἐπαγγέλλονται δὲ καὶ τῇ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξία τιμῆσαι, εἶγε κατηγορίαν
 20 ἐνστήσασθαι κατὰ Ἀθανασίου ἀρέξειται. ὁ δὲ κατῆει ταῦτα, ὅτι
 Μαζάριος ὡς πρεσβύτερος Ἀθανασίου ἀποσταλείς, γησί, περὶ Ἀθα-
 νασίου, ἔφοδον ποιήσας [ἐν] τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ἐν τῷ Μαρεώτῃ καὶ
 εἰσπηδήσας εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀέτρεψε μὲν τὴν τράπεζαν τὴν
 ἁγίαν ποτήριόν τε κατέαξε μυστικὸν καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία κατέ-
 25 κανσε. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τὸν βασιλέα διδάσκουσιν οἱ προση- 20
 ρηθέντες κατήγοροι διὰ τῶν περὶ Εὐδόβιον τὸν Νικομηδείας, εἰς
 ὄργην κινουῦντες αὐτὸν κατὰ Ἀθανασίου, καὶ ὅτι τὸ θεῖον γράμμα
 δεξάμενος οὐ προσήκατο καὶ Ἄρειον οὐκ ἐδέξατο ὁμολογήσαντα ἐπὶ
 τῆς σῆς εὐσεβείας τὴν πίστιν, ὡς ἀκούσαντα τὸν βασιλέα τὰ κατὰ
 30 Ἀθανασίου λεγόμενα ἐππλαγῆραι αὐτόν, ὥστε παρενθῆς κελεύσαι
 αὐτὸν ἴκειν τάχιστα πρὸς αὐτὸν Ἀθανάσιον τὸν ἐπίσκοπον εἰς τὴν
 Κωνσταντινούπολιν. ὁ δὲ ἁγικόμομος καὶ τὸν βασιλέα θεασάμενος, 21
 διήλεγξε τῶν συκοφαντῶν τὸ ψεῦδος καὶ τὸν βασιλέα ἐπληροφό-
 ρησε. καὶ γράμμασι βασιλικῶς ὄχρωσθεῖς μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα 22
 35 πλείστης ὑπὸ τοῦ πιστοτάτου βασιλέως ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν πέμπεται.

25—32 Johannes? — 32—S. 168, 3 vgl. Thdt. I 26, 5 p. 81

A²

2 Ἱστορία Vita Ath. διὰ Ἰσάωρος od. Ἐσάωρος Soer. 7 πρόγραμμα Soer.
 11 ἱερώς Vita Ath. Soer. 15 πρεσβύτερον Vita Ath. vgl. u. Z. 21] ἐπίσκοπον A²
 20 ἀναδέξεται Vita Ath. 21 M. ὁ πρεσβ. ἀποσταλείς Vita Ath. 22 ἐρ > Vita Ath.
 24 τε A²] δε Soer. καὶ . . . δε Vita Ath.

καὶ τὴν θεόθεν αὐτῷ ἐγχειρισθεῖσαν ἐκκλησίαν κατέλαβε. ὀηλοῖ δὲ ταῦτα καὶ τὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως γράμματα. ἃ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἐπέστειλεν, ὃν τὰ τελευταῖα ἐνθῆσω τῆδε τῆ συγγραφῇ.

Ἄλλ' ἐμοὶ μηδεὶς τῶν ἐντυγχανόντων τῷδε τῷ συγγράμματι 23
 5 διαμέμνηται ὡς τὴν ὅλην ἐπιστολὴν τῷ τῆσδε τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 ἱστορίας λόγῳ μὴ συνάψαντι. τοὺς γὰρ περὶ τούτων πάντας συγ-
 γραφεῖς διερευνησάμενος οὐχ εὖρον ὅλην ὑπ' αὐτῶν συγγραφείσαν.
 οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ γὰρ καὶ ἄλλας πλείστας ὄσας ἐπιστολάς ὡς ἐν ἐπι-
 τόμῳ φανεράν τινα μοῖραν αὐτῶν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτῶν σπουδασθείσαις
 10 ἱστορίαις ἐγράψαντο. ὅθεν πλείον πάντων ὑμῶν ὑπεραλγῶ περὶ τοῦ-
 του. ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν, τὸ τέλος τῆς προο- 24
 ρηθείσης ἐπιστολῆς τῆδε τῆ ἱστορία ἐγκαράττοντες, ὡς ὁ λόγος
 ἐπήγγελται. ἐγράφη δὲ οὕτως·

15 Τέλος ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπὶ Ἀθανασίου συγγραφείσης τῆ
 Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίᾳ.

»Οὐδὲν ἴσχυσαν οἱ ποιηροὶ κατὰ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν, ἐμοὶ 16 1
 >πιστεῦσατε, ἀδελφοί· οὐδὲν ἕτερον ἐσπονδάσασιν ἢ ἵνα κατατρίψαντες
 >τοὺς ἡμετέρους χρόνους μηδεμίαν χόραν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μεταμε-
 >λείας σχεῖν δυνηθῶσιν. ἐπικουρήσατε τοίνυν ὑμῖν αὐτοῖς, παρακαλῶ,
 20 >τὸ ἅγιον φίλτρον τὸ ὑμέτερον, ἀγαπήσατε ἑαυτοὺς παντὶ σθένει,
 >καὶ τὸν ὑμέτερον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ἀπλήστῳ εὐφροσύνῃ ὑπο-
 >δέξασθε, ἀγαπητοί, εἰ καὶ τὰ μάλιστα εὐ οἶδα, ὡς οὐ τοσαύτην 2
 >ὑμῖν λύπην ἐνεποίησεν ὁ αὐτοῦ χωρισμός, ὅσῃν ἔχετε χαρᾶς ὑπερ-
 >βολὴν ἐπὶ τῇ τούτου πρὸς ὑμᾶς ἐπαναζεύξει. διώξατε τοὺς τὴν 3
 25 >τῆς ἡμετέρας ὁμοιοῦς χάριν ἀφανίζειν ἐπιθυμοῦντας, καὶ πρὸς τὸν
 >θεὸν ἀπιδόντες ὑμᾶς αὐτοὺς ἀγαπήσατε, παρακαλῶ. ἐγὼ γὰρ τὸν
 >ὑμέτερον ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον ἀσμένως προσηκάμην, οὕτως τε προσ-
 >εφθεγξάμην, ὡς ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι τοῦ θεοῦ πεπεισμένος. ὁ
 >θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί.

30 Ταῦτα τὰ γράμματα λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ μέγας Ἀθανά- 4
 σιος καταλαμβάνει τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ὃν ἅπας ὁ τε κληρὸς καὶ ὁ
 λαὸς ἀσμένως ἀποδεξιόμενοι ἔχαιρον, ἰδόντες τὸν ἑαυτῶν νομῆα (πρὸς)
 τὰ θρόμματα ἐπανελθόντα μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης. καὶ τὸν

4—11 vgl. zu der Zwischenbemerkung G. Loeschcke im Rhein. Mus. LX,
 613 und Parmentier in der Vorrede zu Theodoret p. LXIVf — 16—29 vgl.
 Thdt. I 27 p. 82 — 30—S. 169, 14 Johannes?

A²

14 συγγραφείσα A² 29 διαφυλάξει A² 32 corr. Holl

θεὸν ἐδόξασαν ἅπαντες καὶ τὸν τὰ πάντα ἄριστον βασιλέα Κων-
 σταντῖνον εὐφρήμοις φωναῖς ἐγέγραλλον. ἀλλὰ ταῦτα τοῖς μὲν ἡμε- 5
 τέροις εὐφροσύνην παρεῖχεν ἄρατον, τοῖς δὲ θυμηνέσι καὶ τοῖς τῷ
 νῆϊ τοῦ θεοῦ πολεμεῖν ἠσκημένοις ὀδύνην καὶ αἰσχύνην ἀπέραν-
 5 τον. ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως τὴν αἰδῶ πᾶσαν τοῦ οἰκείου προσώπου 6
 ἀποδυσάμενοι, μορφιζόμενοι τὴν εὐδέβειαν, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς
 ἠρημένοι οἱ περὶ Εὐδέβιον τὸν Νικομηδείας μάλιστα καὶ δέον αὐτοὺς
 εἰς γῆν καταδῦναι, πολλὴν ἄγαν τὴν ἀναισχυντίαν ἡμφιεσμένοι ἐφ'
 ἕτερον πύργον εὐσεβείας τὴν παγγάλεπον καὶ κάκιστον αὐτῶν ἐπὶ τοῖς
 10 πονηροῖς δράμασι εὐτεχνίαν ἐτόψωσαν.

Ἦν δὲ τούτων ἁπάντων τῶν πονηρῶν βουλευμάτων γεννήτωρ 7
 καὶ ἕξαρχος ἕξοχότατος ὁ Νικομηδείας Εὐσέβιος, σοφὸς ἄγαν ὢν εἰς
 τὸ κακοποιῆσαι ὡς ὁ πατήρ αὐτοῦ ὁ διάβολος. αὐτὸς γὰρ τὰς ἡμῶν
 οὐ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ἀλλὰ τοῦ ἄσεβοῦς τοῦ Ἀρειανῶν ἐργαστη-
 15 ρίου ἐκράτει. ἐγχεροῖζων δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ συχνότερον
 τὸν βασιλέα διὰ τοῦ κατὰ Ἀρειον πρεσβυτέρου θεώμενος καὶ πολλὴν
 τὴν πρὸς αὐτὸν παρηγοσίαν αὐξήσας ἐφόδιον τῆς οἰκείας κακοτεχνίας
 εὐράμενος τὴν τοῦ βασιλέως ἀπλότητα. ἡδύως τὰς κατὰ τῶν τῆς
 ἀληθείας προμάχων κατεσκευάζε μηχανάς. τῆς οὖν κακίστης αὐτοῦ 8
 20 σπουδῆς τῆς κατὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἐλπίδος ψευθεῖς, ὁδὸν
 εὐπρόσωπον τῆς κατὰ τοῦ θείου Εὐσταθίου τοῦ τῆς Ἀντιοχείου
 ἐκκλησίας προέδρου ἑσοφίσατο ἔφοδον, καὶ πρόσεισι τῷ φιλαγάθῳ
 βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ὡς δῆθεν εὐνοῦστατος καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ
 25 τῆς τῶν ἐκεῖσε παρ' αὐτοῦ δομηθέντων ἱερῶν τοῦ θεοῦ οἰκῶν θέας
 ἡμειρόμενος, τούτοις τοῖς ἀπατηλοῖς λόγοις τὴν τοῦ βασιλέως δαυτι-
 κὴν βουζολήσας ψυχὴν, μετὰ πλείστης ὄσης ἀπὸ τῆς Κωνσταντινου-
 πόλεως ἀπῆρε τιμῆς. τοῦ βασιλέως αὐτῷ καὶ ὄχηματα ἀπονεύματος
 καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν θεραπείαν. συναπῆρε δὲ αὐτῷ καὶ Θεόγριος 9
 30 ὁ Νικαίας κοινωνὸς αὐτοῦ ὢν. ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἔφαμεν, τῶν πο-
 νηρῶν καὶ ἄσεβῶν αὐτοῦ βουλευμάτων.

Ἀφικόμενοι δὲ καταλαμβάνουσι τὴν Ἀντιοχείαν καὶ τὸ τῆς φιλίας 10
 περιθέμενοι πρόσωπον, καθά φησιν ὁ Θεοδώρητος — εἰ καὶ τὰ πάμ-
 πολλα τῶν γεγενημένων παρῆς δι' ὀλίγων λίαν τὴν τῆς ἱστορίας
 35 ποιησάμενος πρόνοιαν συνέγραψεν, ἀλλὰ τοῖς πρὸ αὐτοῦ συγγρα-

6 vgl. II Tim. 3, 5—13 vgl. Joh. 8, 44 — 15—33 vgl. Thdt. I 21, 1 f p. 70 —

30 vgl. S. 160, 8 u. 8. — 33—S. 170, 3 Zwischenbemerkung des Verfassers

A²

9 ἄσεβείας A² corr. Hei 14 Am Rand οὕτως κατὰ Θεοδώριτον A²

33 προσωπεῖον Thdt.

γείσιν ἡμεῖς ἐντυχόντες ἀκριβῶς ἅπαντα τάξει τε καὶ εἰρημῶ ἱστορήσασσι, τὴν ἀκολουθίαν συντάττω. τὰ γὰρ ἐκείνων ποιήματα, ὡς μοι προείρηται, ἐξ ἐκατέρων ἀναλεξάμενοι ἐνταῦθα συντάττομεν.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπιειλέθωμεν· καταλαβόντων τοίνυν **11**
5 τῶν ἀλιτηρίων τὴν Ἀντιόχου πόλιν, μετὰ πλείστης ὄσης χαρᾶς ὑπὸ τοῦ ἐκείσε προέδρου τοῦ μεγάλου Εὐσταθίου πνευματικῶς ὑπεδέχθησαν· ἦν γὰρ ἀκηχοῦς περὶ τῆς ἐπιπλάστου αὐτῶν μετανοίας ὡς ἀληθοῦς, φησί, καὶ ἔχειρεν ἐπ' αὐτοῖς, γιλοφρόνως δὲ αὐτοὺς ὑποδεξάμενος τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἕνεκα ὁ μέγας Εὐστάθιος, πλείστης ὄσης θεραπείας ἤξιώσε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκ τῆς Ἀντιοχείας **12**
10 ἀπάραντες, τοὺς ἱεροὺς τόπους τῶν Ἱεροσολύμων κατέλαβον εὐρόν τε ἐκεῖ τινὰς τῶν ὁμοφρόνων, ἐφ' οἷς παρεκλήθησαν οὐ μετρίως διὰ τὸ κατιυθῆν παρ' αὐτῶν δράμα κατὰ τοῦ τῆς ἀληθείας προμάχου — οὐκ Εὐσέβιον τὸν Καισαρεία τῆς Παλαιστίνης, καθὰ Θεοδοῶρητος δοκεῖ **13**
15 συκοφαντεῖν τὸν ἄνδρα ψευδῆ περὶ αὐτοῦ γραψάμενος· οὐτινος πάντες οἱ ἅγιοι ἡμῶν πατέρες ἐπὶ τῇ ὀρθοδόξῳ διαπρέφαντος πίστει μὲμνηται, καὶ τῶν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος πόρων καὶ ἀγώνων τοῦ ἀνδρὸς ἄδουσι τοὺς ἄθλους, καθὰ καὶ τοῦ θείου Μακαρίου τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπου καὶ **14**
20 Εὐσταθίου τοῦ μεγάλου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Λεοντίου Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ Εὐφρησίου Τεάνων καὶ Πρωτογένους Σαρδικῆς καὶ πρό γε πάντων Ὁσίου τοῦ Κορυδοῦβης Ἀθαρασίου τε Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀλεξάνδρου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἱερῇ καὶ ἁγίᾳ συνόδῳ ὑπὲρ τῶν ἀποστο-
25 λικῶν ἀγωνισαμένων δογμάτων, οὕτως ἐπιμνησθῆται καὶ τοῦ θαυμασίου Εὐσέβιου τοῦ Χαμφίλου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἐπισκόπου — ἀλλὰ τοῦτον μὲν οὐχ εὐρόν οἱ περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας, **15**
30 ἀλλὰ τοὺς ὁμόφρονας εὐρόντες, Πατρόφιλον τὸν Στυθοπολίτην καὶ τὸν Αὔδης Ἀέτιον καὶ τὸν Λαοδιζείας Θεόδοτον καὶ τοὺς ἄλλους ὅσους τῆς ἀσεβείας Ἀρείου εὐρόν κοινωνοῦς, οἷς συμμίζαντες καὶ τὸ παρ' αὐτῶν τυρενθῆν κατὰ τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου κατάδηλον αὐτοῖς ποιήσαντες σὺν αὐτοῖς τῶν Ἱεροσολύμων ἐξήμεσαν καὶ τὴν Ἀντιόχου ἅμα αὐτοῖς κατέλαβον.

3 vgl. S. 5, 31 — 4—11 Thdt. I 21, 3 erweitert — 12—27 Polemik gegen Theodoret I 21, 4 p. 70 — 27—S. 171, 34 vgl. Thdt. I 21, 4ff p. 70ff

A²

21 Πρωτογένους nach S. 85, 17] ἐριμογένης A², ein Name, der in der Liste von Nicaea nicht vorkommt 30 ὅσον von 1. Hd. ὅσοι von 2. Hd. A² corr. Cer.

Ἀλλὰ τὸ μὲν πρόσχημα τῆς τῶν ἄλλων ἐπιδημίας προπόμ- 16
 πιος ἦν δῆθεν τιμῆ, τὸ δὲ παρ' αὐτῶν σπονδαζόμενον ὁ κατὰ
 τῆς εὐσεβείας τῆς εἰς Χριστὸν πόλεμος ἦν. γίναιον γὰρ ἑταιρι-
 κὸν χρυσίου μισθωσάμενοι καὶ τὴν γλῶτταν αὐτῆς μίαν ὄραν
 5 δοῦναι αὐτοῖς πείσαντες, συνέδριόν τε σὺν τῷ μεγάλῳ Εὐστα-
 θίῳ ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ ἁγίοις ἐπισκόποις συστήσαντες, εἴτα τοὺς
 ἄλλους ἅπαντας ἔξω γενέσθαι κελεύσαντες, οἱ κατὰ τοῦ ἀρχιερέως
 δρᾶμα συντεθεικότες ἄγεσθαι ὡς τάχιστα τὸ τρισάθλιον γίναιον εἰς
 τὸ συνέδριον παρακελεύονται. οἱ δὲ τῆς παρανομίας αὐτῶν ὑπονο- 17
 γοὶ ἄγουσιν αὐτῶν μέσον τὸ γύναιον. ἡ δὲ ἔστη παιδίον ὑπομάζιον
 ἐπιδεικνύουσα καὶ λέγουσα ἐκ τῆς Εὐσταθίου συνοσίας τοῦτο συν-
 ειληφέναι καὶ τετοκέναι καὶ ἀνέδην ταῦτα ἐπέμενε βοῶσα. τὸ δὲ
 τῆς συκοφαντίας προφανὲς ἐγνωκὼς ὁ μέγας Εὐστάθιος, εἴ τινα ἔχοι
 τούτου συνίστορα, ἄγειν εἰς τὸ μέσον ἐκέλευεν. ἐκείνης δὲ μηδένα 18
 15 ἔχειν λεγούσης, ὄρκον αὐτῇ προέτειναν τῇ ἑταιρίδι οἱ τὴν συκοφαν-
 τίαν ἰψήσαντες, καίτοι τοῦ ἀποστολικοῦ θείου κανόνος διαγορεύοντος
 μὴ δεῖν κατὰ πρεσβύτερον κατηγορίαν παραδέχεσθαι παρεκτικτὸν δύο
 ἢ τριῶν μαρτύρων. ἀλλὰ τῶν θείων οὕτως νόμων καταγορή- 19
 σαντες καὶ τὴν κατὰ τῶν συκοφαντῶν κεκριμένην ἀπόφασιν τοῦ
 20 θεοῦ εἰς οὐδὲν λογισάμενοι, ἀμύητρον κατὰ ἀνδρὸς τοσοῦτον κατη-
 γορίαν διὰ τοῦ ἑταιρικοῦ γυναιίου ἐξύφηναν καὶ ἐδέξαντο, ὡς δικασταὶ
 κατάδικοι. ἐπειδὴ δὲ καὶ ὄρκον, ὃν αὐτοὶ ἐπέθεντο, τὸ τρισάθλιον
 προστέθεικε γύναιον, βοῶσα Εὐσταθίου εἶναι τὸ βρέφος, ὡς κατὰ
 μοιχοῦ λοιπὸν οἱ πάσης αἰσχροτήτος ἔμπλεοι τὴν ψῆφον ἐξήνευ- 20
 25 καν. τῶν δὲ ἄλλων ἀρχιερέων (πολλοὶ γὰρ ἦσαν τῶν ἀποστολι-
 κῶν σὺν Εὐσταθίῳ τῷ μεγάλῳ ὑπερμαχοῦντες δογματῶν (καὶ)
 ἀγροῦντες ἅπαντα τὰ τυρευθέντα) προφανῶς ἀντέλεγον τοῖς παρα-
 νόμοις καὶ τὴν ἄδικον ψῆφον ἐκείνην δέξασθαι τὸν ἐπίσκοπον Εὐ-
 στάθιον διεκώλουν, οἱ δὲ τὸ δρᾶμα συντεθεικότες τάχιστα πρὸς τὸν
 30 βασιλέα ἀνέδραμον (καὶ) πείσαντες αὐτόν, ὡς ἀληθῆ τὰ λεχθέντα
 διερευνθέντα εὐφημῆται καὶ δικαία ἢ τῆς καθαιρέσεως ψῆφος, ὡς
 μοιχὸν ὁμοῦ καὶ τύραννον ἐξελαθῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων καὶ εἰς
 Ἰλλυρικὴν πόλιν διὰ τῆς Θράκης πορρωτέρω ἐξορία ἀπαχθῆναι παρα-
 σκευάζουσι τὸν τῆς εὐσεβείας καὶ σωφροσύνης ἀγωνιστήν.
 35 Ἀλλ' ὁ μὲν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων πολέμιος καὶ τὰς κατὰ 21

17 vgl. I Tim. 5, 19 — 35—S. 172, 4 Johannes?

A²

23 βρέφος Thdt. γύναιον A² 26 corr. nach Thdt. 27 ἀντέλεγον: anakathlisch. Die bei Thdt. durchgeführte Participialkonstruktion ist aufgegeben
30 corr. nach Thdt.

τῶν τῆς ἀληθοῦς πίστεως κηρύκων συκοφαντίας δραματοποιεῖν ἐπι-
 στάμενος, ὁ τῆς Νικομηδείας Εὐσέβιος ἅμα Θεογρίῳ τῇ Κωνσταντι-
 νουπόλει ἐπεχωρίαζον, εἶχον δὲ ἑάσαντες ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς τῆς
 οἰκείας μοχθηρίας κοινωνοῦς, οἱ ἀντὶ τοῦ θείου Εὐσταθίου χειροτο-
 5 νοῦσιν Εὐλάλιον. τούτου δὲ ὀλίγον λίαν ἐπιβιώσαντος χρόνον 22
 Εὐσθρόνιον τινα προεβάλοτο. καὶ τούτου δὲ τάχιστα τελευτήσαντος
 (ἐπιαντὸν γὰρ ἕνα καὶ μῆνας ὀλίγους μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐβίωσε)
 Φλακίτῳ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνης τὴν προεδρίαν δοθῆναι παρασκευά-
 ζουσι. πάντες δὲ οὗτοι ὁμοίως τὴν Ἱερῶν ἀσεβειαν εἶχον ἐγκε- 23
 10 κρυμμένην· ὅθεν ἅπαντες οἱ τῆς ὀρθῆς καὶ εὐσεβοῦς πίστεως ἀντι-
 ποιούμενοι, οἱ τε τῶν ἱερομένων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ, τοὺς ἐκκλη-
 σιαστικὸς καταλιπόντες συλλόγους καθ' ἑαυτοὺς συνηθροίζοντο.
 Εὐσταθιανοὺς δὲ τούτους ὠνόμαζον πάντες, ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐκεί-
 15 νου συνέστησαν ἕξοδον. τὸ μέντοι τρισάθλιον ἐκεῖνο γύναιον νόσφ 24
 χαλεπωτάτῃ καὶ μακροτάτῃ μετ' οὐ πολὺ περιπεσὸν ἐξέφηνε τὴν
 ἐπιβουλήν καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐγύμνωσεν, οὐ δύο ἢ τρεῖς ἀλλὰ
 πολλοὺς τῶν ἱερῶν προσκαλεσαμένη καὶ τὰ τυρενθέντα παρὰ τῆς
 θαυμαστῆς τῶν ἀσεβῶν συμμορίας διδάξασα. ἔφη γὰρ ἐπὶ χρήμασι
 τὴν συκοφαντίαν ἐκείνην τετολυμζέται, τὸν μέντοι ὄρον μὴ πολὺ
 20 εἶναι ψευδῆ ἔλεγεν· Εὐσταθίου γὰρ τινας χαλκίως τὸ βρέφος εἶναι ἐβόα.
 Ταῦτα μὲν οὖν ἐν Ἀντιοχείᾳ παρὰ τοῦ ἀσεβοῦς Εὐσεβίου καὶ 25
 τῶν ἀμφ' αὐτὸν τετόλμηται τότε. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς ἐνε-
 τράπησαν τότε οὐδὲ κόρον ἐλάμβανον τῶν κατὰ τῆς ἀληθείας προ-
 μάχων συκοφαντιῶν, ἀλλ' ἔωρακότες ὡς κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ
 25 κατὰ τοῦ μεγάλου Εὐσταθίου ὑπήντησεν, ἕτερον πάλιν δρᾶμα κατὰ
 τοῦ θείου Ἀθανασίου συρραύπτουσιν, ᾧ προσόμοιον οὐδεὶς τῶν κα-
 χίστων ἀνδρῶν πώποτε κατετόλμησε. κατηγοροῦς γὰρ πάλιν τινὰς 26
 ἐκ τῆς αὐτῆς Μελιτίου συμμορίας μισθωσάμενοι προσάγουσι τῷ βασι-
 λει κατὰ Ἀθανασίου βοῶντας ἀνοσιουργίας ἀσχερὰς τετολυμζέται
 30 πολλὰς τὸν τῆς ἀρετῆς ἀθλητήν. ἤγειτο δὲ τούτων Εὐσέβιος τε καὶ
 Θεόγριος καὶ Θεόδωρος ὁ Ἡρακλεώτης τῆς Θράκης, οὐκ ἀνεκτὰ ταῦτ'
 εἶναι λέγοντες οὐδὲ ἀκοαῖς φορητὰ. πείθουσι δὲ οὖν τὸν βασιλεῖα 27
 σύνοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας συναθροισθῆναι κελεῦσαι, ἐνθα

4—21 vgl. Thdt. I 22, 1ff p. 72 — 16 vgl. S. 171, 16f — 22—S. 173, 15 vgl.
 Thdt. I 28 p. 82f — 23 vgl. Thdt. I 25, 15 p. 80 Z. 15

A²

10 καὶ εὐσεβοῦς am Rand von 1. Hd. A² 19 πολὺ] πάμπαν Thdt.
 28 Μελετίου A² 33 Nach Theodoret a. a. O. und Sozomenos II 25, 1 sollte
 die Synode ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης stattfinden

πλείους ἦσαν οἱ δυσμενεῖς, κάκεισε τὸν Ἀθανάσιον κριθῆναι. πεισθεῖς
 δὲ ὡς ἱερεῦσιν ὁ βασιλεὺς (ἠγγόει γὰρ παντελῶς τὰ παρ' αὐτῶν
 τυρενόμενα) γενέσθαι τοῦτο προσέταξεν. ἀλλ' ὁ τῆς ἀληθείας 28
 ὑπέρομαχος, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τὴν τῶν προσηθέντων ἀσεβῶν δυσ-
 5 μείειαν ἐπιστάμενος, οὐχ ἦκεν εἰς τὸ συνέδριον. ἐντεῦθεν τοίνυν
 μείζονα πρόφασιν εἰς συκοφαντίαν λαβόντες, ἅπαξ τὸν κατὰ τῆς
 ἀληθείας ἀναδειξάμενοι πόλεμον, τυραννίδος αὐτὸν καὶ θρασυτήτος
 ἐπὶ τοῦ βασιλέως διὰ γραμμάτων ψηφίζονται. ἐκ δὲ τούτου εἰς 29
 10 αὐτῷ τὴν ὄργην ὑποφαίνων καὶ τὴν Τύρον καταλαβεῖν παρεγγυῶν·
 ἐκέισε γὰρ μετατεθεῖσαν ἀθροισθῆναι τὴν σύνοδον προσέταξεν, ὑπο-
 πατεύσας ὑφορᾶσθαι τὴν Ἀρτιοχέων τὸν Ἀθανάσιον διὰ τὸ πολλοὺς
 εἶναι κατὰ τὴν ἀτατολὴν τοὺς τὴν Ἀρείου λῶβην εἰσδεδεγμένους.
 ἔγραψε δὲ καὶ τῇ συνόδῳ ἀπερ ἔχοιεν ἐπιστεῖλαι τὸν εὐσεβεῖα κοσμοῦ-
 15 μειον. ἔστι δὲ ταῦτα·

Ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐν Τύρῳ συναθροισθεῖσαν
 σύνοδον.

»Κωνσταντίνος Νικητῆς Μέγιστος Σεβαστὸς τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τῇ 17 1
 ἐν Τύρῳ συναθροισθείσῃ.
 20 »Ἦν μὲν ἕως ἀκόλουθον καὶ τῇ τῶν καιρῶν εὐπραγία μάλιστα
 >πρέπον ἀστασίαστον εἶναι τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ πάσης λοι-
 >δορίας τοὺς τοῦ Χριστοῦ νῦν ἀηλλάχθαι θεράποντας. ἐπειδὴ δὲ 2
 >τοίνυν οὐχ ἔγιως φιλοεικίας οἴστροφ τινὲς ἐλαντόμενοι (οὐ γὰρ ἂν
 >ἄλλο τι εἴποιμι) βιοῦντες ἑαυτῶν ἀναξίως τὰ πάντα συγγείν ἐπι-
 25 >χειροῦσιν, ὅπερ πάσης συμφορᾶς κερωρηζέμαι μοι δοκεῖ ἐπέκεινα,
 >τούτου χάριν θέοντας ὑμᾶς, τὸ τοῦ λόγου, προτρέπομαι χωρὶς τινος
 >ὑπερθέσεως ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνδραμεῖν καὶ πληρῶσαι τὴν σύνοδον
 >πνευματικῆς παρηγορέως ἐπαμύναί τε τοῖς χορηζουσιν ἐπικουρίας,
 >τοὺς δὲ ἀδελφὸν ἐλατρεῦσαι κινδυνεύοντας εἰς ὁμόνοιαν ἐπαραγαγεῖν
 30 >τὰ τῶν μελῶν διεστῶτα διορθώσασθαι τε τὰ πλημμελοῦμενα, ὡς
 >καιρὸς ἐπιτρέπει, ἵνα ταῖς τοσαύταις ἐπαρχίαις τὴν πρέπουσαν ἀπο-
 >δῶτε συμφωνίαν, ἣν, φεῦ τῆς ἀτοπίας, ἐλαχίστων ἀνθρώπων ἀλώ-
 >λεσαν ὑπεροψία. ὅτι δὲ τοῦτο καὶ τῷ δεσπότηι θεῷ ἐστὶν ἀρεστὸν 3
 >καὶ ἡμῖν πᾶσιν εὐχῆς ὑπέρτερον καὶ ὑμῖν γε αὐτοῖς, ἐάν γε τὴν εἰρή-

20—S. 174, 23 vgl. Thdt. I 29 p. 83ff

A²

1 κάκεισε Thdt.] κάκει A² 8 ψηφίζεται A² 12 Καισαρέων Thdt.
 23 τοίνυν von 1. Hd. durchstrichen A² > Thdt. | ἔγιως corr. von späterer Hd.
 in ὑγιως A² (Thdt.)

>νῆν ἀνακαλέσθησθε, οὐ τῆς τυχοῦσης ἄξιον εὐδοξίας, πάντας ἀνθρώ-
 >πους συνομολογεῖν ἡγοῦμαι. μὴ τοίνυν μέλλετε λοιπόν, ἀλλ' 4
 >ἐπιτείναντες ἐντεῦθεν ἡδὴ τὰ τῆς προθυμίας, ὅρον τοῖς προκειμένοις
 >ἐπιθεῖναι σπουδάσατε τὸν προσήκοντα, μετὰ πάσης εἰλικρινείας δη-
 5 >λαδὴ καὶ πίστεως συνελθόντες, εἰρήνην (τ') ἐκείνην ἐν ἅσασιν πρυτανευ-
 >θῆναι ὑμῖν τε καὶ πᾶσι προνοήσατε. ἀπέστειλα πρὸς οὓς ἡβουλή- 5
 >θητε τῶν ἐπισκόπων, ἵνα παραγενόμενοι κοιτωνήσωσιν ὑμῖν τῶν
 >φροντισμάτων. ἀπέστειλα Διογέσιον τὸν ἀπὸ ὑπατικῶν, ὃς καὶ τοὺς
 >ὀφείλοντας ἀφικέσθαι εἰς τὴν σύνοδον μεθ' ὑμῶν ὑπομνήσει, καὶ
 10 >τῶν πραττομένων ἐξαίρετως δὲ καὶ τῆς εὐταξίας κατασκόπος παρ-
 >έσται. ἔὰν γὰρ τις, ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι, τὴν ἡμετέραν κέλευσιν 6
 >καὶ νῦν διακρούσασθαι πειρώμενος μὴ βουληθῆ ἢ παραγενέσθαι ἐν τῇ
 >συνόδῳ, ἐντεῦθεν παρ' ἡμῶν ἀποσταλήσεται, ὃς ἐκ βασιλικῆς προσ-
 >τάγματος ἐκβαλὼν (αὐτὸν διδάξ) εἰ, ὡς οὐ προσήκεν ὄροις αὐτοκράτορος
 15 >ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐξενεχθεῖσιν ἀντιτείνειν ποτέ. λοιπὸν ἔσται τῆς 7
 >ἡμετέρας ὁσιότητος ἔργον. ὁμογνώμονι κρίσει, μήτε πρὸς ἀπέχθειαν
 >μήτε πρὸς χάριν, ἀκολούθως δὲ μᾶλλον τῷ τε ἐκκλησιαστικῷ καὶ
 >ἀποστολικῷ κανόνι, τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἡγοῦν κατὰ σφάλμα συμβε-
 >βηκόσι τὴν ἀρμόττουσαν θεραπείαν ἐπινοῆσαι, ἵνα καὶ πάσης
 20 >βλασφημίας ἐλευθερώσῃτε τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς ἐμὰς ἐπικουγίσῃτε
 >φροντίδας καὶ τὴν τῆς εἰρήνης χάριν [ἐν] τοῖς νῦν στασιαζομένοις
 >ἀποδόντες, μεγίστην εὐκλήριαν ὑμῖν αὐτοῖς προξενήσῃτε. ὁ θεὸς
 >ὑμῶν διαφυλάττοι, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί«.

Τὴν μὲν οὖν σύνοδον ἐν Τύρῳ γενέσθαι προστάξας ταῦτα γε- 8
 25 >γράφηκεν. ὡς γὰρ ἱερεῖσι τοῖς ουκοφάνταις ἐπέθετο, εἰ καὶ τὸν
 >τῆς εὐσεβείας τόνον εἶχεν ἀγάνωτον, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸν
 >ἡδικῆσθαι τοὺς ἐναντίους, ὡς κριτῆς δίκαιος ἠμέσχετο καὶ ταύτης
 >τῆς κελεύσεως, προστάξας μέντοι μετὰ τὴν τῆς συνόδου ἐκλήρωσιν
 30 >διενκρινεῖσάσης ἕκαστα καταλαβεῖν πᾶσαν τὴν σύνοδον τὰ Ἱεροσόλυμα

>τῶν ἐγκαινίων τῆς ἐξεῖσε ὑπ' αὐτοῦ δομηθείσης ἐκκλησίας ἕνεκα.
 Γράφει δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν τῇ συνόδῳ, παρεγγυῶν ὥστε μὴ 9
 >μόνον τὸν Ἀθανάσιον ἀπαντῆσαι τῇ συνόδῳ, ἀλλὰ γὰρ καὶ Ἄρειον
 >καὶ γυμνασθῆναι εἰλικρινῶς τὰ παρ' ἑκάστου γινόμενα, ἵνα εἰ, καθὼς
 >λέγει Ἄρειος, φθόνῳ τὴν διαίρεσιν ὑπέστη τῆς ὁρθῆς ἐντὸς ὧν
 35 >πίστεως, πρότερον ἑαυτοῦ καταγνοὺς ἐπὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ τετολημη-
 >μένοις κατὰ τῆς ἀληθείας σιωπήσῃ — εἰ μὴ ἄρα ἄμυναν κατὰ τοῦ 10

16 vgl. S. 180, 5 — 24 — S. 175, 19 Johannes? vgl. Vita Athan. 3p. CXXXIX^c Montf.

A²

14 erg. nach Thdt. unleserlich A² 18 ἡγοῦν] εἰτ' οὖν Thdt. 19 ἐπινοῆσαι
 Thdt.] ἐπινοήσατε A² 21 ἐν > Thdt. 22 ἐκκλησιαν Thdt. 33 γινόμενα A²

ιδίου επισκόπου Ἀθανασίου σοφισζόμενος ἐπανείλετο τὴν διόρθωσιν, πλέκων κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας παρεκβράσματα — καὶ εἰ μὲν φθόνος αἴτιος εὐρεθῆ, σπουδὴ αὐτοῖς τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόποις γένηται τοῦ εἰς εἰρήνην ἀμφοτέροισι συνάψαι, εἰ δὲ πλαστῆ τιμὴ μεταμελεία κέχρηται Ἀρειος, καταλάβοι πάλιν τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ περὶ τοῦτου κζήροιο.

Ταῦτ' ἔγραφε βασιλεὺς ὁ πανεύφημος τῆς τῶν ἁπάντων ὁμο- 11
νοίας προμηθεύμενος, ὅπως ἂν ἐκείσε πάσης ἐρεσχηλίας ἐκποδῶν
γερομένης, εἰρημικότερον τὰ ἐγκαίρια τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας
10 ἐκτελέσωσι καθιεροῦντες αὐτὴν τῷ θεῷ. ἀλλ' ὁ μὲν ἀνόσιος Ἀρειος 12
ἀπαρτῆσαι ἐν τῇ συνόδῳ ἐν τῇ Τύρῳ οὐκ ἠρείχετο, Ἀθανάσιος δὲ ὁ
μέγας ταύτην σὺν Τιμοθέῳ καὶ Μακαρίῳ τοῖς αὐτοῦ πρεσβυτέροις
καὶ πλείστοις ἄλλοις συνεπομένοις αὐτῷ κληρικοῖς καὶ αἰδεσίμοις
ἀνδράσι τὴν Τυρίων κατέλαβε σὺν προθυμίᾳ πολλῇ. οὕτω δὴτα 13
15 συνελθόντων ἐπισκόπων εἰς τὴν Τύρον καὶ ἅμα πάντων σὺν τῷ
ὑπατικῷ Διονυσίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ ἐξοχωτάτοις ἀνδράσι ἀξιώ-
μασι τετιμημένοις καὶ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι ἐπὶ τὸ αὐτὸ γενο-
μένων ἀπεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἀπὸ ὑπατικῶν Διονυσίου τῆ τῶν ἐπισκό-
πων συνόδῳ τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα. ἀφίζοντο δὲ καὶ ἄλλοι 14
20 τιτὲς ἐπίσκοποι δογμάτων διασθορὰν ἐγκαλούμενοι, ὧν εἷς ἦν Ἀσκλη-
πᾶς ὁ Γαζεύς. βούλομαι δὲ πρῶτον τὰς τῆς κατὰ τοῦ ἁγίου Ἀθα-
νασίου κατηγορίας τραγωδίας ἐνθελῆναι τῆδε τῆ συγγραφῆ, εἰθ' οὕτως
τὰ κατὰ τὸ πολυθρόνλητον δικαστήριον διηγῆσασθαι. Ἀρσένιος 15
τις πρῶτον μὲν γενόμενος Ἀθανασίου ἀναγνώστῃς ἐπὶ ἐγκλήμασί τισι
25 ἐναγόμενος καὶ μέλλων ὑπὸ τοῦ πλήθους διασθ(εῖρε)σθαι. ἐπειδὴ
ἔγνω τοῦτο ὁ μέγας Ἀθανάσιος (διερευνησάμενος γὰρ ἦν τὴν ὑπό-
θεσιν), τοῦτον τὸν τρόπον διεσώθη· μαθὼν γὰρ σκοφαντεῖσθαι τὸν
Ἀρσένιον, ἐπιστάς νυκτὸς διασώζει τὸν ἄνδρα, φηγῆ τὸν φόρον ἀπο-
δρᾶναι τοῦτον παρασκευάσας. ὄντινα μετὰ ταῦτα οἱ Μελιτίου 16
30 κοιωνοὶ εὐρόντες κατὰ τὴν Αἴγυπτον, τὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῷ
παρασκευάζουσι δοθῆναι ὄνομα. μετὰ δὲ χρόνον τινὰ καθ' ὑλόθεσιν
Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας (αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ παρταχοῦ κατὰ τῶν
εὐσεβῶν πολυπλόκους σκοφαντίας ἐπιτεχνώμενος) αὐτὸν τοῦτον τὸν
Ἀρσένιον κατακρύψαντες οἱ τῆς Μελιτίου συμμορίας λαθεῖν αὐτὸν

19—23 vgl. Thdt. I 29, 7 p. 85 — 23—31 Johannes? vgl. Rufin X 18 p. 983 —
34—S. 179, 10 vgl. Thdt. I 30—31, 3 p. 85 ff (erweitert)

A²

16 ὑπατικῷ aus ὑπατικῶν corr. A² 17 f γερομένη A² 25 verdorbene
Stelle in A² 34 corr. aus Μελιτίου A²

ἐπὶ πλεῖον ἠξίωσαν. ἔπειτα χεῖρα δεξιᾶν ἀπὸ τινος σώματος ἔκτε- 17
 μόντες νεκροῦ καὶ ταύτην ἐν λάρακι ξυλίνῃ τεταριχενυμένην ἀπο-
 θέμενοι, παρταχοῦ περιέφερον, πεφορευῆσθαι καὶ κατατετυμῆσθαι λέ-
 γοντες ὑπὸ Ἀθανασίου τὸν Ἀρσένιον, μαιφύρον τε ἀπεκάλουν τὸν
 5 Ἀθανάσιον. ἀλλ' ὁ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμὸς τοῦ θεοῦ οὐκ εἴασεν 18
 ἐπὶ πλεῖστον λανθάνειν τὸν Ἀρσένιον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐν Αἰγύπτῳ
 καὶ Θιβαΐδι δῆλος γέγονεν ὅτι ζῆ, ἔπειτα ἐπέβαλεν αὐτῷ ὁ θεός, ὡς
 αὐτὸς ἐς ὕστερον διηγήσατο, τὴν παρὰ τοῦ Ἀθανασίου παρὰ πᾶσαν
 ἐλπίδα πρυτανευθεῖσαν αὐτῷ σωτηρίαν διαλογίσασθαι ἔτι τε καὶ
 10 ἀδικεῖν αὐτὸν καὶ παρανομίαν μεγίστην ἐργάζεσθαι, εἰ τὸν ἐνεργέτην
 παρίδοι θανάτῳ ἔνεκεν αὐτοῦ ὑποβληθῆναι καὶ μὴ μᾶλλον αὐτὸν
 ὑπὲρ ἐκείνου τεθνᾶναι. ἄγει οὖν αὐτὸν ὁ τῶν ὄλων πρύτανης ἐν τῇ
 Τύρῳ, ἔνθα ἡ τραγωδομένη χεῖρ ὑπὸ τῶν συζοφαντῶν ἐπὶ τῶν
 ζυγίων προσφέρετο. τούτου οἱ Ἀθανασίου θεασάμενοι σύνοικοι 19
 15 ἤγαγον ἐν τῇ αὐτῶν καταγωγῇ, καὶ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὰ τε τῆς
 τοῦ θεοῦ οἰκονομίας καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ προθυμίας, λανθάνειν αὐτὸν
 ἐν τῷ τίῳ παρεζάλεσαν.

Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ὑπὸ τὴν ἔωθεν κατέλαβε τὸ συνέδριον 20
 ἅμα Τιμοθέῳ καὶ Μαζαρίῳ τοῖς ἑαυτοῦ πρεσβυτέροις καὶ τοῖς σὺν
 20 αὐτῷ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκείσε παραγερομένοις. καὶ πρῶτον μὲν 21
 γύναιον εἰσήγαγον ἀκολασία συνεζηκός. ἡ δὲ ἀνέδην ἐβόα παρθενίαν
 μὲν ἐπαγγέλλεσθαι λέγουσα, τὸν δὲ Ἀθανάσιον ἐπιξενωθέντα εἰς τὴν
 αὐτῆς καταγωγὴν βιάσασθαι αὐτήν καὶ ἄκουσαν διαφθεῖραι. τούτων
 25 ἅμα τοῖς ἄλλοις Τιμόθεος ὁ πρεσβύτερος, ἀνὴρ ἀξιάγαστος. τῶν 22
 δὲ δικαστῶν ἀπολογήσασθαι πρὸς τὴν κατηγορίαν τὸν Ἀθανάσιον
 προστατούντων ὁ μὲν Ἀθανάσιος εἰσήγησεν, ὡς οὐκ ὦν αὐτὸς ὁ κατη-
 γορούμενος, ὁ δὲ Τιμόθεος ἔφη πρὸς τὴν γυναῖκα· »ἐγὼ σοι, ὦ γύ-
 ναι, συνέτυχον πώποτε; εἰς δὲ τὴν σὴν οἰκίαν εἰσελήλυθά ποτε; ἢ
 30 δὲ ἀναδέεστερον ἐβόα, διαμαχομένη τῷ Τιμοθέῳ καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν
 χεῖρα ἐξάγουσα καὶ κατεπέχουσα καὶ λέγουσα αὐτῷ τῷ Τιμοθέῳ· »σύ
 μου τὴν παρθενίαν ἀφείλον· σύ με τῆς σωφροσύνης ἐγύμνωσας· σύ
 μου τὸ σεμιδὸν τῆς ψυχῆς ἠχρείωσας καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λέγειν εἰώ-
 35 θασιν αἱ δι' ἀκολασίας ὑπερβολὴν οὐκ ἔχουσαι τὴν αἰδῶ. καὶ ἦν 23
 ὄντως ἐκπληξίς (τὰ δ)ρώμενα καὶ παντὸς θαύματος μείζον, ὅτι Ἀθα-
 νάσιος μὲν κατηγορεῖτο, Τιμόθεος δὲ ἐνεζαλεῖτο. οὕτω δὲ τῶν τὸ

A²

18 ἔωθεν nachträglich corr. in ἔω A² 21 παρθενίαν Thdt.] παρθενίας A²
 35 nach τ Raum für 2 Buchstaben; von späterer Hd. τ . . ρώμενα A² erg. Ltz.

δραμα συντεθεικότων κατασχυνθέντων, ἐρουθριασάντων δὲ καὶ τῶν δικαστῶν ὅσοι συνίστορες ἦσαν, ἐκβληθῆναι τὸ γύναιον προσέταξαν.

Τότε δὴ ὁ θεὸς Ἀθανάσιος ἔλεγε μὴ χρῆναι ἀφεθῆναι τὸ γύναιον, 24
ἀλλ' ἐξετάσαι καὶ μαθεῖν. οἱ δὲ συκοφάνται ἐβόουν ἕτερα εἶναι
5 κατηγορήματα χαλεπώτερα, οὐδαμῶς τέλην τινὴ καὶ δεινότητι δια-
λυθῆναι δυνάμενα· ὅπως γὰρ καὶ οὐκ ἀκοῇ δικάζει τοῖς δεικνυμένοις.
ταῦτα εἰπόντες τὴν πολυθρόνητον ἐκείνην ἐπέδειξαν λάρανα καὶ
τὴν τεταριχειμένην ἐγγύρωσαν χεῖρα. τῶν δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ 25
θεασάμενος ἕκαστος ἐβόησεν, οἱ μὲν τῶν συκοφαντῶν συνίστορες
10 ἀληθῆς εἶναι τὸ μῦθος λέγοντες, οἱ δὲ τὸ μὲν ψεῦδος εἰδότες, κε-
κρῶσθαι δὲ τὸν Ἀρσένιον ἔτι ζῶντα λέγοντες κατεγέλων. μεγίστης 26
δὲ παραχῆς πεπληρωμένοι τοῦ συνεδρίου καὶ μόλις βραχείας ἡσυχίας
γεγενημένης, ἤρετο τοὺς δικαστὰς ὁ κατηγορούμενος Ἀθανάσιος, εἴ
τις ἐν αὐτοῖς εἶη ἐπιστάμενος τὸν Ἀρσένιον. πολλῶν δὲ εἰρηκότων
15 ἀκριβῶς εἰδέναι τὸν ἄνδρα ἐκέλευσεν ὁ Ἀθανάσιος τοῦτον ἀχθῆ-
ναι. τοῦ δὲ εἰσελθόντος καὶ σάντος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συνεδρίου 27
ἤρετο πάλιν ὁ Ἀθανάσιος, εἰ οὗτός ἐστιν Ἀρσένιος ὁ παρ' ἐμοῦ μὲν
ἀνηρημένος, παρὰ δὲ τούτων μετὰ σφαγῆν ὑβρισμένος καὶ τῆς δεξιᾶς
χειρὸς ἐστερημένος. συνομολογησάντων δὲ πλείστον ὅσων τῶν ἐν
20 τῇ συνόδῳ αὐτὸν εἶναι τὸν Ἀρσένιον, τῆς ἐφεστρίδος αὐτὸν γυμνώ-
σας ὁ θεὸς Ἀθανάσιος, ἐπέδειξεν ἄμφω τὰς χεῖρας τοῦ Ἀρσενίου,
δεξιάν τε καὶ εὐώνυμον· »ἄλλην δέε, ἔφη, »ζητείτω μηδεὶς· δύο γὰρ
ἀνθρώπων ἕκαστος παρὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ὅλων ἐδεξιόμεθα χεῖρας.

Ἀλλὰ καὶ τούτων οὕτως δειχθέντων κρίσει τοῦ τὰ πάντα ἐφο- 28
25 ρῶντος θεοῦ, δέον καταδέσθαι τοὺς κατηγοροὺς καὶ τῶν δικαστῶν
τοὺς συνειδότες καὶ ἐγχεσθαι χῆραι καὶ αὐτὴν τὴν γῆν ἐπ' αὐτοὺς
καὶ ἄρδην λαβεῖν αὐτούς. τούναντίον ἐποίησαν. θορόβον γὰρ καὶ
στάσεως ἐπέπλησαν τὸ συνέδριον γόητα ἀποκαλοῦντες τὸν Ἀθανάσιον
καὶ τισὶ μαγγαρίαις ἀπατᾶν αὐτὸν λέγοντες τῶν ἀνθρώπων τὰς
30 ὄψεις. καὶ ἐπαναστάντες ἐπ' αὐτὸν διασπᾶν ἐπεχείρουν καὶ κατα-
σφάττειν τὸν τῆς εὐσεβείας ὑπέρχαρον, κινουῦντες, ὡς εἰπεῖν, καὶ
αὐτὴν τὴν γῆν καὶ κοινορτόν βάλλοντες εἰς τὸν ἀέρα κατ' ἐκείνους
τοὺς κατὰ τοῦ θεοῦ ἀποστόλου Παύλου ποτὲ κρᾶζοντας καὶ λέγοντας·
»αἴρετε αὐτὸν ἐν τάχει· οὐ γὰρ καθήκει αὐτὸν ζῆναι. ἀλλ' οἱ παρὰ 30

31 vgl. Archimedes bei Simplicius 424 — 32 vgl. Act. 22, 23 — 34 vgl.

Act. 22, 22

A²

10 μίσος A² corr. Cer. (vgl. S. 178, 32) 12 ἡσυχίας am Rand von 1. Hd.
nachgetragen A² 18 τούτων ἐπιζητούμενος, μετὰ σφαγῆν δὲ ὑβρισμένος Thdt.

26 χῆραι mit iota subscr. A²

Gelasius.

τοῦ βασιλέως τὴν τῆς εὐταξίας πρόνοιαν πιστευθέντες τὸν φόρον ἐκόλυσαν. ἐξαρπάσαντες γὰρ τὸν ριζιφόρον καὶ σκάφους ἐπιβῆναι παρασκευάσαντες τὴν σωτηρίαν προὔξερησαν. ὁ δὲ θεὸς Ἀθανάσιος ἐπιβίς τοῦ σκίφους ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὤρησεν ἐκφυγῶν τῶν 5 μαισγόνων τὰς χεῖρας.

Αὐτοὶ δέ, ὡς εἶχον, ἐπὶ τὸν Μαριώτην τινὰς τῶν ὁμοφρόνων 31 ἐπισκόπους ἀπέστειλαν, Θεόγριον τὸν Νιζαίας, Μάριν Χαλκηδόνος, Θεόδωρον τὸν Ἰρακλεώτην τῆς Θοράκης, Νάρκισσον τὸν Κίλικα, Οὐρσάκιον καὶ ἄλλους τινὰς τοὺς αὐτῶν ὁμόφρονας, ἐπὶ τῷ κατὰ 10 μοιρομέρειαν πρᾶξιν αὐτοὺς ὑπομηγμάτων ἐκέισε κατὰ Ἀθανασίου συστήσασθαι (ὁ δὲ Μαριώτης ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ἐστίν, ὁμώνυμος τῆς λίμνης Μαρίας, πλησίον αὐτῆς ὄν) ἐντειλάμενοι αὐτοῖς, ὡς τάχιστα 32 καὶ τὸν τῶν κακῶν ἀθρότην Ἀρειον στείλαι πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Αἴλιαν, τοῦτ' ἐστίν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐκέισε ἀπὸ τῆς Τύρου ἔξορ- 15 μῆσαι σὺν τοῖς ἐν τῇ συνόδῳ ἐπισκόποις· τὴν γὰρ σύνοδον ἅπασαν ἀπὸ τῆς Τύρου ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα συνελθεῖν μετὰ τῶν ἀπάντων ὁ βασιλεὺς ἀπανταχόθεν ἐπισκόπων καὶ αὐθις παρηγγύησεν, ὡς μοι καὶ 33 πρότερον εἶρηται, ἐπὶ τῷ τοὺς ἐκέισε ὑπ' αὐτοῦ δομηθέντας καθιε- ρῶσαι ναοὺς. συναπέστειλε δὲ καὶ τῶν εὐνοустέρων ἀρχόντων 33 20 τινὰς, εὐσεβεία καὶ πίστει λαμπρυνόμενος, φιλοτίμως ἅπασι πάντα δι' αὐτῶν χρηρηγηθῆναι κελεύσας, οὐ μόνον ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι καὶ τοῖς τούτοις συνεπομένοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις ἅπασι τοῖς παν- ταχόθεν συντρέχουσιν, ἀφάτου πλήθους συρρέοντος ἐκ πάσης, ὡς 25 ἔπος εἰπεῖν, τῆς κατὰ τὴν ἀνατολὴν γῆς ἐκέισε εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας Ἱερουσαλήμ. διεκοσμεῖτο δὲ καὶ τὸ θεῖον θυσιαστήριον βασι- 34 κοῖς παραπετάσμασι καὶ κειμηλίοις λιθοκολλήτοις χρυσοῖς.

Ταῦ δὲ ἀσεβοῦς Ἀρειοῦ φθάσαντος εἰς τὴν Αἴλιαν τῇ τῶν ἐγκαί- 34 νίων ἡμέρᾳ σὺν προθυμίᾳ πολλῇ, ἀκούσαντος μάλιστα ἀπολείπεσθαι τὸν Ἀθανάσιον τῆς ἐορτῆς ἐκείνης, ἀσμένως ὑπὸ τῶν ὁμοφρόνων, 30 λέγω δὴ τῶν περὶ Εὐσεβίον τὸν Νιζομηδείας καὶ Πατρόφιλον τὸν Σκυθοπολίτην, ὑπεδέχθη. οἱ δὲ τῆς ὁρθῆς ἀντιποιοῦμενοι πίστεως, 35 ἰδόντες τὸν Ἀρειον, ὡς μῦθος αὐτὸν ἀπεστράφησαν καὶ τῆς ἐκκλη- σίας ἐξήλασαν καὶ τῆς συνόδου διωχθῆναι προσέταξαν, ἐπὶ τῇ κατὰ Ἀλεξανδρείαν αὐτοῦ ἀκουσθήσεσθαι συνόδῳ, ἐν ἣ καὶ ἔάλω, ὀρισά-

18 s. S. 174, 29 — 27—S. 179, 2 Johannes?

A²

1 τὸν φόρον im Text undeutlich, am Rand wiederholt A² 9 am Rand von 1. Hd. ὁμογνώμονας A² 14 f ἐξορμάσασσι A² 30 τῶν Holl] τὸν A²

μειοι, καθά, φασί, καὶ ὁ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐκέλευσεν.

Οὕτω δὴ τοῦ λυμεῶνος ἐκποδῶν γενομένων καὶ τῆς ἐορτῆς εἰρη- 36
 ρικωτάτης καὶ λαμπροτάτης γενομένης, ὁ παρ᾽ ἐσημοῦ βασιλεὺς καὶ
 5 λῖαν πιστότατος τὴν τῆς πανηγύρεως λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν
 μεμαθηκώς. θνηθείας ὅτι μάλιστα πλείστης ἔμπλεως γέγονε καὶ τὸν
 τῶν ἀγαθῶν πρόταριν ὑπερέμνησεν, ὅτι καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν αἴτη-
 σιν δέδωκε. τῆς μὲν οὖν τῶν ἐγκαιρίων ἐορτῆς οὕτως ἐνδόξως 37
 τελεσθίσης, οἱ πλείστοι τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τὰς οἰκειάς ἐπαγγέλον
 10 πατρίδας, ὅσοι μάλιστα τῇ ἐν Τύρῳ συνόδῳ γεγενημένη οὐ συνήδρευ-
 σαν. οἱ δὲ τῆς γατρίας Εὐσεβίου τοῦ Νικομηθείας, ὅσοι σὺν αὐτῷ 38
 τὴν λώβην Ἀρείου εἰσεδέξατο, σὺν αὐτῷ Εὐσεβίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις
 ἐπισκόποις τὴν Τύρον κατελιήφασιν. περιμένοντες ἐκίσε τοὺς ὁμόφρο-
 ρας ἀπὸ τοῦ Μαρωτόν.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ φθάσας τὸ κομιτάτον ὁ μέγας Ἀθανάσιος 39
 πρόσεισι τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ
 καὶ πᾶσαν τὴν κατ' αὐτοῦ τολμηθεῖσαν ἐδίδαξε τραγῳδίαν. ὁ δὲ
 συμπαθέστατος καὶ χρηστότατος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὑπεραγγήσας
 τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῖς κατὰ Ἀθανάσιον τετολημμένοις καὶ κτηθεῖς ἐπὶ
 20 τῇ κατ' αὐτοῦ ἀδίκῳ γεγενημένῃ κρίσει, μετὰ δακρῶν μάλιστα ἐξαι-
 τοῦντος τοῦ Ἀθανασίου κληθῆναι τοὺς τε κατηγοροὺς καὶ τοὺς δικα-
 στὰς καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἀναγεώσασθαι τὴν κρίσιν.
 πέμπει τοῖς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς Αἰλίας ἀναζεύξασθαι γράμματα ὁ βασι-
 25 τάχιστα φθάσαι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. τὰ δὲ γραφέντα ἐστὶ
 ταῦτα·

Ἐπιστολὴ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἐν Τύρῳ ἀπὸ τῆς
 Αἰλίας ἀναζεύξαντας ἐπισκόπους.

»Νικητῆς Κωνσταντῖνος Μέγιστος Σεβαστὸς τοῖς ἐν Τύρῳ πάλιν 18 1
 30 >συνελθούσιν ἐπισκόποις.

>Ἐγὼ μὲν ἀγνοῶ, τίνα ἐστὶ τὰ ὑπὸ τῆς ὑμετέρας συνόδου μετὰ
 >τοσοῦτου θορυβοῦ καὶ χιμῶνος κριθέντα· δοκεῖ δὲ πως ὑπό τινος
 >ταραχῶδους ἀταξίας ἢ ἀλήθεια διεστράγθαι, ἑμῶν δηλαδὴ διὰ τὴν
 >πρὸς τοὺς πλησίον ἐρεσχηλίαν, ἣν ἀήττητον εἶναι βούλεσθε, τὰ τῷ

3—10 vgl. Thdt. I 31, 3 p 88 — 10—26 Johannes? — 29—S. 181, 34 Aus-
 führlicher als Athan. apol. ad Ar. 86, der Quelle ist für Socr. I 34 p. 158 ff. Soz. II 28.
 Johannes? (vgl. G. Loeschke Rhein. Mus. LXI, 34 ff.)

>θεῶ ἀρέσκοντα μὴ συνοροῶντες. ἀλλ' ἔστω τῆς θείας προνοίας ²
 >ἔργον τὸ τὰ τῆς φιλονεικίας ἤγουν μᾶλλον κακομαχίας ὑμῶν δεινὰ
 >φανερῶς ἄλόντα διασχεδιάσαι καὶ ἡμῖν διαρρήδην δεῖξαι, εἴ τινα τῆς
 >ἀληθείας συνελθόντες αὐτόθι ἐποιήσασθε φροντίδα καὶ εἰ τὰ κεκρι-
 5 >μένα χωρὶς τινος χάριτος καὶ ἀπεχθείας ἐκρίνατε. τοιγαροῦν ³
 >ἠπειγμένως πάντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν εὐλάβειαν βούλομαι,
 >ἵνα τὴν τῶν πεπραγμένων ὑμῖν ἀκριβείαν δι' ἑαυτῶν ἐπ' ἐμοῦ παρα-
 >στήσητε. τίνος δὲ ἕνεκα ταῦτα γράφαι πρὸς ὑμᾶς ἐδικαίωσα καὶ
 >ὑμᾶς διὰ τοῦ γράμματος πρὸς ἑμαυτὸν ἐκάλεσα, ἐκ τῶν ἐπομένων
 10 >γνώσεσθε.

>Ὡς Ἀθανάσιος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας, ⁴
 >ὁ τοῦ θείου νόμου φοιτητής, πρὸς μέ ἐστιν, ὅς εἰσίουντι μοι ἀπὸ
 >προζέσσου ἐπὶ τὴν ἐπώνυμον ἡμῶν καὶ πανευδαίμονα Κωνσταντι-
 >νούπολιν πρόσσεισιν ἐν μέσῳ τῆς λεωφόρου μετὰ ἑτέρων τινῶν ὧν
 15 >περὶ ἑαυτὸν εἶχε, πενθῶν δὲ καὶ ὀλοφνρόμενος, αἰφνιδίον τε τὴν
 >προέλευσιν ἐποίησατο οὕτως, ὥστε καὶ ἐκπλήξεως ἀφορμὴν ἡμῖν
 >παρασχέιν. μαρτυρεῖ μοι γὰρ ὁ πάντων ἔφορος θεός, ὅτι οὔτε ⁵
 >ἐπιγινῶναι αὐτόν, ὅστις ἦν, κατὰ τὴν πρώτην ὄψιν ἠδυνήθην, εἰ μὴ
 >τῶν ἡμετέρων τινές, ὅστις (ἦν) καὶ τὴν ἀδικίαν, ἣν πέπορθε παρ' ὑμῶν,
 20 >διηγῆσαντο πυνθαρομέγοις. οὕτως τεταπεινωμένον καὶ κατηφῆ τεθεά-
 >μεθα τὸν ἄνδρα, ὥστε ἡμᾶς εἰς ἄφατον οἶζτον ἐπ' αὐτῷ περιπεσεῖν,
 >γνώϊτας ἐκείνον εἶναι τὸν Ἀθανάσιον, οὗ ἡ ἱερά θεία, ἰκανὴ πρὸς τὸ
 >εἰς τὸν τῶν ὄλων θεὸν σέβας καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἐφελκύσαι. ὄντινα
 >πάλαι πορνηοὶ τινες ἄνδρες καὶ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας ἀλλότριοι
 25 >συκοφαντίας οὐ ταῖς τυχούσαις περιέβαλλον, ὥστε καὶ [εἰς] ἐμὲ αὐτὸν ⁶
 >ἐκ τῆς ἐκείνων πολυτέχνου ἀπάτης συναρπαγέντα μέλλειν [με] ἀμαρ-
 >τεῖν εἰς τὸν ἄνδρα, εἰ μὴ θεία κρίσει κινήθεις ἐκέλευσα αὐτὸν τότε
 >ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπὶ τὸ τῆς ἡμετέρας ἡμερότητας στρατόπεδον
 >θθάσαι τὸ τάχος. καὶ οὕτως ἀνακριθεὶς παρὰ τῆς ἐμῆς εὐλαβείας ⁷
 30 >περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ψευδῶς δραματορηγηθέντων, συστάς ἐφ' ἡμῶν
 >ὁ ἀνὴρ ἑαυτῷ ἠλεγξε μὲν τῶν κατηγορημάτων τὸ ψεῦδος, ἀθῶος δὲ
 >περὶ πάντων ἐκείνων ἀποφανθεὶς μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης
 >παρ' ἡμῶν ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀπεστάλη πατρίδα, ἀποδοθεὶς ἐν εἰρήνῃ
 >τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἰθυνομένῳ ὀρθοδόξῳ λαῷ.

5 vgl. Tacitus ann. I 1: *sine ira et studio* und S. 174, 16

A²

15 δὲ von späterer Hd. getilgt A² 19 (ἦν) nach Athan. Ltz. 20 δι-
 γῆσαντο G. L.] διηγῆσαντο A² 23 nach ὄλων wiederholt: γνώϊτας ἐκείνον u.
 wieder gestrichen, wonach die Zeilenlänge der Vorlage zu bestimmen A² 25 εἰς
 von späterer Hd. beanstandet A² 25f corr. Ltz.

>Νῦν δὲ πάλιν χεῖρονα τῶν πρώτων τὰ δεύτερα κατ' αὐτοῦ τε- 8
 >τοληθῆσθαι βοᾷ μετὰ πλείονος παρηγορίας, οὐδὲν ἕτερον παρ' ἡμῶν
 >αἰτῶν ἢ τὴν ὑμετέραν πρὸς ἡμᾶς ἄφιξιν, ἢ ἡξίωσεν αὐτῶ ὑπάρξαι,
 >ὡς ἡμῶν παρόντων ἂ πέπονθεν ἀναγκαίως ἀποδύρασθαι δυνήθη. ὁ- 9
 5 >περ ἐπειδὴ εὐλογον εἶναι καὶ τοῖς καιροῖς πρέπον ἡμῖν κατεγράφη,
 >ταῦτα γραφῆναι πρὸς ὑμᾶς προσέταξα, ἵνα πάντες ὅσοι τὴν ἐν Ἱέρω
 >σύνοδον γενομένην ἀνεπληρώσατε, ἀνυπερθέτως εἰς τὸ στρατόπεδον
 >τὸ ἡμέτερον φθάσαι ἐπειχθῆτε, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδεικνύοντες τὸ
 >τῆς ὑμετέρας κρίσεως καθαρὸν τε καὶ ἀδιάστρογον, ἐπ' ἐμοῦ δηλαδὴ
 10 >ὄν τοῦ θεοῦ εἶναι [με] γνήσιον θεράποντα οὐδ' ἂν ὑμεῖς ἀρνήσησθε τὰ
 >κεκρυμμένα παρ' ὑμῶν (ἀπολογοῦμενοι). τοιγαροῦν διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς 10
 >τὸν θεὸν λατρείας τὰ πανταχοῦ εἰρηγυέεται καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῶν
 >τὰ πλείστα ἔθνη τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα γνησίως εὐλαβουμένων, ἃ μέχρι
 >νῦν τὴν ἀλήθειαν ἠγρόουν — δηλὸν δὲ ὅτι ὁ τὴν ἀλήθειαν ἀγροῶν
 15 >οὐδὲ τὸν θεὸν ἐπιγινώσκει — πλην ὅμως, καθὰ προείρηται, καὶ οἱ
 >βάρβαροι αὐτοὶ νῦν δι' ἐμέ, τὸν τοῦ θεοῦ θεράποντα γήσιον, ἐπέ-
 >γνωσαν τὸν θεὸν καὶ εὐλαβεῖσθαι μεμαθήκασιν, ὃν ὑπερασπίζειν μου
 >καὶ προνοεῖσθαι πανταχοῦ τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ἤσθοντο· ὅθεν μάλιστα
 >καὶ ἴσασι τὸν θεόν, ὃν ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς φόβον εὐλαβου-
 20 >ται. ἡμεῖς δὲ οἱ τὰ ἅγια μυστήρια τῆς εὐμενείας αὐτοῦ δοκοῦντες 11
 >προβάλλεσθαι, οὐ γὰρ εἶπομι φυλάττειν, οὐδὲν ἕτερον πράττομεν ἢ
 >τὰ πρὸς διχόνοιαν καὶ μῖσος συντείνοντα καί, ἀπλῶς εἰπεῖν, τὰ πρὸς
 >ὄλεθρον τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἔχοντα τὴν ἀναφορὰν.

>Ἄλλ' ἐπειχθῆτε, καθὰ προείρηται, πρὸς ἡμᾶς τὸ τάχος, πεπεισ- 12
 25 >μένοι, ὡς παντὶ σθένει κατορθῶσαι πειράσομαι. ὅπως ἐν τῷ νόμῳ
 >τοῦ θεοῦ ταῦτα ἐξαιρέτως ἀδιάπτωτα φυλάττηται, οἷς οὔτε φόβος
 >οὔτε κακοδοξία τις προσπλακῆναι δυνήσεται, διασκεδασθέντων δι-
 >η- 30 >λαδὴ καὶ συντριβέντων ἄρδην καὶ παντελῶς ἀφανισθέντων τῶν
 >ἐχθρῶν τοῦ νόμου τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐπὶ προσχήματι τοῦ ἁγίου οὐό- 13
 >ματος ποικίλας καὶ διαφόρους βλασφημίας πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλου-
 >στέρων προφέρουσιν, ἐπιποθοῦντες ὡς οἶόν τε τὸ τῆς καθολικῆς
 >ἐκκλησίας καθαρὸν, ἥτινα ὁ ἡμέτερος σωτὴρ ἄσπιλον διαφυλάττει
 >καὶ ἅγιον καὶ ἁμωμον, τῷ σωτηριώδει καὶ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι ἀγο-
 >ράσας αὐτὴν, καθὼς οἱ θεοὶ αὐτοῦ καὶ ἀρραγεῖς διαγορευόνσι νόμοι

33 vgl. Ephes. 5, 25ff

A²

3 αἰτῶν Cer.] αὐτῶν A² | ὑμετέραν Cer.] ἡμετέραν A² 10 ὄν Athan.]
 ὄντος A² | με > Athan. 10 ἀρνηθεῖτε Athan. 10 Γ τὰ—ἡμῶν > Athan.
 erg. etwa (ἀπολογοῦμενοι) Ltz. 31 ἐπιποθοῦντες—34 νόμοι > Soer.

Ταῦτα τὰ γράμματα εἰς ἀγωνίαν τοὺς ἐν τῇ συνόδῳ κατέστησαν, 14
 μάλιστα τοὺς περὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας. οἱ μέρτοι ἐν τῷ Μα-
 ρεώτῃ ὑπ' αὐτῶν σταλέντες καὶ τὰ ψευδῆ ὡς ἀληθῆ ἐγγράφαντες,
 5 κατὰ μοιρομέριαν πρὸ τῶν βασιλικῶν τούτων γραμμάτων, φθάζουσιν
 ἐν τῇ Τύρῳ τῶν θαυμαστῶν ἐπισκόπων τὴν σύνοδον. ἀλλ' οὐ 15
 πάντες τὴν πλαστὴν ἐκείνην καὶ τῶν μυσαρῶν ἐκείνων συκοφαντῶν
 γέμουσαν κατὰ Ἀθανασίου πρᾶξιν προσεδέξαντο. ὅθεν οἱ πλείστοι
 αὐτῶν τὰ τοῖς βασιλικοῖς γράμμασι περιεχόμενα ἐκ τῆς ἀναγνώσεως
 10 μεμαθηκότες ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν δέισαντες ἀνεχώρησαν. οἱ δὲ περὶ 16
 Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ Θεόγριον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς τέως
 ἐν τῇ Τύρῳ ἐχρόνιζον, παρέλκοντες ἐκοντὶ τὸν καιρὸν, ἔγραφον δὲ
 τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ ἄκοιτας ἐπέχεσθαι ἐκείσε. ἐπιειγομένους ἐξορμᾶν
 πρὸς αὐτὸν καὶ τῆν τῶν πλαστῶν ὑπομνημάτων πρᾶξιν, ἣν ὡς μῦθος
 15 ἀπέφραψε καὶ οὐθ' ὅλως προσδέξασθαι ἠρέσχετο βασιλεὺς ὁ πιστότα-
 τος, ἥκειν ἀπαξ πρὸς αὐτὸν τοὺς ἀλιτηρίους κελεύσας.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ βραδυνάντων αὐτῶν, τῶν περὶ Εὐσέβιον λέγω, 17
 μετὰ τιμῆς ὅτι μάλιστα πλείστης τὸν Ἀθανάσιον ἐπὶ τὴν Ἀλεξάν-
 δρειαν πάλιν ἀπέπεμψε, γράφας καὶ αὐτῆς τῇ Ἀλεξανδρείῳ ἐκκλησίᾳ,
 20 ὅτι ὁ αὐτῶν ἐπίσκοπος Ἀθανάσιος ψευδῶς διεβέβητο, καὶ ὡς ἡ
 καθαρότης αὐτοῦ ἐν πᾶσι τηλανῶς ἐξέλαμψεν. ἐν δὲ τῷ παρεῖναι 18
 τὸν Ἀθανάσιον κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ συγκροτεῖσθαι κατὰ τὰς
 βασιλικὰς κελεύσεις καὶ τὰς τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τῶν εἰς τὰ ἐν
 Ἱεροσολύμοις ἐγκαίρια συναχθέντων προστάξεις (τὴν σύνοδον), ἀπαντᾷ
 25 τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον, καὶ πολλή τις ἦν τοῦ πλήθους συνέλευσις καὶ ἐλπίς
 ἐπὶ ταλαντευούσῃ ἐκβάσει περιεγομένη, μάλιστα πάντων ὁρώντων τὰ
 τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις ἐπισκόποις συμφώνως δόξαντα καὶ κρι- 19
 θέντα πάλιν διασχυλλόμενα. ὁρῶν τοίνυν ὁ θεῖος Ἀθανάσιος
 ταραττομένην τὴν Ἀλεξανδρείαν καὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον οὐ παρε-
 30 σιόλησεν, ἀλλὰ φανερά διὰ γραμμάτων ταῖς εὐσεβέσιν ἀκοαῖς τοῦ
 πάντα ἀρίστου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως κατέστησεν. 20

Ὡς δὲ ἔγνω ὁ βασιλεὺς διεστράφθαι τὸν Ἄρειον, πάλιν μετά-
 πεμπτον αὐτὸν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀρθῆναι προσέταξε, δώ-
 σοντα λόγον, ὧν ἀνακαινεῖν πάλιν ἐτόλμησε, γράφας αὐτῷ καὶ τοῖς
 35 σὺν αὐτῷ ἐπιστολῆν τῆς κατ' αὐτῶν ἀγαρακτῆσεως γέμουσαν. τὰ
 δὲ γραφέντα ἐστὶ ταῦτα:

1 vgl. Soer. I 35, 1 p. 163 — 3—35 Johannes? — 4 vgl. oben S. 178, 10

A² Δ¹ (von Z. 7 σύνοδον an)

1 ἀγῶνα Soer. 14 πρᾶξιν (ἀπέστειλαν) wohl zu Unrecht Ceriani 24 corr. Ltz.

Ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου πρὸς Ἀρειοὺν καὶ Ἀρειανούς.

»Κωνσταντίνος Σεβαστὸς Ἀρειῶν καὶ Ἀρειανοῖς.

191

»Κακὸς ἐρημηρεὺς αὐτόχορημα εἰκῶν τε καὶ ἀνδρείας ἐστὶ τοῦ διαβόλου.
 »ὥσπερ γὰρ ἐκείνον οἱ δεινοὶ πλάσται πιὸς ἀπάτης δέλεαρ πλάττουσιν,
 5 »οἷοι οὐ καλλοῦσιν αὐτῷ εὐπρέπειαν προσμιχανώμενοι. αἰσχίστη καθάλαξ
 »ὄντι τῇ φύσει, ὅπως ἂν τοῦς ταλαιπώρους ἀπολλύοι πλάνην αὐτοῖς
 »προτείνων, τὸν αὐτὸν οὗτος ἂν οἶμαι τρόπον ποιήσειεν. ᾧ μόνον σπου-
 »δῆς ἄξιον τοῦτ' εἶναι δοκεῖ, τὸ τὰ τῆς οἰκειᾶς ἰταμότητος δηλητή-
 »ρια ἀγειδῶς προβάλλεσθαι. τοιγάροί καὶ νῦν καὶ ἀφ' οὗ γεγόνασιν 2
 10 »ἀνθρώποι οὐδεπώποτε φανεῖσαν ἀπιστίας εἰσάγει πίστιν, διόπερ
 »οὐδὲν τῆς ἀληθείας ἄρα ἀπῆδον ἐκεῖνο φαίνεται τὸ πάλα τῇ θείᾳ
 »ῤῆσει διηρθρωμένον, ὅτι πρὸς τὸ κακὸν εἰσι πιστοί. τί δ' ἂν τις 3
 »ἐκεῖνο λέγοιτο τὴν τοῦ βουλεύεσθαι χάριν αὐτὸν ἀπολωλεκότα μη-
 »κέτι κομφισμοῦ τινα ἐπικουρίαν εἶρασθαι ἐπιθυμεῖν; τί τοίνυν σφημί,
 15 »Χριστὲ Χριστέ, κέριε κέριε; τί δήποτε ἡμᾶς τὸ ληστήριον ὀσιμῆσαι
 »τιτρώσκει; ἔστηκεν ἐξεναρτίας δεινὴ τις βίαία τόλμα, βρονχᾶται ἐπι-
 »πρίουσα τὸν ὀδόντα δόμορρος ὑπ' αἰτιμίας καὶ παντοδαποῖς περι-
 »τερωμένῃ ἐγκλήμασιν. αὕτη μέντοι ἐν τῷ νόμῳ καὶ τῷ περὶ σοῦ 4
 »κινήματι. ὥσπερ τισὶ ζάλαϊς καὶ τρικυμίας κακῶν διαφορομένη,
 20 »ἐξερεύγεται μὲν ἐξώλεις λόγους, γράφουσα δὲ τούτους ἐκφαίνει, οὗς

¶ Der Brief ist vollständig außer bei Gelasius nur in der Urkundensamm-
 lung der Athanasiushandschriften überliefert. Für den Athanasiustext liegt
 G. Loeschkes Collation des cod. Paris. 474 saec. XI (= Athan. R) und des cod.
 Basil. A III 4 saec. XIV (= Athan. B) vor (ihre Übereinstimmung = Athan.). Für
 nähere Angaben vgl. G. Loescheke im Rhein. Mus. LXI, 38ff — 12 vgl. Jerem. 4, 22

A¹H V¹P³ M²P¹ Athan. B R

1 Die Überschrift nach dem Index 2 Die Adresse am Fuß der Seite H |
 Ἀρειῶν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ Athan. 3 τε > Athan. | ἀνδρείας M² | ἐστὶ > Athan.
 6 τὴν φύσιν A¹ | ἀπολλοίη A¹ ἀπολλοίη HM²P¹ | πλάρας HM⁴P¹ 7 προει-
 νων] προπίνων Athan. B προπεινων Athan. R οὗτος V¹P³, durch Rasur corr.
 aus οὕτως Athan. R οὕτως d. übr. HSS | τρόπον > A¹ 9 προβαλέσθαι A¹
 προβαλλέσθαι V¹P³ προσβάλλεσθαι Athan. R | καὶ νῦν HSS] καινήν Athan.
 10 φανεῖσα ἀπιστία anscheinend durch Rasur aus φανεῖσαν ἀπιστίας A¹ 11 οἷδὲ
 HM²P¹ 13 λέγοιτο von späterer Hd. am Rand P³ Athan. λέγεσθαι A¹HM²P¹V¹
 15 τὸ + ἀσεβὲς τοῦτο Athan. 16f ἐπιπρίουσα V¹ 17f περιτερωμένος H
 19 καὶ M²P¹P³ (wo es von späterer Hd. eingeschoben) Athan. > d. übr. HSS

- >οὐδέποτε σὺ τῷ ἀδίδω τῆς σαυτοῦ πηγῆς τῷ πατρὶ συνυπάρχων ταῖς
 >περὶ σαυτοῦ γνώσεσιν ἀφόριστας. συνάγει δὲ ὅλως καὶ συμφορεῖ
 >δεινὰ ἅττα καὶ ἄνομα ἀσεβήματα, νῦν μὲν τὰς γλώττας κραδαίνουσα,
 >νῦν δ' αὖ πάλιν ταῖς τῶν ἀθλίων σπουδαῖς ἐπαιρομένη, οὐς ἐπ'
 5 >ἀδείας αὐτῇ παρόντας ἐξαπατᾷ καὶ φθείρει.
 >Βούλομαι δὲ ἥδη τοῦ προέδρου αὐτῆς τὴν φῶσιν ἐξετάσαι. τί γὰρ 5
 >δὴ λέγει; »ἢ κατέχωμεν, φησὶν, οὐ ἥδη ἐγκρατεῖς γεγόναμεν, ἢ γενέσθω
 >ὡς αὐτοὶ βουλόμεθα«. πέπτωκε, καὶ ταῦτα πέπτωκεν ἀναιρούμενος,
 >»δόλω, φησὶν, ἢ δεινότητι πανουργίας«. οὐδὲν διαφέρει. σεμνὸν
 10 >μόνον ἠγείται, ὃ διὰ πονηρᾶς ἐπινοίας εἰς αὐτὸν εἰσερρήνῃ. »πλή-
 >θην, φησὶν, ἔχομεν«. προβήσομαι δὴ μικρὸν αὐτὸς ἐπὶ τὸ πρό- 6
 >σθεν, ὡς ἂν τῶν τῆς μαρίας πολέμων θεατῆς γένωμαι. αὐτὸς, ἔφην,
 >ἐγὼ προβήσομαι, ὃ τοὺς τῶν ἀφρόνων πολέμους πᾶναι εἰσθῶς.
 >ἄγε δὴ, Ἄρες Ἄρειε, ἀσπίδων χρεῖα. μὴ σὺ γε τοῦτο ποιήσης, ἴκε-
 15 >τεύομεν' ἐπισχέτω γοῦν σε ἡ τῆς Ἀφροδίτης ὁμιλία. ἀλλὰ γὰρ εἶθε
 >ὡς τοῖς ὄχλοις ἀριστα συνεκκροτεῖσθαι δοκεῖς, οὕτω σοι τῇ περὶ τὸν
 >Χριστὸν εὐσεβεῖα προσῆν ἀκμάζειν. ἰδοὺ δὴ πάλιν αὖ ἰκέτης ἔρχο- 7
 >μαι, καὶ τοῖς ὄπλοις πᾶν πλήθος ἰσχύων μάχεσθαι μὲν οὐκ ἐθέλω.
 >τῇ δὲ τοῦ Χριστοῦ πεφραγμένος πίστει σέ τε ἰάσασθαι καὶ τοὺς ἄλ-
 20 >λους θεραπεῦσαι βούλομαι. τί οὖν φῆς ταῦτα πράττειν, ἃ μὴ τοῖς 8
 >ἡθεσι προσῆκε τοῖς σοῖς; ἀλλὰ μετὰ ποίας ἡσυχίας, εἰπέ μοι, ἢ τίνα
 >περιουσίαν περιβεβλημένος, μᾶλλον δὲ ἐφ' ὃ τι προπετείας ἐληλακῶς;
 >ὡ τὸ λῆμης ὑπὸ κεραννῶν ἀξίας καθαιρεθῆναι. ἀκούσατε γὰρ ἃ δεδή-
 >λωκε πρῶην πρὸς μέ, ἰὼν ἀποστάζοντι γράφων τῷ καλάμῳ. »οὕτω.

14 vgl. Epiph. haer. 69, 9 Homer II. E 31

A¹H V¹P³ M²P¹P² (von Z. 22 περιουσίαν an) Athan. B R

1 σὺ τῷ Athan.] οὕτω A¹ οὐ τῷ H ὁ τῷ d. übr. HSS | σαυτοῦ Athan.]
 αὐτοῦ A¹ (aber corr. in σαυτοῦ), HM²P¹V¹P³ (aber von späterer Hd. σ vorgesetzt) |
 πηγῆ(?) A¹ 5 αὐτῇ Athan. 7 δὴ λέγει] ἃ ἡ λέ aber von späterer Hd. ge-
 strichen und am Rand eingetragen πλάνη P³ | ἡ¹] ἡ A¹HM²P¹ | κατέχωμεν Athan.]
 κατεχομένη HSS | οὐ] ἡς A¹ ἡ οὐ Athan. | γενέσθαι M²P¹V¹P³ 8 [ταῦτα πέπτω-
 κεν] A | ἀναιρούμενος] καὶ ἀφροῖμενος Athan. 9 δειλιότητι P³ | οὐδὲ P³
 11 [δὴ μικρὸν] A¹ | δὴ] δὲ M²P¹ 14 ἀσπίδων + ἡ oder ἡ HSS + εἰ Athan.,
 beides falsch: η ist Dittographie des vorhergehenden ν; es fehlt bei Epiphanius
 haer. 69, 9 G.L. | ποιήσεις H 15 γ' οὖν σε ἡγονν τῆς HSS (nur für σε τε H) γ' οὖν
 σε ἡ τῆς Athan., doch in R nach ἡ ein durch Rasur von etwa vier Buchst. ent-
 standenes Spatium 16 συνεκροτεῖσθαι Athan. | τὸν > H 17 δὴ > H 18 ὄχλοις]
 ὄχλοις M²P¹ | πᾶν τὸ πλήθος H παμπληθὲς Athan. 20 μὴ A¹H Athan. 21 μεθ'
 ὁποίας Athan. 23 τὸ λῆμ P³ | ἀξίας V¹P³ Athan. ἀξίως A¹HM²P¹P² | ἔ] οἶα
 Athan. 24 ἰὼν (so!) V¹ | ἀποστάζοντα HSS corr. G.L.

>φησί, πιστεύομεν«. εἶτ', οἶμαι, προσθεῖς οὐκ οἶδα ἅττα σοβαρῶς πω-
 >καὶ μάλα ἀκριβῶς ἐξησκημένα, προῖόν πορωτέρω οὐδέν ὅ τι τῶν
 >δεινῶν ἀπεσιώπησεν· ἀλλ' ὅλον, ὡς ἂν εἴποι τις, τὸν τῆς παρανοίας
 >ἠρέφης θησαυρόν. >ἀπελανθόμεθα«, φησί, >καὶ τὴν τοῦ εἰσδεχθῆναι 9
 5 >ἡμᾶς ἄδειαν ἀφαιροῦνται· ἀλλ' οὐδέν πω ταῦτα πρὸς τὸ πρᾶγμα·
 >τοῖς δὲ ἐξῆς προσέχετε τὸν νοῦν· αὐτοῦ γὰρ χρῆσομαι τοῖς ῥήμασι.
 >»δεόμεθα«, φησίν, >ἐὰν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμένῃ γνώμῃς ὁ τῆς Ἀλεξαν-
 >δρείας ἐπίσκοπος, ἄδειαν ἡμῖν τοῦ λοιποῦ δοθῆναι κατὰ τὴν τοῦ
 >νόμου διάταξιν τὰς ἐνθρόνους καὶ ἀπαραιτήτους θεραπείας τῷ θεῷ
 10 >ἐπιτελεῖν«. ὦ δεινῆς ἀναίδειας, ἦν σπουδῆ τῆς ἀληθείας ἀπε-
 >λέγξαι προσῆκεν. ὁ γὰρ αὐτῷ καθ' ἡδονὴν ἐτύγγανεν ὄν, τοῦτο τῆ
 >συντομίᾳ τῆς φράσεως ἀπετυπώσατο. τί φῆς, ἄτοπε; διάστασιν εὐ-
 >προσώπον ἡμῖν τὸ σαθρὸν τῆς κατ' ἐμὲ ἀγρίας σου διανοίας ἐπιτε-
 >γίξειν μηχανῆς; καὶ τοὺς ἐπὶ κακῷ σοι προσπλαζέντας ἀπολέσαι σπεύ-
 15 >δεις; >τί οὖν«, φῆς, >πράξω, εἰ μηδεὶς ἄξιον ἡγείται με δέξασθαι; 11
 >τοῦτο γὰρ πολλὰκις ἐκ τῆς ἀνοσίας φάρυγγος ἐκβοᾷς· ἐγὼ δὲ του-
 >ναντίον ἔρομαι σε· ποῦ δὲ σαφὲς γνώρισμα καὶ μαρτύριον τῆς σεαυτοῦ
 >διανοίας ἐπεδείξω; ἦν ἐχρῆν σε διαπτύξαντα καὶ τοῖς θεοῖς καὶ τοῖς
 >ἄνθρωπίνους σαφῆ καταστῆσαι, καὶ μάλιστα θ' ὅτι τὰ ἰοβόλα τῶν ἐρπε-
 20 >τῶν τὸ τηρικαῦτα μᾶλλον ἀγριαίνειν πέφυκεν, ὅταν ἑαυτὰ τοῖς τῶν
 >φωλεῶν μυχοῖς ἐνηδρυνθέντα αἰσθηται.

>Ἐξεῖνο δέ γε λίαν ἄστειον αὐτοῦ τὸ σπουδαίως εὐ μάλα καθά- 12
 >περ ὑπὸ τι προσώπειον αἰδοῦς σιγῆν πλάττεσθαι. τῆ μὲν τοῦ σχή-
 >ματος τέχνῃ τιθασσὸν σεαυτὸν καὶ χειροσῆθῃ σὺ γε παρέχεις, κακῶν
 25 >δὲ μυθίων καὶ ἐπιβουλῶν ἔνδον γέμων τοὺς πολλοὺς λέληθας. ἀλλ'
 >ὡ τῆς ἀθλιότητος· ὡς ὁ πονηρὸς βεβούληται, οὕτως Ἄρειον ἡμῖν
 >ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο. λέγε δὲ νῦν μοι παρελθὼν τῆς 13

A1H V1P3 M2P1P2 Athan. B R

1 εἶτ' οἶμαι] εἰς(?) οἶμαι A1, ὡς οἶμαι H 3 εἶπη V1 | τὸν] τῶν M2P1 |
 παρανοίας] παρωσίας P2 Athan. B 4 ἀνέωξε Athan. 5 οὐδέν πω] οὐδέπω P3
 6 προσέχεται V1 7 γνώμης ἐπιμένῃ ∞ H | ἐπιμένῃ Athan. B 10 nach ἦν
 scheint ἦ oder ἦ durch Rasur getilgt H 10f ἀπελέγξεται^{ασθαι} (die Correctur von
 späterer Hd.) P3 12 τῆς συντομίας H | ἀνετυπώσατο Athan. B 13 τῷ σαθρῷ
 Athan. | ἀγρίας σου διανοίας] ἀγροίας σου, worauf διανοίας oder Entsprechendes
 durch Rasur getilgt A1 | κατ' ἐμὲ ἀγρίας] καταγρίας Athan. 14 προσπλέ-
 ζοντας HP1 (am Rand) 16 δὲ > P2 17 ἐρῶσομαι (so!) A1 | δὲ] μὲν οὖν
 Athan. B | ἑαυτοῦ A1 19 μάλιστα τότε τὰ Athan. 20 ἀγριαῖνον H 21 ἐνη-
 δρυνθέντα A1 ἐνηδρυνθέντα V1P3 ἐνιδρυνθέντα Athan. B ἐνιδρωθέντα H ἐνιδρ-
 υθέντα d. übr. HSS 23 πλάττεσθαι V1P3 πλάττεται A1HM2P1P2 Athan. 26 Ἄρειος
 Athan. 27 δὲ] A1P2 Athan. δὲ d. übr. HSS | νῦν nachträglich eingefügt H

>σεαυτοῦ πίστεως τὸ γνώρισμα καὶ μηδαμῶς γε ἀποσιωπήσης, ὃ τὸ
 >μὲν στόμα διάστροφον τὴν δὲ φύσιν ὀξύρροπον πρὸς ποτηρίαν κεκτη-
 >μέρε· »ἔνα λέγεις θεῖον«; σύμψηφον ἔχεις καμέ, οὕτω φρόνει. »τῆς οὐσίας
 >αὐτοῦ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον λόγον λόγον εἶναι φῆς; στέργω τοῦτο·
 5 >οὕτω πίστευε. εἴ τι περαιτέρω προσπλέχεις, τοῦτ' ἀναιρῶ· εἴ τι 14
 >πρὸς ἀσεβῆ χωρισμὸν συγκαττέεις, τοῦτο οὔτε ὄραν οὔτε νοεῖν
 >ὁμολογῶ· εἴ »τὴν τοῦ σώματος ξενίαν πρὸς οἰκονομίαν τῶν θεῶν
 >ἐνεργειῶν« παραλαμβάνεις, οὐκ ἀποδοκιμάζω. εἴ »τὸ πνεῦμα τῆς ἀδιό-
 >τητος ἐν τῷ ὑπερέχοντι λόγῳ γεγενῆσθαι« λέγεις, δέχομαι. τίς ἔγνω
 10 >τὸν πατέρα, εἴ μὴ ὁ ἔλθὼν ἀπὸ τοῦ πατρὸς; τίνα ἔγνω ὁ πατήρ, εἴ
 >μὴ ὃν ἀδίως καὶ ἀνάρχως ἐξ αὐτοῦ γεγέννηκε; σὺ μὲν »ὑπόστασιν
 >ξένην« ὑποτάττειν οἶει δεῖν κακῶς δήπου πιστεύων, ἐγὼ δὲ τῆς
 >ὑπερεξόχου καὶ ἐπὶ πάντα διηκούσης δυνάμεως τὸ πλήρωμα πατρὸς
 >καὶ υἱοῦ οὐσίαν μίαν εἶναι γνώσκω. εἴ τοίνυν σὺ ἀφαιρεῖς μὲν 15
 15 >ἀπ' ἐκείνου, ἀφ' οὗ χωρισθῆναι οὐδὲ διανοία τῶν ἐρεσχελούντων
 >δεδύνηται οὐδέπωποτε οὐδέν, προσθήκης δὲ χαρακτῆρας εἰδοποιεῖς
 >καὶ ὅπως γνωρίσματα ζητήσεων διορίζεις ἐκείνῳ ὃ ὀλόκληρον μὲν
 >ἐξ ἑαυτοῦ τὴν ἀδιότητα δέδωκεν, ἀδιάφθορον δὲ τὴν ἔννοιαν, ἀθα-
 >νασίας τε δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐκκλησίας ἔνευε πίστιν, κατάβαλε οὖν δὴ,
 20 >κατάβαλε τὸ εἰρηδες τοῦτο ἀνόμημα. ὃ ἀστείε σὺ καὶ εὐφρονε καὶ τὰ
 >κακὰ πρὸς ἀπιστίαν τῶν ἀνοήτων ἐξήδων. εἰκότως ἄρα σε ὁ πονη- 16
 >ρὸς τῇ ἑαυτοῦ κατεστρέφατο κακία καὶ τοῖς μὲν ἴσως ἡδὺ τὸ τοι-
 >οῦτον εἶναι δοκεῖ (οὕτω γὰρ σεαυτὸν πέπεικας), ἔστι δὲ πάντῃ ὀλέ-
 >θριον τὸ κακόν. φέρε δὴ, τῆς ἐν τοῖς ἀτοπήμασι διατριβῆς ἀπαλ- 17
 25 >λαγείς ἄκουε, ὃ δαιμόνιε Ἄρειε· σοὶ γὰρ διαλέγομαι. τῆς ἐκκλησίας
 >δήπου τοῦ θεοῦ ἀποκεκρυγμένος οὐκ αἰσθάνη; ἀπόλωλας, εὐ ἴσθι,
 >εἰὰν μὴ βλέψας εἰς σεαυτὸν τὴν παροῦσάν σοι κατακρίνης ἄνοιαν.
 >ἀλλ' ἔρεῖς, ὡς ὄχλοι συμπράττονσί σοι καὶ τὰς φροντίδας ἀπελαφρού-
 >ρουσιν.

9 ff vgl. Matth. 11, 27 und Luc. 10, 22

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 τὸ¹ > H | σιωπήσης H | ὃ] ὅς A¹ 6 συγκαττέεις Athan.] συγκατα-
 τίετε HSS 9 γεγενῆσθαι P²V¹P³ Athan. B 11 ἑαυτοῦ H 12 δεῖν >
 Athan. B 13 διοικούσης H | πλήρωμα + τοῦ Athan. 14 σὺ > H 15 οὐδὲ
 + ἡ P³ 16 οὐδέποτε HM²P¹P² | χαρακτῆρος(?) A¹ | εἰδοποιεῖς Athan.] ὀδο-
 ποιεῖς HSS 19 τε] δὲ Athan. | καὶ] τῇ (auf Rasur) A¹ | ἐκκλησία A¹ | δὴ οὖν ~
 A¹ 22 τῆς H | γνώμῃ H | ἡδὺ] ἡδὴ V¹ 23 εἶναι δοκεῖ] ἐδόκει Athan. B |
 πέπεικας] πεποίηκας Athan. | δὲ > M²P¹P² 24 τῆς] τοῖς M²P¹ 26 αἰσθάνης P³
 27 ἑαυτὸν A¹P³ Athan. | σοὶ] σοῦ Athan. | κατακρίνει P³

Ἄκουε οὖν δὴ μικρὸν ὑποσχῶν τὰ ὄτια, ὃ ἀνόσιε Ἄρειε, καὶ 18
 >σύνης τὴν σεαυτοῦ ἀνοίαν. σὺ δέ, ὃ πάντων ζιζημιῶν θεός, εὐμε-
 >νῆς εἴης τῷ λεγομένῳ, εἰ πίστεως ἴχοιτο. ἐγὼ γὰρ ὁ σὸς ἀνθρώπος
 5 >ἔλεω ἔχων τὴν παρὰ σοῦ προμήθειαν καὶ ἐξ Ἑλληνικῆς καὶ ἐκ Ῥω-
 >μαϊκῆς γραφῆς πάνυ ἀρχαιοτάτης σαφῶς ἀποδείξω τὴν Ἀρείου μαρίαν
 >πρὸ τρισχιλίων πον ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἑρῴδι α̅ς προορηθισῶν τε καὶ
 >προσημισθεύσαν. ἔφη γὰρ ἐκείνη γε· οὐαί σοι, Λιβύη, ἐν παραλίῳις 19
 >κειμένη χώροισ· ἤξει γάρ σοι καιρός, ἐν ᾧ μετὰ τῶν δῆμων καὶ τῶν
 >σαντῆς θυγατέρων διεῶν ἀγῶνα καὶ ὤμῶν καὶ παγγάλεπον ὑπελθεῖν
 10 >ἀναγκασθήσῃ, ἀφ' οὗ κριτήριον μὲν εἰς ἅπαντας πίστεώς τε καὶ
 >εὐσεβείας διαδοθήσεται, σὺ δὲ πρὸς ἔσχατον ἀποκλίνεις καταστροφῆς·
 >ἡμεῖς γὰρ τῶν οὐρανίων ἀνθῶν τὸ δεκτῆριον ἀνασπάσαι τετολμή-
 >κατε καὶ δῆγματι σπαράξαι καὶ μέντοι σιδηροῖς ἐχράνατε τοῖς
 >ὀδοῦσι. Ἴδι δῆτα, ὃ πανούργε; ποῦ γῆς σευτὸν εἶναι τὴν ὁμολο- 20
 15 >γίει; ἐκεῖ δηλονότι· κατέχω γάρ σου τὰ χράματα. ἅ τῷ τῆς μαρίας
 >καλάμῳ πρὸς με διεχάρασαι, ἐν οἷς γῆς πάντα τὸν Λίβον δῆμον
 >σὺμψιφρον εἶναι σοι πρὸς σωτηρίαν δῆπου. εἰ δὲ οὐ γῆσις ταυτὶ
 >οὐτως ἔχειν, μαρτύρομαι ἤδη τὸν θεὸν ἢ μὴν ἀρχαιοτάτον τῆς Ἑρ-
 >θραῆς πυκτίου, Ἑλληνικῆ συντεταγμένον γλώττῃ, εἰς Ἀλεξάνδρειαν
 20 >ἀποστέλλειν, ὡς ἂν θάττον ἀπόλοιτο. εἶτα σὺ ἀναμάρτητος, ὃ 21
 >δικρανοφόρε; εἶτα οὐ σαφῶς ἀπόλωλας. ὃ ἄθλιε, τοιοῦτο δεινῶ
 >περιεστοιχισμένος; ἴσμεν, ἴσμεν σου τὸ ἐγγείρημα· ποῖα φροντίς, ποῖον
 >σε θράττει δέος, οὐ λέληθεν ἡμᾶς, ὃ δόστης καὶ ταλαίπωρε. ὃ
 >τῆς ἀμβλύτητος τῶν σῶν φρενῶν, ὃς οὐδὲ τὴν νόσον καὶ τὴν ἀμη-
 25 >χαρίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς ἀναστέλλεις· ὃ ἀνόσιε, ὃς τὴν ἀλήθειαν
 >ποικίλοις διορῶντες λόγοις, καὶ τοιοῦτος ὢν οὐκ αἰσχύνῃ ἡμᾶς; ψέ-

6 vgl. Orae. Sibyll. III 323 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 οὖν > V¹ δὴ οὖν ∞ Athan. | ὃ > M²P¹P² 2 σεαυτοῦ M²P¹P² Athan. | viell.
 ἀπόνοιαν A¹ 4 ἔλεως Athan. R | παρὰ σοῦ | παροῦσαν V¹P³ | ἐκ > HP² 6 am
 Rand γραπτίον ἐρωθραίας H, ἐρωθραίας P³ (die Corr. von späterer Hd.) Ἑρ-
 θραίας Athan. 7 παρῶλοις Athan. 8 χωρίοις M²P¹P² | τοῦ δῆμον Athan.
 10 ἀναγκασθεῖση V¹ | τε > H nachträglich eingefügt M² 11 δοθήσεται H |
 σοι Athan. | ἀποκλινῆς P² | ἀποκλίνει Athan. B (R unleserlich) 12 γὰρ| δὲ P²
 οὐρανῶν P³ | ἀν' ᾧ A¹ | ἀνασπάσαι] ἀναπαῦσαι H 14 τῶν > HM²P¹P²
 16 διαχάρασαι Athan. R 18 ἢ μὴν Athan.] ἡμῖν HSS 18f ἐρωθραίας P³ (spä-
 tere Hd.) Ἑρωθραίας Athan. B Ἑρωθραίας R 20 ἀποστέλλει H | ἀπόλλοιο P³
 Athan. B, ἀπόλλοιο P² Athan. R (nur daß hier das erste λ ausradiert ist)
 21 δικρανοφόρε = fureifer vgl. Balfour. und E. Schwartx Gött. Nachr. 1904, 393
 22 ἴσμεν² > P²P³ 23 οὐ > Athan. 25 ἀναστέλλεις (du unterdrückst) HSS
 ἀναστένεις Athan. 26 ποικίλοις M²P¹P²

- >γων καὶ νῦν μὲν ἐλέγχων, ὡς γε οἶει, νῦν δ' αὖ πάλιν νοουθετῶν,
 >ὡς πίστει καὶ λόγοις ὑπερφέρων παρ' οἴου δήτα οἱ ἄθλιοι ἐπικου-
 >ρίαν ἑαυτοῖς πορίζεσθαι γλίχονται· καίτοι οὐδὲ συγγίνεσθαι τῷ 22
 >τοιούτῳ ἐρχῆν, οὐδὲ ὅλως αὐτὸν προσσθέγγεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τις
 5 >ἐν τοῖς ὑποούλοις τούτου ῥήμασι τὴν τοῦ ὀρθῶς βιοῦν ἐλπίδα τοῖς
 >μετρίοις ἀποκτεῖναι οἶεται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, πολλοῦ γε δεῖ. 23
 >τὸ δὲ ἀληθές, ὃ τῆς ὑμετέρας ἀνοίας, ὅσοι τούτῳ συναναμίγνυσθε,
 >τίς ἄρα οἴστρος ὑμᾶς τῆς χαλεπῆς τούτου γλώττης καὶ τῆς ὕφους
 >ἀνασχέσθαι κατηνάγκασεν;
 10 >Ἐἴεν· ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἤδη σε βαδιοῦμαι τῷ λόγῳ, ὃ τὴν μὲν 24
 >ψυχὴν ἄφρον σου, τὴν δὲ γλώττιαν στωμύλε, ἅπιστε δὲ τὰς φρένας,
 >δοξὸς δὴ μοι τοῦ λόγου οὐκ ἀμφιλαφὲς τι λέγω καὶ ἱσπῆλατον πεδίον,
 >ἀλλ' οὖν κύκλον γε εὐπερίγραφον, μὴ σαθρὸν μόνον, ἀλλ' ἐρρωμένον
 >τε καὶ στερρὸν τῇ φύσει, ὃ ἀνόσιε δήτα καὶ κάκιστε καὶ κρονψῖνον.
 15 >Ἐξάγομαι γὰρ ταῦτα λέγειν· μᾶλλον δὲ βρόχον ἤδη σοι περιάψας καὶ
 >συμποθίσας τῷ λόγῳ εἰς μέσους σε καταστήσω, ὡς ἂν πᾶς ὁ δῆμος
 >τὴν σὴν καταμάθῃ φραυλότητα. ἐπ' αὐτὸ δὲ πορεύσομαι ἤδη τὸ 25
 >πρῶγμα. νειμιμῆναι δῆπουθὲν εἰσὶν αἱ χεῖρες· προσίσωμεν ταῖς εὐχαῖς·
 >ἐπικάλεσαι δὴ τὸν θεόν· μᾶλλον δὲ μικρὸν ἐπισχών, εἰπέ μοι, ὃ
 20 >θερμότατέ σου, τίνα θεὸν ἐπικαλέσῃ πρὸς βοήθειαν; ἀλλὰ γὰρ ἤρε-
 >μειν οὐ δύναμαι. ὃ τῶν πάντων ἔχον τὸ κῆρος δέσποτα, ὃ τῆς 26
 >μονήρους δυνάμεως πάτερ, διὰ τουτοῦ τὸν ἀνόσιον ὀνειδῆ τε καὶ
 >λύπας καὶ μέντοι καὶ τραύματα καὶ ὀδύνας ἢ σὴ ἔχει ἐκκλησία.
 >Ἀρείως σοι τόπον ἤδη προσαρμόζει καὶ μάλα γε εὐφρῶς, ἐφ' οὗ
 25 >καθιζάνων οἶμαι σύνοδον ἑαυτῷ ἢ παῖδα τὸν Χριστὸν τὸν σὸν τὸν
 >ἐκ σοῦ τὸν τῆς ἡμετέρας ἐπικουρίας ἀρχηγέτην θέσεως νόμῳ περι-

5 f vgl. Socr. I 9, 16 p. 64 — 18 vgl. Matth. 27, 24 — 24 ff vgl. E. Norden
 Agnostos Theos 23 f

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 μὲν + γε M²P¹P² 2 παρ' οἴου Athan.] παρ οὐ (corr.?) A¹ περὶ οὐ
 HM²P¹P²V¹P³ (wo aber in παρ' von d. späteren Hd. corr.) 5 τοῦτοις M²P¹P²
 6 μετρίοις Athan. μέτριοις HSS | γε + καὶ M²P¹P² | δεῖ] δεῖ (so! viell. aus δῆ) A¹
 δοκεῖ (am Rand καὶ δεῖ) M² δῆ Athan. R 7 ἀνοίας] διανοίας M²P¹P² 8 οἴστρος]
 ἰστρος H (vgl. 50, 14) | ἡμᾶς; H ἡμᾶς (aber wohl v aus η corr.) P³ > Athan. B 10 εἴεν
 > HV¹ 12 τῷ λόγῳ HM²P¹P² 13 κύκλον Athan. κύκλῳ HSS 14 καὶ¹ > V¹ |
 τῇ und καὶ² nicht zu lesen A¹ | καὶ³ > Athan. B 15 λέγων H 16 μέσον H
 18 προσίσωμεν P³ 19 δεῖ H 20 θερμότατε wohl zu erklären aus der Verschrei-
 bung callidissime statt callidissime der Vorlage; s. E. Schwartz Göttg. Nachr. 1904,
 394 21 δέσποτα τὸ κῆρος ~ A¹ | ὦ² > Athan. 23 λύπας] μώλωπας Athan. B
 24 ἀφῶς H 25 ἦ > A¹ παῖδα nach σὸν ~ A¹ 26 τὸν > A¹ 26 f περι-
 πεποιῆται Athan.

ποιείται καὶ ἴσχει. ἐπάκουσον, ἀντιβόλω σε, τῆς θαυμασίας πίστεως. 27
 οὐδὲ τὴν κατὰ τὸν τόπον κινεῖσθαι, δέσποτα, κίνησιν οἶεται. σὲ τῆς
 ἀφορισμένης καθέδρας κόκλω περιγράφειν τολμῶ. ποῦ γὰρ οὐκ ἔστιν
 ἢ σὴ παρουσία; ἢ ποῦ τὴν σὴν οὐ πάντες ἐνεργεῖαν ἐκ τῶν ἐπὶ
 5 πάντα σου διηκότων νόμων αἰσθάνονται; πάντα γὰρ αὐτὸς περι-
 χεῖς, καὶ ἔξω σοῦ οὔτε τόπον οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐπινοῆσαι θέμις.
 οὕτως ἢ σὴ δύναμις μετ' ἐνεργείας ἐστὶν ἀπειρος. σὺ μὲν δὴ ἐπά-
 10 κουσον, ὁ θεός, ὑμεῖς δὲ πᾶς ὁ λαὸς προσέχετε τὸν ροῦν. ὁ γὰρ 2b
 ἀνάσχυντος οὗτος καὶ ἀρχιεὺς, ὁ ἐπ' ἄκρον μοχθηρίας τε καὶ ἀνο-
 μίας ὁμοίως ἐλληλακῶς εὐλάβειαν σκήπτεται. »ἄπαγε, φησὶν, οὐ
 15 βούλομαι τὸν θεὸν ἐγὼ ὑβρεῶν πάθει δοκεῖν ἐνέχεσθαι· καὶ διὰ 29
 τοῦτο ὑποτίθεμαι καὶ πλάττω θαυμασίᾳ γε τῇ πίστει, ὡς ὁ θεὸς
 νεογενῆ καὶ νεόχτιστον οὐσίαν Χριστοῦ ποιησάμενος βοήθειαν ἑαυτῷ
 20 παρεσκευάσατο, ὡς γέ μοι δοκεῖ· ὁ γὰρ ἄν, φησὶν, ἀπ' αὐτοῦ ἀφ' ἑλξ,
 15 τοῦτο ἔλαττον πεποιήσας«. εἶτα, ὦ λυμεῶν καὶ ὄλεθρε, σοὶ τοῦτ' 30
 ἐστὶ πίστις; σὺ καθ' ὑπόθεσιν καὶ πλάσμα λαμβάνεις τὸν τὰ πλάσ-
 ματα τῶν ἐθνῶν καταχρίναντα, σὺ ἐπίσασκτον καλεῖς καὶ ὡσπερεὶ
 25 καθηκότων ὑπηρετήν τὸν ἄνευ ἐνθυμήσεως καὶ λογισμοῦ τῷ συνυπ-
 ἀρχεῖν τῇ τοῦ πατρὸς ἀδιότητι πάντα διανύσαντα; ἐφάρμοσον νῦν,
 20 εἰ δὴ τολμῶς, ἐφάρμοσον, φημί, τῷ θεῷ καὶ τὸ εὐλαβεῖσθαι καὶ τὸ
 ἐλπίζειν τὸ ἐμβυσόμενον, ἔτι δὲ τὸ ἐνθυμείσθαι τὸ λογίζεσθαι τὸ
 σκεπτόμενον γνώμην ἀποφαίρεσθαι καὶ διασφραῖον καὶ ὅλως τὸ τέρ-
 30 πεσθαι τὸ γελᾶν τὸ λυπεῖσθαι. τί τοίνυν φῆς, ὦ τῶν ἀθλίων 31
 ἀθλιώτερε, ὦ τῆς κακίας ἀντόχημα μῆστορ; σύνες δὴ, εἰ δύνασαι,
 25 ὡς ἐν αὐτῇ γέ σου τῇ παρουσίᾳ μοχθηρὸς ὢν ἀγαλιόκη. »ὁ Χριστός«, 32
 φημί, »δι' ἡμᾶς πέπονθεν«. ἀλλ' ἤδη θράσας ἔγωγε εἶπον, ὡς μορφῇ
 σώματος ἀπεστάλη. »ναί«, φησὶν. »ἀλλὰ δέος μὴ δόξωμεν κατὰ τι
 ἐλαττοῦν«. εἶτα, ὦ τῶν θηρίων μεσίτα, ταῦτα λέγων οὐ μαινῆ καὶ
 σαφῶς λυτῆς; ἰδοὺ γὰρ δὴ ὁ κόσμος αὐτὸς μορφῇ, ἤγουν σχῆμα

16f vgl. Prov. 24, 12

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

2 τῆν] τίς Athan. | τὸν > HM²P¹P² | τῆς] τίς Athan. 4 τῆς σῆς . . . ἐνεργ-
 γείας A¹ 6 ἐπινοεῖσθαι Athan. 8 δὲ > M² | ὁ 3] οὐ V¹P³ 9 ἄκρων A¹
 12 πλάττων P¹ 13 νεογενῆ P² 15 ὄλεθριε V¹P³ | σοὶ corr. aus σὺ P² σὺ Athan.
 16 τὸν] τὸ M² 17 ὡσπερεὶ] ὡσπερ V¹ Athan. B, ὡς περὶ P³, ὡς ἐπὶ Athan. R
 18 ἐνθυμήσεων HM²P¹P² 18f συνάρχεῖν A¹M²P¹P² 20 φημί > V¹ | εὐλα-
 βεῖσθαι + καὶ τὸ φοβεῖσθαι V¹ 24 μῆστορ] νέστορ Athan. 25 ἀλιόκη
 M²P¹P² Athan. 26 ἀπέθανεν aber darüber mit roter Tinte πέποθεν (so!) V¹ |
 μορφῇ H Athan. μορφῇ d. übr. HSS 27 ἐπεστάλη P³ 28f σαφῶς καὶ M²P¹P²
 29 ἰδοὺ—μορφῇ > V¹ | ἤγουν A¹ ἤτοι M²P¹ Athan. R εἴτοι d. übr. HSS

>τυγχάνει ὢν, καὶ οἱ ἀστέρες γε χαρακτῆρας προβέβληνται, καὶ ὅλως
 >τὸ πνεῦμα τοῦ σφαιροειδοῦς τούτου κύκλου εἶδος τῶν οἴτων τυγ-
 >χάνει ὢν καὶ ὡσπερ μύσφωμα. καὶ ὅμως ὁ θεὸς παρταχοῦ πάρεστι.
 >ποῦ τοίνυν εἶδιν ἐν τῷ θεῷ αἱ ἕβρεις; ἢ κατὰ τί ὁ θεὸς ἐλαττοῦ-
 5 >ται; ὦ πατροκτόνε τῆς ἐπιεικείας σὺ, λόγισαι δὴ οὖν ἐκ σαυτοῦ 33
 >τευμαριζόμενος καὶ ἐνθυμήθητι, εἰ ἀμάρτημα εἶναι δοκεῖ, τὸ ἐν Χριστῷ
 >παρεῖναι τὸν θεόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν κατείδε τὴν ἀτιμίαν τοῦ λόγου
 >καὶ τὴν τιμωρίαν οὐ βραδέως ἐπήγαγε. χωρὶς δὲ τούτων καθ' ἐκά-
 >στην δῆπονθεν ἡμέραν ἀμαρτήματα ἐν τῷ κόσμῳ γίνεται· καὶ ὅμως
 10 >ὁ θεὸς πάρεστι καὶ τὰ τῆς δίκης οὐχ ἕσπεριζέει. τί οὖν παρὰ τοῦτο
 >ἐλαττοῦται εἰς τὸ μέγεθος τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, εἰ τὰ παρταχοῦ
 >διασθάνεται; οὐδέν, οἶμαι. ὁ μὲν γὰρ τοῦ κόσμου νοῦς διὰ τοῦ 34
 >θεοῦ· δι' αὐτοῦ πᾶσα διαμονή, δι' αὐτοῦ πᾶσα δίκη· ἢ δε τοῦ Χριστοῦ
 >πίστις ἀράρχως ἐξ αὐτοῦ. ὅλως δὲ θεοῦ νόμος ἐστὶ Χριστός, δι'
 15 >αὐτοῦ τὸ ἄπειρον ἅμα καὶ ἀτελεύτητον ἔχων.

>Ἀλλὰ γὰρ σὺ κατὰ σεαυτὸν ἐννοῶν φαίνῃ. ὦ τῆς μαρίας λίαν· 35
 >περίτρεφον νῦν εἰς τὴν σαυτοῦ ἀπόλειαν τὸ τοῦ διαβόλου ξίφος.
 >ὄρατε δὴ, πάντες ὄρατε, ὡς γοερὰς ἤδη προοίσχεται γοερὰς τῷ τοῦ
 >ἔχρους ἐνισχημένας δῆγματι, ὡς αἱ φλέβες αὐτοῦ καὶ σάρκες τῷ ἰῶ
 20 >ἐγκρατελιημέναι, δεινὰς ἀκακιστοῦσιν ὀδύνας, ὡς διερροίηκεν αὐτοῦ τὸ
 >σῶμα πᾶν κατισχρωθέν — ἀχμοῦ τε καὶ ὑπόπου καὶ θρήνων καὶ ὠχριά-
 >σεως καὶ φρίκης καὶ μυρίων τε γέμει κακῶν καὶ δεινῶς κατέσκληκεν —
 >ὡς εἰδεχθῆς καὶ κατάρρυτον τὸ τῆς κόμης) δάσος, ὡς ὄλος ἡμιθνής
 >καὶ ἐξασθενῶν ἤδη τὸ βλέμμα, ὡς ἄναιμον τὸ πρόσωπον καὶ ὑπὸ
 25 >μερίμνης ἐκτετηχός, ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς αὐτὸν συνδραμόντα, οἰστρος
 >μωρία τε καὶ ματαιότης, διὰ τὸ χρόνιον τοῦ πάθους ἄγχιόν τε καὶ
 >θηριώδη πεποιήκασιν. αὐτίκα οὐδὲ ἐπαισθανόμενος οὐ δὴ κακοῦ 36
 >τυγχάνει ὢν »αἰρομαι«, φησί, »ὑφ' ἠδονῆς καὶ πηδῶ γε σκιρτῶν ὑπὸ
 >χαρᾶς καὶ πτεροῦμαι«. καὶ πάλιν νεανικῶς γε λίαν »εἶεν«, φησί,

A·H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 χαρακτῆρες Athan. B | προβέβληνται] καὶ βέβληνται H 3 ὢν P³ 5 ἐξ
 αὐτοῦ Athan. 6 ἀμάρτημα + τοῦτ' Athan. | εἶναι nachträglich eingefügt P² 8 οὐ]
 οἴν H 9 καὶ > M²P¹P² 10 παρὰ τοῦτο > HM²P¹P² 11 εἰς] εἰ Athan. | τὸ
 > M² | αὐτοῦ τῆς ~ Athan. | εἰ > Athan. 13 am Rand οἰσ^α P³ 14 ὄλος Athan.
 17 περιότρειπον Athan. 18 πάντα ὄρατε M²P¹P² | τῷ] τὸ M²P¹V¹P³ (wo aber
 corr. in τῷ) 19 ἔχρος P³ ἄφρους Athan. B | ἐνισχημένος H Athan. B 21 ἀχμοῦ H
 22 τε durch Rasur getilgt Athan. R 23 κόμης M² | ὄλος A¹M² ὄλον P²
 25 μερίμνης] ῥίμνης P³ (von späterer Hd. in ῥίμνης od. ῥύμνης corr.) | πάντα εἰς
 + ἐκτετηχός· ὡς ὁμοῦ πάντα εἰς P³ | ἐαυτὸν M² 25 f οἰστρος μωρία] οἰστρῶ ὦ
 μωρία und am Rand von 1. Hd. ἰσως· οἰσθα P³ 27 θηριώδη + σε V¹P³ 27 κα-
 κοῦ > H 28 γε] τε M² 29 γε λίαν > P³ | εἶεν] εἰ P²

>ἀπωλόμεθα. τοῦτο μὲν γε καὶ ἀληθές ἐστι· σοὶ γὰρ μόνῳ ἢ κακία 37
 >τὰς παρ' ἑαυτῆς σπονδὰς διαφυλάξαι κεχορηγήκει, καὶ ὁ πολλῆς ἐώρητο
 >τιμῆς, τοῦτό σοι ῥῆσθα διεδόρηται. φέρε δὴ νῦν εἰπέ, ποῦ τὰ σεμνὰ
 >σοῦ ἐστι παραγγέλματα; ἀπόνηται δὴτα τῷ Νείλῳ σαντῶν, εἰ οἶόν τε,
 5 >ὃ ἀτόπον γέμων ἀνθρώπε ἀναισθησίας· καίτοι σὺ γε τὴν οἰκονομίην
 >ἀπασαν τοῖς αὐτοῦ ἀσέβημασι διαταράξαι ἐσπούδακας. ἰσθὰ γε συν- 38
 >ίης ὡς ἅπαντα ἤδη ὁ τοῦ θεοῦ ἀνθρώπος ἐγὼ ἐπίσταμαι; ἀλλὰ
 >γὰρ ἀπορῶ, πότεροι μείνειν ἢ ἀπίεῖναι δεῖ· οὔτε γὰρ βλέπειν εἰς τοῦτον
 >ἔτι δύναμαι, καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐπαισχύνομαι. ὦ Ἄρειε· ἡμᾶς μὲν εἰς
 10 >φῶς κατέστησας, σαντὸν δὲ εἰς σκότος, ὃ ταλαίπωρε, κατέβουλες.
 >τοῦτό σοι τῶν πόρων πέφηνε τὸ τέλος.

>Ἀλλ' ἐκεῖσε πάλιν ἐπάνεμι· πληθὺς εἶναι γῆς τῶν περὶ σέ ἄλω- 39
 >μένων. εἰκός, οἶμαι, καὶ δέχου γε τούτους, δέχου, φημί· λύκοις γὰρ
 >ἑαυτοῦς καὶ λέουσι βρωθησομένους ἐκδεδώκασι. πλὴν ἀλλὰ καὶ τού-
 15 >των ἕκαστος προσθήκη κεφαλαίων δέκα καὶ τελέσμασι τούτων πεισθεῖς
 >αὐτίκα δὴ μῖλα ἰδρώσει, ἔὰν μὴ τὴν ταχίστην ἐπὶ τὴν σωτήριον
 >δραμῶν ἐκκλησίαν τὴν τῆς ἀγάπης εἰρηρῆν τῷ φίλτρῳ τῆς ὁμοιοσίας
 >ἐπανέλῃται. οὐδὲ γὰρ δὴ ὑπὸ σοῦ λοιπὸν ἐξαπαιτηθήσονται ἐπὶ 40
 >πονηρῶ συνειδήσει κατεγνωσμένου, οὐδ' ἀνέξονται τέλεον ἀπολέσθαι
 20 >ταῖς μαραιῖς σου ζητήσεσιν ἐμπλακίντες. σαφῆ καὶ γνώριμα πᾶσι
 >πρὸς γούν τὸν ἕξῃς χρόνον τὰ σά ἐστι σογίσματα· καὶ μὴν οὐδὲ
 >αὐτὸς ἀνῶσαι τι δουρήσῃ, ἀλλὰ μάτην σχηματιῇ, ἐπιεικίαν τε καὶ
 >πραότητα λόγων καθυποκρινόμενος καὶ ἀπλότητος ὡς εἰπεῖν προσ-
 >ωπεῖον ἕξωθεν περιτιθέμενος. μάταιον ἔσται σου τὸ ὄλον τέχρασμα·
 25 >αὐτίκα γὰρ σε ἢ ἀλήθεια περιστήσεται, αὐτίκα σου τὰς φλόγας ὁ
 >τῆς θείας· δυναμέως ὡς εἰπεῖν ὄμβρος ἀποσβέσει. καὶ μέντοι καὶ 41

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R

1 ἀπωλόμεθα A¹HM²P¹P² 2 ἐωνεῖτο Athan. R ἐωρεῖτο B 3 δέδοκε
 Athan. 4 ἐστὶ] νῦν P² 4 ἐπαγγέλματα H | Das Richtige bei Athan. Cor-
 ruptelen in allen Gel.-HSS: ἀπόνηται δὴτα τῶν ὧν ἦλως σαντῶν A¹ ἀπόνηται δὴ
 τὰ τῶν ὧν εἴλωσ σαντῶν H ἀπόνηται δὴ τὰ τῶν ὧν ἦλως σαντῶν V¹P³M²P¹P² | τε]
 τι H 5 γέμων P³ 6 σαντοῖ M²P¹P² 7 ἐξεπίσταμαι Athan. 8 τοῦτον]
 τοσοῦτον V¹P³ 9 ὦ > H | Ἄρειε + δὴτα Ἄρειε Athan. 11 σοι] σου Athan.
 12 ἀλώμενον Athan. 13 γε > HM²P¹P² 14 καὶ λέονσιν ἑαυτοῦς ∞ V¹
 15 κεφαλαίων Athan. κεφαλῶν HSS | καὶ > M² | πεισθεῖς H 16 μῖλα]
 μᾶλλον A¹ | ἰδρώσει H δρώσει (von späterer Hd. corr. in δώσει δίχην) P³ ἰδρώ-
 σειν ἂν Athan. 18 οὐδέ] οὐ V¹ Athan. B 19 κατεγνωσμένου Athan.] κατε-
 γνωσμένοι HSS 22 σχηματιῇ M²P¹P² Athan. B σχήματι ἢ A¹H σχηματιεῖ V¹
 (die Correctur mit roter Tinte) σχηματεῖν (corr. in σχηματεῖν) P³ σχηματιεῖ Athan. R
 22f ἐπεικεία καὶ πραότητι A¹ 26 θείας > Athan.

>τοὺς ἑταίρους καὶ ὁμογνώμονάς σου ἐνόχους ἤδη τῇ βουλῇ γενομέ-
 >νους αἱ τῶν δημοσίων λειτουργημάτων καταλήφονται φροντίδες, ἐάν
 >γε μὴ τὴν ταχίστην ἀποφυγόντες τὴν πρὸς σέ συνουσίαν τὴν ἀδιά-
 >φθορον ἀνταλλάξονται πίστιν. σὺ δέ, ὁ σιδηρόφρων ἀνὴρ, δεῖγμά 42
 5 >μοι δὸς τῆς σῆς προαιρέσεως, εἰ σαυτῷ πιστεύεις, καὶ ἔρρωσαι τῷ
 >βεβαίῳ τῆς πίστεως καὶ καθαρὰν ὅλως ἔχεις συνείδησιν. ἦκε πρὸς
 >ἐμέ, ἦκε, φημί, πρὸς θεοῦ ἀνθρώπων· πιστευσον, ὡς ταῖς ἑμαντοῦ
 >πεύσει διερευνήσεμαί σου τὰ ἀπόρητα τῆς καρδίας· κὰν μὲν τι
 >μανιζὸν ἐνεῖναι δόξῃ, τὴν θείαν ἐπικαλεσάμενος χάριν, παραδειγμα-
 10 >τός σε κίλλιον λάσομαι. ἐὰν δὲ ὑγιαίνων τὰ κατὰ ψυχὴν φανῆς, τὸ
 >τῆς ἀληθείας φῶς ἐπιγνόνς ἐν σοί, καὶ τῷ θεῷ χάριν εἶσομαι καὶ
 >ἑμαντῷ τῆς εὐσεβείας συνησθήσομαι.

Καὶ ἄλλη χειρὶ· ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφυλάξει, ἀγαπητοί. 43

Διὰ Συγκλητίου καὶ Γαβδεντίου μαγιστριανῶν ἐκομίσθη καὶ ταῦτα,
 15 ὅτε Πατέριος ἦν ἑπαρχος Αἰγύπτου, καὶ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ παλατίῳ.

Anhang.

I.

Κατὰ Εὐσεβίου καὶ Θεογόνου.

>Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ Νικομηδέων.
 20 >Τὸν δεσπότην θεὸν δηλαδὴ καὶ σωτῆρα Χριστὸν ἀκριβῶς ἄπαν-
 >τες ἴστε, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, πατέρα τε καὶ υἱὸν εἶναι. πατέρα

14f vgl. E. Schwartz Gött. Nachr. 1904, 336

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B R (von Z. 19 an ist nur Athan. B verglichen)
 L = cod. Paris. Lat. 1682 s. u. (v. Z. 19 an)

1 ἐτέρους Athan. R | ἤδη Athan.] εἶναι HSS 3 ἀποφείγοντες τῆς . . .
 οἰνουσίας Athan. | τὴν³ > H 4 ἀνταλλάσσονται Athan. R 5 εἰ σαυτῷ] εἰ
 ἀντῷ HM²P¹P² ἦς ἀντῷ V¹P³ | σαυτῷ πιστεύεις καὶ > A¹ 6 nach ὅλως von
 der späteren Hd. εἰ eingeschoben P³ 9 δόξει Athan. R 10 τὰ > A¹ | φα-
 ρεῖς Athan. R 11 εἶσομαι] ἔσομαι P² 12 συνησθήσομαι] συνησθήσομαι A¹H
 13 ἄλλη χειρὶ nachträglich (wohl von späterer Hd.) gestrichen P³ | ἡμᾶς H |
 διαφυλάξει (so!) + ἀδελφοὶ Athan. 14 Γαβδεντίου A¹HM²P¹P²

cod. Paris. Lat. 1682 (ed. Ed. Schwartz: Acta Conc. oec. IV 2 p. 102)

Constantinus Augustus catholicae ecclesiae Nicomedensium.

Dominum deum scilicet et salvatorem Christum suptiliter omnes cognosci-
 tis, dilecti fratres, patrem et filium esse, patrem dico sine principio sine fine

>φρημί ἀναρχον ἀνευ τέλους γονέα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, υἷον δέ. τοῦτ' ἔστι
 >τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν, ἣτις οὔτε δι' ἐνθυμήσεώς τινας ἀνείληπται.
 οὔτε πρὸς τὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ τελειουργίαν διὰ τινος ἐξεζητη-
 >μένης οὐσίας κατελήφθη. ὅς γὰρ τοῦτο καὶ νοεῖ καὶ νοήσει, οὗτος
 5 >ἔξει πρὸς ἅπαν τιμωρίας γένος ἀκάματον ὑπομονήν. ἀλλὰ γὰρ ὁ 2
 >τοῦ θεοῦ υἱὸς Χριστὸς ὁ τῶν ἀπάντων δημιουργὸς καὶ τῆς ἀθανα-
 >σίας αὐτῆς χορηγὸς ἐγεννήθη ὅσον πρὸς πίστιν ἀνήκεν ἢ πεπιστευ-
 >καμεν. ἐγεννήθη — μᾶλλον δὲ προῆλθεν αὐτὸς καὶ πάντοτε ἐν τῷ
 >πατρὶ ὡν ἐπὶ τὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένων διακόσμησιν — ἐγεννήθη
 10 >τοῖνυν ἀμερίστω προελεύσει· ἡ γὰρ βούλησις ὁμοῦ καὶ τῷ οἰκητήριῳ
 >αὐτῆς ἐμπέτηγε καὶ ταῦθ' ἄπερ διαφόρου δέεται ἐπιμελείας κατὰ τὴν
 >ἐκάστου ποιότητα πράττει τε καὶ διοικεῖ. τί οὖν; ἔστι τι μεταξὺ 3
 >τοῦ θεοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ; οὐδὲν δηλαδὴ· αὐτὴ γὰρ ἡ τῶν
 >πραγμάτων συμπλήρωσις αἰσθήσει παρείληφε τὸ τῆς βουλήσεως πρόσ-
 15 >ταγμα, οὐχὶ δὲ μερισθεῖσαν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας τὴν βούλησιν
 >διέστησεν. ὁ δὲ τούτοις ἔπεται· τίς ἐστίν, ὅς τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐμοῦ
 >δεσπότητος ὀπαδὸς δι' αἰδῶ μᾶλλον ἢ μωρίαν δέδιεν; ἄρ' οὖν πάσχει 4

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

1 ἀναρχόν φρημί ~ P² 3f ἐξεζητήμενος Athan. B 4 οὕτως H 5 ἀκάμα-
 >τον H | γὰρ ὁ > H | ὁ > A¹ 7 αὐτοῦ H | πρὸς + τὴν V¹P³ Athan. B
 8 αἰτός + ὁ Athan. B 11 ἐαντῆς Athan. B | ἐμπέτηγε > P² | τημελείας Athan. B
 12 τι² > Athan. B 13 τοῦ²] καὶ Athan. B τοῦ³ > Athan. B αὐτῆ las L 15 μερισθεῖ-
 >σαι = divisam L] μερισθεῖσα HSS Athan. B 17 ὀπαδός Athan. B sequax L] παιδός HSS

generatorem saeculi ipsius; filium autem, hoc est voluntatem patris, quae nec
 per cogitationem aliquam recepta est, nec ad perfectionem operum per aliquam
 exquisitam substantiam deprehensa est. Qui enim hoc et intellegit et intelle-
 >xerit, iste habebit ad omne genus poenae inlassabilem patientiam. Sed enim 2
 5 dei filius Christus opifex omnium et ipsius immortalitatis dator genitus est, quan-
 >tum pertinet ad fidem cui credidimus, natus est — magis autem processit ipse, qui
 >et semper in patre est ad condecorationem illorum, quae ab ipso facta sunt —
 >genitus est igitur individua processione. Voluntas enim et in habitaculo suo
 simul fixa est, et ista, quae diverso indigent cultu secundum uniuscuiusque quali-
 10 >tatem et agit et administrat. Quid igitur? est aliquid inter deum patrem et 3
 >filium? Nihil scilicet: ipsa enim rerum plenitudo sensu accepit voluntatis prae-
 >ceptum, non autem divisam ex patris substantia voluntatem separavit. Quod
 >autem ista sequitur, quis est qui Christi mei domini sequax per reverentiam magis
 >vel stultitiam reformidat? Igiturne patitur numen, cum venerabilis corporis 4

9 qua HS corr. Schw. 14 nomen HS corr. G. L.
Gelasius.

τὸ θεῖον, ἐπειδὴν ἡ τοῦ σεμνοῦ σώματος οἰκησις πρὸς ἐπίγνωσιν
 τῆς ἰδίας ἀγιότητος ὁρμῆ, ἢ ὑποπίπτει θίξει τὸ τοῦ σώματος ἐκκε-
 χωρισμένον; ἀρ' οὐχὶ διέστηκε τοῦθ' ὅπερ ἐκ τῆς τοῦ σώματος ἀφή-
 ρηται ταπεινότητος; οὐχὶ δὲ ζῶμεν, κἄν πρὸς θάνατον ἢ τῆς ψυχῆς
 5 ἐνκλεια τὸ σῶμα προσκαλέσθεται;

Ἦ τί τοίνυν ἐνταῦθα ἡ ἀβλαβῆς τε καὶ εὐκρινῆς πίστις ἄξιον 5
 ἀμφιβολίας κατείληφεν; ἢ οὐχ ὄρας ὅτι σεμνότετον σῶμα ὁ θεὸς
 ἐπελέξατο, δι' οὗ τὰ τῆς πίστεως τεκμήρια καὶ τὰ τῆς οἰκείας ἀρε-
 τῆς ὑποδείγματα ἐμελλεν ἐμφανίζειν, καὶ τὴν ἤδη συγκεχυμένην
 10 ὀλεθρίῳ πλάνῃ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπόλειαν ἀποσεῖσθαι. καινὴν
 τε θρησκείας διδόναι διδασκαλίαν καὶ τῷ τῆς ἀγνείας ὑποδείγματι
 τὰς ἀναξίας τοῦ νοῦ πράξεις καθαιρεῖν, ἔπειτα δὲ τὴν μὲν τοῦ θά-
 νάτου βάσανον ἐλλύειν, τὰ δὲ τῆς ἀθανασίας ἐπαθλα προαναφω-
 νεῖν. ἀλλ' ὑμεῖς, οὓς λοιπὸν ἀδελφοὺς ἢ τῆς ἀγάπης κοινωνία 6
 15 ἐικότως ὑπ' ἐμοῦ προσαγορευέσθαι ποιεῖ, οὐκ ἀγνοεῖτέ με τὸν ὑμέ-
 τερον συνθεράποντα, οὐκ ἀγνοεῖτε τὸ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὀχύ-
 ρωμα, οὗ τὴν φροντίδα γνησίως ἐπανήρημαι, καὶ δι' οὗ τῶν ἡμετέρων
 ἐχθρῶν οὐ μόνον τὰ ὄπλα κατεμαχεσάμεθα ἀλλὰ καὶ ζῶντας ἔτι

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

4 ταπεινώσεως P² 8 ἐξελέξατο V¹P³ 9 ἐμφανίζειν] ἀφανίζειν P² | συγ-
 κηλωσμένην Athan. B 10 ὀλεθρίον HM²P¹P² | πλάνην viell. aus πλάνη
 corr. A¹ | ἀποσεῖσθαι Athan. B 11 καὶ > HV¹P³ | ἀγνείας] ἀγνοίας:
 P³ (Balf.) 12 δὲ] μὲν A¹HV¹P³ > M²P¹P² deinde autem L 15 προα-
 γορευέσθαι P² 15f ἡμέτερον M² 16 τὸ wie es scheint von 2. Hd. corr. etwa
 aus με A¹ | vestrae L ἡμετέρας HSS 18 ἐχθρῶν > P² | ἔτι] ἐπὶ HM²P¹P²

habitatō ad cognitionem suae sanctitatis ruit, vel tactui succidit illud, quod
 corpore superius est? nonne distat hoc, * corporis humilitati ablatum est? non
 autem vivimus, licet ad mortem animae gloria corpus advocaverit?

Quid igitur hic inlaesa et sincera fides dignum dubitatione occupavit: an 5
 5 non vides, quod venerabilissimum corpus deus elegit, per quod fidei argumenta
 et propriae virtutis exempla manifestare futurus esset, et iam confusam exitiali fol. 2r
 errore humani generis perditionem expellere et novam religionis dare doctrinam
 et castitatis exemplo indignos mentis actus expurgare, deinde autem mortis qui-
 dem tormentum dissolvere, immortalitatis autem praemia pronuntiare. Sed vos 6
 10 quos iam fratres communitatis merito ex me appellari facit, non ignoratis
 me vestrum conservum, non ignoratis vestrae munimen salutis, cuius curam dili-
 genter suscepi, et per quod inimicorum nostrorum non solum arma expugnnavimus,

2 hoc <quod e corporis humilitate Schw. <quod> Stroux

τὴν ψυχὴν συγκατείροξάμεν πρὸς τὸ τὴν τῆς γιγανθρωπίας ἀληθῆ
 πίστιν ἐκφάναι. ἀλλ' ἐγὼ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις διὰ τὴν τῆς
 οἰκουμένης μάλιστα ἀνανέωσιν ἔχαιρον. καὶ γὰρ θαύματος ἦν ἄξιον
 ἀληθῶς ἔθνη τοσαῦτα εἰς ὁμόνοιαν ἐπαγαγεῖν, ἃ πρὸ βραχέος ἐλέγετο
 5 τὸν θεὸν ἀγνοεῖν. πλὴν τί ἐμελλε γινώσκειν τὰ ἔθνη ταῦτα, ἃ
 οὐδὲμίαν φιλονεικίας ἐπανήροητο φρονηίδα: τί οὖν νοεῖτε, ἀδελφοὶ
 ἀγαπητοί, ὡς ὑμᾶς αὐτοὺς αἰτιῶμαι; Χριστιανοὶ ἐσμεν καὶ οἴκτρ;
 διαθέσει διχονοοῦμεν. αὕτη ἄρα ἐστὶν ἡ ἡμετέρα πίστις, αὕτη ἡ
 10 τοῦ ἀγνωτάτου νόμου διδασκαλία; ἀλλὰ τίς ἐστὶν αἰτία, δι' ἣν ὁ τοῦ
 παρόντος κακοῦ ὄλεθρος ἐξεγήγερται; ὃ τῆς ἀτοπίας, ὃ μίσου
 ὑπερβολῆ πάσης ἀγανακτήσεως μέγεθος ὑπερπαίονσα. τίς ἡ τοῦ
 ληστήριου τούτου ἀναπέφανται δεινότης, ἡ τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν ἀρει-
 15 τὰ ἔξ ἀμερίστου τοῦ πατρὸς οὐδίας προεληλυθέναι; ἄρ' οὐχὶ πεν-
 τὰχοῦ ἐστὶν ὁ θεός, καίτοι γε τοῦτον πάντοτε παρεῖναι ἡμῖν αἰσθα-
 νόμεθα; ἄρ' οὐχὶ διὰ τῆς τούτου δυνάμεως ἡ τῶν ὅλων συνέστηκεν
 εὐκοσμία; καίτοι γε τῆς τοῦ χωρισμοῦ διαστάσεως ἐστέρηται;

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Athan. B

1 ψυχὴν] εἰρηκτὴν M²P¹P² | συγκατείροξάμεν M²P¹ κατείροξάμεν P² Athan. B,
 πρὸς] πρὸ P³ | τὴν² > V¹P³, nachträgl. eingefügt H 4f ἃ—ἀγνοεῖν > V¹
 5 πλὴν τί] tamen quid L | τὰ ἔθνη > P² 6 ἐπανήροηται Athan. B 7 ἡμᾶ:
 P³ | οἴκτρ;] viell. μετρία = mediocri L 9 ἐστὶν + ἡ V¹ 14f αἰσθόμεθα
 Athan. B 17f εὐκοσμία συνέστηκεν ~ A¹

sed etiam vivos adhuc animam inclusimus ad manifestandam veram fidem clemen- 7
 tia. Sed ego super istis donis propter renovationem maxime orbis terrarum
 gaudebam. Etenim dignum erat vere miraculo in concordiam tot gentes addu-
 cere, quae paulo ante ignorare deum dicebantur: tamen quid haberent istae gentes
 5 cognoscere, quae nullam certaminis curam susceperunt? Quid igitur intellegitis,
 dilecti fratres? nam vos ipsos accuso: Christiani sumus et mediocri affectu dis- S
 sentimus? Haecine est nostra fides, haec sanctissimae legis doctrina? sed quae
 causa est, propter quam praesentis mali exitium suscitatum est? O flagitium, o
 odium supra modum omnis indignationis magnitudinem superans. quae istius
 10 latrocinii atrocitas extitit, quae filium dei abnegat ex individua patris substantia
 processisse? nonne ubique est deus, cum certe istum semper nobis adesse senti-
 mus? nonne per eius virtutem omnium decoratio constat? cum certe separatione
 dissipationis careant?

2 l. bonis = ἀγαθοῖς Klosterm.(?) 6 cristiani HS

>Μὴ οὖν ὑμῖν τι πέπρακται; ὃ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καταμάθετε 9
 >νῦν, ἀξιῶ, τὰς βασιάνους τῆς παρούσης ἀλγηδόνας. ὁμολογητὰς ὑμᾶς
 >εἶναι τούτου ἐπηγγέλλεσθε, ὃν εἶναι ἀρνεῖσθε, τοῦθ' ὑμᾶς τοῦ πανώ-
 >λου διδασκάλου πείθοντος. Ἰκετεύω, τίς ἐστὶν ὁ ταῦτα διδάξας οὕτω-
 5 >ἀκαζον πλήθος; Εὐσέβιος δηλαδὴ ὁ τῆς τυραννικῆς ὀμότητος συμ-
 >μύστης. ὅτι γὰρ πανταχοῦ τοῦ τυράννου γεγένηται προσφύλαξ,
 >πανταχόθεν ἴστι συνορᾶν. τοῦτο μὲν γὰρ αἱ τῶν ἐπισκόπων σφαγαὶ
 >διαμαρτύρονται, ἀλλὰ τῶν ἀληθῶς ἐπισκόπων. τοῦτο δὲ ἡ χαλεπω-
 >τάτη τῶν Χριστιανῶν ἐκδίωξις διαρρηθῆν βοᾷ. οὐδὲν γὰρ τῶν 10
 10 >εἰς ἐμὲ γεγεννημένων ὕβρεων νῦν ἐρῶ, δι' ὧν, ὅτε μάλιστα αἱ τῶν
 >ἐναντίων μερῶν ἐπραγματεύσαντο συνδρομαί, οὗτος καὶ ὀφθαλμοῦς
 >κατασκόπους ὑπέπεμπε κατ' ἐμοῦ καὶ μόνον οὐκ ἐνόητους τῶ τυ-
 >ράννῳ συνεισέφερον ὑπουργίας. μηδ' ἐμὲ τίς οἰέσθω εἶναι πρὸς 11
 >τὴν τούτων ἀπόδειξιν ἀπαράσκευον· ἔλεγχος γὰρ ἐστὶν ἀκριβής, ὅτι

4—S. 199, 16 vgl. S. 22 ff (= Gel.¹) Thdt. I 20 ff p. 66 ff

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 ἡμῖν A¹HM²P¹P² Athan. | ὃ > A¹M²P¹P² Athan. 3 ἐπαγγέλλεσθε V¹P³
 ἐπηγγέλλεσθε H ἐπηγγέλλεσθαι P² | τοῦθ'] τοῦ καθ' HM²P¹P² | ἡμᾶς H
 3 f πανώλους A¹ 4 τίς] τί P¹ | διδάξας ταῦτα ~ Athan. B 6 πρόσφνξ Athan.
 B Thdt. = cliens L 7 πάντοθεν HM²P¹P² πολλαχόθεν L Athan. B Gel.¹ Thdt.
 γὰρ > Gel.¹ 9 διαρρηθῆ P³ 9 f γὰρ τῶν εἰς ἐμὲ A¹ γὰρ + περι Athan. B Thdt.
 γὰρ τῶν + περι τῶν HV¹P³ 10 ὕβρεων] παρ' αὐτοῦ Gel.¹ | ὧν corr. in ὦν A¹
 ὅτε Gel.¹ Athan. B Thdt. cum L] ὅτι HSS 11 μερῶν + καθ' ἡμῶν Gel.¹ | ἐπρα-
 γματεύοντο Gel.¹ 12 ἔπεμπε Gel.¹ Athan. B Thdt. 13 λειτουργίας Athan. B
 ὑπουργίας + αὐτῶ χάριν Gel.¹

Num igitur vobis aliquid actum est? O dilecti fratres, considerate modo 9
 deprecor, tormenta praesentis doloris. confessores vos esse istius promittebatis
 quem esse denegatis, in hoc vobis doctore persuadente in omnibus perditio;
 supplico, quis est qui ista docuit ita simplicem multitudinem? Eusebius scilicet,
 5 qui tyrannicae crudelitatis conscius est: Quod enim ubique tyranni factus est
 cliens, ex multis est pervidere. Tam enim caedes episcoporum testantur, sed vere
 episcoporum, quam saevissima Christianorum persecutio manifeste clamat. nihil 10
 enim de factis in me iniuriis modo dicam, per quas | cum maxime adversarum fol.2^v
 partium festinaverunt concursiones, iste et oculos speculatores contra me sub-
 10 mittebat, et paene etiam armata tyranno ministeria conferebat. Nec me qui 11
 dam esse arbitretur ad istorum probationem inparatum. Argumentum enim sub-

4 Am Rand von späterer Hd. Tho. 1. 20. (= Theodoret I, 20) HS 7 mani-
 festa HS corr. Schw. 10 armatas (-tas unterstrichen [vom Corrector?]) HS

>τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους τοὺς Εὐσεβίου παρεπομένους φανε-
 ρῶς ὑπ' ἐμοῦ συνειληφθαι συνέστηκεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρήμι, ἃ
 νῦν οὐκ ἀνακατήσεως ἔνεκεν, ἀλλ' εἰς ἐκείνων ἀσχύνην ὑπ' ἐμοῦ
 προενήνεκται. ἐκείνο μόνον δέδρα, ἐκείνο διαλογίζομαι, ὅτι ὑμᾶς ὁρῶ
 5 >πρὸς τὴν τοῦ ἐγκλήματος καλεῖσθαι κοινωνίαν. διὰ γὰρ τῆς Εὐσε-
 βίου ἀγωγῆς τε καὶ διαστροφῆς συνείδησιν τῆς ἀληθείας κεραισιμί-
 νην ἀνείληφατε. ἀλλ' ἔστιν οὐ βραδεία θεραπεία, εἴγε ἐπίσκοπον 12
 πιστόν τε καὶ ἀξίον νῦν γοῦν λαβόντες πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸδητε,
 ὁπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν ὑμῖν ἔστι καὶ πάλαι ἐχοῖν τῆς ὑμετέρας
 10 >κρίσεως ἠρτησθαι, εἰ μὴ ὁ προειρημένος Εὐσεβίος † δεινῇ τότε συλ-
 λαβομένον αὐτῷ ἐνταῦθα ἐληλύθει καὶ τὴν τῆς τάξεως ὁρθότητα
 ἀνασχύντως † συνεπεπράξει.

>Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐσεβίου πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην 13
 ὀλίγα προσῆγε φράσαι, μέμνηται ἢ ὑμετέρα ἀνεξικακία ἐπὶ τῆς Νι-
 15 >καέων πόλεως γεγενῆσθαι σύνοδον, ἣ καὶ αὐτὸς ἐγὼ πρεπόντως τῆ
 A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 καὶ + τοὺς Gel.¹ Athan. B Thdt. | Ἰσεβίῳ P³ | παρεπομένους Gel.¹
 2 παρήμι, ἃ] παρ' ἡμῶν Gel.¹ 3 ἀσχύνην ἐκείνων ∞ Gel.¹ | ὑπ' ἐμοῦ > Gel.¹
 5 πρὸς] περὶ M²P¹P² | καλεῖσθαι] καλονόμενος A¹ 6 ἀγωγῆς Gel.¹ | κεραισι-
 μένην τῆς ἀληθείας ∞ Gel.¹ 7 εἴληφατε Gel.¹ Thdt. 8 λαβόντε P³ | τὸν >
 Gel.¹ | ἀπὸδητε P³ 9 ἔστι + ὁ Gel.¹ | ὑμετέρας P³ 10 ὁ > P² | δεινῇ]
 δεινῶν A¹ κοινῇ P² δεινῇ P³, am Rand ἢ δεινῶν Athan. B δεινῇ + τῶν Gel.¹ τότε]
 τῶν Athan. B 10f συναγομένον Athan. B 11 αὐτῷ V¹P³ Gel.¹ Athan. B Thdt.
 αὐτῶν d. ūbr. HSS αὐτῷ + προαιρέσει Gel.¹ 11f vgl. das S. 23, 6f Angemerkte
 13 τοῦ > M² τοῦ αὐτοῦ ∞ Gel.¹ 14 φράσαι + μακροθύμως ἀποῖσατε Gel.¹ |
 ἢ > V¹P³ | ὑμετέρα P³ 15 σύνοδον + ἐπισκόπων Gel.¹

tile est, quod presbiteros et diaconos, qui Eusebium adsequebantur, manifeste a
 me comprehensos esse constat. Sed ista quidem praetermitto, quae nunc non in-
 dignationis causa, sed ad illorum confusionem a me prolata sunt. Illud autem
 solum timeo, illud cogito, quod vos video ad criminis vocari communionem: nam
 5 per Eusebii conversationem et perversionem, conscientiam suscepistis a veritate
 separatam. Sed est non tardum remedium, si episcopum fidem et integrum
 vel nunc accipientes ad deum respiciatis, quod in praesenti in vobis est, et iam 12
 pridem oportebat a vestro pendere iudicio, nisi praedictus Eusebius cum turbu-
 lenta multitudinem eorum qui eum sequebantur, huc pervenisset et ordinis recti-
 10 tudinem impudenter conturbasset.

Sed quoniam de ipso Eusebio ad vestram caritatem pauca oportet dicere.
 meminit vestra patientia in Nicaena civitate factum esse concilium, cui et ipse 13

2 comprehensos Schw. compressos HS 3 confusione HS | prolata Schw.
 probata HS 5 varietate HS corr. nach d. Griech. 8 pondere HS s. ἠρτησθαι
 L übersetzt etwa (στὴν) δὴν (τῶν τότε συναγομένων αὐτῷ) Ltz.

>τῆς ἐμῆς συνειδήσεως λατρεία παρήμην, οὐδὲν ἕτερον βουλόμενος ἢ
 >ὁμόνοιαν ἅπασιν ἐργάσασθαι καὶ πρὸ πάντων ἐλέγξαι τε καὶ ἀπο-
 >σεύσασθαι τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ὃ τὴν μὲν ἀρχὴν εἰλήφει διὰ τῆς Ἀρείου
 >τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας, ἰσχυροποιεῖτο δὲ παραχρῆμα διὰ τῆς
 5 >Εὐσεβίου ἀτόπου τε καὶ ὀλεθρίας σπουδῆς. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος 14
 >Εὐσεβίος, προσφιλέστατος καὶ τιμιώτατος, μεθ' ὅσης νομίζετε συν-
 >δρομῆς ἄτε δὴ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῆς ἠττώμενος, μεθ' ὅσης δὲ
 >αἰσχρῆς τῇ παταχούθην ἐλληλεγμένη ψευδολογία συνίστατο, ὑπο-
 >πέμπων μὲν μοι διαφόρους τοὺς ἀξιούοντας ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐξαιτούμενος
 10 >δὲ παρ' ἐμοῦ συμμαχίαν τινά, ὅπως μὴ ἐπὶ τοσοῦτω ἐλεγχθεῖς πλημ-
 >μελήματι τῆς ὑπαρχούσης αὐτῷ τιμῆς ἐκβάλλοιτο; μάρτυς ἐστὶ μοι
 >τούτου ὁ θεὸς αὐτός, ὃς ἐμοῖ τε καὶ ὑμῖν φιλαγάθως ἐπιμένει, ἐπεὶ καὶ ἐμὲ
 >ἐκεῖνος περιέτρυνε καὶ ἀπροεπῶς ὑψήρασεν, ὃ καὶ ὑμεῖς ἐπιγνώσεσθε.
 >πάντα μὲν γὰρ ἐπράχθη τότε, καθὼς αὐτὸς ἐπόθει πᾶν ὀτιοῦν κακὸν
 15 >ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἀποκορυπτόμενος.

>Ἀλλὰ πρόην, ἵνα τὰ λοιπὰ τῆς τούτου σκαιότητος παρῶ. τί 15

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

2 τε > Gel.¹ 6 νομίζεται P³ 8 πάντοθεν HM²P¹P² | ψευδολογία +
 αὐτοῦ Gel.¹ | συνίσταται Gel.¹ 9 ὑπὲρ αὐτοῦ ἀξιούοντας ~ Gel.¹ 10 παρ'
 ἐμοῦ > M²P¹P² 11 ἐκπέσει τιμῆς Gel.¹ 12 τούτων Gel.¹ | αὐτὸς > M²
 αὐτός ὁ θεὸς ~ Gel.¹ | ἐπιμένει (corr. aus ἐπιμένει) M²P² | ἐπεὶ] ὅτι Gel.¹ | ἐμὲ
 + αὐτός Gel.¹ 13 ἐκεῖνος + Εὐσεβίος Gel.¹ | ὑψήρασεν + ἀλλ' ἢ θεία με
 πρόνοια ἐπὶ τὴν ἀληθεστάτην αὐτῆς ὁδὸν ἐπανήγαγεν Gel.¹ | ὑμεῖς + ἐπέγνωτε
 καὶ Gel.¹ 14 ἐπράχθη + παρ' αὐτοῦ τότε, Εὐσεβίου τοῦ ἀροσίου λόγῳ Gel.¹
 15 αὐτοῦ Gel.¹ 16 πρόην] πρώτην M²

ego decenter aderam servitute conscientiae meae; nihil alterum volens, quam
 concordiam omnibus operari et ante omnia convincere et hanc causam depellere,
 quae initium quidem ceperat per Arrii Alexandrini insolentiam: corroborata est
 autem statim per Eusebii flagitiosam et perniciosam festinationem. Sed iste
 5 ipse Eusebius, amicissimi et carissimi, cum quanta putatis concursione (quando ab 14
 ipsa conscientia vincebatur) cum quanta autem confusione undique convictum
 falso loquium defendebat, submittens quidem mihi diversos pro ipso supplicantes,
 postulans autem ex me aliquid auxilii, quatenus vel in tanto convictus delicto
 non) eiciatur honore quem habebat. Testis mihi est in hoc deus ipse, qui mihi et
 10 vobis benignus permaneat, quoniam et me ille pervertit et indecenter subripuit,
 quod et vos cognoscetis. Omnia enim tunc acta sunt, sicut ipse desiderabat.
 omne quodlibet malum in sua mente abscondens.

Sed pridem, ut cetera eius pravitate praetermittam, quid maxime cum

3 coeperat HS corr. Schw. 5 Eusebii HS 8 für quatenus schlägt quo- 15
 minus vor Klosterm. 9 (non) corr. Schw. 10 Am Rand: nota (in Abkürzung) HS
 11 cognoscetis HS corr. n. d. Griech. Schw.

>μάλιστα μετὰ Θεογρίου. ὃν τῆς ἀνοίας ἔχει κοινωρον διεπραξατο.
 >αἰοῦσατε, παρακαλῶ. Ἀλεξανδρέας τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως
 >ἀναχωρήσαντας ἐνταῦθα κεκελεύειν ἀποσταλῆναι. ἐπειδὴ διὰ τῆς
 >τούτων ὑπηρεσίας ὁ τῆς διχοροίας ἡγήρετο πρὸς. ἀλλ' οὗτοι 16
 5 >οὶ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ ἐπίσκοποι, οὓς ἅπαξ ἢ τῆς συνόδου ἀλήθεια
 >πρὸς μετάνοιαν τετηρήκει, οὐ μόνον ἐκείνους ἐπεδέξαντο καὶ παρ'
 >ἑαυτοῖς ἡσφαλίσαντο. ἀλλὰ καὶ ἐκοινώνησαν αὐτοῖς τῆς τῶν τρόπων
 >κακοηθείας. διὸ τοῦτο περὶ τοὺς ἀχαρίστους τούτους ἔκρινα προῦσαι
 >ἀρπαγέντας γὰρ αὐτοὺς ἐκέλευσα ὡς πορρωτίτω ἐξορισθῆναι. νῦν 17
 10 >ἡμέτερόν ἐστι πρὸς τὸν θεὸν ἐκείνη τῇ πίστει βλέπειν ἢ πάρ-
 >τοτε καὶ γεγενῆσθαι συνέστηκε καὶ εἶναι πρέπει, καὶ διαπραξασθαι
 >οὕτως, ἵνα ἐπισκόπους ἀγνοῦς τε καὶ ὀρθοδόξους καὶ φιλανθρωποῦς
 >ἔχοντες χαίρωμεν· εἴ τις δὲ ἢ πρὸς μνήμην τῶν λυμεόνων ἐκείνων
 >ἢ πρὸς ἔπαινον ἀπροροήτως ἐξαφθῆναι τολμήσει, παραχρῆμα τῆς
 15 >ιδίας τόλμης διὰ τῆς τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ. τοῦτ' ἐστὶν ἐμοῦ,
 >ἐνεργείας ἀνασταλῆσεται. ὁ θεὸς ὑμᾶς διαφνύλαξει. ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

A¹H V¹P³ M²P¹P² L Gel.¹ Athan. B

1 τῆς ἀνοίας αὐτοῦ προαιρέσει; ἔχει Gel.¹ 2 Ἀλεξανδρίας Athan. B
 4 ὁ τῆς > Gel.¹ | οὗτοι] οἱ P³ 6 ἐδέξαντο ἐκείνους Gel.¹ 8 περὶ ἀχαρίστους
 M² περὶ τοὺς ἀχωρίστους P³ 10 ἡμέτερόν P²V¹P³ 11 γεγενῆσθαι + καὶ
 V¹P³ Athan. B | ἀνεστηκέναι V¹P³ ὑμᾶς Gel.¹ 12 ἵνα Gel.¹ L > HSS Athan. B
 Thdt. 13 ἢ > Gel.¹ Thdt. | μνήμην] λῆμην Athan. B 16 ἡμᾶς H | φνύλαξει V¹
 φνύλαξοι P³ | ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ ~ H Gel.¹ ὁ — ἀδελφοί > Athan. B

Theognio, quem dementiae consortem habet, peregerit, audite supplico. Alexan-
 drinos quosdam, quia nostra fide recesserunt huc iussi transmitti, quia per istorum
 ministerium ignis discordiae surgebat. Sed isti boni et benigni episcopi, quos 16
 semel concilii veritas ad paenitentiam serravit, non solum illos susceperunt et
 5 apud se servaverunt, sed etiam consortes morum fuerunt eorum pravitatis.
 Propter quod circa istos ingratos hoc agere censui: raptos enim eos iussi quam
 longissime exterminari. Nunc vestrum est ad deum fide illa respicere, qua 17
 semper et fuisse constat et esse decet et sic peragere, ut episcopos castos et
 orthodoxos et clementes habentes gaudeamus. Si quis autem vel ad pestiferorum
 10 memoriam illorum vel ad laudem inconsulte exardere audeat, confestim a sua
 audacia per operationem servi dei, hoc est mei, compescetur: deus vos conservet,
 fratres dilectissimi.

Haec exemplaria duarum epistolarum dominus imperator Iustianus beatis-
 simo papae Vigilio translatas de Graeco in Latino direxit die quinto Kalendarum
 15 Iuniarum sexies post consulatum Basili viri clarissimi.

4 servabit HS, aber am Rand Korrekturzeichen 7 qua] quam Schw. 11 mei
 Schw. me HS 15 d. h. 28. Mai 547 | viro HS ro vom Korrektor beanstandet

II.

»Νικητῆς Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς Θεοδότω·

»Ὄση τῆς θείας ὀργῆς ἢ ἰσχὺς πέφυκε, καὶ ἐξ ὧν Εὐσέβιος τε καὶ
 »Θεόγνιος πεπόνθασιν εὐχερὲς καὶ σὲ μαθεῖν, οἳ εἰς τὴν ἀγιωτάτην
 »παροινούντες θρησκείαν τὸ τοῦ σωτῆρος θεοῦ ὄνομα τῷ συστήματι
 5 »τοῦ οἰκείου ληστηρίου καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν συγγνώμης ἐμίαναν. ὅτε
 »γὰρ μάλιστα μετὰ τὴν τῆς συνόδου ὁμογνώμονα συμφωνίαν ἐχρῆν
 »τὴν προτέραν ἐπανορθώσασθαι πλάνην, τότε τοῖς αὐτοῖς ἀτοπήμα-
 »σιν ἐμμένοντες ἐάλωσαν. διὰ τοῦτο γοῦν ἡ θεία πρόνοια αὐτοὺς 2
 »τοῦ ἑαυτῆς ἀπόσωτο λαοῦ· ἐπειδὴ μηδὲ ἔφερε τὰς ἀκάκους ψυχὰς
 10 »ὀλίγων ἀπονοία φθειρομένης καθορᾶν, καὶ νῦν μὲν ἄξιαν παρ' αὐτῶν
 »ἤτησε δίκην, μείζονα δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τοῦ παντὸς αἰῶνος
 »λήφεται.

»Ὅπερ τῇ σῇ ἀγχινοία δηλωθῆναι δεῖν ἡγησάμην, ἵν' εἴ τις κακῆ 3
 »παραίνεσις τῶν τοιούτων, ὡς ἔγωγε οὐκ οἶμαι, τῇ σῇ ἐνεκαθέσθη
 15 »προαιρέσει, ταύτην τῆς ψυχῆς ἀφελόμενος καθαρὰν ὡς προσῆκε τὴν
 »διάνοιαν, ἐλικρινῆ τε καθοσίωσιν καὶ ἄχραντον πίστιν τῷ σωτῆρι
 »θεῷ παρασχέςθαι προθυμηθῆς. καὶ γὰρ τοῦτο προσήκόν ἐστιν ὑπὸ
 »τούτου πράττεσθαι, ὅς δ' ἂν ἀκραιῶν τῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπά-
 »θλων ἀξιούσθαι βουλεύηται. ὁ θεὸς σε διαφυλάξει, ἀδελφε ἀγαπητέ.

A¹H V¹P³ M²P¹P² Athan. B

1 Θεοδότω V¹ 2 ὄσα corr. iu ὄση A¹ | ἡ ἰσχὺς > A¹H | πέφυκε M²P¹
 3 καὶ aus τε corr. A | μαθί(?) A¹ 4 σωτῆρος θεοῦ A¹HV¹P³ πατρὸς θεοῦ
 M²P¹ θεοῦ πατρὸς P² 7 πλάνον P² 8 ἐμμένοντες > P² ἐμμανέντες V¹ 9 μὴ
 διέφερε(?) V¹ 10 ὀλίγων] ὀλίγον V¹P³ 11 ἔτισε (Correctur) Athan. B 13 δηλω-
 θῆναι > H | δηλωθ. + νῦν P² | ἡγησάμην δεῖν ∞ P² 14 τοιούτων + παραι-
 νεις H 15 καθορᾶν] καθορᾶν Athan. B 19 βουλεύεται + καὶ ἄλλῃ χειρὶ Athan. B |
 σε] τε A¹ | διαφυλάξει V¹P³ | ἀδελφοὶ ἀγαπητοὶ A¹ ἀγαπητὲ ἀδελφέ ∞ H

REGISTER

- I. Biblischer Index
 1. Altes Testament
 2. Neues Testament
- II. Quellen- und Parallelschriftsteller
- III. Namenregister
- IV. Wortregister

I. Biblischer Index

Die aus der Quelle übernommenen Citate sind eingeklammert.

1. Altes Testament

Genesis	
1, 3	74, 1
1, 16	74, 2—144, 33
1, 26	64, 14. 26—65, 1—66, 21. 25. 28—82, 25—83, 4
1, 26. 27. 67, 4. 13. 16—69, 3—85, 21—97, 16	
1, 26. 28	64, 21
1, 27	65, 7—86, 9
1, 27. 31	70, 13
18, 1 ff.	154, 24

Exodus	
3, 4	10, 19
14, 29	10, 18
15, 11	12, 8—10
15, 12	12, 5—8
19, 16	10, 19

Josua	
5, 14	10, 21
10, 11	10, 22

I Könige	
1, 24	166, 9
2, 10	4, 23

II Könige	
7, 10	166, 21

Esra	
3, 12	[36, 22]

Psalmen	
7, 10	78, 17
14, 6	117, 1
17, 14	4, 24
18, 5	5, 6
26, 3	166, 17
26, 13	111, 23
32, 6	80, 16. 86, 21
32, 15	78, 17
32, 16—19	14, 21
35, 10	95, 10. 14
42, 3	108, 18
44, 1	[37, 4]
47, 2	[17, 6]
71, 18	[17, 6]
72, 23	16, 11
81, 1	55, 12 f
81, 6	55, 12
87, 5 f	110, 16

93, 10	78, 23
97, 1	17, 15—87, 12
109, 3	[37, 5]
112, 7	[17, 9]
118, 60	62, 4
118, 103	3, 12
135, 4. 17. 18. 23. 24	[17, 16—20]
138, 2 ff	78, 20

Proverbien

8, 21 a	72, 8—73, 23
8, 22	73, 11—84, 1
8, 22—25: 5. 11. 21. 24	71, 18—72, 10—75, 16—76,
8, 26	72, 14—73, 9—73, 12—84, 2
18, 3	[37, 30]
24, 5	78, 11
24, 53 (30, 18)	78, 8
26, 11	115, 17

Hiob

5, 9	17, 7
9, 10	[17, 7]
33, 4	86, 3
38, 4	72, 18
38, 7	73, 29
38, 15	[17, 12]

Weisheit Salomos

1, 7	87, 27
7, 2	100, 1
7, 26	37, 6]

Zacharias

14, 20	[146, 30]
------------------	-----------

Malachias

3, 6	[37, 12]. 95, 21
----------------	------------------

Jesaia

2, 3	16, 11
9, 5 f	70, 27
13, 11	[156, 27]
26, 6	111, 25
40, 23	69, 23
41, 4	95, 19
45, 21	95, 19
48, 12 f	87, 1
53, 4	18, 2
61, 14	86, 23. 25
65, 17	111, 17
66, 12	94, 23

Jeremia

17, 5	61, 5
17, 9	99, 12
23, 24	87, 26

Baruch

3, 23	72, 21—73, 23
3, 26. 28	84, 16
3, 32 ff: 69, 13—72, 24. 27—73, 1. 28—	77, 9. 12—95, 26
3, 38: 73, 18—77, 15—96, 9—97, 6. 24—	100, 17

Ezechiel

3, 22	87, 3
-----------------	-------

Daniel

2, 21	[17, 8]
5, 6 (Th)	93, 11
7, 18	111, 20

Cantica

8, 5 (Gebet Manasses)	65, 19
---------------------------------	--------

2. Neues Testament.**Matthäus**

1, 16	99, 6
3, 11	109, 21. 24
5, 4	111, 24
6, 25	108, 26

6, 25	108, 26
11, 27	82, 1. [186, 9]
12, 42	79, 5
13, 32	80, 1
18, 17	[35, 14]

19, 6 118, 28
 24, 45 [38, 11]
 27, 24 188, 18
 28, 19 f 4, 26—101, 21. [124, 13]

Markus

1, 4 100, 10
 2, 27 77, 22
 4, 26 f 109, 5
 5, 25 48, 28
 15, 2 165, 22

Lukas

1, 2 99, 3
 1, 52. 53 [17, 10. 12]
 2, 47 48, 21
 2, 52 100, 7
 10, 22 [186, 9]
 12, 10 2, 23
 12, 56 89, 23
 21, 8 [38, 11]
 24, 39 101, 9

Johannes

1, 1 [36, 27. 37, 8]. 60, 2
 1, 1 ff 70, 17—82, 12
 1, 3 [36, 27] 66, 14—68, 2. 11—78, 16—
 86, 18.
 1, 18 83, 9
 1, 29 110, 5
 2, 21 f 101, 5
 3, 18 [36, 29]
 4, 24 89, 15
 4, 38 108, 20
 5, 5 ff 49, 1
 5, 6. 10 87, 17 ff
 6, 9 48, 23
 6, 16 ff 49, 5
 7, 37 f 95, 3
 7, 39 95, 7
 8, 12 108, 22
 8, 42 94, 26
 10, 15 [37, 21]
 10, 30 [37, 11] 66, 21—94, 27
 11, 43 48, 26
 12, 29 101, 4
 14, 6 108, 22
 14, 9 [37, 7]

14, 10 94, 27 f
 14, 11 [37, 10]
 17, 24 76, 4

Acta

1, 3—11 101, 12 ff
 2, 5 45, 4
 2, 9 45, 6
 5, 3 f. 87, 23
 9, 15 71, 12—79, 10
 22, 22 f. 177, 34. 32
 23, 12 166, 15

Paulusbrieife**Römer**

1, 3 99, 5
 3, 6 78, 13
 5, 14 100, 23
 9, 5 79, 17—99, 7
 8, 9 89, 1
 16, 17 [35, 14]

I Korinther

1, 24 [37, 8]. 80, 14
 2, 2 62, 22
 2, 10 90, 18
 3, 19 62, 16
 4, 20 62, 17
 12, 4. 6. 11 89, 3. 10. 7. 12
 12, 26 [35, 1]
 15, 23 110, 25

II Korinther

3, 17 89, 3. 10
 6, 14. 15 36, 23

Galater

1, 1 4, 11
 3, 27 109, 30
 4, 26 4, 7—53, 9

Epheser

4, 4. 3 [34, 26]
 5, 25 [181, 33]

Philipper

2, 7 83, 7
 2, 8 110, 19

2, 10	92, 14		
3, 20	110, 29		
Kolossier			
1, 26	94, 2		
2, 23	110, 9		
I Timotheus			
1, 7	3, 24		
2, 4	152, 4		
2, 15	98, 18		
3, 6	112, 19		
3, 16	4, 15—97, 27—98, 3		
4, 1	[38, 15]		
5, 19	171, 17		
6, 16	65, 18		
6, 19	111, 14		
II Timotheus			
2, 17	[38, 8]		
Titus			
1, 14	[38, 18]		
		Hebräer	
		1, 3	71, 10
		2, 10	[37, 18]
		2, 16	99, 8
		4, 12 f	79, 11—90, 14
		4, 15	99, 9
		13, 4	118, 22
		13, 8	[37, 16]
		Katholische Briefe	
		I Petrus	
		1, 19	110, 7
		3, 18	101, 5
		I Johannes	
		1, 1	16, 19
		2, 23	93, 26—96, 19
		5, 6, 10	87, 17
		II Johannes	
		10	[38, 29]
		Ignatius Ephes. 9, 1	[36, 25]
		ἐν βίβλῳ ἀναλήψεως Μωσέως	74, 10
		ἐν βίβλῳ λόγων μυστικῶν Μωσέως	74, 13

II. Quellen- und Parallelschriftsteller

Des Überblickes wegen sind die Namen der unter dem Text zitierten Autoren hier zusammengestellt worden. Die Quellenübersicht für den Gelasius-Text findet sich am Schluß der Einleitung.

Epiphanius			
Adv. omn. haereses 69, 9	184	X 8, 2	18
Eusebius		X 8, 5	18
Historia ecclesiastica		X 8, 6	19
VIII 13, 12	6	X 8, 14	19
IX 9, 1	6	X 8, 17	20
IX 9, 8	12	X 8, 19	20
IX 9, 12	8	X 9, 5	31
IX 10, 1	13	Oratio Constantini ad sanct. coet.	
IX 10, 13	14	(ed. Heikel)	
X 4, 8	17	p. 169, 10	47
		p. 187, 19, 28	46, 47

p. 192, 7	47
Vita Constantini	
II 64	41
III 13	106
III 14	106
III 17	130
III 21	134
III 34	46
IV 43	178
Georgios Monachos (ed. de Boor)	
II p. 505 ff.	61
II p. 507 f.	56
Philostorgius (ed. Bidez)	
I 9 a	102. 103
I 9	160
III 12	56
p. 180 und XCVI	21
Rufin	
Historia ecclesiastica	
X 1	33
X 2	54. 56
X 3	61
X 4	56
X 5	54. 57. 102. 104. 107
X 7	145
X 8 f.	148
X 11	150
X 12	147
X 15	165
X 18	175
Socrates	
I 2, 8 f.	13
I 3, 1 f.	21
I 4, 1	21
I 4, 2	31
I 4, 2-4	25
I 4, 5	31. 33
I 5, 6	34
I 6, 3	40
I 7, 1	40
I 8, 5 ff.	44
I 8, 12	45
I 8, 13	60

I 8, 17	45
I 8, 18	54
I 8, 21	106. 107
I 8, 31	54
I 8, 35-54	123
I 9, 1-14	120
I 9, 17-25	128
I 9, 30 f.	128
I 9, 32-46	130
I 9, 64	128
I 10, 1	107
I 11, 1	56. 118
I 12, 1 ff.	57
I 14, 1	160
I 14, 2 ff.	160
I 17, 8	147
I 18, 5 ff.	154
I 25	158
I 25, 1	147
I 25, 5 r.	162
I 25, 9-11	162
I 27, 1-4	163
I 27, 5	165
I 27, 6	166
I 34, 1	179
I 35, 1	182
Sozomenus	
I 11, 1-5	57
I 17, 3	60
I 17, 3-5	55
I 18, 1-7	61
I 21, 5	119
I 23, 3 f.	118
Theodoret	
Historia ecclesiastica	
I 2, 8-10	33
I 4, 61	35
I 7, 11 f.	53
I 7, 13, f.	54
I 9	120
I 10	130
I 11, 1-2	133
I 11, 4-6	55
I 12	123
I 13, 2	106
I 13, 3 f.	134

I 14, 12	141	164, 15—165, 6 Brief Constantins an Alexander von Alexandrien
I 18, 2—4	145	179, 20—181, 34 Brief Constantins nach Tyrus
I 18, 5—7	146	183, 1—192, 15 Brief Constantins an Arius und die Arianer
I 18, 8 f	147	192, 18—199, 16 Brief Constantins an die Gemeinde von Nicomedien
I 20 ff	22	200, 1—19 Brief Constantins an Theodot
I 20, 11	119	104, 21—106, 3 = 135, 20—137, 3 Bischofsliste
I 21, 1 f	169	108, 12—111, 30 Diatyposeis
I 21, 3	170	112, 1—118, 11 Nicaenische Canones
I 22, 1 ff	172	
I 24, 12 f	155	
I 25, 15	172	
I 26, 5	167	
I 27	168	
I 28, 1 ff	172	
I 29, 1 ff	173	
I 29, 7	175	
I 30, 1—31, 3	175	
II 3, 1	147, 158	
II 3, 2 f	159	
II 3, 6	160	
Vita Athanasii (Montfaucon)		
1 p. CXXXVII b	165, 23	
2 p. CXXXVIII b	163, 23	
2 p. CXXXVIII d	163, 7	
2 p. CXXXVIII e	166, 28	
3 p. CXXXIX c	174, 24	
Aus unbekannter Quelle.		
Vielleicht Gelasius von Caesarea oder Johannes (s. S. 5, 20)		
I. Urkunden		
46, 5—53, 29 Rede Constantins in Nicaea		8, 5—12, 10 59, 23—61, 11 64, 11—101, 23 <i>Philosophendialog</i> 106, 9—26 148, 8—150, 22 155, 11—21 158, 15—160, 7 161, 26—163, 26 165, 10—22 167, 25—32 168, 30—169, 14 171, 35—172, 4 174, 24—175, 19 175, 23—34 178, 27—179, 2 182, 3—35

2. Erzählende Abschnitte.

III. Namenregister

Ἀβραάμ: 154, 25

Ἀγάθων 1) alexandrinischer Presbyter: 39, 9

2) Presbyter der Mareotis: 40, 9

Ἀδάμ: 85, 26—86, 5. 9. 10—97, 12—98, 13

Ἀέτιος Ἀύδδης: 170, 29

Ἀθανάσιος: 1) 39, 19 Diakon unter Alexander von Alexandrien — 54, 19

Ἀ. ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας. — 58, 25 nimmt

an der Synode von Nicaea teil *τηνικάδε διάκονος ὄν.* — 105, 1 *σὺν Ἀ. τότε ἀρχidiaκόνω ὄντι* vgl. 135, 24. — 165, 15 Nachfolger des Alexander: *Ἀ. δὲ τῆς ἱεροσύνης τὴν λειτουργίαν ὑπεδέξατο.* — 165, 16 ff. seine Charakteristik. — 166, 9 mit Samuel verglichen. — 104, 16. 150, 7 u. ὁ. ὁ μέγας. — 172, 26 *τοῦ θείου Ἀ.* — 150, 4 *ἦν τότε τῆς ἐκεῖσε ἀρχιερωσύνης κατέχων τοὺς οἶακας.* — 180, 11 *ὁ τοῦ θείου λόγον φοιτητής;* vgl. a. 150, 4. 7; 163, 27. 30. 31; 164, 2. 4; 167 oft; 168, 14 ff.; 169, 20. 30; 170, 22; 173 oft; 174, 32; 175 ff oft; 180, 22; 182 oft.

2) alexandrinischer Diakon: 39, 16.

Ἀθῆναι: 105, 26 (136, 25) vgl. *Πιστός.*

Ἀγύπτιοι 44, 15 — 56, 21 — 167, 5.

Ἀγνυτος: 36, 19 — 105, 2 (135, 25) — 113, 28 — 120, 11. 16. 19 — 121, 22 — 122, 22 — 132, 25 — 159, 31 — 175, 30 — 176, 6 — 182, 29 — 192, 15.

Αἰδέσιος: 148, 20. 24. 33 — 149, 2. 24. 36 — 150, 20.

Αἰθίοπες von Bartholomäus bekehrt: 148, 9.

Αἰλία: 178, 14 *εἰς τὴν Αἰλίαν τοῦτ' ἔστιν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα* — 114, 7. 8 — 178, 27 — 179, 23. 28.

Ἀκείσιος Bischof der Novatianer: 107, 18 ff.

Ἀλεξάνδρεια: 34, 3 — 105, 1 (135, 24) — 113, 29 — 120, 15 — 122, 17 — 150, 1 — 159, 4. 30 — 163, 8 ff — 165, 12 — 167, 35 — 168, 30 — 170, 20. 23 — 175, 5 — 176, 20 — 178, 11. 34 — 180, 11 — 182, 18 ff — 185, 7 — 187, 19.

Ἀλεξανδρείς: 198, 4 *Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρείως* — 33, 5 *τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας* vgl. 33, 17 — 34, 14 — 54, 19 — 58, 28 — 120, 13. 19 — 122, 23 — 128, 25 — 150, 3 — 167, 5 — 168, 2. 15 — 182, 19 — 24, 3 *Ἀλεξανδρείας τινὰς τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀναχωρήσαντας* = 199, 2 — 128, 23 *ἐπιστολῆ . . . πρὸς Ἀλεξανδρείς* — 180, 28 *ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείων . . . φθάσαι.*

Ἀλέξανδρος 1) der Große: 10, 26 — 103, 7 Überschr.: *ἔτους ἀπὸ Ἀλέξανδρου.*

2) Bischof von Alexandrien: seine Charakteristik 33, 17 ff — 159, 5 *τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον* — 163, 13 *ὁ θεῖος Ἀ. ὁ τῆς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐκκλησίας ἐπίσκοπος* — 165, 24 f Nachfolger des Achilles — 34, 3 ff hat Arius zum Presbyter gemacht — 34, 3 ff sein Schreiben gegen die Ketzerei des Arius — 41, 3 ff das Schreiben des Kaisers an ihn und Arius — 58, 28 wird von Athanasius nach Nicaea begleitet, vgl. 105, 1 (135, 24) — 120, 9 ff Streit mit Melitius — 164, 11 ff Schreiben des Kaisers zwecks Versöhnung Alexanders

mit Arius — 165, 11 ff sein Tod. Berechnung der Dauer seines Episkopats — vgl. auch 159, 1. 3—163, 30—166, 1. 10—170, 20. 23.
 3) Bischof von Konstantinopel: 44, 25 als Presbyter und Vertreter des Metrophanes in Nicaea, μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γερονῶς πόλεως — 54, 17 τούτοις . . . ἀντιγωνίζοντο . . . Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε πρεσβύτερος ὢν, vgl. 105, 27 (136, 26) — 154, 12 wird vom Kaiser nach Spanien geschickt.

4) alexandrinischer Presbyter: 39, 6.

5) alexandrinischer Presbyter: 39, 8.

6) Diakon der Mareotis: 40, 14.

^{Ἀμάσεια}: 19, 18 τὰς γοῦν ἀμφὶ τὴν Ἀμάσειαν καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ Πόντου πόλεις . . . πιέζεσθαι προσέταξε (sc. Licinius).

^{Ἀμμωνᾶς} 1) Presbyter der Mareotis: 40, 6.

2) Presbyter der Mareotis: 40, 8.

^{Ἀμμώνιος} 1) alexandrinischer Diakon: 39, 15.

2) Diakon der Mareotis: 40, 15.

^{Ἀμντιανός} alexandrinischer Diakon: 39, 21.

^{Ἀμφίων} Bischof von Nicomedien an Eusebs Stelle: 119, 15—160, 17 wieder von Euseb abgelöst.

^{Ἀνανίας}: 87, 23 Πέτρος φησὶ πρὸς Ἀνανίαν.

^{Ἄννα}: 166, 9 ὡς ἡ Ἄννα . . . τὸν Σαμουὴλ προσήγαγεν.

^{Ἀντιόχεια}: 113, 31—172, 3. 21. 33—169, 32 Aufnahme des Euseb und Theognius durch Eustathius und 170, 10 Weiterreise derselben nach Jerusalem — 172, 33 Als Ort einer Synode bezeichnet, wofür sonst Caesarea überliefert ist — 170, 5 τὴν Ἀντιόχου πόλιν — 170, 23 ἡ Ἀντιόχου — 173, 12 τὴν Ἀντιοχείων — 105, 4 (136, 3) Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης.

^{Ἀπίς} alexandrinischer Presbyter: 39, 12.

^{Ἀπολλώνιος} alexandrinischer Diakon: 39, 17.

^{Ἀπολλῶς} Presbyter der Mareotis: 40, 2.

^{Ἀραβες}: 44, 14.

^{Ἀραβία}: 105, 14 (136, 2); vgl. Μαζάριος.

^{Ἄρειος}: 1) 33, 15 Diakon in Alexandrien unter Achillas — 33, 20 von Alexander zum Presbyter gemacht. vgl. 34, 2 f — Urheber der kirchlichen Unruhen: 5, 11—23, 14 (198, 3) διὰ τῆς Ἀρείου τοῦ Ἀλεξανδρέως ἀπονοίας — 178, 13 ἀνθεντις τῶν κακῶν — 34, 10 Streit zwischen Arius und Alexander — 40, 23 Gemeinsames Schreiben Constantins an sie — 54, 21; 58, 32 Arius vor die nicaenische Synode berufen — 59, 5 ff Bekämpfung seiner Lehre — 128, 4 ff Constantin erklärt sich in zwei Schreiben gegen Arius — 158, 13 ff

der arianische Presbyter Eutocius gewinnt Constantia für Arius, durch ihn Euseb und Theognius auch den Kaiser — 164, 15 Schreiben Constantins an Alexander in Arius' Interesse — 167, 28 Athanasius verweigert die Wiederaufnahme — 183 ff Brief Constantins gegen Arius und die Arianer. — Bezeichnungen für Arius: 16, 21 ὁ θεομάχος καὶ ἀσεβέστατος, vgl. 2, 6—162, 5 τοῦ ἄσεβοῦς Ἀ. — 140, 16 τοῦ παμμάρον Ἀ. — 186, 25 ὁ δαιμόνιε Ἀρειε (C) — 184, 14 Ἀρες Ἀρειε (C) — 185, 26 ὁ πονηρὸς . . . Ἀρειον ἡμῖν ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο (C); vgl. außerdem 93, 19, 24—102, 14 ff—103, 26—104, 9—129, 21—185, 29, 31—161, 24—174, 32 ff—178, 13 ff—182, 25—187, 1—191, 9 — Bezeichnungen für seine Lehre: 32, 23, 29 τὰ Ἀρείου — 33, 1 κατὰ τῆς ἀσεβείας Ἀρείου, vgl. 96, 14; 121, 4; 172, 9 — 120, 7; 187, 5 u. ὁ. τῆς Ἀρείου μαρίας — 84, 23; 96, 11 u. ὁ. τῆς μοχθηρίας Ἀ. — 4, 2; 143, 12; 158, 24 τῶν Ἀ. βλασφημιῶν — 84, 25; 88, 26; 93, 17 u. ὁ. ἀσεβείᾳ Ἀ. δόξαι — 188, 18; 173, 13 Ἀ. λώβην — Seine Anhänger: 35, 20 Verzeichnis der Namen im Brief Alexanders vgl. 54, 9 ff—36, 17 οἱ περὶ Ἀρειον — 54, 8 οἵτινες τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν μεγαλοφυνῶς συγκροτεῖν ἐσπούδαζον, vgl. 56, 13. 18—60, 26 οἱ τῆς ἀσεβείας Ἀρείου ἀντιποιοῦμενοι — 60, 29 ff Verteidigung seiner Lehre durch von ihm gedungene „Philosophen“: τοὺς μισθωτοὺς Ἀρείου φιλοσόφους . . . οὓς συνηγόρους . . . μισθωσάμενος Ἀρειος σὺν αὐτοῖς ἤκεν εἰς τὴν . . . σύνοδον, vgl. 2, 25—61, 12 ff Verteidigung durch einen ungenannten Philosophen — 64, 11 ff Verteidigung durch Phaedon — 170, 30 ἄλλους ὅσους τῆς ἀσεβείας Ἀρείου εὖρον κοινωνοῦς.

2) Anhänger des Arius: 35, 21 καὶ ἕτερος Ἀρειος.

Ἀρειανικός: 167, 1 Ἀρειανικὴ αἵρεσις.

Ἀρειανοί: 119, 9—185, 14—162, 2—166, 35—169, 16—183, 1, 2 —

Ἀρειανός: 162, 2 Ἀρειανὴ αἵρεσις — 166, 33 Ἀρειανὴ δόξα.

Ἀρειομανῖται: 2, 20, 23—96, 16—166, 16.

Ἀρμενία: 105, 9 (136, 8) Ἀρμενίαν μικρὰν καὶ μεγάλην.

Ἀρποκρατίων alexandrinischer Presbyter: 39, 9

Ἀρσένιος: 175, 24 πρῶτον μὲν γενόμενος Ἀθανασίου ἀναγνώστης, später Bischof der Melitianer und von diesen in eine Intrige gegen Athanasius verwickelt, vgl. 175, 28 ff.

Ἀσία: 21, 27—44, 11, 17—105, 10 (136, 10) — 132, 25 Ἀσιανὴν τε διοίκησιν.

Ἀσκληπᾶς ὁ Γαζεύς Bischof: 175, 20.

Ἀσσύριοι: 50, 10.

- Ἀφακοί: 155, 7 τὸν ἐν Ἀφάκοις Ἀφροδίτης ναόν (Soer).
 Ἀφρόδιος alexandrinischer Diakon: 39, 18.
 Ἀφρικῆ: 105, 23 (136, 22) ἐπαρχίας . . . Ἀφρικᾶς — 132, 24 Ἀφρικῆν παῖσαν.
 Ἀφροδίτη: 143, 4 τῆς ἀκολάστου δαίμονος Ἀφροδίτης ἐδομήσαντο οἶκον (über dem heiligen Grab) — 155, 8 vgl. Ἀφακοί — 184, 15 ἢ τῆς Ἀφροδίτης ὁμιλία.
 Ἀχαΐα: 7, 27—105, 18 (136, 14).
 Ἀχαῖοι: 44, 19.
 Ἀχιλλᾶς 1) alexandrinischer Bischof: 33, 12 Nachfolger des Petrus — 165, 25 Vorgänger des Alexander.
 2) Presbyter der Mareotis: 40, 9.
 Ἀχιλλεύς Anhänger des Arius: 35, 20.
 Βακζούριος Gewährsmann des Rufin: 154, 15 Gelasius nennt ihn als seine Quelle und erweitert die Angaben Rufins.
 Βαρθολομαῖος: Bekehrer der Aethiopier.
 Βαροῦχ: 69, 12; 72, 21; 73, 11 ἐν βίβλῳ Βαροῦχ.
 Βασιλίσκος: 3, 18 ἐπὶ ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίου Βασιλίσκου.
 Βηρυτός einstiger Wohnsitz des Euseb von Nicomedien: 35, 9.
 Βιθυνοί: 3, 16 ἐν τῇ τῶν Βιθυνῶν ἐπαρχία.
 Βικέντιος römischer Presbyter: 104, 24 (136, 23) — 44, 22.
 Βίτων römischer Presbyter: 104, 24 (136, 23) — 44, 22.
 Βόκκων Presbyter der Mareotis: 40, 8.
 Βρεττανία: 132, 25.
 Βρεττανοί: 9, 2.
 Βυζάντιον: 24, 27.
 Γαβριήλ: 98, 29 ὁ διακονησάμενος τῷ μυστηρίῳ ἐκείνῳ.
 Γάϊος 1) Anhänger des Arius: 35, 22.
 2) alexandrinischer Presbyter: 39, 21.
 3) Diakon der Mareotis: 40, 17.
 Γαλατία: 105, 8 (136, 7).
 Γαλλία: 132, 24.
 Γάλλοι: 9, 16—105, 26 (136, 25) [s. Appar.]
 Γαυδέντιος: 192, 14 διὰ Συγκλητίου καὶ Γαυδετίου μαγιστριαῶν ἐκομίσθη.
 Γελάσιος von Caesarea: 13, 5 Ῥουφίνος ἤγουν Γελάσιος.
 Γερμανοί: 8, 29.
 Γρανικός: 10, 24 τὸν ἐπὶ Γρανικῷ πόλεμον.
 Λαξία: 105, 20 (136, 19).
 Δαλμάτιος Bischof von Cyzicus: 2, 11.

Λανήλ: 111, 20.

Λαρθαβία: 105, 21 (136, 20).

Λαρεῖος Gegner Alexanders des Großen: 10, 27.

Δαυὶδ: 74, 14—166, 17—62, 3 τὸν μέγαν προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλέα
Δ. μιμούμενοι — 87, 12; 95, 9 ὁ προφήτης — 80, 11 τοῦ ἱερο-
ψάλτου Δ. — s. a. *Κωνσταντῖνος*.

Δέκιος Kaiser: 108, 3 τὰ ἐπὶ Δεκίου κατὰ τὸν διωγμὸν γενόμενα.

Δέσιος: 103, 7 ἐν μηνὶ Δεσίου.

Δημήτριος Diakon der Mareotis: 40, 12.

Δίδυμος 1) Presbyter der Mareotis: 40, 7.

2) Diakon der Mareotis: 40, 12.

3) Diakon der Mareotis: 40, 16.

Διοκκλητιανός Kaiser: 6, 10—7, 20.

Διονύσιος: 1) 174, 8 *Διονύσιον τὸν ἀπὸ ἑπατικῶν*, vgl. 175, 16. 18.

2) alexandrinischer Presbyter: 39, 7.

Διόσκορος 1) alexandrinischer Presbyter: 39, 6.

2) Presbyter der Mareotis: 40, 3.

Δρακιλιανός kaiserlicher Offizier: 144, 9.

Ἐβραῖοι: 10, 16—79, 10.

Ἐλρήνη Tochter des Spyridon: 57, 23 ff.

Ἐλαμίται: 45, 7.

Ἐλένη Mutter Constantins: 144, 30—145, 28—147, 22—159, 14.

Ἐλιούμ ὁ Βουζανίτης: 86, 2 ff—89, 9 f.

Ἐλλάδιος Anhänger des Arius: 35, 22.

Ἐλλάς: 105, 16 (136, 14) — 132, 25.

Ἐλληγες: 10, 24—13, 18—111, 12 — *Ἐλλημίζος*: 21, 16—154, 27—
187, 4, 19.

Ἐλλήσποντος: 105, 10 (136, 10).

Ἐρνθοαία Sibylle: 187, 6, 18.

Ἐνα: 85, 27—97, 12—98, 13.

Ἐνδαίμων Arianer: 167, 2 gegen Athanasius gebraucht.

Ἐξώσιος Arianer: 35, 21—163, 12, 16—164, 24.

Ἐδάλιος Bischof von Antiochien: 172, 5 verdrängt Eustathius.

Ἐμμενής alexandrinischer Diakon: 39, 17.

Ἐυρώπη: 7, 23 f—21, 29—44, 10—105, 16 (136, 14 f).

Ἐυσεβίος 1) von Caesarea 6, 11—7, 13—105, 13 (136, 1) ὁν *Ἐυσεβίω*
τῷ Παμφίλου ἐπισκόπῳ Καισαρείας — 5, 27 *Ε. ὁ θαυμασίος ὁ*
Παμφίλου vgl. 5, 23; 16, 5; 18, 11; 32, 13—21, 11 *Ε. ὁ τοῦ πα-*
ρευφήμου Παμφίλου — 31, 10 *Ε. ὁ τοῦ παμφήμου Παμφίλου* —
7, 16 *Ἐυσεβίου τοῦ πάντῳ Παμφίλου* — 16, 4 ὁ πάντα ἄριστος

ὁ Παμφίλου *E.* — 21, 24 τῆς Εὐσέβιον τοῦ Παμφίλου ἀληθείας συνήγοροι — Im Redekampf mit Phaedon: 71, 23; 74, 21; 77, 29; 79, 26; 81, 13; 84, 10 — s. a. 12, 6—44, 8—45, 18—104, 16—106, 22—123, 14 Brief an seine Gemeinde — 134, 12—141, 11—142, 2 f—154, 28—170, 14, 26.

2) von Nicomedien: 54, 10 *E.* ὁ Νικομηδεύς — 104, 14; 160, 8 ὁ Νικομηδείας *E.* — 22, 5 ff Εὐσέβιον Νικομηδέων ἐπίσκοπον — 23, 15 unterstützt Arius vgl. 35, 8 ff — mit Theognius verbunden: 160, 8 ff—162, 24—119, 9, 18 — Anstifter alles Bösen 169, 7, 12 — vgl. a. 22, 8 ff—23, 5, 8—24, 20—38, 26—60, 27—160, 17, 21—161, 20—162 oft — 163, 15, 21, 29—164, 2—166, 29—167, 17, 26—170, 27—172, 2, 21, 29—175, 32—178, 30—179, 11, 12—182, 2, 11, 17—192, 16—196, 5—197, 1 ff—198, 5, 6—200, 2—36, 20; 163, 15 οἱ περὶ Εὐσέβιον.

3) alexandrinischer Presbyter: 39, 7.

Εὐστάθιος 1) von Antiochien: 105, 4 (136, 3) *E.* Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης — 64, 20; 65, 1 διὰ Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας verteidigen die Väter die Lehre gegen Phaedon — 169, 21 Verleumdung durch Euseb von Nicomedien, vgl. 170 ff—104, 15 καθὰ *E.* τε ὁ τῆς Ἀντιοχείων καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου Ἀθανάσιός τε ὁ μέγας καὶ πάντες οἱ τὰ τῆς συνόδου συγγραφάμενοι διηγοῦνται.

2) ein Schmied: 172, 20.

Εὐσταθιανοί: 172, 13.

Εὐτόκιος arianischer Presbyter: 158, 24 gewinnt Constantia für Arius — 162, 20 gewinnt Einfluß auf Constantin.

Εὐτυχῆς: 3, 21 τῶν τοῦ αἰρετικοῦ Εὐτυχοῦς ὁμοφρόνων.

Εὐτύχιος Bischof von Smyrna: 105, 11 (136, 11).

Εὐφρόνιος Bischof von Antiochien: 172, 6 Nachfolger des Eulalius.

Εὐψύχιος Bischof von Tyana in Cappadocien: 170, 21—68, 7, 19; 70, 7 Gegner des Phaedon.

Ζαχαρίας ὁ προσηγῆτης: 146, 30.

Ἰλιούπολις τῆς Φοινίκης: 154, 31 — Ἰλιουπολίται 155, 7.

Ἰπειρῶται: 44, 19.

Ἰρακλῆς Presbyter der Mareotis: 40, 8.

Ἰσαΐας: 69, 23; 70, 27; 86, 23 — τοῦ θεσπεσίου Ἰσαίου 70, 27; 71, 3.

Θαλῆς Anhänger des Arius: 35, 21.

Θεόργιος Bischof von Nicaea (die Namenform schwankt zwischen Θεόργιος und Θεόργις; vgl. jeweils den Apparat): 24, 2 arianisch gesinnt — 54, 10 mit Euseb von Nicomedien verbunden (s. diesen!);

- vgl. 60, 28—160, 8 ff—161, 20—162, 4. 24—163, 22—169, 29—172, 2—178, 7—182, 11—192, 16—199, 1—200, 3.
- Θεόδωτος Bischof von Laodicea: 170, 29—200, 1 ff Briet Constantius an ihn.
- Θεοδώρητος der Kirchenhistoriker: 119, 22; 170, 14 als Quelle von Gelasius angeführt — 169, 33 Polemik gegen ihn.
- Θεόδωρος Bischof von Heraclea: 54, 11—172, 31 Parteigänger des Euseb von Nicomedien, vgl. 178, S.
- Θεσσαλία: 7, 27—105, 17 (136, 16).
- Θεσσαλονίκη: 25, 7—105, 15 (136, 13).
- Θέων Presbyter der Mareotis: 40, 4.
- Θεωνᾶς 1) Bischof von Cyzicus: 105, 10 (136, 10).
2) Bischof von Marmarice, Arianer: 35, 23—54. 13—121, 17.
- Θηβαῖοι: 44, 15.
- Θηβαίς: 120, 10—176. 7.
- Θοῤ̄κες: 44. 1S.
- Θοῤ̄κη: 171, 33.
- Θωμᾶς Bekehrer der Inder: 148, 10.
- Ιακώβ: 16, 16—S7, 1.
- Ἰβηρες: 150, 24 οἱ πρὸς τῇ κατὰ Πόντον γῆ — 154, 5 ff.
- Ἰγγένιος Presbyter der Mareotis: 40, 2.
- Ἰεζεκιήλ: S7, 2.
- Ἰέραξ Diakon der Mareotis: 40, 1S.
- Ἰερεμίον τοῦ προφήτου: 72, 20—69, 12—73, 11—95, 25—99, 12—84, 15.
- Ἰεροσόλυμα: 16, 5—105, 13 (136, 1) — 143, 10 ff—144, 30—145, 12—169, 24—170, 11 ff—175, 9—174, 29—182, 24 — Ἱεροσολήμ: 178, 25.
- Ἰησοῦς Χριστός: 2, 4—4, 13—11, 5—12, 13—17, 21. 25—25, 11—34, 7—38, 19. 27—57, 10—58, 23—62, 15—64, 5. 7—63, 5—72, 4. 6—103, 10—123, 12—135, 15—145, 30—152, 23.
- Ἰησοῦν υἱὸν Ναυῆ: 74, 11.
- Ἰλλυρικόν (τό): 105, 17 (136, 15) — 171, 33 εἰς Ἰλλυρικὴν πόλιν.
- Ἰλλύριοι: 7, 25.
- Ἰνδία: 105, 3 (135, 26) — 149, 35—148, 10 ἢ μεγάλη Ἰ. — 148, 24: 150, 16 τὴν ἐνδοτάτην Ἰνδιαν.
- Ἰνδοί: 148, 10—149, 6. 16. 23—150. 12. 17.
- Ἰόνιον πέλαγος: 8, 1.
- Ἰουδαῖοι: 59, 27—70, 28—92, 5—111, 12—123, 1—135, 5. 11—133. 3—165, 20.
- Ἰουδᾶς der Jünger: 3S, 9.
- Ἰουλιανός: 103, 6 ἐν ὑπατεία Παυλίνου καὶ Ἰουλιανοῦ.

- Ἰούλιος Anhänger des Arius: 35, 22.
 Ἰουῦστος Diakon der Mareotis: 40, 11.
 Ἰσραήλ: 69, 23—108, 17.
 Ἰστρος der Fluß: 7, 24.
 Ἰσχυρας Ankläger des Athanasius: 167, 9 ff.
 Ἰταλία: 8, 14—9, 17. 23—104, 22 (135, 21) — 132, 24.
 Ἰωάννης 1) ὁ εὐαγγελιστῆς: 70, 14—78, 16—82, 13—87, 16—100, 10.
 12—36, 27—39, 1 ὁ μακάριος Ἰωάννης.
 2) Bischof von Persien und Indien: 105, 6 (136, 5).
 3) unbekannter Schriftsteller, Quelle des Gelasius: 5, 20 *παρὰ
 . . Ἰωάννη μὲν τινι πρεσβυτέρῳ ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῷ, ἐν
 τετραδίοις παλαιοῖς λίαν.*
 Ἰώβ: 72, 18—73, 29—86, 3.
 Καθαροί: 114, 11. 12. 25.
 Καλαβρία: 105, 20 f (136, 19 f).
 Καλλίνικος Arianer: 167, 2.
 Καππαδοκία: s. *Λεόντιος*.
 Καρία: 105, 11 (136, 11).
 Καρπώνης Anhänger des Arius: 35, 21.
 Κεκιλιανός Bischof von Karthago: 105, 22 (136, 21).
 Κελτοί: 7, 25.
 Κίλικες: 44, 13.
 Κιλικία: 105, 5 (136, 4) — 132, 26—154, 8.
 Κόλλουθος alexandrinischer Presbyter: 39, 4.
 Κομῶν Diakon der Mareotis: 40, 14.
 Κόπρης Presbyter der Mareotis: 40, 5.
 Κουρδοῦβη τῶν Σπανίων: 41, 1. 4—59, 25; vgl. *Όσιος*.
 Κρίσπος Sohn Constantins: 21, 3. S. 26 f—31, 15.
 Κυζικηνοί: 2, 12 vgl. *Δαλμάτιος*.
 Κυζίκος: vgl. *Θεωνᾶς*.
 Κυκλάδες: 106, 3 (137, 3).
 Κύρος alexandrinischer Presbyter: 39, 13.
 Κωνσταντία Schwester Constantins: 13, 7 Gemahlin des Licinius vgl.
 147, 19 — 158, 13 ff läßt sich durch Eutocius für Arius gewinnen
 und gewinnt Constantin vgl. 161, 32 — 160, 1 stirbt.
 Κωνσταντῖνος (sehr oft): 6 f Beginn seiner Regierung — 7 ff Kampf
 gegen Maxentius — 10 f Kreuzesvision — 11, 11 ff Herstellung des
 Labarums — 11, 20 ff Sieg am Ponte Molle — 13, 3 ff Sendung
 des Licinius gegen Maximin — 13, 20 ff Sieg über Maximin —
 19 ff Auseinandersetzung mit Licinius — 31 ff Alleinherrschaft Con-

stantinus — 11 ff Eingreifen in den Streit zwischen Arius und Alexander — 44 f Berufung der Synode von Nicaea — 45 ff Anwesenheit in Nicaea und Eröffnungsrede — 54, 25 Vernichtung der Anklageschriften der Bischöfe — 56 f Ehrung des Paphnutius — 106, 5 ff Dankgebet nach Festsetzung des Bekenntnisses — 107, 15 ff Gespräch mit Acesius — 133 f Bewirtung der Synodalen und Ehrung der Märtyrer — 140 f Ermunterung der Bischöfe zum Kirchenbau — 147, 25 Bergung der Kreuzesreliquie — 145 ff Begünstigung der Missionstätigkeit — 154 f Die Iberer fordern einen Bischof von ihm — 155, 11 f Er läßt ein Modell für eine Kirche in Persien anfertigen — 158, 13 ff Einfluß der Constantia zugunsten der Arianer — 163, 11 ff Arius und Euzoïus in Constantinopel, Arius nach Alexandrien geschickt — 166 ff Verhandlungen mit Athanasius — 172, 33 Berufung einer Synode nach Antiochien in Syrien (?), die er 173, 10 nach Tyrus verlegt — 178, 14 ff Einweihungsfeier in Jerusalem — 179, 15 ff Versöhnung mit Athanasius. Briefe Constantins: 41 an Arius und Alexander — 128 an die Bischöfe und Laien — 128 an die Alexandriner — 130 an die in Nicaea fehlenden Bischöfe — 141 an Euseb von Caesarea — 142 an denselben — 143 an Macarius von Jerusalem — 155 an Sabores — 164 an Athanasius (Fragment) — 164 an Alexander — 168 an die Gemeinde von Alexandrien (Fragment) — 173 an die Synode von Tyrus — 179 an die von Jerusalem nach Tyrus gekommenen Bischöfe — 183 an Arius und die Arianer — 192 an die Gemeinde von Nicomedien — 200 an Theodot von Laodicea Titel und zur Charakteristik Constantins dienende Epitheta: 31, 14 *Αἰγιόστος* — 11, 20 u. o. *τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως* — 7, 7 u. o. *τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως* — 9, 13 u. o. *ὁ πάντα πιστότατος Κ.* — 182, 31 u. o. *τοῦ πάντα ἀρίστου καὶ θεοφιλοῦς βασιλέως* — 169, 22 *ὁ φιλάγαθος βασ.* — 179, 1 *φιλόχριστος* — 175, 1 u. o. *πανεύφημος* — 179, 18 *συμπαθέστατος καὶ χρηστότατος* — 162, 13 mit David verglichen: *ὁ δὲ βασιλεὺς . . . τὴν ἀμνησίκακον καρδίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως ὁμοῦ καὶ προφήτου Δαυὶδ κεκτημένος* — 169, 26 *τὴν τοῦ βασιλέως δαυιτικὴν . . . ψυχὴν* — 192, 7 *θεοῦ ἄνθρωπον*.

Κωνσταντινούπολις: 54, 18—151, 6. 12—161, 30—163, 12—167, 32—169, 15—170, 23—172, 2 — *ἡ ἐπώνυμος ἡμῶν πόλις*: 180, 13 vgl. 147, 31 — *τῆς δὲ νῦν βασιλευούσης πόλεως ὁ προεστώς* 44, 32 — *τὸ ἡμέτερον στρατόπεδον* u. ä.: 180, 28—181, 7—182, 28.

Κωνσταντῖος 1) Vater Constantins: 6, 6—7, 21—145, 2.

- 2) Sohn Constantius 10, 14.
Αἰζαρος: 48, 28 Auferstehungswunder.
Αἰζοί Völkerschaft mit den Iberern zusammen bekehrt: 150, 25.
Αιοδίξεια: vgl. *Νορνέχιος*.
Αιόντιος Bischof von Caesarea in Cappadocien: 105, 7 (136, 6) — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 68, 7. 19—70. 7—87, 6—88 17—91, 2. 27—94, 9—97, 1. 10; vgl. 170, 20.
Αιβύη: 44, 11—105, 2 (135, 25)—120, 16. 20—187, 7 — *Αιβέαι*: 36, 19—44, 15—113, 28—132, 25 — *τὸν Αἰβὺν δῆμον* 187, 16. 22.
Αιζίννος: 7, 6—13, 6—14, 5. 8—18, 13. 27—21, 13. 15—22, 9—24, 21. 26—45, 20—115, 9—147, 20—158, 22—162, 15.
Αλόγος alexandrinischer Presbyter: 39, 10.
Αουκᾶς der Evangelist: 99, 4.
Αούκιος Anhänger des Arius: 35, 22.
Αυδία: 105, 10 (136, 10).
Μακάριος 1) Bischof von Jerusalem: 105, 13 (136, 1) — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 97, 26—98, 23—99, 15—143, 11. 16—145, 22—146, 34—170, 19.
 2) alexandrinischer Diakon: 39, 15.
 3) alexandrinischer Diakon: 39, 19.
 4) Presbyter unter Athanasius: 167, 14. 21—175, 12 — 176, 19.
Μακεδονία: 7, 26—105, 16 (136, 14).
Μακεδόνες: 44, 19.
Μαμβροή: 154, 24 *ἐν τῇ καλουμένῃ δροῦι τῇ Μαμβροῇ*.
Μανιχαῖος: 103, 28.
Μαξέντιος: 7, 5—8, 3 ff—9, 18—11, 19. 23—12, 4—18, 7.
Μαξιμιανός: 6, 10—7, 21—56, 22.
Μαξιμῖνος ὁ Διοκλητιανοῦ παῖς: 8, 2—13, 20—14, 3—15, 19—18, 8.
Μαρσιώτης: 40, 1—167, 12. 22—178, 6. 11—179, 14.
Μαρία: 3, 6 *ἐκ τῆς θεοτόκου παρθένου* — 4, 30 *τῆς πανσέμνου καὶ ἁγίας παρθένου* — 98, 30 *ἡ πάναγρος καὶ καθαρὰ καὶ ἁγία παρθένης* vgl. 99, 18—100, 4—178, 12 *τῆς λίμνης Μαρίας*.
Μαρίνος Bischof der Troas: 105, 12 (136, 12).
Μάρις Bischof von Chalcedon: 54, 11—178, 7.
Μαρκιανούπολις: vgl. *Πιστός*.
Μαρζίων: 103, 29.
Μάρκος 1) Diakon der Mareotis: 40, 13.
 2) Diakon der Mareotis: 40, 18.
Ματθαῖος Bekehrer der Parther: 148, 9.

- Μαυριτανία*: 105, 23 (136, 22) *Μαυριτανίας ἀμφοτέρας*.
Μαῦρος Diakon der Mareotis: 40, 13.
Μελίτιος: 120, 5. 6. 9—121, 22. 25—122, 18—172, 28—175, 29. 34.
Μερόπιος: 148, 14. 23. 32 *Μερόπιον . . . τινὰ ἄνδρα Τύριον. ἐν φιλοσόφοις ἐπίσημον*.
Μεσοποταμία: 105, 5 (136, 4) — 44, 15 ἐκ *Μέσης τῶν ποταμῶν*.
Μῆδοι: 45, 6.
Μηναῖ: Anhänger des Arius: 35, 22.
Μηρόφαντος arianischer Bischof von Ephesus: 54, 11.
Μητροόδωρος Philosoph: 148, 12. 15.
Μητροφάνης Bischof von Alexandrien: 44, 23.
Μιχαήλ ὁ ἀρχάγγελος: 86, 14.
Μουλίαν γέφυραν: 12, 3.
Μυσία: 105, 25 (136, 24).
Μωσῆς: 69. 1—74, 1 u. ὄ. — 78, 15—76, 26—155, 16 — ἐν βίβλῳ ἀναλήψεως *Μωσέως* 74, 10 — ἐν βίβλῳ λόγων μυστικῶν *Μωσέως* 74, 13.
Νάρκισσος Bischof von Neronias, Arianer: 54, 12 — ὁ *Κίλιξ* 178, S.
Ναυατιανοί: 107, 22 vgl. *Ἀκείσιος*.
Νεῖλος: 191, 4 ἀπόνυμα δῆτα τῷ *Νείλῳ*.
Νεμέσιος alexandrinischer Presbyter: 39, 10.
Νερωνιάς: 54, 12 *Νάρκισσος Νερωνιάδος Κιλικίας δευτέρας, ἣν νῦν Εἰρηνούπολιν ὀνομάζομεν*.
Νίκαια oder *Νικαέων πόλις*: oft; vgl. 2, 2—4, 7—6, 4—5, 16—16, 9. 28—44, 5—58, 28—59, 22—140. 5—161, 22 usw. — 103, 8 ἐν *Νικαίᾳ μητροπόλει τῆς Βιθυνίας* — 162, 22 τὰ τῶν ἐν *Νικαίᾳ ἁγίων πατέρων φρονεῖν*.
Νικομηδέα: 167, 17 — ἐν τῇ *Νικομηδέων*: 22, 2. 5. 11. — 119, 16 — τῇ ἐκκλησίᾳ *Νικομηδέων* 35, 10—43, 14 — ἀπὸ τῆς *Νικομηδέων* 24, 26—119, 16—192, 17.
Νουμηδία: 105, 23 (136, 22).
Νουνέχτος Bischof von Laodicea: 105, 19 (136, 17).
Ὀλύμπιος alexandrinischer Presbyter: 39, 18.
Ὄσιος Bischof von Corduba: 41, 4—44, 20—59, 24 — tritt als Redner gegen Phaedon auf: 65, 26—66, 28—104, 21 (135, 20) — 170, 22.
Ὄσιων (Soer. *Ἰσίων*) Mietling der Arianer: 167, 2.
Ὀυάλεντινος Haeretiker: 103, 29.
Ὀυρσάκιος Arianer: 178, 9.
Παλαιστίνη: 105, 14 (136, 2) — 154, 17.
Παλαιστινοί: 44, 14.

Πάμφιλος: vgl. *Ευσέβιος*.

Παμφυλία: 44, 18.

Πάρθοι: 45, 6—148, 9. 10.

Πατέριος ἑπαρχος Αἰγύπτου: 192, 15.

Πατρόφιλος arianischer Bischof von Scythopolis: 54, 12—170, 28—178, 30.

Παυλῖνος Consul: 103, 6.

Παῦλος 1) der Apostel: 37, 18—38, 14—71, 11—79, 10—83, 7—89, 1—94, 2—97, 27—110, 25—177, 33.

2) von Samosata: 103, 28—117, 21—166, 15 — *οἱ Παυλιανίσαντες* 117, 22.

3) alexandrinischer Presbyter: 39, 13.

4) alexandrinischer Diakon: 39, 20.

5) Begleiter des Alexander von Constantinopel in Nicaea: 106, 2 (137, 2) *σὺν Παύλῳ ἔτι τότε ἀναγνώστη ὄντι*.

Παφλαγονία: 105, 9 (136, 5).

Παφνούτιος Bekenner: 56, 19. 20—118, 12. 21—119, 2.

Πεντάπολις: 105, 2 (135, 25) — 113, 28—120, 16. 20.

Πέρσαι: 44, 15—155, 14 ff — *Πέρσης* 105, 6 (136, 5).

Περσίς: 2, 3—105, 6 (136, 5) — 155, 19—157, 22.

Πέτρος 1) der Apostel: 87, 22 *ὁ μέγας . . . τῶν ἀποστόλων πρόβουλος ὁ θεῖος*.

2) Bischof von Alexandrien und Märtyrer: 33, 7. 12—120, 8—165, 26.

3) alexandrinischer Diakon: 39, 20.

Πρωοῦς alexandrinischer Presbyter: 39, 11.

Πιστός 1) Bischof von Marcianupolis: 105, 25 (136, 24).

2) alexandrinischer Diakon: 39, 16.

Ποντιζός: 132, 26.

Πόντος: 19, 18—44, 17—150, 24—105, 8. 9 (136, 7) *Πόντος Διοσπότιου*.

Πορφύριος: 128, 5 *ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρός* — *Πορφυριανοί* 128, 11.

Προτέριος alexandrinischer Presbyter: 39, 12.

Πρωτογένης Bischof von Sardica: 85, 17—105, 20 (136, 19) — 170, 21.

Πτολαρίων Diakon der Mareotis: 40, 16.

Πυθαγόρας: 19, 30 *τὰ περὶ Πυθαγόρου τοῦ Σαμίου . . . συνταχθέντα*.

Πυθωνιζός: 155, 8 *τὸν ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πυθωνικὸν ἀπήλασε δαίμονα*.

Ρῆνος: 7, 26—9, 14.

Ρουφίνος der Schriftsteller: 7, 15. 18—21, 12—13, 5 *Ρ. ἤγουν Γελάσιος* — 5, 23 *Ρουφίνου πρεσβυτέρου Ρώμης*, angeblich Teilnehmer der nicaenischen Synode.

Ρωμαῖοι: 11, 24—7, 13. 22 — 2, 3—8, 7 ff—12, 5 ff—13, 1. 8—31, 17—

59, 26—79, 17—123, 1—132, 23—141, 1—148, 5 ff—149, 15. 18—154, 15—158, 3.

Ῥωμαϊκός: 187, 4.

Ῥώμη: 5, 24—8, 3—9, 23. 26—11, 22—12, 3 ff—18, 7—21, 4—44. 21 f—104, 21. 24 (135, 23)—113, 30.

Σαβέλλιος Ketzler 103, 27.

Σαβώριος (so!) König der Perser: 155, 27 ff.

Σαμαρείτις: 89, 15.

Σαμονήλ: 166, 9. 12.

Σαρακηνοί: 154, 18, vgl. *Βακκούριος*.

Σαραπίων Diakon der Mareotis: 40, 11.

Σαρδιζή: 105, 20 (136, 20) vgl. *Πρωτογένης*.

Σαρμάτης Anhänger des Arius: 35, 21.

Σαῦροι: 8, 29.

Σαυρομάται: 7, 25.

Σεκοῦνδος Anhänger des Arius: 35. 23--54. 14. 121, 17 *Σεκοῦνδοι τὸν ἀπὸ Πτολεμαῖδος*.

Σέρας Diakon der Mareotis: 40, 17.

Σερῆνος Presbyter der Mareotis: 40, 7.

Σίλας alexandrinischer Presbyter: 39, 8.

Σίλβεστρος römischer Bischof: 44. 21.

Σιών: 16, 15.

Σκύθης: 44, 16.

Σκυθία: 7. 24—105, 17 (136, 15).

Σμίρνη: 105, 11 (136, 11) vgl. *Εὐτύχιος*.

Σολομών: 71, 19—72, 17—73, 11—74, 5. 15—75, 8. 14—76, 6. 10. 20—77, 27. 30—78, 4. 8—79, 2 ff—87, 27.

Σπαρία: 104, 22 (135, 20) — *Σπάνοι*: 9, 1. 16—41, 1—44, 20—132, 24.

Σπυρίδων Κύπριος: 57, 8 f—58, 2.

Συγκλήτιος: vgl. *Γαυδέντιος*.

Συρία: 105, 4 (136, 3) — *Σύροι*: 44, 13.

Σωκράτης der Philosoph: 10. 28.

Σωστράς Presbyter der Mareotis: 40, 4.

Τιμόθεος alexandrinischer Presbyter: 175, 12—176, 19 ff.

Τρωάς: 105, 12 (136, 12) vgl. *Μαρίνος*.

Τρύφων Diakon der Mareotis: 40, 15.

Τύανα: vgl. *Εὐψύχιος*.

Τύραννος Presbyter der Mareotis: 40, 5.

Τύρος: Synode 149, 30—150, 21—173, 10 ff—174 f—179, 10 ff—181 f—175, 14 *τὴν Τυρίων κατέλαβε*.

- Ὑμέναιος Abtrünniger: 38, 8.
 Φαίδων arianischer Philosoph: 64, 11.
 Φαρισαῖοι: 89, 22.
 Φίλητος Abtrünniger: 38, 8.
 Φιλούμενος Vertrauter des Athanasius: 167, 7,
 Φλάκιτος antiochenischer Bischof: 172, 8.
 Φοινίκη: 105, 14 (136, 2) — Φοίνικες: 44, 14.
 Φράγγες: 8, 29—9, 16.
 Φρουμέντιος in Indien: 148 ff.
 Φρυγία: 44, 17—105, 19 (136, 17).
 Φωτεινός: Ketzler 103, 38.
 Χαλκηδών: 25, 3.
 Χρήστος Bischof von Nicaea: 119, 16—160, 17.
 Χριστιανός: 13, 9 ff—21, 16—22, 17—31, 5—38, 27—64, 7—92, 6—
 108, 24—109, 1—130, 28—155, 2 ff—157, 21. 28—195, 7—196, 9.
 Χριστός: 13, 16—15, 16—140. 24—147, 28 u. ö. — 140, 9 ὁ τῆς
 ἐκκλησίας νυμφίος Χρ. — 20, 10 τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεράποντας —
 19, 6 Χρ. σωτήρ — 21, 20 τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας —
 Χρυσόπολις τῆς Βιθυνῶν: 25. 2.
 Ὡρίων Presbyter der Mareotis: 40, 6.

IV. Wortregister

Vorbemerkung: Bibleitate und die aus Euseb und Theodoret entlehnten Abschnitte sind für das Wortregister nicht berücksichtigt.

C = Constantinbrief.

D = Philosophendialog.

Or = Eröffnungsrede Constantins.

Ἄβυσσος: 74, 28 D.

ἀγιάζω: 108, 15.

ἀγαθότης: 67, 5.

ἀγαλλιῶν: 64, 10 ἀγαλλιῶντος ἐπὶ τοῖς
 μεγαλείοις τοῦ Θεοῦ — ἀγαλλιύ-
 ομαι 102, 1.

ἄγαν: 5, 21 ἄγαν γραφικῶ — 60, 30
 λογίους ὑπεράγαν — 169, 8 πολλὴν
 ἄγαν — 169, 12 σοφὸς ἄγαν.

ἀγανέκτησις: κατὰ m. Gen. 182, 35.

ἀγάπη: 76, 3 D.

ἄγε δή: 181, 14 C.

ἀγέννητος: 80, 25 D; 81, 12 D.

ἄγιος: 93, 13 τοῖτοις τοῖς ἁγίοις σου D,
 vgl. 80, 22 D. 100, 24—46, 5 ἁγία σύν-
 οδος Or, vgl. 84, 14 D.; 101, 26 u. ö. —
 164, 19 τοῦ ἁγίου πνεύματος C; 200, 3
 τὴν ἁγιωτάτην . . . θρησκείαν C —

46, 9 τοῦ ἁγιωτάτου νόμον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 47, 10 τοῦ ἁγιωτάτου τόπου Or — 49, 21 τὸ ἁγιώτατον κατ' ἀξίαν σῶμα Or — 49, 24 περὶ τῆς ἁγιωτάτης . . . θεοῦ τίξω; Or — 50, 6 ἐκ τῆς ἁγιωτάτης ὁμιλίας Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἁγιωτάτων ἀρετῶν Or — 51, 7 τοῦ ἁγιωτάτου αὐτοῦ λόγον Or — 52, 22 ἕγιον πρόσταγμα Or — 52, 29 ἅγιος . . . ὁ οἶκος Or. ἁγιότης: 67, 5 D — 53, 7 ἡ ἁγνοιάτης σύνοδος τῆς ὑμετέρας ἁγιότητος Or. ἁγιωσίνη: 161, 9. ἁγνεία: 194, 11. ἁγνοέω: 181, 14 C; 194, 15 C; 195, 5 C. ἁγνοία: 50, 18 Or — 50, 26 μετὰ τῆς ἁγνοίας τοῦ θείου Or. ἁγνός: 46, 24 ἁγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθρμίας Or — 47, 1 ἁγνὸς τόνοις τῆς ζωῆς Or — 48, 19 ἁγνοῦ σώματος Or — 48, 29 ἁγνὴν θεότητα Or — 51, 13 ἁγνῆς λαμπρότητος Or — 53, 7 ἁγνοτήτη σύνοδος Or — 53, 8 τῆς ἁγνῆς . . . μητροῦς (v. d. Kirche) Or. ἁγνότης: 50, 5 Or. ἁγνωσία: 52, 17 Or. ἁγοράζω: 181, 33 C. ἁγριαίνω: 185, 20. ἁγριος: 49, 6 τὴν ἁγρίαν θάλατταν καταπατήσας Or — 185, 13 ἁγρίας . . . διανοίας C. ἁγριότης: 49, 12 τὴν ἁγριότητα τῶν νόμων ὑπέταξεν Or. ἁγχινοία: 70, 10 ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἁγχινοίᾳ πλουτοῦντων ἀνδρῶν D — 129, 19 ἐπισκόπων ἐπὶ σωφροσύνῃ τε καὶ ἁγχινοίᾳ θαυμαζομένων C; 129, 27 τῇ ἁγχινοίᾳ καὶ τῇ πίστει . . . πρέπει C; 200, 13 τῇ σῇ ἁγχινοίᾳ δηλωθῆναι C. ἁγχο: 47, 2 εἰς φανερόν ἄγνοσα Or; 47, 15 εἰς . . . φωτὸς λαμπρότητα ἤγαγε Or — 22, 4 u. 41, 2 διὰ τιμῆς ἤγεν (= Socr.) vgl. 57, 5. ἁγωγὴ — διαγωγὴ: 154, 32. ἁγών: 66, 26 ἡ λέξις παρέχει ἀγῶνα D — 70, 5 Redekampf: ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀγῶνων D. ἁγωνία: 182, 1 εἰς ἀγωνίαν . . . κατέστησαν

ἡδεια: 184, 5 ἐπ' ἡδείας C; 185, 5 τὴν τοῦ εἰσδεχθῆναι ἡμᾶς ἡδείαν ἀφαιροῦνται C; 185, 8 ἡδείαν . . . δοθῆναι C. ἀδελφότης: 53, 15 τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος . . . τὴν εὐνοίαν Or. — 98, 10 οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀδελφότητος ἐκπεσόντες D; 98, 13 εἰς ἀδελφότητα εἰσαχθῶμεν D. ἀδιπίπτωτος: 181, 26 C. ἀδιάστροφος: 181, 9 C. ἀδίδακτος: 38, 10 οὐκ ἀδιδάκτοι μεμενηκαμεν. ἀδιστάκτως: 146, 23. ἀδόκητος: 9, 18. ἀδόκιμος: 48, 3 ἀδόκιμο; τοῦ λέγειν (Conjectur) Or. ἀδυνατέω: 78, 10 D. ἀηδία: 113, 15 (Canon 5). ἀήτητος: 179, 34 C. ἀθανασία: 47, 1 ἀθανασίας καρπὸν ἀθροίζουσα Or; 53, 14 τῶν πιλῶνων τῆς ἀθανασίας ἤρξατο ἄπτεσθαι Or. ἀθάνατος: 46, 22 τοῦ ἀθάνατον αὐτοῦ νόμον τὴν σεμνότητα Or; 47, 15 ἀθάνατον φωτὸς λαμπρότητα; 49, 1 τὸ ἀθάνατον ἔργον Or; 52, 12 τοῦ ἀθάνατον θεοῦ Or; 52, 29 ἅγιος καὶ ἀθάνατός ἐστι τοῦ . . . θεοῦ ὁ ἀκάματος οἶκος Or. — 92, 3 ἀθάνατον πῶρ D. ἀθάνατος: 97, 7 D. ἀθέμιτος: 52, 16 ἀθέμιτος; κόσμιον πολιτεία Or. ἄθεος: 96, 18 D. ἀθλιος: 33, 9 τὸν τῆς ἀθλίσεως στέφανον ἀναδησαμένον vgl. 165, 27. ἀθλιος: 84, 24 ὁ ἄθλιε D; 187, 21 C — 51, 15 ἐπὶ τῆς ἀθλίας πλάνης καταπίπτοντες Or; 52, 19 ἐν ταῖς τῶν σκαιῶν ἀνθρώπων ἀθλίαις ψυχαῖ; Or — 184, 4 ταῖς τῶν ἀθλιῶν σπουδαῖς ἐπαιρομένη C; 189, 23 ὡ τῶν ἀθλιῶν ἀθλιώτερε C. ἀθλιότης: 185, 26 C. ἀθλος: 170, 18 ἄδουσι τοὺς ἀθλους. ἀθροίζω: 46, 10 (ὁδῶν) ἤθροισε Or; 47, 1 καρπὸν ἀθροίζουσα Or. ἄθνητος: 110, 6 ἀθνήτως θνόμενον. ἀθῶος: 159, 26 ἀθῶως αἵμασι — 180, 31 ἀθῶος . . . ἀποφανθῆεις C.

αἰδέσιμος: 175, 13.
 αἰδώς: 47, 14 τοῦ αἰδίου καὶ ἀθανάτου φωτός Or — 92, 3 πῦρ . . αἰδίου D; 79, 20 αἰδώς ἐξ αἰδίου D — 184, 1 τῷ αἰδίῳ τῆς σαυτοῦ πηγῆς C — αἰδίως 46, 20 Or; 67, 22 D.
 αἰδώς: 53, 13 τὸ μέτωπον τῆς οἰκείας αἰδοῦς Or — 185, 23 ἰπὸ τι προσωπειῶν αἰδοῦς C.
 αἰρεσις Sekte: 103, 29.
 αἰρετικός: 3, 21—165, 18 οἱ αἰρετικοὶ vgl. 1, 24.
 αἶρω: 50, 19 εἰς ἕως ἀρθέντα Or — αἶρωμαι: 154, 19 νίκην ἤρατο; vgl. 14, 6 πόλεμον αἰρεται (HSS αἶρει od. αἰρεῖται) und 19, 13.
 αἰσθησις: 46, 14 αἰσθησιν λαβεῖν Or — 80, 23 τὴν αἰσθησιν δέδεξι D — 132, 2 αἰσθήσει (Thdt. ἔθεσι).
 αἰσθητός: 92, 29 τὰ αἰσθητά, vgl. 92, 11 D; 92, 19 αἰσθητὸν πῦρ D; 86, 20 τὴν κτίσιν τὴν τε νοητὴν καὶ αἰσθητὴν D.
 αἰσχροτής: 50, 30 Or.
 αἰφνίδιος: 180, 15 C.
 αἰών: 47, 3 τοῦ αἰῶνος αἰετικόμενον μᾶλλον δὲ φουμένον Or — 200, 11 διὰ τοῦ παντός αἰῶνος C — 68, 23 οἱ αἰῶνες D, vgl. 76, 7; 81, 25; 83, 3 u. ὅ. D.
 αἰώνιος: 52, 12 τὴν αἰώνιον . . . ἔξουσιαν Or; 53, 2 αἰωνίου φωτός λαμπρότητα Or — 200, 18 τῆς αἰωνίου . . . ζωῆς C.
 ἀκακος: 200, 9 μηδὲ ἔφερε τὰς ἀκάκους ψυχὰς φθειρομένης καθορᾶν C.
 ἀκάματος: 52, 3 ἀκάματον ἔχοιμεν τὴν ἀκμήν Or; 52, 30 θεοῦ ὁ ἀκάματος οἰκτός Or.
 ἀκατάληπτος: 80, 13 D.
 ἀκαταμάχητος: 22, 7.
 ἀκέραιος: 35, 7 μὴ . . . ἑνώσωμ τινῶν ἀκέραιων τὰς ἀκοάς (Brief Alexanders) — 47, 23 προσλαμβάνοντες ἀκέραιον πίστιν Or — 200, 18 ἀκέραιων . . . ἐπίθλων ἄξιοσθαι C.
 ἀκέρητος: 47, 11 Or.
 ἀκίνητος: 46, 19 Or.
 ἀκμάζω: 52, 5 κινεῖσθαι . . . καὶ ἀκμάζω Or — 184, 17 εἰσεβεία προσῆν ἀκμάζω Or — 184, 17 εἰσεβεία προσῆν ἀκμάζω Or.

ἀκμή: 52, 1, 3 τῆς ἁρμονίας τὴν ἀκμήν Or.
 ἀκοή: 96, 29 ὑπόσχετέ μοι τὰς εὐαγεῖς ἡμῶν ἀκοάς D — 182, 30 φανερά . . . ταῖς εἰσεβείαν ἀκοαῖς τοῦ . . . βασιλέως. ἀκουόνητος: 113, 10; 116, 28 (Canon. 5. 16).
 ἀκολουθία Zusammenhang: 5, 25—7, 15 τὴν ἀκολουθίαν . . . τῆ ἱστορία ἐνέθηγεν — 33, 3 ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν . . . ἐπανῶμεν — 158, 11 ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τῆς προκειμένης ἱστορίας πάλιν τὸν λόγον ἀγάγωμεν — 170, 2 τὴν ἀκολουθίαν συντάττω.
 ἀκόλουθόν ἐστιν: 34, 28.
 ἀκοντίζω: 84, 23 ἐπὶ τὸν βεθὸν τῆς μοχθηρίας Ἀρείου ἐαντὸν ἀκοντίζεις D.
 ἀκρίβεια: 83, 1 τὴν τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων ἀκρίβειαν D — 162, 3 τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως ἀκρίβειαν — 180, 7 τὴν τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἀκρίβειαν . . . παραστήσητε C.
 ἀκριβής: 99, 2 τὸ ἀκριβές οἶδε D — ἀκριβῶς: 185, 2 C; 192, 20 C.
 ἀκρίτως: 8, 10.
 ἀκρόασις: 99, 15 D; 101, 27 D.
 ἀκροθίνιος: 158, 24 θῶπα ἀκροθίνιον.
 ἄκτιστος: 16, 20 — ἄ. σοφία od. φῆσι: oft i. Dial; vgl. 66, 4; 80, 13; 89, 27.
 ἄκτρος: 116, 31 (Canon 16).
 ἀκνρώω: 116, 19 (Canon 15).
 ἀλαζονικῶς: 62, 13.
 ἀληθῶν: 196, 2 C.
 ἀλεξιφάρμακος: 11, 8.
 ἀληθεια: oft; vgl. 47, 16 τῆς ἀληθείας ἀνάμοστον Or; 47, 26 τῆς ἀληθείας ἢ πίστις Or; 51, 12 τῆς ἀληθείας ὑπόστασιν Or — 162, 8 ὁ τῆς ἀληθείας ἀληθῶς ἔχθρός.
 ἀληθής: oft; 130, 2 τὴν ἀληθεστάτην ὁδὸν C — 188, 7 τὸ δὲ ἀληθές C — ἀληθῶς: 16, 15. 20. 25.
 ἀληθινός: 66, 10. 11 D; 79, 21 D.
 ἀλιτήριοις: 14, 13—170, 5.
 ἀλλὰ: 77, 17 οὐκί . . . ἀλλ' ἢ D — 102, 28 ἀλλὰ καὶ . . . δε — 48, 24 ff analeptisch in längerer Periode Or.
 ἀλισσομαι: m. Partic. 51, 26 Or. — 200, 8 C.

- ἄλλος: 80, 17 ἄλλ' οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος
 ἀλλὰ D — 73, 14, 77, 12 οὐκ ἄλλος
 ἀλλ' ἢ D — 72, 3 πολλά μὲν καὶ
 ἄλλα καὶ D.
 ἀλλότριος: m. Gen. 50, 28 Or — 90, 11.
 13, 19 D; 94, 20 D — 180, 24 C.
 ἀλλόφυλος: 154, 14—166, 12.
 ἄλογοις: 6, 9 μετὰ τὴν ἰπύθειον τῆς
 βασιλικῆς ἄλογοιδοσ.
 ἁμαρτάνω: εἰς 93, 17 D.
 ἁμαρτήματα: 52, 17 λογισμοῦ ἁμαρτήματος
 προτέρου τευχθέντος Or.
 ἁμαρῶω: 52, 28 τὰς διανοίας τῶν ἁ-
 μαρῶων . . . ἡμαρῶσε Or.
 ἁμβλύτης Stumpfsinn: 187, 24 ὃ τῆς
 ἁμβλύτητος τῶν σῶν φρενῶν C.
 ἁμβων: 109, 15.
 ἁμείβομαι vergelte: 151, 28, 35.
 ἁμέλει δέ: 79, 4 D.
 ἁμεμπτος: 117, 25 (Canon 19).
 ἁμετρος: 47, 28 Or; 49, 25 Or.
 ἁμνησικακος: 162, 12.
 ἁμοιβή: 53, 20 εἰρήνης ἀξίαν ἁμοιβὴν . .
 προσενέγκωμεν Or — 96, 31 ἵνα πλη-
 ρεστάτην λήψεσθε . . . ἁμοιβὴν D.
 ἁμφιβάλλω: 88, 21 D — 130, 1 C — m.
 Infin. 49, 27 Or.
 ἁμφιβολία: 106, 26—129, 13 C.
 ἁμφιβολος: 47, 15 ἁμφιβόλος τις . . .
 πίστις Or.
 ἁμφιλαφής: 188, 12 C.
 ἁμώμητος: 101, 17 πίστις D.
 ἁμωμος: 181, 33 C.
 ἀναβαπτίζομαι: 117, 23, 25 (Canon 19).
 ἀναβλύζω: 95, 2 D.
 ἀναβοάω = λέγω: 68, 20 D.
 ἀνάγκη: 113, 5 διὰ κατεπειγουσαν ἀνά-
 γην (Canon 4).
 ἀνάγνωσις: 182, 9.
 ἀναγνώστης: 119, 1—106, 2 Παύλῳ ἔτι
 τότε ἀναγνώστη ὄντι καὶ νοταρίῳ.
 ἀνάγραπτος: 53, 25 τὴν διδασκαλίαν
 ἀνάγραπτον ἔχοντας Or.
 ἀνάγω: 48, 28 εἰς τὴν τοῦ φωτός λαμ-
 πρότητα αἰθις ἀνήγαγε Or.
 ἀναδέχομαι nehme auf mich: 100, 30 D.
 ἀναξέγγνημι: intr. 84, 23 D — 179, 23.
 ἀνάξενξις: 161, 13.
 ἀναθεματίζω: 36, 20—93, 23 D — 103,
 23 u. 8.
 ἀναίρειω: 69, 9 D — 184, 8 πέπτωκεν
 ἀναρούμενος C.
 ἀναισχητία: 49, 30 Or.
 ἀνακαινίζω: 98, 4 D; 99, 20 D.
 ἀνακαινίσις: 98, 4 D.
 ἀνακινέω: 82, 29 D.
 ἀνακραγαγίζω: 93, 12 ἀνεκραγῶσθε (von
 Suidas getadelte Form).
 ἀνίκτισις: 76, 3 D.
 ἀνιλέγομαι: 5, 32.
 ἀνάλειξις: 16, 6 ἀνάλειξιν ποιῆσθαι.
 ἀναλίσκω: 49, 2 τηκεδόνι ἀναλωθεῖς Or
 — 189, 25 (f. ἀλίσκουαι).
 ἀναλλοιώτως: 97, 25 D.
 ἀναλῶω breche auf: 134, 26.
 ἀναμύρητος: 100, 14, 29 D.
 ἀναμάχομαι: τὴν ἦταν 25, 9.
 ἀνάμανρος: 83, 28 ἀνάμανρον φέγγος D.
 ἀναμφίλεκτος: 85, 9 D.
 ἀνανδρος: 71, 25 D.
 ἀνανεόομαι: 75, 23 D — 179, 22.
 ἀνανεύω: 84, 13 D — 151, 14.
 ἀνανέωσις: 195, 3 C.
 ἀναντίρρητος: 70, 3 D.
 ἀναπαλαίω: 119, 19.
 ἀναπειθω: 50, 11 Or.
 ἀναπειτάνημι: 47, 11 αἱ θύραι ἀναπε-
 πταμένα Or.
 ἀναπληρόω: 80, 6 ἀναπληρουμένων τῶν
 νοημάτων D — 181, 7 τὴν ἐν Τύρῳ
 σύνδοον . . ἀνεπληρώσατε C.
 ἀναπληρώσις: 71, 9 ἐπὶ τῆ . . τοῦ
 τυφλοῦ ἀναπληρώσει D.
 ἀναπνέω: 48, 24 ἀνεπνευσαν . . τοσοῖτοι
 ὄημοι Or.
 ἀναπτύσσω: 37, 28 ἀναπτύσσοντες τὰς
 θείας γραφάς (Schreiben Alexanders)
 — 58, 33 τις προτάσεις αὐτοῦ ἀνα-
 πτύσσοντες διέλκον — 96, 8 ἀναπτύξαι
 τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν D.
 ἀναριθμητος: 52, 31 ἀναριθμήτους . .
 πολυπληθείας Or.
 ἀνίρμιστος: τῆς ἀληθείας 47, 16 Or.
 ἀναρχος ohne Anfang: 80, 14 D — 190,
 14 ἀνάρχος C.

ἀνασπῶ breche auf: 187, 12 τὸ δεκτῆ-
 ριον ἀνασπᾶσαι C.
 ἀναστῆλω: 187, 25 τὴν νόσον καὶ τὴν
 ἀμηχανίαν τῆς σεανοῦ ψυχῆς ἀνα-
 στῆλλεις C.
 ἀνάστασις: 48, 29 Or — 101, 7 D.
 ἀναστροφή: 50, 25 ἐν τῇ τοῦ κόσμου
 ἀναστροφῇ Or.
 ἀνατίθημι: 164, 28 τὸν τοῖν . . . ἀνέθηκα
 τῷ θεῷ C.
 ἀνατολή Orient: 13, 4. 20f—173, 13.
 ἀνατρέπω: 79, 5 D.
 ἀναφορά: 181, 23 τὰ πρὸς ὄλεθρον . . .
 ἔχοντα τὴν ἀναφοράν C.
 ἀνδρέω: 149, 25.
 ἀνεγείρω: 13, 17 ἀνεγείρων τὰς ἐκκλησίας
 τοῦ θεοῦ.
 ἀνέδην: 171, 12—176, 21.
 ἀνέκαθεν: 4, 5—59, 14—60, 18.
 ἀνεκφράστως: 66, 10; 88, 29 D.
 ἀνεξερεύνητος: 81, 16 D; 82, 4 D.
 ἀνεξικακία: 49, 10 τὴν ἡπίαν αὐτοῦ
 ἀνεξικακίαν Or; 50, 15 εἰς τὴν τοῦ σωτη-
 ριώδους ἰάματος ἀνεξικακίαν ἐκέλευσεν
 ἀνῆκειν Or.
 ἀνεξιχνίαστος: 94, 4 D.
 ἀνεπίδεκτος: 111, 2.
 ἀνεπίληπτος: 115, 1 (Canon 9); 117, 25
 (Canon 19).
 ἀνεπιλόγιστος: 98, 26 u. ὅ. D.
 ἀνερεύνητος: 81, 19 D.
 ἀνέχομαι: 100, 14 D — m. Gen. 174,
 27—188, 9 C — m. Infm. 53, 9 Or —
 84, 12 D; 88, 26 D — 104, 10—162,
 14—175, 11.
 ἀνῆκω: 50, 15 Or — 193, 7 ὅσον ἀνῆκεν
 πρὸς C.
 ἀνήνυτος: 10, 24.
 ἀνθήω: 46, 28 ἀνθοῦσαι στεφάνοις τετι-
 μημένη Or — 11, 6 εἰς ἀνθρώπους
 ἤνθησεν.
 ἄνθος: 52, 23 ἐτέθη τῆς προσηγορίας
 ταύτης τὸ ἄνθος Or. — 187, 12 τῶν
 οὐρανίων ἀνθῶν τὸ δεκτῆριον C.
 ἀνθυπεξάγω: 9, 23.
 ἀνθρώπειος: 50, 23 Or — 47, 2 τῆς
 ζωῆς τῆς ἀνθρωπείας Or — 181, 23
 τοῦ ἀνθρωπέου γένους C.

ἀνθρώπινος: 49, 19 τὸ ἀνθρώπινον γένος
 Or, vgl. 101, 7 D — 49, 22 τοῖς ἀνθρω-
 πίνους σώμασιν Or — 50, 20 τοῖς
 ἀνθρωπίνους πράγμασιν Or — 80, 24;
 88, 24 ἀνθρωπίνους λογισμοῖς D.
 ἀνθρωπόμορφος: 64, 16. 19 D; 89, 18 D.
 ἄνθρωπος: 187, 3 ὁ σὸς ἄνθρωπος (Con-
 stantin von sich) C, vgl. 192, 7 θεοῦ
 ἄνθρωπος C — 46, 27 πίστις ἀνθρώ-
 πων Or u. ä. oft.
 ἀνθρακτεῖς: 164, 17 ὁ παμμίαιρος φθόνος
 ἄνοσιος ἐπερθέσεως σοφίσμασιν ἀνθρ-
 ακτῆσει.
 ἀνιάτος: 151, 11 ἀνιάτως εἶχεν, vgl. 152, 15.
 ἀνόητος: 49, 10 Or.
 ἀνόλεθρος: 147, 15 εἰς τὸν ἀνόλεθρον
 μετέστη βίον.
 ἀνόμημα: 186, 20 C.
 ἀνομία: 185, 27 C.
 ἀνομος: 184, 3 C.
 ἀνταρσία: 3, 18.
 ἀντιβολέω: 189, 1 ἀντιβολῶ σε C.
 ἀντίδοτος (ῆ): 59, 17.
 ἀντίληψις: 17, 3.
 ἀντιποιόμαι strebe nach: m. Gen. 60,
 26—164, 33 τῆς . . . πίστεως ἀντιποιον-
 μένος C, vgl. 178, 31 u. 172, 10.
 ἀντίρροισ: 67, 18 u. ο. D.
 ἀντιτείνω leiste Widerstand: 53, 22
 Or — 53, 9 viell. ἀνταθῆναι.
 ἀντιτοξέω: 62, 5.
 ἀντίτυπον: 11, 11:
 ἀντίχριστος: 35, 4 ἀποστασίαν . . . πρό-
 δρομον τοῦ ἀντιχρίστου — 38, 4 ἐγγίτε-
 ροι τοῦ ἀντιχρίστου γενόμενοι.
 ἀντλέω schöpfte: 94, 17 D.
 ἀνυμνέω: 12, 12—17, 20.
 ἀνυπερθέτως: 181, 7.
 ἀνώμαλος: 55, 17.
 ἀξίαστος: 56, 9—176, 25.
 ἀξία Würde: καὶ ἀξίαν 48, 31; 49, 21:
 50, 2 Or — 167, 19 τῇ τῆς ἐπισκοπῆς
 ἀξία τιμῆσαι.
 ἀξιόχρως: 151, 31.
 ἀξίωμα Würde: 175, 16.
 ἀπέδω: 183, 11 οὐδὲν τῆς ἀληθείας ἄρα
 ἀπέδον C.

- ἀπαθανάτιζω: 110, 21—4, 20 τὸ ἡμέτερον ἀπαθανάτισε γένος.
 ἀπαντάω: 93, 3 ἀπαντήσῃ σοι D — 174, 32 ἀπαντήσῃ τῇ συνόδῳ — 175, 11 ἀπαντήσῃ ἐν τῇ συνόδῳ — 182, 24 ἀπαντῶ (= accidit?) τὰ κατὰ τὸν Ἄρειον.
 ἀπαξ: b. Partic. 15. 1 (Eus. ἦτε τις): 84, 13 D.
 ἀπαξιώω: 90, 11 D; 100, 6 D.
 ἀπαραιτήτος: 185, 9.
 ἀπαραιλείπτως: 2, 10—67, 11. 14 D.
 ἀπαράλλακτος 65, 16 D; 71, 11 D.
 ἀπαρραφλάκτως: 71, 26 D.
 ἀπαρτίζω: 11, 15.
 ἀπάτη: 183, 4 C.
 ἀπατηλός: 162, 34—169, 26.
 ἀπαίγασμα: 37, 6—92, 19 u. 8. D.
 ἀπειρος: 190, 15 τὸ ἀπειρον ἡμα καὶ ἀτελείτητον C.
 ἀπελασγίνω: 186, 28 C.
 ἀπελέγγω: 185, 10 C.
 ἀπενοόμαι verstumme: ἀπηνεόθη 63, 20—93, 10 D.
 ἀπέραντος: 169, 4.
 ἀπεριεργος: 32, 24.
 ἀπεριόρητος: 66, 9 D; 90, 12; 91, 3; 93, 6; 96, 24 D.
 ἀπέργεια: 85, 2 D — 180, 5 C.
 ἀπεργθῶς ἴαν . . . ἔχοντες 166, 29.
 ἀπιστία: 183, 10 ἀπιστίας . . . πίστιν C.
 ἀπλότης: 67, 5 D — 103, 3—150, 30—191, 23 C.
 ἀπλοῦς: von Gott 64, 17 D; 65, 17. 22 D; 89, 27 D; 92, 1 D — 181, 30 πρὸς ἀπάτην τῶν ἀπλοιστέρων C — 181 — 22 ἀπλῶς εἰπεῖν C.
 ἀπλῶν: 106, 14 τὰς χεῖρας ἀπλώσας.
 ἀπό: 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς πίστιν Or — 53, 1 ἀπὸ τοῦ βάρους . . . ελευθεροῖ Or — 51, 3 ἀπὸ τῆς . . . ψυχῆς ἐξέλκειν Or — 53, 3 ἀπὸ τούτων infulgedessen Or.
 ἀποβαίνω: 50, 20 ἐμνωτίως ἂν ἀπέβῃ Or.
 ἀποδοκιμάζω: 186, 8 C.
 ἀποδύρομαι: 181, 4 C.
 ἀπόθεσις Abdankung: 7, 21.
 ἀποκρητύτω καὶ ἀναθεματιζώ: 38, 5. 21 (Alexander von Alex.)
 ἀπόνοια: 200, 10 C.
 ἀποσηδῶν falle ab: 4, 1—35, 7 (Alexander von Alex.)
 ἀποπνίγω: 12, 4 ἀποπνίγεις ὄλετο.
 ἀποπτος: 165, 28 ἐξ ἀπόπτοι.
 ἀπόπτως: 97, 13 D; 99, 20 D.
 ἀπόρητος: 3, 6—80, 24 D; 98, 25 D: 99, 19 D — 192, 8 τὰ ἀπόρητι τῆς καρδίας C.
 ἀπορητοτέρος: 48, 31 Or.
 ἀποσβέννυμι: 191, 26 C.
 ἀποσιεῶ: 194, 10 C.
 ἀποσιωπῶ: 185, 3 C; 186, 1 C.
 ἀποσιάζω: 184, 24 ἵν ἀποσιάζοντα C.
 ἀποστολικός: 150, 15 ἀποστολικὰς ἀφιέντι ἀκτίνας — 53, 26 ἀποστολικά βιβλία Or — 148, 8 ἀποστολικά κηρίγματα — 154, 22 ἀποστολικῶ . . . πόθῃ — vgl. a. 83, 1 D; 84, 25 D u. 8.
 ἀποστρέφω abwende mich: m. Akk. 91, 21 D — 178, 32.
 ἀποσυνάγωγος: 113, 15.
 ἀποσχονίζω: 36, 8 ἀποσχονισμένος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς τοῦ θεοῦ οὐσίας (Alexander von Alex.)
 ἀποτηνῶ: 185, 12 C.
 ἀπόφασις: κατὰ 104, 5.
 ἀπορίξ: 151, 16 ἀπορίξ ἔχονσαν αὐτὴν τοῦ μὴ εἶθεῖν ἐπιγροῦσα.
 ἀπρόσιτος: 65, 18 ὡς ἀπρόσιτον D.
 ἀπτομαι: 8, 21 τῶν ὕλων ἵπτεσθαι — 53, 14 τῶν πλῶνων . . . ἵπτεσθαι Or
 ἀπόπεια: 194, 10 C.
 ἄρα: 191, 6 ἀρά γε C — 193, 17 ἄρ' οἶν C — 86, 8 ἄρα οὐχί D.
 ἄρθρη: 177, 27—181, 28 C.
 ἀρέσκω: 180, 1 τὰ τῷ θεῷ ἀρέσκοντα C — 192, 27 τῇ . . . πίστει ἀρέσκεσθαι.
 ἀρετή: 51, 29 Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἀγνωσίων ἀρετῶν Or — 53, 13 πασῶν τῶν καλλίστων ἀρετῶν ἐξενήρμοξε σφραγίδα Or — 67, 13 ἔχει δὲ τῶν ἀρετῶν D.
 ἀριθμός: τὸν ἀριθμὸν als acc. graec.: 46, 19 Or; 47, 20 Or — 102, 13—48, 27 ἀριθμῶ περιλαβεῖν Or.
 ἀρκέω: 48, 2. 18 Or — ἀρκέομαι m. Dat.: 166, 27.

- ἀρμόδιος: 53, 18 *πίστιι ἀρμόδιον* Or.
 ἀρμόζω: 76, 10 *ἤρμωσεν ἐδαρμώστως* D.
 ἀρμονία: 5, 25 *τὴν ἀκολοιθίαν τῆς ὄλης ἀρμονίας εἶρον* — 32, 19 *τῆς τοιαύδε σιλλογῆς τὴν ἀρμονίαν* — 52, 1 *ἵνα σχῶμεν τῆς ἀρμονίας τὴν ἀκμήν* Or vgl. 52, 4 Or.
 ἀρρησις: 96, 17 D.
 ἀροτήρ: 31, 9 ὁ ἀροτήρ ὁ κάλλιπτος τῆς ἐκκλησιαστικῆς γεωργίας (von Euseb).
 ἀρπάζω: 100, 23 *ἐκ τοῦ θανάτου ἀρπάσαι* D.
 ἀροαγίς: 181, 34 *οἱ θεοὶ αὐτοῦ καὶ ἀροαγεῖς . . . νόμοι* C.
 ἀρορητός: 81, 26, 27 D; 80, 15 u. ὅ. D.
 ἀροτάω: 153, 16, 20, 32 *δοθὼν . . . ἡρητημένον*.
 ἀροῦμαι: 94, 15 *ἀροῦσθαι ἐκ ποταμοῦ* D.
 ἀρογάγγελος: 81, 24 D; 97, 29 D.
 ἀροχή: 72, 8 *μετὰ καὶ τῆς ἀροχῆς* D — 75, 27 *ὑπὸ τῆς ἀροχῆς* D — 81, 14; 98, 10 *ἐξ ἀροχῆς* D — 92, 2 *ἐν ἀροχῇ* D.
 ἀρομερέδς: 80, 22 D.
 ἀροχομαι: εἰς 162, 20.
 ἀσέβεια: 51, 15 Or — 84, 14 D; 96, 15 D u. ὅ.
 ἀσέβημα: 184, 3 C.
 ἀσεβής: 91, 6 *ἀσεβῆς Ἄρειος* D, vgl. 88, 26 D; 93, 19 D; 96, 11 D — 49, 30 *ἀσεβεῖ στόματι* Or — 50, 1 *ἀσεβοῦς φωνῆς* Or u. ὅ.
 ἀσκησις Askese: 150, 30.
 ἀσκητήριον: 119, 3 *ἐν ἀσκητηρίοις ἀναστρέφεσθαι*.
 ἀσπασμός: 162, 17.
 ἀσπίς: 184, 14 *ἀσπίδων χρεῖα* C — 25, 1 *ἐπὶ τὴν τῶν κραιπτόνων ἀσπίδα προσπεφειγότεων*.
 ἀσπιλις: 181, 32 von der Kirche C — 60, 20 *πίστιν φηλαξάντων ἀσπίλως*.
 ἀσπιδος: 158, 19 *ἀσπιδον . . . πόλεμον*.
 ἀστεῖος: 185, 22 C; 186, 20 C.
 ἀστεκτος: 65, 19 *ἀστεκτος φῦσις ἢ τῆς ἁγίας τριῦδος οὐσία*.
 ἀστράπτω: 46, 9 Or.
 ἀστροειδής: 46, 18 *ἀστροειδεῖ σφραγιδι* Or.
 ἀστρον: 83, 23 D — 49, 12 *μέχρι τοῦ φέγγους τῶν ἄστρον* Or.
 ἀσίζχοτος: 92, 13, 29 D.
 ἀσύνθετος: 65, 17, 22 D; 82, 19; 89, 19 D; 92, 1 D u. ὅ.
 ἀσφαλίζομαι: 56, 14 *τῷ τῆς ἀληθείας ὄπλῳ ἠσφαλισμένοι*.
 ἀσχημιάτιστος: 64, 17 D; 65, 22 D; 89, 19 u. ὅ. D.
 ἀσώματος: 81, 7 D; 98, 7 u. ὅ. D.
 ἀσωτία: 11, 25.
 ἀταξία: 179, 33 C.
 ἀταράχως: 62, 2.
 ἴτε: ὡς ἴτε 148, 34—157, 23.
 ἄτμητος: 90, 9 *ἄτμητως* D.
 ἀτόπημα: 200, 7 C.
 ἀτοπία: 195, 10 C.
 ἀτοπος: 106, 21 *οὐκ ἀτοπον δέ ἡγοῦμαι* (Übergang z. Citat) — 185, 12 *ἀτοπε* C.
 ἄτρεπτος: 83, 11 *ἀτρέπτον ἐνώσεως* D — 88, 24 *φύσιν . . . ἄτρεπτον* D — 5, 27 *ἀτρεπι . . . διώδενεν*.
 ἀθθάδεια: 49, 11 Or — 50, 3 (Conjectur) Or.
 ἀθθέντης: 51, 27 *θεός . . . πάντων ἀθθέντης* Or — 96, 17 von Arius *τῆς βλασφημίας αὐτῶν ἀθθέντη* D.
 ἀθθεντία: 69, 8 *ἀθθεντίαν προσώπων* D.
 ἀθθεντικός: 69, 10 *μαρτυρίαν ἀθθεντικὴν* D.
 ἀΐζω: 51, 21 Or — intr. 80, 25 D.
 ἀΐζησις: 100, 6 D.
 ἀσθηρός: 108, 4 *ἐκρίθειαν ἀσθηροῦ ζιζάνιος*.
 ἀντάροχης: 88, 13 D.
 ἀντεξοῖσις 70, 26 D.
 ἀντεξουσιότης: 89, 10 D.
 ἀντοκρατορία: 31, 1.
 ἀντόχρομα: 183, 3 C; 189, 24 C.
 ἀνέω: 51, 26 Or.
 ἀνχμός: 190, 21 C.
 ἀφάρισις: 115, 8 (Canon 11).
 ἀφανής: 50, 5 *ἀφανῆ καταστήσαι* Or.
 ἀφανίζω: 128, 14 C — 181, 28 C.
 ἄφατος: 2, 18 *τὸ ἄφατον ἐκεῖνο πέλαιος τῶν ἐν αὐτῇ ἐγγειμένων* — 32, 20 *ἄφατον πλοῦτον πόνον* — 178, 23 *ἄφατον πληθονος σερροοντος* — 140, 29 *ἄφατος . . . πηρός* — 169, 3 *ἐνφροσύνην . . . ἄφατον* — 180, 21

εἰς ἄφατον οἶκτον ἐπ' αὐτῷ περιπεσεῖν C.

ἀφειδῶς: 183, 9 C.

ἀφθονία: 67, 6 D.

ἀφιξις: 181, 3 C.

ἄφρων: 49, 3 Or — 152, 7.

ἀφορώω: 51, 15 πρὸς τὸ δέον ἀφορῶντες Or — 79, 26 ἀπὸδόν . . . πρὸς D.

ἀφορίζω: 184, 2 C.

ἀφορμή: 180, 16 ἐκπλήξεως ἀφορμὴν . . . παρασχεῖν C — Plur. 71, 25 D; 93, 1 D.

ἄφραστος: 81, 2 D; 82, 28 D.

ἀγαίνωτος: 174, 26 τὸν τῆς εἰσεβείας τόνον εἶχεν ἀγαίνωτον.

ἀγλὺς: 49, 25 ὥσπερ ἀγλὺ τινὲ συγκριμένη Or.

ἄγραντος: 93, 14 τῆς ἀγράντου καὶ ἀχωρίστου καὶ ἀκτίστου θεότητος D — 200, 16 ἄγραντον πίστιν C.

ἀχρεῖος: 189, 9 C.

ἀχρεϊδῶς: 176, 33 τὸ σεμνὸν τῆς ψυχῆς ἡχρεϊδῶς.

ἀχώρητος: 98, 2 τῆς ἀχωρήτου . . . θεότητος D.

ἀχώριστος: 86, 18 D; 66, 17 D; 92, 21 u. δ. D.

βαδίζω: 119, 24 βαδιῶ δὲ ἐγὼ ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἐξῆς — 188, 10 βαδιοῦμαι τῷ λόγῳ C.

βάδισμα: 49, 6 τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ σταθῆρον βάδισμα Or.

βάθρον: 129, 4 ἐκ βάθρων ἀνήρηται C.

βαθῆς: 46, 13 τοῖς δὲ θεμελίους . . . βαθῆως καὶ πιστῶς ἐρριζῶσθαι . . . γινώσκωμεν Or — 49, 7 τῆς βαθιότητος θαλάττης τὴν ὑγρότητα ἐπήξε Or.

βαθῆτης: 49, 8 Or.

βάλλω: 53, 23 βάλλειν ἡμᾶς ἀλλήλους Or.

βαπτίζω 71, 17; 100, 14 ἐβαπτίσθη σωματικῶς (von Christus) D — 165, 32.

βάπτισμα: 100, 15 u. δ.

βαρβαρος: 181, 12 τῶν βαρβάρων αὐτῶν τὰ πλεῖστα ἔθρη C.

βάρος: 53, 1 ἀπὸ τοῦ βάρους τούτου δι' ἐμοῦ τοῦ αὐτοῦ θεράποντος ὁ θεὸς δεδουλωμένης ἐλευθεροῖ Or.

βαρῆς: 164, 1 βαρῆως ἐνεργῶν.

βασανίζω: 75, 10 D.

βίσανος: 194, 13 C; 196, 2 C.

βασιλικός 84. 11 πολὺ διαστήζων τῆς βασιλικῆς λεωφόρου, τοῦτ' ἐστὶ τῆς ἰσοστολικῆς πίστεως D.

βάσις Basis: 153, 15 ff τὸν κίονα οἶκ ἐπὶ τὴν βάσιν ἐστῶτα.

βασκανία: 50, 27 τοῦ δὲ φθόνου καὶ τῆς βασκανίας τὸ ἀδικον οἶχ ὡς ἐν δόλοις μεμενηκεῖ, ἀλλ' οὐδεὶς ἂν ἐρέθηται τῆς τῆς βασκανίας ἀλλότριως.

βαστάζω: 46, 21 τὸ μέτωπον . . . κίονες . . . βαστάζουσιν Or.

βέβαιος: 94. 1 ἀληθῆ καὶ βέβαια D — 95, 24 πρὸς τὸ βεβαιότερον τὴν σίτασιν ἔχειν D — 192, 5 f τῷ βεβαίῳ τῆς πίστεως C.

βεβαιῶω: 50, 19 εἰς ὄψος ἀρθέντα βεβαιώσασθαι Or — bekräftigen 77, 21 βεβαιοὶ τὰ προειρημένα (vgl. 79, 4 ἐπιβεβαιοὶ τὰ δηθέντα) ὁ κέρως D — πίστιν . . . οἱ . . . ἄγιοι ἐπίσκοποι ἐβεβαίωσαν — 129, 20 ἐπισκόπων . . . μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πίστιν . . . εἶναι βεβαιούντων C.

βεβαιώσις: 119, 10 τὴν τῆς ἀληθοῦς πίστεως κρατηθεῖσαν βεβαιώσιν.

βερεφίζιον: 115, 17 (Canon 12.)

βιάζομαι: 71, 20. 53, 26; 88, 8 D.

βίαιος: 183, 16 βιαία τόλμα C.

βιβλίδιον: 16, 7.

βίβλος: (bei Bibelcitatzen) 53, 26 εὐαγγελικαὶ γὰρ βίβλοι καὶ ἀποστολικαὶ Or — 69, 1 ἐν βίβλῳ γτίσεως u. ä. 69, 12—72, 20—73, 11—86, 2 D.

βιβρώσκω: 191, 14 λέγοις γὰρ ἑαυτοῖς καὶ λέονα βιωθησομένους ἐκδεδύκασαι C.

βίος: 74, 10 ἐξίνα τὸν βίον D — 159, 14 τὴν . . . εἰς τὸν ἄλκτον βίον μετέστασιν — 160, 1 τὸν ἀνθρώπιον ἐπιξέροχεται βίον.

βιώω: 10, 12 τὰ χρήσιμα συλλέγειν τῶν ἐξείνων βεβωμένων.

βλασφημέω: 66, 2; 91, 6 u. δ. 93, 25 βλ. κατὰ D — 93, 20. 27 βλ. εἰς D — 140, 18 βλασφημιῶν, ὧν . . . ἐβλασφημήσει.

βλασφημία: 64, 12 D; 96, 17 D u. δ.

- βλάσφημος: 84, 25 τὰ Ἀρείου βλάσφημα ὄγματα u. ä. o. D.
- βλέμμα: 82, 19 οὐκ ὁφθαλμῶν βλέμματι D — 83, 1 τῷ τῆς διανοίας βλέμματι D — 190, 24 ἔξασθενῶν ἦδη τὸ βλέμμα C.
- βλέπω: 85, 2 πρὸς ἀπέχθειαν βλέπων D — 88, 22 πρὸς τὴν ἀλήθειαν βλέπειν D — 53, 17 εἰς μίαν ὁμοῦσιον καὶ εἰρήνην . . . βλέπαυτες Or.
- βοῶω = λέγω (bes. vor Citaten): 66, 21; 70, 27; 87, 16 u. ö. D — 70, 13 τῆς γραφῆς βοῶσης D.
- βοηθῶω: 93, 29 D.
- βουλή: vom göttlichen Willen 66, 17; 82, 21; 91, 10; 97, 22 u. ö. D — 8, 23 βουλὴν δὲ λαμβάνει (consilium capit).
- βούλησις: 82, 24 βουλῆσει πατρός D — 193, 2 τὴν τοῦ πατρὸς βούλησιν C — 141, 14 τῆς ἐνοσίον βουλῆσεως (überl. βουλίδος) C — 164, 25 τὴν τοῦ βασιλευχοῦ προστάγματος βούλησιν C.
- βουνός: 74, 28 D.
- βραβεῖον: 47, 4 βραβεῖα ἐπαγορεύει Or — 47, 9 τῆς συνέσεως βραβεῖον Or.
- βραδύνω: 182, 17.
- βραχίον: 87, 4 εἴωθεν ἡ γραφή . . . ἡ χεῖρα ἡ βραχίονα καλεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον D.
- βραχίς: 48, 27 βραχίαια τινὲ ἁβδὼ ἀνάστασιν πεποίηκε Or — 80, 5 ἐν βραχέσι λέξεσι D — 79, 28 βραχυτάταις τῶν λέξεσι D — 16, 7 διὰ βραχέων (Bezeichnung der Kürzung) 49, 27 Or.
- βρόχος: 188, 15 βρόχον περιμένει C.
- βρονχίζομαι: 183, 16 C.
- βυθίζω: 84, 23 D.
- βυθός: 71, 24 τοῖς βυθοῦς διαπιρροῦσαι D — 84, 13 ἐκ τοῦ περιέχοντός σε τῆς ἀσεβείας βυθοῦ D — 84, 22 ἐπὶ τὸν βυθὸν τῆς μοχθηρίας D.
- γαλακτοτροφίω: 100, 3 γαλακτοτροφοῦμεθα D.
- γαλήνιος: 48, 20 γαλήνῳ νεύματι . . . ἔδειξε (von Christus) Or.
- γαμβρός: 13, 6 γ . . . ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ.
- γαμετή: 118, 16. 19. 26—152, 28 u. ö.
- γάρ: 184, 6 τί γάρ δὴ C — 191, 18 οὐδέ γάρ δὴ C — 174, 32 ἀλλὰ γάρ καὶ — 184, 15 ἀλλὰ γάρ εἶθε C — 193, 5 C — 4, 29 εἰ γάρ καὶ vgl. 84, 7; 99, 3; 91, 22 ἢ γάρ ἂν D — 158, 6 καὶ γάρ καὶ — 50, 22 μᾶλλον γάρ ἂν Or.
- γε: 3, 9—189, 12 C — 85, 6. 93, 3: ὡς γε D — 189, 14 C — 129, 31 ὅπου γε C — 184, 14. 185, 24. 191, 5 σὺ γε C — 185, 22 δέ γε C — 167, 19 εἴ γε — 191, 1 μὲν γε C — 151, 10 καὶ γε — 191, 5: 195, 14. 16 καίτοι γε C — 160, 2 ὅ γε μὴν.
- γέλως: 63, 4 μήποτε . . . γέλως γένηται — 53, 24 ἡδονὴν καὶ γέλωτα προξενεῖν Or.
- γέμω: 185, 25 C.
- γενναῖος: 20, 15 γενναιοτάτη δὲ χειρὶ χειραγωγῆσας (Zusatz zu Eus.) — 88, 15 λευκοτέρως δέεται φορέσεως καὶ γενναιοτέρως ἢ ἐπόθεισι D.
- γεννάω: 66, 9. 80. 26. 82, 1. 90, 9. 94, 11 D u. ö.
- γέννημα: 70, 8 D u. ö.
- γέννησις: 98, 17 D.
- γεννήτωρ: 94, 12 D.
- γένος: 46, 6 τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει Or vgl. 97, 15 D — 49, 19 πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος Or vgl. 101, 7 D — 49, 29 τοιοῦτον γένος εἰσάγουσιν ἀνασχυρίας Or — 50, 29 τῶν θρησκείων τὰ γένη Or.
- γεραίρω: 169, 2.
- γερονσία: 93, 29 καθικετεῦω τὴν ἐμετέραν κερὰν γερονσίαν (Synode) D.
- γῆνιος: 51, 12 τὸ γῆνιον ἐπιζητοῦσιν Or — 51, 18 τὰς γῆνας (Ἰλας) Or.
- γι(γ)νομαι: 52, 14 πάντα τὰ γεγνητότα Or — 52, 23 γίγνηται Or — 53, 11 = zuteil werden Or — 67, 28. 80, 12. 100, 5 u. ö. D — 91, 8 μὴ γίνωται (in Parenthese) D.
- γι(γ)νώσκω: 46, 14 mit acc. c. inf. Or — 73, 26 ἐγνώσθη ἡμῖν D.
- γλιχνομαι: 188, 3 ἐπικουρίαν ἐκτατοῖς πορίζεσθαι γλιχονται C.
- γλωσσόμομος: Kassetten: 167, 8.

- γλώττα: 47, 27 οὔτε φωνή οὔτε γλώττα Or — 48, 2 ἡ τῆς γλώττης πορεία Or.
- γνήσιος: 81, 4 f γνήσιος ὁ πατήρ, γνήσιος ὁ υἱός D — 94, 20 γνήσιον λοιπὸν ἔκνον τῆς χάριτος D — 129, 26 ἐπανῴωμιν ἐπὶ τὸ κοινὸν ἡμῶν σῶμα καὶ τὰ γνήσια ἡμῶν μέλη C — 181, 13, 194, 17 γνησίως C.
- γνωρίζω: 83, 14 νοουμένης καὶ γνωρίζομένης τῆς διαφορᾶς D.
- γνώριμος: 191, 20 σαγή καὶ γνώριμα C.
- γνώρισμα: 185, 17 σαφές γνώρισμα καὶ μαρτύριον C — 186, 1 πίστειος τὸ γνώρισμα C — 186, 17 γνωρίσματα ζητήσεων C.
- γνώσις: 184, 2 ταῖς περὶ σεαυτοῦ γνώσεσιν ἀφώρισας C.
- γοερός: 190, 18 γοερὰς . . . φωνάς C.
- γοῦν: 7, 20—58, 29—102, 3—129, 12 C — 148, 25—159, 19—165, 24—200, 8 C.
- γραῖμα = σύγγραμμα: 5, 33—166, 25.
- γραμματεῖς: 89, 22 πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους D.
- γραφῆ: 74, 9, 80, 1, 83, 23 u. ὁ. ohne Epitheton D — 70, 2, 84, 21 u. ὁ. αἱ θεῖαι γραφαί D — 87, 11 u. ὁ. ἐκ τῶν ἱερῶν D.
- γραφικός: 5, 21 ἀνδρὶ παλαιῷ, ἄγαν γραφικῶς; = biblisch 59, 15 γραφικαῖς μαρτυρίαις vgl. 81, 11 D.
- γράφω zeichne. male: 67, 9 οἱ τῶν ζωγράφων ἐπιστήμονες γράφοιτες ἐν σανίσι D — 67, 11 τὰς εἰκόνας . . . γράφουσιν D.
- γυμνάζω: 174, 33 γυμνασθῆναι εἰλικρινῶς τὰ . . . γινόμενα.
- γυμνῶ: 97, 14 τοῦ θείου χαρίσματος ἐγυμνώθησαν D.
- γυνή: 98, 15, 22 λαμβάνει σάρκα ἐκ γυναικός D.
- δαίμων: 155, 8 τὸν ἐν τῇ Κιλικίᾳ Πιθωνικὸν ἀπῆλασε δαίμονα (sc. Constantin).
- δακτολινδείκτεον: 84, 15 D.
- δαμάζω: 49, 11 Or.
- δᾶν = δη ἂν 129, 4 C — 200, 18 C u. ὁ. δάσος: 190, 23 τὸ τῆς κόμης δάσος C.
- δαφιλένομαι: 49, 28 ἡ πίστις . . . τοῦ λέγειν εὐπορίαν δαφιλέεται Or — 51, 7 τοῦ ἁγιωτάτου αὐτοῦ λόγον δαφιλέεσθαι τὴν ὁμιλίαν Or.
- δαφιλής: 48, 15 δαφιλής εὐπορία τοῦ λέγειν Or — 191, 2 σπονδῶς δαφιλῶς χειρολόγησε C.
- δείγμα: 192, 4 δείγμαί μοι δός C.
- δεανός: 53, 21 δεανόν . . . ἂν εἶη καὶ ἄγαν δεινόν Or.
- δεινότης: 184, 9 δεινότητι πανουργίας C.
- δεκτήριον: 187, 12 τῶν οὐρανίων ἀνθρώπων τὸ δεκτήριον ἀνασπάσαι C.
- δεκτικός: 102, 24 κακίας καὶ ἀρετῆς δεκτικῶν (von Christus).
- δέλεαρ Köder: 183, 4 πρὸς ἀπάτην δέλεαρ C.
- δέμω: 149, 19 οἴκους ἐκκλησιῶν δέμιασθαι.
- δέομαι: 159, 23 δέομαί σου . . . ἵνα . . . κελεῖσθης — 51, 15 πρὸς τὸ δεῖν ἀγορῶντες Or.
- δέος: 189, 27 δέος μὴ C.
- δεσποτεία: 88, 2 τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος δεσποτείας D.
- δεσπότης: 188, 21 von Gott τῶν πάντων ἔχων τὸ κῆρος δέσποτα C.
- δεῦρο: 90, 6 δεῦρο δὲ . . . λάμβανε . . . ἔποθ' ἡκας D — 112, 6 ἐκ τοῦ δεῦρο.
- δέχομαι: 69, 10, 70, 26, 88, 2 δέχεσθαι μαρτυρίαν u. ἄ. 80, 23, 85, 12, 83, 1, 91, 17 u. ὁ. D.
- δή: 2, 14—6, 1—79, 28 D, 86, 23 D, 91, 27 D — 160, 1—163, 28—188, 19 C — 191, 16 δὴ μάλα C — 160, 2 γὰρ δὴ — 189, 29 γὰρ δὴ C — 160, 12, 162, 9 καὶ δὴ — 189, 7 μὲν δὴ C.
- δήγμα: 190, 19 ἔχεως δὴγματι C.
- δήθεν: 169, 23, 171, 2.
- δηλαδὴ: 51, 17 Or — 166, 20—179, 33 C, 181, 9, 27 f. C, 192, 20 C, 193, 13 C.
- δηλητήριον: 183, 8 τὰ τῆς οὐκείας ἰταμότητος δηλητήρια C.
- δηλονότι: 70, 22 D, 77, 7 D, 81, 8 D, 94, 24 D — 164, 25 C, 187, 15 C.
- δηλώ: 184, 23 C — 48, 20 δίδαγμα . . . δηλῶν (von Christus) Or — 49, 31 τὰ τῶν θείων νόμων δηλούμενα Or — bei Bibelcitatzen 64, 16 ὡς ἡ φωνὴ δηλοῖ D — 85, 10 ὡς αἱ μαρτυρίαι δηλοῦσι D.

δημεύω: 13, 14 τοῖς δημευθεῖσι τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀποκαθίστασθαι.

δημιουργός: 66, 16 D. 80, 13 D u. o. D.

δημιουργός: von Gott 48. 9 πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶν Or — 67, 25 D. 68, 26 D. 69, 11 D. 86, 5. 12 D. 97, 15 D.

ἄνθρωπος Menge: 48, 24 ἀνέπνευσαν . . . τοσοῦτοι δῆμοι (Speisung der Fünftausend) Or; Heiden 49, 11 τῶν ἀνοήτων δῆμων Or — 51, 10 τῶν ἐθνῶν οἱ δῆμοι Or. 52, 31 Or.

δῆποτε: 183, 15 C.

δήπον: 186. 26 C. 187, 17 C.

δήπουθεν: 190, 9 C.

δῆτα: 101, 30—149, 18—150, 7—163, 14—175, 14—188, 2. 14 C. 191, 4 C.

διὰ: m. Gen. örtlich 46, 27 διὰ παντός τοῦ περιβόλου Or — 49, 9 διὰ γῆς Or — instrumental 180, 9 διὰ τοῦ γραμματός . . . ἐκάλεσα C — 182. 30 διὰ γραμμάτων — 3. 1 διὰ γραφικῶν διδαγμάτων — 2. 18 διὰ στόματος φέρειν — 4, 2 διὰ γλώττης προφέρειν — 11, 2 διὰ τιμῆς ἤγεν (vgl. ἄγω) — ε. a. παρὰ.

διαλαμβάνω: 75, 25 D. 99, 24 D. 72, 4 D — 106. 24 διελάβετο ἐν τῷ τρίτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ.

διαβεβαίδομαι: 47. 19 Or — 162, 36—164, 34 C.

διαβλέπω: 85, 6 D.

διαβολικός: 62. 7 διαβολικῆ εὐτεχνία.

διάβολος: 33, 24—36, 15—86. 15 D — 129, 3 C — 129, 25 τοῦ διαβόλου ἀναδῆς τις ὑπερέτης C — 183, 3 C — 190, 17 τὸ τοῦ διαβόλου ξίφος C.

διαγορεύω: 72, 30 D. 80, 1 D — 181. 34 οἱ θεῖοι . . . διαγορεύουσι νόμοι C.

διαγωγή: 6, 7—23, 1 (= Thdt. ἄγωγή).

διαδιδράσκω: 152, 29 θάνατον . . . διέδρα.

διαξέγγνημι: 91, 11 τὰς τῆς ἁγίας τριᾶδος ὑποστάσεις οὐ διεξενγμέντας D.

δαιοσθάνομαι: 190, 12 C.

διακονέομαι: 98, 30 D.

διακόνισσα: 118. 1 (Canon 19).

διακόσμησις: 193. 9 προήλθεν . . . ἐπὶ τὴν τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένων διακόσμησιν C (sc. Christus).

διακρίνω: 165, 4 C.

διακριβέρονται: 157, 28 ἐγγειρίζων τὴν τοῦτον διακριβέρονται. τῶν Χριστιανῶν λέγω C.

διαλίμπω: 14. 3 τῇ περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν εὐσεβείᾳ διαλίμπωτος.

διαλέγομαι: m. Dat. 86, 14 D. 164, 26 C — περὶ 53, 24 Or — πρὸς 74, 11. 89, 11. 22 D.

δι' ἄλλους Gespräch: 81. 15 D.

διαλέω: 50, 19 καθελὲν καὶ διαλέσαι Or.

διαμαρτύρομαι: 81, 15 D.

διαμονή: 190. 13 C.

διαμφισβητέω: 1, 23.

διανέμωσις: 9, 27 ἐκ πολλῆς ἰκεχειρίας καὶ διαναπαύσεως ὄντες.

διαναπαύω: 134, 14.

διάνοια Vernunft: 46, 25 καθαρῶς διανοίας πεποιθήσει Or — 47, 27 τῷ προστάγματι τῆς διανοίας ἐπουργῆσαι Or — 48, 1

διάνοια im Gegensatz zu γλώττα Or — 47, 24 ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θεῶν ἐνεργητημάτων κορροθεῖται Or — 52, 8 τῆς διανοίας . . . τὸν λογισμὸν Or — 52, 28

τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων Or — 80. 6 τὴν διάνοιαν τῶν πετεινῶν D — 83. 1 τῷ τῆς διανοίας βλέμματι D — 91. 28 προὔπεθεμέθα σου τῇ διανοίᾳ D — 99, 12 λογικῆς φήσεως ὑπερβαίνει

διάνοιαν D — 129. 32 ταῖς διανοίαις ἐγκείμενον C — 200. 16 καθαρὰν . . . τὴν διάνοιαν . . . παρασχέσθαι C — Sinn, Bedeutung 65, 19 αὕτη ἐστὶν ἡ

διάνοια τοῦ ποιήσωμεν' D. — 96, 8 ἀναπτίξαι τῆς γραφῆς τὴν διάνοιαν D.

διανοίω: 146, 10.

διανῶ: 92, 10 D. 100, 9 D.

διαπορθμεύω bringe Botschaft: 106, 5 τὰ ἐν τῇ Νικαεῶν . . . συνόδῳ κεκρυμμένα διαπορθμεύσαντες.

διαπρέπω: 170, 16 ἐπὶ τῇ ὁρθοδόξῳ διαπρέψαντος πίστει.

διαπτίσω: 185, 18 C.

διαρθρόω: 183, 13 τὸ πάλαι τῇ θεῖᾳ ῥήσει διρθρωμένον C — 189, 22 γνώμην ἀποφαίνεσθαι καὶ διαρθρῶν C.

διαροήδην: 180, 3 C.

διαρρέω schwinde hin: 190, 20 διερρέεν αὐτοῦ τὸ σῶμα C.

διασκεδάννυμι: 180, 3 C. 181, 27 C.
 διασκέπτομαι: 25, 9—16, 18.
 διασκόλλω zerreiße: 182, 28 ὁρώντων τὰ
 . . . συμφώνως δόξαντα καὶ κριθέντα
 πάλιν διασκόλλόμενα.
 διασπείρω: 49, 2 τῶν μελῶν αὐτοῦ χιθίν-
 των καὶ διασπασθέντων Or.
 διασπείρω: 129, 23 τὸ κακὸν C.
 διάστασις: 195, 16 C.
 διαστήχω: 81, 11 m. Gen. D.
 διαστρέφω: 179, 33 δοκεῖ ἢ ἐλήθεια
 διεστράφηται C — 182, 32 ἔγνω ὁ βα-
 σιλεὺς διεστράφηται τὸν Ἄρειον.
 διάστροφος: 186, 2 στόμα διάστροφος C.
 διατίθημι: 151, 37 θκηρότερον διετίθη.
 διατιρώσσω: 71, 25 s. βυθός D.
 διατρέχω: 151, 9 διέδραμε δε εἰς πολλοὺς
 τὸ γενόμενον.
 διατριβή: 186, 24 τῆς ἐν τοῖς ἀτοπήμασι
 διατριβῆς ἀπάλλαγίς C.
 διατυπώω: 2, 8—133, 11—149, 2.
 διατίπωσις: 51, 29 Or — 52, 4 σωτηριώδει
 διατυπώσει Or — 52, 9 τῆς διατυπώσεως
 τὸν λογισμὸν σκοπήσειε Or — 108,
 12—154, 9 εἰς τὴν τῶν . . . ἐκκλησιῶν
 . . . διατύπωσιν.
 διαφορά: 83, 14 D. 91, 15 D.
 διαφορέω: 183, 19 C.
 διάφορος: 67, 10 D.
 διαφιλῶ: 51, 8 Or — oft in Brief-
 schlüssen ὁ θεὸς ἡμᾶς διαφιλῶσει.
 διαφωνέω: 102, 2 διαφωνῆσαι ταύτης τῆς
 σωτηρίου ὁμολογίας.
 διαφωνία: 129, 5 C.
 διαχαράττω: 187, 16 καλῶν . . . διεχά-
 ραξας C.
 διαχειρίζομαι ich lege Hand a. mich: 58, 7
 διαχέω: 50, 30 τῶν θρησκειῶν . . . διαχ-
 θίντων (vgl. App.) Or.
 διαχωρίζω: ἀπὸ 19, 12 Or — 92, 22, 27 D.
 δίγμος: 114, 17 διγάμοις κοινωνεῖν
 (Canon 8).
 δίδαγμα: 48, 22 Or.
 διδασκαλία: 48, 21 θεῖον διδασκαλιῶν
 Or — 53, 25 τοῦ παναγίου πνεύματος
 τὴν διδασκαλίαν ἀνάγραπτον ἔχοντις Or
 — 82, 21 κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν
 ἱερῶν γραφῶν vgl. 96, 28 D — 194, 10

κανὴν θρησκείας διδόναι διδασκαλίαν C.
 διδασκαλικός: 108, 12 Überschr. λόγος
 διδασκαλικός — 105, 31 λόγον . . .
 διδασκαλικὸν προσεγεργεῖν.
 διδάσχω: 48, 25 Or — 75, 8, 95, 3, 96,
 29 u. 8, D.
 διδάχη: 48, 22 Or.
 δίδωμι: 63, 3 δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον
 — 46, 23 εἰς τοῖν ἔδωκεν Or — 182,
 33 δόσωντα λόγον.
 διέπω: 8, 4, 57, 11 τὴν ἐπισκοπήν.
 διερευνάω: 81, 15 D. 82, 4 D. 91, 23 D —
 διερευνῆσομαι: 80, 24 D — 5, 18—32,
 14—168, 7—171, 31—192, 8 C.
 διευκρινής: 91, 24 D.
 διευκρινίω: 174, 28.
 διηγέομαι: 49, 28 Or — 76, 23 D —
 διηγῆσασθαι . . . διήγημα 118, 12.
 διήχω: 189, 5 C.
 δίκαιος: 86, 10 D. 93, 18 D. 100, 26 D —
 46, 22 τὴν δικαίαν πίστιν Or.
 δικαιοσύνη: 47, 12 Or. 49, 20 Or. 50, 6 Or.
 δικαίω: setze fest 117, 2; = νομίζω
 180, 8 C.
 δίκη: 157, 6 ἡ θεία δίκη C.
 δικρανοφόρος furcifer: 187, 21 C.
 διοδεύω = διέμι: 5, 29—140, 4.
 διοικέω: 193, 12 C.
 διολισθαίνω: intr. (vgl. ὀλισθάνω), 62, 11
 διολισθαίνων . . . συγκατέπιπτεν.
 διορίζω: 186, 17 C.
 διορίττω: 187, 26 C.
 διαφθέρα: 109, 17 ψέλλειν ἐν ταῖς δι-
 γθέραις.
 δίχα: m. Gen. 66, 16 D.
 διχονοέω: 195, 8 C.
 διχόνοια: 129, 4, 13 C — 181, 22 C.
 διώκω: 178, 33 τῆς συνόδου διωχθῆναι.
 δόγμα: 1, 25 ὀρθοδόξον δόγματος — 2,
 6 μοχθηρῶν καὶ ἀσεβῶν δογματῶν
 Ἄρειον — 83, 1, 84, 25 τῶν ἀποστο-
 λικῶν δογματῶν D — 91, 22 τὰ τῆς
 ἀληθείας δόγματα D.
 δογματίζω: 164, 19 C.
 δοκιμάζω: 50, 12 Or.
 δόξα: 47, 5 οὐράνιος δόξα Or — 50, 4
 τῆς θείας ταύτης εἰσρησείας τὴν δόξαν

Or — 93, 16, 24 ἀσεβείς δόξα D — 93, 13 δόξα σοι, ὁ θεός D.
 δοξάζω: 17, 26—100, 16 D — 111, 1.
 δράμα Schauspiel: 51, 14 ὁ ἀναξίον δράματος Or.
 δοματοουργέω: 162, 33—172, 1—180, 30C.
 δννάμις: 46, 20 τῆ τῆς θεότητος τοῦ ἡμετέρου σωτήρος δυνάμει Or — 50, 8 τὰς δυνάμεις τῶν ἀγιωτάτων ἀρετῶν Or — 52, 14 δυνάμει τοῦ θεοῦ Or — 52, 28 ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐναντίας δυνάμειως Or — 189, 7 δννάμις μετ' ἐνεργείας C — 79, 27 τῆς σοφίας τὴν δννάμιν D — 80, 5 τὴν τῶν θεῶν ἡμῶν δννάμιν D.
 δυναστεία: 50, 17 τὴν θεῖαν δυναστείαν Or — 51, 13 δυναστείαν τῆς οὐρανόου θεότητος Or.
 δυναστεύω: 71, 26 D.
 δνσίαι: 52, 27 τῆς τε ἐφ' αὐτῶν καὶ τῶν πρὸς αὐτὰν κρηπίδων Or.
 δυσμενής: 53, 23 δυσμενεῖσιν ἡδονῆν προξενεῖν Or.
 δύσμορφος: 183, 17 C.
 δύστηνος: 35, 16 τὰ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν δύστηνα ἡμῶν (Br. Alexanders).
 δυσσημῶ: 162, 10.
 δυσχερής: 85, 18 D.
 δυσωπέω erbitte: 162, 6 τὸν βασιλεῖα ἐδυσώπησε μεταδιδόναι αὐτοῖς παρηγορίαν — 162, 19 δυσωποῦσι τὸν πρῶτον βύτηρον ἐξείνον — pass. fürchten 151, 17 ἡστίως δυσωπηθεῖσα τὴν ταπεινώσιν.
 ἔγγραμος: 103, 3 ἔγγράφως ἐκτίθενται — 114, 15 ἠμολογήσῃ ἔγγράφως.
 ἐγκαθέξομαι: 200, 14 ἐνεκαθέσθη C.
 ἐγκαίνια: 174, 30—175, 9.
 ἐγκαταλαβένω: 190, 20 σφόδρα τῷ ἰῷ ἐγκατελημμένοι C.
 ἐγκλημα: 183, 18 C.
 ἐγκόσμιος: 76, 14 τὰς γήσεις τὰς ἐγκοσμίου D.
 ἐγκρατής: 181, 7 ἐγκρατεῖς γεγόναμεν C.
 ἐγκύκλιος: 31, 18 ἀρχὴν, τὴν ἀπ' ἀνίσχοντος ἡλίου πᾶσαν ἐγκύκλιον.
 ἐγκύπτω: m. Dat. = blicke hinein 55, 8, ἐγκωμιάζω: 48, 16 Or.

ἐγκαράτω: 16, 7—168, 12 vgl. διακαράτω.
 ἐγγείρημα: 187, 22 C.
 ἐγγελες: 62, 10 δίκην ἐγγέλους.
 ἐγγρονίζω verweile: 169, 15.
 ἐθνικός Heide: 180, 23 πρὸς τὸ εἰς τὸν τῶν ὄλων θεὸν σέβας καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἐσελκίσαι C.
 ἐθνος: 49, 29 (var. ἐθρός) Or — 50, 11 Or — 51, 10 Provinz: πάντων τῶν ἐθνῶν οἱ ἄνθρωποι Or.
 εἰ μὴ ἄρα 174, 36.
 εἰδεχθῆς schenblich: 190, 23 C.
 εἰδοποιέω: 186, 16 (HSS ὀδοποιέω).
 εἶδος: 54, 30 Or — 98, 8, 11, 14 εἶδος ἀσώματων D.
 εἶδωλον: 151, 31 τῶν εἰδώλων καταφρονήσας — 155, 6 τῆς περὶ τὰ μυστὰ εἶδωλα δευδαμονίας . . . μεταβάλοιεν.
 εἰζότης: 47, 24 Or — 48, 2 καὶ μάλᾳ εἰζότης Or.
 εἶκω: 162, 24.
 εἰκόν: 65, 17 ἡ τοῦ θεοῦ εἰκὼν ἀπλή καὶ ἀσύνθετος D u. ὁ. — 75, 26 bildlich: εἰς εἰκόνων D — 183, 3 εἰκὼν τε καὶ ἀνδρούς C.
 εἰλικρινής: 76, 2 εἰλικρινῆ ἀγάπην D — 200, 16 εἰλικρινῆ καθοσίωσιν C — 164, 28 μετὰ πίστεως εἰλικρινοῦς — 180, 5, 194, 8 εἰλικρινῆ πίστιν C.
 εἰλικρινῶς: 174, 33.
 εἰλίττω: 75, 27 ὡς τροχὸν εἰλιπτόμενον D.
 εἶπερ: oft im Dialog, vgl. 71, 17, 84, 27, 85, 6, 86, 12 D — 164, 32 C.
 εἰρηνεύω: 181, 12 τὰ πανταχοῦ εἰρηνεύεται C.
 εἰρήνη: 53, 16 εἰς μίαν ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην τῆς καθολικῆς πίστεως βλέψαντες Or — 53, 20 τῆς . . . ἐπιμοσύνης εἰρήνης ἀξίαν ἀμοιβὴν Or — 180, 33 ἐν εἰρήνῃ C.
 εἰρώς Reihe: 170, 1 τῶς τε καὶ εἰρωῶ (= d. Reihe nach) ἱστορήσασιν.
 εἰς: 3, 11 ἦσθιν εἰς τοσοῦτον — 100, 2, 4 ἦλθε εἰς τοῦτο D — 93, 12 εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν D — 72, 1 φήσομεν . . . εἰς τὸ D — 5, 14 τὴν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαν — 66, 2 εἰς τὸν . . .

ἀναγορευθεὶς D — 64, 14 πρότασις εἰς . . . D — 65, 1 ἀπόκρισις εἰς . . . D — 99, 15 εἰς ἀκούσασιν D.
 εἰς: 51, 5 εἰς πάντα δυνάμενος (rhetorisch) Or — 91, 7 ἕνα καὶ ἄλλον D.
 εἰσαίγω: 49, 30 Or — 65, 10 D. 98, 18 D.
 εἰσδέχομαι: 185, 4 C.
 εἰσέτι μάλλον καὶ μάλλον 31, 5.
 εἰσηγόμεαι: 88, 18 D. 94, 22 D.
 εἰσηγῶ: 161, 31 εἰσηγῶν εἰς τὰ βασιλεία κατεθάροιν — 167, 23 εἰσηγήσας εἰς τὸ θνισαστήριον.
 εἰσπράττω: 93, 17 εἰσπραχθήσομαι δίκας ὑπὲρ D.
 εἶσω: 47, 11 εἶσω οἰκισθεῖσα Or — 47, 18 εἶσω τοῦ στήθους Or — 52, 7 εἶσω τῆς χώρας ταύτης . . . συνέκλεισε Or.
 ἐξ: 9, 27 ἐκ . . . διαναπαύσεως ὄντες — 67, 10 ἐκ διαφόρων καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς χρόνουτος . . . γράφουσιν D — 75, 8 διδαχθεὶς ἐκ . . . τῆς σοφίας D 52, 20. 24 ἐξ . . . καιροῦ. ἐξ οὗ Or — 145, 1 ἐκ παιδῶθεν.
 ἐκατοστή: 117, 2 δακίζοντες ἐκατοστάς ἀπαιτοῦσιν (Canon 17).
 ἐκβάλλω: 96, 18 ἐκβαλόντες τῆς θεότητος D.
 ἐκβασίς Ausgang (Ende): 182, 26.
 ἐκβοῶ: 85, 16 D — 185, 16 C.
 ἐκγονος: 101, 19 εἰς ἐγγόνους D.
 ἐκδίδωμι: 69, 2 συνδημιουργὸν . . . ἐξέδωκε D — 72, 2 ἐξέδωκαν περὶ τῆς λέξεως D — 75, 21 ἐκδιδόμενον εἶπε D — 191, 14 ἐκαιτοῖς . . . βρωθησομένους ἐκδεδόκασι C.
 ἐκδικίω: 115, 2 (Canon 9).
 ἐκδοσις: 72, 5. 6. D. 100, 19 D.
 ἐκεῖ: 175, 5 ἀκεῖ.
 ἐκεῖσε = ἐκεῖ: 3, 8—4, 2—5, 19—13. 9—24, 28—140, 21—179, 13—182, 13 C — 191, 12 C. u. 5.
 ἐκκήρυκτος: 102, 19 ἐκκηρύκτους . . . γενέσθαι . . . τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.
 ἐκκλείω: 47, 15 Or.
 ἐκκλησία: 46, 10. 53, 18 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 53, 8 τὴν σωφρονεσάτην ἐκκλησίαν Or — 101, 19 D. u. 5.
 ἐκλήμπω: 182, 21.

ἐκοντί: 182, 12.
 ἐκοῖσιος: 4, 18 ἐκοῖσιον πάθος vgl. 100 21 D — 101, 1 ἐκοῖσιος D.
 ἐκπαιδεῖω: 53, 28 Or.
 ἐκπερινοστέω: 148, 13.
 ἐκπίπτω: 23, 22 ὅπως μὴ . . . ἐκπέσου τιμῆς C — 98, 11 οἱ τῆς ἐξ ἀρχῆς ἀδελφότητος ἐκπεσόντες D.
 ἐκπλήρωσις: 102, 4 μετὰ τὴν τῆς προσεννητῆς σκέψεως ἐκπλήρωσιν.
 ἐκπορεύομαι: vom Geiste 90, 10. 95, 1 u. 8. ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ πατρὸς D.
 ἐκστασις: 93, 10 ὡς ἐν ἐκστάσει γενόμενος D — 150, 29. 163, 24 εἰς ἐκστασιν ἦγαγε.
 ἐκτέμνω: 175, 10.
 ἐκτέμνω: 112. 4. 5. 8 (Canon 1).
 ἐκτίκω: 190, 25 ὑπὸ μερίμνης ἐκτεκνῶς C.
 ἐκτίθημι: 69, 10 μαρτυρίαν αὐθεντικὴν εἰς μόνον τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἐκτεθεῖσαν D — vgl. 68, 25 D — 85, 19 τὰς μαρτυρίας . . . ἕως οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξέθεντο D — 93, 31 ἀκολουθοῦντι μάλιστα τοῖς δι' ἡμῶν . . . ἐκτεθεῖσι καὶ ὀριζομένοις D.
 ἐκτρέφω: 53, 13 τὸ μέτωπον . . . ἀρετῶν ἐξείργησε σφραγίδα Or.
 ἐκφώνεω: 75, 17 D. 76, 11 D. 96, 27 τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος δι' ἡμῶν ἐκφώνησεντα D, vgl. 101, 26.
 ἐκφώνησις: 1. 24.
 ἐκφωτίζω: 130, 1 τὸ ἅγιον πνεῦμα . . . τὴν θεῖαν βοήθειαν ἐξεφώτισε.
 ἐλαττόνω: 189, 28 C. 190, 4. 11 C.
 ἐλεύθερος: 48, 31 παντὸς νοσήματος ἐλευθέρων ἔδειξε Or.
 ἐλευθερόω: 51, 8 Or — 53, 2 ἀπὸ τοῦ βίβρους . . . ἐλευθεροῖ Or — 83, 11 D.
 ἐλλάμπω: 97, 3 D.
 ἐλλείπω: 51, 14 μηδὲ ἐλλείποντες τῆς ἀσβεβείας Or.
 ἐλπίζω: 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα . . . προσδοκῶμεν Or — 51, 19 ἐλπίδα τῆς ζωῆς ἐπαγγελόμενοι Or.
 ἐμμανῶς: 50, 3 ἐμμανῶς καὶ τολμηρῶς Or.
 ἐμπήγγυμι: 67, 3 D — 193, 11 C.
 ἐμπίπτω: 92, 16 τὸ ἐμπεσὼν ἐπάδειγμα D).

ἐμπλέω: 191, 20 ταῖς . . . ζητήσεσιν ἐμπλεκέντες C.
 ἐμπλεως: 88, 21 D — 96, 26 φωτός ἐμπλεα D.
 ἐμπνέω: von Gott 52, 6 ἐνέπνευσε καὶ θίαν τοῖς ἡμετέροις ὀφθαλμοῖς Or — 93, 13 D — 95, 6 ὁ εὐαγγελιστὴς θεόθεν ἐμπνευσθεὶς D.
 ἐμποδόν: 51, 4 μηδενὸς φαίλου ἐμποδὸν ὄντος Or.
 ἐμπροσθεν: 90, 24 τῶν . . . ἔμπροσθεν ῥηθέντων D — futurisch 70, 5 ἀποδείξω ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων D.
 ἐμπυρος: 31, 6 ἔμπυρον ἔχον πίστιν.
 ἐμφανίζω: 101, 7 D.
 ἐμψυτος: 20, 22—31, 7—162, 11.
 ἐν: 3, 14 ὑπερηγάσθη ἐν τοῖς ἀναγεγραμμένοις — 99, 21 γέγονεν ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἵνα ἡμῶς ποιήσῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ D.
 ἐνανθρωπείω: 63, 14.
 ἐνανθρώπησις: 99, 2. 24 D.
 ἐναντίος: 52, 27 τῆς ἐναντίας δυνάμεως Or — 50, 20 ἐναντίως ἔν ἀπέβη Or.
 ἐναργής: 3, 2 ἐναργεῖς ἐπιλήσεις — 72, 30 πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν D — 135, 7 εἰς ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν — 88, 18 ἐναργεστάτων τῶν μαρτυριῶν vgl. 70, 26 D — 47, 28 ἡ πίστις ἐναργῶς δεικνύσιν Or.
 ἐνάρετος: 2, 7 τῆ ἐναρέτῃ . . . σιτόδω vgl. 16, 10.
 ἐναστράπτω: 93, 3 ἐναστράπτουσα . . . ἡ χάρις D.
 ἐνδύω: 52, 13 — i. e. Tempel einschließen Or.
 ἐνδοθεῖν: 47, 1 Or — 162, 1 ἀποκαλύπτειν τὴν ἐνδοθεὲν ἔγκειμένην . . . αἴρεσιν.
 ἐνδοξος: 51, 11 τὸ ἐνδοξοτάτου ὁσίου ὑπερφροσύντες Or — 53, 4 ἐνδόξοις εὐεργεσίαις Or — 48, 7 ἐνδόξους ἐπαύρους . . . εἰπεῖν Or.
 ἐνέργεια: 189, 4 von Gott C — 153, 31 τὴν τοῦ σωτήρος Χριστοῦ ἐνέργειαν — vgl. 70, 11 D. 72, 27 u. 8. D.
 ἐνεργός: 77, 16 αἱ ἐνεργοὶ τῶν ψήσεων πάροδοι D.

ἐνέχομαι: 189, 11 ὕβρεων πάθει ἐνέχουσα C — 190, 19 ἐνεσχημίας C.
 ἐνθεσμος: 185, 9 τὰς ἐνθέσμονας καὶ ἀπαραιτήτους θεραπείας τῷ θεῷ ἐπιτελεῖν C.
 ἐνθήμεος: 52, 11 ταχεῖα ἐνθυμήσει καὶ ἰδεῖν καὶ συνίεναι Or — 193, 2 οὐτε δι' ἐνθυμήσεώς τινος ἀνεύληται C — 74, 23. 25. 29 ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐνθυμήσει u. 8. D.
 ἐν: 150, 10. 153, 23 ὡς ἐν μύλιωτα.
 ἐνιδρύω: 185, 21 C.
 ἐνιστορέω: 3. 8 ἐνιστορήσας . . . ἐν τῇ βίβλῳ.
 ἐνοια: 47, 7 τῇ ἐτίῳ ἐνοία Or — Vorstellung 80, 10. 84, 4 u. 8. D.
 ἐννομος: 7, 3 πολέμῳ ἐννόμῳ (vgl. App.).
 ἐνοικέω: 49, 22 Or.
 ἐνορία: 49, 5 διὰ τε τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐνορίας διέδραμεν Or.
 ἐνοχος: 192. 1 τοῖς ἑταίροις . . . ἐνόχους ἤδη τῇ βουλήν γενομένους C.
 ἐνσαρκος: 4, 14 μετὰ τὴν τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας οἰκονομίαν vgl. 98, 28 D. 99, 5 D.
 ἐντάττω: 106, 24. 111, 28. 30. 135, 3 ἐντάξει τῇ συγγραφῇ.
 ἐντελής: 53, 2 εἰς ἐντελή . . . λαμπρότητα Or — 53. 10 εἰς ἐντελή τὴν καθαρότητα Or — 88, 14 πρὸς ἐντελεστάτην πληροφορίαν D — ἐντελῶς 48. 9 Or.
 ἐντεθεῖν: 47, 3 ἀθίς ἐντεθεῖν (b. Gegenüberstellung) Or.
 ἐντιμος: 53, 19 τῆς θεοῦ ἡμῖν παρασχθεισῆς ἐντιμοτάτης εἰρήνης Or.
 ἐντολή: 97, 14. 100, 19 τῶν θεῶν ἐντολῶν D.
 ἐντόπιος = ἐγχώριος: 151. 22 θαῦρα τοῖς ἐντοπίοις παρεχομένην.
 ἐντός: 174. 34 τῆς ὀρθῆς ἐντός ὧν πίστεως.
 ἐντυγχάνω: 168, 6 ἔ. τῷ συγγράμματι vgl. 166, 24.
 ἐντυπώω: 67, 2 D. 76, 3 D.
 ἐνωμότης: 163, 19. 23 ἐνωμότης ἔλεγεν.
 ἐνωσις: 83, 11 D (viell. Citat, vgl. App.).
 ἐξάγω: 53, 2 εἰς ἐντελή αἰωνίου φωτός ἐξάξει λαμπρότητα Or — 188. 15 ἐξάγομαι . . . λέγειν C.

- ἐξάδω. 186, 21 C.
 ἐξαιρέτως: 49, 20 Or — 181, 26 C.
 ἐξαπάγω: 64, 16 D.
 ἐξαπατών: 184, 5 C.
 ἐξάπτομαι: 173, 9 εἰς ὄργην . . . ἐξαφθείς.
 ἔξαρχος: 104, 14 τῆς ἐπορίας ἔξαρχος.
 ἐξασθενέω: 190, 24 C.
 ἐξασκῶ: 185, 2 προσθεῖς . . . μῦθα ἀ-
 κριβῶς ἐξησκημένα C.
 ἔξιμι: 74, 10 ἐξίναί τὸν βίον D.
 ἐξέλκω: 51, 3 ἐξέλκειν ἀπὸ τῆς ψυχῆς Or.
 ἐξεναντίας (adv.): 183, 16 C.
 ἐξερεῖγομαι: 183, 20 ἐξερεῖγεται ἐξώλους
 λόγους C.
 ἐξετάζω: 74, 18 D, 81, 26 D — 184, 6
 C — 116, 5 (Canon 6).
 ἐξίσταμαι gerate in Ekstase: 153, 20
 ἰδόντες . . . ἐξίστατο — 166, 1 ἐξστῆς
 ἐπὶ τοῖς γινόμενοις.
 ἐξιστορέω: 11, 3.
 ἐξοδεῖω sterbe: 116, 2, 3, 7 (Canon 13).
 ἐξοδος: 46, 16 ἄχρι τοῦ τέλους τῆς ἐξο-
 δου Or.
 ἐξορία: 13, 13 τὸς ἐν ἐξορία ὄντας ἀνα-
 καλεῖσθαι — 119, 12 ἐξορίῳ ὑπέπεσον.
 ἐξοριστος: 47, 14 Or.
 ἐξοριῶ: intrans. 178, 14.
 ἐξουσία: 52, 12 τοῦ ἀθανάτου θεοῦ
 ἐξουσίαν Or.
 ἐξουσιαστής: 101, 2 ἐξουσιαστής τοῦ
 θανάτου (v. Christus) D.
 ἐξοχος: 47, 25 ἐξόχους ἐπαίνους Or.
 ἐξοφάινω: 171, 21 κατηγορίαν . . . ἐξοφῆναν.
 ἐξωθεν: 47, 3 ἢ ἐξωθεν οὐράνιος δόξα Or.
 ἐξώλης: 183, 20 ἐξώλεις λόγους C.
 ἐπαγγελία: 22, 9.
 ἐπαγγέλλομαι: 51, 20 ἐλπίδα τῆς ζωῆς
 ἐπαγγελλόμενοι Or — 164, 22 φρονεῖν
 ἐπαγγελλόμενοι C.
 ἐπάγω hinzufügen: 72, 10 λέγει . . . εἰτα
 ἐπάγει λέγειν u. ä. o. D.
 ἐπαδολεσχέω: 148, 31 ἐπαδολεσχόντων
 ἀναγνώσασιν.
 ἐπαθλοῦ: 194, 13 τὰ τῆς ἀθανασίας
 ἐπαθλα C — 200, 18 τῶν τῆς αἰώνιον
 ζωῆς ἐπάθλων ἀξιοῦσθαι C.
 ἐπανος: 47, 5, 9, 13, 25 Or, 48, 9 Or.
 49, 4 Or.
 ἐπαίρω: 184, 1 σπουδαῖς ἐπαιρομένη C.
 ἐπακούω: m. Gen. 68, 25 D — 189, 1 C.
 ἐπᾶν: m. Optat. 94, 15 D.
 ἐπαραιρέομαι: 164, 30 ἐπανήρομαι ἡρον-
 τίδα C.
 ἐπαλαιαμβάνω: 71, 5 D, 95, 23 D.
 ἐπανίληψις: 98, 5 D.
 ἐπαναπαύομαι: 111, 9.
 ἐπανίσταμαι: 159, 25.
 ἐπανορθόομαι: 200, 7 τὴν προτέραν
 ἐπανορθώσασθαι πλάνην C.
 ἐπάξιος: 48, 7 ἐπαίρους ἐπαξίους Or.
 ἐπαρχία: 113, 4, 12, 18, 31 (Canon 4) —
 175, 17.
 ἐπαρξάνω: intrans. 52, 24 ἐπαρξῆσεν Or.
 ἐπείγω: 46, 25 ἐπιθυμίας ἐπειγοῖσιν
 Or — 180, 6 ἡπειγμένως C.
 ἐπεῖπερ: oft im Dialog vgl. 64, 24, 66,
 6, 16, 80, 14, 21, 81, 24 D.
 ἐπέισακτος: 189, 17 C.
 ἐπερωτῶ: 96, 29 D, περὶ 67, 19, 84, 19 D.
 ἐπερώτησις: 66, 23 D.
 ἐπέχω: 184, 15 ἐπισχέτω γοῦν σε ἢ τῆς
 Ἀφροδίτης ὀμλία C — 182, 13 ἐπέ-
 χεσθαι = zurückgehalten werden.
 ἐπί: m. Gen. temporal: 3, 5 ἐπ' ἐσχίτων
 — 3, 18 ἐπὶ τῆς ἀνταρσίας τοῦ ἀνοσίον
 βασιλείσκον — 162, 5 ἐπὶ τοῦ παρόντος:
 — 162, 15 ἐπὶ τοῦ ἀσεβοῦς Δικινίου —
 local od. instrumental: 2, 16, 18 ἐπιμνή-
 μης φέρειν — 184, 4 ἐπ' ἀδείας C —
 185, 7 ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιμένω C
 — 67, 29 ἐστὶ νοῆσαι καὶ ἐπὶ τοῦ θεοῦ D
 vgl. 67, 18, 86, 5, 91, 15, 98, 25 D
 164, 34 ἐφ' ἡμῶν (bei uns) C — mit
 Dat.: 72, 5 ἐπ' ἄλλαις ἱστορίαις:
 D — z. Bezeichnung d. Zwecks: 185,
 14 ἐπὶ κακῶ C — m. Accus. 184,
 22 ἐφ' ὃ τι προπετεῖας ἐλληλακῶς C
 — 86, 7 φανεροῦσθαι ἐπὶ τὸ τοῦ
 ἀνθρώπου πρόσωπον — 110, 1 (Dia-
 typose 6).
 ἐπιβίωω: 165, 16.
 ἐπίγειος: 68, 24 πάντων ἐπιγείων D —
 82, 22 τὴν κτίσιν τὴν τε ἐπουράνιων
 καὶ ἐπίγειων D.
 ἐπιγινώσκω: 166, 2.
 ἐπίγνωσις: 93, 2 D — 141, 1.

ἐπιδείξιμι: 50, 9 Or — 85, 18 D — 181, 8 ἐπιδεικνύοντες C.
 ἐπιείκεια: 163, 4 ὑπὸ τῆς προσοίσης αὐτῶ θεοφίλους ἐπιείκειας.
 ἐπιζητέω: 51, 12 Or — 53, 11 Or.
 ἐπιθιάζω: 10, 27 πόσα . . . ἐπεθείασαν οἱ χορημολόγοι.
 ἐπιθιμῶ: m. Infin. 50, 5 Or — 97, 1 ἐπιθιμητὸν ἡμῖν = ἐπιθυμοῦμεν D.
 ἐπιθυμία: 46, 24 ἀγνῆς καὶ εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπιγοῦσης Or.
 ἐπικαλέομαι: 188, 19. 20 C. 192, 9 C.
 ἐπίκειμαι: 47, 12 τούτων . . . ἐπικειμένων τοῖς προθρόοις Or.
 ἐπίκλησις: 109, 23 διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως.
 ἐπικουρέω: 165, 2 ἐπικουρήσατε . . . τῇ ὁμοιοῖ C.
 ἐπικουρία: 183, 14 κοιφισμοῦ τινα ἐπικουρίαν εὔρασθαι C.
 ἐπιλέγω: 19, 13—84, 17 D.
 ἐπιμέλεια: 52, 22 μετὰ τῆς προσηγοῦσης ἐπιμελείας Or.
 ἐπιμένω: 83, 26 ἐπίμενε βιάζόμενος D.
 ἐπίνειος: 25, 2.
 ἐπινειώ: 149, 32.
 ἐπιπίσιος: 45, 20 ἐπιτελέσας . . . ἐπιπίσιον κατὰ Δικαννίον ἑορτήν.
 ἐπίνοια: 69, 9 D — 184, 10 C.
 ἐπιξενόομαι: 149, 15.
 ἐπιπληκτικός: 163, 30 γράφειν ἐπιπληκτικώτερον.
 ἐπιπρίω: 183, 16 ἐπιπρίονσαι τὸν ὀδόντι C.
 ἐπισημαίνομαι: 2, 19.
 ἐπίσημος: 51, 20 μετὰ ἐπίσημον κόσμον Or — 53, 5 ἐπισημότερος εἶναι . . . πέποιθα Or — 46, 8 τὴν ἐπισημοτήραν ὀδὸν (Comparativ = Superlativ) Or, vgl. 166, 26 ταῖς ἐπισημοτέραις αὐτοῦ πρόξεναι ἀπεσθῆσόμεθα — 134, 2 τοῖς μὲν ἐπισημοτέροισι ὁμοτραπέζοις λαβόν.
 ἐπισιζῶ: 51, 1 ὡς . . . τὸ φῶς . . . ἐπισκιασθῆναι Or — 83, 27 ἐπισιζᾷζειν ὡς νέφος πειρῶ τὸ . . . φέγγος D.
 ἐπισκοπή: 120, 6 ἐπισκοπῆς χειροτονίας ἕξωμένους.
 ἐπίσκοπος: sehr oft, bes. im Dialog.

ἐπιστροφή: 115, 21. 26 (Canon 12 var. ἐπιστρέφειαν) — 163, 35 ἐξ ἐπιστροφῆς (Soer. ὑποστροφῆς) προσλαμβάνεσθαι (Soer. συλλαμβάνεσθαι).
 ἐπισυνάπτω: 72, 15 ἐπισυνάψας εἶπε D.
 ἐπισυνορέπω: 167, 6 δευτέραν ἐπισυνορέπων (Soer. ἐπισυνάπτουσι) διαβολῆν.
 ἐπισωρεύω: 71, 25 μὴ σαντῶ . . . ἀρωμαῖς ἀνένδρους ἐπισώρευε D.
 ἐπίταγμα: 8, 13.
 ἐπιτελιζῶ: 185, 13 C.
 ἐπιτέρομαι: m. Dat. 102, 14.
 ἐπίτομος: 168, 8 ὡς ἐν ἐπιτόμῳ . . . ἐγρήνατο.
 ἐπίτροπος: 149, 1 ἐπίτροπον καθίστα . . . ἐπὶ τοῖς οἴκοι γινομένοις ἀναλώμασι.
 ἐπιφάνεια: 72, 4 οἰκονομίαν τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου D.
 ἐπιφανής: 16, 6 ἐπιφανείας ὁδοῦς Or — 47, 2 ἐπιφανεῖς καθίστησαν Or.
 ἐπιφημιζῶ: 32, 21 ἐκ τῶν ἐπιπεφημιζόμενων.
 ἐπιχρῶ: 166, 4.
 ἐπιχωριάζω: 172, 3.
 ἐπολέθριος: 49, 26 ἐπολεθρίον σκαιότητος ἑρημείαν ποιῆσθαι Or.
 ἔπομαι: 193, 16 ὃ δὲ τοῖτοις ἔπεται C.
 ἐπονεΐδατος: 128, 7 C.
 ἔπος: 2, 2 ὃ; ἔπος εἶπεῖν.
 ἐπουράνιος: 68. 23. 82, 22. 97, 30 D.
 ἐποφθαλιμίζω: 35, 9.
 ἐρόςμος: 96, 27 ἐρασιῶν μοι ὄντων τῶν ἱερῶν . . . λόγων D.
 ἐργαλεῖον: 67, 26. 27. 29. 68 u. s. o. D.
 ἐργαστήριον: 169, 14 τὰς ἡρίας . . . τοῦ . . . Ἀρειωνῶν ἐργαστήριον ἐκράτει — 185, 27 Ἀρειων ἡμῖν ἀνομίας ἐργαστήριον κατεστήσατο C.
 ἔργον: Gebäude 46, 13 ἐτι ἀρχομένον τοῦ ἔργου Or — 46, 21 τούτοις τοῖνων τοῦ τηλικούτου ἔργου ὁ τεχνίτης Or — Werk 76, 18 ἡγεῖσθαι τῶν ἔργων D — 47, 22 ἔργον ἰκανόν Or — 51, 16 ὄντα τοῖς ἔργοις Or — 49, 1 τὸ ἀθάνατον ἔργον Or.
 ἐρεσχελέω: 186, 15 διανοίῃ τῶν ἐρεσχελοῦντων C.

ἐροσχελία: 54, 30—175, 8—179, 34 C.
 ἔρημος: m. Gen. 83, 21 D.
 ἔρημόω: 83, 20 D.
 ἔρις: 53, 28 τὴν πολεμοποιῶν οὐκ ἀπελάσαντες ἔριν Or.
 ἔρημνεία: 49, 26 ἔρημνείαν ποιεῖσθαι Or.
 ἔρημνεύς: 183, 3 κακὸς ἔρημνεύς εἰκὼν τε καὶ ἀνδριάς ἐστὶ τοῦ διαβόλου C.
 ἔρημνέω: 65, 27 D. 95, 7 D.
 ἔρηπτόν: 185, 19 τὴ ἰοβόλα τῶν ἔρηπτόν C.
 ἔτερος: 46, 24 οὐδὲν ἕτερον εἰ μὴ Or — 129, 30. 181, 2. 21 οὐδὲν ἕτ. . . ἢ C.
 ἔτεροούσιος: 86, 4 D.
 ἔτι: 11, 24—13, 18—176, 9 ἔτι τε (δέ) καὶ — 119, 10 ἔτι μὴν καὶ — 33, 22 ὡς ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον.
 εὐαγγελικός: 53, 26 αἱ εὐαγγελικαὶ βίβλοι καὶ ἀποστολικαὶ Or.
 εὐαγγέλιον: 66, 14. 20 D. 79, 4 D. 89, 14. 22 u. o. D.
 εὐαγής: 96, 29 εὐαγεῖς ἀκοῆς D.
 εὐαφρόσυνος: 76, 10 D.
 εὐδαιμονέω: 47, 27 ἡ ἐμὴ διάνοια . . . εὐδαιμονεῖν δοκεῖ Or.
 εὐδαιμονία: 47, 17 τῆς εὐδαιμονίας τὸν τύπον Or — 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τὴν ἐλπίδα . . . κατέχομεν Or.
 εὐδοκέω: 49, 13 τὰ . . . μέγιστα τῆς αὐτοῦ θεότητος, οἷς ζῶμεν, οἷς εὐδοκοῦμεν Or.
 εὐδοκία: 3, 17 κατ' εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ.
 εὐεργεσία: 47, 21 τὰς θείας εὐεργεσίας Or, vgl. 48, 3 Or. 50, 3. 16 Or. 53, 4 Or — 71, 7 D. 86, 25 D.
 εὐεργέτημα: 47, 24 ἡ ἐμὴ διάνοια τῶν θείων εὐεργετημάτων χορησθεῖσα Or.
 εὐήθης: 186, 20 κατάβαλε τὸ εὐήθες τοῦτο ἀνόμημα C.
 εὐκλεια: 194, 4 ἡ τῆς ψυχῆς εὐκλεια C.
 εὐκληρία: 159, 5 ζήλω τῆς παρὰ τῶν πολλῶν εὐκληρίας — 174, 22 εὐκληρίαν (Thdt. εὐκλειαν) . . . προξενήσητε C.
 εὐκόλως: 48, 8 Or.
 εὐκοσμία: 195, 17 ἡ τῶν ὄλων εὐκοσμία C.
 εὐκταῖος: 130, 5 τὴν εὐκταίαν ἀγάπην C.
 εὐκτῆριον: 149, 19 εὐκτῆρια ποιεῖν.

εὐλάβεια Frömmigkeit: 33, 12 Ἀχιλλῆς . . . εὐλαβεῖα ἡμοῦ καὶ σοφία . . . διαπρέπων — 148, 6 ἑαυτὸν δι' εὐλαβείας τῷ θεῷ ἑταπεινοῦτο (von Constantin) — 189, 10 εὐλάβειαν σχήπεται (von Arius) C — Constantiu von sich selbst: 180, 6 πρὸς τὴν ἐμὴν ἐλθεῖν εὐλάβειαν C. 180, 29 παρὰ τῆς ἐμῆς εὐλαβείας C — Scheu. Respect: 45, 24 τοσαύτη τις εὐλάβεια κατὰ αἰδῶς τῶν ἀνδρῶν τὸν βασιλέα κατεῖχε vgl. 55, 18. 134, 14—151, 14 ἡ δὲ δέει καὶ εὐλαβεῖα ἀνανεῖν.
 εὐλαβέομαι Gott verehren: 181, 13. 19 C — 189, 20 = s. fürchten (Gegens. ἐλπίζω).
 εὐλαβής: 154, 15 ἀνηρ εὐλαβέστατος.
 εὐλαβῶς: 162, 16.
 εὐλαλος: 33, 18.
 εὐλογέω: 100, 8 ἴνα πάσαν ἡλικίαν εὐλογῆσῃ (von Christus).
 εὐλογος: 114, 4 ψήφω εὐλόγω οὐσῃ (Canon 6) — 181, 5 εὐλογον εἶναι . . . κατεφάνη C.
 εὐμαρῶς: 97, 2 D.
 εὐμένεια: von Gott 181, 20 C.
 εὐμετάδοτος: 33, 18.
 εὐνοια: 53, 16 Or.
 εὐνουχίζω: 112, 9 (Canon 1).
 εὐορκέω: 163, 22 εὐορκῶν πρὸς ἀπίτην.
 εὐπερίγραφος: 188, 13 δὺς . . . κίβλων εὐπερίγραφον C.
 εὐποιία: 8, 26—46, 6 Or.
 εὐπορία: τοῦ λέγειν 48, 17 Or. 49, 28 Or.
 εὐπρέπεια: 183, 5 κάλλος αὐτῷ εὐπρέπειαν προσμηχανόμενοι C.
 εὐπρόσωπος: 169, 22 ἰδὼν εὐπρόσωπον . . . ἐσοφίσαστο — 185, 12 διάστασιν εὐπρόσωπον . . . ἐπιτεχιζέιν C.
 εὐρίπιστος: 8, 30.
 εὐσέβεια: 70, 10 D. 92, 17 D — 184, 17 τῇ περὶ τὸν Χριστὸν εὐσεβείᾳ C.
 εὐσεβέω: 153, 35 τοῖς εἰς αὐτὸν εἰσεβούντας.
 εὐσεβής: 46, 24 εὐσεβοῦς ἐπιθυμίας ἐπειγοῖσης Or — εὐσεβῶς: 80, 20. 23 D. 92, 18 D.
 εὐταξία: 120, 1 τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐ-

ταξίαν τιπώσαντες — 135, 2 τῶν τῆς . . .
 εὐταξίας κανόνων.
 εὐτελής: 152, 26 πρὸς εὐτελοῦς γυναικός.
 εὐτεχνία: 83, 27 D — 162, 34—169, 10
 εὐτονος: 167, 16 φργῆ τε εὐτόνω χρησά-
 μενος.
 εὐτρεπίζω: 68, 18 D. 75, 17 D. 77, 7 D.
 εὐφημέω: 32, 5.
 εὐφραίνω: 18, 15 εὐφραινομένης (εὐθυ-
 νομένης H) τῆς ἀρχῆς.
 εὐφρῶς: 188, 24 καὶ μίλα γε εὐφρῶς C.
 εὐχαριστήρια: 13, 11.
 εὐχαριστία: 49, 4 εὐχαριστίας ἐπαίνοιο
 διαχέων Or.
 εὐχερής: 200, 3 εὐχερές σε μαθεῖν C —
 142, 5 καταμαθεῖν εὐχερές (Thdt. εὐ-
 πετές).
 ἐγάμιλλος: 9, 28 ἐγάμιλλον φρόνημα.
 ἐφαρμύζω: 189, 19. 20 C.
 ἐφίστημι: 146, 16 ἐπιστήσασα τὸν νοῦν,
 vgl. νοῦς.
 ἐφοδίων: 119, 19—116, 3 τοῦ δεσποτικοῦ
 ἐφοδίου μὴ ἀποστειρεῖσθω (Canon 13).
 ἐφοδος: 152, 10 ὅπως διαφύγῃ τὴν ἐφο-
 δον — 167, 22 ἐφοδον ποιήσας τῇ
 ἐκκλησίᾳ vgl. 169, 22.
 ἐφοῦδ: 166, 11 τὸ ἱερατικὸν ἐφοῦδ περι-
 τήσῃ.
 ἐχθρός: subst. 49, 25 Or — 129, 29 C
 = Teufel 52, 18 Or — adj. 50, 9 Or.
 ἐχρῖς: 190, 19 ἐχρῖς ἐνοσημῆνας δόγματι C.
 ἐζω: prägnant 70, 25 τὸ γὰρ ἦν . . .
 τὸ προῦπάρχον οὐκ ἔχει D — 187, 3
 εἰ πιστεῶς ἔχοιτο.
 ἐῶς: 52, 26 τῆς τε ἔως καὶ τῶν πρὸς
 δόσιν κορηπίδων Or.
 ἔωθεν: 153, 19.
 ἔως: 52, 25 ἔως δὲ τοσοῦτον (adv.) Or
 — 63, 29 ἔως ὅτε.

ζάλη: 120, 11 θοορίβων καὶ ζάλης ἐνέ-
 πλησε — 183, 19 ζάλαις καὶ . . . τρι-
 κυμίας κακῶν διαφορομένη C.
 ζῶω: 49, 13 ἔπεινα. οἷς ζῶμεν Or — 51,
 5 ὁ ζῶν τῆς ἀληθείας λόγος Or.
 ζητέω: 53, 29 λάβωμεν τῶν ζητομένων
 τὴν λύσιν Or — 65, 3 D — 72, 16 D
 — 81, 13. 16. 19 D.

ζήτημα: 65, 5 ζήτημα ἐνέβαλε D.
 ζήτησις: 88, 16 D — 81, 18f καταλείπει
 ζήτησιν D.
 ζυγομαχία: 55, 4 ἐπισκόπων τὴν πρὸς
 ἀλλήλους ζυγομαχίαν.
 ζωγράφος: 67, 9 D.
 ζωή: 47, 1 τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπείας
 Or — 51, 21 ἐλπίδα τῆς ζωῆς Or —
 94, 20 ἐκ τῆς ἀληθοῦς πηγῆς τῆς ζωῆς
 D — 95, 10 ff περὶ ταύτης τῆς πηγῆς
 τῆς ὄντως ζωῆς D — 104, 27 περὶ τοῦ
 λόγου τῆς ζωῆς C.
 ζωοποιός: 98, 20 ἄνευ τοῦ ζωοποιῶ (so
 A¹HR ζωτικῶ D. übr. HSS) D.
 ζωτικός: 98, 19 τὸ κατὰ φύσιν . . . ζωτικὸν D.
 ἦ: 4, 11 f οὐκ — ἀλλ' ἦ.
 ἠγέομαι: τῶν ἔργων 76, 18 D.
 ἠγουν: 13, 5 ὅ γε μὴν Ρουφίνος ἠγουν
 Γελάσιος — 153, 30 σέβας ἀπενέγκον-
 το . . . ἠγουν δόξαν . . . σχῶσι — 174,
 18 τοῖς πλημμεληθεῖσιν ἠγουν (Thdt.
 εἴτ' οὖν) κατὰ σάλλα συμβεβηκόσι
 C — 180, 2 φιλονεικίας ἠγουν μᾶλλον
 κακομαχίας C — 189, 29 μορφή . . .
 ἠγουν (var. εἴτουν) σχῆμα C.
 ἠδονή: 53, 23 Or.
 ἠλικία: 100, 5 εἰς προκοπὴν καὶ αὐξήσιν
 ἠλικίας D — 100, 8 ἵνα πᾶσαν ἠλικίαν
 εὐλογήσῃ D.
 ἠλιος: 81, 23 D.
 ἠμέρα: 50, 13 Or — 74, 27 ἡμέρας — νκ-
 τὸς D — 76, 7 ἐκ τῆς περιόδου τῆς
 ἡμέρας καὶ τῆς νκτὸς D.
 ἠμῆτερος: 169, 3 οἱ ἡμῆτεροι im Gegen-
 satz zu τοῖς διςμενῆσι.
 ἠμιθνής: 190, 23 C.
 ἠμιόλιος: 117, 5 ἠμιολίας ἀπαιτῶν (Ca-
 non 17).
 ἠρία: 169, 13 τὰς ἠρίας . . . ἐκράτει.
 ἠπειγμένως: 180, 6 C.
 ἠπίος: 49, 10 ἠπίαν . . . ἀνεξιστακίαν Or.
 ἦτοι: 73, 11 D — 89, 25 D — 92, 19 D — 147, 33.
 θάλαττα: 49, 6 f ἐπιβαίνων τὴν ἀγρίαν
 θάλατταν καταπατήσας ἐπέξενσε Or —
 81, 22 D.
 θαμί: 160, 5.
 θανάσιμος: 129, 6 θανάσιμα γέρομακα C.

θάνατος: 83, 11 D — 100, 23 ἐβασίλευσε | γάρ ὁ θάνατος . . . ἐπὶ τοῖς μὴ ἀμαρτήσαντας D — 100, 25. 29. 101, 3 D.
 θάτερος: 89, 17 τῶν θατέρων προσώπων D — 92, 20. 23 θάτερον τοῦ θατέρου D.
 θαῦμα: 46, 10 παντὸς θαύματος μείζον Or — 51, 25 τὸ μέγεθος τῶν οἰκωδωμάτων . . . παρέχεται τὸ θαῦμα Or.
 θαυμάζω: 79, 27 τὴν δέξαμιν D — 88, 20 θαυμάζομεν, πῶς D — 99, 14 θαυμάζοιτο τοῦ φιλοσόφου . . . εἰς τὴν ἀκρόασιν D.
 θαυμαστός: 46, 26 θαυμαστήν τινα κόσμον λαμπρότητα Or.
 θαυματουργός: 101, 10 ὁ θαυματουργῶν D.
 θαυματουργία: 100, 19 τὰς τε τῶν σημείων . . . θαυματουργίας D.
 θεία: Sehkraft: 52, 6 ἐπέπνευσε θείαν τοῖς . . . ὀφθαλμοῖς Or.
 θεάομαι: 48, 30 γυναικα . . . θεασάμενος Or — 181, 20 τεθεάμεθα τὸν ἄνδρα C.
 θεατής: 184, 12 τῆς μανίας πολέμων θεατής C.
 θεατός: 97, 30 D.
 τὸ θεῖον: 47, 9 ὁ πρὸς τὸ θεῖον ἔπαινος Or — 50, 26 μετὰ τῆς ἀγνοίας τοῦ θεῖου Or — 53, 27 περὶ τοῦ θεῖου φρονεῖν Or — 64, 19 μὴ ἄρα ἀφρωπόμορφον τὸ θεῖον D, vgl. 89, 16 D.
 θεῖος: 46, 14 θεῖω νεύματι Or — 47, 7 φρόβος θεῖος Or — 47, 19 τὰς θείας ἐνεργημάτων Or — 48, 13 ὁ θεῖος λόγος τῆς ἀληθείας Or — 48, 17 ὁ θεῖος σωτὴρ ὁ ἡμέτερος Or — 48, 22 ἀπὸ θεῖων διδασκαλιῶν Or — 48, 26 τῇ τοῦτον θεία προνοίᾳ Or — 49, 3 θεῖω ἰάματι Or — 49, 5 τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ σταθηρὸν βάδισμα Or — 49, 7 τοῖς θείοις ἔργεσι Or — 49, 21 τοῦ ἰδίου θεῖου πνεύματος Or — 49, 31 τῷ θεῖω νόμῳ Or — 52, 19 ἐκ τοῦ θεῖου νόμου Or — 50, 3 τῆς θείας ταύτης ἐνεργείας Or — 50, 12 θεῖον ὁρῶμεν οἰκτον Or — 50, 18 τὴν θεῖαν δυναστείαν Or — 52, 21 τὸ θεῖον καὶ ἅγιον πρόσταγμα Or — 53, 24 περὶ θεῖων πραγμά-

των Or — 67, 15 διὰ τῶν θεῖων πραγμάτων D — 68, 25 ἐκ τῶν θεῖων γραφῶν D — 80, 5 τὴν τῶν θεῖων ῥημάτων δύναμιν D — 87, 22 ὁ θεῖος Πέτρος D — 96, 26 θεία . . . τὰ . . . ἐκφωνηθέντα D — 97, 14 τοῦ θεῖου χαρίσματος D — 98, 14 τὸ θεῖον εἶδος D — 129, 20 τοῦ θεῖου νόμου C — 129, 29 θεῖαν χάριν C — 130, 1 θεῖαν βοήθησιν C — 167, 27 τὸ θεῖον γράμμα für das kaiserliche Schreiben — 183, 11 τῇ θεῖᾳ ῥήσει C.

θελήσις: 129, 8 θελήσει θεοῦ C.

θελῶ: 72, 7 D — 82, 3. 6 D.

θεμέλιος fundamentum: 46, 12 τοῖς θεμέλιους . . . ἐρριζῶσθαι . . . γινώσκωμεν Or.

θέμις: 47, 12 Or.

θεογνωσία: 149, 23.

θεόθεν: 53, 19 τῆς . . . θεόθεν . . . ἐλρήνησιν Or — 95, 6 θεόθεν ἐμπνευσθεῖς D.

θεολογέω: 87, 17 D — 88, 7 D — 89, 9 ἀπόδειξις θεολογοῦσα D.

θεομάχος: 64, 12 ἵππερ τοῦ θεομάχου Ἄρειου D, s. Ἄρειος.

θεομολήσις: 140, 7 τῶν θεομολῶν τυράννων.

θεόπνευστος: 53, 29 ἐκ τῶν θεοπνεύστων λόγων Or — 129, 16 ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς C.

θεοσπεπῶς: 119, 30.

θεός: 46, 7 τοῦ παντοδυνάμου θεοῦ Or. 49, 18. 50, 12 u. 6. τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ Or — 51, 27 ὁ πάντων δυνάστης θεός Or — 52, 12 τοῦ ἀθανάτου θεοῦ Or — 52, 14 δυνάμει τοῦ θεοῦ Or — 52, 17 τὴν τοῦ θεοῦ ἀγνωσίαν (Wortstellung!) Or — 53, 5 τοῦ ἀθανάτου καὶ τοῦ ἡμετέρου θεοῦ Or — 130, 4 τῷ παντεφώρῳ θεῷ C, vgl. auch 180, 17 C — 180, 23 τὸν τῶν ὄλων θεόν C — 187, 2 ὡ πάντων κηδεμῶν θεός C — s. a. λόγος und Χριστός.

θεοσέβεια: 128, 6 ὁ τῆς θεοσεβείας ἐχθρός C.

θεότης: 46, 20 τῇ τῆς θεότητος τοῦ ἡμετέρου σωτῆρος δυνάμει Or — 48, 21 γαληνῶ νεύματι τῆς αὐτοῦ θεότητος Or — 48, 29 τὴν ἀγνὴν αὐτοῦ θεότητα

- Or — 49, 13 Or — 50, 21 Or — 51, 14 τῆς οὐρανίου θεότητος Or — 65, 12 f μαῖς οἴσης τῆς τῶν ἀμφοτέρων προσώπων θεότητος D — 65, 16 τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ θεότητος D — 83, 15 τῆς τε θεότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς D — 83, 20 D — 88, 3 D — 90, 22, 26, 91, 9 μίαν θεότητα D — 99, 25 D.
- θεόφιλος: 96, 7 θεοφιλέστατε φιλόσοφε D.
- θεραπεύω heile: 10, 16 τὴν παλαιὰν ἀπιστίαν — 184, 20 τοὺς ἄλλους θεραπεύσαι C.
- θεράπων: 181, 10 τὸν τοῦ θεοῦ . . . γνήσιον θεράποντα C — 53, 1 τοῦ αὐτοῦ θεράποντος Or.
- θερμός: 162, 2 θερμοτάτην . . . τοῦ βασιλῆως ψυχὴν — 188, 20 εἶπέ μοι ὡς θερμότατέ σι C.
- θέσις: 46, 19 ἀκινήτων τῇ θέσει τῆς πίστεως Or — 188, 26 θέσειω νόμω C.
- θεσπίσμα: 2, 4 ἐκ . . . θεσπίσματος — 53, 27 τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεσπίσματα Or.
- θεωρίω: 76, 10 D.
- θεωρία: 50, 12 Or — 74, 9 D.
- θήρατρον: 11, 32.
- θησανρός: 184, 4 τὸν τῆς παρανοίας . . . θησανρόν C.
- θλίψις Sträuben: 149, 32.
- θόρυβος: 129, 5 τοὺς θορύβους . . . ἐτίκησε ἢ λαμπρότης.
- θράττω: 187, 23 C.
- θρέμμα: 168, 33 θρέμματα = Schafe oder Herde.
- θρησκεία: 33, 26 τῆς οὐρανίου θρησκείας — 50, 28 f τῶν θρησκειῶν τὰ γένη Or — 200, 4 εἰς τὴν ἡγουμένην . . . θρησκείαν C.
- θυσιαστήριον: 149, 21 θυσιαστήρια πηγύναι.
- θώπαξ: 162, 10.
- θωπεία: 149, 23.
- θῶψ: 158, 24 θῶπα ἀκροθίνιον τοῦνομα Εὐτόκιον.
- ἴμα: 49, 3 θείῳ ἴματι Or — 50, 15 τὴν τοῦ σωτηριώδους ἰματός ἀνεξιστασίαν Or.
- ἰάομαι: 184, 19 C.
- ἰατρός: 91, 22 ὡς ἰατρός ἄριστος D.
- ἴδιος: 9, 21 τοῦ ἰδίου θείου πνεύματος Or — 50, 12 ἰδίᾳ θεωρίᾳ Or — 50, 25 τὴν ἰδίαν λειτουργεῖ τάξιν Or — 51, 28 τῆς ἰδίας . . . ἀρετῆς Or — 95, 1 ἴδιον mit Gen. D — 98, 20 ἰδίως D — 162, 30 κατ' ἰδίαν = privatim.
- ἰδοί: 71, 12 D — 85, 12 D — 89, 8 D — 91, 14 D — 184, 17 ἰδοὺ δὴ πάλιν αἶ C.
- ἰδρῶν: 191, 16 C.
- ἱερατικός: 118, 18 ὁ ἱερατικός κατάλογος.
- ἱεροφάντης: 94, 2 ὁ ἱεροφάντης Παῦλος D.
- ἱερών: οἱ ἱερωμένοι 109, 9 — 118, 16, 17, 22 — 162, 12.
- ἰθῆνω: 180, 34.
- ἱκανός: 47, 22 ἔργον ἱκανόν Or.
- ἱκεσία: 93, 30 διὰ τῶν . . . ἱκεσιῶν ἑμῶν D.
- ἱκετεῖω: 164, 32 C — 184, 14 C.
- ἱκέτης: 184, 17 ἱκέτης ἔρχομαι C.
- ἴλωσ: 92, 9 D — 157, 4, C.
- ἴνα: 92, 23 διὰ τοῦτο . . . ἴνα D — 96, 30 mit Ind. fut. D.
- ἰσβόλος: 185, 19 τὰ ἰσβόλα . . . πέφηνεν C.
- ἰός: 184, 24 C — 190, 19 C.
- ἱππῆλατος: 188, 12 ἱππῆλατον πεδίον C.
- ἰσοδύναμος: 66, 13 D.
- ἰσόπεδος: 46, 17 ἰσόπεδος πορεία Or.
- ἰσοπροσῆγορος: 79, 7 D.
- ἰσοσχέλιος: 86, 6 τὸ ἰσοσχέλιον D.
- ἰστορέω: 76, 6, 17 D — 148, 24 Ἰνδῶν ἰστόρησεν.
- ἱστορία: 72, 5 D — 76, 9 D — 148, 13 ἱστορίας ἔνεκα — 148, 15 ἱστορίας χάριν.
- ἴστωρ: 77, 8 ἴστωρ γενόμενος D.
- ἰσχυρός: 52, 2 ἰσχυροτάτοις νεύροις Or.
- ἰσχός: 200, 2 C.
- ἰσχῶ: 100, 23 οὔτε ἑαυτοῦ . . . ἀρπῆσαι ἰσχῆσαιμεν D.
- ἴσω: 47, 18 Or.
- ἰταμότης: 183, 8 C.
- ἴγνος: 49, 7 τοῖς θεοῖς ἴγνῃσι Or.
- καθῆ, καθάπερ: sehr oft — vgl. 66, 2, 10 D — 69, 3 D — 91, 6 D — 101, 1 D.
- καθαίρω: 50, 19 Or — 117, 6, 27 (Canon 17, 19) — 184, 23 C.

- καθάπαξ: 183, 5 C.
- καθαρός: 46, 25 καθαρῶς διανοίας πεποιθήσει Or — 200. 15 καθαρὰν . . . δύνωσαν C — 53, 5 καθαρότητι πίστει Or — 192, 6 καθαρὰν . . . συνείδησιν C — 181, 9 τὸ τῆς ἐμετέρας κρίσεως καθαρὸν τε καὶ ἑδύστροφον C — 181, 31 τὸ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καθαρὸν C.
- καθαρότης: 182, 21 — 49, 18 Or — 67, 5 D — 53, 11 τὴν καθαρότητα τῆς καθολικῆς πίστεως Or.
- καθέδρα: 189, 3 τῆς ἀφορισμένης καθέδρας κίβλη περιγράφειν C.
- καθιδρόω: 51, 19 Or.
- καθικετεύω: 93, 28 D.
- καθίστημι: 47, 2 ἐπιφανεῖς καθίστησιν Or — 50, 5 ἀγανῆ καταστήσαι Or — 191, 10 ἡμᾶς εἰς φῶς κατέστησας, σεαντὸν δὲ εἰς σκότος C — 188. 16 εἰς μέσους καταστήσω C.
- καθολικός: 46, 9 καθολικὴ ἐκκλησία Or u. δ. — 53, 11 τῆς καθολικῆς πίστεως Or u. δ. — ἐν καθολικαῖς (sc. ἐπιστολαῖς) 87, 16 D — 96. 20 D.
- καθόλου: 112, 26 — 114, 1 — 116, 6.
- καθομολογέω: 89, 20 D — 92, 2 D.
- καθορᾶω: 51, 11 Or.
- καθουσιώω: 49, 17 τῆς ἐμῆς καθουσιωμένης ψυχῆς . . . τὴν καθαρότητα Or.
- καθουσιώσις: 48, 13 Or — 49, 27 Or — 200, 16 C.
- καθυποκρίνομαι: 191, 23 C.
- καθεποιάττω: 148, 5 — 154, 14.
- καθώς: oft — vgl. 70, 1 D — 71, 4 D — 72, 20 D — 16, 21.
- καινότερον (denno?): 151, 36.
- καιότης: 98, 4 D.
- καιρός: 52, 20 εἰς ἐκείνον γῆρ καιροῦ Or — 67, 19 ἐπὶ τοῦ παρόντος καιροῦ D — 166, 9 προβάντος τοῦ καιροῦ.
- καίτοι = καίπερ: 151, 37 — vgl. γε.
- κακοδοξία: 128, 9 C — 181, 27 C.
- κακόδοξος: 88, 25 κακοδόξοις . . . ἐννοίας D.
- κακομαχία: 180, 2 C.
- κακόνομα: 49, 29 Or.
- κακοτεχνάομαι: 129, 4 κακοτεχνήσάμενος C.
- κακοτροπία: 18, 10.
- κάλαιμος: 184, 24 C — 187, 15 C.
- κάλλος: 183, 5 C.
- καλοκάγαθης: 102, 11 ὁ δὲ βασιλεὺς ἔμφροντον ἔχων τὸ καλοκάγαθές.
- καλός: 48, 9 τῶ πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶ Or.
- καμπτήρ: 75, 27 ἐπ' αὐτὸν τὸν καμπτήρα ἐπανιών D.
- καρών: oft, vgl. 112ff.
- καρπός: 47, 1 ἀθανασίας καρπὸν ἀθροίζουσα Or.
- καρποφορέω: 101, 6 D.
- κατά: m. Acc. 50, 13 καθ' ἡμέραν καὶ κατὰ χρόνον Or — 1, 25 — 2, 1 κατὰ τὴν ἐνδοξον — 5, 26 κατὰ τὴν βίβλον — 67, 21 κατὰ τὸ αὐτὸ D u. ä. δ. — 159, 29. 34 τοῦ κατὰ Ἰερειον προσβυτέρον, vgl. 169, 16 — 162, 20 — 44, 9 κατὰ λέξιν = wörtlich — m. Gen. oft; vgl. 22, 1 — 85, 8 D — 93, 18. 25 D — 11, 19 — 3, 2 κατὰ τῶν σοφισμῶτων . . . ἐπιλέσεις.
- καταβολή: 75, 12 u. δ. πρὸς καταβολῆς κόσμον D.
- καταδουλόω: 47, 22 Or.
- καταθαράζω: 161, 31.
- κατακρίνω: 186, 27 C.
- καταλαζονεύομαι: 62, 25.
- καταλαμβάνω: 52, 28 Or — erreiche: 48, 2 τοὺς ἀνωτέρω . . . τύπους καταλαμβάνει Or — 163, 26 καταλαμβάντα . . . τὴν Ἀλεξάνδρειαν, vgl. 167, 13 — 168, 31 — 169, 32.
- καταλείπω: 55, 9 καταλείψας — 119, 5 καταλείψαντες.
- καταλήπτικον (τὸ): 98, 27 D.
- κατάληψις: 99, 1 D.
- κάταλος: 152, 6 ἕλην κάταλον καὶ βαθινάτην.
- κατάλυω: 53, 22 καταλυθέντων τῶν πολεμίων Or.
- καταμίχνομαι: 194, 18 C.
- καταναγκάζω: 188, 9 C.
- καταντῶω: 48, 13 Or.
- καταξιώω: 48, 19. 30 Or — 49, 23 Or — 53, 16 Or.
- καταπατέω: 49, 6 Or.

- καταπίπτω: 51, 16 Or — 68, 10 καταπίπτεις ἐκ τῶν σεαντοῦ λόγων D.
κατάρρητος: 190, 23 C.
καταρχή: 91, 22 ἐκ πρώτης καταρχῆς τῶν λόγων D.
κατασκέλλω: 190, 22 κατέσκληκεν C.
κατασκευάσμα: 116, 20.
κατασκευή: 67, 25. 28 D.
καταστέλλω: 159, 25 ἵνα συμφορὰν καταστείλῃς.
καταστρέφω: 7, 8 καταστρέφει τὸν βίον, vgl. 14, 27.
καταστροφή: 187, 11 πρὸς ἔσχατον ἀποκλινεῖς καταστροφῆς C.
κατατολιμάω: 88, 25 D.
καταφλέγω: 83, 8 D.
καταφοίτησις: 98, 1 D.
καταχρηστικῶς: 36, 4.
κατεπέχω: 176, 31 κατεπέχουσα viell. volkstümlich für τῷ δακτύλῳ δεικνύσα (vgl. Thdt. 86, 9f).
κατενθύνω: 148, 7.
κατέχω: 49, 15 Or.
κατηγόρημα: 180, 31 C.
κατηγήσις: 180, 31 οὕτως τεταπεινωμένον καὶ κατηγῆ θεεάμεθα τὸν ἄνδρα C.
κατηγέομαι: 112, 15. 18—116, 9—165, 32.
κατήχησις: 116, 10.
κατισχνόω: 190, 21 τὸ σῶμα πᾶν κατισχνωθέν C.
καίτνω: 167, 20.
κίλεσις: 129, 6 κατὰ θεοῦ κίλεσιν C — 182, 22 κατὰ τῆς βασιλικῆς κελύσεις.
κεφαλαία Kopfsteuer: 191, 15 προσθήκη κεφαλαίων δέκα.
κεφάλαιον: 46, 9 ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ ἁγιατοῦ νόμου τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Or.
κεφαλή: 128, 18 κεφαλῆς ὑποστήσεται τιμωρίαν (capitis damnatio) C.
κηδεμών: 51, 6 τῆς ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών Or.
κηλῆς: 159, 26 μὴ . . . ἀθώοις αἵμασι κηλίδα . . . προσάψῃς.
κηρυγμα: 183, 19 C.
κινέω: 52, 5 Or — 80, 10 D.
κίνησις: 189, 2 τὴν κατὰ τὸν τόπον κινήσθαι κίνησιν.
κίων: 46, 19 κίονες χιόνας λαμπρότεροι Or.
κληρικός: 116, 32 (Canon 17).
κληρώω: 77, 16 D.
κλίμαξ: 108, 8.
κλίνω: 151, 19. 153, 14 γόνυ κλίνασα.
κοινός: 53, 9 τῆς ἀγνῆς κοινῆς τε πάντων ἡμῶν μητρός (von der Kirche) Or — 53, 18 τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων συμφέρον Or — 53, 20 κοινῶς Or.
κοινωνία: 194, 14 ἀγάτης κοινωνία C.
κόλπος: 55, 8 ἐν τῷ οἰκείῳ κόλπῳ θέμενος.
κομιδῆ: 48, 3 στενὸν κομιδῆ Or — 149, 4 κομιδῆ νήπιον (vgl. Eus.).
κομιτάτον: 163, 9 ἐπὶ τὸ κομιτάτον γενέσθαι — 179, 15 φθάσας τὸ κομιτάτον.
κόπος Ermüdung: 166, 24 μήπως κόπον ἐμπούσωμεν.
κορέννιμι: 47, 24 ἢ ἐμὴ διάνοια τῶν θεῶν ἐβεργετημίτων κορεσθεῖσα Or.
κορυβαντιάω: 62, 13 κορυβαντιῶν ἀλαζονικῶς . . . ἐφέρετο.
κορυφή: 46, 11. 15 Or.
κόσμος: Schmuck 46, 26 κόσμον λαμπρότητα Or — 51, 20 μετὰ ἐπίσημον κόσμον οἰκοδομοῦντες Or — Kosmos 51, 17 Or — 50, 24 Or — 52, 16 Or — 67, 25 D — 68, 1. 14 u. 8. D.
κορυφισμός: 183, 14 κορυφισμοῦ τινα ἐπιζονορίαν εἴρασθαι C.
κραδαίνω: 184, 3 τὰς γλώττας κραδαίνουσα C.
κρατέω: gelte 113, 12 κρατεῖτω ἢ γνώμη vgl. 113, 27. 114, 5. 7 (Canon 5—7). 1, 24 — transit. 101, 20 πίστις, ἦντινα . . . ἢ ἐκκλησία . . . κρατεῖ D — vgl. 3, 23 — 160, 12 — 149, 29 — 83, 10 ἐκρατίθη σαρκί D.
κρατύνω: 154, 7 τὴν ἐξεῖσε κρατινθεῖσαν τοῦ Χριστοῦ πίστιν — 164, 23 ἄπερ . . . ὠρίσθη καὶ ἐκρατίθη C.
κορηνίζω: 72, 1 D — 81, 15 D — 84, 12 D.
κορημός: 71, 26 κορημοῖς ἐπιβάς D.
κορηπίς: 52, 27 τῆς τε ἐφᾶς καὶ τῶν πρὸς δόσιν κορηπίδων πατεψηφίσαστο Or.
κρίνω: 10, 2 οὕτω κεκοιμένης τῆς μάχης — 78, 6 u. 8. κρίνω κατὰ πρόγνωσιν D.

κρίσις: 180, 27 θεία κρίσει κληθείς C.
 κριτήριο: 187, 10 C.
 κριτής: 51, 28 Or — 93, 18 D.
 κριτικός: 76, 19 κριτική σοφία D.
 κροῖω: 53, 15 (πυλῶνας) D.
 κρουήνοις: 188, 14 C.
 κτίζω: κτιστός sehr oft im Dialog, vgl. 66, 3. 5 — 67, 8. 12. 26 — 68, 1. 13 etc.
 κτίσις: 70, 4 D — 75, 3. 5 D — 82, 22 D — 85, 20 D — 86, 20 D.
 κτίσμα: 67, 23 D — 68, 14 D — 70, 21 D — 84, 25 D — 85, 4. 15 D.
 κτίστης: oft; vgl. 85, 4 κτίστης καὶ δημιουργός D.
 κτώω: 166. 32.
 κυριακός: 46. 11 τὸ κυριακὸν οὐκ ηγήριον Or — 46, 28 τοῦ περιβόλου τοῦ κυριακοῦ Or — 47, 6 ὁ κυριακὸς οἶκος Or.
 κίριος (ὁ): 72, 4. 6. 16 D — 73, 20 D — 77, 21 u. o. D.
 κυρίως: 73. 10 D.
 λαϊκός: 119. 1.
 λαμβάνω: 46, 15 αἰσθησιν λαβεῖν Or — 48, 19 ἐκ παρθένου λαβεῖν Or — 52, 19 ἐκ τοῦ θεοῦ νόμον λαβεῖν Or — 83, 8 D — 90, 6 λάμβανε . . . ἑποθήκας D — 96, 30 D — 98, 15. 22 λαμβάνει σάρκα D.
 λαμπρός: 46, 19 χιόνος λαμπρότερον Or.
 λαμπρότης: 46, 17 τῆ λαμπρότητι τοῦ φωτός χρομένη Or — 47, 17 εἰς τὴν τοῦ αἰθίου καὶ ἀθανάτου φωτός λαμπρότητα Or — 48, 30 Or — 51, 1 τὸ φῶς τῆς λαμπρότητος Or — 51, 7 Or — 51, 13 φαιδρότητα ἀγνῆς λαμπρότητος Or — 51, 17 τοῦ κόσμου τὴν λαμπρότητα Or — 53, 2 Or — 129, 7 ἀληθείας λαμπρότης C.
 λαμπροφανής: 16, 9 ὅσος λαμπροφανής.
 λαός Volk Gottes: 200, 9 C — 86, 25 D — 100, 11 D.
 λατρεία: 181, 11 f διὰ τῆς ἐμῆς πρὸς τὸν θεὸν λατρείας C.
 λέγω: 129, 5 f ἔν' οὕτως εἶπω C — 191, 23. 26 ὡς εἰπεῖν C.
 λειτουργέω: 50, 25 λειτουργεῖ τάξιν Or.
 λειτούργημα: 192, 2 C.
 λειτουργία: 165, 15.
 λεληθότως: 21, 18.

λεξιδίου Lesart: 21. 13.
 λέξις: 66, 26 οὐ μικρόν ἢ λέξις παρέχει ἄγωνα D — vgl. 71, 5. 21. 72, 2. 7. 79, 29. 80, 5 D.
 λευκός: 88, 14 λευκότερος ἡρώσεως D — 90, 27 λευκότερον (Adv) D — 91, 27 λευκότερα (Adv) D.
 λεωφόρος: 84, 11 f τῆς βασιλικῆς λεωφόρον τοῦτ' ἔστι τῆς ἀποστολικῆς πίστεως D — 180, 14 πρόσκειον ἐν μέσῳ τῆς λεωφόρου C — 5, 28 τῆ λεωφόρῳ τῆς ἀληθείας.
 ληστήριον: 183, 15 τί . . . ἡμᾶς τὸ ληστήριον . . . τιρώσσει C — 195, 12 ἢ τοῦ ληστήριον . . . δεινότης C — 200, 5 τοῦ οὐκ εἰλον ληστήριον C.
 λῆψις: 148, 25 λῆψις . . . τῶν ἀναγκάων.
 λίαν: 5, 22 παλαιὸς λίαν — 60. 27 λίαν τρυγόμενοι — 61. 14 λίαν θαυμαζόμενος — 63, 21 λίαν οὐκ ἔρῳ φωνῆ — 135, 10 λίαν ἐρόμοδιον — 160. 6 λίαν ἐν τοῖς οὐκ εἰσότητοις — 166, 29 ἀπερχθῶς λίαν — 169, 34 δι' ὀλίγον λίαν — 179, 5 λίαν πιστότατος — 185, 22 λίαν ἁστυεῖον C — 190, 29 ρεανικῶς γε λίαν C — 190, 16 ὦ τῆς ματίας λίαν C.
 λίβελλος: 54, 25, 30 — 55, 2. 7. 15.
 λιπαρέω: bitte 22, 9 ἐπαγγελίας λιπαρηθεῖς — 149, 28 βασιλέως . . . παρακλήσεισι λιπαροῦντος.
 λογίζομαι: 48, 11 Or.
 λογισμός: 80, 24 D — 88, 24 D — 46, 26 κόσμον λαμπρότητα σωτήριος προσέγγαγε λογισμός Or — 52, 8 τῆς διανοίας . . . τὸν λογισμὸν Or — 52, 9 τῆς διατηρώσεως τὸν λογισμὸν Or — 52, 17 λογισμοῦ ἀμαρτήματος Or — 53, 10 ὁ λογισμὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς Or.
 λόγος: 6, 2 θεοῦ λόγον — 46, 5 λόγος προσφωνητικὸς — 48, 7. 14 Or — 49, 16 Or — 52, 19 μήτε λόγῳ μήτε ἀρῶμῳ Or — 67, 2 D — 68, 10 D — 74, 13 ἐν βίβλῳ λόγων μυστικῶν Μωσέως D — 80, 10. 16. 18. 27 D — 81, 1. 3 οὐ λόγῳ μόνῳ . . . ἀλλὰ ἀληθῶς D — 83, 3. 8 — 89, 20 D — 90, 10. 97, 6. 98, 6. 27. 99, 1. 100, 13 D — 108, 12 λόγος διδασκαλικὸς — 186, 9 ἐν

τῷ ὑπερέχοντι λόγῳ C — 187, 26 ποι-
 κίλοις λόγοις C.
 λοιπός: 46, 16 ἀπασῶν τῶν λοιπῶν
 ὄλων Or — 50, 11 τὰ λοιπὰ ἔθνη Or —
 50, 16 τοῖς λοιποῖς Or — 52, 10 τὰ
 δὲ λοιπὰ Or — 53, 5 τὸ λοιπόν Or —
 72, 16 — 85, 27 — 94, 10 λοιπόν (Adv)
 D — 92, 10 τῶν λοιπῶν D — 129, 3
 λοιπόν C u. δ.
 λόκος: 191, 13 C.
 λυμῶν: 179, 3 — 189, 15 C.
 λύσις: 53, 29 Or.
 λυσιτέλεια: 48, 20 Or.
 λυττώω: 189, 29 C.
 λυτρώομαι: 100, 26 τῆς τοῦ θανάτου
 ἔξουσίας . . . λυτρώσασθαι D.
 λῆω: 99, 21 τὰ ληθέντα D.
 λύβη: 173, 13 τὴν Ἀρείου λύβην εἰσδε-
 δεχημένους.
 μαθητής: 101, 21 D.
 μακαριότης: 67, 6 D.
 μέλα: 48, 2 καὶ μέλα εἰκότως Or — 62,
 8 ἐν μέλα ῥῆστα — 185, 2, 22 C —
 188, 24 καὶ μέλα γε C u. oft —
 μᾶλλον: 47, 6 μᾶλλον δὲ Or — 50, 5
 τί γὰρ μᾶλλον ἢ . . . Or — 50, 20 ἀλλὰ
 μᾶλλον . . . ἐναντίως ἢ ἀπέβη Or —
 67, 19 D — 82, 5 μᾶλλον δὲ καὶ D —
 84, 24 μᾶλλον δὲ D — 193, 8 μᾶλλον
 δὲ C — μάλιστα: 16, 10 — 47, 26 εἰ
 καὶ τὰ μάλιστα Or — 49, 19 μάλιστα
 δὲ καὶ ἐξαιρέτως Or — 51, 24 Or —
 53, 10 Or — 93, 31 D — 129, 31 μέ-
 λιστα ὅπου γε C — 169, 7 μάλιστα
 καὶ — 150, 10 ὡς ἐνι μάλιστα vgl.
 153, 23.
 μανία: 49, 25 ἄμετρος τῶν ἐχθρῶν μα-
 νία Or — 50, 14 πυρόδους μανίας
 ὁστρα(φ)ελαντομένους Or — 50, 22 ἢ
 τῶν ἀνθρώπων μανία Or — 184, 12
 τῶν τῆς μανίας πολέμων C.
 μαγκός: 192, 9 καὶ μὲν τι μακίζον
 ἐνεῖναι δόξῃ C.
 μέγιστος: 71, 16 D — 83, 17, 18 D.
 μαρτυρία Schriftzeugnis: 68, 21, 25 D
 — 69, 10, 70, 27 D — 85, 10, 14, 18,
 88, 6f D u. δ.

μαρτύρομαι: 89, 21 μεμαρτύρηται D.
 ματαιότης: 190, 26 C.
 μεγαλειόν: 98, 21 τοῖς μεγαλείοις τοῦ
 Θεοῦ D.
 μεγαλανχέω: 22, 2.
 μεγαλειότης: 92, 9 ἢ φθία μεγαλειότης D.
 μεγαλοπρέπεια: 48, 10 Or.
 μεγαλοφῶς: 119, 29.
 μεγαλύνω: 101, 27 D.
 μέγας: 59, 29 μεγάλως τε καὶ πλατίως
 Or — 93, 13 μέγα (Adv.) D — 46, 18
 παντός θαύματος μείζον Or vgl. 176,
 35 — 49, 20 παντός ἐπαίνοιο μείζονα
 δικαιοσύνην Or — 49, 13 τὰ μέγιστα Or.
 μέγεθος: 48, 3 ἀμέτρον ὄντος μεγέθους
 τῶν ἐνεργειῶν Or — 48, 14, 50, 17,
 51, 22 Or — 83, 20 τὸ . . . μέγεθος
 (acc. graec.) D.
 μεῖοομαι: 80, 25 μειοῦται D.
 μέλων: 49, 14 τῆς μελλούσης εὐδαιμο-
 νίας τὴν ἐλπίδα Or.
 μέλος Glied: 49, 2 τῶν μελῶν χυθέντων
 καὶ διασπασθέντων ὄλων Or — 52, 1
 τῶν πάντων μελῶν τὴν συζυγίαν συν-
 ἔδρασε Or — 132, 8 (var. μέρος).
 μεμβράνη: 2, 10 ἐν μεμβρόναις.
 μίντοι: 52, 29 Or — 128, 15 C — 150,
 31 — 161, 26 — 162, 4 — 174, 27 — 182, 2
 C — 183, 18 C — 187, 13 C — 188, 23 C.
 μέρωμα: 190, 25 C.
 μεσίτης: 189, 28 ὃ τῶν θηρίων μεσίτα C.
 μετά: 47, 4 μετὰ τοῦ προσήκοντος ἐπαί-
 ρου Or — 52, 25 ἢ ἕλη μετὰ τῆς σκαι-
 οτήτος τῶν ἀνθρώπων προήχθη Or
 — 172, 15 μετ' οὐδ' πολί.
 μεταγενής: 65, 28, 66, 7, 71, 23, 75, 2,
 77, 23, 92, 24, 25 D.
 μεταγεννώ: 80, 29 μεταγεγεννημένος D.
 μεταλλάττω: 165, 11 μακαρίῳ τέλει μετ-
 ἀλλάττει τὸν βίον.
 μέταλλον: 56, 24 τοῖς μετέλλοις συνέ-
 χεσθαι.
 μετᾶστασις: 98, 2 D.
 μετατρέπω: 18, 13.
 μεταχειρίσις: 117, 4 (Canon 17) τόκου
 λαμβάνων ἐκ μεταχειρίσεως.
 μεταχρόνιος: 92, 25 μεταχρόνιον τοῦ
 παρό: D.

- μετόπωρον: 113, 25 *περὶ τὸν τοῦ μετώπων καίρον*.
 μετριότης: 47, 21 *τὴν μὲν μετριότητα . . . θεὸς . . . κατεδουλώσατο* Or — 48, 11 *τῆς ἐμῆς μετριότητος τὴν καθ' οἰώσω* Or.
 μέτωπον: 46, 18 *τὸ μέτωπον* (sc. *τῆς κορυφῆς*) *ἀστροειδέϊ σφραγίδι γεωσμημένον* Or — 53, 13 *τὸ μέτωπον τῆς οὐκείας αἰδοῦς*: Or.
 μηδεῖς: 21, 12 *μηδεμίαν μοῖραν τῶν . . . πραγμάτων ἐμνημόνευσεν*.
 μῆρ: 58, 25 *ἀλλὰ μῆρ καὶ . . . δέ* — 89, 26 D — 191, 21 *καὶ μῆρ* C — 118, 28 *μὴ μῆρ ἀποξενγυσθαι* — 57, 16 *οὐ μῆρ ἀλλὰ καὶ* — 56, 9, 119, 26, 158, 4 *οὐ μῆρ δέ ἀλλὰ καὶ* — 2, 24 *οὐ μῆρ δέ ἀλλὰ γὰρ καὶ* vgl. 5, 22, 25 — 32, 24 — 119, 26 — 168, 8.
 μῆρῳ: 10, 5.
 μήστιω: 189, 24 C.
 μήτηρ: 53, 9 von der Kirche *τῆς πάντων ἡμῶν μητρός* Or.
 μηχανοπολίτης: 114, 2 (Canon 6).
 μηχανάω: 185, 14 C.
 μηχανή: 11, 26 *εἰς μηχανῆς εἶδος* — 82, 23 *οὐκ δογάνοις οὐτε μηχαναῖς* D.
 μηχανήμα: 11, 30.
 μαίνω: 51, 17 *τοῦ κόσμου τὴν λαμπρότητα . . . μαίνοντες* Or — 200, 5 *θεοῦ ὄνομα . . . ἐμίανεν* C.
 μαιφονία: 8, 15 — 21, 30.
 μακρός: 191, 20 *ταῖς μακραῖς σου ζήτησεσιν ἐμπλακέντες* C.
 μικρομεγέθης (var. μικρομέγεθος): 33, 18.
 μικρός: 48, 27 *μικρῶ τινι τροφῇ* Or — 49, 16 *μετ' αὐτῆς τῆς μικρᾶς τοῦ λόγου παρασκευῆς* Or — *μικρόν* (Adv.) S4, 13, 85, 5, 91, 15 D.
 μικροπνυχία: 113, 14, 23.
 μισγάθος: 140, 16 *ἐπὶ τοῦ μισαγάθου ἐχθροῦ δαίμονος*.
 μισθοδοτώ: 22, 4.
 μισόθεος: 19, 1.
 μῖσος: 181, 22 C.
 μνημόσυνον: 165, 20 *τὸ μνημόσυνον . . . περιελεῖν*.
 μονήρης: 188, 22 *ὃ τῆς μονήρους δινόμεως πάτερ* C.
 μορογενής: 71, 2, 80, 26, 81, 25, 97, 39 D u. ὁ.
 μόνως: 166, 34.
 μόρφωμα: 190, 3 C.
 μοχθηρία: 84, 22 *ἐπὶ τὸν βιθὸν τῆς μοχθηρίας Ἀρείου* D — 96, 11 *τὴν ἀσεβῆ μοχθηρίαν Ἀρείου* D.
 μυριανδρος: 14, 7 *στρατόπεδον μυριανδρον*.
 μυσάρως: 182, 7.
 μῦσος: 177, 10 — 182, 14 — 163, 28 *ὡς μῦσος γὰρ αὐτὸν* (sc. Arius) *ἐξετρόπετο* vgl. 178, 32.
 μυστήριον: 93, 14, 96, 23, 98, 28, 30 D — 110, 15 *τῆς κατὰ σάρκα αὐτοῦ οἰκονομίας μυστήριον* — 181, 20 *τὰ ἅγια μυστήρια τῆς εὐμενείας* C.
 μυχός: 185, 21 C.
 μῦω: 148, 16 *παῖδας μεταμημένους . . . εἰς . . . παιδεῖαν*.
 ναί: 78, 1, 3, 4, 5, 7, 86, 1, 90, 20 D.
 ναός: 51, 20 *ναοὺς . . . οἰκοδομοῦντες* Or.
 νεανικός: 190, 29 *νεανικῶς γε λίαν* C.
 νεαρός: 10, 15 — 118, 13.
 νεογενής: 189, 13 C.
 νεόκτιστος: 189, 13 C.
 νεῦμα: 82, 19 D — 46, 14, 52, 25 *θεῖον νεύματι* Or — 48, 20 *γαληρῶ νεύματι* Or — 50, 21 *σιωπηρῶ νεύματι* Or — 82, 18 *νεύματι πατρικῶ* D — 154, 13 *θεοῦ νεύμα*.
 νευροκοπέω: 56, 23.
 νεῦρον: 52, 2 Or.
 νέφος: 74, 27 D — 83, 8, 28 D.
 νεωτεροποιία: 8, 27 — 120, 14.
 νηπιόθεν: 119, 2.
 νικητής: 49, 10 *νικητῆς ὢν ἐν πᾶσι* Or. u. oft im Kaisertitel.
 νιβάς: 61, 24 *νιβάδες* (sc. *λόγων*).
 νοερός: 67, 3 *τῇ νοερῶ . . . οὐσίᾳ* D — 67, 12 *ἐν τῷ νοερῶ ταμίῳ τῆς ψυχῆς* D — *νοερόν* (Adv.) 67, 2, 8 D.
 νοέω: 51, 24 Or — 65, 5, 23, 66, 19, 67, 1, 29 D — 73, 14 *σλλογισώμεθα . . . καὶ νοήσομεν* D — 73, 19, 75, 22, 85,

6. 86, 20 D — 8, 23. 91, 12. 15 πί-
σει νοεῖν D — 90, 23. 91, 9 νοεῖσθαι
καὶ πιστεῖσθαι D — 90, 12, 92, 11.
18. 94, 10. 11. 97, 6. 16. 98, 3 D.
νόημα: 79, 28. 80, 6. 91, 23 D.
νόθος (adj.): 160, 19.
νομεύς: (von Athanasius) 168, 32.
νομίζω: 50, 9 Or — 51, 29 Or.
νομοθετέω: 48, 11 Or.
νόμος: 46, 9 τοῦ ἀγνωστότου νόμου τῆς
καθολικῆς ἐκκλησίας Or — 46, 23 τοῦ
ἀθανάτου αὐτοῦ νόμου . . . τὴν σε-
μνότητα . . . ἔδωκεν Or — 49, 12 τὴν
ἀγριότητα τῷ νόμῳ ἐπέταξεν Or —
49, 31 τὰ τῷ θεῷ νόμῳ δηλούμενα
Or vgl. 52, 19 Or — 181, 25 ἐν τῷ νόμῳ
τοῦ θεοῦ C.
νόσημα: 48, 31 παντὸς νοσήματος ἐλε-
θήραν C.
νόσος: 49, 1 δι' οὗ . . . νόσον . . . ἀνα-
λωθείς Or.
νοτάριος: 106, 2.
νονέχεια: 165, 16.
νοῦς: 46, 23 εἰς νοῦν ἔδωκεν Or — 64,
16. 67, 13 D — 74, 8 ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν
νοῦν τοῦ πράγματος D — 74, 18 D —
85, 2. 87, 9. 96, 7 ἐπίστησον (ἐπιστήσας,
ἐπιστήσαι) τὸν νοῦν D vgl. 146, 16 —
88, 25. 92, 12 τὰ ἐπέτρεψε νοῦν D — 90,
9 D — 91, 16 τὸν νοῦν δοῦναι ἡμῖν
D — 92, 29 κατὰ νοῦν λαβῶν . . . πρὸς
τὴν αἰδίον . . . οὐσίαν D.
νοηματίζω: 72, 17 D.
νῦν: 93, 24 νῦν καὶ πάντοτε D — 97, 2
νῦν μάλιστα D — 101, 20 καὶ ἄχρι
καὶ νῦν D — 104, 17 καὶ νῦν ἄρα —
188, 1 νῦν μὲν . . . νῦν δὲ C — 200, 10
καὶ νῦν μὲν . . . δὲ C.
νύττοιαι: 153, 29 ὑπὸ τῆς πατροφῆας δει-
σιδαιμονίας νυττόμενοι.
ξηρία: 186, 7 εἰ τὴν τοῦ σώματος ξηρίαν
. . . παραλαμβάνεις C.
ξηριεῖα: 149, 10.
ξένος sonderbar: 162, 28.
ξέλον: 51, 17 Or.
ὀδηγέω: 85, 3 ὀδηγήσει σε D.
ὀδός: 46, 7 πρὸς ἐνδοίαν . . . ὁδός Or.
ὀδοὺς: 183, 17 βροχῆται ἐπιπρίονσα τὸν
ὀδόντα C.
ὄθεν: 72, 14 D — 88, 12 D — 151, 18
C — 182, 8.
ὀθόνη: 155, 16.
οἶαξ: 150, 5 τῆς ἀρχιερρωσίνης . . . τοὺς
οἶαξας.
οἶα: 78, 8 εἰδώς ἐν ἑαντῷ D.
οἰκετός = Reflexivpron.: 83, 23. 89, 25 D
— 169, 5 — 169, 17 τῆς οἰκετίας κακο-
τεχνίας — 172, 4 — 180, 33 — 183, 8 τῆς
οἰκετίας ἱταμότητος C — 11, 32 — 12,
1—52, 3 τῆς οἰκετίας ἀρμονίας Or —
53, 4 οἰκειότερα τιῶν προνοίᾳ Or —
53, 13 τῆς οἰκετίας αἰδοῦς Or — 55, 5
— 151, 21 πορευομένην τοῖς οἰκειοῖς
ποσί — vgl. 153, 22. 32. 33 u. ö. —
200, 5 τοῦ οἰκείου ληστηρίου C.
οἰκουμένη: 50, 7 Or — 46, 14 ὡς πᾶσαν τὴν
οἰκουμένην αἰσθησαν τοῖτον λαβεῖν Or.
οἰκητήριον: 46, 11 τὸ κρυφαῶν οἰκητή-
ριον Or — 48, 21 ἀγνωσώματος οἰκητή-
ριον Or — 193, 10 ἢ γὰρ βοῦλήσις
. . . τῷ οἰκητηρίῳ αὐτῆς ἐμπέπηγε C.
οἰκίζω: 47, 13 εἶωσ οἰκισθεῖσα Or.
οἰκοδομέω: 51, 20 κτιοῦς . . . οἰκοδομοῦν-
τες Or.
οἰκοδόμημα: 51, 22 Or.
οἰκονομέω: 97, 11 D — 153, 17 οἰκono-
μούντος τοῦ θεοῦ.
οἰκονομία: 4, 14. 18 — 72, 3 D — 83, 16.
22 D — 98, 3. 28 D — 99, 5 D — 176, 16
οἰκονομίας θεοῦ — 186, 7 οἰκονομίας
τῶν θεῶν ἐνεργειῶν C.
οἰκονομικῶς: 76, 4 D — 83, 18 D.
οἶκος: 48, 20 τοῦ παρ' αὐτοῦ οἴκτου
Or — 50, 13 θεῖον ὀρῶμεν σπυρογείν
οἴκτου Or — 52, 13 θεοῦ ὁ ἀκάματος
οἴκτος Or — 148, 33 f εἰς οἴκτου ἐλ-
θόντες.
οἶμαι: 80, 21 D — 95, 23 D — 183, 7
C — 71, 24 ὡς οἶσθαι D.
οἶονεῖ: 183, 5 C.
οἶος: 48, 27 οἶόν τε Or — 181, 31 ὡς
οἶόν τε C.
οἶστρος: 188, 8 τίς ἄρα οἶστρος ἡμῶς . . .
κατηνέγκασεν C — 190, 25 οἶστρος μα-
ρία τε C — 50, 14 πρῶδους μαρία:

οἶστρο(ν) ἐλάντομένον(ς) (vgl. 173, 23; Thdt.).
 ὀλίγος: 46, 8 οὐχ ἥμισθα Or — 50, 27 ἐν ὀλίγοις Or — 72, 24. 87, 18. 24 καὶ μετ' ὀλίγα D.
 ὀλισθάνω: 48, 14 οὐδεμία πλὴν αὐτὸν ὀλισθήσει Or.
 ὀλισθος: 151, 15.
 ὀλόκιηρος: 186, 17 ὀλόκιηρον . . . τὴν αἰδιότητα C.
 ὀλογέρομαι: 180, 15 C.
 ὄλω: 85, 15 D — 116, 25 — 117, 28 — 128, 15 C — 182, 15 οὐθ' ὄλω C — 184, 2 C — 186, 17 C — 188, 4 οὐδὲ ὄλω C — 189, 22 C — 190, 1 C — 190, 14 ὄλω δὲ C — 192, 6 C.
 ὀμαλός: 46, 17 ὀμαλῆ πορεία C.
 ὀμβρος: 191, 26 ὃ τῆς θείας δυνάμεως ὄμβρος C.
 ὀμήγηρις: 56, 22.
 ὀμιλία: 48, 30 Or — 50, 6 ἐκ τῆς ἁγιοτάτης ὀμιλίας μετὰ τῆς πηγῆς τῆς δικαιοσύνης Or — 51, 7 τοῦ . . . λόγον δαψιλεύεσθαι τὴν ὀμιλίαν Or — 158, 29 ἡ περὶ Ἀρείου πρὸς αὐτὴν ὀμιλία — 184, 15 ἐπισχέτω γοῦν σε ἡ τῆς Ἀφροδίτης ὀμιλία C.
 ὀμιλος: von der Synode 16, 17.
 ὄμμα: 93, 2 τὸ τῆς διανοίας σου ὄμμα D — 106, 15 τὸ ὄμμα τεῖνας εἰς τὸν οὐρανόν.
 ὀμογνώμων: 200, 6 C.
 ὀμοῖω: 98, 7 D.
 ὀμοίως: 159, 1 τὰ αὐτά . . . ὀμοίως.
 ὀμοιώσις: 67, 10 D — 98, 5 πρὸς ὀμοίωσαν D — 98, 6 εἰς ὀμοίωσαν D.
 ὀμολογητής: 56, 17 ὀμολογητῶν πολὺς ἀριθμὸς — 196, 2 C.
 ὀμονοία: 53, 16 εἰς μίαν ὀμονοίαν . . . βλεψάντες Or — 164, 29 ὀμονοίας ἐπαρήρημαι φροντίδα C — 165, 1 τὰ μίση τῆ ὀμονοία νικήσητε ἴν C — 165, 2 ἐπικοροήσατε . . . τῆ ὀμονοία C — 165, 5 ποιήσατέ με ἀκούσαι . . . τῆν ἱμῶν ὀμονοίαν C.
 ὀμοούσιος: 66, 12 D — 82, 27 D u. ὀ.
 ὀμότιμος: 82, 28 D.
 ὀμόφρων: 159, 3 — 158, 25 πρὸςβίτερόν

τινα ὀμόφρονα τῶν τῆς Ἀρείου βλασφημίας ζωνανῶν.
 ὀμοφωνία: 101, 24 D . .
 ὀμόψιφος: 42, 11 ὀμοψήφους ἀλλήλους εἶναι.
 ὄντως: 50, 3 Or — 81, 1 εἰς ὄντως θεός D — 95, 10. 15 τῆς ὄντως ζωῆς D — 176, 35 ἦν ὄντως ἔκπληξις.
 ὄξυρροπος: 186, 2 C.
 ὀπαδός: 193, 17 τοῦ Χριστοῦ . . . ὀπαδός C.
 ὀπότε: 48, 8 ὀπότε εἴ τις . . . λογίσαιτο.
 ὀράει: 67, 20. 83, 12 τὰ δρόμια D 70, 22 δημοιογός . . . ὀρωμένων καὶ νοουμένων D — 71, 26 D — 80, 4 D — 82, 23 D — 90, 4 τὴν γτίαν . . . τὴν τε ὀρωμένην καὶ νοουμένην D — 82, 29 D — 85, 15 τῶν ὀρατῶν καὶ ἀορατῶν πτισμάτων D — 89, 10 D — 97, 29. 98, 1 D.
 ὄργανον: 82, 23 D.
 ὄργη: 200, 2 τῆς θείας ὄργης ἡ ἰσχύς C.
 ὄρῳ: 164, 23 C.
 ὄρμῳ intr.: 161, 30 — 194, 2 C.
 ὄσημέραι: 162, 18 — 183, 15 C.
 ὄσιον (τό): 51, 11 τοῦ ἐνδοξοτάτου ὄσιον ὑπεροφροῦντες Or.
 ὀσιότης: 129, 28 C.
 ὄσος: 49, 27 εἰς ὄσον quatenus Or — 102, 26 οὐδὲ ὄσον ἀκούσαι — 130, 3 ὄσον οἰδεπώποτε C.
 ὄν: 82, 23 f. ὄκ — οὔτε — οὐδὲ D — 90, 10 οὐκ ἂν οὐδὲ — οὔτε D.
 οἶαι: 93, 19 οἶαι Ἀρείω D.
 οὐδέ: 70, 23 οὐδέ — οὔτε — οὔτε D — 88, 11 οὐδὲ ἀκχόειν ποτέ εἰ μὴ τῶν D.
 οὔν: sehr oft i. Dialog z. B. 64, 15. 18. 65, 9. 22. 66, 19. 24. 68, 8. 12 D — 69, 25 τίς οὔν — 70, 21 ὄσον οὔν καὶ ἔστιν — 71, 16 τάχα οὔν καὶ — 73, 19 — 74, 25 οὔν i. d. Apodosis — 77, 8. 10 — 79, 23 — 81, 3 — 86, 3. 7 — 94, 22 — 96, 7 — 97, 13 D — 187, 1 οὔν δῆ.
 οὐράνιος: 47, 3 οὐράνιος δόξα Or — 51, 11 τὸ οὐράνιον . . . φῶς Or — 51, 13 τῆς οὐρανίου θεότητος Or.
 οὐρανός: 49, 19 θεός, ὁ τὸν οὐρανόν οἰκῶν Or.

οὐσία: s. oft, bes. i. Dialog — vgl. 66, 20.
 67, 4. 81, 9. 87, 9. 89, 27 D.
 ὀφείλω: 116, 26 — 51, 30 τὸν ὀφειλόμε-
 νον τύπον Or.
 ὀφθαλμός: 52, 6 Or — 82, 19 ὀφθαλ-
 μῶν βλέμματι D.
 ὄγλος: 184, 16. 28 C.
 ὀρίωμα: 194, 16 C.
 ὄψις: 51, 23 ἄξιον τῆς ἐαυτῶν ὄψεως
 παρέχεται τὸ θαῦμα Or — 180, 18
 κατὰ τὴν πρώτην ὄψιν C — 162, 21
 ἀξιῶσαι . . . τῶν ὄψεων.
 παγγενῆ (adv.): 140, 13.
 πάγιος: 153, 2 πάγιον γνώμην ἐνθῆναι.
 παγίς: 11, 28 παγίς πλάνης — 112, 20
 εἰς παγίδα τοῦ διαβόλου (Canon 20).
 πάθος: 100, 21 σωματικὸν πάθος D —
 101, 12 D.
 παιδοποιία: 75, 21 D.
 πάλαι: 22, 5 — 87, 25 D — 183, 11 C
 — 2, 8 πάλαι τε καὶ πρόπαλαι.
 παλαιός: 87, 25 ἐν τῇ παλαιᾷ D.
 παλαιώω: 75, 22 τῆς αὐτῆς φύσεως πα-
 λαιουμένης καὶ ἀνανεουμένης ἄγχι
 συντελείας D.
 πάλιν: 5, 11 — 71, 4. 72, 30. 73, 24. 26.
 75, 21. 76, 13. 78, 23. 80, 19. 83, 4.
 84, 22. 92, 25. 97, 19. 22. 98, 14. 99, 22 D.
 παλινοψία: 161, 20.
 παμμίαρος: 156, 18 παμμίαρος . . . πλάνη
 C — 164, 17 παμμίαρος φθόρος C.
 παμψηφί: 102, 20.
 πανάγαθος: 93, 15 παραγέθον πατρὸς
 πανάγαθος υἱός D.
 πανάγιος: 53, 25 τοῦ παραγίου πνεύμα-
 τος Or — 65, 15 τὸ πανάγιον καὶ
 ἀπαράλλακτον τῆς . . . θεότητος D.
 πανηγυρικός: 128, 21 πανηγυρικώτερον
 γράμμας C.
 πανοικί: 146, 13.
 πανουργία: 184, 9 C — 189, 25 C.
 πανοῦργος: 187, 14 C.
 παντίπασι: 48, 4 Or.
 παντελῶς: 96, 18 D — 98, 27 D — 181, 21 C.
 πάντη: 91, 4 D — 96, 24 D — 163, 31
 — 186, 23 C — 4, 8 πάντη τε καὶ
 πανταχοῦ.

παντοδαπός: 183, 17 C.
 παντοδύναμος: 46, 7. 47, 19. 49, 18 τοῦ
 παντοδυνάμου θεοῦ Or.
 παντοκράτωρ: 129, 23 παντοκράτωρ
 θεός C.
 πάντοτε: 93, 24 D — 193, 8 C.
 παντοργός: 141, 20 τοῦ παντοργοῦ θεοῦ
 (Thdt. μεγίστον).
 πάντως: 72 5. 74, 20. 22. 77, 12. 89, 16 D.
 πάνν: 48, 6 πάνν ἐνκόλως Or — 187, 5
 γραφῆς πάνν ἀρχαιότητος C — 7, 16
 Ἐνσεβίου τοῦ πάνν.
 πανώλης: 196, 3 C.
 παρό: 5, 4 παρό τοῦ κυρίου λαβόντες —
 παρὰ verbunden mit διὰ: 3, 26 — 16, 26
 — 60, 19 — 96, 26 — 101, 18 — 164, 18 C.
 παραβλέπω: 72, 29 D.
 παραβολή: 80, 1 τῆς εὐαγγελικῆ παρα-
 βολῆς D.
 παρόγω: 76, 14. 24 D — 88, 9 D.
 παρόγγελμα: 191, 4 C.
 παραδείγμα: 50, 10 τοῦ φαίλον παρα-
 δείγματος Or — 192, 9 παραδείγμα-
 τος κέλλιον C.
 παραδείσος: 97, 11 ἐν τῷ παραδείσῳ τῶν
 πρωτοκτίστων ἀνθρώπων D.
 παραδίδομι: 109, 18 D — 101, 19 D.
 παραδοξοποιία: 58, 20.
 παράδοσις: 114, 8 ἐπειδὴ συνήθεια κεκρά-
 τηκε καὶ παράδοσις ἀρχαία (Canon 7).
 παραινέω: 88, 22 D.
 παραινέσις: 200, 14 κακὴ παραινέσις C.
 παραίτιος: 34, 9.
 παρακαλέω: 91, 1 D — 97, 9 D — 165, 1 C.
 παρακατατίθηναι anvertraue: 159, 36.
 παρόκλησις: 162, 21. 24 — 164, 21 C.
 παρόλιος: 187, 7 C.
 παρόνοια: 185, 3 C.
 παραπέθω: 159, 28.
 παραπέμπομαι (Thdt. παρέπομαι] 22, 24.
 παραπίτω: 116, 9 10 (Canon 14).
 παρασιωπώω: 182, 29.
 παρωσκηνή: 49, 16 Or.
 παραντά = παραντίκα: 166, 28.
 παραφθέρω: 5, 12.
 παραχρήμα: 128, 18 C — 164, 24 C — 165,
 21 — 163, 25 ἐξ ἑθὺς καὶ παραχρήμα.
 παραχωρέω: 81, 28 D.

παρεγγύω: 162, 5 — 174, 31.

παρεικάζω: 79, 29 D.

παρεισδύνω: 151, 15 τὸν . . . παρεισδύνοντα ὄλισθον.

παρεισφέρω: 5, 13.

παρέμβρασμα: 175, 2.

παρεκτικὸν = παρεκτός: 171, 17 (Thdt. διχα).

παρέλκω: 182, 12 παρέλκοντες τὸν καιρὸν C.

πάρεργον: 135, 9.

παρευθῆς: 167, 30.

παρέχω: 51, 9 Or — 51, 23 παρέχεται = παρέχει Or — 53, 19 τῆς παρασχεθείσης εἰρήνης Or — 68, 21 παύσῃ . . . τὴς μαρτυρίας D, vgl. 92, 17 D.

παρθένος: 48, 19 ἐκ παρθένου λαβεῖν Or — 83, 23 τεχθεὶς ἐκ παρθένου D.

παρήμυ: 93, 16 D.

παρίστημι: 16, 18 — 65, 16, 67, 2, 71, 7, 74, 8, 80, 9, 88, 12, 98, 27, 31 D.

πάροδος: 77, 16 αἱ ἐνεργοὶ τῶν φύσεων πάροδοι D.

παροινέω: 200, 4 C.

παρομοιάω: 163, 27.

παρουσία: 48, 18 Or — 97, 11 D.

παρρησία: 162, 7, 19 — 181, 2 C.

παρωθέω: 91, 22 D.

πᾶς: 46, 10 παντὸς θαύματος μείζον Or, vgl. 49, 20 Or — 47, 13 παντὸς ἐπαίνου ἄξιον Or — 47, 21 πάντων πραγμάτων πατήρ Or — 48, 6 πάντων τῶν καλλίστων δημιουργῶ Or — 48, 17 πάντων πραγμάτων φύλαξ Or, vgl. 51, 5 Or. — 49, 31 τὸν θεὸν τὸν πάντα δινέμενον Or, vgl. 52, 29 Or — 49, 24 τῆς πάντα δυναμένης θεοῦ τέξεως Or — 51, 5 εἰς πάντα δινέμενος Or — 51, 27 ὁ πάντα δυνάστης u. ä. o. Or — 50, 18 πάντα λόγον = in jeder Hinsicht Or — ὁ πάντα ἄριστος: 16, 5 — 162, 8, vgl. 56, 15 — 106, 18 — 169, 1.

πατήρ: von Gott 47, 21 Or — 67, 22 D — 76, 4 D — 81, 1 D u. ö. — οἱ πατέρες 85, 19 D — 101, 25 D u. ö.

πατριός: 82, 18 D.

πατροκτόνος: 190, 5 ὁ πατροκτόνος τῆς ἐπιεικείας C.

πεξείω: 49, 7 Or.

πειθαρχέω: 117, 20 (Canon 18).

πεῖρα: 57, 10 τὴν ἐκ παυδὸς ποιμενικὴν πεῖραν . . . καθιερωμένον.

πέλαγος: 49, 8 διὰ μέσον πελάγους Or.

πενθέω: 82, 5 D — 180, 15 C.

πεντηκοστή: 118, 5 (Canon 20).

πεποιθήσις: 46, 25 Or — 48, 5 — 51, 28 αὐτῇ τῇ πεποιθήσει τῆς ἰδίας . . . ἡρετῆς Or.

πέρας: 50, 23 οὐκ ἔχουσα πέρας Or.

περί: 49, 19 περὶ πάντων τῶν ἰσθμῶν γένος Or — 184, 16 τῇ περὶ τὸν Χριστὸν εἰσεβίαις C.

περιαίρειω: 116, 15 (Canon 15) — 117, 13 (Canon 18).

περιάπτω: 188, 15 βρόχον περιάψας C.

περιβέλλω: 180, 25 σκολομαγίας περιβάλλον C — 184, 22 οὐσίαν περιβεβλημένος C.

περιβόλος: 46, 28 διὰ παντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ κριαριοῦ Or — 152, 35 τοῦ οἴζου (sc. Kirche) τὸν περιβόλον ἤγειραν — 171, 32 ἐξελαθῆναι τῶν ἱερῶν περιβόλων.

περιγράφω: 82, 15, 16 D — 66, 8 οὐ περιγραπτὸς τόπος D — 189, 3 γέγραπται περιγράφειν C.

περιεργίζομαι: 108, 25.

περιερχομαι: 2, 13 περιελεύσεται εἰς τὸν . . . δεσπότην.

περιέχω: 84, 13 D ἐκ τοῦ περιεχοτός σε . . . βυθοῦ D — 91, 5 D — 3, 11 τοῖς τῇ βίβλῳ . . . περιεχομένοις.

περιλαμβάνω: 48, 25 ἀριθμῶ περιλαμβάνειν Or — 52, 11 ἀριθμῶ περιληφθῆναι Or — 50, 4 τὴν δόξαν τὴν . . . περιληφθῆναι δυναμένην Or — 103, 3 ἐν δλίγοις δήμασι . . . περιλαμβάνετε.

περίοδος: 50, 7 Or — 76, 7 ἐκ τῆς περιόδου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός D.

περιορίζω: 49, 9 διὰ μέσον πελάγους οὐδενὶ μέτρῳ βαθύτητος περιοριζομένου Or.

περιουσία: 184, 22 C.

περιπίπτω: 150, 34 νῆπιον . . . ἀσθενείμ

περιπεσόν — 159, 10 ἄσθενεία . . .
 περιέπεσεν — 180, 21 εἰς ἕνατον
 οἶκτον . . . περιπεσεῖν C.
 περιστασις: 34, 12 τὴν λοιμικὴν περι-
 στασιν.
 περιστοιγίζω: 187, 22 C.
 περιτιρώσκω: 183, 17 C.
 περιχέω: 152, 7 περιχέθη σότος.
 περιχώρος (ἡ): 155, 4 τῆ περιχώρω πύση.
 πεῦσις: 58, 11 πρὸς πεῦσιν τοῦ πράγμα-
 τος — 192, 8 C.
 πηγὴ: 50, 6 μετὰ τῆς πηγῆς τῆς δικαιο-
 σύνης Or — 74, 28 προῦπάρχει (sc.
 ἄνθρωπος) . . . πηγῶν D — 94, 9 ff.
 u. ott D.
 πήγνυμι: 49, 8 τὴν ἔγροττητα ἔπηξε Or.
 πίζω: 19, 19 κακοῖς πιζέσθαι — 191,
 15 τελέσασαι . . . πιεσθεῖς C.
 πιθανῶς: 71, 24 D.
 πίστις: 2, 5 ἔπερ τῆς καθολικῆς καὶ
 ὁρθοδόξου πίστεως — 4, 5 τῆς ἡγίας
 καὶ ὁρθοδόξου πίστεως — 5, 3 τῆς
 ὁρθῆς καὶ ἀνομήτου πίστεως — 5, 12
 τῆς ἡγίας καὶ ἀνομήτου πίστεως —
 46, 11 τῆς πίστεως τὸ κρυπτικὸν
 οἰκητήριον Or — 46, 20 τῆ θέσει τῆς
 πίστεως Or — 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς
 δικαίαν πίστιν Or — 46, 27 πίστις
 ἀνορόπων Or — 47, 16 ἀμφίβολος τις
 τῆς ψυχῆς πίστις Or — 47, 23 προσ-
 λαμβάνοντες ἀκέραιον πίστιν Or — 47,
 26 τῆς ἀληθείας ἡ πίστις Or — 49, 27
 Or — 51, 3 τὴν ἐμὴν πίστιν Or — 53,
 6 τῆ πρὸς αὐτὸν καθαρωτάτη πίστις
 Or — 53, 11. 17 τῆς καθολικῆς πίστε-
 ως Or u. ὁ. — 56, 16 τὴν λαμπρὰν
 καὶ ἀνόμητον πίστιν — 80, 20. 91, 14
 ἀληθῆς πίστις D — 82, 6. 8. 20. 88,
 23. 91, 12. 96, 25 πίστις (μόνη) νοεῖν
 D — 84, 12 τῆς ἀποστολικῆς πίστεως
 D — 101, 17 ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀποστο-
 λικῆ καὶ ἀνόμητος πίστις D — 129,
 27 τῆ πίστις . . . τῆ ἑμετέρα πρέπει
 C — 164, 33 τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθεί-
 σης ὁρθῆς καὶ εἰς αὐτὴ ζώσης ἀποστο-
 λικῆς πίστεως C — 192, 4 ἐὰν τὴν
 ἀδιάφορον ἀνταλλάξωται πίστιν C
 — 194, 6 ἡ ἀβλαβὴς τε καὶ εὐλακρῆς

πίστις C — 194, 8 τὴ τῆς πίστεως
 τεκμήρια C.
 πιστός: 71, 17 πιστὸς ἐπάρχεις D — 85,
 9 ἔστω . . . πιστὰ περὶ τοῦ υἱοῦ D —
 94, 29 οἱ πιστοὶ D — πιστῶς: 46, 13
 πιστῶς ἐροῦσθαι Or — 83, 2. 88, 27
 δέχον πιστῶς D — 92, 17 τοῖς πιστῶς
 δεχομένοις D.
 πιστόω: 70, 2 πιστωθεῖς D — 91, 16
 πιστωθήσῃ ἐπὶ πλείον D.
 πιττάκιον 102, 28.
 πλάγιος: 153, 6. 10.
 πλάνη: 48, 14 οὐδεμία πλάνη αὐτὸν ὀλι-
 θήσει Or — 51, 15 ὑπὸ τῆς ἀθλίας
 πλάνης Or — 52, 13 πλάνης τινὸς χω-
 ρίς Or — 52, 18 ἐκ πλάνης τοῦ ἐχ-
 θροῦ Or — 129, 2 πλάνης ἀπαλλαγέν-
 τες C — 129, 28 τῆς πλάνης ἐλεγχθεί-
 σης C — 183, 6 πλάνην . . . προτεί-
 νων C — 191, 10 τὴν ἤδη συγχευμέ-
 νην δλεθροῦν πλάνην . . . ἀπόλειαν C
 — 200, 7 τὴν προτίραν ἐπαρορθώσα-
 σθαι πλάνην C.
 πλάσις: 86, 12 D.
 πλάσμα: 189, 16 σὶ καθ' ἐπόθεσιν καὶ
 πλάσμα λαμβάνεις τὸν τὰ πλάσματα
 τῶν ἐθνῶν κατακοίναντα C.
 πλάστης: 183, 4 C.
 πλάττω: 183, 4 C — 185, 23 C.
 πλατίς: 34, 18 πλατίτερον . . . ἐκτε-
 θεικῶς σπουδῆν — 50, 29 τῶν θυσο-
 κειῶν . . . πλατίως . . . διακρῆντων Or.
 πλειστάκις: 71, 14 D.
 πληθος: 184, 18 πᾶν τὸ πλῆθος (Ath.
 παμπληθές) C — 150, 19 εἰς πλῆθος
 ἠΐξῃσαν.
 πλημμύρω: 50, 8 Or.
 πλην: 5, 30 — 88, 9 D — 91, 5 D —
 92, 16. 30 D — 98, 22 D — 195, 5 C
 — 191, 14 πλην ἀλλά C — 114, 26
 πλην εἰ μὴ, vgl. 188, 4 C — 181, 15
 πλην ὅμως C.
 πλήρης: 96, 30 πληρεστάτην . . . ἀμοι-
 βῆν D.
 πληρογορώ: 22, 11 — 32, 27 — 97, 1
 D — 167, 33.
 πληροφορία: 88, 14 D.
 πληρώω: 99, 25 τὴ πάντα πληροῖ D —

32, 17 πληρώσας . . . εἰς χρόνους — 47, 26 ἐπαίνους πληρῶσαι Or.
 πλήρωμα: 186, 13 C.
 πλουτέω: 70, 10 τῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἄγγισίᾳ πλουτοῦντων ἀνδρῶν D.
 πνεῦμα: 52, 5 πνεῦμα ἡμῶν . . . ἐνέπνευσεν Or — ἄγιον πνεῦμα: 68, 20. 82, 25 u. ö. D — 53, 25 Or.
 πνευματικός: 80, 22 παρὰ τσοαύτης . . . πνευματικῆς χορείας D — 112, 15 τὸ πνευματικὸν λουτρόν (Canon 2).
 πνευματοφόρος: 68, 21 τίνος πνευματοφόρον ἔχεις τὰς ὑπογραφάς D.
 ποδηγέω: 6, 1 ποδηγοῦντος τοῦ . . . θεοῦ λόγον.
 ποθενός: 53, 3 ἀδελφοὶ ποθεινότατοι Or.
 ποθέω: 85, 7 D.
 πόθος: 155, 14 πόθος καὶ ζῆλος.
 ποίημα: 70, 8. 23 D.
 ποίησις: 68, 8 D.
 ποιητής: 81, 25 D.
 ποικίλος: 181, 30 ποικίλας . . . βλασφημίας C — 187, 26 ποικίλοις λόγοις C.
 ποιότης: 193, 11 κατὰ τὴν ἐκάστον ποιότητα C.
 πολεμιστής: 14, 18.
 πολεμοποιός: 53, 23 τὴν πολεμοποιὸν ἀπελάσαντες ἔριν Or.
 πολιτεία: 52, 16 ἀθέμιτος κόσμον πολιτεία Or.
 πολιτεύομαι: 3, 20 τῆς πολιτευομένης . . . πίστεως, vgl. 4, 8 — 108, 14 πολιτεῖεσθαι ταῖς ἐνχαῖς.
 πολυάνθρωπος: 5, 16 τὴν πολυάνθρωπον . . . συνήγαγε σίνδοον.
 πολυδύναμος: 11, 5 τὴν πολυδύναμον Χριστοῦ χάριν.
 πολυπλήθεια: 52, 31 ἀναριθμήτους πολυπληθείας Or.
 πολυπλόκος: 62, 5 πολυπλόκους προτάσεις.
 πολυπραγματέω: 88, 25 D.
 πολύς: 58, 2 πολὺς ἦν ἐπιχειρούμενος αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος — 88, 17 πολλῆς οἰσῆς . . . τῆς ἀποδείξεως D — 61, 15 πολλὰ καὶ πάμπολλα — 159, 10 μετ' οὐ πολὺ — 89, 6 μετ' οὐ πολλά D — 172, 19 τὸ ὄρον μὴ πολὺ (Thdt. πάμπαν)

εἶναι πρεσβῆ — πλείων: 70, 9 διὰ πλείωνων ἀπεδείξαμεν D, vgl. 81, 14 D — 49, 15 τί πλεον . . . εἰ μὴ μόνον τοῦτο Or — ἐπὶ πλείον: 83, 2 D. 91, 16 D — πλείστος verbunden mit ὅσος sehr oft, scheint charakteristisch für den persönlichen Stil des Gelasius: 2, 19 — 3, 17 — 4, 8 — 5, 10. 25 — 16, 7 — 22, 1 — 32, 13 — 33, 13 — 58, 30. 33 — 60, 22 — 61, 2. 16 — 81, 10 D — 83, 26 D — 88, 26, D — 92, 1 D — 93, 11 D — 99, 16 D — 104, 7 — 119, 33 — 153, 23 — 158, 27 — 161, 29. 33 — 162, 16 — 164, 21 C — 168, 8 — 169, 27 (Zusatz zu Thdt.) — 170, 5. 9 — 177, 19 — ὅτι μέλιστα πλείστης: 167, 31 — 168, 33 — 179, 6 — 180, 32 C — 182, 18 C.
 πολύτεχνος: 180, 26 C.
 πονηρός (ὁ): 68, 21 C.
 πόνος: 16, 5 τῶν αὐτοῦ πόνων . . . τὴν ἀνάλεξιν ποιούμενος — 92, 10 ὁ πόνος ἡμῶν διανέεται D.
 πορεία: 16, 8. 21, 28 πορείαν τοῦ λόγον ποιούμενος — 46, 17 ὁμαλὴ καὶ ἰσόπεδος πορεία Or — 48, 3 ἡ τῆς γλώττης πορεία Or — 49, 9 τὴν πορείαν ἐποιήσατο Or.
 πορθέω: 13, 22 — 50, 24 Or.
 πράγμα: 47, 21 θεός καὶ πάντων πραγμάτων πατήρ Or — 53, 18 τῷ κοινῷ τῶν πραγμάτων Or u. ö. — 149, 9 διὰ . . . πείραν πραγμάτων βιωτικῶν.
 πρεσβῆδες: 53, 17 Or.
 πρεσβείον: 113, 31 τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι (Canon 6).
 πρεσβεῖω: 96, 21 D — 101, 20 D.
 προαίρεσις Gesinnung: 23, 6 — 24, 2 — 115, 20 — 192, 5 C — 200, 15 C.
 προανακρούομαι: 9, 24.
 προαναμνησκώ: 80, 21 D — 194, 13 C.
 προαποδείκνυμι: 66, 7 D — 82, 15 D — 99, 20. 24 D — 95, 22 D.
 προαποδίδωμι: 100, 1 κατὰ τὰς προαποδοθείσας ἐννοίας D.
 προσβάλλομαι schütze vor: 3, 22 — 108, 5 — 181, 21 C — 190, 1 C.
 πρόβολος: 87, 22 D.

- προγενέστερος: 74, 22, 25, 26, 28 D — 76, 15, 22 D.
 πρόγονοις: 75, 26 D — 78, 2, 6 D — 111, 15.
 προγενώτης: 78, 7, 79, 8 D.
 πρόγονοι: 101, 19 ἐκ προγόνων D.
 προεδρία: 120, 12.
 πρόεδρος: 184, 6 C.
 προέλευσις: 180, 16 C — 193, 10 ἀμερίσ-
 τω προελεύσει C.
 προειρηκίω: 77, 11 D.
 προέγω: 190, 18 C.
 προηγόμαι: 50, 12 προηγουμένον τοῦ
 φαῦλον παραδείγματος Or.
 προθυμέομαι: 200, 17 C.
 προθυμία: 55, 5 ἐνστάσης τῆς προθυμίας
 — 178, 28 σὺν προθυμίᾳ πολλῇ.
 προθυμῶς: 130, 2 C.
 πρόθυρα: 47, 10 Or.
 πρόκειμαι: 73, 1, 88, 20 τῆς προκειμέ-
 νης ὑποθέσεως D — 90, 2 ἐπὶ τὸ προ-
 κείμενον D.
 πρόκεσσος: 180, 13 ἀπὸ προκέσσον C.
 προκηρῆττω: 71, 3 D.
 προκοπή: 100, 5 D.
 προκόπτω: 162, 18.
 προκρίνω: 84, 24 D.
 προκτίζω: 66, 3 D.
 προλέγω: 46, 15 ἀπὸ τῆς χορηγῆς . . .
 τῆς προειρημένης Or — 69, 3, 74, 14,
 77, 21, 82, 19, 87, 10 D.
 προμηθεία: 187, 4 C.
 προμηθέομαι 13, 10 — 18, 1 τὴν σωτη-
 ρίαν προμηθεύμενος — 18, 5 τοῦ
 ἰδίου λαοῦ ἀεὶ προμηθεύμενος — 175,
 8 τῆς . . . ὁμοιοῦσας προμηθεύμενος.
 προνοέω: 164, 34 προνοήσατε πάντων
 C — 181, 18 προνοεῖσθαι πανταχῶς C.
 πρόνοια: 48, 24 διὰ τῆς αὐτοῦ (sc. θεοῦ)
 προνοίας Or — 48, 26 τῇ τοῦτον θείᾳ
 προνοίᾳ Or — 53, 4 οἰκειοτέρᾳ προ-
 νοίᾳ Or — 129, 1 παρὰ τῆς θείας προ-
 νοίας C, vgl. 200, 8 C — 152, 3 κατὰ
 πρόνοιαν θεοῦ — 165, 1 ἐάν . . .
 τοῦτον ποιήσῃ προνοίαν C — 180, 1
 τῆς θείας προνοίας ἔργον C.
 προξενέω: 53, 24 ἡδονὴν καὶ γέλωτα
 προξενεῖν Or.
 προσδοποιέω: 6, 1.
 προσίμιον: 1, 25 — 48, 17 τοῖς προσι-
 μίοις τῆς αὐτοῦ παρουσίας Or.
 προσοράω: 111, 22 προεωρακῶς . . . τῷ
 τῆς πίστεως ὀφθαλμῶ.
 προπέτεια: 184, 22 C.
 προπετεῖομαι: 38, 25.
 προπετίζω: 48, 4 Or.
 πρόσροίζον: 59, 6.
 πρόσ: 25, 7 πρὸς ὀλίγον χρόνον — ad-
 verbial = außerdem 52, 8 καὶ πρὸς:
 Or — 54, 5 τριακόσοι καὶ πρὸς —
 129, 18 τριακοσίων . . . καὶ πρὸς: C.
 προσαγορεύω: 84, 6, 95, 13 D (Grub-
 formel): 39, 1, 2.
 προσάγω: 46, 27 Or.
 προσαναφρονέω: 70, 29 D.
 προσβλάπτω: 118, 24.
 προσγίνομαι: 98, 8 D.
 προσδοκῶ: 49, 15 Or.
 πρόσκειμι: 46, 25 πρόσκεισιν ὁ βουλούμενος:
 Or — 47, 7 φόβος θεοῦ . . . πρόσκει-
 σιν Or — 47, 12 ταῖς θύραις προσέλ-
 θεῖν Or.
 προσηγορία: 52, 23 Or — 64, 18, 86, 12,
 94, 16 D.
 προσήκω: προσήκει: 200, 15, 17 C — 47, 5
 μετὰ τοῦ προσήγοντο; ἐπαῖνον Or —
 53, 22 μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας:
 Or.
 προσθήκη: 51, 22 Or — 186, 16 προσ-
 θήκης δὲ χαρακτῆρας C.
 προσίεμαι: 90, 20 D — 132, 21 C.
 προσικνέομαι: 167, 28 προσήκατο.
 προσκαλέομαι: 74, 11 D — 194, 5 C.
 προσκροτῶ: 113, 19 (Canon 5) προσε-
 κροτότε τῷ ἐπισκόπῳ.
 προσκυνέω: 51, 19 Or — 129, 7 C.
 προσκύνωσις: 48, 12 Or — 51, 21 Or.
 προσκυνητός: 5, 3 προσκυνητῶν ὄρον
 . . . τῆς πίστεως; vgl. 16, 28 — 5, 8
 προσκυνητῶν . . . ὄρωσαν.
 προσμηχανῶ: 183, 5 C.
 προσπλέκω: 181, 27 C — 185, 14 C —
 186, 5 C.
 προστασία: 161, 31 πεποιστότε; ταῖς
 προστασίαις.
 προστίθημι: 73, 10 προσθήσαντες D.
 πρόσταγμα: 47, 27 τῷ προστάγματι τῆς

διανοίας ὑπονοήσῃσι Or — 52, 22 τὸ θεῖον καὶ ἅγιον πρόσταγμα Or, vgl. 52, 29 Or — 164, 25 τὴν τοῦ βασιλικῆς προστάγματος βούλησιν Or.

προσάττω: 6, 4.

προσφέρω: 53, 21 ἵνα . . . ἀξίαν ἀμοιβὴν . . . προσεγγίζωμεν Or.

προσφορά: 115, 12 (Canon 11).

προσφύλαξ: 22, 15 C (196, 6) — 24, 21.

πρόσχημα: 34, 4 προσχήμετι . . . τὰ δὲ ἄλλα.

προσωπεῖον: 185, 23 C — πρόσωπον (Thdt. προσωπεῖον) 169, 33.

πρόσωπον: 86, 7 D — 89, 15 ff D — 92, 5 u. o. D — 112, 22 (Canon 2) — 113, 1 (Canon 3) — 162, 25 ὡς ἐκ πρόσωπον . . . λέγων.

προσωποποιέω: 77, 23 D.

πρότασις: 58, 33 — εἰς τὸ: 64, 13 D — 92, 2 D.

προτείνω: 72, 7 D.

πρότερος: 52, 18 λογισμοῦ ἁμαρτήματος προτιέρον τεχθέντος Or.

προτιμάω: 8, 11.

προτρέτω: 53, 12 Or.

προτύπω: 65, 24, 27 D — 70, 25 D — 74, 26 D — 75, 1, 7 D — 91, 19 D.

προὔποσιθεμαι: 91, 28 D.

προὔφίστημι: 67, 27, 29 D.

προφανής: 83, 28 εἰς τὸ προφανές τῆς γραφῆς ἐλθέ D.

προφημίζω: 187, 7 C.

προφητεία: 84, 15 D.

προφητεύω: 83, 17 D.

προφήτης: 83, 16 D — 100, 25 D — 69, 2 Μωσῆν τὸν προφήτην D — 69, 12 Ἱερεμίον προφήτην — 95, 9 ὁ προφήτης Δαυὶδ D, vgl. 78, 19 D — 53, 27 τῶν παλαιῶν προφητῶν τὰ θεασίσματα Or.

προφητικός: 95, 19 διὰ τῶν προφητικῶν λόγων D.

προφορικός: 90, 8, 13 D.

προχειρίζομαι: 115, 3, 4 (Canon 10).

προχρόνιος: 92, 26 D.

πρυνταεύω: 17, 5 εἰρήνην ἐπρυνταεύουσι, vgl. 33, 5 — 140, 15 — 106, 18 πίστειωζ . ὁμοφωσίαν . ἐπρυνταεύουσι — 110,

21 ἵνα . . . πρυνταεύουσι ἡμῶν . . . τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμῶν ἐλπίδα, vgl. 176, 9.

πρωί: 153, 15 ἕως πρωί.

πρωτόκτιστος: 76, 1 τοῦ πρωτοκτίστον ἀνθρώπον D, vgl. 84, 5 D, 97, 12 D.

πρωτόμαρτυς: 83, 19 μάρτυρες διὰ τὸν πρωτομάρτυρα D.

πρωτόπλαστος: 99, 20 διὰ τῶν πρωτοπλαστων D.

πρῶτος: 98, 12 τῶν πρώτων ἀνθρώπων D.

πταῖον: 115, 3 (Canon 10).

περὶώω: 93, 1 περὶώωζ τῆ πίστει τὸ τῆς διανοίας σου ὄμμα D — 190, 29 περὶώωμι C.

πυκτίον: 187, 19 τῆς Ἐρυθρᾶς πυκτίον C.

πυλὼν: 46, 24 Or, vgl. 53, 14 Or.

πῦρ: 65, 17 D — 92, 3 u. o. πῦρ ἀθάνατον καὶ ἀίδιον καὶ ἄκτιστον D.

πύργος: 169, 9 πύργος εἰσεβείας.

πυρός: 140, 29.

πυρώδης: 50, 1 πυρώδους μαρίας οὐστρ(φ) ἐλαυνόμενος Or.

ράβδος: 48, 27 βραχεία τινὶ ράβδῳ ἀνάστασιν πεποίηκε Or.

ρήματιον: 88, 2.

ρήσις: 66, 25, 91, 1, 97, 3, 95, 23 D, 183, 11 θεία ρήσει C.

ρίζω: 46, 13 τοὺς δὲ θεμελίους . . . ἐρριζώσθαι . . . γνώσκωμεν Or.

ρῆροκίνδυνος: 116, 23 ὅσοι ρηροκίνδυνος . . . ἀναχωροῦσι τῆς ἐκκλησίας (Canon 16).

ρῆπαρός: 51, 16 ρηπαροῦζ ἔργοις Or.

ρήπος: 36, 26 ῥήπον τῶν ρημάτων — 190, 21 ῥήπον . . . γέμει C.

ῥηπόω: 35, 7.

ῥήρνημι: 49, 3 θείῳ ἰλάμει ρωσθεῖς Or.

σαθρός: 185, 13 εὐπρόσωπον ἡμῖν τὸ σαθρόν . . . ἐπιτερίζειν C — 188, 13 C.

σάκκος: 151, 8, 19 τῷ σάκκῳ . . . περιβαλοῦσα.

σανίς: 67, 10 γράφοντες ἐν σανίσι D.

σαρκόμοι: 83, 21 πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι D — 83, 22, 98, 7, 99, 18 σαρκωθείς D.

σάρκωσις: 99, 1 D.
σάρξ: 2, 14 τὸν κατὰ σάρκα πατέρα — 72, 3. 83, 10. 15. 19. 98, 15. 100, 5. 24. 101, 5 D.
σατανᾶς: 111, 11.
σαφηνίζω: 91, 1 D.
σαφής: 47, 14 πράγματα σαφῆ Or — 52, 20 Or — 65, 25 D — 88, 10 σαφῆ . . . ἀπόδειξιν D — σαφέστερος 74, 7. 18. 87, 10. 88, 12. 91, 24 D — σαφέστατος 77, 20. 89, 9. 95, 3 D — σαφῶς 48, 13. 51, 24. 52, 14. 53, 27 Or — σαφέστατα 70, 15. 19 D.
σέβας: 180, 23 C.
σεβασμιότης: 104, 7 μετὰ πλείστης ὕψης σεβασμιότητος.
Σεβαστός: 46, 5 Or u. oft im Kaiser-titel.
σέβω: 22, 3.
σεμνός: 176, 33 τὸ σεμνὸν τῆς ψυχῆς — 184, 9 σεμνὸν . . . ἡγείται C — 191, 3 τῆ σεμνί σου . . . παραγγέλματα C.
σεμνότης: 48, 22 Or — 46, 23 τοῦ ἀθανάτου νόμου τὴν σεμνότητα Or.
σεραφικός 109, 12 τὸν σεραφικὸν ἐπέχειν θρόνον.
σημασία: 64, 18 αἱ σημασίαι τῶν προσηγοριῶν D — 65, 9. 66, 24. 91, 24 D.
σθένος: 181, 25 παντὶ σθένει . . . πειράσσομαι C.
σίγνον: 11, 11.
σιδηρόφωνον: 192, 4 C.
σιτίον Brot: 48, 25 ἐλαχίστοις σιτίοις Or.
σιωπηρός: 50, 21 σιωπηρῶ νεύματι Or.
σκαίος: 52, 18 ἐν ταῖς τῶν σκαίων ἀνωφρόπων ἀθλίαις πηγαῖς Or.
σκαίστης: 49, 26. 52, 25 Or.
σκέπτομαι: 189, 22 C.
σκειωρόμαι 21, 18.
σκήπτομαι: 189, 10 C.
σιμυπόδιον: 49, 3 Or — 151, 17.
σικιτάω: 190, 28 C.
σκοπέω: 48, 9. 13. 52, 10 Or.
σοβαρῶς: 185, 1 C.
σοφία: sehr oft im Dialog, vgl. 74, 26. 75, 1. 76, 19. 79, 27. 80, 11. 84, 8.
σόφισμα: 164, 17 C.
σπαράττω: 187, 13 δῆγματι σπαράζει C.

σπινθήρ: 34, 13 ὡς ἀπὸ μικροῦ σπινθήρος μέγα πῦρ ἐξαφθῆναι.
σπονδαζόμενον (τὸ): 171, 2 (Thdt. τὸ καττιτόμενον).
σπονδαῖος: 185, 22 C.
σποῦδασμα: 135, 6.
σπουδή: 52, 3 τῆς ἡμετέρας σπουδῆς ἀκέματον . . . τὴν ἀκρίην Or — 161, 26. 163, 15 ἐκ σπουδῆς.
σταθιρὸς: 49, 6 σταθιρὸν βᾶδισμα Or — 152, 6 ἐν ἡμέρᾳ σταθιρῶ.
σταυρός: 10, 1 — 10, 4 τὸ σωτήριον τοῦ σταυροῦ σύμβολον — 11, 12 — 12, 23 σταυροῦ σημεῖον — 100, 22 τιμωρία σταυροῦ D.
σταυρώω: 100, 23 D.
στενός: 48, 3 εἰς στενὸν τόπον συγχλειοστένω 148, 24. [θεῖσα Or.
στέργω: 120, 9.
στερίσκομαι: 51, 2 Or.
στέφανος: 46, 28 ἀνθρώποι στεφανοῖς τετιμημένη Or.
στεφανῶ 147, 16.
στέφω: 47, 3 ἡ οὐράνο; δόξα ἐστεμμένη Or.
στήθος: 47, 18 εἴσω τοῦ στήθους Or.
στηλόω: 152, 13 ἕκαστον . . . τὸ σκότος ἐστήλωσε — 152, 20 ἔνθα ἦσαν ἐστηλωμένοι.
στήριγμα: 5, 33.
στοιχέω: 148, 21 σπονδαῖς τῆς εἰρήνης . . . μὴ στοιχοῦντας.
στόμα: 69, 12. 70, 19. 95, 25 ἐκ στόματος (vor Citaten) D.
στρατιά: 68, 23 πασῶν στρατιῶν ἐπουραρίων D.
στρατόπεδον kaiserlicher Hof: 180, 28 C — 181, 7 C u. 8.
στυπτεῖον: 62, 6 στυπτεῖον δίκη.
στωμίλω: 188, 11 C.
σύγγραμμα: 128, 12 σύγγραμμα . . . ἀντιτεταγμένον C — 128, 16 σύγγραμμα συνταγέν C.
συγκαταβαίνω: 99, 22 συγκαταβά; D — 99, 23 συγκαταβῆναι D.
συγκατεῖργω: 195, 1 C.
συγκατιτῶ: 186, 6 C.
συγκλιέω: 48, 3 Or — 52, 8 Or.

συγκροτέω: 41, 4 *σύνδοκον συγκροτεῖ* — 54,9 *τὴν τοῦ Ἀρείου δόξαν... συγκροτεῖν* — 55, 1 *ἐκκλησιῶν συγκροτουμένων*.
 συγκριζέω: 85, 10 *συνέκτισε τῷ θεῷ* D.
 συγγίω: 49, 26 *μανία ὡσπερ ἀγλῦ τῶν συγκεχυμένη* Or — 194,9 *τὴν συγκεχυμένην ὀλεθρίῳ πλάνῃ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπίθλειαν* Or.
 συγχοῦσθαι = χοῦσθαι 9, 7.
 συζήτησις: 3, 17.
 σύζυγία: 52, 2 *τὴν συζυγίαν συνέδησεν* Or.
 σκοφαντέω: 170, 15.
 σκωφάντης: 167, 33 — 171, 19.
 σκωφαντία: 171, 16 — 172, 1 u. 8.
 συμβασιλεύω: 66, 12 D.
 σύμβιος ὁ und ἡ: 151, 26. 29.
 συμβουλία: 119, 4.
 συμμορία: 3,22 — 93,19D — 104,19. 175,34.
 συμμόστις: 24, 22.
 συμπεράσμα: 86, 6 *τὸ ἰσοσχέδιον τοῦ συμπεράσματος* D — 104, 5 *τοῦ συμπεράσματος τῆς πραγματείας*.
 συμπλήρωσις: 193, 14 C.
 συμποδίζω: 188, 16 C.
 συμπτῶν: 186, 28 C.
 συμφῆρον: 53, 19 Or.
 συμφορῶν: 184, 2 C.
 συμφοράττομαι: 167, 1.
 συμφῶρ: 88, 26 *μηδὲ ταῖς κακοδόξαις καὶ ἄσεβῆσιν ἐννοίαις Ἀρείου συμφῶρεσθαι* D.
 σύμφωνος: 65, 18 *ἀπόκρισις σύμφωνος* D.
 συναγέννητος: 80, 27 D.
 συναϊδιος: 66, 12. 68, 25. 70, 15 *συναϊδιος τῷ πατρὶ* D.
 συναναμίγνυμι: 188, 7 *ὅσοι... συναναμίγνυθε* C.
 συνάντητος: 66, 11. 70, 15. 94, 5 D.
 συνάπτω: 175, 4 *εἰς εἰρήνην... συνάπτει*.
 συναρπάζομαι: 180, 26 C.
 συνασεβής: 22, 9 *παρὰ τοῦ συνασεβοῦς αὐτοῦ Δικιννίου*.
 συνδέω: 52, 2 Or.
 συνδημιουργός: 65, 10 *πρόσωπον συνδημιουργόν* D — 66, 13. 69, 2. 5. 87, 8. 90, 3 D.
 συνδιάκονος: 48, 15 *τῷ ἐμετέρῳ συνδιάκονῳ* Or.
 συνδιαμένω: 94, 6 D.

Gelasius.

συνέδριον: 118, 8 *τὸ ἅγιον συνέδριον* — 134, 26 *τὸ τῆς συνόδου συνέδριον*.
 συνεισάκτος: 112, 25. 27 (Canon 3).
 συνεισφέρω: 165, 3 C.
 συνέλευσις: 118, 28 — 182, 25 C.
 συνέργεια: 16, 30 *συνεργεῖα τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος* — 82, 24 *συνεργεῖα τῆς ἐτέρου* D.
 συνεργέω: 50, 13 Or — 72, 6 D.
 σύνεσις: 47, 9 *τὸ... τῆς συνέσεως βραβεῖον* Or — 52, 7 *σύνεσιν δέδωκε* Or — 88, 21. 23 D.
 σοφρίγγω: 148, 3 *εἰσεβεία τε καὶ πίστις συνεσφιγγόμενος*.
 συνετός: 8, 28.
 συνεχής: 49, 1 *συνεχεῖ καὶ μακροῦ χρόνου τηκεδόνι* Or — 52, 24 *γένετο δὲ συνεχῆς* Or.
 συνέχω (oder — ἰσχω): 153, 12 *δέξει πολλῶν συσχεθεῖσα*.
 συνήγορος: 21, 24 *ἀληθείας συνήγοροι*, vgl. 60, 30.
 συνήθεια: 116, 15 (Canon 15) — 117, 10 (Canon 18).
 συνήλδεις: 165, 31.
 συνθεράπων (Constantin von sich): 164, 24. 29 C — 194, 16 C.
 συνήμη: 49, 17 *ψηλῆς συνεῖναι χορή* Or — 52, 11 *καὶ ἰδεῖν καὶ συνεῖναι* Or — 67, 3. 83, 3. 75, 20 D.
 συνισποροσῆγορος: 65, 10 D.
 συνίστημι: 180, 30f *συστάς... ἐαντῷ* C.
 σύνδοξος: 46, 5 *πρὸς τὴν ἁγίαν σύνδοκον* C — 53, 7 *ἡ ἄγνωστὴ σύνδοξος* Or — 84, 14 D — 101, 26 D u. 8.
 συνορίζω: 164, 23 C.
 σύνταγμα: 1, 23 — 128, 6 *συντάγματα... συστησάμενος* C — 135, 6 *ἐν τρίτῳ κατατάξει... συντάγματι*.
 συνιάττω: 16, 5 *συνιέταχεν = συνέργουσιν*.
 συνιένω: 181, 22 *τὰ πρὸς διχόνοιαν... συνιένοντα* C.
 συντελεία: 75, 23 *ἄχρι συντελείας* D.
 συντομία: 185, 12 C.
 συντρίβω: 181, 28 C.
 συνπάροχος: 66, 7. 9. 70, 15. 82, 7. 88, 4. 94, 5 D — 184, 1 C.
 συνωμοσία: 166, 14.

- σφραγίτω (Thdt. ἑφαίνω): 172, 26 ἔτε-
 ρον . . . δράμα . . . σφραγίτουναι.
 σσικιάζω: 153, 33 σσικιάζουσα . . . τὴν
 οὐκείαν ὑπόληψιν.
 σίστασις: 76, 7. 80, 11. 20. 88, 13. 95, 24 D.
 σίστημα Versammlung: 200, 4 C.
 συγγής: 50, 23 ἡ μαρία ἐγένετο συγγή Or.
 σφαιροειδής: 190, 2 C.
 σφράζω: 166, 4.
 σφραγίς: 46, 18 ἀστροειδεῖ σφραγίδι νε-
 κοσμημένον Or — 53, 14 τῶν καλλι-
 στῶν ἀρετῶν ἐξενήνοχε σφραγίδα Or —
 166, 4 σφραγίσας τῇ ἐν Χριστῷ σφραγίδι.
 σχεδόν: 48, 3 Or, vgl. ἀδόκιμος.
 σήημα: 89, 26 D.
 σχηματίζω: 191, 22 C.
 σχίσμα: 129, 5 C.
 σωματικός: 98, 9. 14. 101, 22 D — σω-
 ματικῶς 100, 7. 15 D.
 σωτήρ: 46, 20 τοῦ ἡμετέρου σωτήρος
 Or — 48, 17 Or — 50, 12 τοῦ σωτή-
 ρος ἡμῶν θεοῦ Or — 76, 4. 100, 27 D
 — 200, 4. 16 C u. δ.
 σωτηρία: 92, 10. 96, 30 D — 51, 6 τῆς
 ἡμετέρας σωτηρίας κηδεμών Or.
 σωτήριος: 46, 26 σωτήριος λογισμὸς Or
 — 49, 24 περὶ τῆς σωτηρίου . . . τάξε-
 ως Or — 93, 1 ἀφορμὰς σωτηρίους D.
 σωτηριώδης: 49, 22 Or — 50, 15 τοῦ σω-
 τηριώδους ἰάμυτος Or — 52, 4 σωτη-
 ριῶδει διατυπώσει Or — 52, 12 σωτηριώδη
 θεοῦ ἐξουσίαν Or — 91, 17 σωτηριώδεις
 ὑποθήκας D — 181, 33 τῷ σωτηριώ-
 δει καὶ τιμῇ αὐτοῦ αἵματι ἀγοράσας
 αὐτὴν C.
 σωφρονοσιτήριο: 47, 8 Or.
 σόφρων: 53, 8 τὴν σωφρονεσιάτην ἐκ-
 κλησίαν Or.
 ταλαίπωρος: 183, 6 C — 187, 23 C —
 191, 10 C.
 ταλαντεῖω: 182, 26 ἐπὶ ταλαντενοῦσῃ ἐκ-
 βάσει.
 τάλας: 93, 19 D.
 ταμειόν: 67, 12 ἐν τῷ νοερῷ ταμείῳ τῆς
 ψυχῆς D.
 τάξις: 49, 25 Or — 50, 25 Or — 76, 17.
 77, 9 D.
 ταπεινότης: 194, 4 C.
 ταπεινός: 180, 20 C — 148, 6 ἑαυτὸν . . .
 τῷ θεῷ ἑταπεινοῦτο.
 ταπεινώσις: 151, 17.
 παραχώδης: 179, 33 ὑπὸ τινος παραχώ-
 δους ἀταξίας C.
 τάχος: 180, 29 C — 181, 24 C τὸ τάχος
 (adv.).
 ταχύς: 11, 17 θάπτον — 11, 18 ταχύτεραν
 τὴν νίκην . . . ὑποδεξάμενος — 52, 11
 ταχεῖα ἐνθρυμῆσει Or — 71, 16. 79, 29
 τάχα οὖν D — 74, 8 τάχιον D — 50,
 26 ταχέως Or.
 τέκνον: 94, 21 τέκνον τῆς χάριτος D.
 τέκτων: 67, 27 D.
 τέλειος: 51, 4 δύνάμις τελεία Or — 80,
 25. 86, 13. 90, 26 D — 70, 25 τελειότα-
 τα D.
 τελειῶω: 166, 5.
 τελευτή: 48, 27 Or.
 τελεσιοργεῶ: 52, 4 Or.
 τελεσιοργία: 47, 5 τοῦ αὐτοῦ ἔργον τὴν
 τελεσιοργίαν κοσμεῖ Or — 193, 3
 πρὸς τὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ τελεσιοργ-
 γίαν C.
 τέλεσμα: 191, 15 C.
 τέλος: 8, 10 τῶν ἐν τέλει — 46, 16 ἄχρι
 τοῦ τέλους Or — 134, 7 τέλος δὲ τοῦ
 συμποσίου λαβόντος.
 τεσσαρακοστή: 113, 23 πρὸ τῆς τεσσαρα-
 κοστῆς (Canon 5).
 τετραδίον: 5, 22 ἐν τετραδίοις παλαιοῖς.
 τέχνασμα: 191, 24 C.
 τεχνίτης: 46, 21 Or.
 τέως: 66, 26 τίως τοῦτο λεκτέον D —
 151, 37 — 159, 30 — 176, 17 ἐν τῷ
 τίως — 182, 11.
 τηκεδόν: 49, 1 συνεχεῖ καὶ μακροῦ νόσου
 τηκεδόνι ἀναλωθεῖς Or.
 τηλαυγής: 182, 21 τηλαυγῶς ἐξέλιμψεν.
 τηλικούτος: 46, 21 τοῦτου τοίνυν τοῦ
 τηλικούτου ἔργον Or.
 τηρικαῦτα: 185, 20 τὸ τηρικαῦτα C.
 τίκτω: 47, 3 τοῦ αἰῶνος . . . τικτομένον
 Or — 48, 8 τετέχθαι Or — 52, 18
 λογιμοῦ τεχθέντος Or — 52, 23 ἐτέχθη
 . . . τὸ ἄνθος Or — 83, 22 D.

τιμῶν schmücke: 46, 28 στεγάνοις τε-
τιμημένη Or.
τιμή: vgl. ἄγω.
τιμώ: 47, 23 Or — 47, 13 ὦ τιμώτατοι
καὶ παντός ἐπαίνου ἄξιοι ἀδελφοί Or.
τιμωρία: 50, 2 Or — 100, 21. 27 D.
τοιγαροῦν: 18, 21 — 52, 8 f. 53, 3. 7 Or
— 58, 23 — 129, 7. 23 C — 164, 30 C
— 180, 5 C — 181, 11 C.
τοιγάροι: 183, 9 C.
τοίνων: 46, 15. 21 Or — 48, 10 Or —
49, 18 Or — 51, 10. 24. 26 Or — 52,
4 Or — 58, 10 — 60, 8 — 67, 2. 68,
24. 70, 27. 75, 22. 80, 19. 23. 83, 3. 84,
26. 88, 1. 92, 11. 22. 99, 26 D — 104, 4. 9.
— 128, 5 C — 159, 11 — 162, 34 — 165,
17 — 170, 4 — 173, 5 — 173, 23 C —
182, 28 — 183, 14 C — 186, 14 C —
189, 23 C — 190, 4 C — 193, 10 C —
194, 6 C.
τοκίζω: 116, 32 (Canon 17).
τόλμα: 82, 5 καταγελωμέν σου τὴν τὸλ-
μαν D.
τομῶν: 48, 5 Or — 49, 16 Or — 53, 23
Or — 90, 19 D — 162, 14 τὰς . . .
τετολημμένας . . . ἐπιβουλὰς — 181.
1 f τετολημῆσθαι C.
τολμηρός: 92, 9 τολμηρὸν ποιούμεν D
— 50, 3 τολμηρῶς Or.
τόνος: 47, 1 ἄγνοῦς τόνους τῆς ζωῆς Or
— 174, 26 τὸν τῆς εὐσεβείας τόνου.
τοπικός: 91, 12 D — 98, 2 τοπικὴν με-
τάστασιν D.
τόπος: 47, 10 τοῦ ἁγιωτάτου τόπου Or
— 47, 13 τοῦτου τοῦ τόπου ἐκκλείεται
Or — 48, 2 ἡ διύνοια . . . τοὺς ἄνω-
τέρω τοῦ σώματος τόπους καταλαμ-
βάνει Or — 48, 3 εἰς στενὸν κομιδῆ
τόπον συγκλεισθεῖσα Or — 160, 24
τόπον δίδουε καθ' ἑαυτῶν.
τοῦτ' ἔστι sehr oft: vgl. 67, 8. 13. 68, 5.
70, 12. 77, 27. 80, 7. 14. 84, 8. 11. 97,
28. 98, 11 D — 102, 7 — ταῦτ' ἔστιν
84, 4 D.
τρανός: 69, 9 τρανοτέρην δέχου μαρτυ-
ρίαν αὐθεντικῆν D — 89, 9 σαφεστάτη
καὶ τρανοτέρα ἀπόδειξις D — 140, 24
— 151, 23 f τρανώς.

τρανόω: 16, 28 μαρτυρίαις τρανοθεί-
τριασσοιότης: 100, 8 ἕως τριασσοιότη-
ζήρον D.
τριός: 4, 33 — 65, 19 ἡ τῆς ἁγίας τρι-
δος οὐσία D — 82, 28. 86, 13. 91, 11.
92. 5 D — 91, 13. 96, 23 τῆς ἁγίας καὶ
ὁμοουσίου καὶ προσωνυμίας τριάδος D
— 91, 20 ἀδιάρητον καὶ ὁμοούσιον
τριάδα D — 170, 18 ἕπερ τῆς ἁγίας
καὶ ὁμοουσίου τριάδος.
τριετής: 100, 19 ἐπὶ τριετῆ χρόνῳ D.
τρινημία: 183, 19 ζέλαις καὶ τρινημίας
καζῶν διαφορομένη C.
τρόπαιον: 20, 23 τὸ στερόν τοῦ δικαίου
τρόπαιον φιλανθρωπία κερασόμενος.
τρόπος: 49, 15. 51, 7 ὡσπερ τινὶ τρόπῳ
Or — 80, 16. 99, 24 κατὰ τὸν . . .
τρόπον D — 99, 11 D.
τροφή: 48, 25 μικρῆ τινι τροφῇ Or —
100, 4 διδόνς τροφήν πίσση σαοζὶ D.
τρόφιμος: 46, 7 τρόφιμος δικαιοσύνη Or.
τροχός: 75, 27 ὡς τροχὸν εἰλιπτόμενον D.
τρέχω: 156, 7 ἀμφοραῖς τρυχόμενα C.
τρυχάνω: 88, 15 περὶ τῶν τρυχόντων D.
τύπος: 47, 18 τὸν τῆς ἐβδαιμονίας τύπου
Or — 52, 1 τὸν ὀφειλόμενον τύπου
Or — 94, 21 D — 117, 29 (Canon 19).
τυραννοκτόνος: 12, 2.

ἄβρις: 190, 4 C.
ἄγλιανος: 2, 20 τοῦ ἄγλιαντος λόγου.
ἄγλις: 48, 30 ἄγλι . . . ἔδειξε Or.
ἄγρᾶ (ἡ): 81, 22 D.
ἄγρότης: 49, 8 τὴν ἄγρότητα ἔληξε Or.
ἄνοθεσία: 100, 10 f ἄνοθεσία: δῶρον D.
ἄνη: 52, 25 ἡ ἄνη αὐτῆ . . . προήχθη,
vgl. 51, 19 Or.
ἄνησις: 46, 3 εἰς ἄνησιν καὶ δοξολο-
γίαν καὶ εὐχαριστίαν τοῦ . . . θεοῦ.
ἄπαγω: 93, 16 D.
ἄπαντῶν: 155, 21 κατὰ γνώμην αὐτῶ
οὐκ ἐπήνησε — 172, 25 ἑωραζότες
ὡς κατὰ γνώμην αὐτοῦ: τὰ κατὰ τοῦ
μεγάλου Ἐϋσταθίου ἐπήνησεν.
ἄπαριθμέω: 77, 8 D.
ἄπαρχή: 81, 10 ἔξ ἄπαρχῆς τῶν λόγων D.
ἄπάρχω: 16, 23 — 71, 17. 96,
24 D.

- ἑπατιζός: 175, 16.
 ἐπεισέροχομαι: 165, 29 παίγιον ἐπεισελ-
 θόντας — 166, 34 τοῦ ἀνδρός . . .
 ἐπεισελθόντος τὴν ἱεροσύνην.
 ἐπειναντία: 112, 23 (Canon 2).
 ἐπεξαναχωρέω: 153, 8.
 ἐπεξέρχομαι: 57, 24 τὸν ἀνθρώπινον βίον
 ἐπεξέρχεται — 149, 4 τὸν ἀνθρώπινον
 ἐπεξελεθεῖν βίον.
 ἐπεξούσιος: 70, 25, 71, 4 D.
 ἐπέρω: 93, 14 ἐπέρω . . . νοστὶ D.
 ἐπεράγαν: 60, 30 φιλοσόφους τινὰς λο-
 γίους ἐπεράγαν, vgl. ἄγαν.
 ἐπερακοντίζω: 149, 13.
 ἐπεραλγέω: 168, 10 — 179, 18.
 ἐπεραναβαλίνω: 147, 27.
 ἐπερασιζῶ: 181, 17 C.
 ἐπερβαίνω: 99, 11 D.
 ἐπερβολή: 50, 2 ἐπερβολὴν τιμωρίας Or
 — 52, 27 ἢ ἐπερβολὴ τῆς ἐναντίας
 δυνάμεως Or — 129, 11 καθ' ἐπερβο-
 λὴν . . . χαίρων C — 195, 11 ὡ μίσους
 ἐπερβολή C.
 ἐπερέζω: 91, 5 οὐσία . . . ἐπερέζουσα
 καὶ περιέζουσα D.
 ἐπερηφανῶς: 51, 25 ὁρώσιν ἐπερηφανῶς
 Or.
 ἐπερθεσις Verzug: 164, 17 ἐπερθέσεως
 σοφίσμασιν C.
 ἐπερκείμαι: 46, 16 ἀπὸ τῆς κορυφῆς . . .
 ἐπερκειμένης Or — 67, 18 ἐπερκείσθω
 μοι ταῦτα D.
 ἐπερλαμπρός: 49, 13 τὰ ἐπερλαμπρα . . .
 τῆς θεότητος Or.
 ἐπερκαίω: 195, 11 C.
 ἐπερτίθημι: 130, 2 C.
 ἐπέροχομαι: 187, 9 C.
 ἐπέρω: 187, 1 ἐποσῶν τὰ ὠτα C.
 ἐπισχρέομαι: 96, 28 D.
 ἐπό: 140, 21 — 164, 18 in Verbindung
 mit διά: τὰ ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
 δι' ἡμῶν κεκρυμένα C, vgl. παρὰ.
 ἐποβάλλω: 176, 11 θανάτω . . . ἐποβλη-
 θῆναι.
 ἐπογογγίζω: 60, 27 — 82, 29 D — 162,
 10.
 ἐπογομφή: 68, 22 D.
 ἐπόδειγμα: 90, 7, 92, 16, 92, 21 D.
 ἐποδέχομαι: 100, 29 ἐπεδέξατο εἰς τὴν
 σάρκα D.
 ἐπόθεσις: 68, 21 τὰς μαθητείας τῶν
 ἐποθέσεων D — 88, 15, 20, 91, 25 D
 — 189, 16 καθ' ἐπόθεσιν C.
 ἐποθήκη: 90, 7 λάμβανε . . . ἐποθήμας
 D — 91, 17 δεχόμενος σωτηριώδεις
 ἐποθήμας D.
 ἐπόκειμαι: 101, 2 ἐποκείμενος τῷ θανά-
 τῳ D.
 ἐπολαμβάνω: 78, 28, 80, 12 D — 89, 19
 μὴ ἀνθρωπομόρφον τὸ θεῖον ἐπολά-
 βωμεν D.
 ἐπομάζιος: 171, 10 ἐπομάζιον παιδίον
 (Thdt. ἐπότιθον).
 ἐπομμνησέω: 53, 12 Or.
 ἐπομονή: 193, 5 ἀκάματον ἐπομονήν C.
 ἐποπίπτω: 115, 12 (Canon 11) — 115,
 18 (Canon 12).
 ἐποπιεῖω: 98, 2 μὴ . . . ἐποπιεῖσθαι D.
 ἐπόστασις: 51, 12 ἐπόστασιν ἀληθείας
 ἔχον Or — 86, 13 ἐν τρισὶν ἐποστάσεσι
 D — 89, 18 D — 90, 26 τῶν τριῶν
 τελείων ἐποστάσεων D — 91, 11 D —
 186, 11 ἐπόστασιν ξένην ἐποτάττειν C.
 ἐποστριόννυμι: 46, 7 ἐπιφανεστάτας
 ὁδοῦ ἢ . . . δικαιοσύνην ἐπέστρωσεν
 Or.
 ἐποσέρω: 35, 12.
 ἐποσιάτω: 49, 12 τὴν ἀγριότητα τῷ
 νόμῳ ὑπέταξεν Or — 104, 3.
 ἐποτέμομαι: 11, 22 κήματον τῆ πίστει ἐ.
 ἐπουλία: 104, 14 τῆς ἐπουλίας ἔξαρχος.
 ἐπουλος: 3, 22 ἐπούλωσ — 188, 5 ἐν τοῖς
 ἐπούλοις δῆμασι C.
 ἐπουρογέω: 47, 28 τῷ προστάγματι τῆς
 διανοίας ἐπουρογγῆσαι Or.
 ἐπουρογός: 67, 23 ἐπουρογὸν γεγενῆσθαι
 D — 67, 24 ἔδειτο . . . ἐπουρογοῦ D.
 ἐστερίζω: 190, 10 C.
 ἐφγγέομαι: 77, 11 ἐφγγήσατο αὐτοῦ τὰς
 ἐφργείας D.
 ἐψηλός: 48, 1 ἢ διάνοια ἐψηλὴ οὐσα Or
 — 90, 22 εἰς ἐψηλοτέραν ἐννοίαν με
 ἡγάγετε D — 93, 2 ἐπὶ τὴν ἐψηλὴν
 . . . ἐπίγνωσιν D.
 ἐψος: 50, 19 εἰς ἔψος ἀρθέντα Or.
 ἐψών: 50, 18 Or.

- φαίδριος: 18, 9 φαίδριον καὶ βαθείαν εὐρή-
 νην.
 φαιδρότης: 51, 13 Or.
 φανερόμοια: 86, 6 D.
 φανερός: 5, 19 εἶδεν φανερά (nonnulla)
 τῶν ἐξέισε ἐσκεμμένων (cf. Nuth de
 Marci vita Porph. p. 39) — 47, 2 εἰς
 φανερόν ἄγουσα Or — 71, 21 περὶ
 τῆς φανεροῦ: λέξεως D — 180, 3 φα-
 νεροῦς C — 182, 30 φανερά . . . κατ-
 ἔστησεν C.
 φαῖλος: 51, 4 μηδενὸς φαῖλον ἐμπυδὸν
 ὄντος Or.
 φέγγος: 46, 12 μέγχι τοῦ φέγγους τῶν
 ἄστρον Or — 83, 28 τὸ τῆς γουφῆς
 . . . φέγγος D.
 φεῖδομαι: 129, 14 φεῖσάσθω ἢ θεία με-
 γαλειότης C.
 φεῖγγω: 166, 24 ἰσχυγῆσασθαι φεῖγγομεν.
 φθάζω: 182, 5 φθάζουσα ἐν τῇ Τροίῃ . . .
 τὴν σένοδον.
 φθάων: 3, 16, 22, 2 φθάσας ἐν — 9, 5
 φθάσας . . . ἀνακάμπει — 151, 10
 ἄχρι τῆς βασιλίδος ἐφθασεν — 161, 30,
 163, 11 φθάσαντες (φθάσαι) τὴν Κων-
 σταντινοῦπολιν — 178, 27 φθάσαντος
 εἰς τὴν Αἴλιαν — 180, 28 φθάσαι ἐπὶ
 τὸ στρατόπεδον C — 181, 8 φθάσαι
 εἰς τὸ στρατόπεδον C.
 φθέγγομαι: 94, 20 D.
 φθέρων: 184, 5 C.
 φθόνος: 50, 27 τοῦ φθόνου . . . τὸ ἰδι-
 ον Or — 174, 34 φθόνῳ τὴν διαίρε-
 σιν ὑπέστη.
 φθορεῦς: 38, 28 φθορέας τῶν ψυχῶν
 ἀποστρέφειν C.
 φιλανθρωπεύομαι: 25, 6.
 φιλανθρωπία: 4, 29 — 83, 23, 99, 18,
 100, 1 D.
 φιλάνθρωπος: 162, 35 s. Constantin.
 φίλια: 165, 3 σπινθηρῆγξατε τὴ τῆς φι-
 λίας καλὰ C.
 φιλόκαινος: 8, 29.
 φιλομαθής: 5, 20 παρὰ . . . φιλομαθεῖν
 ἀνδράσιν.
 φιλονεικός: 82, 4 D.
 φιλονεικία: 180, 2 C.
 φίλτρον: 191, 17 φίλτρον τῆς ὁμοιοῦς C.
 φίλτρον: 190, 19 C.
 φοβόμαι: 49, 30 m. Infin. μὴ φοβηθῆναι
 εἰπεῖν Or.
 φόβος: 47, 7 φόβος θεῖος Or — 93, 12 D.
 φόρον forum: 147, 33 ἐν τῇ ἐπιλεγομένῃ
 ἄγορᾷ ἦτοι φόρον Κωνσταντίνου.
 φράζω: 81, 12, 94, 19 D.
 φράσις: 73, 9, 88, 15 D — 155, 12 C.
 φράττω: 9, 20 χόραν . . . πεφραγμένην
 — 18, 6 τοῖς τῆς εἰς αὐτὸν ἐνσβεβείας
 καὶ πίστεως ὄπλοις φράξας κατὰ τῶν
 . . . τυράνων — 22, 7 τῶν . . . πε-
 φραγμένον ἀκαταμαχίτοις ὄπλοις Κων-
 σταντίνου — 140, 11.
 φροίζη: 190, 22 C.
 φρονέω: 10, 23 οἱ ἐν φρονοῦντες, vgl. 55,
 18 — 32, 28 ἐν φρονοῶν, vgl. 52, 9 Or.
 — 47, 8 τοῖς ἐν φρονοῦσιν Or — 53,
 28 περὶ τοῦ θεῖου φρονεῖν Or — 93,
 25 τοῖς τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας D —
 164, 21 φρονεῖν περὶ τῆς καθολικῆς
 πίστεως C.
 φροντίς: 32, 18 ἀναδεξιόμενον φροντίδα
 — 164, 30 C — 180, 4 εἴ τινα τῆς
 ἀληθείας . . . ἐποιήσασθε φροντίδα C
 — 186, 28 τὰς φροντίδας ἀπελαφρέ-
 ρουσιν C — 187, 22 C — 194, 17 C
 — 195, 6 φιλονεικίας . . . φρον-
 τίδα C.
 φρουρέω: 47, 7 Or.
 φύλαξ: 47, 7 Or — 48, 19 ὁ θεῖος σωτήρ
 ὁ . . . φύλαξ Or — 51, 5 ὁ λόγος . . .
 φύλαξ πάντων πραγμάτων Or.
 φύσις: oft, vgl. 65, 17 D — 65, 19
 ἄσπεκτος φύσις D — 66, 3 τῶν κτι-
 στῶν φύσεων D — 67, 3, 7, 26, 27, 75,
 21, 83, 9, 92, 18, 99, 11 D.
 φῦν: 47, 4 αἰῶνος . . . φουμένον Or
 — 86, 6 D — 200, 2 ὅση . . . ἢ ἰσχὺς
 πέφριξε C.
 φωλέος: 185, 21 C.
 φωνή: 47, 27 οὕτε φωνῇ οὕτε γλωττί-
 τῷ προστάγματι τῆς διανοίας ὑποου-
 γῆσαι ἀρκοῦσα Or — 50, 2 ὃ τῆς . . .
 ἀσεβοῦς φωνῆς Or — 64, 16, 65, 16
 ἢ φωνῆ = Bibelstelle D — 66, 14, 68,
 10 λέγει ἢ θεία τῶν εὐαγγελίων
 φωνῆ D — 79, 7 = Wort D —

97, 26 κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου D.
 φωράω: 119, 11 φωραθέντες . . . ὑπέπεσον — 128, 16 εἴ τις σύγγραμμα . . . φωραθῆναι κρίψα: C — 129, 21 ἐφωρίθη . . . ἠτημένους C.
 φῶς: 46, 17 Or (vgl. λαμπρότης) — 47, 15 τοῦ αἰδίου καὶ ἀθανάτου φωτός Or — 51, 1 Or — 51, 11 τὸ οὐράνιον φῶς Or — 92, 4 φῶς ἀχώρητον καὶ ἀκατάληπτον D.
 φωτοειδῶς: 10, 4.
 χαμαιλέον: 37, 29 ὡς χαμαιλέοντες μεταβάλλοντο.
 χαρά: 190, 29 C.
 χαρακτήρ: 81, 7 D — 190, 1 C.
 χαρίζομαι: 53, 20 Or.
 χείρις: 50, 17 πρὸς χείρην ἐλθεῖν Or — 67, 7, 93, 4, 97, 5, 98, 12 D — vgl. τέκνον.
 χείρισμα: 97, 14 D.
 χειμών: 179, 32 μετὰ θορύβου καὶ χειμῶνος C.
 χειροήθης: 185, 24 C.
 χειροθεσία: 116, 31 (Canon 16).
 χειροτονία: 112, 11 (Canon 2) — 113, 8 (Canon 4).
 χειρονογέω: 112, 4 (Canon 1).
 χειροβικός: 109, 13 χειροβικὸν θρόνον.
 χέω: 49, 2 τῶν μελῶν . . . χεθέντων Or — 49, 4 εὐχαριστίας ἐπαίνους διαχέων Or.
 χηρέω: 33, 10.
 χιών: 46, 19 χιόνες χιόνος λαμπρότεροι Or.
 χορεία: 3, 25 τῇ ἁγίᾳ χορείᾳ — 80, 22 παρὰ . . . πνευματικῆς χορείας D.
 χορηγῶ: 191, 2 τὰς σπουδὰς . . . κεχορήγηκε C.
 χορηγός: 21, 3 ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός — 193, 7 Χριστός . . . ὁ . . . τῆς ἀθαρσίας αὐτῆς χορηγός C.
 χοραῖν: 187, 13 C.
 χρεωστέω: 100, 21 κεχρωστίητο τιμωρία D — 100, 27 τὰς χρεωστονμένας τιμωρίας D.
 χοῦμα: 16, 24 τῆς αὐτῆς οὐσίας . . . καὶ τοῦ αὐτοῦ χοῦματος — 88, 3 πιστεῖων, ὅτι

τῆς . . . θεότητος . . . καὶ τοῦ αὐτοῦ χοῦματος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον D.
 χορησιολόγος: 10, 27.
 χορστειδομαι: 115, 10 χορστειδοσθαι εἰς αὐτούς (Canon 11).
 χορστός: 90, 7 χορστά: ὑποθήκα: D.
 χορστότης: 67, 6 D.
 χορστομαχέω: 37, 20 (Brief Alexanders).
 χορρίζω: 182, 12.
 χρόνος: 50, 13 κατὰ χρόνους πολλούς Or — 52, 31 τοῖς χρόνοις τοῖς παρεληλυθόσιν Or.
 χρυσοκόλλητος: 11, 14 χρυσοκόλλητοι: λίθοις συναρμύσας.
 χρῶμα: 67, 11 ἐξ ἑνὸς χρώματος τὰς εἰκόνας . . . γράφουσιν D.
 χώρα Raum: 52, 7 Or.
 χωρητικότητα (var. χωρηπισκοπή): 114, 28 (Canon 8).
 χωρίζω: 84, 24 χωρισθεὶς ἐκείνον D — 129, 25 ὧν ἡμῶς . . . ὑπέρειπε ἐχώρισεν C.
 χωρίς: 52, 13 πλάνης τινός χωρίς Or — 180, 5 χωρίς τινος χείριτος C.
 ψάλλον: 109, 17.
 ψάληξ: 119, 1.
 ψιλόξ: 59, 30 οὐκ ὀνόματι ψιλόξ (Hosius).
 ψόφος: 79, 6 τῷ ψόφῳ τῆς φωνῆς ἰσοπροσήγορος D.
 ψυχή: 46, 22 τὴν ἀπὸ ψυχῆς δικαίαν πίστιν Or — 47, 16 ἀμφίβολος . . . τῆς ψυχῆς πίστις Or — 49, 28 ἡ καθοσίωσις τῆς ψυχῆς τῆς ἐμῆς Or — 49, 17, 50, 24, 30, 51, 3, 52, 19, 53, 10 Or — 67, 13 ἐν τῷ . . . ταμείῳ τῆς ψυχῆς D — 98, 20 D.
 ὀμός: 187, 9 ἁγῶνα καὶ ὀμὸν καὶ παγχάλεπον ἐπελθεῖν C.
 ὤμος: 49, 4 τοῖς ὀμοῖς ἐπέθηκε Or.
 ὤς: 50, 27 οὐχ ὡς ἐν ὀλίγοις . . . ἀλλ' οὐδέις Or — 53, 21 ὡς ἀληθῶς Or — 104, 8 ὡς ἄτε, vgl. 118, 34 — 188, 16 ὡς ἂν καταμάθῃ C.
 ὡσπερὶ: 189, 17 C.
 ὠφέλεια: 92, 16 πρὸς ὠφέλειαν τοῖς πιστῶς δεχομένοις D.
 ὠχρίασις: 190, 21 C.

Berichtigungen.

- 22, 19 l. *ὄν*.
- 24, 17 Komma nach *διαφυλάξει*.
- 24, 29 l. die Anmerkung in der Form: *ἐχόντων* ΑΨ (Mascul. d. Partic. statt Femin. wie 50, 30 und 68, 25) usw.
- 33 Unter den Quellen füge hinzu: 9 vgl. Thdt. I 2, S.
- 50, 27 Anm. l. *βαστανίας*.
- 54, 11 l. *Μύρις*.
- 65, 25 Anm. l. *τούτων*.
- 82, 24 l. *συνεργεία*.
- 102 Unter den Quellen füge hinzu: 3—17 vgl. Georg. Mon. II p. 507, 21 ff.
- 105 am Kopfe der Seite l. II 27, S.
- 106, 3 l. *Κυζλάσα*.
- 128 Am Ende der Quellennachweise füge hinzu nach vor: ed. Ed. Schwartz Acta conc. oec. IV 2 p. 101.
- 166, 4 l. *σφραγίδι*.

Due Date Bookmark

Robarts Library

DUE DATE:

May 31, 1994

~~June 12~~ May 27

For telephone renewals
call

978-8450

Hours:

Monday to Saturday

9 am to 5 pm

Sunday

1 pm to 5 pm

**Fines 50¢
per day**

Preserve our past.

BR
65
G35
1918

Gelasius of Cyzicus
Gelasius Kirchengeschichte

